

הַלְּעוֹן

סֵפֶר לְמוֹד

לְשִׁפּוּחַ, לְדִקְדּוּק, לְסִנְנוּן וּלְסִפּוּרֵי הָעִבְרִית
עִם עֲבוּדָה עֲצִמִית מְסֻדֶּרֶת לַתְּלָמִידִים.

מֵאֵת

ש. ל. גרדון.

יְהוָה שְׁלִישִׁי.

וְרֵשָׁה.

בְּרֹפֶא ש. מִיְּקוֹרֵה וי. מִיִּלְגֵּר נֻבּוֹלִיפְסִי 6

הקדמה.

דרך, הלשון סלולה. מהותו של ספר-למוד זה ידועה למדי בקהל חברי המורים, והחבה היתירה הנודעת מהם לשני הספרים הראשונים פוטרת אותי מבאורים יתרים על שטת, הלשון בכלל. אלא שמוצא אני צורך להעיר על המטרה והשטה של ספר שלישי זה ביחוד: מה הוא בא ללמד ואיזה חסרון הוא בא למלא בספרותנו החנוכית.

שני ספרי, הלשון הראשונים הקנו להם לתלמידים ידיעה יסודית בשפה ודקדוקה; פרקי הקריאה, המופתיים בתכנם וסגנונם, פתחו בקרבם את הרגש האימטי והכשירום בהדרגה לחוש את טוב טעם השפה ורוחה. כך התקינו עצמם בפרוודור במדה הררושה כדי להכנס למרקלין של הספרות. אלא שבכאן עומד המורה העברי נכון: איזוהי הדרך הישרה שיבור להם לתלמידיו כדי להביאם לפני ולפנים של ספרותנו? המורה הנכון אינו יכול למצוא ספוק בערמה גדולה של מיני יצירות ספרותיות שונות ומיני סגנונים שונים ומשונים וזבאים יחד בערבוביה. —

ואמנם, החומר הספרותי המסודר בעד תלמידים כאלו צריך להיות מוכחר ומנופה בשלש עשרה נפה גם בתוכן, גם בסגנון. בתוכן כיצד? פרקי הקריאה צריכים להיות, ראשית כל, יצירות של אמנות פיוטית. אבל תנאי זה בלבד אינו מספיק עדיין: לא כל יצירה פיוטית ראויה מהשקפת הפרדגוניה להיות נתנת לקריאה לתלמידים בני גיל ידוע, היופי והפיוט שביצירה אינם מכשירים אותה עדין לשמש בתור חומר חנוכי לבנינו, אם אין בה גם יתר התנאים המתאימים למטרת החנוך, שאין לוותר עליהם או לזלול בהם כל עיקר; ושירי עם לכיאליק יוכיחו. יצירה ספרותית חנוכית צריכה להיות קרובה ללככם ולנפשם של אלה שבעדם נועדה ומובנה ומורגשת להם היטב (כמו, המתמיד לכיאליק, החוטפים לי. כהן), והיופי והפיוט שבה צריכים להיות מלאים טוהר. הילדות ותומת הנוער, אותו היופי העליון המרומם ומערך את הנפש, מבלי לערער רגשות ידועים, שהפרדגוניה מתיחסת אליהם בשלילה.

זאת ועוד אחרת : אם יש וצריך להיות ! לחרסמומטיה עברית בכלל מנדיציה חנוכית-לאומית, חריסמומטיה לתלמידים בעלי התפתחות ידועה, על אחת כמה וכמה שטנדרנציה זו של השרשת החבה הלאומית והגאון הלאומי בלבבם והקדשת קדשינו הלאומיים בעיניהם צריכה להיות מורגשת ומורגשת ביותר בפרקי הקריאה המוגשים לפנייהם. אל טפוח הרגש האיסטמי, רגש אנושי כללי, צריך שלוח טפוח הרגש העברי הלאומי, שמוצא לו מזון מבריא באגדותינו המזהירות כפנינים בתלמוד ובמדרשים, בתאור המומנטים הנהדרים בדברי ימי עמנו, בספור גבורות, הקדושים, שמסרו נפשם על עמם ואליהם ובתולדות גבורי הרוח הגדולים, שקמו לעמנו בכל דור ודור, ויהיו לנו כמגדלי-המאור בחשכת ליל גלותנו. חיי הקדושים ואנשי המופת האלה בכל גדלם צריכים להיות נהירים לבנינו, למען ידעו בני איוה עם הם ועל מה ובעד מה יהיו סובלים ונלחמים כשיגדלו.

בסגנון כיצד ? שני סגנונים מסוימים יש לנו בפרותנו : הסגנון הביבלי המתהורססגנון המשנה המחודש. בראשית למידים של שפתנו אנו מתכוונים להכין את בנינו, ראשית כל, להבנת התורה והנביאים, שבלי ידיעתם לא יצויר שום חנוך עברי לאומי ; ולחידוד צריכים אנו להשתמש בספר התלמוד הראשון, אחרי ראשית הדבור והקריאה, בסגנון טבעי ונוח להבנת התינוקות, סגנון שיוכל להיות למעבר לסגנון התורה, (מובן מאליו, שבסגנון הכתוב מדבר, ולא באותו צרוף-המלים בלי טעם השפה ורוחה, שרגילים להשתבח בו אצלנו בתאר, שפה קלה...) אבל אין אנו רשאים להשתמש או בסגנון המשנה המדוקדק, הנבדל הבדל עקרי מסגנון התורה, כי מלבד מה שהוא נגד ההדרגה, מפני הקושי שבו מצד עצמו, מכביד הוא על התינוקות הבנת הסגנון של התורה ; והקריאה בעת ובעונה אחת בשני סגנונים רחוקים זה מזה, בטרם שסגלו להם בכלל מושג הגון בשפה, מביא בלבול במחם הרופף של הילדים ומביאם לאי-סגנוניות.

נה שאין כן בתלמידים, שכבר קנו להם ידיעה יסודית בשפה ובכתבי הקדש. הם מוכשרים וצריכים לסגל להם את סגנון המשנה המחודש, סגנונה של ספרותנו החדשה, שממנה הם עתידים לקבל יניקה רוחנית-לאומית בלתי-פוסקת ; אבל ביחד עם זה אין לנו לזלזל גם בסגנון הביבלי. לתלמידים כאלה אנו צריכים

לתת יצירות מופתיות בסגנון הביבלי הפיוטי, התופש מקום כל כך חשוב בעברה של ספרותנו, ויצירות ספרותיות בסגנון המשנה העשיר, סגנון ההווה והעתיד של ספרותנו. אבל שני הסגנונים הללו הבאים בספר-הלמוד צריכים להיות יפים, גרעיניים ומסוימים, ולא שברי פסוקים ומליצות נפוחות, נחלת העבר הקרוב שבסגנון הביבלי, אף לא אותו הסגנון המימי, העתונני, הנפגש בספרות החדשה.

על פי הדברים האמורים בכאן ערכתי את "הלשון" ספר שלישי. בתכניתו דומה הספר השלישי לאחיו הקודמים לו והוא נחלק כמוהם לשנים: לחומר הלשוני—פרקי הקריאה, ולתורת הלשון—הדקדוק.

בפרקי הקריאה בא מבחר מפניני הספרות העברית העתיקה והחדשה. כל פרק הוא יצירה פיוטית בתכנה ובסגנונה. בהם באים: (א) פרקים למופת מכתבי הקדש; (ב) מבחר מן האגדות שבמדרש ותלמוד; (ג) פניני רוח מן המשנה; (ד) ספורים וציורים ממיטב יצירותיה של הספרות העברית; (ה) פואמות ושירים של טובי המשוררים בדורנו; (ו) פרקים הסטוריים מן התקופות היותר מרעישות בתולדות עמנו בארצו ובגולה; (ז) תולדות גדולי ישראל.

בסוף הפרקים הספורים סדורה עבודה עצמית חשובה להלמידים.

בתורת הלשון בא המשך של הדקדוק המסודר בשני הספרים הראשונים. בחלק זה נסדרו: (א) נסמיות הפעלים הכפולים (ע"ע); (ב) נסמיות המרובעים; (ג) נסמיות הכנויים לכל הבנינים והגזרות; (ד) המשפט וחלקיו; (ה) כל תורת הנקוד של הלשון העברית; (ו) סמני זיהוי בספרותנו החדשה. בסוף פרקי הדקדוק סדורות שאלות לברור הכללים הדקדוקיים ושנונם היטב. באופן זה מקיפים שלשה ספרי "הלשון" את כל חלקי הוראת הלשון העברית.

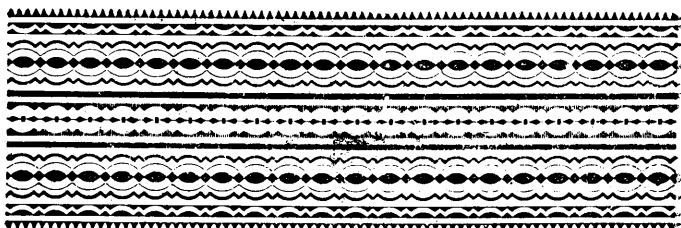
זהו תכונת הספר השלישי של "הלשון" ותכניתו, שאני מניח בזה לחברי-המורים, בתקוה, כי היה יהיה להם לעזר רב בעבודת הקודש של חנוך הדור הבא.

המחבר.

366	מתי מדבר (שיר) ח. נ. ביאלוק.	ממשא נימירוב (שיר).
369	נעילה. י. ל. פרץ. . . .	ח. נ. ביאלוק. 336
371	ננון חדש. הנ"ל. . . .	הטבה בטולצין: ע"פ א. ז. ר.
373	אין רהמים. הנ"ל. . . .	א. המצור. ע"פ הנ"ל. . . 339
374	פתו (שיר). ז. שנאור. . .	ב. הבנידה. כנ"ל. . . . 340
	שירתי (שיר). ח. נ. ביאלוק.	נ. הנקטה. כנ"ל. . . . 343
378	הנצחון ע"פ ש. בן ציון. . .	המשפט וממני ההפסקה. . 346
381	מימי ילדותי. ח. נ. ביאלוק.	גבורה קדושה. ע"פ נסיעים. 248
383	שירת החרף. הנ"ל. . . .	אלול (שיר). ד. שמענוביץ. 350
386	זבורים קטנים (אגדה). . .	הסליחה של חזקוני.
389	הלל הזקן (מן האגדה). . .	י. ל. פרץ. 351
391	רבי מאיר. . . .	כדי שלא לבייש. הנ"ל. . 353
	הכנסת אורחים. . . .	בטלון ואנשיה. מגדלי מו"ס. 354
	שמעון בן שטח. . . .	אריה "בעל גוף". ח. י. ביאלוק. 356
392	רבי יהושע בן חנניא. . . .	חברדר. שלום עליכם. . . 359
393	כבוד אב ואם. . . .	פיתתו של משה (מן המדרש). 363

עם פתיחת החלון.

הבקר בפתחי הערים חלוני הפתוחים
פרץ פתאם, בעוזו מעין נעול, גל חתום,
נחשול אורים אל חדריו ויו...
יוציאות הזוהר מפתחו מפתחו על פני
ובלבבי הנעור פתחו פיהם מעיני
ויקרו נגהות ויוז.

גני עמד לפני, עמד מזהיר ומצחק,
הרקיע על ראשו שפר, רם ויתרחק,
צנת אביב נעימה עולה גל אחרי גל
מן הקרקע השחור שהתחמם ורטיב,
מן העצים שפתחו נותני ריח הנמר
ומרוח נושבת וטל.

כל העולם פחדש: זה החמה הכרה.
זה הארץ המאירה אך הבקר אל ברא;
גם מלבן כל פתל, ומננה כל נג
אשאה שמחה וחיים, אקרא שלום וברכה,
לבי חונג את חגו, לבי נפתח לרוחה –
קרא קרא אל גאור לחג!

וְהִנָּחוּת תִּפְרָצָנָה, בְּעֵד חֲלוּנֵי תִצְפָּנָה,
 אֶת הִרְצָפָה, הַקִּירוֹת, הַזְיוֹת תִּשְׁמָפָנָה,
 סָחֲפוּ פְרִיעֵי הַמַּטָּה, מְלֹאוּ זָהָב כָּל חוֹר...
 אֱלֹ שִׁבְעַ שְׁמִישׁוֹת, אֵל, בְּמָרוֹם תְּלִית,
 נִפְשֵׁי סוֹבָאֵת הָאוֹר לֹא יִכְלָתָ רְוִיתָ -
 רִבָּה אוֹרִים. אֵל נְאוֹר, חֵב אוֹר!

פִּעּוֹז מִעֵן זָעוּל - כאשר יפרצו בעוז מי בעין סתום, - גִּל חֲתוּם -
 סַעֵן סִתוּם. - נִחְשׁוּל - גִּל. - יָזוּ - וַחֲרוֹק אוֹר. - צִיּוֹת הַזֶּהָר -
 קִי האור. - סָחֲפוּ - הכו. - יָזוּ - זֶרֶם אוֹר. - שְׁפָר - הִיָּה וְיִתֵּר
 יִפֹּה. - צָנָה - קוֹר - שְׁפָתָחוּ - (את נצניהם). - רִיחַ נֶסֶף - רִיחַ
 בִּשְׁמִים. - תִּצְפָּנָה - תּוֹרֵמָה. - פְּרִיעֵי - רְגֵלִי. - סוֹבָאֵת הָאוֹר -
 הַשּׁוֹתָה לְשִׁכְרָה אֶת הָאוֹר. - רִבָּה - הוֹסֵף, הִרְבָּה. -

הַמְּלֶאךָ הַקָּטָן.

(מאגדות וקנתי).

מֶלֶאךָ הִיָּה בִּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וּשְׁמוֹ... אֶת שְׁמוֹ שִׁכַּחְתִּי,
 חֲבִיבִי. וְאוֹלָם אֵין דָּבָר: הַמְּלֶאךָ הוּא הִיָּה קָטָן וַיִּפֶּה תֹאֵר
 מְאֹד, נִחְמַד לִמְרָאָה וְתִאָּוָה לַעֲיִנִּים. וּבְנִפְּתִים הִיָּה לִמְלֶאךָ
 הַקָּטָן, כְּנִפְּתִים צַחֲוֹרוֹת וּמִזְהִירוֹת כְּשֶׁלֶג הָרֹבֵץ עַל הָר הַלְּבָנוֹן.
 הֲלֹא תִזְכְּרוּ עוֹד אֶת דָּבָר הַשֶּׁלֶג, אֲשֶׁר עַל הַלְּבָנוֹן? וְלֹב מִהוֹר
 הִיָּה לִמְלֶאךָ הַקָּטָן וְהִיָּפָה הוּא, וְנִשְׁמָה מִהוֹרָה וּקְדוּשָׁה, כִּי הִיתָה
 נִשְׁמָתוֹ נִשְׁמַת מְלֶאךָ. וְאוֹלָם שׁוֹבֵב הִיָּה הַמְּלֶאךָ הַקָּטָן הַזֶּה.
 וּבְמִטְּוֵב לָבוּ עֲלִיו חֲמַד לוֹ לְצֹן בְּיוֹשְׁבֵי הַשָּׁמַיִם לִמְעַן הִרְעִימָם.
 וַיֵּשׁ אֲשֶׁר עָבַר הָרוּחַ עַל הַשׁוֹבֵב הַקָּטָן, וּבִרְאוֹתוֹ כִּי
 עוֹד חָם עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, וּבְנֵי הָאָדָם עוֹדִים מִתְּהַלְכִּים עַל פְּנֵי
 חוּץ וְהֵם לְבוֹשִׁים אֶת בְּגָדֵיהֶם הַקְּלִים, וַיִּקָּם וַיִּקַּח לוֹ אֶת
 הַמַּפָּתָח אֲשֶׁר לְאוֹצַר הַשֶּׁלֶג וַיִּפְתָּחֻהוּ בְּלֶאֱמָה, וַיִּקַּח אֶת הַשֶּׁלֶג
 וַיִּשְׁלַךְ אוֹתוֹ בְּפִתְּתִים אֶרְצָה, וַיְהִי קוֹר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ לִפְתַּע

פתאם; ובני האדם חרדו וַחֲרָדָה גדולה ולא ידעו מי הביא עליהם את הרעה הזאת בטרם מוֹעֵד. או יש אשר הביט משמים ארצה וירא את בני ישראל יושבים בספות והם אוכלים וחוגגים, איש איש אשר בָּרְכוּ אלהים; ופתאם עברה עליו רוח מְשׁוֹבָה, וירץ ויקח את הַמָּזֹל „דְּלִי” ויַעֲקֶה וישאב מן „המים אשר מעל לרקיע”, וישפוך את המים מן השמים ארצה, ויהי פתאם גשם על הארץ; והעם היושבים בסכות מִהָרֹו כָּלֶם לַהֲמִלֵּט עַל נַפְשָׁם מפני הגשם, איש והרגלים אשר הוא אוכל עורם בין אצבעותיו, איש והבשר אשר הוא אוכל עודו בין שָׁנָיו, כי גִּישָׁו פתאם. והמלאך הקטן בראותו את המהומה, אשר הביא עַל היהודים התמימים, וַיִּצְהַר וישחק בקול גדול וַיִּרְקַע ברגלו עַל קִרְקַע התכלת, אשר לִרְקִיעַ השמים, ונפשו מֵרָאָה גִיר ועֲרִיצוֹת אֵין־קֶצֶה.

ואלהים ראה כל אשר הוא עושה ויהי כְּלֵא־דְרֹאָה, כי נחמד היה המלאך הקטן הזה גם בכל תַּעֲתֻעֵיו הקטנים וגם בכל שַׁעֲרֵי־דִּיּוֹתָיו הקטנות, ואדני אֵהָבוּ.

ואולם לא בבני האדם בלבד הִתֵּל השוכב הזה, כי גם ביושבי השמים התעורר מאד; ויש אשר זָרֹן לכו הָשִׁיאוּ דַעֲשׂוֹת מעשים אשר לא יַעֲשׂוּ, וְלֹא־הָרְגִיו וְלֹא־הָרַעִים את כל מֵלָאכֵי הַשָּׁמַיִם הגדולים במשׁוֹבָתוֹ כי רַבָּה. וכאשר גברה ההוֹלָלוֹת הרעה, אשר המלאך הקטן עושה, ותעבור כל חוק, וכל בני האלהים באו וקָבְרוּ עָלָיו לַפְנֵי כִסֵּא הכבוד, לא מצא גם אלהים עצה אחרת בִּלְתִּי אִם לַעֲנוֹשׁ את הקטן כְּמַעֲט, לַמֶּעַן יֵדַע כי יש גְּבוּהָ עָלָיו.

או קרא אלהים את המלאך הקטן וידבר אִלָּיו לֵאמֹר: — לָךְ־יָרֵד מן השמים ובאת אל האדמה, וישבת שם עד שוב חֲמַת מְשִׁנְאִיךָ מעֲלֶיךָ ואז תשוב אלינו.

ואלהים הפִּיר תַּרְדֵּמָה גדולה עַל המלאך הקטן ויִישָׁן. וַיִּקְצֶץ אֱלֹהִים את כנפיו הצחורות, אשר היו לו, ויורידהו ארצה.

והמלאך הקטן פקח את עיניו וירא והנה הוא שוכב על הארץ — וריח שושנים עולה באפו, וקרני אור נגה משתפכות סביבו, חבובי קיץ ופרפרים מרחפים ומזומזמים באוזניו, ולמעלה בתוך התכלת אשר עם הרקיע מתעופפות הצפרים היפות ופיהן מלא שירה. והוא פונה כה וכה, משתאה ומשתומם: איזו הדרך בא אל המקום המזור הזה? ואולם מעט מעט התעוררו המחשבות בקרב לבבו, ויזכור וידע את אשר נעשה עמו בשעות האחרונות — ויתעצב אל לבו רגע קטן. אך חיש עוב את המחשבות הנוגות, וישם לבו אל הדברים העומדים אותו מסביב, וירא את המקום כי טוב, וימצא חן בעיניו מאד מאד, אז התעורר וישם פניו אל הפלג הנוול לרגליו, ואל הגלים הרוקדים בו, ואל הדגים הקטנים עם הגדולים המשוטטים בו; גם את הפרחים והשושנים ראו עיניו ותחשק נפשו בהם, ויעבר מפרח אל פרח ומשושנה אל שושנה, ויהי שמח וטוב לב שבעתים מכל הימים הראשונים. — הוי, פרפריפו, פרחים חיים! — קרא המלאך הקטן — באשר תעופו אעוף גם אני, ובאשר תרקדו ארקד גם אני! ובדברו התנשא והתרומם, למען התעופף גם הוא בין המתעופפים, ואולם — אויה! — לקח אלהים את, כנפיו ממנו והוא לא ידע.

— אם כן אפוא — אמר המלאך באנחה — רא אוכל לשוב השמימה עד אשר תצמחנה כנפי! הה, מי יודע עד מתי, עד אנה יארכו ימי גלותי? ושתי דמעות נזלו משתי עיניו היפות לתוך הגביע של שושנה ענוגה אחת.

מאז יתהלך המלאך הקטן עגום ומשומם בין ערוגות השושנים החולמות ועל גדות הפלגים העליונים, אך ראה לא ראה עוד את יפי השושנים והדרך, ושמע לא ישמע עוד סוד

שיח הגלים וצהלתם - עיניו הגדולות תלויות השמימה
בגעגועים רבים ושפתיו מדובבות חרש:

אלי, אלי, כִּנְךָ תֵּן לִי!
אוי לי, אוי לי, כִּנְךָ אֵין לִי...

כאור: צהורות - לבנות. - הרעיקם - הכעסם. - פתים - פרורים. -
מל דלי - שם קבוצת כוכבים. - התל - צחק והקניט. - משתאה -
מתפלא. - העושרים - הסוברים. - צהלתם - קול שמחתם.

תְּכַנִּית הַסְפּוֹר: (א): הַפְּלֵאָה הַקָּטָן וּמִשׁוּבּוֹתָיו. - (ב): עֲנֵשׁ
הַפְּלֵאָה. - (ג): תִּיּוֹ עָלַי אֲדָמוֹת. - (ד): גִּעְגּוּעֵי
הַשְּׂמִימָה. -

נִמְטִית הַפְּעָלִים הַכְּפּוּלִים (ע"ע).

פָּעַל. מְקוֹר וְשֵׁם הַפְּעָל: כָּב, כָּבַב-כָּבָב, כָּר, כָּרַר-כָּרָר.
כָּר, כָּ-לָכַב, לָכַב; לָכַר, לָכַר. מְכָרָר.
עָדָר: כְּבוֹתִי (סְכָבְתִּי), כָּרוֹתִי (כָּרְתִּי), כְּבוֹת, כְּבוֹת, כָּב (סְכָב).
סָכָה, כָּרָה, סָבוֹנוֹ (סְכָבְנוֹ), סְבוֹתָם, סְבוֹתָן, סָבוֹ (סְכָבוֹ).
הִזָּה: בִּינּוֹנִי פוֹעֵל: סָב (סוֹבָב), סָכָה, סָבִים, סְבוֹת.
בִּינּוֹנִי פָּעוּל: סָבוֹב, סְבוֹבָה, סְבוֹבִים, סְבוֹבוֹת.
עָחִיד (א): אָסַב (אָסָבָב), אָאָר, תָּסַב, תָּסָפִי, יָסַב, תָּסַב, תָּכָר;
נָסַב, תָּסָבוּ, תָּסָכְנָה, תָּכָרְנָה, יָסָבוּ, תָּסָכְנָה.
עָחִיד (ב): אָדָם, תָּדָם, תָּדָמִי (תָּדָמִי), יָדָם, תָּדָם, נָדָם, תָּדָמוּ
(תָּדָמוּ), תָּדָמְנָה, יָדָמוּ, תָּדָמְנָה.
צוּי: סָב! סָכִי! סָבוּ! סָכְנָה! רָן! רָנִי (כְּתַפְסֵק: רָנִי!) רָנוּ (רָנוּ)
נָפַעַל: מְקוֹר וְשֵׁם הַפְּעָל: הָסוֹב, הָדוּם, הָבוֹר.
עָדָר: נָסְבוֹתִי (נָחֲלָתִי), נָסְבוֹת, נָסְבוֹת, נָסַב, (נָחַל), נָסָכָה.
נָסְבוֹנוּ, נָסְבוֹתָם (נָכְרוֹתָם), נָכְבוֹתָן, נָסְבוּ, נָכָרוּ.
וְנִמְצָא נָחֲלָה, נָחוּ, נָכוּ, פ' דָּפַעַל בְּחוֹלָם, בְּנִמְטִית עִז, וּבְדָגֶשׁ.

ה'ה: נִסְבִּי, נִסְכָּה, נִכְרָה, נִסְכִּים, נִסְבוֹת.
 א חִיד: אִסֵּב, תִּסְבֵּב (תַּחַת), תִּסְכִּי, (תַּחְתִּי, תַּכְרִי), יִסֵּב, (יִדֵּס),
 תִּסְבֵּב, נִסְבֵּב, תִּסְכֵּבו, (תִּסְכֵּבוּ), תִּסְכִּינָה, יִסְכֵּבו, תִּסְכִּינָה.
 אִיוִי: תִּסְבֵּב! תִּסְכִּי! תִּסְכֵּבו! (תִּכְרוּ) תִּסְכִּינָה!

כָּלֵל א): רַב הַפְּעָלִים הַעֲבָרִים יֵשׁ בְּמִקְוֶם שְׁלֹשׁ אוֹתוֹת: שְׁטֵר,
 נָפֵל, יָרַע, וְהֵם נִקְרָאִים שְׁלֹשִׁים; וְיֵשׁ פְּעָלִים שְׁבַמִּקְוֶם
 יֵשׁ בֶּק שְׁתֵּי אוֹתוֹת, כְּמוֹ: קוּם, שׁוּב—קָמְתִי—שָׁבָתִי,
 וְהָיוּ אֵינָה אֶצְא סִבֵּן הַתְּנוּעָה, הַחֹלֶם, וְכֵן מִפְּנֵי הַהֲגֵל לְחֹשֶׁב
 אֶת הָאוֹת הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַמִּקְוֶה לְעֵי הַפֶּעַל, קוֹרְאִים לְפֶעַלִּים אֵלּוּ:
 עִיוִי, לְפֶעַלִּים בָּאֵלּוּ קוֹרְאִים: שְׁנִיִּים.

כָּלֵל ב): הַפְּעָלִים הַשְּׁנִיִּים נִחְלָקִים לְשָׁנִים: לְגִבּוֹרִים, כְּלוּמֹר,
 לֵאלֹהִי שְׁאִין דָּגַשׁ בָּא בְּנִטְיָתָם: שָׁבָתִי, קָמְתִי, תָּסִירוּ.
 תְּבוּשׁוּ, וְלִדְגוּשִׁים, כְּלוּמֹר, לֵאלֹהִי שְׁבַמִּי, בָּא דָּגַשׁ חֶזֶק:
 סָבָתִי, גִּלְגוּלִי, תָּחִנוּ, הִבְדֵּל זֶה יֵשׁ גַּם בְּנִפְעָל:
 הַנִּבְּרִים—נִסְגַּר, נִסְוָה, נִסְוָגוּתִי, אֶסְוֶה, תִּסְוָגוּ...
 הַרְגוּשִׁים—נִבֵּם, נִבְמָה... תִּבְמִי, יִפְּכוּ

כָּלֵל ג): אֵם הָאוֹת, שְׁצִירָה לְבֹא בְּהַ דָּגַשׁ, הִיא מֵאוֹתוֹת א'ה'ח'ע'ר',
 נִחְלָפֶת לָרֶב הַתְּנוּעָה שְׁלֹפְנִיָּה: הַפֶּתַח—לְקַמֵּץ: בְּקוֹת—
 בְּרוּתִי, אָרוּתִי; הַחִירָק—לְצִירָה: תִּבֵּם—תַּחַת ע' וְכֵן
 גַּם בְּעִי: תִּכְוֶן—תִּעוּר; הַקְּבוּץ—לְחֹלֶם: תִּסְכִּינָה—
 תִּכְיִנָּה.

הַעֲרָה א): הַעֲתִיד בְּפֶעַל: בָּא בְּשְׁתֵּי תְמוֹנוֹת: אִסֵּב, תִּחֵן, תִּכְרִי, גַּם:
 אִדֵּם, תִּדֵּם, תִּדְמִי; בְּצִוִּי מִתְחַלֵּף לְפִעֻטִּים הַחֹלֶם, בְּקִבּוּץ:
 רִגְוִי! רִגְוִי! (בְּהַפְסֵק: רִגְוִי! רִגְוִי!) גִּזְוִי! גִּזְוִי!

הַעֲרָה ב): בְּעִתִּיד א' עִם וְ הַמִּתְחַלֵּף הַחֹלֶם שֶׁל פֶּא הַפֶּעַל לְקַמֵּץ
 יִסְכֵּב—יִסְכֵּב, יִגֵּז—יִגֵּז; וְהוּא הִדִּין אִם פֶּא הַפֶּעַל ח' ע': יִחֵן=
 וְיָחֵן, תִּעוּ=וְתִעוּ. מֵה שְׁאִין בֶּן בְּפֶעַל עִי: וְיִעֵד, וְיִנְחֵע.

1) וְנִמְצָא נִי הַבְּנֵן בְּחִירָק: תִּחֵל, נִחֵר; גַּם: נִאָּר, נִאָּרִים, בְּשִׁבִּיל
 ה' שְׁלֹא יָבֹא בְּהַ דָּגַשׁ. 2) וְנִמְצָא: אִמְלֵל, תִּמְלֵל, תִּמְחֵל: אִמְלֵל, תִּמְלֵל...
 3) וְנִמְצָא: וְתִחֵם=חֹס, תְּמוּכָת וְתִחֵם.

עֲקָרָה ג): מִצֵּי שֶׁהִדְגֵּשׁ הִתְחַק כּוֹפֵל אֶת הָאֵת, לְפִיכָךְ בָּאִים לְפָעֻמִּים
פְּעֻלִּים אֱלֹו בְּכַפֵּל הָאֵת הַשְּׁנִי, בְּפָעֻלִּים הַשְּׁלִישִׁים: סִכֵּב,
חָנָן, גָּלַל; וַיֵּשׁ פְּעֻלִּים הַבָּאִים בְּעֶבֶר רַק בְּתַמּוּנָה וּו. בְּיַחֲד
בָּאָה תַּמּוּנָה וּו: בְּכִינּוּי פֻּעַל: סִכֵּב, גָּלַל, דּוּמָם; וְהַפְּעִיל בָּא
רַק בְּתַמּוּנָה וּו: סִכֵּב, חָנָן; וּבְסִגְנוֹן הַמְּשֻׁנָה בָּאִים פְּעֻלִּים אֱלֹו
רַק בְּתַמּוּנַת הַשְּׁלִמִים. לְפִיכָךְ קוֹרְאִים לְפָעֻלִּים אֱלֹו כְּפֻלִּים,
גַּם עֵינִי, כְּלוּמָר: שֶׁ' הַפְּעִל בָּאָה כְּפֻלָּה.

נִטָּה עַל פִּי זֶה אֶת הַפְּעֻלִּים הַלְלוּ בְּפָעֻל וְנִפְעַל:

אֶר - אָרָר [בְּפָעֻל]. בּוּ - בָּזָז, הִבּוּז. בַּל - בָּלַל נְעָר: בָּלַל.
עָתִיד: אֲבָל. גּוּ - גָּזַח וְגָזַח, אָנַח; גָּל - גָּלַל, הָוֵל. גָּן - גָּנָן וּבְפָעֻל:
בְּנוֹתִי, גָּבַן. הַל - דָּלַל נְעָר וְהָיָה בְּפָעֻל, וְעָתִיד - בְּגָפָעֻל, דָּם - דָּמַם,
הָרוּם וּבְפָעֻל עָבָר: דָּמָמְתִּי. חָם - חָמַם [בְּפָעֻל]. חָן - חָנַן [בְּפָעֻל].
סַל - סָלַל, הָפֹל.

הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל.

בְּשִׁישֵׁב שֶׁלְמָה בֶּן דָּוִד עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה בִּירוּשָׁלַיִם,
הַמְּשִׁיחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא עַל כָּל מַלְכֵי הָעוֹלָם וְעַל כָּל
הַחַיּוֹת וְהַעוֹפּוֹת וְרֹמֵשׁ הָאָדָמָה; אֵף שְׁרֵי הַשָּׂדִים הָיוּ נִשְׁמָעִים
לּוֹ וּרוּחַ-סַעֲרָה עוֹשֶׂה דְּבָרוֹ, וַיִּרְעָה גְדוּלָּה עֲשֵׂה לּוֹ הַמֶּלֶךְ
שֶׁלְמָה שִׁשִּׁים מֵיֵד אֲרָבָה וְשִׁשִּׁים מִל רַחֲבָה, וְכָלָה מְשִׁי
יָרוֹק, מְרַקֶּמֶת חוּמֵי זָהָב וּמַצִּירֶת בְּכָל מִינֵי צִיּוֹרִים שֶׁבְּעוֹלָם.
זָאֲרַבְעָה שוֹרִים עוֹשֵׂי רִצּוֹנוֹ הָיוּ לְשֶׁלְמָה: אֶסְף בֶּן-פְּרָכְיָה
בְּבִנֵי אָדָם, רַעֲמִיָּה מִן הַשָּׂדִים, אֲרִיאֵל הָאֲרִיָּה וְשִׁמְאָבָר
הַנָּשֵׁר. וְעַלָּה הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל הַיִּרְדֵּה, וְעַמְדוֹ הַשּׁוֹרִים
יָל אַרְבַּע קְצוֹתֶיהָ, וְקָרָא הַמֶּלֶךְ:

עוֹרִי, רוּחַ, בָּאִי וּפָחִי

וּשְׂאִי אוֹתִי עַל כְּנָפֶיךָ!

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִפְתַּח אוֹצֵר הַרוּחוֹת וְרוּחַ גְּדוּלָּה בָּאָה
זָאֲחוּהָ בְּאַרְבַּע כְּנָפֹת הַיִּרְדֵּה וְנִשְׂאָה אוֹתוֹ בְּמָרוֹם הַשָּׁמַיִם,

זהוה אובל המלך סעודת הבקר בְּדַמְשֶׁק וסעודת הערב
בְּמִדִּי. כך היה מתעופף ממזרח שמש עד מבואו מבקר עד
ערב, והיה מִסְתַּכֵּל מלמעלה ורואה את כל הנעשה תחת
השמש. הַתְּנָאָה שלמה בלבבו ואמר: מי אֲדִיר כְּמוֹנִי
בעולם! באותה שעה שמע קול נמלה עולה מאחד הַחֲחָלִים:
„הַמְּלִטָנָה, נמלים, הַכְּנִסְנָה לתוך בתיכן, פן תִּרְמַסְנָה ברגל
חילו של מלך ירושלים!“ מיד כעס שלמה וירד לארץ ומצא
נמלה שחורה עומדת על גִּבְשׁוֹשׁ קטן אצל הנחל. אמר לה:
מי אַתְּ שְׂצִיית את אחיותיך להתחבא מִלְּפָנַי? אמרה לו:
מִלְּפַת הנמלים אנכי, ויראתי, שלא תבא עליהן רגל גִּצְוֹה של
בני אדם. אמר לה: שמעי נא וְאַשְׁאֲלֶךָ... אמרה לו: אם את
פי אתה שואל, אל תִּבְטַא אלי מִגְּבִי. נְמִלָּה בִּכְפוֹ וְהִרִימָה
אל מול פניו, אמרה לו: עכשיו שאל ואחזיר לך תשובה.
אמר לה: כלום יש בעולם גדול ממני? אמרה לו: אני
אמר לה: בְּיָצֵד! כלום אין אַתְּ יודעת מי אני? אני שלמה
בן־דוד מלך ירושלים! אמרה הנמלה לשלמה: אֶלְמָלֵא
הייתי גדולה ממך, לא שְׁלַחְךָ הקב"ה אצלי, שְׂתִּשְׁאֲנִי על
בִּפְיָה; וְאַף־עַל־פִּי־יָנֵן אין אני מִתְּנָאָה בגדולתי. מלך מלכי
המלכים אף לו הגדולה והתפארת. שמע שלמה את דברי
הנמלה — וְנִתְבָּיֵשׁ.

בְּאִוֶּר: נִשְׁמָעִים לוֹ — שומעים בקולו. — מִל־מרחב של איפים אמה. —
גִּבְשׁוֹשׁ — תל עפר קטן. — בְּיָצֵד — איך זה? — אֶלְמָלֵא — אלו לא. —
הַקְּבִיָּה — הקדוש ברוך הוא. — אַף־עַל־פִּי־יָנֵן — בכל זאת. —

הָאֲרָמוֹן הַנֶּעֱלָם.

פעם עלה שלמה המלך הוא ושריו על היריעה וַיַּעַף
במרומי השמים שבעה ימים ושבעה לילות. יום מִיָּמָיו
ראה ארמון אחד רם ונשא, והוא בנוי כלו זהב טהור וּמִשְׁבָּץ

אבנים יקרות. אמר המלך לשריו: הֲרֵאיתֶם הִיכַל נהדר כזה? אין כמוהו בכל הארץ. רָמָז המֶלֶךְ לרוח ותדר היריעה ארצה. הלך שלמה ואָסַף בן ברכיה שר צבאו עמו, והיו מְמִילִים סביבות הארמון והיח פרחים עולה באפס כריח גן עדן, ולא מֵצֵא פתח לְהִכָּנֵם בו. קרא המלך לרַעְמִיָּה, שר צבא השדים, ויצָוהו: שלח את חֵילְךָ הגדול ויעלו ויתורר את הארמון לראות מי וְמי שוכן בו. שָׁרַק רַעְמִיָּה בשפתיו — והנה דמות עם רב עולה בסערה מארבע רוחות השמים ומְכַסֶּה כענן כבד את ההיכל כלו; וכעבור רגע התנשאר שוב ויעברו על פני רעמיה וישרקו לו ויתעופפו להם בְּלָעֲמַת־שבאו. שָׁאל אותו המלך: מה הגידו אלה לך?

— אין כל נפש חיה בכל הארמון, מלבד נשר אחד המרחף על גִּזְלָיו בְּפִנֵּת הגג.

קרא המלך לְשִׁמְאֵבֶר, שר צבא העופות, ואמר לו: לך והבא לפני את הנשר. פרש שמאבר את כנפיו ויָעָף, וכעבור רגע הביא את הנשר לפני שלמה. פתח הנשר את פיו בְּשִׁבְחַת וְהוֹדִיָּה לפני הקב"ה ונתן שלום לשלמה.

אמר לו שלמה: מה שמך, ובן כמה שנים אתה?

אמר לו: אֶלְמוֹרֶד שמי ובן ת"ש שנים אנכי. אמר לו: כלום ראית או שמעת, שיש פתח לארמון זה? אמר הנשר: בחיך וחי ראשך, אני לא שמעתי, אבל יש לי אח גדול ממני, והוא יושב במעלה שניה, אֶפְשֶׁר שהוא יודע ויָגִיד לך. התעופף שמאבר והביא נשר זקן לפני שלמה. פתח הנשר ואמר שירות וְתִשְׁבָּחוֹת לבוראו, ונתן שלום למלך ועמד בין שתי ידיו. אמר שלמה: מה שמך ובן כמה שנים אתה? אמר לו: אֶלְעִיפִי שמי ובן תת"ק שנה אנכי. אמר שלמה: כלום ראית או שמעת, שיש פתח להיכל? אמר לו: אדוני, חיך וחי ראשך, אני איני יודע; אבל יש לי אח גדול והוא

יודע ומבין ויושב במעלה שלישית. פרש שמאבר את כנפיו, והשיב את הנשר הזקן למקומו. עברה שעה, ועדת נשרים נושאים בכנפיהם נשר זקן מאד, שכבר נִשְׁרָה נוצתו מְזוּקָנָה, והעמידוהו לפני שלמה. פתח הנשר ונתן שבח ותהלה לפני בוראו ונתן שלום לשלמה. אמר לו שלמה: מה שמך, ובן כמה שנים אתה? אמר לו: צופר שמי ובן ארץ וש' שנים אנכי. אמר שלמה: כלום ידעת או שמעת, שיש פתח להיכל זה? אמר לו: אדוני, הייך וחי ראשך, אני איני יודע, אבל אבי ספר לי, שיש לו פתח מצד מערב וכִּסְּהוּ הָעֵפֶר מְרֹב שָׁנִים. גזר שלמה על הרוח וְנָשַׁב והסיר את העפר, ונתגלה לשלמה שער ברזל גדול, ועל מִשְׁקוֹפוֹ כָּתוּב: „דַּעוּ לָכֶם, בְּנֵי אָדָם! הִרְבֵּה שְׂמֻחוֹת וְתַעֲנוּגוֹת שִׁבְעֵנוּ בְּמִרְקָלָיִן זה שנים רבות, וכשבא עלינו הרעב טָחֲנוּ אֶת הַמִּרְגָּלוֹת תַּחַת הַחֲמָה ולא הועילו לנו; הִנָּחֲנוּ אֶת הַמִּרְקָלִין לַנְּשָׁרִים וּשְׁכַבְנוּ עַל הָאָרֶץ.“ ועל המוזהה היה כתוב: „לֹא יִפְגֹּם אָדָם לִכְאֵן אֵלָּא אִם הוּא נָבִיא או מֶלֶךְ; וְהִנֵּכֶם יַחְפֹּר מִיָּמִין הַשַּׁעַר וַיִּמָּצֵא אֶת הַמִּפְתָּחוֹת.“

חתר שלמה מִיָּמִין וּמָצָא אֶרְגֹּז וּבְתוֹכוֹ שְׁלֹשׁ מִפְתָּחוֹת. פתח שלמה את שער הברזל ופגע בשער של זהב. פָּתְחוּ וּרְאֵה מִרְגָּלוֹת גְּדוֹל וּכְתֻלִּיּוֹ מְשֻׁבָּצִים כָּל מִינֵי אֲבָנִים מְזֻבֹּת וּמִרְגָּלוֹת נֹצְצוֹת כְּכֹכָבִים בְּשָׁמַיִם, וּמַעַל הַדֶּלֶת כָּתוּב: „הָאִישׁ, אֲשֶׁר שָׁכַן פֹּה, מֶלֶךְ בְּכָבוֹד וּבְגִבּוֹרָה וַיְהִי שְׁבַע עֶנְג וּמֵאֶשֶׁר בַּחַיִּים; וַיָּבֵא הַמּוֹת וַיִּקְחֵהוּ בַּחֲצִי יָמָיו, וַיִּפּוֹל הַכֶּתֶר מֵעַל רֹאשׁוֹ וַיְהִי לְאַבְקָה; וְתִשְׁאַהֵו הָרוּחַ לְכָל קְצוֹת הָאָרֶץ.“ ראה שלמה עֹד חֹדֶר אֶחָד וְנִכְנַס לָשֵׁם, וַהֲחֹדֶר מִלֹּא אוֹצְרוֹת זָהָב וְכֶסֶף וּפְנִינִים לְאֵין מִסְפָּר, וְכִסֵּא גְדוֹל עוֹמֵד בְּאַמְצַע וַאֲשֶׁר יוֹשֵׁב עָלָיו; אֵךְ כֹּאשֶׁר קָרַב אֵלָיו רָאָה, כִּי אֵךְ צָלַם דֹּמָם הוּא; הוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ—פָּתָאם הִתְרָעַשׁ הַצֶּלֶם

ועיניו בערו כגחלי אש ומנחיריו יצא עשן, והוא מַצְעֵק: „חוש לעזרתי, כל בני השָׁמֶן, כי הנה בא איש הִנֵּה ונגע בי! וירעש הארמון וְרִבְבוֹת מלאכי חֲבֻלָּה השְׁתַּעֲרוּ על שלמה מכל עֵבֶר. גַּעַר בהם שלמה ואמר: הוֹי, מורדים! כלום אין אתם יודעים, שאני שלמה המלך, המולך על כל בְּרִיָּה שברא הקב"ה? באותה שעה נשתתקו כלם ונפלו על פניהם. גגש שלמה אל הצלם ונמל לוח כסף מעל צוארו, ולא ידע לקרא מה שכתוב עליו. באותה שעה בא עלם יִפְהַדְעִינִים מן המדבר וישתחו לפני שלמה ויאמר: תִּגְהוּ לי ואקראהו. נתן לו שלמה את הלוח וקרא בו:

דְּבָרֵי הַמֶּלֶךְ שְׂדֵד בֶּן עֵדֶד,
כָּתַב עַל הַלּוּחַ לְזִכְרוֹן עָרֵי עֵד:
עַל אֶרֶץ אֲלָפֵי גִבּוֹר גְּבֻרָתִי;
עַל אֶרֶץ אֲלָפֵי מֶלֶךְ שְׂרָרָתִי,
עַל אֶרֶץ אֲלָפֵי מְדִינָה מְשֻׁרָתִי —
וְלַמּוֹת הָאֶחָד לֹא יִכְלָתִי.

פֶּאֶזֶר: הַדְּוָה - תורה. - ת"ש - שבע מאות. - תתיק - תשע מאות. -
סְרַקְלִין - היכל. - מְלָאכֵי חֲבֻלָּה - מלאכים רעים. - הַשְׁתַּעֲרוּ -
התנפלו בסערה. -

גַּמְדֵי לַיִל.

וְבִסּוֹת אוֹר קִפְאוּן תִּתְעַלֶּף	לְאוֹר הַיָּרֵחַ הַנוֹמֵף
הַחֲדִישָׁה בְּתַחֲתִית הָרָמָה;	בְּנַחַת בְּתַבְלֵת הָאוֹר
וּבֵין הַצְּאִלִּים בַּחֲדָשָׁה	הַמְּשַׁבֵּר הַלֵּב בַּחֲלוּם זָהָב
כְּעֵין רֶשֶׁת־כֶּסֶף מְזֹרָה,	וּכְמִקְסָם עֵינַיִם יְעוֹר;
יִרְעְדוּ עַל רֹךְ הַעֲשָׂבִים	לְאוֹר הַיָּרֵחַ בַּלֵּילָה
עֲגִילִים וּגְלִילִים שֶׁל אוֹרָה;	עַת יִצְלַל מִלֹּא־תֵבֶל בְּדִמְמָה

וְעִיפֵי מְשׁוּבָה יִפְלוּ ,
יִשְׁתַּרְעוּ בְּצֵל הָאֱלֹהִים ,
וְחָפְרוּ מִשָּׁם וְהוֹצִיאוּ
מִמָּמוֹנִים הַמּוֹנִים , הַמּוֹנִים .

וְצִלִּיל דְּנָרֵי זָהָב וְכֶתֶם
וּבֵרַק אֲכַנְי חֹן עִם אוֹר סֶהַר
יִתְעַרְבוּ בְּשִׁחוּק הַתַּעֲלֹלִים ,
יִרְעִישׁוּ דְמִית הַיָּעַר .

וְצִחוּק וְעֲלִיצוֹת וְזָהָב , -
אֵהָהָה לִכְל תִּכְלֶה וְאַחֲרִית ;
הַחֲפֹז , גַּמְדִּים ! - הַנִּיעַ
זִמְן קָרִיאת הַנֶּבֶר שֶׁל שִׁחֲרִית .

אִז תִּחְרַד הַעֲדָה וְקָמָה
וְעָרוּכִים בְּטוֹר שִׁבְעָה שִׁבְעָה
יִשׁוּבוּ מִחֲרִישִׁים וְנוֹגִים ,
יִשׁוּבוּ בְּמַעֲלָה הַנֶּבֶעָה .

וּבְהִלֵּשׁ הַסֶּהַר הַנֶּבֶלִם
אֵת פָּנָיו הַחֲזֹרִים מִלְּמַעְלָה .
יִבְאוּ בְּצֵל הַנֶּבֶדִים ,
יִמוֹנוּ בְּחִלּוֹם חֲזִיוֹן לִילָה .

אִז תִּחְרַד מִקְהֶלֶת גַּמְדִּים
בְּטוֹר הַנֶּבֶעָה בְּרִנְנָה
שִׁנְנָה בְּחִלּוֹם יֶלֶד קָטָן ,
עֲנָנָה בְּקֶרֶן הַלְבָּנָה .

וּבִלְכֶתֶם וְיַעֲרוּ אֵת גַּמְדֵי
הַפֶּל מִן הַדְּשָׁאִים , וְגַמְדֵּי
הַרְסִיסִים הַזֵּדִים בְּבִדְלַח
מִתִּיזִים נִיצוּצוֹת , נִיצוּצוֹת .

כֹּחַ הַלֵּךְ וְכֹחַ יִהְיֶה
עָרוּכִים בְּטוֹר שִׁבְעָה שִׁבְעָה
עַד בְּאֵם בְּעִבֵי צֵל הַחֲרִשָּׁה
הַנֶּמָּה בְּתַחֲתִית הַנֶּבֶעָה .

אִז כָּלֵם יִפּוּצוּ בְּשִׁאוֹן
וּבְאוֹ אֶל בֵּין הָאֱלֹהִים
בְּמִקּוֹם מַעִין רִאִים נֶצֶפְנוּ
בְּקֶרֶקַע מִמָּמוֹנִים מִמָּמוֹנִים .

הֵם בְּאֵם - וּבְשִׁפְעַת הַצִּלְלִים
תִּתְאַחַד עֲדַת הַגַּמְדִּים ,
יִתְלַבְּדוּ וְיִרְבְּדוּ כְּגִדִּים ,
יִצְהֲלוּ מִצְהֲלוֹת יִלְדִּים .

פ א ו ר : גַּמְדִּים - גַּמְדִּים , שְׁפִלֵי קוֹכָה . - מִקְסָם - קָסָם . - סוֹת - כְּסוֹת , שְׁמֹלָה .
אוֹר קָפֶאוֹן - אוֹר שׁוֹקֵט . - תַּתְּעִלָּה - הַחֲרִשָּׁה - הַחֲרִשָּׁה - יַעַר .
הַרְסָה - הַנֶּבֶעָה - צִלְלִים - צִלְלִים - קָטָן - כְּסוֹת . - מְזֻרָה .
פְּרוּשָׁה . - עֲנִילִים וְגִלְלִים - בְּתִמִּים עֲנִילִים . - עֲנָנָה - רֶכֶה .
מִתִּיזִים - בְּזִים , וּזְרִקִים . - בְּטוֹר - בְּשִׁירָה . - שִׁפְעַת - רֹב , הַרְבֵּה .
עִיפֵי מְשׁוּבָה - עִיפִים מְרֹב הַשְׁתִּיבֻכּוֹת . - מִמָּמוֹנִים - אוֹצְרוֹת .

דָּר - כַּטְבַּע . - כָּתָם - וְהַב טוֹב . - תַּעֲלִילִים - שׁוֹבְבִים . - תַּקְלָה -
כּוֹף . - נוֹגִים - עֲצוּבִים . - בְּהִלָּם - בְּשִׁעְשִׁיף וּמִסְתִּיר . -

נְמִיַּת הַבְּנִין הַבְּבֵד לַפְּעִלִים הַכּוֹלִים (ע"ע).

יָחַם הַפּוֹעֵל: פָּעַל. מְקוֹר וְשֵׁם הַפְּעֵל: סוֹבֵב וּסְבָבוּ.

ע ד ר: סוֹבְבָתִי ... סוֹבֵב, סוֹבְבָה וּסְבָבָה ... סוֹבְבוּ וּסְבָבוּ;

ה ו ה: מְסוֹבֵב, וּמְסָבֵב. ... מְחוֹנְנִים וּמְחַנְנִים ...

ע ת י ד: אֶסוֹבֵב, וְאֶסָּבֵב. ... תְּסוֹבְבִי וְתְּסוֹבְבִי ... תְּסוֹבְבָנִי; תְּחַנְנֶנִּי.

צ ו י: סוֹבֵב! מְסוֹבֵב! ... רְנְנוּ! רְנְנֶנִּי!

יָחַם הַפְּעוּל: פָּעַל. מְקוֹר: סוֹבֵב-סָבַב.

ע ד ר: סוֹבְבָתִי וּסְבָבָתִי ... סוֹבֵב, סוֹבְבָה וּסְבָבָה ... סוֹבְבוּ וּסְבָבוּ.

ה ו ה: מְסוֹבֵב וּמְסָבֵב. מְסוֹבְבָה, מְסוֹבְבִים, מְסוֹבְבוֹת.

ע ת י ד: אֶסוֹבֵב ... תְּסוֹבְבִי וְתְּסוֹבְבִי ... תְּסוֹבְבָנִי.

יָחַם הַחוֹזֵר: הִתְפַּעֵל. מְקוֹר וְשֵׁם הַפְּעֵל: הִתְבָּלֵל, הִסְתַּבֵּב.

וְהִתְחַנֵּן.

ע ד ר: הִתְבָּלֵלְתִּי וְהִתְחַנַּנְתִּי ... ה ו ה: מִתְבָּלֵל וּמִתְחַנֵּן ...

ע ת י ד: אֶתְבָּלֵל וְאֶתְחַנֵּן. ... הִתְבָּלֵלְנִי; צ ו י: הִתְבָּלֵל! ...

כָּלָל (א): הַבְּנִין הַבְּבֵד שֶׁל הַפְּעִלִים הַכּוֹלִים כָּא בְּשִׁמְתֵי תְמוֹנוֹת;

א: בְּתְמוֹנוֹת פְּעִלֵי ע"ו: חוֹנֵן, חוֹנֵן, הִתְחַנֵּן; ב: בְּתְמוֹנוֹת

הַשְּׁלֵמִים: חֲנֵן, חָנַן, הִתְחַנֵּן.

הַעֲרָה: יֵשׁ כְּפוֹלִים הַבָּאִים בְּכָל תְּמוֹנוֹת הַשְּׁלֵמִים: כָּלָל, קָלָל, בָּאָת.

שִׁדָּד וְכִדּוּמָה, וְיֵשׁ פְּעִלִים הַבָּאִים בְּפִעֵל פְּעַל בְּשִׁלְמִים: רָנַן.

רָצַץ, שָׁנָן, וְכִהֲתַפְעֵל בְּפִעִלֵי ע"ו: הִתְרַנֵּן, הִתְרַצֵּץ, הִשְׁתַּחֲוֶה.

כָּלָל (ב): לָרֵב יֵשׁ הַבְּבֵד בְּהוֹרָאָתָם שֶׁל שְׁתֵּי תְמוֹנוֹת הָאֵתָה בְּבִנְיָן

הַבְּבֵד: סוֹבֵב, יְסוֹבֵב=הִקָּף; סָבַב=שָׁנָה פְּנֵי דָבָר; חוֹנֵן=

אָהַב, חָמַר, עָשָׂה חֶסֶד; מִתְחַנֵּן=מִתְחַמֵּא, מְעוֹרֵר אֶתְהָה

וְחִמְלָה; חֲנָן=מִלָּא חֵן, בָּקַשׁ; הִתְחַנֵּן=בָּקַשׁ בְּחִמִּים, הִתְפַּלֵּל.

נָסָה עַל פִּי זֶה אֶת הַבָּעֲלִים הָלְלוּ בִּפְנֵי הַקֹּדֶר:
בּוֹלֵל, בּוֹלֵל, הוֹנֵן-חֵן, לֶאֱמֹן (בַּפֶּעַל לְבָד). רֹצֵץ, צִנּוֹן.
כֹּלֵל (= דִּבְרוּ). מוֹלֵל הַתְּבוּלָה (= הִקְרַתוֹ). קָלַל (וַעֲלַל, פָּעַל).

עֲזוּבִים.

לֵילָה, וְאַרְבַּעַת יָלָדִים: זָרַח וּבְרוּךְ, רַחֵל וּשְׂרָה, שְׁנֵי
אֲחִים וּשְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, יוֹשְׁבִים בַּחֲדָרָם הַזֶּה, אֲשֶׁר בְּפִנֵּת
הַחֲצֵר, יוֹשְׁבִים צְפוּפִים וְשׁוֹתִקִים. מְנוּרָה קְטָנָה דוֹלֶקֶת עַל
הַשֶּׁלֶחָן, וְצִלָּלִים שְׁחֹרִים אֵימִים מִתְנוּעָעִים עַל הַכְּתָלִים.
יוֹשְׁבִים הַקְטָנִים וּמִסְתַּכְּלִים בְּצִלָּלִים — וַיִּגֹן קוֹדֶר לִזְחֹץ אֶת
לִבָּם הָרֶךְ כְּצִבְתַּת בְּרוֹל; רוֹצִים הֵיוּ לְבָבוֹת, אֲלֵא שְׂיִרְאִים
הֵם מִפְּנֵי הַצֵּל הַשְּׁחֹר, הַשֶּׁשֶּׁטֶן, הַעוֹמֵד שָׁם בְּפִנֵּה ... מִרְאֵה
הַחֲדָר הַשּׁוֹמֵם יָעִיד, כִּי חֲסֵדָה לֹא בַּעֲלֵת-בֵּית, וּפְנֵי הַיָּלָדִים
הָעֲזוּבִים יַעֲנוּ בָם, כִּי חֲסֵדָה לָהֶם אִם ...

וְאַמֵּן הַלֵּילָה מִלְּאָה שְׁנָה מִיּוֹם שְׁמִתָּה עֲלֵיהֶם אָמֵן,
בְּלִדְתָּם אֶת הַיָּלָד הַקָּטָן, הַשּׁוֹכֵב עֵתָה בְּעֵרִיסָה וּמִשְׁתַּעֲשֵׂע
בִּידָיו וּרְגָלָיו הַקְטָנוֹת וּמְבִיט עֲלֵיהֶן בְּעֵינָיו הַיּוֹפֹת. אֲבִיהֶם
הָרוֹכֵל הַלָּךְ בְּבֶקֶר אֶל הַכֹּפֶר וְהַבְּשִׁיחַ אֲתִי, יְתוּמָיו לְשׁוּב
אֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם, וְהֵנָּה חֶלֶף יוֹם, עָבַר עָרֵב וְבֹא לֵילָה —
וְאַבָּא אֵינְנו עוֹד ...

מְרַגִּישִׁים הֵם הַקְטָנִים, כִּי יְתוּמִים הֵם וְרַחֲמִיהֶם נִכְמְרוּ
אִישׁ עַל אֲחִיו; הַתְּחִילוּ מַדְבִּירִים נְחוּמִים זֶה לָזֶה: זָרַח הַבְּכוֹר
מוֹשֵׁף אֵלָיו אֶת בְּרוּךְ הַקָּטָן וּמְלַמְּדוֹ לַעֲשׂוֹת צְפוּרֵי מִנְיָר, וְרַחֵל
מַחְבֶּקֶת אֶת רַחֵל הַקְטָנָה וְעוֹשָׂה לָהּ בִּפְנֵי מִמְטָלִית קְטָנָה,
וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה הִיא מְבִיטָה אֶל הַחֲלוֹן — בַּחוּץ חֹשֶׁךְ, אֲפֹלָה ...
לְבָה דוֹפֵק בְּקֶרֶבָה, אֵף הִיא מְבַלְיָגָה עַל פִּחְדָּה וּמִתְחִילָה
מִזְמֶרֶת אִיוֹה נִגּוֹן עָלָיו לְבִדּוֹחַ אֶת אַחֲוֹתָהּ הַקְטָנָה.

אך התינוק התחיל בוכה פתאם; הפסיקה רחל את נְנוּנָהּ וּמְהֵרָה אֵל הָעֵרִיסָה, יִצְקָה חָלַב לַחוּךְ הַבִּקְבּוּק וְהוֹשִׁיטָה לִי לִינֶק מִמֶּנּוּ. התינוק נשתתק כרגע והתחיל מְנַמְנֵם ויונק בְּבִתְד־אֶחָת. יושבה לה רחל ומנענעה את העריסה מְתוּךְ וּמָר, וברוך ושרה עזבו את מקומם וישבו אצל רחל.

דממה שוררת בחדר, רק הצללים השחורים מתנועעים...

— רחל, מתי יבוא אבא? — שואלת שרה הקטנה בעצב.

— עוד מעט, חֲמֻדָּתִי, עוד מְעַט.

— מה יביא לנו? — שואל ברוך את זרח.

— עגלה וצמר סוסים — עונה זרח.

— וְלִי עֵרִיסָה בַּעַד הַבִּבְּהָה, הֲלֹא? — שואלת שרה הקטנה.

— בודאי, עריסה יפה עַל אֹפְנִי זֶהָב.

ושוב דממה. השעון שעל גְּפִי הַבְּתֵל דופק בקול

צרוד: תִּיק־תִּק! תִּיק־תִּק! הצללים מתנועעים שם; דומה

שהם מתפללים איזו תפלה שחורה... ומחוץ בעד החלון

מביט החשך.

— הִירָאָה אַתָּה, רחל? — שואל זרח בלחש.

— וְאַתָּה?

— אנכי? לא! — עונה זרח. ולבו דופק בקרבו.

— גם אני איני יִרְאָה — עונה רחל.

— סֶפֶר נָא לָנוּ אִיזָה מַעֲשֵׂה יָפָה, — קראו הילדים.

— מִיָּב. שִׁמְעוּ וְאִסְפְּרוּ: „הָיָה הָיָה נֶעַר בְּאֶרֶץ, וְהִנֵּה

נֶסֶע וְעָבַר עָרִים וּכְפָרִים, יְעָרִים וְנַהֲרִים, עָלָה הָרִים, יָרַד

בְּקַעֲתוֹ, עָד אֲשֶׁר בָּא לְיַעַר אֶחָד גָּדוֹל, גָּדוֹל מְאֹד; וְהִשְׁמִשׁ

בָּאָה וַיְהִי לַיְלָה. וְהָיְתָה לַיִל חֹשֶׁךְ אַפְסָלָה, אֲפִלּוּ כּוֹכַב

אֶחָד לֹא נִרְאָה עַל פְּנֵי הָרָקִיעַ; עָמַד גּוֹ הַנֶּעַר בֵּין הָעֵצִים

הָרְמִים, וְלֹא יָדַע אָנָּה יָפָה. וְהַחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ הַלּוֹךְ וְגָדוֹל,

וְגֶשֶׁם שׁוֹטֵף נִתְּךְ אֶרְצָה, וּבִיעֵר יֵשׁ חַיּוֹת רַעוֹת וְגִזְלָנִים...

וזרח נושא עיניו ורואה את שרה וברוך נשענים אל

השלחן וישנים. ובחדר דממה רבה; רק קול נחרה קלה של הילדים הישנים ישמע; והצללים השחורים כאלו מנמנים גם הם על הכתלים...

— היודע אתה, זרח — אמרה רחל — נתפלל נא לה, כי ישלח לנו מהר את אבא.
— טוב, נתפלל.

וזרח לקח את הסדור ויפתחוהו במקום ה"תהלים" שבסופו, והתחיל קורא בנגון עצב: קָמָה, יי, תַּעֲמֹד בְּרָחוֹק, תַּעֲלִים לַעֲתוֹת בְּצָרָה? ... ובלבבו התפלל:

רבונו העולמים, אבי היתומים! את אִמְנוּ לַקַּחַת מִמֶּנּוּ וְתַעֲלֶנָּה הַשְׁמִימָה; אֲבִינוּ אֵינֵנו אֲתֵנוּ, כִּי הִלֵּךְ בְּדֶרֶךְ רַחוּקָה; שְׁלַח נָא אֶת מַלְאֲכֶיךָ לִפְנֵינוּ לְשַׁמְרוֹ בְּדֶרֶךְ, לִבֵּל תִּאָּנֶה אֲלֵינוּ רַעָה, וְהַשִּׁיבֵהוּ מֵהָר אֲלֵינוּ.

זרח נושא את עֵינָיו ורואה את רחל נִשְׁעָנֶת על ידה ויִשְׁנָה גם היא.

וזרח יושב לבדו ומְחַכֶּה לאביו; יושב הוא וחושב וזוכר מה שלמד היום בחדר, המעשה היפה על דבר עקדת יצחק... והיא נשען על השלחן ומביט אל ברוך הקטן, רואה הוא את עפעפיו השחורות היורדות על עֵינָיו. "אף ילד טוב ונחמד הוא ברוך", חושב זרח, ואֵינוּ גוֹרֵעַ עֵין מִמֶּנּוּ. גם שרה ילדה נעימה, אבל ברוך... אבא אֵינֵנו... ה' שִׁלַּח אֶת הַמַּלְאָךְ אֶל אֲבֵרָהם... וּמַחֲשָׁבוֹתַי עוֹלֹת וּמִסְתַּבְּכוֹת בְּמַחֲוֹ, רָאשׁוּ כְּבֹד עָלָיו, וְהִיא מִרְגִּישׁ כְּאִלּוּ קָרוֹם דָּק נִמְשָׁךְ עַל עֵינָיו — — — ויִישֵׁן גם הוא.

והמנורה הולכת וְבָהָה, והצללים הולכים וגדולים. והנה הם מתגנבים ועולים על השלחן ומטפסים על ראשי הילדים. דק באמצע השלחן מְהַבֵּהב עֵדִין אור בָּהָה, וגם הוא הולך יְדוֹעָךְ מעט מעט...

פתאם נתמלא החדר אורה, כאלו הופיעה בו הרבנה,

זאשה אחת נראתה בחדר ... והאשה לבושה לבנים וצניף של שבת לבן כשלג על ראשה, ומניה נחמדים ונעימים מאד, והיא הולכת וקרבא אל הילדים הישנים.

והנה היא מרימה את ידיה על ראש הילדים ואומרת: — נומו, יתומי היקרים, ממו, צפרי העזובות, נומו שנת חיים ובריאות!

פתאם נעלמה האשה היפה ואתה יחד נעלמה גם האורה מן החדר — ויהי חשך כבראשונה ...

*
*
*

ולמחר בבקר, כשקמו הילדים משנתם, ספרו זה לזה בשמחה, כי ראו את אמם הטובה בחלום.

אָר : צפופים — דחוקים, קרובים זה לזה. — צבת — מלקטים. — יענו — יעזרו. — רובל — נושא סחורה למכירה בכפרים. — נקמרו — התעוררו. — מטלית — חתיכת ארג. — סבליגה — כותחוקת. — לבדח — לשפת מעט. — בכתאחת — ביחד. — מעלים — תתעלם, תסתתר. — קרום — עור. — מהקבב — חלק וקופץ. — דיעד — בכה.

עֵת בְּגִית הַסְפּוֹר : א) : יתומים עזובים. — ב) : פחד ונחומים. — ג) : ספורו של זכה י. — ד) : תפלתו, — ה) : החלום. —

בְּקֶר בְּעִירָה.

הבקר היה — והשמש נשקף בעד חלונו ברקיע. גלגל מעט מעט יריעת הערפל מפניו, ומסתכל בריסיי הטל, המזהירים בשלל צבעים בפספירים על צמח האדמה; ומגנה נגדו נסים הצללים, נסוגים אחור אחד אחד, וכל היקום חולף ואור עד נכון היום.

בשמחות וגיל מצפצפות הצפרים, דלוג ופסוח על הגגות ועל הגדרות; עתים הן מתאספות אגדות אגדות יחדו.

ועל גרגיר אחד מתקוטטות, או עומדות כלן תחתיהן ומהגות בגרונן, כאלו שיח ושיג להן בצרכי צבור, ולהתעץ על צפניהן נאספו הרום.

מארבע רוחות רצות עוים, רצוא ונעה ברחובות למקום האסוף המקנה; ומשם יוצא העדר לרעות בפאחו ערי ערב. העוים והתעשים עויהפנים מגביהים ונבם וקופצים בראש, והפרות פוסעות אהריהן לאמן בשובה ונחת, פסוע וענע ראשן בן; רק שתיים שלש מהן הופכות פניהן אחרנית וקולנהימה משנה כקול שופר מרסק יוצא מפיהן. קול זה לעיר יקרא: "שדום לכם, יהודים, ושלום גם לשוכבים הקמנים שם אצלכם בעיר!"...

הלוך והתנודד מצדו אל צדו מתנהל ברהאן לרגל ילדיו הרכים בהדר גאונו, נטוי גרון ומשקר עינים; יוצא הוא עם שפו המימה, והנה הוא מוליך את אפרוחיו אחד אחד ומורידם רתוך הנהר לטבילת הבקר. הבקר צח ובהיר.

פאור: בשלל צדעים - בצדעים רבים ועוים. שיח ושיג - משא ומתן. שוחה. - צפניהן - סודותיהם. - מרסק-שבור. - משקר-רזום.

נטיית הבנין הנזרם לפעלים הכפולים (ע"ע).

יחס הפועל: הפעיל. מקור ושם הפעל: תסב:

ע"ר: תסבותי, תסבות ותרעותו, תסבות, תסב, תסבה; תסבנו, ותתלנו, תסבותם, תסבותן, תסבו. תתלמי ... תתלנו ...

ה"ה: תסב, תסבה, תסבים, תסבות; תתלל ...

ע"ר א: אסב ואסתל, תסב, תסבי, יסב, תסב, תסב, ונרע:

תסבו, תסבינה, יסבו, תסבינה. תרעינה.

ע"ר ב: אסב ואסתל, תסב, תסבי, יסב, תסב, תסב, תסבו.

תסבינה, יסבו, תסבינה.

צו"י: תסב! תסבי! תסבי! תסבינה!

יחם הפעול : הפעל . מקור : הוסב .

ק דר : הוסבותי , הוסבות , הוסבות , הוסב , הוסבה ;

הוסבנו , הוסבותם , הוסבותן , הוסבו .

ה ו ה : מוסב , מוסבה , מוסבים . מוסבות .

ש ת י ד : אוסב , אוסב , אוסבי , אוסב , אוסב , אוסב , אוסבו

הוּסְבִינָה , יוּסְבוּ , הוּסְבִינָה . אָסַב ... יָסַב ... יִסְבוּ ...

כָּלָל א : פָּעַל ע"ע (דגושים) דומים בבנין הגורם לַפְעֵל ע"ו

(נבוכים) : ואין בגניהם אלא שבבפולים בא דגש חזק בע'

הפעל . מה שאין בן דפְּעֵל ע"ו : הקימותי-קום ; התמותי-

תם-תמם . ואם ע' הפעל מאותיות א' ע' ר' , שלא יבא בהן

דגש , מתחלף החירק של פא הפעל לציורה : הרעותי , הצרותי .

ה ע ר ה א : נקוד ה' הבנין - חטף-פתח , בדפְּעֵל ע"ו , ואם פ' הפעל

מאותיות ה' ח' ע' מקקרת : הבה בפתח : החלוקה (והוא הרין

בדפְּעֵל ע"ו : העידותי) .

ה ע ר ה ב : הפעל תל-תלל בא בהפעיל עבר דע"ו : החלתי = הפתרתי-

פירי , וה' הבנין בא גם בעתיד : אהחל = אהחל (תהחל) ...

ונקמא גם : יהחל = יחל . ובהנה : מהחל ...

כָּלָל ב : העתיד בא בשמי תמונות : אָסַב , חָסַב , גַּם-אָסַב , חָסַב ,

עם דגש בפא הפעל . נקוד פא הפעל - ציורה , ולפני אות

ע'-פתח , כמו : אָרַע , תָּרַע .

כָּלָל ג : בהפעל באה ר' לפני פא הפעל בכל הזמנים : הוסב , מורב ;

אוסב , הוסב . ויש שבעתיד באות אותיות אי"תן בקבוצ' ודגש

אחריו : יָסַב .

נטה על פי זה את הפעלים הללו בבנין הגורם :

הָבַר , הָחַל , הָגִין (והפעיל לָבַדוּ , תָּקַל , הָרַף , הָשֵׁם , גַּם

הִשָּׁמַם וְהָזָה רק משמים) . הָצַר , תָּקַר , הָשַׁךְ , הָתַם .

החטא וענישו.

אבי היה רב בעיר קמנה, והכנסתו היתה מועטה. מלבד זאת היה בעל אשה שניה, ובנים היו לו גם מאשתו הראשונה, היא אמי (זכרונה לברכה!), גם מאשתו השניה, היא האם-החורגת שלי. ואם חורגת זו לא היתה רעה כלל, אלא שפניה היו קרובים ללבבה יותר, ומה שנתנה להם נתנה בפעם יפה; ומה שנוגע למי, לי ולאחי, היה במבט לזמן פכל האפשר. לכל כוס תה, שהיינו שותים בבקר ובערב, היתה נותנת לנו חתיכת סוכר אחת קמנה, שגברנו ממנה קמעה, קמעה בין לגימה ולגימה.

מספרים היו לנו, שאצל העשירים נוהגים לשים את הסוכר בתוך התה ושותים אותו כשהוא מתוק מאד. לפעמים רחוקות, כשאבי היה גונח, הכינה לו, אמא, כוס תה מתוק, ואנכי — קנאה גדולה קנאתי בו אז...

פעם בערב, כשבאתי הביתה אחרי תפלת מערב, עמד על השלחן מחם רותח, שהיה מספק תה לכלם, אבל הסוכר כלה מן הבית והפרוטה כלתה באותו יום מן הכיס; רק שירי אבקסוכר נראו עוד בקפסה; ופקדה יצאה מאת אמא, שאסור לשמות תה בערב זה.

היא הלכה לה אל החדר השני לתפוד הברכה בעד בניה, ואני ישבתי והבטתי בעינים פלות אל המחם הרותח ואל השירים המתוקים שבקפסה. אבי הטוב ראה עד כמה אני משתוקק לחמים, והתיר לו לקחת כוס תה ולשים בו את אבק הסוכר ולשתותה במהירות.

עורני בולע בתאוה את החמים המתוקים, והנה היא באה; וכשראתה את הנבלה שעשיתי, קצפה עלי קצה גדול, וברגע חטפה את כוס התה מידי ושפכתו על הקרקע. באותו רגע התקצפתי מאד; כל הממרורים אשר נעזמו

בלבבי עליה כל הימים, פרצו הפעם החוצה, — קפצתי ממקומי וקללתי.

אבי נדהם למשמע אוניו; גם אנכי נדהמתי על המעשה אשר עשיתי. והוא לא הפניי הפעם, כדרכו, רק אסף את כל הילדים סביבו ויִתְּנֵנִי לַחֲרֵם — — —

מאז היית אנוס לאכל ער שלחן מיוחד; וכל ילדי הבית היו מתרחקים מִד' אֲמֹתִי; ואסור היה להם גם לדבר אתי.

כה ישבתי בודד, סר וְנָעַף בבית אבי; או הרגשתי את כל הַכָּאֵב של הַמַּחֲרָם והַמְּנָה, ולבבי היה מלא כעס ותַמְרוּרִים עַל אבי, כעס, אשר לא הרגשתי כְּמוֹהוּ מעודי.

הרגשתי, כי איני יכול להיות עוד בבית הזה אפילו שעה אחת; ובבקר בהיר אחד ברחתי מן הבית ברוחי הקשה ובאתי אל המגרש הסמוך לעיר.

בימות הקיץ היה שם מַרְעָה לַנְּמוּשֹׁת שְׂבָעֵי העיר, וטחנת־רוח יִשְׁנָה עמדה שם מימים קדמונים, וְלִדְבַרְת נשי העיר היתה חורבה זו מְשָׁכֵן לְרוּחוֹת רעות וְלִכְת־לִיצָנִים... שם היה מקום מְשֻׁחַק לנערי העיר בשבתות ובימים טובים הימים שהם פטורים בהם מן החרד.

כל היום ישבתי מְשֻׁמִּים אֲלֵא ידעתי נפשי, וְדָאִי שהם מחפשים אחרי — חשבתי — ואינם מוצאים אותי, ורגש של נקמה מתוקה מלא את נפשי המרה...

אבל רָעַב הייתי כֹּל היום, וכאשר פנה יום הַצִּיק לי הרעב מאד; וּבְנִשּׁוֹת צללי עָרַב נפלה עלי אימה גדולה מפני הַחֲרָבָה ושוכניה...

בְּמָהָ תמהון ישבתי והבטתי בלב מלא אִימָה אל הטחנה המלאה לה סודות נוראים... שמעתי את הדממה השפוכה מסביב, ונדמה לי באותם הרגעים כְּאִלּוּ נִמְחָה כל

היקום מן הארץ, רק אנכי לבדי נותרתי, אנכי והחורבה ויושביה...

ולפתע אני רואה נערה קמנה שבה מן המרעה עם עז אביה, אשר פגרה לבוא; והנערה עניה ונאווה, לה עיני חכלת ושערות זהב, והיא מביטה אלי בעיניה היפות; וכמה תמלה, כמה רך פעינים האלה...

והנה היא עומדת אצלי ומושיטה לי פרוסת פת קמנה, שהיה שמור בסלה הקמן.

חפצתי לאמר לה דבר-מה, רק מלה אחת; אבל היא מהרה לדרכה. עודני רואה רגע את צלה, ואחר כן-גם זה אין, הכל אין...

לבי נדהם - כמו אור נגה הבריק באפל-ונעלם...
נפלתי על פני ואבך. — — —

ב א ו ר : הַבְּנֵי-שָׁכָר, פִּרְסָתוֹ. — בְּעֵץ יָסָה — בֵּיר נְדִיכָה, רֵצֶן טוֹב. —
קִמְעָה — מַעֵט. — לְגִימָה — גְּמִיעָה, מֵלֹא הִפָּה. — גִּזְנָה — בִּשְׁעָל. —
נְמוּשֹׁת — הַחֲלָשׁוֹת, שֶׁלֹּא הִסְפִּיקוּ לִלְכֹּת עִם הָעֵר. — בֵּית לִי צָנִים —
שָׂרִים. — פִּגְרָה — אַחֲרָה. —

תְּכַנִּית הַסְפּוֹר: (א): הַדְּלוֹת. — (ב): הָאֵם הַחוּרָה. — (ג): הַמֵּאֲוָה
וְהַמֵּטָא. — (ד): הַתֵּכֶס. — (ה): הַבְּרִיחָה. — (ו): הַפְּגִישָׁה. —

מעשה בתינוק שנשבה...

א. החובר.

לפני ימים רבים, רבים מאד היה הדבר. בקברו של "פריץ" אחד יושב יהודי, רבי יוסף שמו, ירא אלהים ולמדן גדול, והוא היה חוכר תפוזים שבכפר, ויהי עני גדול; והפריץ אהבו, גם קראוהו אליו לעתים קרובות ויצוהו לשיר לפניו מ"שיר השירים" ומומירות של שבת. וכמו לב הפריץ בין צוהו גם לרקוד לפניו, כמו שרוקדים ב"שמחת-תורה".

לפני ארון הקודש; ובשביל זה לא היה לו כְּנוּשָׁה בתשלומי
המָקָם. כה עברו ימים רבים, רבים מאד. רבי יוסף ישב לו
במנוחה בביתו; חנה אשתו היתה אשה יְרֵאת אלהים, טובת לב
וּמְכַנְסֶת אורחים, ותהי היא העוסקת בבית-המשקה ורבי יוסף
ישב בחדרו ועסק בתורה ותפלה. וכל ה"גוים" אשר בכפר ידעו,
כי "יוסקה" איש אלהים קדוש הוא ויכבדוהו מאד.

ויהי היום ויעבור איש עני דרך הכפר וַיָּסֶר ללון בבית רבי
יוסף. שם נתנו לו ארוחת הערב ומקום ללון, כאשר נתנו לכל
האורחים. הבקר אור-העֶנִי קם ממשכבו ויתפלל, ויחפץ ללכת.
— לא תלך מזה — אמרה אליו חנה — עד אשר תאכל אתנו
ארוחת הצהרים, ותפצר בו — ויאכל אִתָּם. אחר ארוחת הצהרים
לקח העני את מקלו ותַרְמִילוֹ וַיִּפֶן אל רבי יוסף ואשתו ויאמר:
„ראה ראיתי כי יראי אלהים אתם, ועתה הגידו נא לי מָה חָסַר
לכם ובמה אֶבְרַכְכֶם ?

— אין אנו חסרים דבר, ברוך השם — ענה רבי יוסף — הֲנֵן
אתה הכל זן וּמַפְרֵגֶם גם אותנו; אחת אֶשְׁאֵל מאת השם יתברך,
כי יתן לי בן חכם יודע תורה. בנות יש לנו, ברוך השם, אך
מה הֵן הבנות? הנה ארוני מלא ספרים-קדושים, ומי יִלְמַד בהם
אחרי מותי?

— אם כן, רבי יוסף — אמר העני — פָּעַת סֵפֶר וחנה אשתך
חובקת בן, והוא יהיה בעל נשמה גדולה, אך הַשְׁטֵן יתן עיניו
בו, וקשה תהיה המלחמה, קשה מאד...; ואתם שמרו את הילד
מכל דבר טמא, כי בנפשו הוא.

והעני פתח מהר את הדלת ויצא וַיֵּעָלֶם. והמה לא ידעו,
כי איש אלהים הוא העני הזה, רבי ליב שרה'ם שמו, מגדולי
תלמידיו של רבי ישראל בעל-שם-טוב.

עברה שנה וַיִּנָּלַד בן לרבי יוסף; ופני הילד מזהירים פְּחָפָה
ועיניו-ככוכבים בַּיֵּלֶה. כאשר נודע הדבר להִפְרִיץ, קרא לרבי
יוסף ויאמר לו: שמע נא, מִשְׁקָה (כך קרא לו הפריץ), הנה בן
יפה נולד לך, וכאשר יגדל יהיה יהודי נְבוֹנָה כמוך, וישיר את
השיר הנבזה „מַה-יָּפִית" לפני הִפְרִיץ שלו כמוך, וחיוו מה יהיו?
עוני ומחסור. ריש וקלון כחייך אתה, מִשְׁקָה! ואני טוב ורחמן

הנני, ורחמי נכמרו על הילד היפה; תָּנְהוּ אפוא על ידי והיה לי לבן, הן ערירי אני –

– אבל אדוני הרם! – שִׁפְעָהוּ רבי יוסף – הן יהודי הנני...
– לך לַעֲזֹאזֵל, מצורע, עם יהדותך יחד! הִשְׁמַעְתָּם? יהודי נבזה איני רוצה לתת את בנו לַאֲצִיל פולני לחַנֹּךְ! בעוד שמונת ימים תביא לי מס הַפְּרִיָּת בעד שמונה שנים, שלא שִׁפְעָתָ לִי; ואם לא תביא לי הכסף, אשליך אותך ואת אשתך ובניך אל הבור אשר בחצרי! השמעת, משקה? –

והפריץ היה מכשף גדול ונורא. מה עשה רבי יוסף? עמד ונסע. אל הבעל-שם-טוב, שישב בעיר הסמוכה, לבקש ממנו "קִמְעַ" שִׁיגֵן על הילד מִקְשָׁפִים. בכואו לפני הבעל-שם-טוב הביר שם את העני הזקן, אשר בָּרְכוּ, כי יוֹלֵד לוֹ בֵּן. רבי יוסף הבירו, אך הזקן הַתִּנְגֵּר אליו. אמר לו הבעל-שם-טוב: ליב, למה תִּתְּנֵנִי? ידע נא העולם, כי כחך גדול בשמים ובארץ. לך עם היהודי הזה וְהַחִישָׁה לוֹ עֲזָרָה, אל תירא. ואתה קח עמך עוד שמונת יהודים, למען תהיו לִ"מִנְיָן", ושמרתם את הילד בלילה שלפני הברית. ראה הוזהרתיך!

פֶּאֶר: חֲבֵר – השוכר בית או שדה. – מֶרְחֵם – בית שמוכרים בו יין שרף. – פֶּרִיץ – בעל אחווה פולני. – לֹא הָיָה כְּנֹשֶׁה – לא נָשָׂא בֹר, לא תָּבַע ממנו. – תִּרְמִיל – שק, ילקוט. – מֵה נְפִית – פסוק בשיר השירים. – שִׁפְעָהוּ – הסִיפוּ. – קִמְעַ – פֶּתַח קֶלֶף. שכתוב בה שֵׁם ה'.

ב. לִיל הַבְּרִית.

הלילה בא, וה"מִנְיָן" התאסף בְּחֶדֶר היוולדתו והתחילו ללמוד תורה. וְהִתְקַר הוזהרים הבעל-שם-טוב לאמר: אם ידפוק איש על הדלת – אַל תִּפְתָּחוּ, ואם יקרא לכם מי – אַל תַּעֲנוּ דבר! ויהי הם יושבים ועוסקים בתורה והנה קול דופק: "פתחו! בשם הפריץ, פתחו מהר!" – אין פותח... "פתחו! אני עבד הפריץ. הפריץ יִסְרָכֶם קֶשֶׁה, יהודים נבזים, אם לא תפתחו!" אבל אין עונה ואין פותח... דומיה עברה שעה וקול דופק שוב: פתח, משקה. פתח הדלת! האם לא תבירני, משקה? הלא

אני הוא הפריץ! משקה, פתח! מהר איפרך בשבטים לחים, אם לא תפתח, משקה!.. משקה, דבר לי אליך, פתח! מהר אשליכך מפה, אם לא תפתח! – אבל אין פותח.

עברה עוד שעה אחת, והנה קול המון גדול נשמע מרחוק; קול המון אנשים הולכים הלך וקרוב אל הבית ברעש... הנה קול דופק בחזקה על הדלת: "יוסקה, פתח מהר, רוצים אנר לשתות יין-שרף! מה לך, יוסקה? מדוע לא תפתח? שמה לך יש עם יהודיך, אשר הבאת מן העיר פאות נפשך, אך לנו תן יין-שרף! יין-שרף תן, יוסקה! ואם לא-נקרך קירות הבית ולא נשאיר אבן על אבן!"... הנה הם מתדפקים על הדלת בכח גדול, עוד מעט ונתשבר; הם קורעים את תריסי החלונות, זורקים בהם אבנים... הרעש גדול, עוד מעט ויפול הבית על יושביו-אבל אין פותח!

עברה עוד שעה, והנה קול מנגנים נשמע מרחוק, והמנגינה, הוי, מה נפלאה!.. היא מושכת את הרגלים לרוץ בחזקה לקראת המנגנים... והמנגינה הולכת וקרבה. הנאספים מתאמצים לשבת על מקומותיהם ולהנות בתורה, אבל המנגינה מושכת אותם אליה... המה מתחזקים ומתאמצים לשבת על מקומם, והמנגינה מושכת ומושכת... העינים נהות, אלפי נקודות רצות ומסתובבות לפני העפעפים... העינים תאבות לנום, הפח נרדם, הוא מנקש מנוחה, והרב מתרגש, מתמלא תשוקת החיים, עוד מעט ויתפוצץ מרוב תשוקה... והמנגינה הולכת וקרבה; הנה היא נשמעת כמר מאחורי הדלת והחלונות; רגע תשמע מנגינת עצב והמה הונים בתורה ועיניהם יורדות דמע; פתאם תפרוץ מנגינה עליזה-והם קוראים בתורה ומשחקים ורוקדים איש תחתיו... והקולות מושכים ומושכים... הלבבות מתמלאים נעימות געגועים... הוי, כמה הם משתוקקים לצאת אך רגע לראות את המנגנים הנפלאים! אבל-אסור! ורבי ליב עומד עליהם שפתיו נעות וקולו לא ישמע-הוא עושה "השבעות"...

המנגינה חדלה... פתאם נשמע קול דופק על הדלת: בשם רבי ישראל בעל-שם-טוב, פתחו!!

"הנני!" – ענה אחד מן המנין:

פני רבי ליב נצו פתאם ויתחלל... אבל כבר עבר המועד:

בלב שחור פריץ כרנע אל תוך הבית וירץ עד מטת היולדת ויחטוף את הילד-ויעלם.

— השטן נצח! — קרא רבי ליב ויתעלה.

בבקר בא רבי יוסף אל החצר ויבקש, כי יתנוהו לראות את הפריץ.

— הפריץ צוה להלקותך חמשים מלקות בשבטים לחים.
— אבל בשם ד' — צעק רבי יוסף — ילקני חמשים וחמשים מלקות, אך ישיב לי את בני! אנא, בשם אלהים, הניחוני נא לבוא אל הפריץ!

— הבו, אל תחמלו! — נשמע קול הפריץ מהחדר הפנימי.
ביום המחרת מת רבי יוסף מרב יסורים ומשפחתו גרשה מן הכפר.

ג א ו ר : יִסְרָקֶם — יענוש אהכם. — נִקְרָקֶר — נהרום. — עוֹשֶׂה הַשְׁבָּעוֹת — הוא מְשַׁבֵּעַ את הרוחות לבל יגעו בילד לרעה. — לְהַלְקוֹתָךְ — להכותך. —

ג. הַלּוּמֹת.

והילד אפרים — כן קרא לו אביו — הלך הלך וגדול בבית הפריץ, ויהי יפה-עינים וטוב רואי, חכם לב, מבין ומקשיב; והפריץ אהבהו מאד וילפדהו את "שבע החכמות". והנער עשה חיל עד להפליא.

— אבא! — שאל הנער פעם אחת — הנידה נא לי, מה זה "זיד"? —

— "זיד" הוא רוע-רעה, שד, מִחַבֵּל.

— ומדוע קוראים לי נערי החצר: "זיד"? —

— איני יודע — ענהו הפריץ וישף את שפתיו מפעם עצור. מתוכם שהוא והלאה חדלו הנערים לקראו בשם "זיד".

— אבי! — שאל הנער פעם אחרת — היום ראיתיך מדבר עם איש אחד נבזה וְשֹׁחֵחַ; אתה קראת אותו: "משקה בלב!" ובצאתו מעל פניך קראו אחריו הנערים: "זיד!" ויָדוּ אֵבֶן בו; האמת הדבר, כי הוא "שד"? ומדוע לא תנור אתה מפניו? ..

— לא, בני; הוא יהודי, בן העם הארורי והנבזה, אשר
ללל את אלהים רוכצת עליו עד העולם.

— אם כן, אבי, "זיד" הוא גם יהודי וגם שֵׂר?
— אמנם כן, בני.

— אבי! — שאל הנער בפעם אחרת, והוא אז בן שתים
שרה שנה — האמנם זיד הנני! היום אמר לי נער אחד: "דע
ך, קִטְסִיו, כי זיד אתה. אבי ספר אתמול בערב, כי אביך
יה זיד וישמו היה יוסקה; הוא היה איש טוב וישר מאד, לא
ותה לְשִׁכְרָה ולא הכה את אשתו, אך תמיד התפלל לאלהי
זידים. האמת, אבי, כי זיד הנני?"

— לא, בני, שקר הדבר! — ענהו הפריץ במבוכה.
ובטרם מלאו לנער שלש עשרה שנה והוא חולם, והנה
יש שיבה עומד עליו, פניו פצועים וקִפְקִים עָנִי ומכאובים,
הפנים פני זיד חולה: "אביך אני! — קרא אליו הזקן הַמְעָנָה —
פריץ האכזר גול אותך מחיק אמך היולדת ואותי, אביך, הרג ...
אתה, בני, יהודי אתה, ועליך להיות יהודי ... בעוד ימים
נִמְלֶאנָה לך שלש עשרה שנה, ויהודי בן שלש עשרה שנה מחויב
עבוד את אלהי ישראל ולעסוק בתורתו הקדושה. קומה, בני,
דך אהרי..."

הנער הִתְחַלֵּחַל וצעק בקול גדול — גויקץ.

— מדוע צעקת, בני, כלילה! — שָׁאַלְהוּ הפריץ בבקר
קומו ממשכבו.

— חלום נורא חלמתי, אבי! — ענה הנער ועיניו מלאו
מעות.

— מה דך, בני? סִפֵּר לי, הן החלומות שָׁאַל ייכרו!

— הוי, אבי! ירא אני לספר ... הוי, נורא הדבר עד מאד ..
חלומי בא אלי זיד אחד קרוע ופצוע ויאמר לי, כי אבי הוא
זי יהודי אני, גם קרא לי ללכת אחריו ... הוי, אבי, הַאֲמַת
דבר, כי זיד הנני! הן גם נערי החצר אומרים, כי זיד הנני.
— שִׁקֵּר דבריהם! גם החלום שָׁוֵא הוא — אמר הפריץ בהרהר...
— הוי, אבי, אמר הנער ממחרת היום בדמעות על עיניו —

בלילה הזה הפני היהודי מכה רבה... מרמ את שערותי וקרע בצפרניו את עור בשרי עד שפפדום... הה, לו ראית את פניו האיומים, ואת עיניו המלאות דם ואת מצחו המלא קמטים, הפגיעים דאגה עמוקה ויסורי הנפש... לו שמעת את קולו הנורא קורא אלי: "יהודי אתה ואני אביך! קומה נלכה אחרי. פן אִמִּיתֶךָ כרנע!" הוי, אבי, אבי, אבי!..

וביום השלישי בבקר, בהקיצו משנתו, ויפקח את עיניו. — והנה הוא שוכב ערום ברחוב העיר — — על מַפְתָּן בית הכנסת.

*

ובלילה ההוא והרב חולם, והנה איש שיבה עומד עליו; הֶאָרֹז כתאֵר מלאך אלהים. וקולו רך ונעים כקול הַבְּנוֹר, והוא מתחנן אליו לאמר: "רבי, מחר בבקר ימנאו השמשים על מפתן בית הכנסת נער ערום, טוב תאר ויָהָ עינים. הנער הזה בני הוא; הפריץ גָּזֵל ממני ואותי המית, ואת אשתי וילדי גָּרַשׁ מן הכפר... מחר תמלאנה לנער שלש עשרה שנה והוא — אוי לי! — גם את ה"אלף-בית" אינו יודע עדיין. לכן הִיָּה נא אתה, רבי, אב לנער הזה, הַנֶּבֶה בְּמִצּוֹת וּלְפִדְחוֹ תורת אלהים... וידוע תדע, כי נשמה גדולה לנער, אך השמן אורב לה; ואתה הַשְׁמֵר נא לבלי תת להאויב לקחת את נשמת בני"... באותו יום אסף הרב את הנער אל ביתו.

פ'א'ר: שְׁחֹחַ - קְפִיף. - וַיְדוּ - זרקו. - הִתְחַלְחַל - גִּבְעָעַע, רעד בכל גופו. —

ה. מִלְחָמָה קָשָׁה.

ביום הראשון למד אפרים את ה"אלף-בית". ביום השני ידע כבר את הנקודות, ביום השלישי קרא ב"סדור", ביום הרביעי ידע כבר להתפלל וביום החמישי החל אפרים ללמוד "חומש"; ולא ארכו הימים ואפרים ידע את ה"תורה" והתחיל ללמוד מִשְׁנֵת וּנְמָרָא. הרב אהב את הנער אהבת אב לבנו וְהַבְּנִית גְּדֻלָּתוֹ כאם; ויהי הנער בכל דרכיו מְשִׁיבִיל, ויעש חיל בתורת אלהים עד להפליא.

— בני! — אמר הרב אל אפרים פעם בבקר — אתה נוצרת להיות רב וְנֶאֱמָר בִּישְׂרָאֵל, ואני לא אוכל עוד להיות רַבֶּךָ; ועתה הא לך מכתב ולך לְאַמְסֶטְרַדָם ולמדת שם בִּישׁוּבָה הגדולה". אך זכור תזכור את אביך המת, וְזִכְרִי גַם אֲנִי וְזִכְרֵךְ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל... וידוע תדע: בני, כי השטן אורב לך לקחת את נפשך... ועליך, בני, לעמוד בנמיון... ועתה הֵא לך הַקְּשָׁע הזה, גם את מקלי אני נותן לך; והיה בכל פעם שתשכב, ישון קָעוֹג עוֹנָה מסביב לך במקלי, ולא תצא ממנה עד אור הבקר; ואת הקמע תחזיק בידך, עד אשר תקום משנתך; ראה, בני. הוהרתוך, חזק וְאַמִּץ!

והרב נפל על צוואר אפרים, ויבך גם אפרים. וּמִבֶּךְ גַּם אֶרְבֵּנִית מרחוק. —

ואפרים לקח צורו על שכמו — וילך. והדרך רחוקה... גִּלְיוֹ לעבור ערים וכפרים, יערים ונהרות, עד באו אל הישיבה הגדולה שבאמסטרדם... והנער המפונק מְנַעַר הולך לו רגלי לבדו וילקוטו על שכמו... והנה הוא עובר בתוך יער גדול; משני עברי הדרך מתנשאים אלונים רמי הקומה, וענפיהם הגדולים סבוכים וּמְפַלִּים יחד, והדרך ארוכה עד בלי קץ... והיער עמוק, עמוק עד לבלי קץ... השמש נטה לערוב... רגליו עֵיפֹת מאד. הוא עמד להתפלל מנחה... החשך כסת. ארץ... הוא מתפלל מעריב. אחר התפלה הוציא פת לחם מילקוטו והפין לאכול, אך מים אֵין לִגְטִילַת יָדַיִם, ואיך יאכל?... וְעֵינָהּ הוא וְיָגַע מאד, אֲשֶׁמֹרֶת עֵינָיו נסגרות בַּעֲלִי־כֶרֶת... הוא קרא "שמע" וְעַג עוֹנָה מסביב למשכבו, את ה"קמע" לקח בידו ואת ילקוטו הניח מראשותיו—ויישן.

אשמורות עֵינָיו אֵךְ רָגַע נסגרו, והנה קול שֶׁאֵין הֶעֱרִיתָה... אפרים פקח את עֵינָיו, והנה מִחֲנָה זאבים רצים אליו מתוך היער, ועֵינֵיהֶם נוצצות כאש, פִּיזְתֵּיהֶם פְּעוּרִים וְשִׁנֵּיהֶם החדות מפיצות אִימָה... הנה הם בָּאִים עד העונה... רוצים הם להתפרץ לתוך העונה פנימה, ואינם יכולים; נדחקים הם בכל כחם, רוקדים וּמְשַׁמְגִיעִים מרוב כעס, אבל לתוך העונה אינם יכולים לבוא... המחנה הלך הלך לו, — והנה חזיר־יער רץ לנגדו! הוא

בא עד לפני העונה ויעמוד, כי לא יכול לבוא אל תוכו...
 הזיר-היער עבר; והנה מתוך היער נשמעה מנגינה נפלאה מאד,
 והמנגינה נשואה על כנפי הרוח המְנַשֵּׁב בְּלֶאֱט בֵּין הָעֵפְפָאִים.
 ונפשו נמשכת אחרי המנגנים הנפלאים... זוכר הוא את ה"פריץ"
 ואת כנדרו... הפריץ ידע לִגְנוֹן בכנור עד להפליא וגם אותו
 לִפְדֹּ לִנְנוֹן בכנור, וכמה אהב אז את כנורו הקטן!.. מְתַאֲנָה הוא
 לִצֵּאת מתוך העונה, מְתַאֲנָה-ומתאפק... לְבוֹ נמוג בקרבו מרוב
 תענוגות וּמְתַאֲנָה... ידיו רועדות. תִּקְפֹּץ נשמת מידו ונפל
 לארץ... והוא יוצא בעל כָּרְחוֹ מן העונה, ועל כנפי רוח הוא
 נָשָׂא הלאה, הלאה אחר קולות המנגנים... עובר הוא פלגים
 ונהרים, שדות ויערים, ערים וכפרים, והמנגנים מנגנים לפניו...
 הנה הם-אך כארבע אמות בינו וביניהם, ואינו יכול להשיגם...
 והנה כפר מולדתו... הנה גם בית הפריץ... והוא עומד כבר
 לפני הדלת... הדלת נפתחת, והנה...-- ויד חזקה וגדולה
 מושכת אותו לאחור בכח... מלחמה גדולה התעוררה... כח
 אחד חזק מושכו אל הבית, אל הפריץ, וכח אחד חזק מושכו
 לאחור: "אביך אני, אפרים! אני יוסף אביך, ואתה-בני! האם
 לא תִּכְרְנֵנִי?-- קראה אליו תמונה נוראה, כתמונה שראה אז
 בחלום-יהודי אתה, בני; אל תבא אל הבית! פה תהיה ל"גוי",
 לְאֶקְזָר, לְשִׁכּוֹר... אל תלך אחר המנגינה, אחר הכנור... השמן
 הוא המנן לפניך בכנור, בני... אִמְסִטְרְפָה לָךְ, אל הישיבה!
 שם תִּלְמַד תורה, תורת אלהים, תורת אל הו!.. ראה, בני,
 בשרי קרוע, גוי פצוע, הפריץ האכזר קרע את בשרי לגזרים...
 אם תהיה לפריץ תהיה גם אתה לאכזר... אִמְסִטְרְפָה לָךְ, בני!
 אל תשמע אל המנגינה, אל הכנור... הא לך דִּקְפֶּשׁ שאבד לך
 ביער... שובה, בני, שובה!"

ואך לקח את הקמע בידו, והנה עוד הפעם הוא נִעָץ על
 כנפי רוח הלאה, הלאה, הרחק, הרחק, כל מִיסָה ששים פרסא,
 כל מִיסָה ששים פרסא עד שהגיע לאמסטרדם ונכנס אל הישיבה
 הגדולה.

וראש הישיבה קבל את אפרים בשמחה רבה, כי ראה כי
 הָיָה יְחִיָּה הנער הקטן הזה לגדול בישראל.

ואפרים ישב והנה בתורה יומם ולילה, ויצא לו שם כאחד הנאונים הנדולים בישראל. ובקרב העמים מנתה אותו קהלת פֶּרֶנ לרב ולראש הישיבה, וינהרו אליו תלמידים רבים לשמוע תורתו וחכמתו הַרְבֵּה, ויהי שמו לברכה בישראל עד היום הזה.

פ א ו ר : תְּעוּגָה עוֹנָה – תַּעֲשֶׂה עֲגוּלָה – פְּעוּרִים – פְּתוּחִים – נֶשֶׁמֶט – נֶפֶל – הַעֲרָה : המורה מבאר לתלמידים את היכודות ההסטוריים והנזמית הנפשית הלזטים באגדה יפה זו כמעטה הדמיון והסוד : חיי היהודים במדינת פולין לפני ; הפריצים והיהודים : ההפכים שבין חיי הפריץ, המלאים תענוגות והוללות ואכזריות וגאווה ושנאת מתוך עושר, ובין חיי היהודי, המלאים אהבת תורה ויראת שמים וטהרה. המדות ושפלות הרוח מתוך עוני. המלחמה הקשה בנפש הנער היהודי, שחונק בחצר הפריץ. השטן-סמל תענוגי העולם הזה. תמונת אביו-סמל עם ישראל המעונה. אחר כך יציע לתלמידים להרצות את הספור הזה עפ"י תכנית זו

תְּכַנִּית הַסְפּוֹר : א) : בְּכִי אֶהְיֶה וְהַפְּרִיץ. – ב) : גְּזֻלַת הַבֶּן וּמֹת הַתָּאב. (לעת זקנתו... והילד היה נחמד למראה... והפריץ... ויבקש ממנו... וכאשר השיב את פניו ריקם. גזל ממנו את הילד... ג) : גְּדוּי־הַסּוֹד וְהַחֲלוּמוֹת. (מעט מעט נודע לנער סוד מוצאו... ענויי אביו ומיתתו... ונפש הנער... חלומות רעים בעתוהו... ד) : מְנוּסָתוֹ וְחֵייו פְּבִית הָרֶב. – ה) : נְסִיעָתוֹ לַיְשִׁיבָה וּמַלְחָמַת הַנֶּפֶשׁ הַגְּדוּלָה. (כאשר יצאו אפרים לדרכו, גברו געגועיו אל חמדות החיים, אשר עזב, וכמעט שהחליט לשוב... ו) : הַנֶּצְחוֹן. –

נְטִיַת הַמְרָבָעִים בַּבִּנְיָן הַכְּבֹד.

א) : כְּפֹלִיִּם, פֶּעַל. מְקוֹר וְשֵׁם הַפֶּעַל : גְּלָגַל (גַּל, גָּלָל).

ק ד ר : גְּלָגַלְתִּי, גְּלָגַלְתָּ, גְּלָגַלְתִּי, גְּלָגַלְתָּ, גְּלָגַלְתָּ, גְּלָגַלְתָּ;

גְּלָגַלְנוּ, גְּלָגַלְתֶּם, גְּלָגַלְתֶּם, גְּלָגַלְתֶּם.

ה' ה' : מְגַלְגֵּל, מְגַלְגֵּלָה, גָּלַל, מְגַלְגֵּלִים, מְגַלְגֵּלוֹת.

ק ת י ד : אֶגְלָל, תְּגַלְגֵּל, תְּגַלְגֵּלִי, יִגְלָל, תִּגְלָל;

יִגְלָלוּ, תִּגְלָלוּ, תִּגְלָלוּהוּ, יִגְלָלוּ, תִּגְלָלוּהוּ.

צוויי: גלגל! גלגל! גלגל! גלגל! גלגל! גלגל! גלגל! גלגל! גלגל! גלגל!
 פֿעל. מקור: גלגל. אדר: גלגלתי ... גלגלה גלגלנו ... גלגל.
 ה'ה: מְגַלְגֵּל, מְגַלְגֵּלֶה גִּלְתָּ. א תִּירֶה: אֶגְלֵגֵּל. תְּגַלְגֵּלֶה.
 הַתְּפַעֵל. מקור וְשֵׁם הַפֿעֵל: הַתְּגַלְגֵּל. א דִּרֶה: הַתְּגַלְגֵּלְתִּי, הַתְּגַלְגֵּלְתִּי.
 ה'ה: מְתַגַּלְגֵּל ... א תִּירֶה: אֶתְגַּלְגֵּל ... צוויי: הַתְּגַלְגֵּל! ..

(ב): פֿעֲלִי ע"ו. פֿעל. מקור וְשֵׁם הַפֿעֵל: פֿלְפֵּל (=בול).
 א דִּרֶה: פֿלְפֵּלְתִּי ... ה'ה: מְפִלְפֵּל ... א תִּירֶה: אֶפְלֵפֵּל ... צוויי: פֿלְפֵּל! ..
 פֿעל. מקור: פֿלְפֵּל, גַּם פֿלְפֵּל. א דִּרֶה: פֿלְפֵּלְתִּי—פֿלְפֵּלְתִּי ... פֿלְפֵּלְנוּ.
 ה'ה: מְפִלְפֵּל ... א תִּירֶה: אֶפְלֵפֵּל ... תְּפִלְפֵּלֶה.

הַתְּפַעֵל. מקור וְשֵׁם הַפֿעֵל: הַתְּפִלְפֵּל. הַתְּפִלְפֵּלְתִּי. אֶתְפִּלְפֵּל.
 (ג): פֿעֲלִי ל"ה. פֿעל. מקור וְשֵׁם הַפֿעֵל: שַׁעֲשַׁע (=שָׁעוּט).

א דִּרֶה: שַׁעֲשַׁעְתִּי, שַׁעֲשַׁעְתָּ, שַׁעֲשַׁעְתָּ, שַׁעֲשַׁעְתָּ, שַׁעֲשַׁעְתָּ, שַׁעֲשַׁעְתָּ.
 שַׁעֲשַׁעְנוּ, שַׁעֲשַׁעְתֶּם, שַׁעֲשַׁעְתֶּן, שַׁעֲשַׁעוּ.

ה'ה: מִשַּׁעֲשַׁע, מִשַּׁעֲשַׁעְתָּ—שַׁעֲתָ, מִשַּׁעֲשַׁעִים, מִשַּׁעֲשַׁעוֹת.
 א תִּירֶה: אֶשַּׁעֲשַׁע וְבַפֿסֶק: שַׁעֲ, הַשַּׁעֲשַׁע, הַשַּׁעֲשַׁעִי, הַשַּׁעֲשַׁע.
 הַשַּׁעֲשַׁעִי, הַשַּׁעֲשַׁעִי, הַשַּׁעֲשַׁעִי, הַשַּׁעֲשַׁעִי, הַשַּׁעֲשַׁעִי, הַשַּׁעֲשַׁעִי, הַשַּׁעֲשַׁעִי, הַשַּׁעֲשַׁעִי.
 צוויי: שַׁעֲשַׁע! שַׁעֲשַׁעִי! שַׁעֲשַׁעוּ! שַׁעֲשַׁעְתִּי!

פֿעל. מקור: שַׁעֲשַׁע. א דִּרֶה: שַׁעֲשַׁעְתִּי ... שַׁעֲשַׁעְתָּ ... שַׁעֲשַׁעְתָּ.
 ה'ה: מִשַּׁעֲשַׁע ... מִשַּׁעֲשַׁעוֹת. א תִּירֶה: אֶשַּׁעֲשַׁע ... הַשַּׁעֲשַׁעְתִּי.
 הַתְּפַעֵל. מקור וְשֵׁם הַפֿעֵל: הַשַּׁעֲשַׁע.

א דִּרֶה: הַשַּׁעֲשַׁעְתִּי ... ה'ה: מִשַּׁעֲשַׁעִי. א תִּירֶה: אֶשַּׁעֲשַׁעִי (=שַׁעֲ).
 צוויי: הַשַּׁעֲשַׁעִי! הַשַּׁעֲשַׁעִי! הַשַּׁעֲשַׁעִי! הַשַּׁעֲשַׁעִי!

פֿלְפֵּל (א): הַפֿלְפֵּן, הַפֿלְפֵּר, שַׁפֿמֵנוּ דְּגִישׁ חֶזֶק (י) בַּעַי הַפֿעֵל, בָּא בַּפֿעֵלִים
 הַפֿעֵלִים בְּכַפֿל הָאוֹת הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַמִּקּוֹר, כְּמוֹ סוּבְּיָתִי.
 גוּלְלָתִי, אוֹ בְּכַפֿל שְׁתֵּי אוֹתֵיּוֹתֵי יַחַד, כְּמוֹ גִּלְגֵּל.

(1) דְּגִישׁ הַחֶזֶק בּוֹפֵל אֶת הָאוֹת וּמִרְחִיב אֶת הַמֵּלֶה: קֶשֶׁר=קוֹשֶׁר

בְּכָל ב: וְהוּא הָדִין גַּם בְּפַעְלֵי ע"ו, שֶׁהַבְּנִין הַכְּבֵד בָּא אוֹ בְּכָפֵל
הָאוֹת הַשְּׁנִיָּה, כְּמוֹ: קוּם-קוּמָם, שׁוּב-שׁוּבָב, אוֹ בְּכָפֵל
שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ: פּוּץ-פּוּצָץ-פָּצַץ-פָּצַץ, מוּל-מִלְמִל, נֹע-
נֹעֵנֵעַ, נֹם-נִמְנָם.

בְּכָל ג: פַּעְלֵי ל"ה נִחְשָׁבִים גַּם הֵם לְשָׁנִים, כְּלוּמַר, לֹאֵלֶּה שֶׁבְּמִקְרָם
יֵשׁ בַּק שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת; בְּשָׁבִיל שֶׁתֵּהָא שְׁכֻמוֹ הַפֶּעַל אֵינֶה
בָּאָה אֶלָּא לְסִמָּן הַתְּנוּעָה, הַקָּמֵץ אוֹ הַסְּגוּל, שֶׁלְּפָנֶיהָ: נִלְחָה,
גִּילָה, יִגְלֶה ו', וְאִם יֵשׁ סִמָּן אַחֵר לַתְּנוּעָה: יוֹד אוֹ וו',
חֲתָמָה הֵתָּא: גִּלּוּ וְלֹא: נִלְחָה, הַגִּלּוּ וְלֹא: הַגִּלּוּ וְלֹא: וְלִפְנֵיהָ
בָּא לְפָעֻמִּים הַבְּנִין הַכְּבֵד גַּם בְּפַעְלֵי ל"ה בְּכָפֵל שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת,
כְּמוֹ: שָׁעָה-שָׁעָשָׁע, תָּעָה-תָּעָתָע, עָרָה-עָרָעָר.
שָׁגָה-שָׁגָשָׁג, פָּעָלִים כְּאֵלֶּה נִקְרָאִים: מְרַבְּעִים.

דַּעְרָה א: כְּפַעַל טָאָה-טָאָמָא בָּאוֹת הָאֲלִפִּין כְּלִי שְׁוֹא תַחְתִּיָּהוּ: מֵאֲטָאֲתִי...
מֵאֲטָא, מֵאֲטָאֲתִי... אֲטָאֲמָא... תַּמְאֲטָאֲנָה, טָאָמָא! מֵאֲטָאֲנָה!

דַּעְרָה ב: גַּם בְּפָעֻלִים הַשְּׁלִישִׁים, יֵשׁ מְרַבְּעִים: א: בְּכָפֵל ל: הַפֶּעַל,
כְּמוֹ: גִּפְלָל-פֶּעַל מִן גִּפֹּל, אָמַל-פֶּעַל מִן אָמַל, מִיָּה גַם
הַתָּאֵר: רַעְנָן וְרַעְנָן, שְׁאָנָן (שְׁאָן) וְנִמְצָא גַם דַּעְדָּר: רַעְנָן,
שְׁאָנָן. ב: כְּדוּכָפֶת אוֹת ר' בֵּין אוֹתִיּוֹת הַמִּקְוֶה: כְּרָבֵל,
מְכַרְבֵּל (=כְּבַל), כְּרָס (=כְּסֵם), ג: מְרַבְּעִים זָרִים, כְּמוֹ:
חֲסָפִים מְחֲסָפִים (=חֲסָף) פְּרָשׁוּ (=פָּרַשׁ) רַמְפִּשׁוּ (=רָמַשׁ) רַשְׁבֵּי (=רָשָׁה).

דַּעְרָה ג: יֵשׁ שְׁנֵיכָפְלוֹת ע' וְלִי הַפֶּעַל בְּפָעֻלִים הַשְּׁלִישִׁים, וְאִם הֵם
מִחֲמִשִּׁים, כְּמוֹ: סַחֲרָה, פַּעַל מִן סָחַר; חֲמַר-מְרוּ,
פַּעַל מִן חָמַר.

(1) בְּיָמִים קְרִמְזִים כְּתָבוּ עֲבָרִית בְּסִפְרִים כְּלִי נִקְדוּת, בַּק אוֹתִיּוֹת
אֵי ה' ו' י' הֵיוּ סִמָּנֵי הַנִּקְדוּת וְנִתְּחַת גִּלּוּ כְּתָבוּ: גִּלּוּ; כִּי כְּלִי הֵיכָא אֲשֶׁר
לְקָרָא: גִּלּוּ וְהַסִּמָּנִים הָאֵלֶּה, אֵי ה' ו' י' נִשְׁאָרוּ בְּכָתֹב גַּם אַחֲרֵי שֶׁהִמְצִיאוּ אֶת
דַּתְנוּעוֹת.

(2) מֵה שְׁאָן בֵּין בְּפַעְלֵי ל"א, שְׁאוֹת א, הוּא חֶלֶק מִן הַמִּקְוֶה, וְלִפְנֵיהָ
אֵינֶה חֲסָה בְּמִיָּה: מִצָּא, חֲמָצָא.

(3) וְנִמְצָא, יִפְסָה-יִפְסִית, פַּעַל מִן יָפַה.

נִסְתָּה עַל כֵּן זֶה אֵת הַפְּעִלִים הַכֵּלִי בַּכְּנָן הַקָּדֵד :

(א) כְּפֹלִיִּם : זָלַל-זָלֹל וְהִתְפַּעַל : הִזְדָּלֹל, כָּדָר - כְּדָר וְכַ
כְּפַעַל ; סָלַל-סָלֵל וְהִתְפַּעַל : הִסְתָּלֵסל ; סָכַךְ-סָכֵסךְ וְהִסְתָּכְסְכוּ ;
צָפַף-צָפָף וְכַ כְּפַעַל ; צָמַם-צָמַם וְהִצְמַמְצַם ; קָלַל-קָלֵל וְ
שָׁקַק-שָׁקַק וְהִשְׁתָּקָשְׁקוּ .

(ב) ע"ו : זָנַע-זָנַע וְהִתְפַּעַל : הִזְדָּנַע, טוֹל-טוֹלֵל וְהִתְפַּעַל :
הִטָּלֵל-בְּלִי הַתּוֹן , נִזַּם-נִזְמָם וְהִתְפַּעַל , נָנַע-נָנַע וְהִתְפַּעַל :
וְהִתְפַּעַל , פּוּץ-פָּצַץ .

(ג) ל"ה : טָאָה-טָאָה וְכַ כְּפַעַל , עָרָה-עָרָה , שָׁנָה-
שָׁנָה וְהִשְׁתָּנְשָׁנוּ , תָּעָה - תָּעָה וְהִתְפַּעַל : הִתְעָה , מִתְעָה ,
אִתְעָה . הִתְפַּעַל : הִתְעָה , מִתְעָה , אִתְעָה בְּחֶסֶד ת"ו .

ג ר - צ ד ק .

(מ ס ר ת) .

גָּרָה פָּטָרָה , גָּרָה פּוֹלָה , רָם הִנְחֵשׁ , יַחֲשׁ אֲבוֹת ,

לֹא אֲחֻזֹּת , לֹא אוֹצְרוֹת , לְאֵלָפִים גַּם לְרִבְבוֹת ;

לֹא עֲבָדִים , עֲבָדֵי עוֹלָם , הָאֲמָלִים הָאֲפָרִים ,

נִפְשָׁם שָׁחָה לְעַפְרֵי אֶרֶץ , גּוֹם מִרְמָם לְאֲבָזִירִים .

לֹא הִיבָלִים בְּלִילֵי יָפִי , קֵן כָּל תְּאֻנָּה , כָּל תּוֹעֵבָה ,

סָבִיב לְמֹו הָאֲהָלִים , אֲהָלֵי מַחְסוֹר וּמַעֲצָבָה ;

הָאֲפָרִים בָּם יִנְחֹו , הָעֲבָדִים יִגְיְעֵי כֹחַ ,

גַּם מִיְהוּדֵי שֵׁם נִאֲחֻזֹּו , בָּבְתִי מְלוֹן וּמִרְחוֹם .

שֵׁם הִיְהוּדִי , נִזְדָּד נִצַּח , מִצָּא מְקוֹם לְמִנְחָתוֹ ,

וּבְשֹׁכֶר דִּירָתוֹ שָׁמָּה , לְקַחוּ מִנּוּ אֶךְ - נִשְׁמָתוֹ .

הוּא הָרוֹכֵל , הוּא הַנוֹכֵל , הוּא הַזּוֹחֵל בַּתּוֹלָעָה ,

הוּא הַיִּצּוֹר בְּלִי לֵב , בְּלִי רָגֶשׁ , הַמְתָּלָל תַּחַת שׁוֹאָה . . .

הוא המְשׁוֹרֵר לְאֲדוֹנִים שִׁיר „הַאֲהָבָה בְּתַעֲנוּגֵיהֶּי׃
הַמְנַצֵּחַ בְּגִינוֹתָיו שִׁיר אֲמָתוֹ, קִינוֹתֶיהָ...
וּמַסְכִּיב הַנְּאִיוִנִים מִה־יִּצְחָקוֹ, מִה־דִּילּוֹ;
„שִׁירָה, שִׁירָה, כָּלֵב אֲרוּר!“ הָאֵר פָּנִים לֹא יוֹאִילוּ.

גִּרָה פִּמְצָקִי רַב הָעֶשֶׂר, רַב הַנְּאִוֵן, גִּאֲוֵן אֲכָזְרִי,
לֹא בֶן יַחִיד מִחֲמַד עֵין, וּבְמִרְאֵהוּ מִה־נִּהְדָּרִי,
שָׁפַל חֲרוֹחַ, גָּדַל תַּנְפֵּשׁ, רַב הַבְּשָׁרוֹן, רַב הַתְּבוּנָה,
לְבוֹ מְלֵא תֵם הַנֶּעֶר, אֲהָבָה, תְּמִלָּה וְחִינָה;
הָעֵינִים—עוֹלָם מְלֵא, עוֹלָם כָּלֹא אֹרֶךְ זְרוּעַ,
אֵךְ עֲצָבַת תַּעִיב אֲוֵן, וּבְמִחְשְׁבוֹתֶיהָ הוּא שָׁקֵעַ...

וּמַסְכִּיב הַנְּאִיוִנִים, כִּי יִצְחָקוֹ, כִּי יִצְהָלוֹ;
עַל מִשְׁפָּתַי הָאֲמָלִים, כִּי יִשִּׁירוּ, יִתְהוֹלְלוּ—
מִה־יַּעֲצֹב, מִה־יִּסְפֹּר, מִה־יִּתְחַמֵּץ לְבוֹ פְּנִימָה,
נִטְפִי דְמָעָה עַל עַפְעָפִיו וּפְגִיהוּ יַעֲטוּ כְּלִמָּה...

בְּדָד, דָּמָם לִפְנוֹת עָרֵב, הוֹלֵךְ יֵלֵךְ לֹא לְשׁוֹחַ,
וּבִשְׂדֵה, וּבִיַּעַר סוֹבֵב, הוֹלֵךְ, שׁוֹאֵף רוּחַ;
סוֹבֵב, הוֹלֵךְ, שׁוֹאֵף רוּחַ עַד הַלֵּילָה—וּבְאִפֶּל
יִשִּׁים פָּנָיו אֶל הָאֵהָל שֵׁם בְּקִצָּה הַכֶּפֶר בִּשְׁפָל.

שֵׁם אִישׁ שִׁיבָה, רַב הַדַּעַת, דַּעַת תּוֹרַת אֵל שְׁמִים,
עַל פְּגִיהוּ רוּחַ נָעַם, לְבַת קֹדֶשׁ בְּעֵינִים;
וּבַלֵּילָה וּבַלֵּילָה חֲרֵשׁ יָסוּר מִן הַיַּעַר
אֶל הָאֵהָל, אֶל הַיְּהוּדִי, בֶּן הַגֶּרֶף, הַגֶּרֶף הַנֶּעֶר.

וּבִסְפָּר שֵׁם הַנֶּעֶר עִם הַגֶּרֶף יִהְיוּ יַחַד.

תעורר-חסד, אהבת-צדק
שם הפרח, פרח נעים,
שם הנפש, נפש רכה.
תרום, תעורף הלאה מעלה,
אהבת גצח שם שוררת

ובלילה ובלילה
ובלבו העצבת

חרש ישוב הארמונה.
עמק, עמק שם קננה...

*

ליל האביב, ליל ערפל,
מתענפת ומרחפת

גם "אילון", זו הקריה
שקטה כלה ותנפש
ובפתים כל הנרות
אך מרחוק שם באפל
שירי נעים-גם הרוח,
תדם רנע, מתעננת
ומעננת ומרוממת -
השואפת למעון גצח

העליונה, תהמיה
ותרדם בדמיה.
גם ברחובות פכו, פרו;
שירי נעים ישמעו.
רוח קרה, הצושבת
על השירה המעצבת
שירת נפש הערנת
ובשירתה מתמוננת...

שם בחר-בית-המדרש
שם אברהם גרי-הצדק
ויונו נעים במנוינה,
פכה תשיר כי תפדר
פכה ילמד יום ולילה,
יצלל, יעמיק, יצל פגנים,

ובפנה אור זרוע,
ילמד, ישיר אף ינוע.
תעל, תרד בקול ודממה, -
ממעון גצח גם הנשמה...
ובמעמקי גם התורה
פגיגי רעת, פגיגי אורה.

שם ברחובות עיר אילון
גִּרְה־הַצֶּדֶק, גִּרְה־הַצֶּדֶק
שׁוֹנָא נֶפֶשׁ עִם הַיְּהוּדִים,
לוֹ בֶן יָקִיר—גִּר יְהוּדִי!
יְחַד יְהוּמֵי הַפּוֹלָגִים
רַב הַקֶּצֶף—וּבְבִתְיָמוֹ
רַב הַשָּׂאוֹן, רַב הַפֶּחַד,
עַל יְשָׁפְתִים נִשְׂאוֹ יָחִיד:
רַב הַנָּאוֹן, גִּדְלֵי שְׁנָעוֹן,
כָּל לֵב מֵלֵא בַת־מַהוֹן,
וּבְרַחֲנוֹת יִתְגַּדְּדוּ,
כָּל הַיְּהוּדִים מִתְיַחֲדוּ!

וּבְמַעֲרַת בֵּית הַכֶּלֶא
וְהַמּוֹן זֹבֻבִים, זֹבֻבֵי זַעֲוָה,
וּבְמַעֲרָה רוּחַ קָטָב,
קִדְוֹת עֹפֵר מֶה רָטְבוּ,
וּבַפָּנֶה שָׁם הַשְׁמָמִית
תִּלְקֶה בְּמַתָּה, תַּצּוּד צִיד
שָׁם עִבְבָּרִים יִסְרֹפְפוּ,
שָׁם יִשְׂרָקוּ, יִתְעוֹפְפוּ;
רוּחַ רָקֵב, מִחֲנֹק נֶפֶשׁ,
הַמַּרְצֶפֶת—מִיט וּרְפֶשׁ;
קוֹרֵי רֶשֶׁת אִמֵּי אֶרֶנָּה,
וּבְדָשֵׁן מִתְעַנְנָה.

וּבְאַפֵּל יָשֵׁב שָׁמָּה
גִּרְה־הַצֶּדֶק—אֵף רוּחָהּ
אֵל הַעֲדָן שָׁם מִמַּעַל
בּוֹ הַזֶּהֱרֵר, זֶהֱרֵר יִשְׂרָאֵל—
שָׁם שְׁאֵפֶת בּוֹ הַנֶּפֶשׁ
הֵם! קוֹל דּוֹפֵק, מִשְׁק נִשְׁק...
דִּלֵּת בְּרִזָּל עַל צִירֶיהָ;
בָּאוּ פְּנִימָה, עֲמֵם אִשֶּׁת
אִסִּיר אֲסוּר בְּנִחְשָׁתִים,
תִּמְרִיא עַל לְמָרוֹם שְׁמָיִם;
גִּילַת גִּצְחַ לֵּה נִשְׁקָפֶת,
שָׁמָּה, שָׁמָּה הִיא שְׁאֵפֶת...
מִבּוֹר אֶפֶל, קֶן-צִלְמוֹת—
וּבְהַמּוֹלָה שָׁם סוֹבְבֶת,
חֶבֶל שׁוֹמְרֵי בֵּית הַסֶּהֱרֵר,
רָמַת קוֹמָה וַיִּפֹּת תֹּאֲרֵר.

וּבִלְלָה תִתֵּן קוֹלָהּ:
„שׁוֹבָה, שׁוֹבָה בֶּן קִשָּׁה עֶרְפָּה!
— „נִפְשִׁי תִבְחַל חַיֵּי אֶרֶץ,
וּמִמָּרוֹם פֹּה בְּאַפֵּל
הִבָּה! — נִשָּׂא קוֹל בִּכְחֹ—
„שׁוֹב, בֶּן יָקִיר, שׁוֹב אֱלִינוּ!
שׁוֹב לַחַיִּים וּלְדַתְנוּ!
הַשְׁמִימָה הִיא שְׁאֵפֶת,
גִּילַת גִּצְחַ לִי נִשְׁקָפֶת;
הִבָּה, אֶעְבֹּד בְּלִהְבֶּת

הַמְצַרְפֶּת וּמִתְהַרֶת סִינִי נִפְשִׁי הַדְּאֶכֶת !
אֶז לְמִרְוֹמִים תַּעֲוֶה, תִּדְא, תִּשְׁבַּע נָעַם, גִּיל וּגְנֻחֹת,
נָעַם גִּצַּח, זֶהֱר שְׁדִי, — עֵינֵי רוּחִי הֵן הִרְאוּת !

*

אֹר הַבֶּקֶר, בֶּקֶר עֲבוֹת, וּבְרוּחוֹת כָּכֶר הַמוֹנִים,
רַעַשׂ אֹפֶן, קוֹל מְרַכְבוֹת וּבְרוּחַ הַד פַּעֲמוֹנִים;
עַם הָאָרֶץ, הַפּוֹלָנִים, לְאֻלָּפִים יִקְהִלוּ,
וּמִפִּיהֶם יוֹ תִקְצֹף, שֶׁם תִּבְוֹגֵד יִקְלִלוּ,
שֶׁם הַכְּהֻנִּים יִצְעֲדוּ; עֵינֵם תִּפְיֵץ אֶפֶל, שִׁנְאָה;
וּמִרְחוֹק כָּכֶר יִרְחוּ רִיחַ קָרְבֵּן אֵל הַקִּנְאָה.

תַּעַל, תִּקֵּא תִמְרוֹת עֶשֶׂן, תִּהְיוּ, תִּהְיוּ הַלֶּהֱבֵת;
וּבְמַחֲזוֹת הָאֶבְדּוֹן יַחַל, יִרְקֹד כֶּה הַפְּנוֹת...
אֶצְלָה נֶצֶב אֶסִּיר עֵנִי, אֶךְ מִכְפָּטִיו עַל נִפְטִיו;
וּבְמַעֲמָקִים כָּל רִגְשׁוֹתָיו שֶׁם לְמִרְוֹמִים מַה־יִּכְלִיו...

הֵם! הַהֶמְנוֹן יִרְעִים קוֹלוֹ: "שׁוּבִי, שׁוּבִי, נִפְשִׁי מִמָּאָה,
כִּמְעַמְמִי הַגִּיהֶנֶם, מַעֲרַפְלִי אֶרֶץ־שׁוֹאָה!"..
אֶךְ הָאֶסִּיר שִׁפְתָיו נָעוֹת: "שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל..." וּבְרַב כַּח
הַשִּׁלְךְ פְּתָאם אֵל תַּלְתֵּב אִשָּׁה רִיחַ הַנִּיחוֹת...

פ א ו ר : רֵם הַחֹשׁ - מִיחֹס גְּדוֹל - וּמַעֲצָבָה - עֶצֶב - הַנּוֹכַל - הַרְמָא -
הַמְתַּנְגֵּל תַּחַת שׁוֹאָה - הַיּוֹשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ - שִׁיר - הָאֶהֱבָה בַּתְּעֻנְיָה -
מִשִּׁיר הַשִּׁירִים : כֹּה יִסֵּית יִמָּה בְּעֶמֶת, אֶהֱבָה בַּתְּעֻנְיָה - הַנְּאֻזִּים -
בְּעֵלֵי הַגָּאוּה - שְׁפֵל הָרוּחַ - עֵנִי - תַּעֲיֵב - תַּכְתָּה, תַּחֲשִׁיךְ -
עַל מִשְׁפַּתִּי הָאֶמְלִלִּים - עַל שְׁפִלוֹת הַיְּהוּדִים - יִתְהוֹלְלוּ - וּשְׁתַּנְּעוּ -
יִתְחַמֵּץ - וְתִרְגֵּז - וּפְנִירוֹ נֶעֱטוּ כְּלָמָה - מִתְּבִישׁ הוּא בְּבִנִי עֲמו
הַאֲכֹרִים - מִשְׁמָמָה - שְׁנָאָה - יִלְכוּ רוּקָה - הַיִּלְכִים בְּגִאוֹן -
אִילָן - כְּנוֹי לַעִיר וְלָנָה - עוֹרָגָת - מִתְּאָה מֵאֵד - יִסֵּת - פּוֹ -
יִשְׁכְּנוּ - וְכֹבֵדִי וְעָה - זִבּוּבִים הַמְעוֹרְרִים גֵּעַל נֶפֶשׁ - רִיחַ קָטֵב -

רוח טִּהַחַת. - בְּדָשָׁן - במאכל שָׁכֵן וטוב. - תִּמְרִיא עַל - תִּשְׁתֵּי
למעלה. - תָּכַל - תְּבוּרָה. - תִּבְחַל - תִּכְאֵס. - פֶּה יִקְלִי - כַח
מֵאֵר יִשְׁאֵפוּ. - אֶרֶץ שׁוֹאָה - אֶרֶץ אֶשֶׁל, קֶבֶר. -

בְּנֵי יִתְּסָפֹר: (א): נִרְבֶּה פִּטְאָקִי וְתִכְוֶנְתִּי. (כמל הַסְרִיץ הַפִּלְעִי). -
(ג): תִּי הִיְהוּדִים בְּאַחֲזוֹת הַפְּרִיָצִים. - (ד): תִּכְוֶנֶת בְּנֵי
וְיִחְסֹו לְיִהוּדִים. - (ה): תִּנְרֶה הַצֵּעִיר בְּאַחֲלֵ הִיְהוּדִי. -
(ו): הַפְּתִפְתָּה בְּנִפְשֵׁ הַנֶּרֶף הַצֵּעִיר וְכִנּוּסָתִי. - (ז): גֵּר
הַצֵּדֶק בְּבֵית הַפְּדִרְשֵׁ. (הנֶרֶף הַצֵּעִיר בֹּא לְיִלְקָה וְהַתְּגִיר, מֵאו
הַקִּדִּישׁ אֵת כָּל עֲתוּתוֹ לַחֲנֻחַת יִשְׂרָאֵל... - (ח): גֵּר הַצֵּדֶק
בְּקָלָא וְלֹא אֵרֶכּוּ הַיָּמִים וְכִדּוּ הַגְּדוֹל נִתְּלָה... -
(ט): הִרְאִיזוֹן עִם אֲפֹ, פִתְּנוּנִיקָה וְתִשׁוּבָתִי. - (ס): קִיתָתִי
עַל קִדּוּשׁ הַיָּעֵם. -

בְּאַבִּיב.

הַיָּמִים - יָמֵי אַבִּיב. בְּמִשְׁעוֹל הַגִּנִּים בֵּין שִׁיחִים וְדִשָּׁאִים
יִשְׁנִים וְרַעֲנָנִים רֵץ יֵלֵד עוֹל יָמִים יִתְּחַ וְעִירוֹם; אֵךְ פְּתֻנֶת
יֵד לַעֲוֹנוֹ וְכֹבֵעַ עַל רֹאשׁוֹ. רַגַע הוּא אֵץ בְּרַגְלֵי וְרַגַע
עֲמוּד, עֵינָיו מִשׁוּטְטוֹת עַל סְבִיבּוֹ וְאוֹנוֹ קְטֻבוֹת וְקוֹפּוֹת
וְאוֹנוֹ אֲרֻנְבַת.

הַיֵּלֵד הָלֹז הִיָּה ... אֲנִי וְלֹא אַחֵר.

עוֹמֵד אֲנִי וּמִשְׁתוֹמֵם עַל כָּל הַמִּרְאָה הַגְּדוֹל, אֲשֶׁר
לִפְנֵי. אֲנִי לְבִדִּי הַגָּנִי וְאֵין נֶפֶשׁ חִיָּה סְבִיבוֹתִי, וּלְתֵי שָׁמַיִם
בוֹהִים מִמֶּעַל, וְאֶרֶץ עֲטוּפָה דִּשָּׁא וּפְרָחִים מִתַּחַת. וְהִנֵּה
יַעַשׂ עָמֹם, קוֹל הַמּוֹלָה נִשְׁמַע בְּמִרוֹמֵי הַשְּׁחָקִים, וְהַקּוֹל
אֶתְגַּלְגַּל וְהוֹלֵךְ לְמִרְתְּמֵי אֶרֶץ וּמִתְפַּצֵּץ לְקוֹלוֹת רַבִּים
וְדִירִים... וְשִׁרְפִים וְתִינִי-אֵשׁ מִעוֹפִפִּים רִצּוֹא וְשׁוֹב בְּרִקְלִיעַ;
נֵא קוֹל רַעַשׁ אֹפֶן בְּרִקְבֵּי אֱלֹהִים... אִמְרָתִי בְּלִבִּי; אֲדִנִּי

צבאות רוכב בַּעֲרָבוֹת; הנה הוא מעורר שוט וחוצב לָהֶם אֵשׁ... ועמור אבק וקש ומוץ גם יחד עולה מן הארץ, סוג הולך ומרדף בַּגִּלְגָל לפני סופה. עוד מעט — וגשם נָדָב ונָתַן ארצה, גשם חם אף נעים ומְשִׁיב נפש. נטפי ממ גדולים מתוכפים על צמחי הגנים; הַחֲצִיר, הבצלים, ושְׂאֵת הַיִּרְקוֹת שֶׁבָּגְן כופפים ראשיהם כילדים בחיק אמוֹת בתענוגים. בחוץ יזלו פלגי מים; בִּטְבֵּעַ דרכים יֵצְאוּ אֵי מִמִּקְוֵמוֹ, ובדרך אחד ישטפו אחר כֵּן שְׂמֶךְ וְעֵבֶר, יִהְיוּ יַחְמְרוּ וְיִרְעְשׁוּ; ומה יַעֲרֵב לאֵזן קול שיחם...

והנה זה נִגְלָה אִפְּן מְרַבֶּת־יָהּ—גדול וגורא הוא ש במרחבי מרום... אפס חֲצִיזָא אֶרְאָה, כתבנית הקשת בתו הענן, וכלו לא אראה. וכמה יפה, כמה נהדר הוא בְּשֶׁלֶךְ צִבְעוֹ!

בין כך והשמש יוצא כחתן מִחֻפְתּוֹ, חֶפֶת ערפֹּל מכיט לארץ — וְתִצְהַל, קוֹרֵץ לָעֵבִים — וַיִּתְאַדְמוּ... זאת היא ראשית דעתי את האלהים ואת תבל ארצו.

פֶּאֶר: עול ימים — צעיר מאד — אָץ — מכהר — עמים — לא צלול.
בַּעֲרָבוֹת — בשמים — מְתוּפָפִים — דופקים — יַחְמְרוּ — יעלו קצף.
קִרֵץ — רומז —

”תתחדש”.

1.

מעשה בנער קטן בן חֵיט.

והחֵיט—חֵיט עני מאד, והנער קטן עוד, ופניו לְבָנִי הַמִּיד, ורק עיניו בוערות.

והלילה ליל ”המדר” הראשון. בשלשת הלילות האחרונים לא עלה החֵיט על משכבו, כי היה עליו לְהִשְׁלֹת

את מלאכת הבגדים החדשים, בגדי יום טוב, לגביר העיר ולבניו ולחתניו ולנערים הקטנים אשר להם. עוד בערב פסח אחר הצהרים עשה את המלאכה, ורק בנמזות צללי הערב, צבר אותם בשמיכה וביאם לבעליהם. הגביר ובניו וחתניו והנערים הקטנים לבשו את הבגדים החדשים, ויבואו אל בית הכנסת, — ואולם החיש לא לבש בגדים אחרים, ורק רחץ את פניו בחפזה ויבוא גם הוא אל בית הכנסת — ובנו הנער הקטן גם הוא לא לבש בגדים אחרים, ורק רחצו את פניו, ויבוא גם הוא עם אביו אל בית הכנסת.

ובבית הכנסת אורה וצהל־ת־נפש ומנוחת לב. והחיש עומד עיף ויגע ומתנמנם ושומע את קול החזן; ועל ידו עומד אפרים בנו, הוא שומע רק את קול משק הבגדים החדשים מסביב — ופניו לבנים מאד, ועיניו בוערות...

ואחרי כן, כשבת החיש אל הסדר בעלייתו הצרה. באה המנוחה גם עליו: הלא, יום טוב הוא.

והבן שואל — לא אותן הקושיות הכתובות בהגדה, כי אם קושיה חדשה...

— אבי! מדוע לא אמרו גם לי, תתחדש? ..
כל הנערים, אשר היו בבית הכנסת, אמרו זה לזה: "תתחדש", ורק לי לא אמרו...
והחיש מגמגם ועונה:

— בני, כל מי שאין לו בגד חדש, אין אומרים לו "תתחדש".

— אבל מדוע אין לי בגד חדש? כל הימים, אשר אני חי, לא שמעתי עוד איש אומר לי "תתחדש"...

והוא נושא את עיניו מתוך ההגדה, ועיניו לא היו עינים, כי אם לפידים בוערים..

והוא רואה את צמו מבטת אליו מתוך דמעות.

— אם ירצה השם, — אמרה לו אמו — בשנה הבאה
 בהיות הפסח והיה לך בגד חדש.
 ואמו נשקה לו על מצחו; ועיני הנער היו עיני חולמים,
 חולם המפכה לפתרונים...

II.

אבל גם בשנה הבאה לא היה עוד לאפרים בגד חדש.
 גשיקות-אותן יכלה אמו לתת לו, ואולם לא בגד חדש.
 וגם בשנה אשר אחריה, וגם בשנים הבאות לא היה
 עוד לאפרים בגד חדש. כי אמנם יש בני אדם כאלה על
 פני האדמה, אשר אין להם לעולם בגד חדש.
 ואפרים שאל תמיד: „מדוע? ושאלת כל השאלות
 היתה: מדוע אין לי בגד חדש? ועוד קשה ממנה היתה
 השאלה: מדוע זה יש לאחרים בגדים חדשים?..
 פעם אחת בלילה הקיץ משנתו בבכי; ואמו שאלה
 מה-זה היה לו, והוא ספר באזניה, כי זה עתה באו אליו
 הנערים חבריו וימששו איש איש את בגדו, ואיש איש אמר
 לו: תתחדש! תתחדש! ונפשו בו השתפכה מרב גיל —
 ואולם עתה — הנה דבר אין לו.
 ואמו אמרה: „אין זאת, כי ראה הילד בגד בחלומי“.
 ולנער מלאו עשר, שתיים עשרה שנה, ויהי לפועל על
 יד אחד החיטים; אבל בגד חדש לא היה לו בכל אלה.
 ובשליח אותו החיט להביא את הבגדים החדשים אל
 בתי העשירים, ועיניו ראו את כל עשרם ותפארתם וכל
 אשר להם, ובשובו אחרי כן למעונו הצר, ועיניו ראו את
 כל עניו וכל אשר לו, — וזכר אז רק את הדבר האחד: כי
 להם בגדים חדשים, ולו — אין.

במה חטא, כי אין לו בגד חדש? ומה עשו האחרים
ובמה זכו, כי יהיו להם בגדים חדשים?
האִמָּנָם לא יִזְכָּה ללבוש בגד חדש? האמנם לא
תשמענה אזניו ברכת „תתחדש“?
יש אשר קנה ואמר: עוד יבאו הימים, ולכל אדם
ואדם, וגם לו בחובם, יאמר: „תתחדש“!
אבל הימים האלה לא באו — ורק באו ימים אחרים...

III.

והוא חולה, שוכב על המטה בבית החולים, שוכב ומְשַׁעֵל.
וקול הַשְּׁעוּל הולך וחֶזֶק, ודם מתפרץ מגרונו לרגעים.
והוא שוכב וחולם בהקִיץ: עיניו רואות בגד חדש,
ואזניו שומעות מרחוק קול „תתחדש“... בימים הראשונים
היה הרופא נָגֵשׁ אל מטחו פעם בפעם בצהרים — ואולם
עתה כבר חדל. אין זאת, כי אם עוד מעט וקם מעל משכבו
ויצא, וְהִתְחַלּוּ החיים החדשים עם הבגד החדש...
ואולם פתו הולך הלך ומְעַט, גרונו נָחַר, לשונו יִבֶּשֶׁה,
ועיניו בוערות...

ועיניו תִּפְגְּרְנָה מעט מעט, והוא רואה מְרָאָה נפלא:
הנה מלאכים יורדים, מלאכים קטנים, מלאכים גדולים,
מלאכים לאלפים, מלאכים, אשר לא יוכל לספור אותם
מִרְבּ, ועוד מעט וּמֵלֵא כל החדר אותם! והמלאכים עולים
ויורדים, עולים ויורדים וּמְשִׁיקִים בכנפיהם. ופתאם, והנה
בגדים חדשים בידיהם, בגדים לבנים כלם, ואזניו תשמענה
שירה נעימה, שירה אשר אין לה קץ: „תתחדש! תתחדש!
תתחדש!“...

ופתאם והנה מלאך שחור...

ביום ההוא קברו את אפרים בבגדיו הלבנים החדשים,
ואולם ברכת "תתחדש" לא שמעו עוד אוניו...

תְּכַנְנִית הַסְפּוֹר: (א): תְּחַיֵּט בְּעֶרְב חַג הַתְּרוּת. - (ב): תְּחַיֵּט
וּבְנוּ בְּבֵית הַכְּנָסֶת. - (ג): קִשְׁיָה חֲמוּדָה. - (ד): מִשְׁאֵת
נִפְשׁוֹ וַחֲלוּמוֹתָיו. - (ה): תִּמְנָאָה וְהַתְקַנָּה. - (ו): תִּלּוּמוֹ
הָאֶתְרוֹן וּפְתִירוֹנוֹ. -

ה'ה'ו'ע'ה.

בְּשִׁינְאָנוּ מִן הָעִיר לֹא יֵצְאוּ לְרִצּוֹנֵנוּ: הָרוּחַ דִּחְפָּנוּ.
וּבְשִׁבְאָנוּ חוּצָה-לְעִיר לֹא הִלְכּוּ מִרְצוֹנֵנוּ: מִרְאָה עֵינֵינוּ
מִשְׁכָּנוּ; הִירָק, הִירָק הַקּוֹסֶם קֶרֶץ אֵלֵינוּ: הִנֵּה, הִנֵּה, נִעְרִים!
פֹּה שׁוֹבְבִים שֶׁכְּמוֹתְכֶם מִמְּתִינִים לָכֶם.
הוֹלְכִים אֲנוּ נִחְפָּזִים. הֵלֵב חֶרֶד וְשֹׁשׁ; תִּקְרָא וּרְדָּה הִלְכָּב
יֵלֶךְ וַיֵּשׁוּב לְבֵיתוֹ!

והנני לפני הסוד הַנִּשְׁנָב: הקמה עומדת לפנינו זקופה
ושותקת בְּגִאָה, כאלו לא היא קְרָאָתָנוּ, לא היא קרצה
אלינו; יהי כך.

הוֹלְכִים אֲנוּ בַקְמָה, וכל אחד בורר לו שְׂכִיל מִיָּחָד.
והשְׂבָלִים, קִצְתָן מִקְבֻלוֹת אוֹתָנוּ בְּסֶכֶד פָּנִים יְפוֹת, קִצְתָן
מִלְמִשּׁוֹת אוֹתָנוּ וּמִדְּגָדוֹת תַּחַת אוֹנֵינוּ; רֶבֶן מַתְלַחְשׁוֹת עֲלֵינוּ.
וְאֲנוּ הוֹלְכִים הַלָּאָה, וְרוֹאִים עֲדִין אִישׁ אֶת אַחִיו מִבֵּין
הַשְּׂבָלִים. וְהִנֵּה נַעֲלָמָנוּ אִישׁ מֵעֵינֵי רַעְהוּ, אֵלָּא שֶׁאֲנוּ
שׁוֹמְעִים עֲדִין זֶה קוֹלוֹ שֶׁל זֶה. וְהַקּוֹלוֹת הוֹלְכִים וּמַתְרַחֲקִים,
הוֹלְכִים וְנִבְלָעִים; נִבְלָעוּ הַקּוֹלוֹת.

ובדרך אני—רק אני—והשְּׂבָלִים, וּמִלְמַעְלָה—רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם.
וְגַם אֶת הַשָּׁמַיִם שׁוֹב אֵינִי רוֹאֶה; מוֹבֵעַ אֲנִי בֵּים שֶׁל
שְׂבָלִים.

— יי!!! יי!!! — הן מלחשות באוזני: הואילה נא,
בְּחֹר, וּמִצָּא דֶרֶךְ לְצֵאת. פֹּנָה אֲנִי לִימִין — שְׂבִלִים עֹמְדוֹת
כְּנַגְדִי, לְשִׁמְאֵל — שְׂבִלִים טוֹפְחוֹת עַל פְּנֵי ... אֲבֹדְתִי דֶרֶךְ.
קוֹרָא אֲנִי לְחֹבְרִי — אֵין עֹנָה. אִיזָה צְפּוֹר־פֶּרָא טָסָה
בְּמַעַל לִי וְקוֹרָאָה אֵלַי בְּלִשׁוֹן, שְׂאִינִי זָקוֹק לָהּ.
צַחוֹק פֶּרֶץ מִלִּבִּי. הֲרִי אֲנִי תוֹעָה בְּאַמַּת, וְלִבִּי
עֹלֵץ בִּי.

— הוּ, חֲבֵרְיָה! — קוֹרָא אֲנִי בְּקוֹל גָּדוֹל.
— אֵיכָּה? — עֹנָה לִי קוֹל; וְנִדְמָה לִי, שֶׁהוּא מְגִיעַ
אֵלַי מִמֶּרְחָק רַב.

— פֹּה! — הַשְׂבִּילֹת שְׂטַפְתִּנִּי!!

— אֵיכָּה? הֲנִי אֵלֶיךָ!

וְהוֹלֵךְ אֲנִי לְקִרְאָת הַקּוֹל ... אֲבָל יוֹתֵר שְׂאִינִי רוֹצָה
לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, אֲנִי מִתְרַחֵק. אֲנִי קוֹרָא, אֲנִי צוֹעֵק — אֵין
קוֹל וְאֵין קֶשֶׁב. פֶּרְשִׁיתִי יָדַי כְּשׁוֹחָה בְּלִבִּים וְהַפְלַגְתִּי בֵּין
הַשְּׂבִלִים; אֲבָל הַשְּׂבִלִים גְּבוּהוֹת פִּיר־שָׁנִים מִקּוֹמְתִי; אִינִי
רוֹאֶה לִפְנֵי בָלוֹם, לְבַד מִבְּתָם קִטָּן שֶׁל רִקִּיעַ מַעַל לְרֹאשִׁי,
וּמִבִּיבִי — יי!!!

עוֹלָה עַל דַּעְתִּי: וְמָה אִם בְּאַמַּת אָסוֹן קָרְנִי? הֵן הַקֶּמָּה
רַחְבָּה, רַחְבָּה מְאֹד, וְאֲנִי כְּבֵר יֹגַעְתִּי; עוֹד מַעֲט וַיְהִי לִילָה.
אֶרְעֵב, אֶנְוֶע בִּרְעֵב בְּחֹף הַקֶּמָּה, וְאִישׁ לֹא יִדַּע. יִבְאוּ
קוֹצְרִים לְקַצֵּר אֶת הַקֶּמָּה, יִמְצְאוּ גֹף, יוֹדִיעוּ בַּעִיר. אֲבָא
וְאִמָּא יִבְאוּ, יִבְיטוּ בִּי, יִפְרֹזְנִי, יִפְלוּ עָלַי בְּבִכִּי...

הִרְחַבְתִּי צַעְדִּי; הַשְּׂבִלִים מִתְקוֹמְמוֹת כְּנַגְדִי וְאֲנִי מִרְבָּה
בְּהֵן חִלְלִים עַל יְמִין וְעַל שְׂמָאל בְּצִבְּרוֹרִיּוֹת שֶׁל הַהוֹלֵךְ לַמּוֹת;
וְאֲנִי נוֹפֵל וְקָם, קָם וְנוֹפֵל, וּפִתְאֻם — רִוְחָה! אֹר! שָׁמַיִם!
הֵיכָן אֲנִי? — הֵר ... עֲמֵק ... עֲשֵׂן עוֹלָה מִשָּׁם ... עֲדִירִי
כְּבָשִׁים יוֹרְדִים בְּצִלְעַת הַהָר. אוֹי, לִי מִפְּנֵי בְּלִיָּהֶם, אִם
וּרְגִישׁוֹ בִּי; בּוֹרַח אֲנִי אֶל הָעֲמֵק.

והנה קולות מרחפים בְּאֵיר... הוֹשָׁעָנָא והוֹשִׁיעָה נָא!...
מֵהֵיכָן באים הקולות הַללוּ? ... הֵיכָן אֲנִי? הֵיכָן צַד מוֹרֵחַ?
וְצַד מֵעֵרֵב הֵיכָן? — תוֹעָה אֲנִי בְּנֶכֶד...
— חָה, חָה, חָה! — פְּרוּרֵי צַחֻק מִתַּגְלָגִלִּים עָלַי
בְּאֵיר...

בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּיכִים טוֹבוֹת!
חֲבֵרִי?! — הֵנָּה לִפְנֵי. יוֹשְׁבִים הֵם כֻּלָּם בַּחֲצֵי עָגוֹל;
עֵסֶק הַגּוֹן מִצְאוֹ לָהֶם: אֵלֶּה אוֹסְפִים קֶשׁ וְגִבָּבָא וְעוֹרֵכִים מְדוּרָה
וְאֵלֶּה קוֹטְפִים מְלִילוֹת וְחֹרְקִים אוֹתָן בָּאֵשׁ, לְטַעֵם טַעַם שֶׁל
קָלִי. וְהַמְלִילוֹת עוֹלוֹת בְּלֶהֱבֵה הַשְּׂמִימָה וּמִקְטָרְגוֹת עָלֵינוּ
לִפְנֵי הַמָּקוֹם.

— הִבְדָּה! — נִשְׁמָעָה פִּתְאֹם נִבְחַת כֹּלֵב.
— הַעֲדָר, הַעֲדָר וְכִלְבֵּיו הוֹלְכִים וּקְרָבִים! אוֹי לָנוּ!
בִּאֲנו כֻּלָּנוּ לַתּוֹף הַקָּמָה וְהַתְּחַבָּאנוּ עַד יַעֲבֹר וַעֲסֵם.
כְּשִׁיצֵאֵנוּ שְׁנִית מִתּוֹף הַקָּמָה, עֲמָדוֹ רִגְלֵינוּ בִּדְרֹךְ
הַמּוֹבִילָה הָעִירָה. הֵיכָן הַעֲמָק? הֵיכָן הַמְדוּרָה? וּמִי הַבִּיָּאנוּ
לְכָאן? —
לֹא רָצָה אֱלֹהִים שֶׁאֲנַחֲנוּ, לוֹמְדֵי תוֹרָתוֹ, נִבְשָׁל בְּעֵבֶרָה
וְנִאֲכַל מִן הָעוֹל.

שֶׁבָנו הָעִירָה טְבוּלִים בְּרִיחַ שׂוּדָה וְנִקְיִים מִחֲמָא.

בְּאֵיר: שְׁבִמְוֹתֵכֶם - בְּכוֹכֶם. - שְׁבִיל - דֶּרֶךְ צָרָה. - שְׂאִינִי זְקוּק לָהּ - אֲנִי
מִבֵּין אוֹתָהּ. - הִרְיָה - הָלֹא. - עֲלֵץ - שִׂמְחָה. - חֲבֵרָה - חֲכָרִים. -
הַפְּלִגְתִּי - הִרְחַקְתִּי לֵלֶכֶת. - פִּי שְׁנִים - פְּעֻלִּים. - הַגּוֹמֵל לְחַיִּיכִים
טוֹבוֹת - הָעוֹשֶׂה לְחוֹטָאִים חֶסֶד. - גִּבָּבָא - עֲנָפִים יֹבְשִׁים. - מְלִילוֹת -
שִׁבְלִים. - מִקְטָרְגוֹת - כִּתְאוֹנוֹנוֹת. - עַד יַעֲבֹר וַעֲסֵם - עַד עֲכוּר הַרְשָׁה.

הַמְשָׁפֵט.

א): בְּשִׁאֲנוּ מְדַבְּרִים, אוֹ כוֹתְבִים, אָנוּ מְבִיעִים אֵיזָה רְעִיּוֹן.
לְמִשָּׁל: בַּמִּלִּיד לְמִד. בְּזֶעַר הָרוֹץ. בְּשִׁשָּׁל הָרָאשׁוֹן אָנוּ

אומרים על עצם אחד, שְׁעֵשָׂה אִיוֹז פְּעָלָה, ובפִּשְׁל הַשְׁנִי
אָנו אומרים על עצם אִיף הוּא. לְמִלִּים אֲחָדוֹת, שְׁנֵי בְּדִן
כְּעִיֹן קוֹרְאִים מִשְׁפָּט.

הַעֲרָה: שֵׁם עֶצֶם עִם תֹּאֵר, כְּמוֹ: יָלַד נִחְמָד, חֶבֶר מִזֵּב, אִינוּ
מִשְׁפָּט, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם כְּעִיֹן. לִזְנֵה קוֹרְאִים: חֲבוֹר־מִלִּים.

(ב): מִכָּאן אָנוּ לְמִדִּים, שֶׁבְּכָל מִשְׁפָּט יֵשׁ שְׁנֵי חֲלָקִים:
(א): הָעֶצֶם (הַדְּבָר), שֶׁאָנוּ מְדַבְּרִים עָלָיו, וְהוּא – נוֹשֵׂא הַמִּשְׁפָּט;
(ג): כִּי שֶׁאָנוּ אומרים עָלָיו, וְהוּא הַגִּשְׁוֹא, כְּמוֹ: הַשְּׂמֵשׁ
זוֹרְחָת, הַתּוֹרָה-אוֹרָה, הַמּוֹרָה הַטּוֹב אוֹהֵב אֶת תְּלִמִּידָיו. הַתְּלִמִּיד
הַחֲרוּץ שֶׁנֶּקֶד עַל לְמוּדָיו. הַמְּלִים: הַשְּׂמֵשׁ, הַתּוֹרָה, הַמּוֹרָה
הַטּוֹב, הַתְּלִמִּיד הַחֲרוּץ, הַגִּשְׁוֹא הַמִּשְׁפָּט; וְהַמְּלִים: זוֹרְחָת,
אוֹרָה אוֹהֵב אֶת תְּלִמִּידָיו, שֶׁנֶּקֶד עַל לְמוּדָיו, הֵן-גִּשְׁוֹאֵי הַמִּשְׁפָּט.

הַעֲרָה (א): הַנוֹשֵׂא עֵינָה עַל הַשְּׂאֵלָה: מִי? (בְּבִעְלֵי חַיִּים) מֶה? (בְּאִיִּם
בְּעִלֵּי חַיִּים): הַיָּלֵד מִשְׁחָק. מִי מְשַׁנֵּק? הַיָּלֵד. הַבֶּקֶר בְּהִיר.
מֶה בְּהִיר? הַבֶּקֶר. הַנֹּשֵׂא עֵינָה עַל הַשְּׂאֵלָה: מֶה עוֹשֶׂה הָעֶצֶם?
מֶה הוּא הָעֶצֶם? מֶה עוֹשֶׂה הַיָּלֵד? מִשְׁחָק. מֶה הוּא הַבֶּקֶר? בְּהִיר.

הַעֲרָה (ב): בְּשֵׁנֵי הַמִּשְׁפָּטִים הָרִאשׁוֹנִים יֵשׁ בַּנוֹשֵׂא וּבַנֹּשֵׂא רַק מְלָה אֶחָת.
מִשְׁפָּט בֶּן שְׁמֵי מִלִּים נִקְרָא מִשְׁפָּט קָצֵר. בְּשֵׁנֵי הַמִּשְׁפָּטִים
הָאַחֲרוֹנִים יֵשׁ בַּנוֹשֵׂא וּבַנֹּשֵׂא מִלִּים אַחְדוֹת; לְמִשְׁפָּט בְּנֵה קוֹרְאִים
מִשְׁפָּט אָרֶךְ.

הַעֲרָה (ג): יֵשׁ מִשְׁפָּט בֶּן מְלָה אֶחָת: נוֹשֵׂא אוֹ נֹשֵׂא בְּלִבֵּד וְהַחֲלֵק הַחֲסֵד
מִבֶּן מֵאֱלִיו: מִיִּקְרָא לִי? הַמּוֹרָה (נִקְרָא). הַבָּא אֲחִיר? (וְאֲחִיר)
דָּא. בְּצִוּוֹי חֲסֵד הַנוֹשֵׂא הַמּוֹבֵן מֵאֱלִיו: צָא וְלִמַּד! (אֲמַתָּה).

(ג): בְּסוֹף כָּל מִשְׁפָּט אָנוּ מְפַסְּקִים בְּדַבְּרוֹנוּ; בְּכֹתֵב כּוֹתְבִים
לְסוֹף הַמְּפַסֵּק נִקְדָּה (ו).

(ד): מִשְׁפָּט שְׁמִיתִים בּוֹ לְהַנִּיחַ אוֹ תֹאֵר בְּחִיּוֹב;
כְּמוֹ: הַשְּׂמֵשׁ יֵצֵאָה, מֶה רַב הָאוֹר! נִקְרָא מִשְׁפָּט חִיּוּבִי.
מִשְׁפָּט שְׁאֵמֵר בּוֹ עַל הַנוֹשֵׂא הַדָּבָר בְּשִׁלְיָה, כְּמוֹ: לֹא מִזֵּב
הַדָּבָר! הַיָּלֵד אֵינֶנּוּ, נִקְרָא מִשְׁפָּט שְׁלִילִי; מִשְׁפָּט שֶׁהַנֹּשֵׂא

בא בו בשאלה, כמו: למה לא הלכת עמי? השמנה היא?
נקרא משפט השאלה.

כתב עשרה משפטים חיוביים, עשרה משפטים שליליים ועשרה
משפטים השאלה, ורשם בתוך המסמך את הנושא והשואל קנה:
עוד גדול (נשוא) היום (נושא).

בין השמשות.

הגיע זמן מנחה. רוח נעים נושב ועבים קלים, אורחים טובים
אלו, שהיו מצפים להם כל היום, עולים ומטיילים על פני הרקיע.
האילנות געזרים ומתחילים להזבוע בנחת, מנענעים זה לזה
בראשיהם, מתלחשים ומסיחים זה עם זה בלשונם. והנה הרוח
בא ומעורר תבואת השדה מתרדמתה—זהשבלים כלן מקיצות
בתינוקות בקול המולה, מנפפות ומנשקות זו לזו באהבה.
בריותיו של הקדוש־ברוך־הוא מתעוררות בכל מקום שהן: בשדה
וביער ובאוויר העולם־מצפירי־נגנים יוצאות זו אחר זו על עפאים
וישיחים, גבוהים ושפלים, עומדות ומקשטות נוצות בנקנור
הרטום ובגננוד הגוף ומתחילות לזמר שירה. צפרות־כרמים,
מקושטות משי רקמתים וכל מיני צבעונים, רוקדות ומפוזות.
קשתות מסות באויר, רקוד ומפוף וחן־חן להם. שתי חסידות
גראות מרחוק בכתנותיהן הלבנות, רגליהן האדומות טבולות
בקצעי המים ועיניהן נשואות למרום; בחורשה הסמוכה הזמיר
נושא קולו ומרעים בגרונו נפלאות, וכל יודעי־נגן בזיו שדה
נטפלים במשוררים לחן מפרקם זה ומסלסלים בקול; אפילו
הצפרדעים באנמים מסיעות לו ומקרקות; ואפילו זבובים
ודבורים אינם שותקים. והילק הקצונף אף הוא פורח ובוזז
מוזום. כל אלו חפרו למקהלה גדולה של רבבות אלפי פיפיות
להודות ליוצרם בנעימה. וכל העולם מתמלא זיו, חיים ונעימות.
עולמו של הקדוש־ברוך־הוא חי! עולמו של הקדוש־ברוך־הוא נאה!

ב א ו ר: מסיחים — מדברים. — מנפפות — מחבקות. — טפוף — קפץ. — זיו
שקרה — הרמשים שבשדה. — נטפלים — מתחבבים.

רְיוֹי לַיְלָה.

קשה היה על שלמה־לי לעמוד בלילה פְּשֵׁת־שָׁנָה מתוקה כל כך; אבל פְּדִיעֶבֶד, בִּיּוֹן שעמד וירד מעל המטה. נִהְיָה מאד. שעה של קורת רוח היתה לו שעת הליכה לבית־המדרש והלפגוד שם בלילה. נפשו היתה מתמלאה אז נענועים ורגשי קִנְיָשׁ בהמון נסתרות ואגדות מְנִי קדם:

„בִּיּוֹן. שהגיע חצות הלילה, רוח צפונית מנישבת ומלאכים צמחמרותיהם מתחלפים ברקיע—מִשְׁמֶר יוצא ומשמר נכנס. רוח צפונית זו נוגעת במלאך גבריאל והוא נותן שישה קולות, ואחר קריאה זו מִכְרִיז על כל מעשי בני אדם שעשו ביום מתוך פְּנִיָּקָם פתוח לפניו. ובשעה שֶׁגַּבְרִיאֵל, הגבר העליון” הַמְשִׁימֵשׁ לפני הַנְּבִיָּאָה, קורא במרום, הגבר התחתון קורא בארץ. אותה שעה הקדוש־ברוך־הוא יורד משלש מאות ותשעים שמי השמים לַמָּוֶל. בִּנְיָעֶדֶן ולהשתעשע שם בגשמותיהם של צדיקים. פְּתוֹת של שרפים וגדודי הכרובים על פתחו של נֶן־עֶדֶן בִּיּוֹן שרואים הליכות מלכם בקודש מְקַלְסִים ואומרים:

שָׂאוּ שְׁעָרִים, רָאשֵׁיכֶם!

וְהִנֵּשְׂאוּ, פִּתְחֵי עוֹלָם!

וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד!

הם! הנה זה בא מלך־הכבוד, אלהי צבאות נראה בכבודו! אֵילָנִי נֶן־עֶדֶן מְרַנְנִים ווולפים בשמים, ובכל מְקוֹם מְקוֹמָר לִשְׁמוֹ. מלאכים עומדים לפניו שורות שורות פְּרִתָּת וְזִיעַ, שותקים ומחרישים. והאל הגדול ברחמיו העצומים משיגה ממקומו אל גשמות קדושי התמימים והישרים, עומד ומסתכל בהן ומנענע בראשו. ופתאם הוא נותן קולו ושואג כארי—שואג הוא וכוכה על ביתו שהרב, צִיּוֹן מְדַבֵּר הִתְהַלֵּךְ, ירושלים—שממה, ובניו בגולה... ושתי טפות של דמעות רותחות נושרות מעיניו לתוך ים אֶזְקִינֹס הגדול.

כך כוכה הקדוש־ברוך־הוא במרומיו שלש פעמים בלילה, כוכה ואומר: בני, הִיכָן אתם? אהובי, הִיכָן אתם?..”

שלמה'לי הולך בְּאַשְׁמֶזֶת הלילה. העיר שקועה בְּשִׁנְיָה ירח וכוכבים עומדים במשמרותיהם ברקיע. דומה לו, שהעבור רבה אותה שעה במרום... רוח קד, כי יחלוף על פניו, הוז אומר בלבו: רוח צפונית היא הנושבת ממרום; אותה הרוח שהיתה נושבת לְשַׁעֲבֵר בכנורו של דוד, התלוי למעלה ממטתו והיה מנגן מאליו... קֶעֱקֵעו תרנגולים באחד הבתים – רוח צפוניו באה מתחת כנפי ה„גבר של מעלה“ וגונעת בכנפי הגברים שִׁמ מטה... וְעָנְעו עצים בגנים – אילני גן־עדן מְרַנְּנִים. צפור מְצִינָצֵר שם – זו בת־קול מנהמת כיונה. ראשו נמלא מל ושערותיו רסים לילה – אלו דמעות נושרות מעיניו, כְּבִיבּוֹל. בדממת הלילה נשמו לו קול דממה של שכינה המתאבלת על בניה, וצורה זה ועצבונו נראים לו בצורת הלבנה העצובה. דומה, סוד אֶלֶף בְּאֶפֶל מתהלך ונשמת שדי מְנַשְׁמֶת בחשבת הלילה. זורחו של שלמה'לי הולך ומתרגש, לבו מלא שירה וגעגועי קדש; והוא מתעורר ולומו תורה לְשִׁמָּה בנחת רוח ובנעימה...

פ א ר : לַעֲמֹד – לקום. – בְּדִיעָבֵד – אחרי שכבר נֶעֱשֶׂה הדבר. – קוֹרֵת־רוּחַ תענוג, נחת־רוח. – מְכַרֵּז – קורא בקול. – הַגְּבוּרָה – הקביה. – מְקַלְסִים – מהללים. – זולפים – נוזלים. – רֶחֶת וְיֵע – רעד ורטט. נוֹשְׁרוֹת – נופלות. – מְצִינָצֵת – מצפצפת. – כְּבִיבּוֹל – כאלו היה אפשר [בכחיו זה מצתמשים כשמיחמים להקביה דבר האפשר רק באדם]. –

חֲלָקִי הַמִּשְׁפָּט.

הַיּוֹשֵׁא וְהַנִּשּׂוּא הֵם הַחֲלָקִים הַקְּדוֹשִׁים בַּמִּשְׁפָּט
אוֹלָם מְלֹכֵד יִשְׁגִּי אֶת־יֵשׁ עוֹד הַחֲלָקִים צִדִּיקִים הַבָּאִים לְהַשְׁלִי
וּלְבָאֵר אֶת הַמִּשְׁפָּט. הַמִּלִּים הָאֵלֶּה נִקְרָאוֹת: מִלּוֹת הַבָּאֵר
הַחֲלָקִים הַצְּדִיקִים הֵם: (א): הַיּוֹשֵׁא. (ב): הַמִּתְאַר. (ג): הַבָּאֵר
הַקָּדוֹם. (ד): הַבָּאֵר הַזָּמֵן. (ה): הַבָּאֵר אֲפֵן הַפְּעֻלָּה. (ו): הַבָּאֵר
הַמְּלִית הַפְּעֻלָּה. (ז): הַבָּאֵר סִבַּת הַפְּעֻלָּה.
(ח): הַיּוֹשֵׁא לִי מְבָאֵר אֶת הַנִּשּׂוּא: בֵּן הָכֶם (נוֹעִיָּא) יִשְׁמָ

(נִשְׁוֹא) (אֶת מִי יִשְׁפַח ?) אָב (מִשְׁלִים). וַיִּדְבֹּר (נִשְׁוֹא) מִשְׁחָה
(נִשְׁוֹא) (לְמִי דִבֶּר ?) אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (מִשְׁלִים). יָצָא יָצָא
(נִשְׁוֹא) בַּעֲקֵב (נִשְׁוֹא) מֵאֵת פְּגִי יִצְחָק אָבִיו (מִשְׁלִים):
הַמְלִיד כֹּתֵב (בְּמָה כֹּתֵב ?) בְּעֵט (מִשְׁלִים).

הַעֲרָה: הַמִּשְׁלִים הָכֵא בְּחֵם הַפְּעוּל (אֶת מִי ?) נִקְרָא מִשְׁלִים
יִשָּׁר; וְהִכָּא גִּיּוֹר הַיְחִסִּים: יְחֵם שְׁאֵלִיו, יְחֵם שְׁמִמְנִי, יְחֵם
שָׁבוּ (אֶל מִי? מֵאֵת מִי? בְּמָה?) - נִקְרָא מִשְׁלִים נִשְׁוֹא.

ב): הַמְתָּאֵר מִסְמָן אֶת הַנִּשְׁוֹא אוֹ אֶת הַפְּעוּלִים:
בן (אִינָה בֶן ?) חָכֵם (מְתָאֵר) יִשְׁפַח אָב. יָד (אִינָה ?) חֲרוּצִים
הַמְשֵׁל. הַמְנוּרָה נִתֵּן לִי תְשׁוּרָה (אִינָה ?) יִקְרָה (מְתָאֵר).

ג): בְּאִזֹּר הַפְּקוּם: מִלָּה הַמְסַמְנֶת אֶת מְקוֹם הַנִּשְׁוֹא:
וַיִּפְּחֵהוּ הַיְחִיד (אִינָה ?) מִצְרָיִם מָה. דָּוִד מֶלֶךְ (אִינָה ?) בִּירוּשָׁלַיִם.

ד): בְּאִזֹּר הַזְּמָן: מִלָּה הַמְסַמְנֶת אֶת זְמַנוֹ שֶׁל הַנִּשְׁוֹא:
בַּיּוֹם (מְתִי ?) אֲבִלְגִי חֲרֵב, וְקִרְבָּה (מְתִי ?) בְּרִי לָהּ. אֲחִי הַמְתָּמִיד
לְוִיָּד (מֵאִימְתִי ?) מִתְּבָקֵר (עַד מְתִי ?) עַד הַעֲרָב.

ה): בְּאִזֹּר אֶפֶן הַפְּעָלָה. מִלָּה הַמְתָּאֵרֶת אִיךְ נַעֲשֶׂתָה
הַפְּעָלָה: בְּחַפְזוֹן (אִיךְ ?) יָצָאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם. וַיִּוֹרֶם אֱלֹהִים
חָץ (אִיךְ ?) פֶּתֶאֱס.

ו): בְּאִזֹּר הַבְּלִית הַפְּעָלָה: מִלָּה הַמְסַמְנֶת לְמָה,
לְאִינָה צָרָה נַעֲשֶׂתָה הַפְּעָלָה; לָזֶה מִשְׁמַשׁ תְּמִיד הַפְּעָל
הַבְּלִיתִי: וְנִתֵּן לִי לְחֵם וְלֶמֶץ ? לְאֶכֶל, וְהִגֵּד לְלִבִּשׁ

ז): בְּאִזֹּר סִבַּת הַפְּעָלָה: מִלָּה הַמְתָּאֵרֶת סִבַּת הַנִּשְׁוֹא:
(מֵאִינָה סִבָּה ?) הַעֲגִי מֵת בְּרָעַב. הַיֵּלֶד רוֹעֵד מִכָּר.

חֲתֵב עֲשָׂרִים מִשְׁפָּדִים שִׁיחִי בָהֶם כָּל חֲלָקֵי הַמִּשְׁפָּט הַמְבָאֲרִים בָּזֶה.

שיחת זקן.

— מאין ולאן, רבי שמחה? — שאלו לשמחה הזקן.
 — לבקר בן-זקוני הלכתי—השיב הזקן באנחה.
 „בן-זקונים לי היה, נחמוני, והיתה השמחה במעוני;
 אלא לאחר שעמד על רגליו והתחיל מהלך ומפספס—
 גבר היה מיד, שאין „תפיסת“ אחיו תפסו.
 דבורו לו עלה בקשי וגם באלפא-ביתא
 היה הולך ונכשל במהלך על גבי פלגסאות.
 נכנסה בו רוח שטות והיה הוזה וחולס בהקיץ;
 בורר לו פנה נשכחה, מסתכל ועיניו תמהות;
 חובב את הזן בליה, בשנאלם ונרדם בחשך;
 משכים להסתכל בחמה בעוד בקר רטב במללים;
 מציץ בלחכות מערב, והשמש שם הולך ודועך.
 נעשה רשף, שביב, וזיק אחרון מפרפס וגוע...
 עומד ומביט עד באו לידי שכחה של מנחה בערב.
 נתנה האמת להאמר: יפים שמים בליה;
 אלא מה „תכלית“ בבא? — ויש שהוא נחפז השדה...
 — נחמוני-מפשוני, לאן?

— לראות בפרחי הדגן.
 פרחים לדגן, והם קמנים, כחלים ונאים,
 חיים של שעה להם, ואף זריזים זוכים לראותם.
 דבקה בו רוח שטות! — אכל לבו הנה לב-זקב;
 מקנתרים היו אותו חבירו, גם אחיו הנדולים;
 נחמוני-מפשוני בנחו, ולא קבל עליהם מעולם.
 וכמה חבב כל חי! דואג למזונות איקורים;
 יום יום עם הגן החמה נאספו עליו תמונים,

באים וחומפים מתוך כפיו פתותים ונרענים.
 ותבה יתרה היתה נודעת ממנו ליונים —
 ותכלא חצרנו שוככות ויונים מפינים שונים.
 שחיה מגדלן באהבה וסבל יסורים בשבילן:
 כלום ראיתם מימכם? יהודים מפריחי יונים!
 וכבה הגיע ונכנס ל"תורה" ול"עשרים וארבע".
 ומאז לא ראו עוד עיניו אלא מה ששמע מרבו:
 צוענים פושטים בכפר — אורחת ישמעאלים המה,
 ואלמות השדה בעיניו הן — אלמותיו של יוסף!
 ושואל למקום גן העדן, ואיפה האורים ותמים?
 ואיה הכהן הגדול? — אביב — ועלו הפנים
 בנחל, וראה במחזה הנרדן המלא על גדותיו.
 גבעה בעיניו — הר סיני, וסנה בוער בגוש —
 כל עץ בזהב דמדומי החמה בערב.
 ואי דרך ירושלים? ונתיב לגהר סמבטיון?
 פעם בפורים התאכסן בביתי משלה מארץ ישראל.
 יהודי אדמוני, בעל צורה, פרסני, שזקנו מגדל
 ופרקו נאה, ופה לו, פה קדוש מפיק מרגליות...
 לאחר הסעודה בחבורה נשטמו הבנים יגעים,
 ונשארו אנחנו השנים עם אותו המשלח הזקן;
 וספר לנו נסים, נפלאות מקברי האבות,
 מרחל אמנו, המבכה בניה בלילה, בלילה
 עם חצות; וכיצד מבכים את פתל מערכי,
 הפתל הנשאר לפליטה...
 ולא מלאו אוננו משמע...
 נחמוני יושב בצדי, בוערות עיניו בנחלים,
 תלויות בפני הירושלמי בפרזל באבן-שאבת.

מִיָּשׁ בּוֹלַע כָּל דְּבָרָיו; וַיֹּאחֲזֵר לְשִׁבְתָּ בְּלִילָה.
וּלְמַחֲרָת בְּשָׁנְסַע הַזָּקֵן. לֹא בָּא אֵף נַחֲמוּנִי לְכַרְכּוֹ;
סִעֲדַת צִהָרִים הִנִּיעָה, חֲפָשָׁנוּ — וְהִילֵד אֵינָנו.
בְּנוֹמֵל לְתוֹךְ הַבָּאָר — פָּנֵינוּ לְשִׁבְנִים. שְׁאֵלָנוּ.
אוּלֵי רְאוּתוֹ — לְשׂוּא! בְּעֶרְבִי הִבִּיאוּ אֶפְרַיִם מִכְרִי.
כָּלוּ רֶמֶב וְרוֹעֵד מִקְרָה: בַּדֶּרֶךְ מִצָּאוּ וְהִכִּירוּ.
וְכָל אוֹתוֹ הַלִּילָה בָּעַר הַקָּטָן בַּתְּנִיר
וְכֹה בָּעַר הַלּוֹף וּבְעוֹר שֶׁלֹּשָׁה יָמִים — וּמֵת...!
אַחֵר נִתְּנָלָה הַדָּבָר: גָּמַר נַחֲמוּנִי בְּנִפְשׁוֹ
לְרֹאוֹת בְּעֵינָיו אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּלְפִיכָה
יָצָא בַּבֶּקֶר וְהִמָּתִין לַמִּשְׁלַח מִחוּצָה לַפֶּה,
חֲמֵד הַמִּשְׁלַח לוֹ לָצוֹן וְהִסִּיעוּ קִמְעָא בַּדֶּרֶךְ;
וְלֹאֲחֵר שֶׁהוֹרִידוּ הַזָּקֵן מִתּוֹךְ הַעֲנָלָה, הִתְעַקֵּשׁ
הַקָּטָן וְהָלַךְ לוֹ הַלָּאָה בַּשֶּׁלֶג. בַּצֵּנָה;
פָּנָשׁוּ הָאֶפְרַיִם וְהַשִּׁיבּוֹ.

וּמִשְׁמַת זֶה הַקָּטָן

נִתְּנָלָה הַנִּשְׁמָה מִבֵּיתִי, נִתְרוֹקֵן הַבֵּית מִפְתָּחוֹ...:
אָמַרְתִּי: אֵלֶכָה וְאֶבְקֹר אֶת יְלָדֵי נַחֲמוּנִי-מִפְּשׁוֹנֵי,
מִסִּתְמָא יִתְנַעֲנַע עַל אֲבָא...
וּבְעֶבְרִי עַל פָּנֵי שְׂדֵה הַדָּגֵן וְאֶרֶא הַפְּרָחִים הַכְּחָלִים,
נִבְנָסָה גַם כִּי רוּחַ שְׁמוֹת — וּקְטִפְתִּים וּנְשֹׂאֲתִים —
אֵל יְלָדֵי, שֶׁכָּכָה מְחַבְּבֵן, כָּכָה... וְזִרְקָתִים
עַל קִבְרוֹ הַקָּטָן"...

נֶאֱמַר הַזָּקֵן וְנִשְׁתַּתַּק.

פ א ו ר: תַּפְסִיחָה — הַשְׁנָה הַבְּנָה. — בְּלִנְסָאוֹת — מַקְלוֹת גְּבוּהִים. — הַזֶּה — שְׂרֹעַ
בְּמַחֲשָׁבוֹת וּבְדִמְיוֹנוֹת. — מִפְּרָכִס — רוֹעֵד. — מַה. מִכְלִית — מַה הָיָא
הַתּוֹעֵלָה. — מִקְנֵתָרִים — מִקְנֵיטִים, מִכְּעִיסִים. — הַזֶּה הַתַּפְסִיחָה —

ראשית זריחת השמש. - עשרים וארבע - ספרי נביאים. -
משלח - שליח, לאסוף כסף לצרכי צדקה. - סרקו נא - נסוכו
יפה. - הסיעו קמקא - הניח לו לנסוע מעט. -

עֲבַדְתָּהּ (א): רְבִי שְׁמִיחָה וְתַכְוֶנָּה. - (ב): נְחֻמוֹנִי וְאַהֲבָתוֹ
לְמַעַן. - (ג): פְּרָחִים וְצִפְרִים. - (ד): יָחַס בְּגִי בֵיתוֹ אֵלָיו
וְיָחַסוּ אֵלֵיהֶם. - (ה): לְפָנָיו וְדַמְיוֹנוֹתָיו. - (ו): הַמְשַׁלַּח
וְסִפּוּרָיו. - (ז): נְסִיעָתוֹ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. - (ח): מִחֲלָתוֹ
וּמָתוֹ. - (ט): בְּקִירוֹ שֶׁל רְבִי שְׁמִיחָה וְתַכְוֶנָּה. -

דְּבוּרָה מִתַּחַת הַתֶּמָּר.

(אגדה).

א. הַעֲיִינִים.

שופט זקן וחכם היה בארץ הַקָּדָם וּשְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ. וְיָשַׁב
הַשּׁוֹפֵט תַּחַת הַתֶּמָּר הַזֶּקֶן, אֲשֶׁר בִּלְבַב הַכֶּפֶר, וּשְׁמַע כָּל דְּבַר רִיב
וּמִשְׁפָּט, אֲשֶׁר יָבִיאוּ לִפְנָיו. וְהָקָר וּדְרָשׁ הֵיטֵב, וְהַצְדִּיק אֶת
הַצְדִּיק וְאֶת הַרָשָׁע יַרְשִׁיעַ. וַיֵּצֵא שֵׁם הַשּׁוֹפֵט הַחֶכֶם וּמִשְׁפָּטוֹ
הַצְדִּיקִים, כְּהֵיחַ הַשֶּׁמֶן הַטּוֹב, בְּכָל הָאָרֶץ.

וּבַת־זִקְוָנִים קָטָנָה הִיְתָה לְשׁוֹפֵט הַזֶּקֶן וְשִׁמָּה דְּבוּרָה. וְיֹשְׁבַת
הַיְלָדָה תְּמִיד וּשְׁחָקָה לְרַגְלֵי אֲבִיהָ הַשּׁוֹפֵט; וְהַקְרָאָנָה לַחֲבֵעוֹתֶיהָ
הַקָּטָנוֹת: דְּבוּרָה מִתַּחַת הַתֶּמָּר. וּבִשְׁלֹת הַקָּטָנָה לִפְנֵי אֲבִיהָ וּשְׁמַעָהָ
אֶת כָּל דְּבָרֵי הָרִיבוֹת, אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ הַנִּשְׁפָּטִים לִפְנֵי אֲבִיהָ, וְהַקְשִׁיבָה
רַב קֶשֶׁב וְהִבִּיטָה אֵלֵיהֶם בְּעֵינֶיהָ הַגְּדוֹלוֹת. וְעֵינִים נִפְלְאוֹת הָיוּ
לְדְבוּרָה הַקָּטָנָה, עֵינִים עֲמוּקוֹת כְּתוּהֹם וּשְׁהוּרוֹת כְּמִתְרַקֵּעַ הָרָקִיעַ;
זַבְעֻצְב־קַל הַשְּׁקִיפּוֹ הָעֵינִים הַנִּפְלְאוֹת הָאֵלֶּה. וְהָיָה הָאִישׁ, אֲשֶׁר
מְרָמָה בִּלְבּוֹ וּשְׁקָר בְּשִׁפְתָיו וְכֹא וְעַמֵּד לִפְנֵי הַשּׁוֹפֵט, וְהִקְהֶה לִבּוֹ
וְהָרַד כְּמַעֵט לְפָנָאָה הָעֵינִים הַשְׁהוּרוֹת וְהַגְּדוֹלוֹת שֶׁל הַיְלָדָה
הַקָּטָנָה, הַמְכִּיסוֹת אֵלָיו דּוֹמָם.

ויהי היום ושני אנשים מכפר רחוק באו לפני השופט למשפט. וידברו בעלי הדין את דבריהם לפני השופט ויריבו ויִתְנַכְחוּ יחד; והשופט ישב ושמע את דבריהם; אולם ככל אשר הוסיף לשמוע את טענותיהם, כן נִסְתַּבֵּף הַעֲנָן יותר ויותר. והאמת בָּאָה בְּסֶתֶר בְּעֶרְפֶּל. כי היו עדים לשני בעלי הדין. וּבְאַלֶּה כֵּן גַם אֵלֶּה נִשְׁבְּעוּ בְּכָל הַקֶּף לָקִים את דברי עֲדוֹתָם. בעלי הדין נשתתקו, והשופט ישב דומם ועצוב מאד; ובלבד התפלל לאלהי המשפט, כי יגלה את עֵינָיו לראות את האמת, למען יוכל להוציא משפט צדק. והעם הנאסף לשמוע את דבר המשפט הביט בִּירֵאת הַבּוֹד אל השופט הַחֲכָם השקוע במחשבותיו. ויִתְּנָה בִקְצֵר רוח לשמוע את פֶּסֶק הַדִּין. דממה עמוקה שררה מסביב. ופתאום מתוך הדממה הגדולה נשמע קול דבורה הקמנה. היא הושיטה אצבעה אל מול פני הַתּוֹבֵעַ וקראה:

— אָבָא, מדוע לא תשלח את האיש הרע הזה מעל פניך? הנאספים התחילו מתלחשים יחד, כי היו דברי הילדה בעיניהם כאות מאת האלהים. באותו רגע התנפלה אחד מַעֲדֵי התובע לרגלי השופט וקרא:

— סֵלַח נָא, שופט צדק! עַד שֶׁקֶר עֲנִיתִי. גַּם נִשְׁבַּעְתִּי לשוא!

כן נגלתה האמת כאור צהרים, והשופט הצדיק את הַצַּדִּיק. והרשע יצא מאת פניו בְּחֶרֶף.

ביום ההוא לפנות ערב יצאה דבורה הקמנה לשוח בשדה ולקטוף לה פרחים יפים, אשר אהבה מאד. פתאם קפץ עליה התובע הרשע, אשר ארב לה שם, ויִנְגֹּךְ לה את שתי עֵינֶיהָ. „מהיום והלאה — קרא אליה בלעג — לא תוסיפי עוד לחרוד אל לב איש בעיניך הגדולות!”

אמנם הנבל הזה בא מהר על שִׁכְרוֹ, כי נתפש בידי אנשי-

הכפר והמה תלוהו על עץ. אך להשיב את האור אל עיני דבורה לא יכלו; נמקו, כבו לנצח העינים הנפלאות האלה. ומה דאב לב אנשי הכפר! בקטן פנדול בכו מר על אור עיני דבורה שפכה. כל יודעה – ומי לא ידעה? – השתדלו להראות לה חפה, להביע לה נחומים ולמלא את רצונה בשמחה; כלם הרגישו כאלו הם תיבים לה דבריטה. כן היתה דבורה הקטנה, הנפש המהורה והאמללה הזאת, לאהובת נפש כל אנשי הכפר.

אך יותר מכל פאב עליה לב אביה הזקן, אשר אהב אותה כנפשו. הה, עתה לא תבקש עוד בתו ממנו מאומה, כי לא תראה עוד מאומה; והוא מה מאד התענג תמיד למלא את כל אשר שאלה נפשו! מה מאשר היה לראות את צחוק האשר במרחק על שפתיה באותה רגע! ועתה? ..

מאז ישבה דבורה תמיד על ידו והוא שמר אותה כפבת עינו. מאה פעמים ביום היה שואל אותה: „ומה לך, ילדתי המובה? האם לא יכאב לך מה? ומה שאלתך, בתי? אולי רוצת את בצעצוע יפה לשחק בו?“ ולדבורה לא כאב עוד מאומה, והיא אמרה זאת לאביה בצחוק קל. אז תבאנה שאלותיה:

– הגידה-נא לי, אבא, האם לא אראה עוד את כפתי היפה?

ונאנה האב וענה: איני יודע זאת ילדתי המובה.

ושוב היא שואלת: „הגידה נא, אבא, הגם את השמש,

את הירח ואת הכוכבים לא אראה עוד? הגם את נהפרחים הנחמדים באכזב לא אראה עוד?“

– אל נא תשאליני זאת, ילדתי המובה! – ענה לה אביה

באנחה מרה.

ושואלת היא בשלישית: „הגם אותך, אבא, לא אראה עוד?“

ואתה הן כל כך קרוב לי, אבא מוב!.. ולא יכול עוד אביה לענות לה... דבורה השתה, כי ידו רועדת והתחילה ממשששת

אותה הלאה מעלה, עד שהגיעה עד פניו, והנה - אצבעותיה רמוכות!

- הַבּוֹכָה אֶתָּה אָבִיא? - שאלה בתמהון. ולא יכל עוד הזקן להתאפק ויתן קולו בבכי מר, עד אשר נבהלו הצפרים המקננות בענפי הַלֵּמֶר והפסיקו באמצע שירתן. אז ידעה דבורה, כי הַדָּאב הראיבה את לב אביה הטוב בשאלותיה אלה. מאז חדלה מִדְבָּר באוזני כדברים האלה, גם התאמצה להראות לו תמיד פנים מאירות.

פעם אמרה לו: "ראה נא, אבא, מה טוב שאין לי עינים! כי כלום הייתי תמיד על ירך, וכלום יכלתי לשמוע תמיד את הכמתך? הן, לו פָּקַחַת הייתי, שִׁחַקְתִּי תמיד עם רַעוּתִי ולא ידעתי לעולם את המשפט והצדק". ואביה הבין את פְּנִיתָהּ...

ה' א' ו' : נִסְמָכָה הַעֲנָן - הַמִּשְׁפָּט הִיָּה סִכּוֹךְ וּמִסְתַּל וְקִשָּׁה לַחֲבִיר עִם מִי הַצֶּדֶק. -
בָּא עַל שָׁרָה - קָבַל שְׂכָרוֹ. - הַדָּאב - הַשָּׂעִב. -

ב. הַבֵּן הָאוֹבֵד.

ובימים ההם קרה אסון בבית המלך: אָמְתִּי, הֵבֶן הָרַךְ זהיחיד אשר למלך, נעלם לפתע פתאם - ואיננו! לא היה מקום אִיֹּטֶר לא בקשו שם את הַנְּסִיךְ האובד - לִשְׁוֹא! הילד איננו! ושמועה עברה בקרב העם, כי גָּנַב גָּנַב בִּידֵי מְרַעִים וְהַשָּׁלַךְ אֶל בָּאֵר עֵמּוּקָה. ואמנם אחרי עבור חדשים מספר הוציאו נופת ילד מן הגחל, אשר בִּנְתָּה בֵּיתֵן הַמֶּלֶךְ; וכבר אכלו הדגים את כל בשרו, אך בשרידי הבגדים אשר עליו הכירו, כי זהו אָמְתִּי בֶן־הַמֶּלֶךְ. והמלך הזקן התאבל על בנו מאד ויִמָּאֵן להתנחם; ולא אָבָה המלך, גם לא יָכַל עוד, לשים לב לכל הליכות המדינה וצָרָתָהּ, ויִפְקֹד את אחיו על כל דברי המלוכה. ולא ארכו הימים וימת המלך הטוב והאמלל בנפש מרה.

ואחי המלך שם את נֶזֶךְ המלוכה בראשו ברוב פאר והדר;
אך העם לא שמח על תְּתִמוּנָהּ הזאת; כי ככל אשר אהבז את
מלכם הזקן. בן יָרָאוּ את המלך החדש. ויש אשר היו מְבַנְּנִים
אחריו, כי בָּשְׁלוּ כל הרעה הגדולה הזאת על בית אחיו המלך
האמלל; אך מי חפץ חיים וְהַעֲלָה הדבר הזה על שפתיו? ...

וְשָׁנִים חלפו ודבורה העורת הלכה וגדלה. הלכה והשכילה
מאד. כי בשמעה תמיד את דברי הריבות והנִפְתָּלוֹת של בעלי-
הדינים ואת משפטי הצדק מפי אביה החכם, באה עד תִּקְרַךְ
רוח בני האדם. ותדע את כל מַצְפּוֹנֵי לבכם ואת מוזמניהם הגדולות
וְעֶרְמוּזֵי־חֵיקָהּ הקטנות; כה ראה לבה הרבה חכמה ודעת בעודה
צעירה לימים. ובמות השופט החכם בחרו אנשי הכפר בדבורה
להיות שופטת תחת אביה.

ועד מהרה יצאה השמועה בכל הארץ, כי בכפר הזה קמה
במקום השופט הזקן נערה-שופטת עֹנָה; ועל משפטיה יֵאָמָר, כי
מְהֻלָּלִים הם הרבה יותר ממשפטי אביה. אז יעלו אליה למשפט
מכל קצות הארץ, ובשוב בעלי-הדין למקומם וימלאו פיהם
תהלתה; ודבורה לא נָכְה לבה בכבודה הגדול, כי הוסיפה אך
לחקור ולגלות את האמת ולהוציא לאור משפט.

ומהומות גדולות קמו בארץ: שמועה עברה מפה לפה, כי
הנסיך אֶמְתִּי לא מת, אך הִנֵּה מן תְּקִסְלָה בידו אנשים רעים,
והוא חי עֹדְנָה; וכאשר תמלאנה לו עשרים שנה, יופיע פתאם
בשערי עיר הבירה ועלה וישב על כסא המלוכה.

ושירה חדשה נשמעה בקרב העם, היא "שירת אֶמְתִּי".
פשוטים היו דברי השירה הזאת, אבל בני העם שרו אותה ברנש
נפלא מאד:

לא אֶבֶר אִמְתִּי. לא מָבֵעַ בִּיאֹרִי

חִי, חִי הוּא זִמְלֶךְ לְצֶדֶק וְדָוִד!

את השירה הזאת שרו ברחובות ובשוקים, גם לפני ארמון המלך; דומה היה שנים הצפרים צפצפו אותה ממרום הגנות.

שמע המלך את דבר השירה הזאת – וירגז; ופקודה גִּמְרָצָה יצאה מאת המלך, כי לא תִשְׁמַע עוד השירה הזאת בכל גבולות ממשלתו; ומאז – לא היה בית, אשר לא שרו אותה, אמנם בלחש, הקטנים עם הגדולים.

ואיש לא ראה עוד את בן־המלך, אך כל העם מקצה חכו בנענועים גדולים ליום, אשר יופיע בן־המלך האהוב ומִגִּיר את כסא דודו העריץ. ופקודות שלח המלך בַּסֵּתֶר לקדם את פני הרעה הנשקפת לו; אף כי לא האמין בלבבו, כי אמנם סכנה נשקפת לו ולכסאו. ידוע ידע, כי משרתו הזקן, אשר צָוָהוּ אז על דבר אמתו הקטן – היה גִּאֲמָרִים מאד, ומלבדו לא ידע איש את המעשה אשר עשה, וגם הוא מת זה לא כבר בכפר מולדתו וסודו הגדול ירד עמו לקבר.

והנה בא היום – ועלם יפה־תואר מאד הופיע לפני שערֵי עיר הבירה ועמו בְּנֵי־לֵוִי מעטים.

– מי אתם? – קרא פקיד שומרי השער.

– אמתו בן־המלך שמו, ואלה הם אנשי! – ענה העלם בנאון.

– כֵּן? – קרא הפקיד – אם אמתו אתה, הִנֵּה אֲסִירִי.

וכרגע סבבוהו השומרים אותו ואת קִלְיוֹ ויביאום אל הַמִּשְׁמֶר. כל זה נעשה חיש מהר ואיש לא ידע את הדבר; ובכל זאת נפוצה השמועה מהר בקרב העם, לאמר: בא בן־המלך הַנֶּה ויושם בכלא.

ביום ההוא נאסרו אנשים רבים על אשר שרו את השירה

האמורה:

לא אָבד אַמתי, לא טבע בַּיָּאור!

חי, חי הוא וּמֶלֶךְ לְצֶדֶק וְדָרוֹר!

ואולם ככל אשר רבו הכלואים, כן רעשה יותר "שירת
אמתי" מפי הכל. כסערה עברה השירה הזאת על פני ערים
וכפרים מקצה הארץ ועד קֶצֶף, וגם עד כְּפָרָה של דבורה הניע.

ב אור: בִּיתָן - היכל מלך - מְרַנִּים - מדברים סרה - נִפְתּוּלִים - נפוחים.
כלחמת דברים - הִנֵּה - הוֹסֵר - נִמְרָצָה - חוקה - מַגֵּר - הפיל -

ג. הַעֲצָה.

נבהלים ונרעשים באו היועצים והחכמים לפני המלך
הזועם: "אדוננו המלך! - קראו - גדולה הַסִּפָּנָה, והיא הולכת
וגדולה מרגע לרגע; עוד מעט והתקומם כל העם וקרא דָרוֹר
ליוחשה־הַעֲצָר הַמְּוֹנֵף. מה לעשות?"

- מה לעשות?! - נתן עליהם המלך בקולו - הלא את
זאת אני שואל אתכם, חֲכָמִי וְיוֹעֲצֵי!

או החלו היועצים לְהַבִּיעַ לַמֶּלֶךְ את עֲצוֹתֵיהֶם. יועץ יועץ
ועצתו, חכם חכם וחכמתו; יועץ אחד אמר:

- יצוה אדוננו המלך לגרש את הנער מן הארץ.

- או יקום העם וְהָשִׁיבוּ. - ענו יָתֵר היועצים והחכמים
לעומתו.

יועץ שני אמר:

- יצוה אדוננו המלך והסירו את ראשו מעליו.

-- או יתְקַשֵּׁר כל העם וקרא: קָצַח! - ענו יתר היועצים
החכמים לעומתו.

יועץ שלישי אמר: "יצוה אדוננו המלך וּמָסְרוּהוּ לַמִּשְׁפָּט,

יֵאָה כל העם, כי אך שקר כפי הנער הַחֲצוּפָה הוּא.

- הן בשופטי המלך לא יאמין העם עוד, - ענו יתר
יועצים והחכמים לעומתו.

המלך רנו ושחק.

אז קם וְקָן הַיּוֹעֵצִים וַאֲמַר: וְאוֹלָם שׁוֹפֵט אֶחָד יִישׁ בָּאָרֶץ, אִשׁר יֵאֱמִין לְמִשְׁפָּט וְכָל הָעָם מִקְנָצָה; וְאִם אֵךְ יִרְשִׁיעַ הוּא אֶת בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ הַמוֹזֵף, וְעָבַר כָּל הַדָּבָר הַזֶּה בְּחַיּוֹן לַיְלָה.

— וּמִי הוּא הַשּׁוֹפֵט הַזֶּה? — שָׁאַל הַמֶּלֶךְ בְּמִקְרָנֹת.

— נַעֲרָה צַעִירָה וְעֵנֶרֶת, הַשּׁוֹפֵטֶת בְּאֶחָד הַכּוֹפְרִים וְשֹׁמְעֵי חֲכָמָתָה וְצִדְקַת־מִשְׁפָּטֶיהָ עַד אֶפְסֵי הָאָרֶץ הַנִּיעַ.

— טוֹב הַדָּבָר! — קָרָא הַמֶּלֶךְ, אִשׁר שָׁמַע גַּם הוּא אֶת שִׁמְעָה — הַנֶּפֶשׁ הַטְּהוֹרָה הַזֹּאת תַּחֲרוּן אֶת מִשְׁפָּטוֹ; תִּרְשִׁיעֶהוּ נָא הַשּׁוֹפֵטָה הַזֹּאת, וְאֵת הַעֲנָשׁ נִשִּׁית אֲנִי עָלָיו.

הַרְצִים יֵצְאוּ דְחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ לְהַבִּיא אֶת „דְּבוּרָה מִתַּחַת הַתְּמָר“ אֶל חֲצַר הַמֶּלֶךְ. בַּיּוֹם הַמַּחֲרָת הוֹדִיעוּ לַמֶּלֶךְ, כִּי בָאָה הַנַּעֲרָה הַשּׁוֹפֵטֶת, וַיֵּצֵאוּ הַמֶּלֶךְ לְהַבִּיאָהּ לִפְנֵיו.

— דְּבוּרָה מִתַּחַת הַתְּמָר! — פָּתַח הַמֶּלֶךְ — הַיּוֹדַעַת אֵת לְמַה הוֹבֵאת הַנָּה?

— כֵּן, אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ! — עֲנָתָהּ בִּמְנוּחָה: — לְנָלוֹת אֶת הָאִמֶּת וּלְהוֹדִיעָה לְכָל.

— טוֹב, טוֹב! — עָנָה הַמֶּלֶךְ — עֵתָה הוֹצִיאֹתָ מִזֶּה. מָחָר יוֹם הַמִּשְׁפָּט וְשִׁמְעָנִי אֶת אִמְתְּךָ, דְּבוּרָה שׁוֹפֵטֶת הַצֶּדֶק!

וּבַלַּיְלָה הַהוּא, בִּשְׁעַת שִׁדְּבוּרָה אָמְרָה כִּבְר לַעֲלוֹת עַל מִשְׁכְּבָהּ, שָׁמַעָה קוֹל דּוֹפֵק בְּדֹלֶת.

— מִי שֵׁם? — שָׁאַלָה דְּבוּרָה.

— אֲנִי! הֲלֹא תִּכְיִרִי אֶת קוֹלִי?

— הַמֶּלֶךְ! — קָרָאָהּ מִשְׁתּוֹמֶמֶת וּפְתָחָה מָחָר אֶת הַדֹּלֶת.

הוּא בָּא לְבַדּוֹ וְדִבֵּר בְּמַהֲרָה וּבִלְחָשׁ:

— דְּבוּרָה מִתַּחַת הַתְּמָר! יָדוּעַ תִּדְעִי, כִּי גָדוֹל הַמִּשְׁפָּט, אִשׁר תִּשְׁפָּטִי מָחָר, גָּדוֹל רַב יִתֵּר מֵאִשְׁר תִּכְיִרִי בְּנַפְשְׁךָ... עֲשִׂי

אפוא כחכמתך ... וְאַתָּה הלא תביני, כי ידוע וידע המלך להיטיב
למיטיביו. מה תאמרי, דבורה?

— אני אתן למלך את אשר למלך.

— ואני — הנה בן יחיד לי, והיה אם תשפילי להרשיע את
הנער הזה בעיני כל, והיית לבני לאשה — הֲתִבְיִנִי? ..

— מבינה אנכי היטב — ענתה ברוח־יקרה.

והמלך יצא נרנז מאת פניה.

ד. הַמְשָׁפֵט.

הבקר אור ובאולם הגדול, אשר בארמונו המלך, יישבה דבורה
לכסא המשפט, לבושה שמלת משי לבנה ונהדרה, אשר שלה
לה המלך לפנות בקר. בירכתי האולם ישב המלך על־כסא
המלוכה והמון שריו ועבדיו עומדים סביבו. גם רבים מגדולי
הַאֲזָרָחִים באו שמה לשמוע את דבר המשפט.

דבורה נתנה צו, והאסיר הובא אל האולם והוא אסור בזיקים.

— מי אתה, עלם? — שאלה השופטת.

— אמתי בן המלך המת ויורש הכסא הזה הנני! — ענת

האסיר בגאון.

— ומה הן בְּאִיזְתִּיךָ? —

והעלם מספר: „גִּנְבִּי גִּנְבְּתִי בִּילְדוֹתֵי מִבֵּית אֲבִי הַמֶּלֶךְ פִּיֶּדִי
וְשֵׁרֶת זָקֵן אֶחָד, וְיָמִים רַבִּים הָיִיתִי פָּלוּא בְּמָקוֹם סֵתֶר; אֵךְ כֹּאשֶׁר
רָבּוּ יָמֵי הַמִּשְׁרֵת הִזְקֵן לָמוֹת, גָּלָה לִי אֶת סוּדִי וַיִּמְסֹר לִי אֶחָדִים
וְחִפְצֵי בִימֵי יִלְדוֹתֵי.” וְהִנָּאשׁ הִרְאָם אֶחָד אֶחָד לִפְנֵי הַנֹּאסִפִּים.

— אלו הן רְאִיזוֹת קְלוּשׁוֹת — אָמְרָה הַשּׁוֹפֵטֶת. הַמֶּלֶךְ צָחַק.

— וְהַשּׁוֹפֵטֶת הוֹסִיפָה לִשְׁאֹל:

— הַאֵין לְךָ רִאִיזוֹת הַשּׁוֹבוֹת מֵאֵלָה לְהוֹכִיחַ אֶת צִדְקָתְךָ?

— אמנם אודה, כי לא הרבה; אנשים אחדים הכירוני
במראה פני הדומה לפני אבי המלך.

— אם כן, — אמרה השופטת — הלא יכירוך כל השרים
היושבים בחצר המלך, אשר ידעו את המלך המנוח. יגשו נא
אפוא ויעמדו בשורה לפני.

ושרי המלך נגשו ויעמדו לפני השופטת.
ואחד השרים נגש אל העלם הנאשם בחצפה, הסתכל בו
מבפ רגל ועד ראש והחליט: אין שום דמיון!

כמוהו העידו גם יתר השרים.
— אלה הם עדי שקר! — קרא העלם. — יבאו המשרתים
הזקנים, אולי יזכרוני ויכירוני המה.

אבל גם אחד מהם לא הכיר את הנאשם... אך גנן אחד
זקן עמד רנע משתומם לפני העלם ונמנם: „אדוני הצעיר!
אדוני הצעיר!..“

אך המלך הכה בחרבו על הרצפה וקרא בועם:
— מדוע אתה קורא לו: אדוני הצעיר?
— איני יודע... נדמה לי... לא, לא! לא יוכל היות... אני.
בעצמי הייתי שם בשעה שפשוהו מן הנחל...
— הרואה אתה אפוא — קראה השופטת — כי מכל שרי
החצר אין מכיר ואין יודע אותך, מלבד הגנן הזקן, וגם הוא...
— אבל הוא עד אמת — קרא הנאשם בעז ובבטחה.
— כל זה אינו יכול עוד להוכיח את צדקתך — אמרה
השופטת.

המלך צחק בקול, ולבבו היה מלא במוקה ואמון לכלתו
העתידה.

— עתה — קראה השופטת — הוציאו כל איש מעלי! אחקקה
נא את הנאשם לבדי — אחר אחרון משפט.

המלך נתן צו וכל הנאספים עובו את האולם.
 — עתה נשה נא אלי — קראה אל הנאשם. — הנאשם נגש.
 — הביטת מסביב — לחשה לו — וראה אם אין פה עוד איש עמנו.
 — אך שנינו לבדנו פה — ענה העלם, ויבט אלית בתמהון:
 — שמעני אפוא, אַמְתִּי הָאֲמִתִּי, או — הֲיֵה מִי שֶׁתִּהְיֶה;
 עֵינֶיךָ הִרְאוּת, כִּי חֵיךְ וְאִשְׁרְךָ בִּידֵי נִתְּנוּ: דְּבַר יֵצֵא מִפִּי — וְנִשְׁאֹו
 אֶת רֹאשְׁךָ מֵעֹלֶיךָ, וּמִלֵּה תֵּעֲלֶה עַל שִׁפְתֵי — וְנִגְזֹר הַמְּלוּכָה יִתְּנוּסָם
 עַל רֹאשְׁךָ. הַבְּטִיחֵנִי אֲפּוֹא, כִּי תִקְחֵנִי לְךָ לֵאשָׁה וּמַחֲר אֶתֶּה —
 הַמֶּלֶךְ!

אֲמַתִּי צָחַק וְאָמַד: „זוֹהִי אֲפּוֹא דְּבוּרָה הַשּׁוֹפֶטֶת הַחֲכָמָה
 זֶהֱיִשְׁרָה — וְאֵנֹכִי לֹא יֹדַעְתִּי! אֲמַנִּם בְּרֵאשׁוֹנָה מִצָּאת חֵן בְּעֵינֵי
 בְּדַבְרֶיךָ הַקְּשִׁים וְהַנְּכוּזִים, אֲבָל עֵתֶה — סוּרִי מִמֶּנִּי, בְּפִאִית עֲזָרְתִּי!
 — מַה! אֶתֶּה מְשִׁיב אֶת פְּנֵי רִיקָם? — קְרֹאָה דְּבוּרָה בְּקוֹל רוֹעֵד.
 — אֲמַנִּם זָכִן; בּוֹז אָבּוֹנוּ לָךְ וְלִמְשָׁפְתְּךָ! חֲפִץ אֲנִי לִקְבֹּל אֶת
 גְּזֹר הַמְּלוּכָה זֶבֶדְךָ וּבִמְשַׁפְּטִי, וְלֹא כְשֶׁחָדָר וּבִמְרִמָּה! עֵתֶה — לֹכִי
 יִחַדְצִי אֶת מִשְׁפָּטִי!

— אֶת זֹאת אַעֲשֶׂה! — אָמְרָה, וּתְצַלֵּצֵל בְּפַעֲמוֹן.
 וְהַמֶּלֶךְ וְהַשְּׂרִים וְכָל יֵתֵר הַנֹּאסְפִים נִכְנְסוּ אֶל הָאוֹלָם וַיֵּשְׁבוּ
 עַל מְקוֹמוֹתֵיהֶם.

— הַמִּצָּאת כִּבֵּר אֶת הָאֲמַת, דְּבוּרָה הַשּׁוֹפֶטֶת? — שָׁאַל הַמֶּלֶךְ.
 — מִצָּאתִיהָ! — עֲנָתָה דְּבוּרָה בְּקוֹל רֵם — וּכְרַנֵּעַ אֲנִידְנָה לָכֶם:
 הָעֵלֶם הַזֶּה הוּא — אַמְתִּי אֲדוֹנָנוּ וּמִלְכֵנוּ הָאֲמִתִּי.
 וְהִיא כִרְעָה לִפְנֵינוּ וְתִשָּׁק אֶת כְּבִלֵי הַבְּרוּל אֲשֶׁר עַל רִגְלֶיהָ
 כָּל הַנֹּאסְפִים הָיוּ בְּמִפִּי תִמְהוֹן, אֲךֹּ הַמֶּלֶךְ הִתְאוּשֵׁשׁ מִתֵּר.
 — עֲרָמָה גִּתְעָבָה! — הִרְעִים בְּקוֹלוֹ — הִנֵּה שְׁנֵי אֱלֹהִים נִדְּכְרוּ יַחַד
 לְכִסּוֹת עַל מַעֲשֵׂה תְרִמִּיתָם בְּמִסּוֹנָה הַמִּשְׁפָּט. הוֹצִיאוּם מִזֶּה כְּרַנֵּעַ!
 וְאֶת הַמִּשְׁפָּה הַעֲנִיָּה הַזֹּאת שִׁימוּ בְּבוֹר עַל יַד הַדָּר הַנִּבֵּל הַזֶּה!

ה. משפט הרויץ.

שבועות אחדים ישבו שניהם בכלא, ואחר הוצאו שניהם לעמוד לפני שופטי המלך. היועץ החכם, אשר יעץ את המלך לבחר בדבורה לשופטת, נתל את משפט-הרשע הזה והוא בצע את המזמה הרעה ויחרוץ על שניהם משפט מות: אַמְמִי יתְּלֶה על עץ, ודבורה, אשר הרשיעה בדבר המלך כמכשפה, תִּצְוָהּ באש חיים.

ויום אביב נחמד היה, כאשר הוצלו שניהם למקום משפט-הדמים. את שני הנדונים הובילו בשתי עגלות אל מחוץ לעיר. דבורה נסעה ראשונה ושורה צופה של נדודי רוכבים וְחֲרָבוֹת שלופות בידיהם סָבְבוּהָ. במקום המשפט הִתְרוּץ התלקחה כבר המדורה הגדולה, ואצלה התנשאה הַתְּלִיָּה; והמון רב ועצום מאד עמד מסביב. חיל המשמר עבד עבודה קשה לְפָנוֹת דרך בעד הנדונים בין ההמון הגדול הזה. לא אשה אחת הִזְיָלָה דמעתה ולא נָכַר אחד גשך שפתיו בְּשִׁנְיוֹ, למראה שני הנאהבים והנעימים האלה, ההולכים למות בְּאֵבִיב חיייהם.

כאשר הביאו את הנדונים למקום הַתְּרָגָה, שאלום מה חפצם האחרון. אַמְמִי בקש, כי יתנוהו לנשק פעם אחת את ידי דבורה מתחת התֹּמֶר, ודבורה בקשה, כי יתנו לה כנור לנגן בו לפני מותה. ושאלתם נְתָנָה להם.

כל ההמון הרב לאלפיו ולרכבותיו ראה מרחוק, בגשת אמתו אל דבורה בְּעִנְיַת-חַן וַיִּשָּׁק את ידה בְּרִגְגָשׁ. קול בכי נשמע מקרב ההמון, ואנשי חיל המשמר התקצפו ויקללו וידחפו את ההמון הסוער לאחור.

אז הִשְׁלַךְ הם מסביב. דממה עמוקה שררה על פני כל הַתְּכַר הַגְּדוֹלָה, המלאה לה המוני אדם. רבבות עינים הביטו מסביב אל דבורה בקחתה את הכנור בידה; וכל כך עֲמָקָה

ממה, עד שנשמע גם צפצוף הצפרים במרומי שמי האביב.
והנה נשמע צליל נעים מכנורה של דבורה, צליל דק ורועד,
ור חדר אל מעמקי כל לב ואל נִבְּכֵי כל נפש וְיַעֲיֵשׁ: זו
זה "שירת אמת"; וברגע האחרון הרעישה את הנימים והשירה
צה בָּעוּ:

לא אָבֵד אֶמְתִּי, לא טָבַע בְּיָאֹר!

מי, מי הוא וּמֶלֶךְ לְצֶדֶק וְדָרוֹר!

פתאם—וכמו רוח שגעון נורא לָבַשׂ את ההמון לִשְׁמַע השירה
נת; כִּזְרָמֵי מים אדירים התנפלו מסביב על חיל המשמר
יסום, את פְּרָשֵׁי המלך השליכו מעל סוסיהם וַיַּפִּיצוּם, ואת
י האסירים הנדונים הוציאו לחפשי.

— יחי אמת! מלכנו! — הִרְיַע העם מסביב בעליצות נפש.

— ותחי דבורה מתחת התמר! — קראו אלפי פיות בניל.

ובראש העם הצוהל הלך אמת! הפעם הלך ושוב אל
מֶזֶן המלך.

והשמועה באה עד המלך, כי מרד העם, וימהר להמלט על
שו; אך הוא מת מהר במכאובים רבים: סוסו האביר השליכהו
ליו ארצה, ואולם בנפלו נאחזו ברגלו בְּרִקְבָּה וַיִּסְתָּב אהר
וס השופט במרוצתו, עד אשר היה גופו לִפְגֵּר מוֹבָס.

ואמת! עלה וישב על כסא מלוכת אבותיו, ודבורה מתחת
מֶרֶד היתה לו לאשה. יכה היתה השופטת העֹנֶת לַמַּלְכָּה
רץ, ותעזר לאישה המלך לעשות חסד ומשפט וצדקה לכל עַמָּה.

וְזֶרַח נִבְּכִי...—ההומות...—רִקְבָּה—טבעת ברזל שהרוב שם בה את כף רגלו ברככו.

בְּנֵי יִתְּסָפוּר: (א): הַשּׁוֹפֵט וְגִתּוֹ. — (ב): הַמִּשְׁפָּט

הַמְּשִׁיבָה. — (ג): הַנִּבְּלָה וְהַעֲנִישׁ. — (ד): דְּבָרֶיהָ וְנַחֲמוּמֶיהָ. —

(ה): דְּבוּרָה הַשּׁוֹפֵטֶת. — (ו): הָאֶסֶן בְּבֵית הַמֶּלֶךְ. —

(ז): הַשְּׁמוּעוֹת וְהַהוֹמוֹת בְּאַרְץ. — (ח): יוֹרֵשׁ הַעֶצֶר בָּא. —

(ט): מְבוּכַת הַפֶּלֶא וּמִכְשָׁיו. — (י): דְּבוּרָה בַּחֲצֵר הַפֶּלֶא.
 (יא): הַיָּשָׁפֵט. — (יב): פֶּסֶק הַדִּין. — (יג): מִשְׁפָּט שׁוֹפְטִי
 הַפֶּלֶא. — (יד): הַבְּקָשָׁה הָאֲחֵרוֹנָה. — (טו): נִצְחֹן הָאֲמִתִּי.

בְּנוֹיֵי הַפְּעֻלִּים. זְמַן עֵבֶר.

שָׁמַר וְיָחִיד-שָׁמְרִי, שָׁמְרָה, שָׁמְרוּ, שָׁמְרוּ-שָׁמְרוּהוּ, שָׁמְרָה;
 שָׁמְרָנוּ, שָׁמְרָם, שָׁמְרָנוּ, שָׁמְרָם, שָׁמְרָנוּ.

שָׁמְרָה-שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי-שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי;
 שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי.

שָׁמְרָתִי-שָׁמְרָתִי, וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָתִי; בְּנוֹי נִכְחַת-אֵין, שָׁמְרָתִי-שָׁמְרָתִי,
 שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָתִי; בְּנוֹי נִכְחַת-אֵין-שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי.
 שָׁמְרָתִי-שָׁמְרָתִי וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָתִי; בְּנוֹי נִכְחַת-אֵין-שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי;
 שָׁמְרָתִי, וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָתִי; בְּנוֹי נִכְחַת-אֵין, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי.

שָׁמְרָתִי-וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָתִי-שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי,
 שָׁמְרָתִי, וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָתִי-שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי,
 שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי.

שָׁמְרוּ-שָׁמְרוּנִי, שָׁמְרוּ, שָׁמְרוּ, שָׁמְרוּהוּ, שָׁמְרוּ;
 שָׁמְרוּנִי, שָׁמְרוּם, שָׁמְרוּנִי, שָׁמְרוּם, שָׁמְרוּ.

שָׁמְרָתִי-שָׁמְרָתִי, וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָתִי; בְּנוֹי נִכְחַת-אֵין, שָׁמְרָתִי-שָׁמְרָתִי,
 שָׁמְרָתִי; שָׁמְרָתִי, וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָתִי; בְּנוֹי נִכְחַת-אֵין, שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי.
 שָׁמְרָתִי, שָׁמְרָתִי.

שָׁמְרָנוּ וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָנוּ-שָׁמְרָנוּ, שָׁמְרָנוּ, שָׁמְרָנוּ, שָׁמְרָנוּ;
 שָׁמְרָנוּ, וְנִכְחַדְנָשְׁמְרָנוּ-שָׁמְרָנוּ, שָׁמְרָנוּ, שָׁמְרָנוּ,
 שָׁמְרָנוּ.

כָּלֵל (א): בְּפֻעִלִּים יוֹצְאִים בָּא הַגּוֹף הַפְּעוּל (בְּמִשְׁפַּחַת הַפְּעֻלִּים) בְּשֵׁמוֹ.
 פָּמוּ: רְאוּנוּ אֶבֶל אֶת זֶלְזָלָתָם. אוּ בְּכִנּוּיָם, פָּמוּ: רְאוּנוּ קִנְיָה

לחם ואכל אותו ויש שסתחת בנני הפעול: אותי, אותך...
בָּאָה אֹתָהּ או: הִבְרָה נִסְסָתָ בְּסוֹף הַפֶּעַל: אָכְלוּ (=אָכַל אֹתוֹ).

כָּלָל ב): האותיות הנוספות בסוף הפעל לסמן בנני הפעול הן הן
האותיות הנוספות בסוף השם לכנני השניות: דְּבָרְךָ...
דְּבָרֶיךָ... דְּבָרֶיךָ=שְׁמֶרְךָ...שְׁמֶרְךָ; וְהַחֲבִיל הוּא
בְּכָן בְּנוֹף מְבָרֵךְ, שֶׁבְּכֵנִי הַשְׁיִכּוֹת בָּאָה בְּסוֹף הַשֵּׁם אֹת
יֹד (י): דְּבָרֶיךָ, וּבְכֵנִי הַפֶּעַל-נִי: שְׁמֶרְךָ.

הַעֲרָה א): בְּנוֹף נִסְתָּר בָּא בְּשֵׁם עֶצֶם: דְּבָרֶיךָ גַּם דְּבָרֶיךָ וּבְפֶעַל-שְׁמֶרְךָ.
שְׁמֶרְךָ. גַּם בְּכֵנִי מְבָרֵכִים וְשֶׁ הַחֲבִיל נָה: דְּבָרֶיךָ-שְׁמֶרְךָ.

הַעֲרָה ב): בְּפֶעַל גּוֹף נִסְתָּר: שְׁמֶרְךָ. נִחְלָסְתָּ הָיָא לִפְנֵי אֹתִי
הַכֵּנִי לְתִי (כְּמוֹ הַכֵּנִיתָ שֶׁם נִקְרָה שְׁמוֹ הַיָּד) וְהַנִּינָה בָּאָה לִפְנֵי:
שְׁמֶרְךָ תִּנִּי... שְׁמֶרְךָ דְּ. שְׁמֶרְךָ הוּא אוֹ שְׁמֶרְךָ תִּי -
הַשּׁוֹאָה שֶׁל תִּי בְּנוֹכַח: שְׁמֶרְךָ נִחְלָסְתָּ לִפְנֵי אֹתִי הַכֵּנִי לְחִדְקָה
בְּלִי יֹד גִּיחָה: שְׁמֶרְךָ תִּנִּי... שְׁמֶרְךָ וְהַחֲבִיל מִן שְׁמֶרְךָ תִּי
(=שְׁמֶרְךָ אֹתוֹ); אֹתִי הַגּוֹף-הַשֵּׁם, תָּן נִחְלָסְתָּ לִפְנֵי אֹתִי כְּנוֹ
הַפֶּעַל בְּהַבְרָה: תִּי, כְּמוֹ: שְׁמֶרְךָ תִּנִּי -

כָּלָל ג): בְּנוֹף הַפֶּעַל מְבָרֵכִים לַפֶּעַל הַבָּא בִּיחִס הַפּוֹעֵל, וּמְבָרֵכִים
עַל הַנוֹף הַשְּׁנִי הַמְּבָרֵךְ אֶת הַפֶּעַל מִן הַנוֹף הַרְאָה שׁוֹן.
הַפּוֹעֵל; אֲבָךְ לִיחִס הַחֲנוּךְ, כְּלֹמֶר: הַשְּׁנוֹף הַפּוֹעֵל עוֹשֶׂה
הַפֶּעַל עַל עֶצְמוֹ, מְשַׁמֵּשׁ בְּנוֹף נִפְעַל: שְׁמֶרְךָ אֶת עֶצְמִי =
נִשְׁמֶרְךָ תִּי וְלֹא יִשְׁמֶרְךָ תִּי; שְׁמֶרְךָ אֶת עֶצְמִי = נִשְׁמֶרְךָ
וְלֹא יִשְׁמֶרְךָ; שְׁמֶרְךָ אֶת עֶצְמִי = נִשְׁמֶרְךָ תִּי.

הַעֲרָה: בְּפֶעַל גּוֹף שְׁלִישִׁי נִסְתָּר, נִסְתָּרִים-זֹתוֹ בָּאִים עֲשֶׂה בְּנוֹיִם
לְכָל הַגּוֹפִים; בְּפֶעַל גּוֹף רִאשׁוֹן חִסֵּר בְּנוֹף מְבָרֵךְ בְּחִיד וּבְכֵרִים.
כִּי אִי אֶפְשָׁר לֹמֵר: שְׁמֶרְךָ אֹתִי נָה אוֹ שְׁמֶרְךָ אֹתִי;
בְּפֶעַל גּוֹף שְׁנִי בָּאִים רַק שְׁשֶׁה בְּנוֹיִם. חִסֵּרִים בּוֹ אֲרֻבָּה
בְּנוֹיִ הַגּוֹף הַשְּׁנִי בְּחִיד וּבְכֵרִים.

כָּלָל ד): פֶּעַל הַבָּא בְּכֵנִי מְשַׁתָּה בְּתַנּוּעוֹתָיו: הַקִּמְץ שֶׁל פֶּא הַפֶּעַל
נִחְלָסְתָּ בְּשׁוֹאָה: שְׁמֶרְךָ-שְׁמֶרְךָ; שְׁמֶרְךָ-שְׁמֶרְךָ; וְאֵם פֶּא
הַפֶּעַל מֵאֹתִי א' ה' ח' ע' - לְחֶמֶף-פֶּתַח: אֲכַלְתִּי, חֲשַׁבְתִּי.

ובגוף נסתר, נסתרת, נסתרים-זות מתחלפים הפתח והשוא
של ע' הפעל לקמץ: שמר - שמרני, דרשה - דרשתי;
אכלו - אכלוהו. שוא ל' הפעל נחלף באותיות ח' ע' לחטף
פתח: שלחה, שמעכם.

הערה: יש פעלים שע' הפעל מנקרת בצירה: אהבני, שכחני,
שנאתיך, שאלתי.

נטה על פ' זה את הפעלים האלה בבניי ומן עבר בכל הנוסחים:
כתב, שלח, דבש, לבד, פגש, שאל, תרם, חשב, עבב,
נגף, ידע, אסף, אחז, אכל, אהב ואהבו, מצא, שנא.

בראשית קי"ז.

בראשית קי"ז. אף זה מספר ימים רוחות, גשמים;
באלו שוב הסתו עם תאנזיתיו בראשית קי"ז.
אף כפנות צהרים נכלא דלף, נרצע רוח;
ובמרום ערבתי-זיו הציצה, תרם הציץ;
והמון גושי עבים, קצתם קדרים, מאירים קצתם,
נראו אצים נגבה. נראו חולכים ומתפרדים;
ועל פני כל העולם שבו והונף בגאון משנה
גם הדרור, גם תכלת-פסח-ירק, גם הקנין.
שלמת-אור חדשה, בקה, שקופה, עמו שדמות,
עמו שחקים שלמת-אור חדשה-ומנמרת.
גם כל ים המרחב, מן השדמות עד השחקים.
הצהיל פניו בשחוק-אור מיוחד, שחוק חכלילי.
ואוהבי חליפות ומוזרות בגיי-העבים
שם התקשמו, בבגי פראים, בחלי צבאים;
דקים הם, וזפים הם וקלים בגיי-העבים,
מראה מוקד להם ודמיון גלים, קפאו פתע.

לְעֶבֶר יָם, בְּחִצֵּי חוּג הַשָּׁמַיִם תִּקְעוּ מַחֲנֶם;
וְהָיָה יָהֳדֵי בְּעֵדֵי תַפְאֲרָתָם מִלִּל הַשָּׁמַשׁ,
יָהֳדֵי צָבָעֵי תְּכֵלֶת, לָבֵן, צָהָב, וְעַל כָּלָהֶם
כָּעֵין רִמּוֹזִים לְמַרְאֵה פֶזֶז וְשׁוֹשָׁן, וּלְאַרְגָּמָן;
וּלְכָל צָבַע מְשַׁח אֹזֶר וְצִלְלִים, וּבְעֶרְבוּכִיָּה
זֶה בְּצַד זֶה וְזֶה עַל זֶה יִשְׁמְשׁוּ הַבְּנִיִּים.
וְצָבָא עוֹלָם עוֹמֵד בּוֹשׁ וְרוֹתֵת לִפְנֵי שָׁמַשׁ,
וְהַשָּׁמֶשׁ כָּאֵם נִפְטָרֶת מִפְּרִי בִטְנָהּ, דְּיוֹמָם תִּשְׁקָהּ,
וּבַל תִּנְכַּע עֵין, אִם-אִם תִּצְעַד אַחֲרֵינִית.

בִּאֹר: תִּאֲנִיזוּתוֹ - בִּכּוֹן, וְלִלּוּתוֹ. - נִכְלָא דְלֵף - תִּדּוּל, נִעְצֵר הַגֶּשֶׁם. -
נִרְגָּע - שָׁקֵט. - עֶרְבַת וְ - מִרְחֵב מְלֵא אוֹר. - גּוֹשֵׁי עֲבִים - קִרְעֵי
עֲנָנִים גְּדוּלִּים. - הוֹנֵף - הוֹרֵם. - עָטוּ - לְבָשׁוּ. - בְּחִלֵּי צָבָעִים -
בְּחִשְׁבֵּיטִים בְּעֵלֵי צִבְעִים שׁוֹנִים. - יָהֳדֵי - וְיָרְחוּ. - וְרוֹתֵת - רֹעֵר. -
נִפְטָרֶת-נִסְרוּת. - תִּשְׁקָהּ - תִּתְמַרְמֶמֶת. -

הַשּׁוֹעַל וְהַזָּאב.

(אָנְדָה).

הֶאֱרִי עֲשֵׂה מִשְׁתֵּה לַחִיָּה וּלְבַהֲמָה, וַיֵּט בִּיעֵר חֲפָה
מִעוֹרוֹת אוֹיְבָיו הָאֲרִיּוֹת אֲשֶׁר נִצָּח, וַיַּעֲרֹף שֶׁלַחַן כִּיד הַמֶּלֶךְ.
זִיהִי בְּהִתְאַסֵּף הַקְּרוֹאִים וַיֵּשְׁבוּ לֵאכֹל וּלְשִׁתּוֹת, וַיֹּאמְרוּ: „מִי
יִשִּׁיר לְמֶלֶךְ וּלְמַלְכָּה, שֶׁהַשְּׂמֵחָה בְּמַעֲוָנָם, וְקוֹלָנוּ אֵינוֹ עֶרֶב
בְּקוֹל הָעוֹף?“

וַיִּקֶם הַשּׁוֹעַל וַיֹּאמֶר: עֲבַד הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה אֲנִי, וַיּוֹדַע-
נֶגֶן אֲנִי, שֶׁעַסְקִי עִם הָעוֹפּוֹת וּלְמַדְתִּי מֵהֶם לִנְגֵן וּלְחַפֵּר
שִׁירִים. רְצוֹנָם-וְאֶכְבֵּד אֶת הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה מִגְּדוּלָתִי וּמִשִּׁירֵי
אַהֲוָם-וּבִלְבָּד שְׂתַעֲנוּ אַחֲרַי: „בְּמַהֲרָה בִּימִינוּ, אֲמֵן“.
מָהֲרוּ הַקְּרוֹאִים וְהַעֲמִידוּ אוֹתוֹ עַל הַדּוּכָן, עֲמַדוּ לִפְנֵי

בַּחֲצִי־עוֹלָה וְהִתְחִילוּ הַכֹּל מִכְעָבִים וּמִתְקִינִים גְּרוֹנִיהֶם
דַּעֲנוֹת לַמְּשׁוֹרֵר יַחַד בַּמִּקְהֵלָה.

וְהַשּׁוֹעֵל שֵׁם פָּנָיו לִלְבִּיא וּלְבִיאָתוֹ הַיּוֹשְׁבִים בְּרֹאשׁ,
וְאֵת עֵינָיו תָּלָה לַמַּעֲלָה אֶל חֶפֶת הָעוֹר — וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר:

אֲנֹכִי לַמֶּלֶךְ, אֲנֹכִי אֲשִׁירָה!

לַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְלִרְעֵיתוֹ הַגְּבִירָה!

תֵּן דָּהֵם, אֲדֹנָי! מַה תִּתֵּן?

כִּי יִסּוּכְכוּ עָלֵינוּ שְׁנֵי אֱלֹהֵי הַתַּחֲתוֹנִים

בְּאֲשֶׁר יִסּוּכְכוּ עָלֵינוּ אֱלֹהֵי הָעֲלִיוֹנִים ...

חֵיל אַחוֹ כָּל הַקְּרוֹאִים לְשִׁמְעַ שִׁיר זֶה, וְרַק הַזּוֹאֵב

הִרְעִבְתָּן, שֶׁהִיא לָהוּט לַסְּעוּדָה, לֹא שָׁמַע אֶת הַשִּׁיר וְלֹא
הִבִּין לוֹ, וַיַּעַן בַּקּוֹל:

— בַּמַּהֲרָה בִּימֵינוּ, אֲמֵן!

— קִשְׁרָה! ... נָתַן הָאֲרִי קוֹל שְׁאֵנָתוֹ, וְכָל הַקָּהֵל נִדְהַם:

מוֹעֵם הַמֶּלֶךְ.

הַקָּהֵל עוֹדְנוּ נְבוֹהִים, וְהַשּׁוֹעֵל קִפֵּץ מֵעַל דּוֹכְנוֹ וַיִּבְרַח.

וְהַזּוֹאֵב נִמְלֹט אַחֲרָיו גַּם הָיָא.

הַרְצִים יֵצְאוּ דַחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ, אֲבָל הַמּוֹרְדִים:

כִּבְר נִמְלְמוּ וַיִּתְּחַבְּאוּ בַתּוֹךְ מַעֲרָה אַחַת וְלֹא נִמְצְאוּ.

לַמַּחֲרֵת קָם הַזּוֹאֵב כִּשְׁהוּא רַעֲב מְאֹד, וַיֹּאמֶר אֶל

הַשּׁוֹעֵל: "אֲמָרְפָּה, שׁוֹעֵל, שְׁהִפְסַדְתָּ לִּי סְעוּדַת הַמֶּלֶךְ".

אָמַר לוֹ הַשּׁוֹעֵל: "שׁוּטָה שְׁבַע עוֹלָם! אִם לֹא כוֹל אֶתָּה רֹצֵחַ —

בֹּא אִתִּי וְאֶתֶּן לָךְ סְעוּדָה, שְׁכָּל מַעֲדֵי־מַלְכִים לֹא יִשְׁוּ

בָּה! הֵן הַיּוֹם יוֹם שְׁשֵׁי בִשְׁבַת, וְהַיְּהוּדִים מְכִינִים מִטְּעָמִים

לְשִׁבְתָּם, שְׁאִין בְּכָל אִמָּה וּלְשׁוֹן דְּגִמָּתָם; בֹּאָה וְנִתְּקֵן עִמָּם

צָרְכֵי סְעוּדָה, וַיִּכְבְּדוּ גַם אוֹתָנוּ בְּדָגִים מִפְּטָמִים, בְּבִשְׂר

מִצְמָק וּבִשְׂאֵר מִטְּעָמִים, שֶׁלֹּא אִכְלַת עוֹד מִצְמִיקָה".

— קָמוּ וְהִלְכוּ שְׁנֵיהֶם, וּבָאוּ עַד הַצֵּר אַחַת. קִפֵּץ

השועל לתוך ההצר ואמר: "עתה, אחי — אני אהיה כאן כִּקְיוֹשׁ עֲצִים לְבַעֲלַת הַבַּיִת, וְאַתָּה צֵא לְקִרְאָתָהּ וְקַח מִמֶּנָּה אֶת הַדָּגִים וְהַבָּשָׂר, שֶׁקָּנִיתָ בַּשּׁוּק, וְשֵׂא לָהּ הַבֵּיתָה". הַלֵּךְ לוֹ הוּא בְּאֵל הַשּׁוּק. הוּא אֵךְ נִרְאָה בְּרָחוּב, וַיִּקְהֲלוּ עָלָיו כָּל הַיְּהוּדִים בַּמְּקֻלּוֹת, בַּמְּגִרָּפוֹת, בַּמְּרָדוֹת וּבַקְּרָדְמוֹת, הַבוֹהוּ, פִּצְעוּהוּ וּרְדְּפוּהוּ — וְרַק בְּדֶרֶךְ־גֵּם נִמְלֵט מִיָּדֵיהֶם בַּעֲדָה עוֹרוֹ עַל בָּשָׂרוֹ...

בֵּין כֵּה וְכֵה וְהַשּׁוּעַל בָּא אֶל תּוֹךְ הַלּוֹל וַיִּבְחַר לוֹ אִזְוָה: עֲמִנָּה, וַיִּשְׁחָטְנָהּ, וַיִּצְאָנָה אֶל הַמַּעֲרָה, אֶכֶל שֶׁם וּשְׁבַע, פָּהֵק וְאָמַר: "הַיְּהוּדִים יִדְּאוּ כִּבְר מְלָחוֹ אֶת עוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵרִי, עָלָיו הַשְּׁלוֹם; יְהִי רַצֹּן לַיהוָה טוֹב לְמַלְבוֹשׁ, — וְאֲנִי אֲשַׁכֵּב לִי לִישׁוֹן — אֲוִלִּי אֲזַכֶּה, לְרֹאוֹת אֶת פָּנָיו בַּהֲלוֹם...". וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁכַּב לִישׁוֹן.

הַשּׁוּעַל עוֹד לֹא נִרְדָּם, וְהֵנָּה הוּא עוֹמֵד לִפְנֵי-וַעֲרֹאת לוֹ בְּהִקְיָן, כִּשְׁהוּא בּוֹכָה וּמִילָל מִמִּכְאוֹב וּרְעָבוֹן. — שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אַחִי! — קְרֵא אֵלָיו הַשּׁוּעַל-אֲכֵלָתָהּ. מַעֲדָנִי שִׁבְתָּ, וְהֵנָּה זֶה אֶתָּה מוֹמֵר, וּמִירוֹתָ, — אֲמַנִּם, יְהוּדִי כָּשֵׁר נַעֲשִׂיתָ לְכָל חֲקוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו!...

— הוֹי, רַבֵּאִי וְנוֹכֵל! — נָהֵם הוּא ב-מִכּוֹת נָתַן לִי וְלֹא אֲכֵל... אֶתָּה הַלֵּכְתָּ הֵנָּה וּשְׁכַבְתָּ, וְאוֹתִי בַּעִיר עוֹבֵת, וְהֵנָּה הַבּוֹנִי, פִּצְעוּנִי עַל לֹא חָמָם בְּכַפִּי, וְכָל עוֹד נִשְׁמָה בְּאַפִּי... — עֲבֹדֵן עַם־הָאָרֶץ אֶתָּה, אַחִי! — אָמַר הַשּׁוּעַל — וְכִי לַהֲבוֹתָךְ נִהְיָנוּ הַיְּהוּדִים? הֲלֹא רַק לְלַמְּדָךְ תִּשׁוּבָה נִתְּבוֹנוּ; יוֹם הַכַּפּוּרִים מְשִׁטֵּשׁ וְכֹא, וְלַמְּדוֹךְ כִּיצַד מְתוֹדִין בְּעַל־רַבֵּאִי... —

— הֲמָא? — קְרֵא הוּא ב-וְכִי יֵשׁ בִּי חֲמָא? וַיַּעַן הַשּׁוּעַל וַיְדַבֵּר אֵלָיו רַבּוֹת לֵאמֹר: "אַתָּה, יְרִידִי, בּוֹדָאִי אֵין בְּךָ כָּל חֲמָא, וְכִשָּׁה תִּמָּם אֶתָּה; אֲבָל אֲבִיךָ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, חֲמָא נִגְדָם; אֹמְרִים, כִּי פֶעַם אֶחָת רָא-

להכין עמם צרכי שבת, והוא, במחילת כבודו, רעקתן היה מְטַבְּעוֹ, וחטף הכל ואכל בערב שבת, ולא הניח להם דבר לאכול בשבת... עתה שכב, דודי, במטת, וקודם שתישן אספר לך כל אותו המעשה שנעשה באביך, וזכרנו לברכה; וידעת למה נאמר: „אבות יאכלו בסר וישני הבנים תַּקְהִינָה“, שְׁכַב, ואספר לך אותו מעשה נָאָה ותַעֲרַב שנתך...

— איני יודע ואינו רוצה לדעת לא מה שְׁנַעֲשֶׂה ולא מה שנאמר — קרא הואב — רק לאכול אני רוצה, ואם לא תתן לי — ואכלתי אותך!

— ובי עודך רעב, ידידי? — קרא השועל — ואנכי לא ידעתי! שכב, מחמדי, ואני אלך ואביא לך לאכול כדי שִׁבְעָה. — איני מאמין בך, רמאי — אמר הואב — ואם לא תתן לי בשר לאכול — והיה בשרך לי למאכל.

יצאו שניהם מן המערה. השועל רץ ועובר לפני הואב, כי אמר: „אברח ואחתבא מפני רוצח זה, הבא לקחת את נפשי“.

אף הואב רץ אחריו בְּעִקְבוֹתָיו ואינו נותן לו להמלט. כל היום רץ השועל בבקעות ובהרים, בשדות וביערין, והואב רץ אחריו, פיו פתוח ושָׁנִיו נוקשות וקול נְהִמוֹ אימה. בערב בא השועל עד לְכֶפֶר אחד, ושם באר, ועל הבאר גלגל, ובגלגל כְּרוּךְ חָבֵל ושני דָּלִיִּים קשורים בשני קצותיו, וכשמורידים את האחד עולה השני. ויקרא השועל אל הואב ויאמר: בָּאָה, אחי! הִנֵּה יָנַעְנוּ ומצאנו! פה, בבאר זה, מוכנה לך סעודה זו שאמרתי.

נגש הואב, והשועל הִרְאֶהוּ דמות הַיָּרֵחַ הנשקף מתוך המים שבבאר, ומראהו כְּהִרְיֵץ־חֶלֶב, ויאמר: „התכבד נא, דודי, וְאָכַל גְּבִינֵת־פְּשָׁבִים כְּאֵזֶת נפשך, ותערב לך“. אף הואב נזהר הפעם ויאמר לשועל: בא אתה תִּחְלָה ואני אבוא

אחריך. יטב השועל בדלי וירד למטה, והדלי שהיה תחתון עלה. קרא השועל מהוף הבאר ויאמר: מהנה העליתי גם לך, מחמדי, דלי אחד, שב בו ורד; הגבינה שמינה כחלב ושמעמה בצפיתיה ברבש".

הואב מהר וקפץ לתוף הדלי, הכביר עליו בגופו הגדול וירד, וברדתו מצולה העלה את הדלי שהשועל בו למעלה...
— ברוף שפמרני! — קרא השועל—וימלמ.

ב א ו ר : אהרם - אהללם. - דוקן - בקה. - מקעקעים (בעבע) - טשימיעים קול שעול. - קי וסוכו עלינו - כי נשב בקפת עורם שלא לביא והלכיהא. - דנקתם - דרזקה להם. - מקשמים - כמולאים. - מצמק - צלוי היטב. - מרדה - שמוציאים (רזים) בו את הפת מן התנור. - בכר - פרי שלא נתבשל עדין והוא חמיץ מאד. - ושני הקנים תקרינה - קלומר: האבות חטאו והבנים סובלים עינם. - נקשות - דופקות. -

הַכְּנִיַת הַסְּפֹר : א : הַמְּשֹׁרֵר בְּמִשְׁתֵּה הַמֶּלֶךְ. - ב : טְעוֹתוֹ
שֶׁל הַזָּאֵב. - ג : הַמְּנוֹסָה. - ד : הַשּׁוֹעֵל וְהַזָּאֵב בְּרִחְבּוֹ.
הַיְּהוּדִים. - ה : הַמְּגִנְרִיָּה שֶׁל הַשּׁוֹעֵל. - ו : הַלִּוְנֵת
הַזָּאֵב. - ז : הַבָּאֵר וְהַגְּבִינָה. -

כְּנוּיֵי הַפְּעֻלִים : זְמַן הַיָּה.

שׁוֹמֵר (שלי) - שׁוֹמְרִי, (איתי) שׁוֹמְרִי, שׁוֹמְרֵךְ, שׁוֹמְרֵךְ, שׁוֹמְרוֹ -
שׁוֹמְרָהוּ, שׁוֹמְרָה; שׁוֹמְרָנוּ, שׁוֹמְרֵכֶם וְאוֹהֲבֵכֶם, שׁוֹמְרָנוּ,
שׁוֹמְרֵכֶם, שׁוֹמְרָנוּ.

שׁוֹמְרֵת (שלי) - שׁוֹמְרֵתִי, (איתי) - שׁוֹמְרֵתִי, שׁוֹמְרֵתֵךְ, שׁוֹמְרֵתֵךְ,
שׁוֹמְרָתוֹ, שׁוֹמְרָתָה; שׁוֹמְרָנוּ, שׁוֹמְרֵתְכֶם, שׁוֹמְרָתְנוּ,
שׁוֹמְרֵתְכֶם, שׁוֹמְרָתְנוּ.

שׁוֹמְרִים - שׁוֹמְרֵי, שׁוֹמְרֵךְ, שׁוֹמְרֵךְ, שׁוֹמְרֵי, שׁוֹמְרֵי וְאוֹהֲבֵיהֶם;
שׁוֹמְרֵינוּ, שׁוֹמְרֵיכֶם, שׁוֹמְרֵינוּ, שׁוֹמְרֵיכֶם, שׁוֹמְרֵינוּ.

שומרות-שומרותי, שומרותיך, שומרותך, שומרותיך, שומרותיך;
שומרותינג, שומרותיכם, שומרותיכן, שומרותם, שומרותן.

כָּלֵל א': הפעל בהנה דינו, וגם הוא משגשג, פשם תאר;
ולפיכך הוא נקרא בינוני. בשביל שהוא בין הפעל
והשם, וגם בין העבר והעתיד. גם נמנית הבינוני בקנויים
דומה לנמנית השמות, אלא שהיא משמשת לשתי הוראות:
א': לחסם השכיבות, פשם עצם: שומרה-השומר שָׁהָה,
שומר - השומר שלו, כמו: ביתה, ביתו; ב': לחסם
הפעול, כפועל: שומרה = השומר אותה, שומר -
השומר אותו.

הערה א': רק בקנוי מדבר. נש הדבר בין נחסם השכיבות ובין נחסם הפועל;
כראשון בא שומרי (=שלי) כמו ספרי, ובשני בא: שומרי
(=אותו; וכן גם ביחידה: שומרתיו = שלי); שומרתני (=אותי).
אכל לרב בא גם בנחש מדבר בקנוי הפועל בתמונת קנוי השכיבות:
השומרי ומצילי = שומרי ומצילני.

הערה ב': הצירה של ע' הפעל נחלה בשוא: שומר-שומרה, שומרים.
ובאותיות א' ה' ח' ע' לחסוף-פחת: אודחי; ולפני ד' כסין
לסגול: שומרה, שומרים. אם ע' או ל' הפעל מאותיות אהיח'ע,
מתחלף הצירה בנחש ונחשים כפחת: אודה בד', שונא ד',
אודה בדם. ונקצא: שולח ד'. ואם ע' הפעל יוד - לחיך:
אודה.

כָּלֵל ב': קנוי הבינוני במקפר רבים ורבות בא נמנית לשם תאר בלי
שום שנוי: בהוספת יוד לפני אותיות קנויי הנחש: שומריה
שומרותיה. היחידה באה בהנה בשתי תמונות: שומרה
וגם שומרת, אבל בנמנית הקנויים באה רק התמונה
השניה; שומרת - שומרתי, ולא שומרה - שומרתי.

הערה: בד' באים גם קנויי ההנה בפעלי ליה: קני... עושך...רואך...עושם.
כתב בקנוי הנה את כל הפעלים הרשומים למעלה בפרק קנויי
הפעלים בעבר.

בְּשִׁדּוֹת בֵּית לָחֶם.

ויהי היום למועד חדש האביב, ותמר חֲלָתָה את פני אביה לְתַתָּהּ לַצֵּאתָ עִם בְּנוֹת צִיּוֹן הַעֲדִינֹת מִשְׁאֹן קָרְיָהּ וּלְלוֹן בְּאַחַד הַכְּפָרִים; ואביה, אשר לא מנע ממנה חפצה, שלח אותה עִם מַעֲכָה אִמָּתָהּ אֶל אֲבִישִׁי בֵּית לָחֶם, אֲשֶׁר שָׁם רָעוּ הָרוּעִים אֶת עֲדָרָיו, וַיִּצְנֶנָּה לָשׁוּב בַּעֲדֵי שְׁלֹשַׁת יָמִים; ואת תִּימָן בְּנוֹ שֶׁלַח אֶל סִתְרֵי הַפְּרָמָלָה לְשַׁבֵּת שָׁם עַד יָמֵי בְּכוּרֵי הָעֵנָבִים, לְהַבִּיא הַבְּכוּרִים יְרוּשָׁלַיִם; וישלח שְׁלֹשַׁת עֲבָדִים עִמּוֹ. וּבֵית לָחֶם, עֶרֶשׁ מַלְכֵי יְהוּדָה, הִנֵּמְצְאָה מִגֵּב לִירוּשָׁלַיִם, בְּנוֹיָה עַל תְּלָתָהּ, עַל רֹאשׁ גִּבְעוֹן הָהָר; סְבִיבוֹתֶיהָ בָּאֵרוֹת וְעִינֹת מֵי טְהוֹרִים בְּבִדְלָח וּמִתּוֹקִים לְחֶהְךָ שׁוֹתִיהֶם. בִּפְהֵי־נֶחֱם יָהּ יִגְדְּלוּ זֵיתִים רַעֲנָנִים וְגַפְּיָעִסִּים מִתְּלָעִים בְּאַשְׁכְּלוֹת בְּכוּרֵיהֶם. גִּבְעוֹתֶיהָ חוֹגְרוֹת גִּיל וְעִמְּקֶיהָ עֲדִיִּי רִקְמַת פָּרָחִים וְשׁוֹשְׁנִים. שָׁם יִרְקְדוּ בְּנֵי צֶאֱן וְשָׁם יִרְעוּ עֲדָרֵי בָקָר, וְאַרְצָהּ זֹבֵת חֶלֶב וְדֹבֶשׁ. מִשָּׁם חָפַר הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה שְׁלֹשׁ בְּרִכּוֹת לְהִקְוֹת אֵלֶיהֶן מִיָּמֵי הַמָּקוֹם הַהוּא; גַּם תְּעֻלוֹת עֲשֵׂה לוֹ לְהַבִּיא הַמֵּיִם לִירוּשָׁלַיִם קָרִית מְשׁוֹשׁ. פְּנֵי הַבְּרִכּוֹת בְּנִחְפִּים בְּכֶסֶף וּסְבִיבוֹתֶיהֶן עֶרְבִים מְרַהֲבֵי עֵין, וְתוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה מִתְּעַלְסִים בְּאַהֲבִים בֵּין עַפְאֵיהֶם. בְּמִקְוֹת הָאֵלָה רָעָה אֲמִנוֹן אֶת צֶאֱן יוֹרָם; וְרוּעֵי הַמָּקוֹם אָהָבוּ מְאֹד אֶת אֲמִנוֹן עַל יָפוֹ; וְעַל מִגְנִינֹתָיו, כִּי פָרַט עַל פִּי גֶבֶל וַיִּשָּׁר שִׁירִים נְעִימִים לְהִרְנִין לְבֹתָם.

והאביב קָבֵץ אֶל בֵּית לָחֶם אֶת כָּל בְּנֵי צִיּוֹן הַיִּקְרִים וּבְנוֹתֶיהָ הַיְּפוֹת וְהָעֵנָנוֹת; וְתֹמַר בָּאָה גַם הִיא כְּלוּלָה בַּהֲדָרָה וּלְבוּשָׁה רִקְמָה וְאַרְגָּמָן, וְתֵצֵא עִם מַעֲכָה אִמָּתָהּ אֶל נָאוֹת הָרוּעִים, וְתַעֲבֹר עַל פְּנֵי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִרְבִּיץ שָׁם אֲמִנוֹן אֶת עֲדָרָיו, וְהָרוּעִים רְאוּהָ כֵן תִּמָּהוּ; וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ: רָאוּ גַם הִפָּהּ בְּבִנוֹת צִיּוֹן! וְאֲמִנוֹן אָמַר אֵלֵיהֶם: הוּא, רוּעִים,

הרואים את הגבוה מהם! נשפיל נא לראות את רִבְצֵי עֲדְרֵינוּ ואל נִשָּׂא עֵינֵינוּ לראות בבנות מְרוֹם עִם הָאָרֶץ! ובכל זאת הביט אֲמִנוֹן אַחֲרֶיהָ מֵרְחוֹק ויִתְבּוֹנֵן בַּהֲלִיכוֹתֶיהָ. הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵק אֹרֶךְ יָקָרוֹת וְחֵם צֶחַ עַל נָאוֹת הָרוּעִים, פִּלְגִים יִבְלִי מִים הַמּוֹ בִּשְׁאוֹן וְרָמָם, הַמֶּלֶת עֲלֶה נֶדְף מֵרוּחַ צֶחַ הַנוֹשֶׁבֶת בֵּין הָעִפְפָּאִים, וְמִיר צִפְרִים וּשְׂרִיקוֹת הָעֲדָרִים וְהַד הָרִים, הָעוֹנֶה לָהֶם בַּהוֹד קוֹלוֹ — כֹּל הַנְּעִימוֹת הָאֵלֶּה הֶעִירוּ אֶת רוֹת הָרוּעִים; וְהִנֵּה זֹמֶרֶת חֲלִילִים נִשְׁמָעָה עַל כָּל נָאוֹת הָרוּעִים. וְתָמַר שָׁבָה עִם מַעֲכָה בִּדְרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכָה בָּהּ, וּלְקוֹל מִנְּגִינוֹת הָרוּעִים צָלְלוּ שְׂפָתַי אֲמִנוֹן גַּם הוּא, וַיֵּשֶׂא קוֹל עָרֵב וַיֵּשֶׂר. וְתָמַר מַעֲכָה: קוֹמִי; גִּבְרָתִי, וְנַעֲלָה נָא עַל הַגִּבְעָה לִּרְאוֹת בַּמַּחֲלוֹת מַחְנִים; שֵׁם רוּעִים וְרוּעוֹת עֲלֹזֵי־לֵב יַעֲדוּ חָפִים וַיֵּצְאוּ בְּמַחֲלוֹ מְשֻׁחָקִים וּבְנוֹת הָאֱלֹפִים מִבֵּיתוֹת בָּהֶם. וְתָמַר אָמְרָה אֵל מַעֲכָה אִמְתָּה:

— מִי יִתֵּן שִׁבְתִּי כָּל יְמֵי חַיִּי בְּנָאוֹת הָרוּעִים הָאֵלֶּה; כִּי נָעִים לִי זֶר פִּרְחִים, אֲשֶׁר יִהְיֶה לְעִמְרָת צִבִּי עַל רֵאשֵׁי הָרוּעִים וְהָרוּעוֹת, מִהַשְׁבִּיסִים וְהַשְׁהֲרוֹנִים, אֲשֶׁר יַעֲדוּ בְנוֹת צִיּוֹן, וְקוֹל חֲלִיל הָרוּעִים עַד נָאוֹת שְׁדֵי עָרֵב לֵאזוּנִי מִקּוֹל כְּנוֹר וְעוֹגֵב בְּבֵתִי הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם.

ב א ו ר: גִּבְנוֹן הָדָר-רֹאשׁ הַר יִפְה. — יִפְה נוֹף-תְּכֵלֶ-אֶרֶץ יִפְה. — מְתַלְעִים-מְאֻדִּים. — פָּרַט עַל פִּי גִבְל — גִּבְל עַל הַגִּבְל. — נָחִפִּים — קִפְפִּים. — עִמְרָת צִבִּי — עִמְרָה נַחֲמָה. — שְׁבִיסִים וְשְׁהֲרוֹנִים-מִנִּי תַכְשִׁימִים. —

בִּיעֵר.

מִחוּץ לְעִירָה מְשֻׁחָרֵץ הָיַעַר. וְנַעֲרֵי הָעִיר יָדְעוּ, כִּי מִחוּץ לָעִיר יֵשֶׁעַר גָּדוֹל, אֲשֶׁר אֵין לוֹ רֵאשִׁית וְגַם אַחֲרִית אֵין לוֹ; וְשֵׁם בִּיעֵר תִּשְׁכַּנָּה כָּל הַחַיּוֹת הָרַעוֹת שֶׁבְּעוֹלָם; וְשֵׁם בִּיעֵר יִגְדּוּ „אַרְבָּעִים הַגּוֹלָנִים” שֶׁבְּמַעֲשֵׂה הַיָּדוּעַ; אֵת כָּל זֹאת יָדְעוּ בְּרוּר-אַבֵּל שֶׁם בִּיעֵר לֹא הָיוּ מַעוֹלָם. וְשִׁמּוּאֵל הַקָּטָן הָיָה הוֹשֵׁב תָּמִיד עַל דְּבַר הָיַעַר וְעַל סוּדוֹתָיו

הנפלאים; שמוע שמע מספרים, כי בלב היער יתנשאו עצים-ענקים עד לשמים, אשר שם צפרים תִּקְנָה וכל חיתו יער תִּשְׁכָּנָה, והפריץ המת, בעל היער, מתהלך שם בלילה עד עלות השחר... ונפשו מלאה פחד ונענועים ליער עם כל גדלו וגוראותיו.

ויש אשר ישוב שמואל מן החרד לפנות ערב וראה את השמש האדומה יורדת ושוקעת אל אחורי היער, הטובל כלו באש-זהב – ונפשו תערוג או להתנשא ולעוף גם הוא בעקבות השמש ולראות כמוה את כל הנעשה והנשמע בסתר היער. והנה בא היום ושמואל הקטן זכה להיות ביער ולראותו בעיניו ממש.

ואותו יום אחד מ"שלישת ימי תִּנְכְּלָה" היה. אחיו הגדולים הלכו היערה להביא ירק לחג השבועות, הלכו-ויקחו גם אותו, את שמואל הקטן, עמם.

המאשר! הנה בא היום שִׁקְנָה לו זה כמה.

והיער עמוף כלו יָרֵק רענן; עצים עבים ורמים מאד פורשים את כפותיהם ממעל ומתנועעים ככתנים על הַדּוֹקָן; והענפים מתפתלים זה על זה ונקלעים זה בזה מעִשָּׂה מְקַלַּעַת נפלאה; והעלים הרענגים רועדים איש אל אחיו ומתלחשים בקול דממה דקה מן הדקה. ובה נמשיכים העצים שמה הרחק עד מאד-עד לב היער; והיער הולך ונמשך, הולך ונמשך הלאה הלאה עד אין קץ.

והצפרים מנתרות בין העפאים ומצפצפות, מומרות ומְדַדוֹת מענף אל ענף ומבד אל בד – גם קול הקוקיאת יִשְׁמַע: קוֹקוֹ! קוֹקוֹ! זאת אומרת: "צאינה וראינה, תְּכָרוֹת! הנה שוכבים באים! תִּקְנָה, תִּקְנָה!"

אחיו הגדולים עומדים וכורתים ענפים רענגים לכבוד ההג וקושרים אותם יחד בחבלים, והוא, שמואל הקטן, עומד ביער ומביט מסביב.

הנה הר בלב היער. בין העצים הרמים הוא עומד, זהו בודאי, הר סיני; משה רבנו עמד עליו, ופה נראה ד' מתוך הערפל בקולות וברקים ולהבות אש אוכלה אש וידבר את "עשרת

הדברים; ובני ישראל עמדו פה בתחתית ההר ויענו קול אחד:
„נעשה ונשמע!“

והוא הולך לו הלאה ביער. העצים הרמים עומדים ומביטים אליו מִנְּבִלָתָם. הענפים רועשים, העלים מתלחשים עליו... יש מאהורי היער – אמר שמואל הקטן בלבו – יש בודאי מדבריות; שם תעו בני ישראל ארבעים שנה עד אשר תמו לְגֹזַע. שאון פלגי מים יִשְׁמַע מרחוק. וגלוי משתפכים ברעש וקצף בין האבנים החוסמים הדרך לפניהם – והו בודאי הַסִּמְבִּטְיוֹן, הוא ולא אחר. רוחת וסוער הוא הסמבטיון וזורק חול ואבנים... ושם מְעַבְרוֹ השני יושבים עשרת השבטים – חושב הוא בכִּמְטָה – גבורים הם ובעלי קומה. מה היום? יום חמישי, – טוב! הוא ימתין עד מחר; מחר ביום הששי אחר הצהרים ישתוק הסמבטיון – אז יעבור אל העבר השני, אל „עשרת השבטים“, ויספר להם את כל אשר יסבלו פה היהודים בגלות, והמה יבאו הנה ויעבירו אליהם את כל היהודים, ואז נעלה כלנו על התּוֹגֵר. אז תהיה מלחמת גוג וּמָגוֹג! נִלְחָם וְנִנָּצַח! והוא גופו, שמואל הקטן, יהיה שר הצבא, שר גדוד יהיה: „הימינו! השמאילו! קדימה!“

ושמואל הקטן עומד על הנבעה, ענף רענן בידו והוא מנופף אותו מעלה ומטה: כך! כך! ונדמה לו, כי גדודי בני ישראל עוברים לפניו למחנותם, רוביהם על שכמם וחניתותיהם בידיהם, גבורי ישראל המה והוא שר הצבא, הוא הַמְּפַקֵּד את אנשי המלחמה:
– כך! כך!

והענפים רועשים והעלים מתנועעים ועונים לעומתם:
– כך! כך!

וגבורי ישראל עוברים לפניו; הולכים הם אל התּוֹגֵר, ל„מלחמת גוג ומגוג“, את כלם ייהרגו, ואחרי כן ילכדו את ירושלים – ומשיח יבא – – –

– שמואל! שמואל! אֵיכָה? – נשמע פתאם קול קורא ביער. ושמואל עומד על ההר ומפקד את גבורי ישראל.

והנה אחיו באים; נושאים הם על שכמם ענפים ארוכים אירוקים ועלים רעננים רבים, רבים עד מאד.

– אֵיכָה, שמואל, אֵיכָה? – קוראים הם ביער.

— הנני, הנני! — הוא עונה להם.

היום רד, השמש שקעה הרחק. הרחק מאחורי היער; רוח קלה נושבת. והעצים התחילו מתנועעים בחזקה ועליהם מתלחשים בקול המולה חרישית. דומה שהם מתפללים עתה תפלת „שמונה עשרה“ של מנחה... והאחים הולכים ושבים עם שמואל הקטן אל ביתם.

מאז רואה שמואל הקטן תמיד את היער ואת החר והר לנגד עיניו; יושב הוא בחדר ומביט אל ה„חומש“, אך עיניו רואות את החר ואוזניו שומעות את לחש העלים. וכחכה הוא לחג השבועות הבא. ליום המאושר, שבו יוכל לטנית לעלות אל החר, אשר בלבב היער.

לא תחמד!

בנימין הקטן הבטיחהו הוריו עוד לחג הסוכות. שְׁעָבֵר לתפור לו מלבוש חדש, אלא שבמים הנוראים נפל אביו למשכב, וקודם שְׁקָם מִחֲלָיו, בא חרף עז ואכזר והביא קר ושלג; ורוחות קָפְדָּנִים מתדפקים על הַשְּׁמִשּׁוֹת השבורות והומים: „עצים להִרְקָה! מזון לשלחן!“

אכל החרף את שארית הַפְּלִיטָה, שהשאירה מחלת אביו הקשה — ומלבושו של בנימין נִדְחָה לחג הפסח. יושב בנימין כל ימות החרף עָרוֹם בחדרו בין חברים לבושים בגדים חמים ויפים, ערום בחוץ בקר ושלג ופֶתַח, עירום ועצוב בבית אביו, ערום וחולם על מלבושי-הכבוד שהבטיחותרו להג הפסח.

והחג הטוב מִמִּשְׁמֵשׁ ובא, וההורים הטובים עומדים בַּדְּבֹוֹקָם: קונים לו אָרֶגֶז יפה לְהִלָּל ומוכרים אותו לחיט, בְּמִתְקָה כפולה ומכופלת לתפור לו את תְּחִלְפָה לחג הפסח.

והג האור והחפש בא — ובנימין הקטן עמוף עודנו בסמרטוטים וְשָׂרְזֵי בצֶעֶר גדול: טרוד היה החיט בתפירת הבגדים החדשים לבני עשירי העיר, ולא הספיק לנמור את תְּחִלְפָתוֹ של בן-עניים זה. כשבועים לאחר הפסח הביא החיט את החליפה לבנימין — חליפה חדשה ויפה מאד. לב הקטן פָּרַפֵּר בו מרוב שמחה; רוצה

היה לַחֲבֵק וּלְנִשֵּׁק את החיט הטוב; ואין צריך לומר, שכבר סָחַל לוֹ עַל הַצֶּעַר שֶׁנָּכַח לוֹ כַּחַג הַפֶּסַח. אלא שְׁלֹלְבֵשׁ את החליפה אינו יכול: ימי „הספירה“ עתה, ואבא אומר, שאין לובשים בגד חדש בימי הספירה.

רק בערב-שבעות זכה בנימין להַפְּסֵד מסמרטוטיו הישנים ולבש מלבושו הַקָּדֵשׁ. באותה שעה נדמה לו, שנעשה פתאם בְּרִיָּה קִלָּה; מרגיש הוא בכל רגע את הבגדים שעליו. קשה לו לשבת בביתו, במקום שאין איש רואה אותו בַּהֲדָרוֹ; אך יותר קשה לו לצאת החוצה: יודע הוא מראש שהכל יסתכלו בו. למחרת בשעת קריאת התורה יצא בנימין לַחֲצֹר בית הכנסת. עמדו עליו חבריו, שלא זכו ל„התחדש“ כמוהו להג השבועות, והסתכלו בו. נָכַלְם בנימין מפני אֲשֶׁרוֹ הֵרַב וְכָבֵשׁ את פניו בקרקע.

פשט אחד את אצבעותיו וּמִשָּׁשׁ בארג וקרא:

— שלי יפה הרבה מזה!

— ודאי שִׁיָּקֵבַע מהר! — קרא השני.

— וזה שיעשו לי. אם יִרְצֶה הַשֵּׁם, לחג הסכות הבא, על־

אחת בִּפְּהָ וְכַפָּה, שיהיה יותר יפה יותר טוב מבגדו של גִּדְלָן עָנִי זה! — קרא השלישי.

— ואני אומר לכם — לְגִלָּג הרביעי ועיניו בערו מְקַנָּאָה —

שבגד זה אינו חדש כלל; וְדַאי שֶׁתִּפְּרוּהוּ לוֹ מבגדו הישן של אביו.

באותה שעה נשמע קול החזן קורא על הכימה: „לא תִּחְמַד!“

נודעזעו הנערים וְנִקְלְמוּ; נדמה להם, שהקול יוצא מהר-

סיני ומניע לאזניהם. ואחד אחד עזבו את בנימין העומד כפות-נָכַלְם מֵאֲשֶׁרוֹ ומהרהר בתשובה:

— האמנם גִּדְלָן אני, כמו שקראו הם עלי? ..

פ א ו ר : סָחַב - רְמִיכּוּת, לַחוּט. - קָבֵשׁ שָׁנִי בְּקִרְקַע - הוריד עיניו לארץ. -

על אחת בִּפְּהָ וְכַפָּה - גִּדְלָי וכו'דאי. - גִּדְלָן - בעל-גאווה. - לְגִלָּג - לעג. -

תִּכְנִית הַסְּפֹר : א : תִּכְנִיתָהּ שְׁלֹא נִתְקַנְמָה. - ב : תִּכְנִיתָהּ -

קִשָּׁה. - ג : תִּכְנִיתָהּ בָּהָ - וְנִקְלְמָה. - ד : שִׁמְחָתָהּ וְקַנְיָתָהּ -

תִּכְנִיתָהּ. - ה : לא תִּחְמַד. -

מעמד הר סיני .

בְּכָר נִתְקַן מִיִּסְרוֹת וַיִּשְׁכַּר הָעַל מִצִּיּוֹן יִשְׂרָאֵל ;
 אֵין שׁוֹמֵר , אֵין נֹגֵשׁ , אֵין מִכָּה אִישׁ עֲבָרִי
 וּמִשְׁלִיךְ עוֹד הַיְּאוֹרָה בֶּן הַיְּלֹד ;
 אֵין עֲבָרִים עֲבָדִים ,

אֵךְ חֲפָשִׁי יִשְׂרָאֵל בְּקָטָן בְּגָדוֹל !
 גִּבֹּר רוּחַ הָעָם , הַתְּעוֹרֵר , הַתְּנַגֵּר –
 וַיִּמְסוּ נְחֻשְׁתֵּי הָעֲבָדוֹת , וַיִּמְסוּ בְּנִעְרָת בָּאֵט .
 גִּבֹּר רוּחַ הָעָם , גָּדַל כַּח הָעָם
 וַיִּקְרַק קִיר בְּלֹא וַיִּהְיֶה עַד הַיְּסוֹד ,
 וַיִּהְיֶה וַיֵּצֵא לַחֲפָשִׁי , –

גַּם הַיָּם לֹא סָגַר , גַּם מְדַבֵּר לֹא סָגַר
 עָלָיו דְּרָךְ הַדְּרוֹר – אֵךְ חֲפָשִׁי יִשְׂרָאֵל !

וְעוֹבְרִים בְּמִדְבָּר הַנּוֹרָא , וּבֹקְעִים יַם־הַחֹל הַגָּדוֹל ,
 יַם־הַחֹל הַלֹּזְהֵט פִּתְנוֹר ;

וְהוֹלְכִים הַלָּאָה , הַלָּאָה , חֲפָשִׁים בְּרוּחוֹת הַמְדַבֵּר
 וְקֹלִים בְּנִשְׁרֵי הַיְּשִׁימוֹן וְאִמְיָצִים כְּסִלְעֵי הַמְּגוֹר
 הַעֲנָקִים , אֲדִירֵי הַצִּיָּה ;

וְעוֹבְרִים בְּמִדְבָּר הַנּוֹרָא וּבֹקְעִים יַם הַחֹל הַלֹּזְהֵט
 עַד בּוֹאֵם עַד הָהָר לֹא־לֵהִים .

וּמַעֲרָה אֲדִירָה תִּתְחַלֵּל וְתִפְרַק כָּל סִלְעֵי הַצִּיָּה ,
 וְתִרְוִיחַ חוֹל כְּנִלִּים וְתִפְזֹרֶם עַל פְּנֵי שְׁמֵי הַיְּשִׁימוֹן ;
 וְקִדְרוּ הַשְּׁמַיִם מֵעַל וְשִׁחֲרוּ שְׂבָעִתִּים מִשְׁחֹר ,
 וְנִבְרָה וְנִדְלָה הַסְּעָרָה – וְחִרַד הַמְדַבֵּר מִסָּבִיב
 וְרָעַד וְרָעַשׁ עַד הַיְּסוֹד וְנִאֲנַח אֲנַחָה שׁוֹמְמָה .

וְנִדְלָה וְנִבְרָה וְשִׁאָנָה הַפְּעָרָה;
 וְנִשְׁאָא עֲנָנִים הַרְרִים הַרְרִים
 וְעָפּוּ כְּסָבִיב;
 דְּבִרְקִים-עֲנָקִים, כְּחִנִּיתוֹת הַחֲשָׁמַל
 מְשֻׁלָּכִים שָׁם מְקַצָּה הַשָּׁמַיִם עַד קֶצֶה
 הַשָּׁמַיִם, עָפִים וּבִזְקָעִים הָעֵבִים הַשְּׁחֹרִים
 וְגִזְרִים הַשְּׁחָקִים הַגְּבֹהִים לְגִזְרִים –
 דְּרַעֲמִים אֲדִירִים מְתַגְלָגְלִים מְפֹרָמִים
 בְּקוֹלוֹת אֱלֹהִים,
 דְּרַעֲמִים עֲמוּמִים מְרַעֲיִמִים לְעִפְתָּם
 וְהֵד נֹרָא מִתְחַתִּית אֲדָמָה,
 מִתְהוֹמֹת הַיְשִׁמוֹן הַנֶּרְעֵשׁ הַנֶּגְרֵשׁ, –
 וְהָרִים עֲנָקִים מְזִדְעֹזְעִים מִתְחַלְחָלִים,
 בְּלִילִים הַתּוֹעִים בְּלִיל סוּפָה,
 וּסְלָעִים אֵיתָנִים רוֹעֲדִים בְּעָלִים בְּיוֹם סִגְרִיר;
 וְהַר סִינִי – לְהַבָּה אֵיפָה, וְרִכְסִיו
 לְפִידִים בּוֹעֲרִים מִתְפָּרְצִים מִתְחַתִּית
 מִתְחַתִּיזוֹת, וְעוֹלִים לְמְרוֹמֵי הַמְּרוֹמִים
 עַד מְשָׁכֵן הַרְעָמִים, –
 וְנִדְמָה כָּל הַטֹּבֵעַ בְּבִלִיל לְפִידִים
 וְקוֹלוֹת הָעוֹלִים בְּפִעָרָה – וְנִמְוִיִּם...
 וּבִתְחַתִּית הַר סִינִי עוֹמֵד עָם, עִם חֲפָשִׁי;
 וּמִבֵּית מְשִׁתּוּמָם לְהִמּוֹן הַקּוֹלוֹת,
 וְרוֹאֶה הַקּוֹלוֹת וּמִקְשִׁיב לְפִעָרָה –
 לֹא בַּפֶּה וְדַעַשׁ וְאֵשׁ אֲדֹנִי!
 וּפְתָאם הִתְעוֹפֶף בֶּן-בֶּרֶק

וַיִּקְרַע וַיִּלְוֵנִי כָּל שִׁבְעַת הַדְּקִיעִים
 וַיְהִי אֹר — — —
 וַתֵּדַם הַסְּעָרָה, וַהֲרַעַשׁ גִּבְעֹתָם,
 בְּרָעָמִים הַשְּׁלֹךְ הֵם וּבְרָקִים עֲמָדוֹ דָּם...
 אֶךְ דָּמָם עוֹד רוֹעֵד הַמִּדְבָּר הַמְּשֻׁמָּם
 וַהֲרִירִים וּסְלָעִים גְּמוּגִים דָּמָה.
 וַיִּרְמִי אֹרֹת־פֶּלֶא שׁוֹפְעִים וַיִּוָּרְדִים
 מִמְּרוֹמִים וּמִכִּסִּים הַמִּדְבָּר וַאֲנִפּוֹ;
 וּמִלֵּאִים הָאֹרֹת כְּרוֹגֵי זֶהָר זָכִים
 הַמְּרַחֲפִים בְּדָמָה, בְּנֻעִמָּה
 וּמִשְׁחָקִים בְּנִשְׁרֵי אֹר בְּגִלֵּי הַגְּנוּזוֹת;
 וְרִבּוֹא רְבוּתִים שָׂרָפִים מוֹפִיעִים,
 וּכְנָפִים לָהֶם שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ,
 וּמִשְׁק בְּנִפְיָהֶם — מְגִינּוֹת פֶּלֶא־תוֹד,
 וּמִרְחָב בְּנִפְיָהֶם — מְרַחֲבָה;
 וְעָפִים הַשָּׂרָפִים וְסָסִים מְסָבִיב
 לְהֵר סִינֵי הַרוֹעֵד וְלוֹהֵט בְּדָמָה; —
 וְנִשְׁמוֹת קָלִילוֹת בְּנִשְׁמוֹת שְׁנֵאֲנִים
 וְנִשְׁמוֹת כְּצִלְיֵי שִׁיר־מְרוֹם —
 מוֹפִיעוֹת וְטָמוֹת רְבוּאוֹת רְבוּאוֹת
 מֵאֲצִר הַנִּשְׁמוֹת, הַנִּקְרָא מְקוֹר חַיִּים,
 שִׁמְתַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד;
 וּפְתָאֵם — וּמִשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם מַעַל,
 מֵאֲפָסֵי הַמְּרוֹם הַמִּסְתָּר
 הַתְּנַלָּה אֹר־אֹרִים, אֹר־אֵין־סוֹף — — —
 וַיִּרְוּ סָבִיב הַשָּׂרָפִים
 וַיִּלְמוּ פְּנִיָּהֶם בְּכִנְפֵיהֶם,

וידמו הכּוֹבִים תּוֹלִים,
 תּוֹשְׁמוֹת - וּתְעַמְדָּנָה דָּמָם -
 וּמֵאוֹר־הָאוֹרִים יִשְׁמַע קוֹל דְּמָמָה:
 אֲדָנִי אֲדָנִי - - -

וּבְתַחֲתִית הַר סִינִי עוֹמֵד עִם, עִם חֶפְשִׁי,
 וְרוֹאֶה אֶת הָאוֹר וְסוֹפֵג אֶת הָאוֹר
 בְּלִבּוֹ וּבְנִפְשׁוֹ, -
 מֵאֲזִין קוֹל אֲדָנִי וְעוֹנָה לְעֻמָּתוֹ:
 נֶאֱדָנִי - עִם-אֲדָנִי!

וְעוֹבְרִים בְּמִדְבָּר הַנוֹרָא וּבּוֹקְעִים יַם-הַחֹל הַגָּדוֹל,
 יַם-הַחֹל הַלּוֹחֵט בַּתְּנוּרָה,
 וְחוֹלְכִים הֶלְאָה הֶלְאָה, חֶפְשִׁים כְּרוּחוֹת הַמִּדְבָּר -
 לְהֹאִיר לַתֵּבַל וְלָדָרִים.

פ א ו ר : סְלָעִי מְנוּרָה - סְלָעִים נוֹרְאִים. - כְּכִלִּיל - בְּעֶרֶב, כְּמַעְרֹכָה. -
 אֲנִפִּי - קִצּוֹתָיו. - שְׁנֵאֲנִים - מֵלֵאכִים - נִשְׁמָדִיר - חֲנַעֲלָם. -

בְּנוֹנֵי הַפְּעֻלִּים: זְמַן עֲתִיד.

אֲשַׁמְרֶה - אֲשַׁמְרֶה, אֲשַׁמְרֶה וְאֲשַׁלְחֶנּוּ, אֲשַׁמְרֶה וְאֲשַׁלְחֶנּוּ,
 אֲשַׁמְרֶהוּ - אֲשַׁמְרֶנּוּ, אֲשַׁמְרֶהוּ - אֲשַׁמְרֶנּוּ; וּבְנוֹנֵי מִדְּבָרִים-זֹת - אֲנִי
 אֲשַׁמְרֶכֶם, אֲשַׁמְרֶנּוּ, אֲשַׁמְרֶם וְאֲשַׁלְחֶכֶם, אֲשַׁמְרֶנּוּ.
 תִּשְׁמְרֶה - תִּשְׁמְרֶנּוּ, נִדְּחָה - תִּשְׁמְרֶה; בְּנוֹנֵי נִדְּחָה - אֲנִי, תִּשְׁמְרֶהוּ-רַגְלִי,
 תִּשְׁמְרֶהוּ-רַגְלִי; תִּשְׁמְרֶנּוּ וּבְנוֹנֵי נִדְּחִים וְנִדְּחוֹת - אֲנִי, תִּשְׁמְרֶם וְתִשְׁמְרֶנּוּ.
 תִּשְׁמְרֶה - תִּשְׁמְרֶנּוּ, נִדְּחָה - אֲנִי; נִדְּחָה - תִּשְׁמְרֶה, תִּשְׁמְרֶהוּ,
 תִּשְׁמְרֶהוּ, תִּשְׁמְרֶנּוּ וּבְנוֹנֵי נִדְּחִים וְנִדְּחוֹת - אֲנִי, תִּשְׁמְרֶם וְתִשְׁמְרֶנּוּ.

ישמר - ישמרני, ישמרך, ישמרהו, ישמרהו-הו, ישמרהו-הנה;
ישמרהו, ישמרכם, ישמרכן, ישמרים, ישמרון.

תשמר - תשמרני, תשמרך, תשמרהו, תשמרהו-הו, תשמרהו-הנה;
תשמרהו, תשמרכם, תשמרכן, תשמרים, תשמרון.

ישמר - נכניי מדברת-אין, גשמרך, גשמרהו, גשמרהו-גשמרהו,
גשמרה, גשמרה-ימות-גשמרה, גשמרכם, גשמרכן,
גשמרים, גשמרון.

תשמרו - תשמרונני ונכניי נדכח ונכחת-אין, תשמרוהו, תשמרוהו,
תשמרוננו, תשמרום - תשמרו; נדכחות - תשמרוהו,
תשמרום, תשמרון.

ישמרו - ישמרוני, ישמורך, ישמרוהו, ישמרוהו;
ישמרונו, ישמרוכם, ישמרוכן, ישמרום, ישמרון.

תשמרוהו - תשמרוני, תשמרוך, תשמרוהו, תשמרוהו,
תשמרוהו; תשמרונו, תשמרוכם-כן, תשמרום-ין.

בָּלָל א: אותיות כנניי הפעול המְחַכְרוֹת לַפֶּעַל כְּסוּפָה בְּעֵתִיר, הוּן הוּן
אוֹתוֹן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּמִן עָבַר: ה'כ'נ'ו'י'ם (סְפָנָה: "הַכְּנִיּוֹם").

הַעֲרָה: כנניי הפעול לְסִמְתָּה וְנִסְמָתָה בָּאִים בְּשֵׁנִי תְמוֹנָה: יִשְׁמְרָהוּ,
יִשְׁמְרָנוּ וְכִשִּׁיר בָּאָה תְמוֹנָה עֲתִיקָה: וְכִסְבָּהוּ, יִצְהָרָהוּ, יִשְׁמְרָהוּ.
יִשְׁמְרָהוּ, וְכִשִּׁיר שֶׁכָּבֹא גַם מְגָרָר: יִשְׁמְרוּ, יִשְׁמְרָהוּ. כְּכִנִּי נִסְמָתִים
בָּאָה בְּשִׁיר הוֹסֶפֶת מו: תְּבִיאָמוּ וְתִשְׁעִמוּ=תְּבִיאָם וְתִשְׁעִם.

בָּלָל ב: הַחֹלָם שֶׁל ע' הַפֶּעַל מִתְחַלֵּף בְּשָׂא: יִשְׁמֹר - יִשְׁמְרָהוּ;
וְאִם ל' הַפֶּעַל מְנַקֵּד בְּשָׂא, הוּא מִתְחַלֵּף לְקָמִץ: יִשְׁמְרָהוּ
וּבְהִפְסָק: יִשְׁמְרָהוּ. וְהַפְּעִלִים הַבָּאִים בְּעֵתִיר בְּתְמוֹנָה אֶפְעַל
בְּשָׂעִין אוֹ לְמֵד הַפֶּעַל מֵאוֹתִיּוֹת ה' ח' ע', מִתְחַלֵּף הַפֶּתַח
בְּקָמִץ: אֶבְחֶר-אֶבְחֶרָהוּ, יִשְׁמַע-יִשְׁמַעֲנִי; יִשְׁלַח-יִנְהַגֵּנִי;
קָמִץ וְהוּא אֵינוֹ מְשַׁמָּה גַם בְּהִפְסָק: וְיִבְחֶרָהוּ.

הַעֲרָה: יִשְׁ שֶׁכָּבֹא אוֹת כְּנִי הַנִּדְכָּח-דְּכָרָשׁ: יִשְׁמְרָךְ, יִבְחֶרְךָ.

בָּלָל (ג): על פי בָּלָלִים אֵלּוּ בָּאִים בְּנוֹי הַפְּעָלִים נִם בַּפְּעָלִים הַחֲדָרִים
וְהַנְּחִים: (א) פ"נ: אָצַר-אָצְרָה... יִצְרָהוּ; אָפַע-אָפְעָה, יָפַע-
יָפְעָהוּ; (ב) נָחַי פ"י: יִירֶשׁ-יִירָשָׁה, יִירָשְׁנוּ; (ג) תָּכַר פ"י:
אָרַע-אָרְעָה; וָרַע-וָרַעְנוּ; (ד) פ"א: תִּאֲכַלְהוּ--תִּאֲכָלְהוּ;
(ה) ל"א: יִמְצָא-יִמְצָאָהוּ; תִּמְצָא-תִּמְצָאָה.

ה'ק'ר'ה: בְּשִׁיר יֵשׁ שִׁבְאוּ בְנוֹיִם לֹא רַק בְּיָחֵם דְּמַעוּל אֱלָא גַם בְּיָתֵר
הַיָּחֵסִים: וְבִאֲוֹנֵי-יָבֹאוּ עָלַי, בְּנֵי יִצְחָק וְיִצְחָק מִפְּנֵי.

כָּחַב אֶת הַבְּנוֹיִם הָאֵלֶּה בְּקֵל הַנוֹסִים:

מוֹרֵי קָרְאֵנִי וַיִּשְׁאַלְנִי. - הוֹדֵרְתִּי פְּנֵי שְׂתֵנִי וַתִּשְׁקֵנִי. - אָבִי
יִדְרָשְׁנִי וַיִּשְׁאַלְנִי. - אֲחֹתִי אֲהַבְתִּנִּי וַתִּשְׁמְרֵנִי. - חֲבֵרִי יוֹכְרוֹנִי
וְאֲהַבּוֹנִי. - מוֹרְתִי תִּבְהַגֵּנִי וַיִּשְׁאַלְתִּנִּי. - בְּנֵי יִירָשְׁנִי וְיִזְכְּכֵנִי. -
רַעִיתִי וְזָכַרְתִּי וַתִּקְרָאֵנִי. - אֲחֹתִי תִּפְקֹדֵנִי וְקָרָאֲתִנִּי. - תִּכְבְּרֵתִי
קִצְצָאֲתִנִּי וַתַּעֲזֹרֵנִי. - מוֹרֵי בְּחֻנּוֹנִי וַיִּשְׁלַחֲנוּנִי. -

בְּנוֹת שָׂדֶה וַיַּעַר.

שְׁלֹמֹה פָּקַח אֶת עֵינָיו - אֶף מִנֶּגַת בְּרַק הַשֶּׁמֶשׁ. אֲשֶׁר הִבְקִיעַ
אֵלָיו מִבֵּין עֲנָפֵי הָאֵלֶּה הַגְּבוּהָה וְהַעֲבָתָה, אֲשֶׁר עֲמְדָה שָׁם, עֲצָם
אוֹתָן שְׁנִית. רִנֵּשׁ נָעִים, רִנֵּשׁ עֲזָג וְרִנֵּשׁ שִׁפְף כִּבְל יִצוּרֵי נוֹר. הָאֵחָ!
מִה טוֹב הוּא וְמִה נָעִים לְהִשְׁתַּחֲוֶה וּלְנוֹס פֶּה עַל עֵרֶשׁ רֶכֶה, חֹשֶׁב
הַנֶּעַר, וְצַחֲוֹק קֵל רֹחֵף עַל שִׁפְתָיו שׁוֹשְׁנִים. אוֹלָם הַשֶּׁמֶשׁ חֲמֵד
לוֹ לְצֹדֵן הַיּוֹם עִם הַנֶּעַר הַנֶּרֶם, וּמִבֵּין מִפְּלִשֵׁי הַעֲפָאִים, אֲשֶׁר
נָעוּ בְרוּחַ, הַשְׁלִיךְ עַל פְּנֵיו אוֹר וְצֵל גַּם יָחִיד בְּצַחֲוֹק קֶסֶם נִפְלָא
מֵאֵד. וְהָאוֹר וְהַצֵּל יָחִיזוּ וַיִּפְּזוּ עַל תְּכָלִיל לַחֲיִיו, וַיַּעֲזְרוּ וַיַּעֲזְרוּ
אֶת הַנֶּעַר מִתְּרַדְמָתוֹ: עַד מָתִי, עֲצֵל, תִּשְׁכַּב וְפָקַח מִהֲרָה אֶת
עֵינָיִךְ, קוֹם וְלֶךְ הִיעֲרָה לְרֹאוֹת אֶת כָּל הַמְּסֻדּוֹת, אֲשֶׁר הִכְנִיתִי לְךָ
שָׁם, יֶלֶד שְׁעִשׂוּעִים!

שלמה פקה את עיניו שנית – אל אלהים מְשַׁנְבֵּי! כה זה
יה עמדי?

תחת תקרת הבית המבוסס פִּיחַ ועשן, אשר הסכינו עינינו
ראות יום יום בהקיצו משנתו, הנה פרושה על ראשו ממעל
פֶּת עליה ירוקים, אשר מבינותם נשקפת תכלת השמים בעצם
הָרָה; והעלים כלם מְשַׁפְּצִים באבני חן למאות ולאלפים, נוצצים
נגה השמש בכל צִבְעֵי הקשת אשר בענן. (שלמה לא ידע עוד
עת ההיא, כי אבני החן האלה אך אֲגֻלֵּי טל בקר הן). הנה הוא
וואף בחזקה את הרוח אל קרבו, וזרם ריח נוחות נודף אל אפיו;
בל–לא! לא רוח ישאף אל קרבו, כי אם מרפא וחיים, אשר
סתפכו בכל עורקיו. ואשר יִמְלֹאוּ את כל אבריו עֲדָנָה ועננ
יין קץ.

היערה, היערה!–קרא שלמה בלבו ויקפץ מעל משכבו,
מהר וילבש את בגדיו ויִצְנַח בְּלֹט מעל עֲרֶמֶת החציר, אשר שכב
ליה הלילה. אחרי רחצו את ידיו מן תְּקִיז התלוי בחצר על יד
תח המלון, התחמק הנער היערה. על יד המלון נמצאה ננת
יק קטנה. ערונות בצלִים וְצִנּוֹן, קשואים ודלועים, מְכַרְנִים
ערונות תְּרָדֵל וערונות פְּרָגִים, הרהיבו עיני שלמה בפרחי הזהב
קטנים ובפרחי תְּאֲרִימֵן הגדולים והיפים מאד. היערה, היערה!
בר שלמה אל לבו; עוד היום גדול להתענג על הדר הפרחים.
אלה!...

נִדְהָם ונרעש למראה עיניו, ישב שלמה לנוח על גִּזְע עץ פְּרוֹת
מעמקי היער. נעים ונשגב היה מחזה היער מן המקום הזה;
נש התרוממות הנפש, אשר ירניש איש ביום חג ושבתון. רה־
ב הנער; אמנם כי דומית שבתון שררה מסביב.
אל אלהים תִּלְיוּ! האם הג היום לאדני?

פתאם נשב רוח צח מבין העפאים, והנה קול המולה דקה
נשמע מסביב—קול עלי העצים הנעים ברוח והקתלחשים איש
עם רעהו...

— שור ילד שעשועים! — דָּפָה שלמה לשמוע לחש העלים
אליו, — שור על כל סביבך שאינך השמימה, השפילה לראות
כמה, הימינה, השמאילה; ראה והביטה אל כל הנפלאות
הגדולות והקטנות אשר הכין פה היער למענך, למענך, ילד
שעשועים. ראה, מה יפו הפרחים בְּשֶׁלֶל צבעיהם תחת כפות
דגליו; ומה נהדרה היא צִפְת־הברמים, אשר גם היא הלא רק
פרח מעופף היא, אשר תעוף מעלה מעלה ותתחף מפרח
לפרח; שור נא אל ההסיל ואל הילק הקטנים בעשב והניצצים
בבנפי הקטנים; מה יפים ומה נעימים הם כולם!

שלמה השתרע תחת אחד השיחים, ובהכיסו מסביב ראה,
כי שוכב הוא לרגלי נבעה נִשְׁעָה מאד, וסוד הנבעה מכוסה
ביער עצים צפופים וסבוכים בדליותיהם, עד כי לא תוכלנה גם
קרני השמש להבקיע ביניהם. נדמה לו, כי סוד גדול ונורא
בְּמוֹם שֶׁם בהשכת היער, ובכל זאת עֲרָגָה נפשו אליה, כמו
משכה אותו יד נעלמה בחזקה אל סֶתֶר היער ואל ראש ההר.

— הָעֵלָה אעלה אל ראש ההר? — שאל שלמה את נפשו.
— עֵלָה. ילד שעשועים! עלה אלינו, אל תירא! — לחשו

העלים באזניו.

— אין זאת כי אם פֶר הַלְקָנוֹן. — אמר הנער בלבו, בעלותו
על הנבעה וּבְקָלָיו לוֹ דרך בין סבכי העצים. אבל מדי עלותו
מעלה, כן רחקו העצים איש מעל אחיו, וכן התגדרו דְּלִיּוֹתֵיהֶם;
ותחת עצי הָאֵלָה והאלון, אשר גדלו שם בְּעֶמְקָם, נראו פה עצי
בְּרוֹשׁ וְאֶרֶז, נושאי סִמָּתִים ירוקים נותני ריח ניחוח.
ועל ראש ההר מישור רחב ידיים, ועל המישור בְּתֶלֶךְ יתנשא
במלך היער ברוש עֲתִיק יוקין, נחמד למראה, רענן ורב הענפים.

— שלום. שלום לך, ארז הלבנון!
— שלום. שלום! — כמו ענהו הברוש, בהמותו את דליותיו
תרעננים לרוח היום...

במורד ההר מזה אין יער ואין עצים, כי אם סלע מצוק,
היורד מטה אל הנחל, ששם יובל מים מַפְפָּה את גליו בשיר.
אשר אין לו ראשית ואין לו תְּקִלִית, אשר לא בתים לו ולא
חרוים, ובכל זאת לא תשבע האזן לשמוע אותו מן הבקר עד
הערב ומן הערב עד הבקר.

ומעבר הנחל השני תשתרענה שְׂדֵמוֹת בר למרחבי אין קץ;
ובעבור הרוח על פני הקמה, והכה בה גלים כגלי הנחל; ובזרז
השמש עליהם וגדמו לגלי זהב מופז מרהיבי עין ולב. ועל אחר
הגדות, לא הרחק מִיּוֹבֵל הַמִּים, קציר חטים היום.

משפחת אכרים גדולה — אנשים ונשים, בחורים ובתולות
יצאו לַפְּעֵלָם ולעבודתם; אלה קוצרים בְּתֶרֶם־שׁ, אלה מאלפים
אלומות, ואלה מאספים אותם לַעֲמָרִים; השמש יָגֵם בְּשָׂרָב,
פניהם רמובים מאגלי זֶעַה, אשר ימחו לרגעים בְּשִׁרְוֹלֵי כתנותיהן
העבות; ולכל אלה לא ישימו הקוצרים לב, כי שמחת לבם
בְּקָלִיג על עבודת הפרך אשר לפניהם, ועל כן ישירו וירונו,
יצחקו אף ישתוכבו, וישאון מצהלותיהם עולה באזני שלמה.

הַיּוֹרְעִים בְּדִמְעָת,

בְּרִנָּה יִקְצְרוּ...

וזכר שלמה את דברי נְעָמִים וְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל, ואגלי דמעה גדולים
גזלו מעפעפיו.

— אהה ה' אלהים! מדוע לא יהיו גם היהודים לאכרים?
בפעם הראשונה לימי חייו עברה רוח קִנְאָה על הגער התמים
הזה, ונתקבה כאש בלבבו...

שלמה לא הסיר עין מן הקוצרים, ובהבימו עליהם ויזכר

את בועז מבית-לחם יהודה ואת רות המואביה, כלכתה אחרי הקוצרים; כמו חיות עלו התמונות האלה מערפלי ימי קדם. ותעמדה לפניו בכל הדר תפארתן.

— עתה ידעתי, עתה ידעתי! — הגה שלמה בשפתיו. בשבתו בצל הברוש אשר על הגבעה.

אבל הם! הרוח הצח חדל פתאם לנשב בין דליות הברושים, רגת האכרים בשדה הדלה גם היא, צפנת הכרמים אספה כנפיה, ונס הדבורה, אשר זה מעט התעופפה מפרח לפרח למין את עסיקם, עצרה את מעופה — הם!..

— צוף, צוף, צוף! צוף! — נשמע קול זמרת הזמיר מבין העפאים, וזרם עדנים, זרם ענן אין-קץ שטף ועבר למקצת היער ועד קצהו.

וישד הזמיר את שירתו על נעם השחר ועלי-הדר הבקר, על יפעת היער ועל תמדת שדי תרומות; וישמיע את מנגינותיו פעם בקול צהלה ופעם בקול עצב והומה כחלילים...

שלמה עומד נפעם וקרעש למשמע אזונו; רגש נענועים נפלא מלא את לבבו, נפשו צמאה, עורגת ולא תדע מה...

שירת הזמיר משתפכת על פני כל היער... ויתנשאו גלי הומרה וירימו את הנער מעל הארץ, וישאוהו הלאה מן היער הזה. הלאה מן הארץ הזאת הלאה, הלאה מעבר להרים ונאות, מעבר לנחלים וימים... והנה שמים חדשים פרושים על ראשו ממעל, וארץ חדשה תשתרע תחת רגליו כתחת, ותמונות נפלאות תעברנה לנגד עיניו, מבלי אשר ידע מאין תבאנה ואנה תלכנה. — הידעת את הארץ הזאת? — שאלהו הזמיר בנעם שירו. —

הידעת את הארץ, שם יפרח התמר וישנא הארז? הידעת את הארץ, שם התאנה מתקט פניה ונתנים סמדר נתנו ריח? הידעת, הידעת?..

— התרא את הרריה ועמקיה? התריח את ריח תפוחיה

וְאֶתְרוּנָהּ? הַתִּשְׁמַע אֶת הַמִּנָּה נְחִלִית וְאַפִּיקִיה, אֶת הַמִּנָּה מִ
עֶשְׂלֶם הַהוֹלָכִים לֹאט וְאֶת הַמִּנָּה הִירְדֵן, הַנוֹשֵׂא אֶת נְלִיו בְּנֵאֻן? ..

הוֹמִיר יִרְגֵן... הִנֵּה רוֹת הַמוֹאֲבִיָּה הוֹלֶכֶת אַחֵר הַקּוֹצְרִים;
גְּרַמּוֹת פֶּר נְבוֹהוֹת תַּתְנַשְׂאנָה עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה; בּוֹעֵז עוֹסֵד וּמִבִּיט
עֲלֵיהֶן בִּלְבַב שִׂמְחָה: „עֵתָה לֹא אִירָא עוֹד מִשְׁנַת בְּצֻקָּתָ כִּי תִבּוֹא;
אֶת כָּל אַחֵי בְנֵי עִירִי אוֹכֵל לְכָלֵּל בִּלְחָם!” עוֹד מַעַט וְהַקּוֹצְרִים
פָּלּוּ עֲבוֹדָתָם; הִנֵּה הֵם לְשִׁבִּים הַעִירָה, אִישׁ אִישׁ תִּרְמָשׁוּ בִּידוֹ
זִמְגֻרָּפְתּוֹ עַל שִׁכְמוֹ, הַלּוֹךְ יִרְגֵן יִלְכוּ:

הַלּוֹךְ יִלְךְ וְיִכְבֹּה נוֹשֵׂא מִשְׁךְ הַזֶּבַע;
בֹּא יָבֹא בְּרָנָה נוֹשֵׂא אֶלְפֹתָיו.

— הוּא, שִׁירָה. הוֹמִיר, שִׁירָה שִׁירְתָךְ, כִּי נַפְשִׁי מִלֹּאֵה
נַעֲנוּעִים...

הוֹמִיר יִרְגֵן... הַתְמוֹנָה עוֹבֶרֶת וְאַחֲרֵת תִּקַּח מִקּוֹמָה:
עַל שִׁפְתַּי הַנֶּהֱרָה, בִּקְצֵה הַחֹרֶשֶׁת, יִשְׁבוּ לֶאֱרֹץ וִידְמוּ נוֹלֵי
יְהוּדָה. שֶׁק לְבוֹשָׁם, עֶפֶר עַל רֹאשָׁם וַיִּגֹּן נוֹרָא עַל פְּנֵיהֶם. עַל
הַעֲרָבִים בַּחֹרֶשֶׁת תִּלּוּיִים כְּנוֹרוֹתֵיהֶם. בְּשִׁירַת הוֹמִיר יִשְׁמַע קוֹל
אַנְקַת הַגּוֹלִים וְצִלְצַל כְּבִלֵי הַבְּרוֹל אֲשֶׁר עַל רַגְלֵיהֶם...
וּפִתְאֹם בֹּא הָרוּחַ וַיִּנָּע בְּכַנּוּרוֹת אֲשֶׁר עַל הָעֲרִבִים. וְהִנֵּה
הִמּוּ מִיִּתְרֵיהֶם וַיִּהְיוּ נִכְאָיִם, וּבְקוֹל דִּמְמָה דָּקָה, קוֹל בּוֹכִים הִיּוֹרֵד
עַד הַנֶּפֶשׁ. תִּשְׁמַע מִנְּגִינָתָם, וְהוֹמִיר יִילֵל אֶתָּם יַחַד:

אִם אֶשְׁפָּחֶךָ, יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁפָּה יְמִינִי!
תִּדְבֹק לִישׁוֹנִי לְחִפִּי אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִּי...

— תִּדְבֹל מִמֶּנִּי, הוֹמִיר, פֶּן עוֹד מַעַט וְלִבִּי יִתְפּוּצֵץ לְרִסְסִים..

ב א ו ר : מַפְלְשִׁי קַפָּאִים - הענפים הצפופים. - תְּכַלִּיל - אדם. - עֲזָרְקִים - גידים, עציבים. - מִסְרָגִים - קלועים. - כְּמוֹס - נסתר. - עֲרָגָה - שֹׁאפָה. - יוֹבֵל - פלג. - תְּכֵלֶת - סוף. - תְּבִלִּיג - תְּנַבֵּר. - יִשְׁנָא - יגדל. - תְּחַנֵּט פְּנִיָּה - תְּמַלֵּא רֵיחַ אֶת פְּרִי תִבְסֵר שֶׁלָּה. - סִמְכָר - הענבים בראשית צמיחתם. - וְהִקְגוּ נְקָאִים - השמיעו קול עֶצֶב. -

ה ע ר ה : המורה מתאר לתלמידים חיי הרעש וההמולה שבִּעִיר וחיי השקט והשלווה שבכפר, ומציע לפני התלמידים להַרְצוֹת בכתב את רגשותיו של הנער העברי הַעִירוֹנִי למראה חמורות הטבע בפעם הראשונה בימי חייו, והוכרונות שעלו או על לבבו מחיי עמו בימי קדם בארצו.

בשִׁדָּה.

אַיֵּא לִי הַשִּׁדָּה וְאַשְׁמַע : מַה דְּבַר יְיָ מִן הַקָּמָה :
מַה לָּאֵט הָרוּחַ מִמַּשֶּׁק הַקְּנִיָּם הַזְּקוּפִים הַנָּאִים ?
מַה יִּרְקֵם בְּסֶתֶר וְיֹז שְׂדֵי ? מַה יַּפְעֵל בּוֹל הָרִים בְּדַמְמָה :
וְמָה הַשְּׁבָלִים תִּנְעָנָה רְאִשֵׁיהֶן הַשְּׁעִירִים הַמְּלָאִים ?

אֲבוֹאָה בְּבֵר וְאַחֲבֵא, וּבְקוֹמַת שְׁבָלָיו אֲטַבְעָה,
אֲתַבּוּלֵל בֵּין שְׁפַעַת גִּבְעוֹלָיו, אֶסְחָף בְּשִׁטְף גְּלִיהֶם,
אֶקְשִׁיבָה דְּמִית הַנֶּעַר, אֶת רֹזֵי הַחֶרֶשׁ אֲשַׁמְעָה:
אֵט אֲזוּנֵי אֵל לַחֹשׁ הַעֲצִים וְאַשְׁמַע סוֹד שִׁיחַ עֲלֵיהֶם.

אֶם פָּנִי בַּקֶּרֶקַע אֶכְבְּשָׁה, לְאֶרֶץ הָרִמְטָה אֶפְלָה,
אֲשַׁאֲלָה אֶת פִּי הָאֲדָמָה, וְאַבֶּךָ הָרֵבָה בָּכָה אֵל תִּיקָה:
הַגִּידִי לִי, אִמִּי אֲדָמָה, רְחֻבָּהּ, מְלָאָה וְגִדּוּלָהּ,
מִדּוּעַ לֹא תַחֲלָצִי שִׁדָּה גַם לִי נַפְשׁ בָּלָה שׁוֹקֵקָה ?

דְּמִיָּה מִסְבִּיב, הַשֶּׁמֶשׁ אֵל קֶצֶבִי הַהָרִים יִרְדָּה;
מִסְגֵּר בְּחוֹמַת שְׁבָלִים גְּבוּחוֹת הַעוֹטְרוֹת מְשֻׁעוֹלִי

וּמַעֲשֶׂה וְנִחְבָּא בְּצִלָּן הָדֵק נוֹנֶה חֲרָשׁ אֲצַעֲדָה,
עַל רֵאשֵׁי שָׁמַיִם מְדוּרָיִם וְקָמָה מִיָּמִינִי וּמִשְׁמָאלִי.

כָּעֲנִי אֶעֱמֹד לִפְנֵי הוֹד הַקָּמָה הַמְּאִירָה וּשְׂמִיחָה,
וְאֵדַע אֵךְ עֲתָה אֶת עֲנִי מָה רַב, הֵא! אֵךְ עֲתָה אֶרְאֶנּוּ;
לֹא יָדִי עֲצָבוֹכֶן, שְׁבָלִים! לֹא יָדִי קוֹמֶתְכֶן מִפְּחָה,
לֹא בָחִי פֹזְרֶתִי בָּזָה, — לֹא אֲנִי אֲצַבְּרֶנּוּ:

לֹא רָסִיסִי וְעֲתִי מְגֵרָפוֹת אֲדַמֶּתְכֶן הַשְׁחֹרָה הָרְשִׁיבוּ,
אֵךְ לֹא תַפְלָתִי הוֹרִידָה אֶת מִטְר הַשָּׁמַיִם עַל גִּירְכֶן.
לֹא עֵינִי הִרְהִיבוּ מְלָאוֹת רְאשֵׁיכֶן, לֹא לְבִי הִרְהִיבוּ;
אֵךְ לֹא הִידֵד שִׁירֵי יוֹעֹז מְנוּחַתְכֶן וַיִּפֹּל עַל קִצֵּירְכֶן.

וּבְכָל זֹאת יִקְרָתֶם לִי, שְׂדוֹת, יִקְרָתֶם לִי שְׁבָעִים וְשִׁבְעָה,
מֵאֵז תּוֹכִירוֹנִי אֶת אֲחֵי הָרְחוּקִים הָעוֹבְדִים בֵּית אֲמִי,
שְׂאוּלִי בְּרַגַּע הַזֶּה יִשְׁאוּ קוֹלָם מֵרֹאשׁ הָר וְגִבְעָה,
וְעֵנּוּ גַם הֵם אֶת בְּרַכְתִּי הַשְּׁלוּחָה אֲלֵיהֶם מֵעַמִּי...

פ א ו ר : לֹאט — דָּבָר לֹאט, לֶחֶשׁ. — מְדִירְקָם — מַה הוֹנֶה וְרוּחֹשׁ. — בּוֹל
הָרִים — יָבוֹל, — צִמְחֵי הַהָרִים. — בְּבָר — בַּתְּבוּאָה. — בְּקִרְקַע
אֲכַבְשָׁה — אֶלְחָץ אֶת פְּנֵי לֶאֱרִץ. — תַּחֲלָצִי שְׂדֵד — מִיָּנִיק. —
טוֹקָה — צִמְאָה, מְתָאָה. — קִצְבֵי הָהָרִים — קְצוֹת הַהָרִים. — נוֹנֶה —
עֶזוֹב. — עֲצָבוֹכֶן — עֲקָלוֹ בֶּכֶן, גִּדְלוֹ אֲחִיכֶן. — מִפְּחָה — רִנְתָּה
וְגִדְלָה. — מְגֵרָפוֹת — רָגְבִי. — לֹא עֵינִי ... — רֵאשֵׁיכֶן שֶׁנִּתְּמַלְאוּ
גִּרְעִינִים לֹא עָגְנוּ אֶת עֵינֵי וּלְבִי. — בֵּית אֲמִי — בֶּאֱרֶץ אֲבוֹתֵי. —

ה ע ר ה : הַתְּלִמִּידִים יַעֲרֹכוּ בְּכַתֵּב אֶת רִגְשׁוֹת הַמְּשׁוֹרֵר לְמֵרֵאָה הַשְּׂדֵה
וְהַקָּמָה, אֶת צַעְרוֹ וְנַחֲמֻהוּ.

בנויי הפעלים: צווי

א. פֿעל : שְׁמַר !

שְׁמַר - שְׁמַרְי ! וּנְכַח : הַשְׁמַר , - בְּנוי נִכְחַת-אַז , שְׁמַרְהוּ ! שְׁמַרְה-
שְׁמַרְה ! שְׁמַרְהוּ - וּבְנוי נִכְחִים וְנִכְחַת-אַז , שְׁמַרְם ! שְׁמַרְנוּ !
שְׁמַרְי - שְׁמַרְיָי ! - (בְּנוי נִכְחַת-אַז ; נִכְחַת-הַשְׁמַרְי , שְׁמַרְיָהוּ ! שְׁמַרְיָה
שְׁמַרְיָנוּ ! וּבְנוי נִכְחִים וְנִכְחַת-אַז , שְׁמַרְיִים ! שְׁמַרְיִין !
שְׁמַרְי , שְׁמַרְיָה - שְׁמַרְוִי ! - וּבְנוי נִכְחַת וְנִכְחַת אַז , שְׁמַרְוָהוּ ! שְׁמַרְוָה
שְׁמַרְוִנוּ ! וְהַשְׁמַרְוָה , וְהַשְׁמַרְוָה , שְׁמַרוּם ! שְׁמַרוּנוּ !

ב. פֿעל : שְׁמַע ! שְׁלַח ! בְּחַר !

שְׁמַע - שְׁמַעְי ! - - שְׁמַעְהוּ ! שְׁמַעְהָ - שְׁמַעְנָה ! שְׁמַעְנוּ - - שְׁמַעְסִין !
שְׁמַעִי - שְׁמַעִיָּי ! - - שְׁמַעִיהוּ ! שְׁמַעִיהָ ! שְׁמַעִינוּ - - שְׁמַעִיסִין !
שְׁמַעוּ - שְׁמַעוּי ! - שְׁמַעוּהוּ ! שְׁמַעוּהָ ! שְׁמַעוּנוּ - - שְׁמַעוּסִין .
שְׁמַעְנָה - - - - -

בְּלָל א : הַפְּעֵלִים הַבָּאִים בְּצוּי בְּתִמּוּנַת פֿעַל , כִּי הַפְּעַל שְׁלַח
מְנַקֵּד בְּנוּי הַפְּעוּל בְּקִמְצָא וְעִין הַפְּעַל בְּשׂוּא : דְּרַשׁ=דְּרַשְׁנִי !
וְאֵלּוּ הַבָּאִים בְּתִמּוּנַת פֿעַל מִתְחַלְף הַפְּתַח שֶׁל עֵין הַפְּעַל
לְקִמְצָא : שְׁלַחְנִי ! בְּחַרְהוּ !

בְּלָל ב : גַּם בְּפִעֲלִים הַחֲסֵרִים וְהַנִּחִים כִּי הַצּוּי בְּנוּיִים בְּאִפֻּן וְחֵי
נֶשֶׁק : שֶׁק - שְׁקִי ... שְׁקִינִי ! יָדַע - בַּע : דַּעְנִי ! דַּעִינִי !
קָרָא : קְרָא - קְרָאנִי ! קְרָאָהוּ !

בְּתַב אֵת בְּנוּי הַצּוּי בְּפִעֲלִים הַבָּאִים לְמַעַלְה אַחֲרֵי בְּנוּי הַעֲמִיד .

הנער וסודו.

בִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם—וְחִי.

ואולם הנער הקטן, אישר אספר לכם על אדותיו, ראה את האלהים—וחי. כן, הוא ראה את האלהים; ולא פעם אחת ולא שתי פעמים, כי תמיד, תמיד היה רואה אותו, בכל יום ויום, בכל שעה ושעה, בכל רגע ורגע.

הנה הוא יושב בחדר אשר לרבו בִּי בְּרוּךְ המלמד; והחדר קטן וצר, ושלחן גדול עומד בְּאֶחָדֶה החדר הקטן, וספסלים לו מסביב, ועליהם יושבים התלמידים צפופים ודחוקים איש אל אחיו, ועיניהם צמודות על הנפִּדוֹת הפתוחות לפניהם, והם לומדים בקול גדול. והוא אינו רואה את הנמרא הפתוחה לפניו, ואוניו אינו שומעות את דברי הרבי: כחו תושב מחשבות אחרות ועיניו רואות תמונות אחרות:

הנה השמש שוקעת.

וקוי השמש בוקעים ויורדים בעד שְׁמִשׁוֹת החלון הַמְּנִאֲלוֹת. והקוים זוחלים ונופלים על ראשי הנערים וּמְהִיכִים את שערותיהם, ומשם זוחלים הקוים הלאה ויורדים בְּאֶלְקֶסֶן עַד קֶצֶה פֶּתַח הבית מתחת.

עמודי-הָאֵשׁ בחדר.

ופני הנער הַחֲזָקִים והדלים צוהלים מאד, ואור גדול וְרַצֵּעַ בְּעֵינָיו הגדולות והשהורות.

— הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בחדר — תושב הוא בלבו.

אך איננו מגלה זאת לאיש, כי סודו הוא, סוד קָמוֹס עֵמוֹ. זסודות רבים יש לו, שאינו מגלה אותם לשום איש, וגם לפני אמו אינו מדבר דבר על אדותם.

השכינה שורה בחדר, — הנה היא שוכנת שם בקצה הפנה. וּמְנִאֲנָת ומקשבת לדברי הנערים בְּלִמָּדָם.

והוא רואה אותה בעיניו, אך יותר משהוא רואה הוא מרגיש אותה בלבו.

השכינה מלאה את החדר.

והוא יושב וחושב מחשבות נעימות, ונפשו מתמלאת נענועים קפזקים. נענועים נעימים מאד...

ורוח קדוש וטהור מרחף בחדר סביב, סביב...

אז ראה הנער את האלהים - וַיָּחִי.

ליל שבת.

הדר גדול ורחב ידים, שלחן עומד באמצע החדר; והשלחן ערוך בכל לכבוד השבת, והנרות דולקים במנורות הכסף הנוצצות על השלחן, והם מאירים ומפיצים את אורם הוך לכל פנות החדר. וסביב לשלחן יושבים כל אחיו ואחיותיו הגדולים והקטנים, איש איש על מקומו, ופניהם וידיהם רחוצים לטהר. שתי חלות קטנות מקפזות במפות לבנות לפני כל אחד ואחד, - ושם, בראש השלחן, מקום מושב האב, מונחות שתי חלות גדולות מקפזות במפת משי. ולפניהם בקבוק יין המבריק לאור הנרות.

ואמו יושבת שם בפנה אל השלחן הקטן הַתְּחִנָּה פתוחה לפניה; צעיף לכן מקפזה את ראשה ושרשרת זהב תלויה על תוֹקָה, והיא מבטת לרגעים על הילדים היושבים ומאזינים לקול אביהם, המתהלך בחדר הנה והנה ומזמר:

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, מְלֶאכִי טְהוֹרָה, מְלֶאכִי שְׁלוֹם וְ

יודידיה - זה שם הנער - יושב ומביט ומקשיב, ורגש נעים ממלא את לבבו.

ותמונה לנגד עיניו: הנה הורם ספון הפית, והוא רואה את שמי התכלת הפרושים ממעל. פתאם נבקעו השמים - ולעיניו

אֲשֶׁ לְבָנָה בוערת על גבי אש-תכלת. וְזָרְמִי אורות גדולים שוטפים
 ממרומי השמים ויורדים וממלאים את פני כל הארץ.
 שלום עליכם, מלאכי חשרת, מלאכי עליון, מלך מלכי
 המלכים הקדוש ברוך הוא".
 והנער רואה את המלאכים, והם רואים אותו, הם מלאים
 את הבית, והוא שומע את נגינתם.
 עיניו נטויות אל המראה הגדול והנפלא הזה.
 ואוזניו קשובות לקול הנגינה הנפלאה הזאת...

חשכה נעימה ודממה נעימה שוררות בחדר. אביו הלך
 להתפלל תפלת מעריב; רק ידידיה ואמו לבדם בבית. היא
 יושבת על הכסא, ראשה נשען על שתי ידיה והיא מתפללת
 בלאט: "אלהי אברהם, יצחק ויעקב!...".
 וצללים שחורים עולים מן הארץ ומשתרעים על הקירות;
 כל הבית הולך ונבלע בחשכה.
 וידידיה עומד על יד החלון ומביט החוצה: חֶפֶת תכלת
 מְשַׁכְּצָה בכוכבי נגה נטויה ממעל.
 הנה הלבנה-פניו של יהושע בן-נון.
 והלבנה מבטת בעד סִרְקִי עֵנָן קל, מבטת אליו ושוחקת
 שחוק נעים, המלא אהבה לכל הבריאה.
 יודע הוא, כי כל המביט בפני הלבנה עיניו מְתַעֲרָזות,
 ובכל זאת הוא מביט אליה, הוא מסתכל ישר בפני הלבנה הַזֹּפָה.
 והוא מרגיש בלבו איזה רגש נפלא. איזה געגועים נעימים.
 ופתאם הוא יודע ומבין את הסוד הכמוס אתו, הסוד אשר
 לא יִגְלֶנּוּ לשום איש.

אז הוא ננש אל אמו ועומד ומסתכל בפניה

רצה הוא, כי גם אמו המובה תרגיש את אשר הוא מרגיש
נתדע את הסוד אשר הוא יודע.

— אמי — הוא קורא בלחש.

— מה רצונך, בני?

— האמת הדבר, כי לא יוכל האדם לראות את פני

האלהים וחי?

— כן, בני. כן כתוב בַּצִּיּוֹנָה וְרִאיוֹנָה.

— וגם נער לא יוכל לראות את פני האלהים?

— כן, בני.

— ואף אם נקי מַעֲוֹן:

— כן, בני.

— ומדוע אמי, מדוע לא יראה האדם את האלהים? הלא

אל טוב ורחום הוא.

— כי כן חפץ ה' ואין להרהר אחר קדוּתוֹ.

והנער מתריש וחושב מעט, אחרי כן הוא אומר:

— ואני... אמי... אני... והוא הפסיק באמצע, כי

התביש מאד.

— מה לך, בני? מה אתה מנמנם?

— אני... רואה את האלהים — קרא הנער.

— חדל, בני! אכן שומה גדול אתה, בני.

והנער שב בכבושה אל החלון ומוסיף להסתכל בפני הירח.

והוא יודע, כי רואה הוא את האלהים — וחי.

ותמיד הוא רואה אותו בִּזְרֵמֵי אור השמש וּבְגִלְגֵּל הירח,

ותמיד הוא מרגיש אותו בלבו. גם כדממת החשכה בלילות הוא

מאזין ומקשיב את קול אלהים.

ותמיד הוא מתבודד ומתהלך לבדו, מתהלך ומשיח עם

לבבו, עם סודו הגדול.

והוא אוהב את כל־העולם כולו, בכל לבבו ובכל נפשו
את הכל הוא אוהב. על כל הוא מרחם.

והנער הלך הלך ונדול; אך ככל אשר הלך הלך ונדול,
כן הלך הלך וְחָלַשׁ. הֵלֵךְ נָחֹר; כי ככל אשר הוסיף להביט אל
האלהים, כן הוסיף להתגעגע עליו. ויהי תמיד שקוע במחשבות
רבות ועמוקות מאד, עד אשר חלה ויפל למשכב.

ונופו דל וצָנֹם מאד, ופניו בָּלִים וְנִחְנָרִים מאד, אך עֵינָיו,
עֵינָיו השקועות עֲמָק עֲמָק בחוריהן נוצצות ומבריקות מאד.
והוא שוכב במטתו הקטנה ואיננו רואה את אבותיו,
העומדים על יד מטתו, ואינו שומע את קול בכיתם.

כי עֵינָי הנער נטויות אל תקרת הבית. שם ממעל, שם
נפתחו השמים—ואור אלהים זרוע על כל אשר מסביב, הוא מביט
ומסתכל ושפתיו רובבות: את האלהים. את פני האלהים אני
חפץ לראות... אֶרְאֶנּוּ—ואמות.

והנה קול משק כנפים—והקול קול האלהים, קול מנגינה
נפלאה, אשר לא שמע מעודו עד היום הזה.

ומראה גדול, מראה נפלא נגד עֵינָיו, מִרְאֵה—פני האלהים:
והאלהים ירד ממרומי שמי השמים, ואלפי רבבות מלאכים
ושרפים מרחפים לו מסביב.

והאלהים ננש אליו וַיִּשָּׁק לוֹ — — —

אז ראה ידידיה את פני האלהים—וַיָּמָת.

ובשמי השמים על מעלות אֲשֶׁר־לְבָנָה עמד כסא הכבוד,
הוא הכסא, אשר אָנָּה אותו האלהים למושב לו. כבואו לְהִתְרַאֵת
למלאכי מִשְׁכַּת ולנשמות הצדיקים והקדושים שבגן־עדן; ושרפים
עומדים ממעל לו ועליהם חֲפֵת־זָהָר נפלאה, ובתוך הַחֲפֵת לבנה
גדולה. ובתוך הלכנה—כּוֹכַב־בָּרָק.

והכוכב אינו אלא זר זהב – אולם הנקודה המאירת אשר בתוכו – היא נשמת הנער „הרואה את האלהים“.

וזהר נצח ואור אהבה ורחמים לכוכב-הנשמה.
והיה בְּשִׁבְתָּ אֱלֹהִים על כסא למשפט, וראה את אור האהבה ורחמים אשר לכוכב-הנשמה, ונתגלה מדת הרחמים על עמו ונתנברה על מדת הדין.

וידידה רואה שם את האלהים – וחי.

חי לעולם.

פ א ו ר : בְּאֶלְכָסוֹן – עָקוּם, בְּעַמְלָתוֹן. – שוֹרָה – שוכנת. – צְאִינָה וְרָאִינָה – ספר ספורי התורה בורגון לנשים. – צָנוֹם – קָחוּשׁ, צמוק מאד. –

ה ע ר ה : המורה מכאן לתלמידים גַּם תבונת הילד הזה, אשר נפשו המהורה צמאה חמיד ליופיו ולקדושה, אשר עיניו היו פקוחות לראות ולזהרניש את כל ההוד והנשגב אשר במחוות המבע, ואת השכינה, סמל היופי האלהי והקדושה האלהית, אשר מלא כל הארץ כבוד; ובכל אשר ראה והרגיש את השכינה כן שאף חמיד עליה בנענועים גדולים עד אשר שבה נפשו המהורה אל האלהים. והמירה מציע לתלמידים לְתַאֲר בכתב את מחוות המבע והחיים, אשר הפליאו כל כך את נפש הילד ושראה בהם את האלהים.

דְּבִנְוִיִּים לְפַעְלֵי לִיה : מְקוֹר-רְאָה.

זִמְן עֶבֶר :

רְאִיתִי-רְאִיתִךְ, רְאִיתִהוּ, רְאִיתִיהוּ – רְאִיתִי, רְאִיתִיהּ ;

– רְאִיתִיכֶם, רְאִיתִיכֶן, רְאִיתִים, רְאִיתִין.

רְאִיתִי-רְאִיתִנִּי, רְאִיתִהוּ – רְאִיתוּ, רְאִיתִהּ ; רְאִיתִנֶּג – רְאִיתִסֵּן.

רְאִיתִי-רְאִיתִנִּי, רְאִיתִהוּ – רְאִיתוּ, רְאִיתִהּ, רְאִיתִנִּי, רְאִיתִסֵּן.

רְאָה-רְאָנִי, רְאָהוּ (עֲשֶׂהוּ), רְאָהוּ, רְאָהוּ, רְאָה ;

רְאָנִי, רְאָכֶם (קִנְיָכֶם), רְאָכֶן, רְאָם, רְאָן.

תְּרַאנִי - תְּרַאוּהוּ , תְּרַאוּהָ , תְּרַאוּנוּ , - תְּרַאנוּ .

יִרְאוּ-יִרְאוּנִי, יִרְאוּךָ, יִרְאוּךָ, יִרְאוּהוּ, יִרְאוּךָ;
 יִרְאוּנִי, יִרְאוּכֶם, יִרְאוּכֶן, יִרְאוּם, יִרְאוּן.
 תִּרְאוּנִי-תִרְאוּנִי, תִּרְאוּךָ, תִּרְאוּךָ; תִּרְאוּהוּ, תִּרְאוּךָ;
 תִּרְאוּנִי, תִּרְאוּכֶם, תִּרְאוּכֶן, תִּרְאוּם, תִּרְאוּן.

צווי:

רְאוּ-רְאוּנִי! רְאוּהוּ-רְאוּהוּ! רְאוּךָ-רְאוּךָ! רְאוּנִי! רְאוּ! רְאוּ!
 רְאוּ-רְאוּנִי! רְאוּהוּ! רְאוּךָ! רְאוּנִי! רְאוּם! רְאוּן!
 רְאוּ-רְאוּנִי! רְאוּהוּ! רְאוּךָ! רְאוּנִי! רְאוּם! רְאוּן.

כָּלֵל: מן הליח הנה אנו רואים, כי בנוי ל"ה דומים לכנוי
 השלישיים (השלימים והחמשים) ואין ביניהם אף שבעבר
 באה תנועת עין הפעל בשלישיים על פא הפעל של פעלי
 ל"ה: שִׁמְרֵנִי-קִנְנֵנִי; דָּרְשֵׁנִי-עֲשֵׂנִי; פִּקְדֵנִי-
 פָּדֵנִי, - ובר"ה ועתיד באה תנועת למד הפעל בשלישיים
 על עין הפעל של ל"ה: שׁוּמְרֵי-קִנְנֵי; אֲשַׁמְרֵהוּ-
 אֲעֲשֶׂהוּ.

הַעֲרָה: צריך להבדיל בין פעל נזכרות ונסמרות בעתיד: תִּרְאוּנִי
 ובין פעל נזכח או נסמרת (= תִּרְאוּהוּ) עם בנוי נסמרת:
 תִּרְאוּנִי: בראשון באה יוד אחר עין הפעל, ובשני אין יוד
 וכן דגושה.

נסה את הפעלים האלה בכנויים בקל הנמים:
 אָפָה, כָּנָה, דָּלָה, מָנָה, פָּדָה, צָלָה, קָנָה, רָצָה, תָּלָה.
 עָמָה, עָנָה, עָשָׂה.

ליל ה' בעירה.

הבתים פתוחים; אין אור נר. אוכלים סעודת ערבית.
 לאור הלבנה, מברכים ברכת המזון, והמונים המונים
 בְּנִינִים ויוצאים כנמלים מחוריהן; גברים בלי בוגדים עליונים,

אלא בתחתונים ובטלית קטן, נשים אך שמלותיהן התחתונות לעורן וכתנותיהן אינן פרופות; הילדים חשופי־ישת וערומים למחצה. הבורות, חבורות של שכנים משתמחים ושוכבים בחוץ, זקנים עם נערים יחדו. קוי כסף מִזְנֶה הירח בוקעים בין גגות בתי חָמֶר, יורדים ונמשכים על בני החבורה, והולכים. הלאה, הלאה, ומטפסים ועולים על הכתלים ומפוזים על הַגְּדֵרוֹת, — ותופע נִהְרָה על חתול מטפס שם ומִשְׁחָר לטרף, ועל פרות רבוצות באמצע הרחוב ומעלות גֵּרָה, מכשכשות בזנבן וחובטות את עצמן על הירך ועל השוקים וגונחות מקרב פֶּרֶסָן.

הַקְּבִיאִילִים — על שם הַעֲרֵה — שוכבים שעה קלה ומחרישים: כל אחד עוסק בשלו, מִפְּהָקִים ומִתְעַמְשִׁים, מכריחים את הַפְּרָעוּשִׁים ומתחככים. נשים, שֶׁדְּבָרָנִיּוֹת הֵן, פותחות את פיהן ראשונה, מפטפטות על סעודתן בערב הזה. זו אומרת: הַדִּיקָא אצלי נצטמקה היום יפה־יפה, עד שהיתה ראויה ממש לעלות על שלחן מלכים, וזו אומרת: הַקְּמִנִיּוֹת אצלי נתבשלו כל צרכן, עד שהיו נְמוֹחִין בתוך הפה; אחת בְּשׁוֹרָה בפיה ומספרת את רוב אשרה, את הַמְּצִיאָה שנודמנה לה בשוק: צָנוֹן גדול כגלגולת אדם וְיָמֵן לה השם יתברך לקנותו בפרוטה; ממנו אכלו בני ביתה היום בבקר, גם בערב, ועוד נִשְׁתַּיְרָה חתיכה גדולה למחר. והדבור הולך ומתגבר בקולות שונים ומשונים, האנשים כובשים לעת עתה דבריהם ועונים לנשיהם בשפה רפה, כדי לצאת יְדֵי חֻבְתָּם, מִירֵאת העונש. אחרי כן הם מתהפכים על גבם וּמִתְפַּרְקִדִּים, נושאים מרום עיניהם ומסתכלים בוהר הרקיע, ומתחילים בשיחה ארוכה על כל שנעשה שם בשמי השמים. הירח עולה ועומד בגבהי מרומים מעל ראשיהם, והם מביטים ורואים בו צורתו של יהושע בן־נון. וכל אחד מתלהב וקורא:

הגה החוטם, הנה העינים!.. איציק ובריל, שניהם אסטרולוגין וחקרנים, כביכול, מראים באצבעותיהם על האלפא-ביתא של הכוכבים במשמרותיהם ברקיע, וחולקים בשתי האותיות, תו, תי, ומכחישים זה את זה; ושאר בני החבורה נושאים פנים לשניהם, מנענעים ראשם להם וכל אחד ואחד מראה באצבעו, ואומר: כדברריך כן הוא; רואה אני, רואה! אראה בנחמה, שאני רואה!.. עוד הם מדברים — ורוח לבשה את יהודי אחד, והוא תוהא וקורא בכח: מאי, מה רבו הכוכבים שם במסלותם הצחות מחלב! יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שיתן לי כל כך אדרבמונים כמספר הכוכבים!...

— אי, שומה שבעולם! אני מוריד לו השער בזול, כל כוכב בסלע! ומיד קופצים אחרים ומורידים השער עוד יותר — שנים, חמשה, עשרה כוכבים בפרוטה. והקבציאלים מחשבים חשבונות ומונים; אלו מפקיעים את השערים, ואלו מורידים שנים של הכוכבים עד הדיוטה התחתונה. אף הילדים אינם יושבים במלים: מועכים זה תפוח-עקבו של זה חת תחת בית-השחי של זה, ומתגנבים וסוטרים אחד על ראש חממו של חברו, בחשאי, כל-אחר-יד. בעל החוטם הסטור שואג בקול, והסטור — פניו פני תם, כאלו אינו יודע קול צעקתו של זה מהו, והוא נוער בו ואומר: הם, הם!

האמות מקללות את ילדיהן: הלאי, שיסבך פיכם! ואגב ידן נטויה וצורמות אותם באוניהם, והאבות מתרגשים ועוובים את משאם ומתנם בכוכבי השמים ומבימים לארץ. אחד — ילק-פורח בא ונסתבך לו בזקנו, ואחד יתוש נשכו ונחבא בפאתו, והשלישי מפרכס בידיו וברגליו וציעק: וי! וי! מין שרץ זוהר מתחת לחלוקי על גבי, על גבי! ... פרה אדומה פרסתנית ורעבתנית שנדרה שנתה, הולכת יחידית בצדי הרחוב ולוחכת

יִרְקָעֶשֶׁב שֶׁם, וְכִשְׁמַנְגַּת לַעֲדַת הַיְּהוּדִים כֵּאֵן, הִיא עֹמֶדֶת וְעוֹשָׂה בְּפִנֵּיהֶם דְּבַר שֶׁלֹּא כִמְנַהֵג דֶּרֶךְ־אֶרֶץ... כֹּל־מִתְעוֹרְרִים עָלֶיהָ בְּתַרְעוּמוֹת. מִבּוֹיִם אוֹתָהּ וְאוֹמְרִים: הֵיכָא, בְּהִמָּה! וְהִיא מִמְהֵרֶת לַהֲנַצֵּל מִיַּד יְהוּדִים וְבוֹרַחַת לִמְקוֹם מְנוּחָתָה. פֶּרָה זוֹ גֵרְמָה לְשִׁיחָה רַחֲבָה, וְשֹׁאֲלוֹת הָרֵבָה נִשְׁאָלוּ עָלֶיהָ: פֶּרָה זוֹ שֶׁל מִי הִיא? כִּמָּה חֶלֶב הַפֶּרָה נּוֹתֶנֶת? וְשׂוּיָהּ שֶׁל הַפֶּרָה כִּמָּה? — וּפְתָא־כֶּת קוֹל יוֹצֵאת מִבֵּין הַחֲבוּרָה וּמִכְרֹת וְאוֹמֶרֶת: שְׁמַעוּ נָא, רַבּוּתִי! כֹּל בְּהֵמֹת קִבְּצִיֹּאל, בְּהֵמֹת גִּסּוֹת וּבְהֵמֹת דְּקוֹת יָחִד, בְּכִמָּה אֶתֶם עֹמִין? וְהִיאֹמֶר כֵּךְ, זוֹהַ כֵּךְ וְכֵךְ, וְבָא אֶחָד וְאוֹמֵר בְּתִמְיָה: כִּיצַד מַעֲרִיכִין? יְהִי רִצּוֹן שִׁיחָא לִי הָעוֹדֶף עַל סִכּוֹם הַמַּעוֹת מִכְּפִי שְׂאֵתָם, מַעֲרִיכִים, וְאֵדִיהָ כְּרוּשְׁשִׁילֵד בִּמְקוֹמָנוּ! וְכִיוֹן שׁוֹה פֶּתַח וְאוֹמֵר, יְהִי רִצּוֹן, מִתְחִילִים כֹּל־לֹמֵר, יְהִי רִצּוֹן; וְהַשְׁעָה שְׁעַת רַחֲמִים וְרִצּוֹן וּבִקְשַׁת טוֹבָה וּבִרְכָּה לְכֹל הַקִּבְּצִיֹּאלִים, הַיּוֹדְעִים אִישׁ נֹגַע לִבָּבוֹ, וְעֵנִי וְלַחֲצוֹ וּמַחֲסוֹרוֹ; וְהַכֹּל מִבְּקָשִׁים וְשׂוֹאִלִים עַד שֶׁנִּלְאָה לְשׁוֹנָם—, וְאֶחָד מֵהֶם נִתְנַמֵּן וְקוֹל תַּרְעוּת נִחֲרִיוֹ נִשְׁמַע לְמִרְחֹק. אֲנָשִׁים דּוֹחֲקִים בְּנִשְׁיָהֶם וְאוֹמְרִים: נִלְכָּה נָא לְמִנוּחָתָנוּ! וְהַנָּשִׁים בְּמִסְרָבוֹת וְאוֹמְרוֹת: מַה טוֹב וְמַה נָּעִים עֵרֵב זֶה, וְאֲנוּ נִכְוֹנוֹת אֲנוּ לֵלּוֹן פֶּה בַּחוּץ כֹּל הַלַּיְלָה תַּחַת כַּפַּת הָרִקִּיעַ, וְפִתְאֵם מֵאַחַת הַפְּנוֹת קוֹפֶצֶת וְבָאָה עוֹ אַחַת, שְׁנַעֲרִים פְּרוּעִים הָרַעִישׁוּהָ פִתְאֵם וְהִרְצִיחָהּ מִרְבִּצָּה. הֵם רוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם וְהִיא רֹצָה בַּהוֹלָה וּמִבְּהִלָּה וְקוֹפֶצֶת לְתוֹךְ חֲבוּרָה זוֹ — וְהִנֵּה מִהוּמָה וְהַמּוֹלָה, כֹּל־מִנְעֵר וְעַד זֶקֶן, טָף וְנָשִׁים, נַחְפּוּזִים בִּירְאָה וּבִכְעֵס וּבוֹרְחִים וְנַפְטָרִים זֶה מִזֶּה בְּלֹא בִרְכָּה...

פ א ו ר : דִּיקָא — תַּבְשִׁיל שֶׁל גְּרִיסִין עֵבֶה כְּלִי כִרְק. — קִמְנִיזַת — חֲמִצָּה (עֲרַבְסִי, *ropoxa*). — גְּמֹחִין — גִּמְמִים. — נִשְׁתִּירָה — נִשְׁאָרָה. — בִּזְבִּשִׁים — עוֹצָרִים, מוֹנְעִים. — מִתְפַּרְקִידִים — מִתְפַּתְתִּים עַל גִּבָּם. — אֶסְטְרוֹלֹגִין — חֲזוּיִם כְּכּוֹכְבִּים. — וְחֹלְלִים — מְרִיבוֹם. — אֶרְצָה בְּתַמָּה — שְׁבוּעָה. —

אֲדָרְכֵמוֹנִים - מַטְבַּע שֶׁל יוֹהָב . - בִּסְלָע - בִּשְׁקָל - הַשֹּׁעַר - הַמַּחֲזִיר . -
מִפְּתִיעִים - מַעֲלִים . - תַּפְּסִיח־עֵקֶב - עֲגוּל הַעֶקֶב . - בֵּית־הַטְּחָדִי -
הַתַּת הַחוּרֹעַ . - חֲלוֹקָן - כַּתְּחוּ . - שָׁמִין - מַעֲרִיכִים אֶת שְׁוִיו . -

נָשִׁים קָרִין .

וּמִן הַעֲנָבִים יוֹרְמוּ	בְּעֵצִים הַתְּמוֹז נִהְפֵּךְ
קְלוּחִים אֲרָפִים וּמְשׁוּכִים .	תִּקְרִין וַיִּשְׁנֶה אֶת מַעְמוֹ ,
הַדּוֹמִים לְרִמָּחִים מְרוּטִים	וַיָּבֹא עָלֵינוּ בִּבְרָקוֹ ,
הַתִּקְוָעִים בְּאַרְץ וּמַעֲוִכִּים .	וַיִּבְעֵת אוֹתָנוּ בְּרַעְמוֹ .
יָדַע אֲנֹכִי , חֲבִיב	מִה קָצָתִי מִכְּנִי , הַמִּרְחָן !
כִּי טוֹבִים הַנָּשִׁים הָאֵלֶּה ;	כִּיּוֹם וּבַלַּיְלָה הוּא טָרֵד
הֵם קָרָאִים תִּקְצִיר לַשָּׂדֶה ,	וּמִלֵּאָה אֶת אֲזוּזֵי בְּמִישֵׁק
הֵם אוֹמְרִים לִכְרִי : הַנְּמַלְהָ !	הַמִּלְקוֹשׁ הַשְּׂמִיטָה וַיִּהְרֵד -
יָדַע אֲנֹכִי , כִּי לֶחֶם	וּמִקְשָׁקֶשׁ עַל תֵּכֶן בֵּן בֵּיתִי ,
יִמְטִירוּ אֵלֵינוּ שָׁמַיִם ,	יָדִיחַ אֶת לַחֲזוֹת חֲלוֹנֵי .
וּבִרְפַּת הָאֵל הָאַחֲרוֹנָה -	לְהִרְאוֹת לִי אֶרֶץ אֲבֵלָה ,
שְׁלוֹמַת יָגִיעַ כְּפָיִם ;	שְׁמָמוֹן סְפוֹת עַל שְׁמָמוֹנִי .
כִּי רַב עוֹד הֶרֶף וְהָעֲנָג	וּלְפָנַי תִּקְמָה הַמִּלֵּאָה
בִּכְנָף הָאֲדָמָה וּבְחִיקָהּ ,	עוֹמֶדֶת בִּיתוּמָה אֲבֵלָה ,
הָעוֹרָגִים כִּיּוֹנְקֵי שָׂדִים	אֶת רֹאשָׁהּ לְאַרְץ כְּפָפָה
לְמַטָּר בְּנִפְשׁ שׁוֹקֶקָה ;	מִכְבֵּד שִׁבְלָתָהּ הַבִּשְׁלָה .
כִּי רַב עוֹד הַבֶּסֶר , הַסְּמִדָה ,	וַעֲצֵי הַנָּן הַמִּסְבָּלִים
לֹא בָאוּ עַד תִּכְלִית בְּשׁוֹלֵם ,	יַעֲמִדוּ עֲלוֹבִים וּמְחוּפִּים ,
הַמִּיחִלִּים לְנֶשֶׁם נִדְבּוֹת	וּבָאֵלוּ מִתּוֹנָה יִדְלָפוּ
וּמִמֶּר שׁוֹאֲלִים הֵם כָּלֵם ;	עֲנִיָּהִם הַטְּפוּחִים וּבְפוּפִים .

וְהַבִּשְׁלִי כָּל פְּרִי עֲמָלָנוּ — אֲךָ צַר לִי, מִה צָרָה נָעִים! עַל תְּבוּסַת מַחֲמָדֵי הָאֲבִיב. עַל אֲבֹדֵן הַפְּרָחִים הַנָּאִים.	כִּי תֵצֵא עוֹד חֶפֶז מִמְּקוֹמָהּ וְיָבֵד הָאוֹר מִזָּרוּחַ. וַיִּהְיֶה אֵת זֶב הָאֲנָסִים וְהָאֲדִים אֵת לְחֵי הַחַפּוֹחַ.
---	---

באור: טָרָד — מפריע המנוחה. — מְלָאָה — קִינָע. — יָדִים — יִשְׁמֹךְ. — שְׁמָמוֹן —
 עֲצָבָה. — הַמְּקַבְּלִים — הַטְעוּנִים מִשָּׂא פְרוּתוֹתָם. — יִדְלָפוּ — יִזְלוּ
 דַּמְעוֹת. — הַמְּפֹאֲחִים — הַרְטוּבִים. — קְלוּחִים — זָרְמֵי מִים. — וַיִּתְּלַע — יִאֲדִים.

הַפְּנִיָּשָׁה.

(מספורי מנדלי מוכר ספרים).

פִּינָן שְׁנוּשֵׁב רוּחַ הֵם וַיְמוֹת הַחַמָּה מְנִיעִים, וּבְעוֹלָמוֹ שֶׁל
 הַקְדוּשֵׁי־בְרוּךְ־הוּא אוֹרָה וַיִּשְׁמַחָה — יָמֵי אֶכָּל וְצוּם וּבְכִי מִמִּשְׁמָשִׁים
 זִבְאִים לַיהוּדִים בֹּזֵה אַחֵר זֶה, מְתַחַלֵּת סְפִירַת הָעוֹמֵר עַד יְמוֹת
 הַגִּשְׁמִים. וְהַשְׁעָה שַׁעַת עֲבוּדָה לִי, מְנַדְּלִי מוֹכְר־סְפָרִים, לַחֲזוֹר
 בְּעֶזְרֹת לְהַסְפִּיק לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שֵׁם מִבְּשִׁירֵי־תְּכַנְיָה: קִינֹת וּסְלִיחוֹת
 זָמִינִי "תַּחֲנוּת", שׁוֹפְרוֹת וּמַחֲזוֹרוֹת, "מַעֲנֵה־לְשׁוֹן" וְ"תַפְלֵה־זִכָּה"
 וַיְכִוִּצֵּא בְּאֵלֶּה שְׁאֵפִים לְשַׁפִּיכַת דַּמְעוֹת. יְהוּדִים מְקוֹנְנִים וּמְבָלִים
 יְמוֹת הַחַמָּה בְּכִבִּי — וְאֲנִי עוֹשֶׂה בָּהּ כַּחוֹרָה. אֲבָל אֵין זֶה מַעֲנֵנִי.
 פַּעַם אַחַת הֵייתִי מַהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שִׁבְעָה עֶשֶׂר
 בְּתַמּוֹז הָיָה. וְאֲנִי יוֹשֵׁב לִי עַל הַדְּבָרִי בַּעֲגָלָה, עֵמוּף בְּמִלִּית וּמְעַפָּר
 בְּתַפְלִין. מְחַפֵּר כְּלֹא־הָרִיד אַחֵר כּוֹסֵי בִשׁוּט שְׂבִידִי וּמִתַּפְלֵל
 שְׁהִרִית. וּכְשֶׁאֲנִי מוֹנִיעַ לְ"סְלִיחוֹת" אֲנִי מַתְאַנֵּחַ וְקוֹרֵא בְּקוֹל בּוֹכִים
 אֵת הַפּוֹמּוֹן הַקְּבוע לַיּוֹם מֵרֶזֶק:

מֵאֵד אֶתְחַל וְאֶתְחַלֵּחַל בְּיוֹם שְׂדֵי דְחַפְּנִי,
 וְהַשְׁפִּיפוֹן מִצָּפוֹן 'פֶּשְׁבֵּלֶת' שְׁמִפְּנִי;
 וְלִכְדֵּי צָר עִיר מִבְּצָר וּבִסְגֵרָה הִבִּיאֲנִי.

יֹם גָּבֵר הָאֲבִיב וַתִּפְקַע הָעִיר...

ואני רואה את שפעת קלנפיו של נבוכדנאצר הרשע נכנסים לעיר קדשנו—וכל מחמדינו היו לחרבה... ואני מתמרמר וקורא הלאה:

”לַעֲיֵן פֶּקֶחַ וְנָקֶם קַח...”

ובאותה שעה אני מתפנן ועוצם עיני, שלא לראות את העולם לפני בִּשְׁעַת תפלה; והיא, התולדה, היתה באותה שעה, מעשה שטן, נֶאֱמָה מאד ומושכת את לבי להסתכל בפניה. והיו הרהורי לבי מְנַצְּחִים זה עם זה: יצרי הטוב אומר: „אסור—אל תסתכל!” וכנגדו יצר הרע מִסִּית ואומר: „מִתְּר! הסתכל ויִהְיֶה לְךָ, שוטה שבעולם!” ועמד ופקח לי עין אחת, ומיד נגלתה המונה יפה לנגד עיני: שְׁדוּת־כּוֹסֵמִין בְּלִבְלֹבֶן לבנים כשלג, אצל שורות שורות מְצַהְבוֹת של חמים ושל גבעולי קִמְנִיּוֹת גבוהים וירק־קִים; בקעה נאה עמופה דִּשְׁאִים וחורשה של אנוזים לשני צדיה; ובתוכה שוטפת גְּרֵבַת מים זכים כעין הבדלת וְהִרְוֵי חמה בוקעים בהם וחופים פניהם בתוֹרֵי זהב וקשקשי כסף; עֲרֵי צֶאן ובקר נראים מרחוק כנקודות שחורות, שחומות ואדמדמות בנאות דשא שם.

— אוי לאותה בושה! — מיסרני יצרי הטוב במילי דאבות — „המהלך בדרך ומפסיק מִפְּשָׁנָתוֹ ואומר: „מה נאה אילן זה! מה נאה ניר זה!” כאלו מתחייב בנפשו. אבל היצר הרע שבי מעלה לתוך חוטמי ריח ניהוח של ערמות שחת ושל עשבים ובשמים הנבלע באברים, משתפק לפני בננינות כנפי רננים משמחי לב; ורוח על פני יחלוף, רוח קל מסלסל פאתי ולוחש לי באוזני: „אל תהא שוטה, יהודי, להקדיר הנאה מן העולם!” — —

דומה שִׁחְטִפְתִּי נִשְׁנָה, לא עליכם, באמצע תפלתי. פתאם נודעועתי, פקחתי את עיני והנה—עגלתי מובעת בתוך אֶפְת־מים ובאחד מאופניה תקועה סִנְאָה של עגלה אחרת. כוסי רגלו האחת עומדת מחוץ לעבותות העגלה, והוא מִשְׁשֵׁן. דחוק ולחוץ, ורע

רע לו. מתחת העגלה השניה קללות נמרצות עולות ובאות לי בלשון יהודית וגניחה וישעול כאחת נשמע משם. "יהודי-אתה ומהרהר אני – אם כן למי יש לא מִכְּעִי". . . ומיד אני קופץ ובא לשם מלא חֶמָה. והנה איש יהודי סבוך במלית ותפלין מפרפר לפני תחת העגלה, הרצועות והשוט כרוכים יחד והוא מְפַרְפֵּם בכל כחו לצאת מן הַמָּצָר. אני תוֹקֵא וצועק עליו: הֵיִאךְ! והוא מושיבני בקול: הֵיִאךְ והֵיִאךְ! אני משלח בו חרון אפי וכל הלומותי הרעים שחלמתי, והוא חוזר ומשלחם בי. ואין אחד רואה פני חברו. אני לו: "יהודי איך אינו בוש וישן בתוך תפלתו?" והוא לי: "יהודי איך אין מורא שמים עליו והוא מתנמנם?" אני חובט את סוסו שלו, והוא מתיר עצמו מאסוריו ועומד וחובט את סוסי שלי. הסוסים מתהוללים ומזדקפים קוממיות, ואנו כועסים ומשתערים זה אל זה כתרנגולים וּמְתַבְּנָנִים להחזיק זה בפאותיו של זה. שעה קלה היינו עומדים שותקים ומסתכלים אחד בפני חברו. אמנם מה נהדר היה מראה זה! שני גבורי ישראל במליותיהם ותפליהם העומדים בשדה זועפים וגזעמים, כוזמנים להיות סוטרים אחד בלְחִיו של חברו. . . אשרי עין ראתה אלה! עוד רגע – ומכות לחי מתרגשות לבוא – ופתאום נרתענו לאחורינו ושנינו בבת-אחת קוראים תוהים ומשתאים:

– אוי, רבי אֶלְהֵר! . . . – אוי, אוי רבי מנדלי! . . .

רבי אלתר הוא יהודי מִסְרָפֶל בבשר ומקָפֶם וכרכו עבה. פניו מבעים בים של שערות צהובות ועכורות. שיש בהן להספיק פְּאוֹת וזקן ושפם גם לו לעצמו וגם לכמה וכמה יהודים. בתוך ים של שערות זה עולה כדמות אי חוטם רחב ועָבָה, התיכת הראויה להתכבד בָּה. ובשעה שבעליו נוטלו בכפו וגורפו, הוא משמיע כשופר תקיעות גדולות ונותן זמירות משונות – עד שכל העיר הוֹמָה.

רבי אלתר זה מוכר ספרים הוא כמוני, מבירי טימים רבים,

לא תִּקְרֶה בְּיוֹתֵר וְלֹא אִישׁ דְּבָרִים: הוּא בְּרִיהַ בְּפָנַי עֲצֻמוֹ. פָּנָיו
זוֹעֲפִים תָּמִיד, כֹּאֲלוֹ הוּא כּוֹעֵם עַל כָּל הָעוֹלָם, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ
רַע בְּטַבְּעוֹ.

לֹאֲהָרִי יִשְׁאִיל־שְׁלוֹם אֲנִי מִתְחִילִים, כְּדֶרֶךְ הַיְּהוּדִים, לַתְּהוֹת
אִישׁ עַל קִנְקֵן חִבְרוֹ.

לֹאֵן יְהוּדֵי הוֹלֵךְ? – שׁוֹאֵל אֲנִי וּבּוֹדֵק אֶת אֲלֹתָי.
– לֹאֵן יְהוּדֵי הוֹלֵךְ? – חוֹזֵר אֲלֹתָי עַל שְׁאֵלָתִי – הַיְּהוּדִי
הוֹלֵךְ אֵל אֲשֶׁר יִשְׁאַנּוּ הָרוּחַ... וְרַבִּי מְנַדְּלִי לֹאֵן הוֹלֵךְ?
– לִשְׁם! לְמִקּוֹם שְׁאִנִּי הוֹלֵךְ וְבֹא תָמִיד בְּאֵלֵי הַיָּמִים
בְּזִמְנֵן הַזֶּה.

– יָדַעְתִּי, רַבִּי מְנַדְּלִי, יָדַעְתִּי! לְקַסְלוֹן אֲתָה הוֹלֵךְ, לְמִקּוֹם
זֶה, שְׁאִנִּי אֵף אֲנִי הוֹלֵךְ שָׁם עִבְשׁוֹ – אֹמֵר אֲלֹתָי מִעֵקֶם חוֹטְמוֹ,
כְּמִתְנַהֵג מִפָּנֵי הַסֵּנֶת־נִבּוֹל, שְׁלֹא אֶקְפָּח פְּרִנְסָתוֹ – אֲבָל לְמָה אֲתָה
בֹּא עִבְשׁוֹ, רַבִּי מְנַדְּלִי. בְּדֶרֶךְ עֻקְלָתוֹן מִן־הַצַּד וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַכְּבוֹשָׁה?
– הַשְׁעָה הַצְּרִיבָתִּי לִכְךָ. זֶה כְּמָה שְׁלֹא עֲבַרְתִּי בְּדֶרֶךְ זֶה;
זָרְבִי אֲלֹתָי מַה רָאָה שֶׁנִּפְגָּה לְצַדִּיקִים וְעָקֵם אֶת הַדֶּרֶךְ? מֵאִין יְהוּדִי בֹא?
– מֵאִין יְהוּדִי בֹא? יְהוּדִי הַלּוֹאִי שְׁלֹא הִיָּה הוֹלֵךְ וְלֹא הִיָּה
בֹּא!... מֵאוֹתוֹ הִירִיד הִנָּה אֲנִי בֹא, מַעִיר יִרְמוּלִינִי, יִפְחַ שְׁמָה
זִכְרָה! – וְעַד שְׁאֲלֹתָי מִקְלָל אֶת יִרְמוּלִינִי וְאֶת הִירִיד שְׁלֹה שָׁם,
וְקִרְנוֹתָי שֶׁל אֲבָרִים בָּאִים נִגְדְּנוּ, וְכִיוֹן שֶׁהִגִּיעוּ לְמִקְוָמוֹ וְרָאוּ אוֹתָנוּ
מִעֲשָׂפִים בְּמִלִּיתוֹת וּבְצִיצִית וּתְפִלִּין עִם רְצוּעוֹת בְּרָאשֵׁינוּ וְעַל
יָדֵינוּ – מִיר הִרִימוּ אֶת קוֹלָם, מְלַגְלִים עֲלֵינוּ וְאוֹמְרִים: – רָאוּ נָא
אוֹתָם, זֹאת הַבְּרִיּוֹת הַיּוֹפֹת הַלֵּלוּ! תִּפְחַ רוּחָם שֶׁל אֲבֵיהֶם וְאִמָּם!
הֵי, פָּנָי מִקּוֹם, יְהוּדִים מְצִיצִים!

וּמִיד הֵינּוּ מְדַבְּרִים וּבָאֵנוּ לְהַסִּיעַ אֶת עֲגֻלוֹתֵינוּ, וְהַעֲרִלִים.
אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא מְבִי יִשְׂרָאֵל הֵם, מַעִיד אֲנִי עֲלֵיהֶם שֶׁקָּמוּ בְּנֵי
מִצְרַיִם, עוֹב תַּעֲזוּב וְעַמְדוֹ לָנוּ בְּשִׁיעַת דְּחִיקָתָם; וּבִזְכוּת דְּחִיקָתָם
הַחוּקָה יִצְאוּ עֲגֻלוֹתֵינוּ מִן־אַפְתֵּי־הַיָּם בְּשָׁלוֹם. וְאַלְמָלָה הֵם, מִי

יודע כמה היינו מְטָפְלִים בהוצאת העגלות, ואפשר שלא הועלנו כלום; קפוטותינו נתלכלכו וטליותנו היו מתמרטטות; שהרי באמת מה אנו ומה כחנו? אבל בכח ידיהם של בני עשו המלאכה צעשית יפה, הם היו דוחפים פְּדָפְעִי, ומדחיפתם היה נָכַר שהידיים ידי עשו; אבל אנו, להבדיל, אין כחנו אלא בפה – הקול קול יעקב; הם דוחפים, ואנו נונחים ומפרפרים בכל גופנו, צִוְחִים: „הו! הו!“ וגראים כדוחפים... אבל אין זה מענייני. כשנתפנה הדרך הלכו להם בני חם אלה לדרכם, הופכים פרצופיהם אלינו, מלעיבים בנו, שאנו מטפלים בסוסינו בכנדי כהונה ועובדים את הכורא במקל וברצועה... קצתם מקפלים קֶבֶץ בגדם בדמות און חוזר ומושיטים אותה לגנר פנינו ומנענעים בגנרנו כדי להרעימו. אלתר לא היה חויש להם, מבטלם בלבו ואומר: מי נותן דעתו על פְּרָאִי-אדם אלה, ומה הם שנתביש מפניהם? ואני – עֲקִיצַת עֶקֶב היה לי זה לעגם עלינו.

אי שטים! הלעג הזה למה? למה ולמה?...

אחר כך לא שהינו הרבה; עלינו על עגלותינו והלכנו יחד

לדרכנו.

גאור: מְשִׁירֵי-הַכֶּבֶד – המעוררים לבכי. – דוֹכְנִי – מושבי הגבוה. – מְחַמֵּר – דופק בו וכנהלו. – אֶתְחַל (אֶתְחַלֶּה) – אני כואב ודואג. – הַשְּׂפִיפִין – מין נחש, כנזי לבבל. – שִׁפְעַת קֶלֶסִיו – המוני תַּלְיוֹ. – מְנַצְחִים – גלחמים, כְּתֻנִּיָּה. – וְהַרְוִים – קוי זמר. – תֹּכְרֵי וְהָב – בְּתֻלֹת של טבעות זהב. – שְׁחֻמוֹת – שחרחרות. – בְּמִלֵּי דָאֲבוֹת – בדברים מופרכי אבות. – סֶדְנָא – העץ התיכון שבאופן. – לְמִיחַשׁ לֹא מְקַעִי – לא צריך לחשוש, לפחוד. – מְפָרֵס – מתגורר, מְפָרֵר. – הַיֶּאֱד – איך. – לְתַהוֹת עַל קֶנְקֵנִי – [קנקן=כד] לשאול ולחקור ולדעת מה עמו, כמו שבדקים את היין שבקנקן לדעת כה טעמו. – קְרֻנוֹת – קרונן. – עגלות. – מְטָפְלִים – עוסקים ועובדים. – מְחַמֵּרְטוֹת – בתמטכות כסמרטוטים. – פְּדָפְעִי – כמו שצריך. – לֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ – לא שם לב.

המלה והלקיה: הברות וקולות.

א: המשפט מרכב מילים: ש מ ע. ב ג י, מוסר אכיד; המלה מרכבת מהברות: אם חכמה, חכמה לך. ויש מלים בנות הברה אחת: ש מ ע, ב ג י; ויש מלים בנות ארבע הברות: אזהב מוסר אזהב בעת; ויש מלים בנות שלש, ארבע, חמש ויש הברות: יו-צי-אם מ-ח-שך. מ-צ-ל-מ-ות. ו-מ-מ-צו-קו-תי-הם יו-שי-ע

ב: ההברה מרכבת מקולות כמו: מי זה פה? כל ההברה היא בת שני קולות: מ¹ ו² א¹ פ² ה¹; בן טוב-כל ההברה בת שלשה קולות: ב¹ ו² א¹ מ² ד¹; כתב, חזר-כל ההברה בת ארבעה קולות: ל¹ מ² ד¹ ב² ו¹. הקולות ב, ו, ט, ב, הם קולות חזקים, והקולות: ו וקדומה הם קולות קלים. ג: את הקולות החזקים מסמנים בכתיב בתמונות, שנקראים לכן אותיות, ואת הקולות הקלים מסמנים בנקודות, שנקראים לכן תנועות, או נקודות.

האותיות.

אותיות האלפא ביתא העברית הן עשרים ושנים, ואלו הן:

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ

ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

שמותן: אלף בית גמל דלת הא וו זון חית טית יוד כף

ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

ל מ נ ס ע פ ל ק ר ש ת

למד הם נון סמך עין פא צדי קוף ריש שין תו.

הַאוֹתוֹת כ' מ' נ' פ' צ' קִשְׁתָּן בָּאוֹת בְּסוֹף הַמִּלָּה, וְיֵשׁ לָהֶן
הַמִּנְיָה אַחֲרֵיהֶן וְהֵן נִקְרְאוֹת סוֹפִיּוֹת: דָּם נָרַץ דָּם וְיֵשׁוּן שְׁנֵי
מִבְטָאִים לוֹ: ש-ש, הַנִּקְרְאוֹת: שֵׁין וְיִמִּית, שֵׁין שְׁמָאֵלִית.

הַעֲרָה א): הָאוֹת אֶלֶף אֵינָה אֶלָּא סֶמֶן הַקּוֹל הַפְּשוּט כִּמּוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא מִ
הַגִּרֹן וְאֵינָה מִתְבַּטֵּאת אֶלָּא עִם הַתּוֹעָה.

הַעֲרָה ב): אֵת הָאוֹתוֹת הַדּוּמּוֹת: אֵע, בִּדו, חֲדַ, מִדַּת, פִּיק,
ס(ש)ִית אֵנוּ מִבְטָאִים בְּלִי שְׁנֵי וְהַבְדֵּל, אֲכַל אֲחִינוּ הַסְפָּרִים,
הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִבְּדִילִים מִבְטָאֵן הַצֵּחַ בֵּין הָאוֹתוֹת הַדּוּמּוֹת.

הַעֲרָה ג): קֶתֶב זֶה שֶׁסָּפְרִינוּ הַעֲבָרִים מִדְּפָסִים בּוֹ וְשִׁבְזָתְבִים בּוֹ אֵת סִפְרֵי
הַתּוֹרָה וְהַנְּבִיאִים, נִקְרָא קֶתֶב אֲשֹׁרִי; קֶתֶב הָאוֹתוֹת הַקִּטְנוֹת
הַבָּאוֹת מִתְחַמֵּדֵן נִקְרָא קֶתֶב רִשִּׁי.

מוֹצֵא הָאוֹתוֹת.

אוֹתוֹת הָאֶלְפָּא בִּיתָא כְּפִי שְׁאֵנוּ מִבְטָאִים אוֹתָן בְּפִינוּ
נִחְלָקוֹת לַתּוֹעָה מוֹצָאִים:

- א): א' ה' ח' ע' (ר) מוֹצָאֵן מִן הַגִּרֹן.
- ב): ג' י' כ' ק' . מִן הַתּוֹד וְכְלֹמְרָעַל יְדִי מַנַּע הַלְשׁוֹן בַּחֲדָ.
- ג): ד' ט' ל' נ' ת' . מִן הַלְשׁוֹן.
- ד): ז' ח' צ' ש' (ר) . מִן הַשְּׁנֵיִם.
- ה): ב' ו' מ' פ' . מִן הַשְּׁפָתִים.

הַעֲרָה א): אוֹתוֹת בְּנוֹת מוֹצֵא אֶחָד מִתְחַלְפּוֹת לַמַּעֲמִים בְּכַתְבֵי הַקֶּדֶשׁ.
הַעֲרָה ב): הָאוֹת רִישׁ יֵשׁ שְׁמִבְטָאִים אוֹתָהּ בַּגִּרֹן, וְיֵשׁ שְׁמִבְטָאִים אוֹתָהּ
בְּעִנְיַת הַשְּׁנֵיִם.

עֶרֶב שִׁבְת.

ערב שבת אחרי הצהרים ביום קיץ.
נערי החדר גומרים את ה"סדרה" ואת ה"תפלה" של השבוע.
והולכים לבתיהם טעונים סדוריהם, הומשירם וגמדותיהם. ילדה

רצה אל בית המדרש לשאל "שאלה" אצל הרב; אבות ונערים
שבים מבית התקפדת, ראשיהם גלוחים לכבוד שבת, ומראה
כמראה פקשים גזוזים. בעליבתים מטילים להם בשוק ברחבה,
כבירושלים עיר הקדש; בכל עבר ופנה שמחה ותהלה, שמחה
של ערב שבת; הכל אצים רצים דחופים ומבטלים. גפר, כי
ערב שבת היום. החמה גם היא פני ערב שבת לה: יוצקת היא
אורה בתהוה ואינה מקפדת כלל, מפקירה היא את קויהפז שלו
לכל עובר ושב. מבית המרוח יוצאים אכרים ואכרות שפונים,
מחבקים ומנשקים זה לזה, בוכים ושוחקים יחד מתוך דמעות
של שפירות, מתנועעים ומרקדים.

ולכל אשר תעיף עיניך תראה – ערב שבת.

הנה יהודים זקנים, צעירים ונערים אצים אל היאור לרחוץ
את בשרם לכבוד השבת. מאחורי ביתו של השוחט משתפך
הנהר, ועל שפתו אתה רואה את כל העירה ערפה כיום הולדת.
השרה כאלו זרוע בגדי לבן, וגויות השופות נראות מחוץ למים
ובתוך המים. האבות מלמדים את בניהם לשחות. הילדים בוכים,
צעקתם עולה עד לשמים, ואבותיהם מוחכים את ילדיהם
המפרפרים, מטבילים את ראשיהם בעליפתם בתוך המים.
יהודים בעליזוקן קופצים ומרקדים, מריעים, נאבקים ומתהוים
מים זה על זה וממלאים שחוק פיהם. מעשי פשפים! יהודים
מקפאים, שבעי רגן ודאנה בכל ימות השבוע נהפכים בין רגע
לילדים שובבים.

ובתוך כך מתחילה החמה שוקעת שם מרחוק, מאחורי
היער; הכל עולים מן התהצצה ואצים לשוב הביתה.

נערים רחוצים וסרוקים רצים וגושים בקבוקים: הולכים
הם להביא יין לקדוש. החנויות נסגרות זו אחר זו ותריסיהם
מוגפים בקול תריקה-תריקה. בקצה האפק, מתלקם הכדור

האדום ושוקע בַּעֲנַן־פָּז. השמים הולכים וכהים. הגה דופקינ וקוראים: „אל בית הכנסת“!

בחלונות מתהילים מציצים נרות דולקים, נרות של שבת. הַאֲפֹהוֹת והכנות נראות פה ושם על פתחי הבתים, לבושות שמלות שבת ורחוצות לְמַשְׁעִי. מנוחה ברחוב: יהודים לבושים בגדי שבת הולכים אל בית התפלה, חסידים לבושי אַמֶּלֶס וּמָשִׁי. פְּזֻמָּאוֹת וסנדלים, הולכים אל הַ„בֵּי“. כל החלונות מאירים באור עליו של נרות השבת. נערות הולכות לשוח. שירת „לְכָה דוֹדִי“ של החזן בוקעת את האויר; הקולות מתערבים יהד ומשתפכים בתפלה הַשְּׁאִית לאלהים.

והלילה פורש את כנפיו על העֶרְה. השבת באה ועמה—
מלאכי מנוחה וּשְׁלֵוָה.

ליל שבת. מהחלונות הפתוחים בוקעים ועולים אורות של שבת, האורות החביבים של הקדוש־ברוך־הוא; ורוחות קלים נושבים ומרחפים מן השדה ונושאים בכנפיהם ריחות נעימים, המשתפכים בכל פנות הבית, חומפים בדרך הַעֲבָרָה מלה אחת מן הַ„תְּחִנָּה“. מברכות השבת, ויוצאים שוב דרך החלון ונושאים את הברכה על פני הרים ועמקים, על שדות וְיַעְרִים, על השמים ועל הארץ ומפיצים „ברכות השבת“ במרחבי העולם הגדול, עולמו של הקדוש־ברוך־הוא.

היהודים חוזרים מבתי התפלה; מי שהיכלת בידו לוקח לו „אורח“ לשבת. ומלאכי השרת הולכים לפני „בני־המלכים“ ומבשרים שלום ומפיצים מנוחה.

ובשרואים היהודים את הַ„נוֹים“ היושבים בבגדי חול, הם ונשיהם ובניהם, על הספסלים שלפני הבתים ומשוררים ומזמרים

שירים הפלים מתוך שפרות-יניעו ראש: נוד ינודו להם לערלים
העלובים, שאין להם קדושת השבת!...

ורחמי אלהים פרושים על כל התבל ועל הלילה היפה...

פאור: הסדרה - פרשת השבוע. - ההפטר - פרק מנביאים, שקוראים באותה
השבת אחר קריאת התורה. - למשעי - לנקיון. - ה"תחנה" - סמו
תפלות לנשים בזרנון. - הפלים - חסרי טעם. -

ברכת הנרות.

ערוך השלחן, ילפינו הסדינים,
גם כפות הפסח, מזלגות, שפינים;
הקערות מלאות מאכלים למעדנים,
הדגים לחלות משקרי עינים;
יין צמוקים ושרף נוצצים בקנקנים;
והנרות במנורות סבוכות כפזים
בפטורי ציצים לשלשת הקנים;
ובעלת הבית, כלולה בעדיים,
בלב מלא רגש הנרות מדלקת
ובמעל כפיה לחש יוצקת:

לכבוד אלהים, שבת קדש והתורה,
גם לכבוד "המצוה" הקדושה והטהורה;
יהי רצון מלפניך, אל פחד אבי,
להאיר מחשבי נפשי ולטהר לבבי
מרעיוני חל ומדאגה שבעתי רבת...
אשא ידי קדש - להדליק נר של שבת...
אנא, אל שדי, אל אלהי הרוחות,

להיות עיניך לבית הזה פקוחות;
שלח לנו ברכתך בספרך חקקה,
למען נמלא טעוֹתֶיךָ, מַצּוֹת הַצֶּדֶקָה".
שלח אוֹרְךָ לְאִישִׁי, כֵּן לוֹ אֶרֶץ יָמִים
תֵּאֲרֶנָּה בַתּוֹרָה עֵינֵי צַדִּיק תָּמִים...
שלח אוֹרְךָ וְאַמְתָּךְ לִילְדֵי הַיְּקָרִים,
הָאֵר עֵינָם בַּתּוֹרָתְךָ לַחַוּזוֹת מִיִּשְׂרָאֵל;
יִזְכּוּ לְזִיו הַשְּׂכִינָה, תְּהַלֵּל יְהוָה נִשְׁמָתָם,
וּכְגֹרֹת הַשֶּׁבֶת כֵּן תֵּאֵיר חֻכְמָתָם.

"אֵף אֲנִי אֲמַתְךָ, אֱלֹהֵי הַרוּחוֹת,
הַעֲלִיתִי גֵר מַצְנָה לְכָבוֹד יוֹם הַמְּנוּחֹת,
וְהָיָה זֹאת "מַצּוֹתִי בְּעֵינֶיךָ נִחְשָׁקָה
כְּתָרֶיךָ מַצּוֹת, אֲצַפֵּעַ אֱלֹהִים כְּתָבָה;
כֵּן לִי כֹחַ לְפָרֶגֶם בְּגִי בֵּיתִי הַיְּקָרִים,
לְכַלְכֵּלם בְּכָבוֹד כָּל יְמֵי חַיֵּי הַנְּשֹׂאִים.
לֹא יָמוּת פָּרִי בְּמִנִּי, כֹּל יִדְעוּ מְכֹאֲבִים,
וְאִזְכָּה לְנֶדְלָם לַתּוֹרָה, לְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים מְדֻבָּים.
יְדָמִי יִרוּשָׁלַם בְּדַמְעוֹתֵי הָרִיחַ,
הָאֶרֶץ נִפְשִׁי לְשֹׁמֵעַ שׁוֹפֵר מְשִׁיחַ;
אִזְכָּה לְרִאשׁוֹת עִיר קִדְשֶׁךָ עַל תְּלָהּ בְּנוֹיָהּ,
וְלַהֲעֹלֹת בְּצִיּוֹן גֵּר שֶׁבֶת - תִּלְלוּהָ!"

פֶּאֶר: מְשַׁקְרֵי עֵינַיִם - רֹמִיִּים בְּעֵינֵיהֶם. - סְבוּכוֹת כְּפִים - שְׁקִיָּתוֹן סְבוּכִים
וּקְלוּעִים זֶה בָּזֶה. - בְּפִטְרֵי צִיִּים - מְסַאֲרִים בְּפִרְחִים וְצִיִּים. -
בְּמַעַל - בְּהֶרֶם. - כְּלִילָה בְּעֵדִים - מְקוֹשֶׁט מֵאֵד. - לַחֲשׁ -
חֲמֵל. - רֶבֶת-הַרְבֵּה. - הָרִיחַ-רִחֵץ וְשֹׁמֵעַ-עַל תְּלָהּ-עַל מְקוֹמָה. -
הַעֲרָה: הַתְּלִמִּידִים יִכְתְּבוּ עַל פִּי שִׁיר זֶה תְּכֻנַּת הָאִשָּׁה הָעֵבְרִיָּה.

שֵׁבֶת בַּצְהָרִים.

בימים ההם ואני נער בן שלש עשרה, מִיָּשָׁכִים והולך החדרה, ומאחר לשבת שם בנשף; יושב ועוסק בתורה ושכב הבית רק לסעודת היום ולינת הלילה. אֲזָנִים עָרָאִי אני בבית הורי כ ימות השבוע, וישיבת קָבַע אני יושב בבית רק בערב שבו מחצות היום ואילך; או קָרָא לנו— העבדים, עבדי ה' הקטנים דרור עד יום המחרת אחר חצות היום.

ובשבתות אחר חצות הגנו באים אל הרבי; בימות החרן הגנו קוראים לפניו „בְּרָכִי בְּפִשִּׁי“, ובימות החמה אומרים „פרק“. הנה שבת חרף. ואנחנו מעמידים את השלחן אצל התנוו הרבי יושב בראש ואנחנו מסביב וקוראים: „עוֹשֶׂה אֹרֶךְ פְּעֻלָּתָהּ... בְּמִשְׁלַח מַעֲנִינִים בְּנִחְלִים... אֲרֹנִי לְכָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע... עֲלִיָּהֶם עוֹן הַשָּׁמַיִם יִשְׁכֹּן; מִמֶּיִן עֲפָאִים יִתְּנוּ קוֹל... שֵׁם צִפְרִים יִקְנֶנוּ...“ ובחזון יִתְּמָה הָרוּחַ בַּקִּפְדָּנוֹת שֶׁל זָקֵנִים; „שְׁלֵמַת הָאֹר מַלְמַעַלָּה הִיטָה לְבִלּוֹאֵי סַחְבוֹת מְזוּהָמִים... הַחֲלוּנוֹת מְקַסִּין כְּפוֹר וקָרָח, שֵׁם יִצְיָצוּ עֲצִים וָאֲדוּמִים, אֵךְ עוֹף הַשָּׁמַיִם לֹא יִשְׁכּוּ בְּתוֹכָם... יֵשׁ אֲשֶׁר תִּצְיֵן הַשֶּׁמֶשׁ רִנֵּעַ בְּעַד הַחֲלוֹן, וְהִיא דְּמִיוֹנוֹ בְּאֵלּוֹ מִתְחַנֶּנֶת הִיא לְאַסְפֶּת רִנֵּעַ הַבֵּיתָה וּלְפָנוֹת לֵה מְקוֹם אֵצֶ הַתְּנוֹר לְהַתְחַמֵּם מֵעַט...“

והתנוור משפיע הֵם ונוסף עלינו תנומה נעימה. התלמידיו מְפַתְּקִים... הרבי נופל נפילת אפים, כבתפלת אפים, „מִתְּנִין“ שֶׁל חוֹל. אֲמָרוּ, אֲמָרוּ... — הוּא מְזַרְזֵנוּ מִתּוֹךְ תְּנוּמָה קֵלָה — אֲמָרוּ פֶסֶם פֶּסֶם אִישׁ אַחֵר דַּעְתּוֹ... הוּא מְנַמֵּם.

ואני — שפתי מדוככות ועפעפי נסגרות...

ואני רואה את עצמי בין הרים גבוהים, ועליהם אֲרֹנִי אֶ מְרִינִים לי מְנִבֶּה בְּרֹאשֵׁיהֶם... וצפרי שמים מתלחשות... צוּחֻקוֹת לי כִּבִּין הָעֵלִים... וּמִבִּין הָהָרִים נִינִים פֶּלַג מֵהוֹר כְּעִי

הכסף, משתובב ומתפתל ימינה ושמאלה על העמק הירוק...
 על שפתו ידלגו, יקפצו לשפנים וחיות קטנות עם גדולות...
 ואני קופץ ומדלג עמהם... והשמים ממעל אינם שמים – אך
 שלמה, שלמת אור! והאדמה מתחת אינה אדמה – כי אם ידיעה.
 ידוקה, וענני האור בשמים הם סוסים בעלי כנפים אמורים
 למרכבה ושמים בָּאֵנִיר...

קול הרבי מעירני מתנומתי. אני מתעורר – ושומע קול
 נער קורא:

"מַצְמִים תִּצְוֶה לְבָהֶמָה", ואני מביט אל החלונות ורואה
 כפור וקרח...

– הוי! – מתאנח אני ומתנענע לשדות ירוקים, לצפיר
 שמים, לרקיע טהור, לנחלי כסף... הוי, מתי יבא הסוף לחרף הזה!

סוף-כל-סוף עבר החרף והאביב הטוב הגיע; הדבורים
 החפשיות שבו אל קניהן ואנחנו – אנחנו עבדי אלהים הקטנים,
 שבנו הַחֲדָרָה.

ובכל שבת ושבת אנו מתאספים אל בית הרבי וקוראים
 "פרק".

ובית הרבי אינו דומה אז ל"חדר": הַכְּתָלִים מְסֻידִים, הרצפה
 מְרֻבָּצָה, על השלחן הארוך פרושה מפה לבנה; הכל נקי, הכל
 טהור. גם הרבי בעצמו אינו כלל אותו הרבי הזועם של כל
 ימות-השבוע: מצחו נוצץ, פניו מאירים, עיניו דומה שהן
 צוחקות אלינו...

"הַסֵּתֶמֶל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים" – קורא הרבי לפנינו – וְאֵין אֲתָה
 בָּא לִידֵי עֲבָרָה: דַּע מָה לְמַעַלָּה מִפֶּן...
 ואני יודע שלמעלה ממני יש שמים גבוהים, שמש יפה,
 כוכבים עליונים, יְרֵם תְּקִים...

ומלמשה – הוי, שם בעמק מה נחמד! ומה נעים לשבב
פְּרָקְדֵן על יד הנחל להסתכל בְּשָׁמַי הַתְּכֵלֶת הַמְּהוּרָה שֶׁם מַמְעַל,
זֹלֶהתֶהפֶךְ וְלֹהֵבִיט בְּרִקִיעַ הַתַּחְתּוֹן, אֲשֶׁר שֶׁם בְּתוֹךְ הַנַּחֲל!..

הִרְבִּי גַמַר אֶת הַפֶּרֶק וְשׁוֹלַח אוֹתָנוּ לַחֲפָשִׁי. וְאֵנִי מֵתַעֲלֵם
מֵעֵין אֲבִי וְרֵץ חֲרָשׁ אֶל הָעֵמֶק... אֲנִי חָשׂ אֶת הַיָּדָק הַבֶּךְ תַּחַת
רִגְלִי וּמִתְחִיל לִרְקֹד וּלְפָזֵן כְּגִדִּי בְּלִי כָל קֶמְטוֹב שֶׁל בּוֹשֶׁה מִלִּפְנֵי
עֲצָמִי, מִלִּפְנֵי נֶעֱר בְּרִמְצוּהַ, קֶרֶקֶמָא דְקִנְנָה תַּפְלִין, שְׁפָצְרָפִין
אוֹתוֹ לִמְנָן? כְּאִישׁ גִּמּוֹר, קְבֻעַל קְעָפִיו:

וְאֲנִי מִתְנַפֵּל עַל יַד הַנַּחֲל וּמִבִּיט בּוֹ... וְצִפְרָדַעִים מַפְסִיקוֹת
רִנֵּעַ בְּאִמְצַע שִׁיחָתָן, מִגְבִּיהוֹת רֹאשׁ וּמִבִּישוֹת אֲלִי. כַּמְדוּמָה
שֶׁהִכִּירוּ בִּי, כִּי אֲנִי בַעַל־סוּד וִיכּוֹלוֹת הֵן לְדַבֵּר בְּפָנַי כְּכֹל הָעוֹלָה
עַל רוּחַן, וְלִפְיֶכֶךְ הַתְּחִילוּ שׁוֹב מִשִּׁיחּוֹת וּמִקְרָקוֹת בִּינִיהֵן לְבִין
עֲצָמָן, וְהַנַּחֲל שׁוֹמֵעַ וּמִתְפַּלֵּא... מִקְמַט הוּא אֶת פָּנָיו מִרְב
הַתְּפַעֲלוֹת.

– קר-קור! קרר! – אַבֵּל אֲיִנִּי מִבִּין מְאוּמָה. מַה הֵן מַסְפְּרוֹת?
אֶת כָּל מַה שִׁישׁ לִי, שֶׁהִיָּה לִי, הִיִּיתִי נוֹתֵן אוֹ, לוֹ לְפָדְנִי אִישׁ
לְהִבִּין אֶת שִׁיחָתָן.

אַבֵּל הֵסוּ שֶׁם מִעֵבֶר לַנַּחֲל, בְּתוֹךְ הַיַּעַר שֶׁעַל שִׁפְתּוֹ,
תְּקַעָה צִפּוֹר אַחַת "תְּקִיעָה"... וְאַחֲרֵת עֲנָתָה ב"שְׁכָרִים וְתִרְעוּת"...
אַחַת שׁוֹאֵלֶת וְאַחַת עוֹנָה... וּמִסְכִּיב הַכֹּל שׁוֹתֵק, הַכֹּל שׁוֹמֵעַ
זִמְקִשִּׁיב... וְנִזְוָעוּ עֲנָפֵי הָעֲצִים, וְהַחֲנֻכִּים יוֹצְאִים בִּמְחֹלוֹת,
זִמְשִׁפְּרִי הַנַּחֲל צוֹחֲקִים-צוֹחֲקִים... וְגַם אֲנִי חָפֵץ לַצְחוֹק, לִרְקוֹד,
לִשְׁוֹר – אֵלֶּא שְׁאֵנִי מִתְבִּישׁ לִפְתַּח פֶּה פֶּה בֵּין הַמְּשׁוֹרְרִים הָאֵלֶּה...
"אַיֶּשֶׁר שֶׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ... מִפִּין עֲפָאִים יִתְּנוּ קוֹל". וְאֲנִי
מִבְּקֵשׁ לִרְאוֹת אֶת הָאֵל הַגָּדוֹל וְהַטּוֹב, הַפּוֹתַח אֶת יָדוֹ וּמוֹשִׁבֵּיעַ
לְכָל הַיָּרֻזִּין, וְאֲנִי מִבִּיט בְּתוֹךְ הַרְקִיעַ הַרְחֵב, הָאֲדָף, הָעֵמֶק...
וְאֲנִי יוֹדֵעַ, כִּי שֶׁם – הָאֵל, וְאֲנִי אוֹהֵב אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד.
וּפְתָאֵם תְּבֵא תְּאוּהַ בְּלָבִי לְבֵא בִיעַר הַקְּדוֹשׁ הַלֵּו, שֶׁשֶּׁבֶךְ

הצפרים של „ברכי נפשי“ יקננו ; וכבר חלצתי את נעלי ופשטתי את בנדי וְאָהִי נכון לקפוץ אל הנחל לעָבְרוֹ מֵהַר וּלְהִכָּנֵס אֶל תוֹךְ הַיַּעַר

„וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בַּסֶּפֶר נִקְהָתִים!“ – נזכרתי שלא לרצוני מאמר הַתִּנְאָה ב„פרקי אבות“ – וכלום מותר לרחוץ בנהר בשבת ? ופתאם נדמה לי, שְׂרַאשִׁי הַצַּפְרָדַעִים הַמְצִיצִים מִן הַמַּיִם אֵינֶם אֵלָּא נְלָלוֹת צְפוֹת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְהַצַּפְרִים אֵינֶן שְׂרוֹת אֵן קוֹרָאוֹת : עַל דְּאַמְפֹּת אֲמִפּוֹד“.

ואני ירא ומפחד מפני האל – ושב ללבוש את בנדי ; וְיִרְאָתִי אֶת הָאֱלֹהִים גְּרָשָׁה מִלְּבִי אֶת אֱהָבָתִי לָאֱלֹהִים, הַמְּשִׁבֵּעַ לְכָל חַי רִצּוֹן“.

וחיש אני נזכר, ששם בבית המדרש יבקשני אבי לתפלת המנחה, ואם לא ימצאני, חלילה, יִיטְרְנֵנִי קִשָּׁה. ויראתי את מוסר-אבי גְּרָשָׁה מִלְּבִי אֶת יִרְאֵת הָאֱלֹהִים... ואני מלמד מראש את לשוני לשַׁקֵּר לְאָבִי וּלְאִמִּי לוֹ, כִּי הֵייתִי עַד כֹּה בַּחֲדָר.

ואני נחפו ושב, נכנס בהשאי ונדחק בין המתפללים ומשתדל להִקְרָאוֹת לְעֵינֵי אָבִי בְּהִסְחָדָעַת מְדוּמָה, כְּשֶׁאֲנִי מִתְפַּלֵּל וּמַעֲלֵעַל בְּסִדּוּרִי.

והנה „פרק שירה“ הופיע לעיני. גם זה „פרק“... אבל זהו „פרק שירה“! מדוע לא יקרא רבי עמנו פרק זה ?

„צפרדע אומרת : ברוך שם כבוד מלכותו“ הוּא – לְבִי ! עֵתָה יִדְעָתִי אֶת שִׁיחָתָן שֶׁם עַל שַׁפַּת הַנַּחֲלָה !

„צפור מה אומרת : „גם צפור מְצַאָה בֵּית וְדָרֹדֶר קָן לָהּ“
„אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ, מִבֵּין עֲפָאִים וְהֵנוּ קוֹל“... הוּא, כֹּה מֵאֵד אֶהְבֵּתִי אֶת הַרְבִּי, לוֹ רִצָּה לִקְרֹא עִמָּנוּ אֹז „בְּרָכִי נִפְשִׁי“, וְעַל דָּבָר „פְּרִק־אֲבוֹת“ הֵייתִי מִבְּטִיָּה לִי בְּתֶן-צִדְקִי לִקְרֹא אוֹתָם בְּשִׁבְתוֹת הַחֶרֶף.

פ א ו ר : א ו ר ה ע ר א י - א ו ר ה ה ב א ב מ ק ר ה ו ל ע ת ק צ ר ה . - ו ש י ב ת ק ב ע -
 י ש י ב ת ק ב ו ע ה , ת מ י ד י ת . - ע ו ט ה - ע ו ט ה , ל ו ב ש . - ת ח נ נ - ת ח פ ל ה
 ש א ו מ ר י מ א ח ר , ש מ ו נ ה ע ש ר ה : ו י א מ ר ד ו ר א ל ג ד . - מ ר ק ב צ ת - ש ו ר ק
 ע ל י ה מ י מ כ ר י ש ל א י ע ל ה א ב ק . - י נ י ת - י ת פ ר י . - ק ר ש ו ב - ס פ ה . כ ל ז מ ר .
 מ ע ט . - ב ר ק ב ת א ד מ נ ח . . . - ר א ש ע מ נ י ה ת פ ל י . - ע ל ד א ט מ פ ת
 א ט מ פ ד - ע ל ש ה ט ב ע ת א ח ר י מ ה ט ב י ע ו א ו ת , ו ד ב ר י ה ל ל כ ש ר א ה
 ג ל ג ל ת ש צ ה ע ל פ נ י ה מ י מ . - ב ה ס ח י ד ע ת - ש ל א ב כ ו נ ה . - ב ה נ
 צ ר ק - ב א מ ו נ ת , ב י ש ר . נ ה י צ ר ק ו ל א ו צ ר ק . -

התנועות.

א ע ש ר ת נ ו ע ו ת ה ה : ח מ ש ת נ ו ע ו ת ק ט נ ו ת , א ו פ ש ו ט ו ת
 ו ח מ ש ת נ ו ע ו ת ג ד ו ל ו ת , א ו מ ר כ ב ו ת ; ו א ל ו ה ה :

התנועות הקטנות ומבטאן האשכנזי והספרדי :	התנועות הגדולות ומבטאן האשכנזי והספרדי :
פ ת ח () א ז ה ר .	ק מ י () א א א ש מ , ב א .
ס ג ו ל () א א ר י .	צ ר ה () א א א ש מ , צ א , ב י נ .
ח י ר ק () א א מ , מ נ .	ח י ר י ק () א א א ש י ר , ר א ש ו נ .
ק מ י () א א ח פ ש י .	ח ו ל מ () א א א ס ב , א ו ר , צ א נ .
ק ב ו י () א א א מ ל , מ ל מ .	ש ו ר ו ק () א א א ק ו מ , פ א ר ה .

ב ת נ ו ע ו ת ה ק ט נ ו ת ה ה ס מ ג ק ו ל ו ת פ ש ו ט י מ , ו ל פ י כ ה
 ק ו ר א י מ ל ה ה ג מ פ ש ו ט ו ת .

ה ע ר ה : ת נ ו ע ו ת ה ק ט נ ו ת א י ב ה ב ל ב י נ ה מ ב ט א ש ל נ י ה א ש כ נ ז , ו ב י נ
 ה מ ב ט א ה ס פ ר ד י .

ג ת נ ו ע ו ת ה ג ד ו ל ו ת כ ל א ח ת מ ה נ מ ר כ ב ת (מ ח פ ר ת)
 מ ח נ ו ע ה פ ש ו ט ה ו ח צ י ת נ ו ע ה : ה ק מ י - מ ק מ י ו ח צ י פ ת ח ; ה צ י ר ה -
 מ ס ג ו ל ו ח צ י ח י ר ק ; ה ח י ר י ק - ח י ר ק ו ח צ י ח י ר ק ; ה ח ו ל מ - מ ק מ י
 ו ח צ י ק ב ו י ; ה ש ו ר ו ק - מ ק ב ו י ו ח צ י ק ב ו י , ו ל פ י כ ה ק ו ר א י מ ל ה ה ג
 מ ר כ ב ו ת .

ה ע ר ה : ל פ י ה מ ב ט א ה ס פ ר ד י , ה מ ק ב ל ב א ר כ ו ש ר א ל , ד ו מ ו ת ה ת נ ו ע ו ת
 ה ג ד ו ל ו ת ל ק ט נ ו ת , ב מ ו ש ב מ ב ט א נ ד ו מ ה ה ח י ר י ק ל ח י ר ק ו ה ש ו ר ו ק

לקבוצין, אלא שכן, הגדולות, ארבות יומר, וכן יהיה מבקש
תקמץ-א, הצירה-א, והחולם-א.

(ד) תנועה סרפכת בשהיא באה לבדה בלי אות מיתרת
לסמן לה היא נקראת: סרפכת גסרת, כמו: שם, בן, סב;
וגש שכתבא אתריה אחת מאותיות א' ו' י' ואז היא נקראת:
סרפכת נראית. הא' באה אחרי כל התנועות: בא, צא,
ראשון, צאן, פארה; הו-אחר חולם ושורוק: קול, שוב; מיור-
אחר צירה וחיריק: גין, שיר. גם התא באה בסוף הפלה לסמן
התנועה שלפניה: גלה, גלה. אותיות א' ה' ו' י' נקראות
אפואת הקריאה.

הצרה: הצירה וחיריק, החולם והשורוק מתחלפות לפעמים זו בזו:
חן-סן, ריש-ריש, יקום-קום; יקום-קום. החיריק והשורוק
באות במקצת תמיד נראות.

(ה) התנועות אינן באות לבדן אלא עם אות א': אפקיד,
אשמו-אם, אקום, אצא, אוליה, אובר. בק השורוק באה
לפעמים בראש הפלה וכן תחבור לפני שוא ואותיות ב' ו' מ' פ'
בלי א', ונקראת שורוק גנובה, בן באה גם הפתח בסוף הפלה
לפני ה' ח' ע': גבת שולח יד-ע ונקראת: פתח גנובה.

קרא את הפרק הקודם ובראה איזה תנועה פשוטה ואיזה תנועה
מרבכת; המרבכת-ממה היא מרבכת, ואיזה מרבכת נראית
ואיזה מרבכת נסתרת.

ברכי, נפשי, את יי!

הוד והדר לבשת;	יי אלתי גדלת מאד.
נומה שמים פיריעה.	עומה אור פשלמה.
המקרה במים עליותיו.	
המהלך על בנפירות.	השם עבים רכובו.
משרתיו - אש להט.	עושה מלאכיו רוחות.

יסד ארץ על-מבונה, בל-תמוט עולם ועד.
 המשלח מעינים בנחלים, בין הרים יחלכון;
 ישקו כל-חיתו שדי, ישברו פראים צמאם;
 משקה הרים מעליותיו, מפרי מעשיה תשבע הארץ;
 במים חציר לבהמה, ולחם-לבב-אנוש יסעד.
 ישבעו עצי יי, ארזי לבנון אשר נמט;
 עליהם עוף-השמים ישכון, מבין עפאים ותנו קול;
 אשר-שם צפרים יקננו, חסידה ברושם ביתה.
 הרים הנבחים-ליגעלים, סלעים מחסה לשפנים.
 עשה ירח למעדים, שמש ידע מבוא.
 תשט חשך ויהי לילה, בור-תרמט כל-חיתו-יער;
 הכפירים שאנים למרחק, ולבקש מאל אכלם;
 תזרח השמש ואספון, ואל מעונותם ירפצון.
 יצא אדם לפעלו, ולעבודתו עדי-ערב.
 מהרבו מעשיה, יי, כלם בחכמה עשיתה.
 מלאה הארץ קניניה, מלואה הארץ קניניה.
 זה הים גדול ורחב ידים, מלואה הארץ קניניה.
 שם רמש ואין מספר, חיות קטנות עם גדלות;
 שם אניות יחלכון, לוויתן זה יצרת לשחק-בו.
 כלם אליה ישברון, לתת אכלם בעתו;
 תתן להם ילקטון, תפתח ידך ישבעון מזב.
 תסתר פניה - ויהלון, תפתח ידך ישבעון מזב.
 תוסף רוחם ינועון, ואל עפרם ישובון;
 תשלח רוחך יבראון, ותחדש פני אדמה.
 תמזג לוארץ ותדעד, ובע בהרים-ויעשגו.
 יהי כבוד יי לעולם, ישמח יי במעשיו;
 אשריה ליי בחיי, אומרה לאלהי בעודי;

יֵעָרֵב עָלָיו שִׁיחִי , אֲנֹכִי אֲשַׁמַּח בִּי .
 יִתְמָו תַּמָּאִים מִי־הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם .
 בְּרָכִי בְּפִשִּׁי אֶת־יְיָ הִלְלוּהָ !

פ א ו ר : עוֹשָׂה - לֹבֵשׁ . - הַמְקַרֶּה-עוֹשָׂה תְּקֵרָה, בֹּנֵה . - עֲלִיּוֹתָיו-כְּנוֹי לַעֲנִיִּים
 הַגְּבֹהִים . - רְכֹבֹב - מִרְכַּבְתּוֹ . - מְכַנְיָה - יְסוֹדוֹתֶיהָ . - בְּנֻחָלִים -
 בַּעֲמָקִים . - יִשְׁכְּרוּ - יִשְׁקִיטוּ . - פְּרָאִים - חֵיּוֹת הַיַּעַר . - מְפָרִי
 מַעֲשֵׂיךְ - כְּנִשְׁמֵי הַבְּרָכָה . - יִסְעֵד - יִחַק . - יִשְׁבְּעוּ - יִרְוּ מִי נֶשֶׁם . -
 לַיַּעֲלִים - מִיֵּן צִבְאִים . - לְמַעֲרֵם - לַתְּקוּפּוֹת יְרוּעוֹת . - יָדַע מְבֹאֵר -
 זִכֵּן שְׂקִיעָתוֹ . - לְשִׁחַק בּוֹ - בָּיִם . - יִשְׁכְּרוֹן - יָקוּ . - תוֹסֵף (=
 תִּאֲסֹף) - תַּחַח כֹּהֵם . - הַמְּבִיט לְאָרֶץ - כֹּזֵם . - וְתִרְעַד - יֵה
 רַעַשׁ אֲדָמָה . - וְיַעֲשֶׂנוּ - הַהָרִים יוֹרְקִים אֵשׁ וְעֶשֶׂן . -

מַעֲשֵׂה בְּבֶן־מֶלֶךְ.

מִבְּקָרְעַד עָרֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ שְׂמוּאֵלִיק סַמְרָטְטוֹר בְּרַחוּבוֹת
 וּבִשְׁנֻקִּים, סָר אֶל הַחֲצֹרוֹת, נִבְנָם אֶל הַבָּתִּים לְקִנּוֹת וּלְמִכּוֹר
 סַמְרָטְטוֹמִים וּמְלֻבוּשִׁים בְּלוּאִים. כְּפֹף הוּא וּשְׂחוּחַ; פְּנֵי צִנּוּמִים
 וּמְקוֹמָטִים; וְזִנָּה קִפְצָה עָלָיו בְּלֹא־עֵת. עָנָף וְיִנְעַ מְשׁוּט בַּעִיר
 כִּכְלָב הוּא שֶׁב בַּעֲרֵב לְמַעֲוֹנָתוֹ - בֵּית קָטָן וּשְׂפָל, וּבְכִיסוֹ פְּרוּטוֹת
 מִסָּפֵר, וּפַעֲמִים כִּיסוֹ רִיק וְאֵין לוֹ אֵף פְּרוּטָה אֶחָת לְפֹרֹטָה. כּוֹרֵךְ
 פֶּת שַׁחְרִית וְעֶרְבִית וְאוֹכֵלֵן בִּיהַד, לֹא כַּדִּי שְׂבִיעָה, קוֹרֵא "שְׂמַע"
 וְנוֹפֵל עַל הַמַּטָּה. שׁוֹכֵב הוּא בְּלֹא כַח כִּמְת וְאַחֲרָיו כְּבָדִּים עָלָיו
 כַּעֲפֹרֶת. בְּבִקָּר יָקוּם מֵת זֶה לַתַּחִּיה, כְּבִיכּוֹל, יַעֲמֹד עַל רַגְלָיו
 וַיֵּצֵא לַפְּעָלוֹ עַד עָרֵב. כֵּךְ הוּא חֵי חֵי כִּלְב בְּכָל יָמֹת הַשָּׁבוּעַ.

אֵךְ הִנֵּה בֹא יוֹם עָרֵב שָׁבַת - וְצוֹרֶת בֵּיתוֹ הַשֶּׁמֶם מִשְׁתַּנִּית
 פֶּתָאִם: מְסִיד הוּא וּמְנַקָּה וְכֹלֹ אֹמֵר כְּבוֹד; הַשְׁלַחַן עָרוֹךְ מִבְּעוֹד
 יוֹם וּמִכּוֹסָה בְּמִפָּה לִבְנָה, וְעָלִיה שְׁתֵּי חֲלוֹת לֶחֶם מִשּׁוּחוֹת בְּזֶלְמוֹן
 שֶׁל בִּיצָה תֹּאוֹה לַעֲיִנִּים, וְנֹרוֹת דּוֹלָקִים בְּמִנּוֹרוֹת נַחֲשֶׁת מְנִרְמּוֹת
 וּפֶה לְכְבוֹד שָׁבַת. מִנּוּחָה נַעִימָה בְּבֵית. רִיחַ נִיחוּחַ מִמַּאֲכָלֵיכ

עֲתִידִים הַמּוֹנִים בְּקִירָה. אִם הַבָּנִים, שֶׁבְּכָל הַשָּׁבוּעַ הַיָּא מִפְּקָמָה
וְעִצּוּבָה, עֵתָה פָּנִיהַ מֵאִירִים, צִנִּיף טְהוֹר בְּרֹאשָׁה וְרוּחֵיחַן שׁוֹרָה
עָלֶיהָ. יִלְדוּתִיהַ הַיַּחֲפוּת, שָׁעָלוּ מִן הַרְחָצָה וְקִנְיָוִתִיהֶן סְדוּרוֹת,
לֶחֶן תִּלְתָּלִים, עוֹמְדוֹת בִּירְכָתִי הַבֵּית, וּמִתּוֹךְ פָּנִיהֶן נָפָר, שֶׁהֵן
מִמִּתִּינּוֹת לַמַּחֲבָדִי עֵינֵיהֶן וּמִצָּפוֹת בְּשִׁמְחַת לִבָּב.

— הֵם! קוֹל צַעֲדִים נִשְׁמָע... הוֹלְכִים וּבָאִים...

— שִׁבְתָּא טַבָּא! — אֹמֵר שְׁמוּאֵלִיק בִּפְתַּח הַבֵּית, מִבֵּית
בִּאֲהָבָה לְאִשְׁתּוֹ וּבְנָיו וּפְנֵיו מִבְּהִיקִים.

שִׁבְתָּא טַבָּא! — אֹמֵר אַחֲרָיו מִשְׁהֲלִי בְּנוֹ בְּקוֹל רֶם, נִכְנֵם
זֶבֶא הַבֵּיתָה בַּחֲפוּזֹן, כְּאִישׁ שֶׁבְּשׁוֹרָה בְּפִיו.

וְהָאֵב וְהֵבֶן מִקְדָּמִים אֶת פָּנָי "מִלְּאֲבֵי עֲלִיֹן", הַמְּלָאִים אוֹתָם
מִבֵּית הַכִּנְסַת לְבֵיתָם, בְּבִרְכַּת "שְׁלוֹם עָלֵיכֶם". סִמְרָטוֹר זֶה אִינוֹ
עוֹר כֶּלֶב, אֵלָא בֶן־מֶלֶךְ, וְלוֹ נִשְׁמָה חֲדָשָׁה וְצוּרָה חֲדָשָׁה. הוּא
מִקְדָּשׁ עַל הַכּוֹס, נוֹמְלִידִים וּמִסָּב אֲצֵל הַשְּׁלַחֵן: אִשְׁתּוֹ יוֹשֶׁבֶת
לִימִינוֹ וּבְנָיו לְשִׁמְאָלוֹ, בֶּן־הַמֶּלֶךְ מִקְדָּשׁ עַל כּוֹס יֵינ־צִמּוּקִים
זִנְסִיכִיזִי" הַקְטָנִים טוֹעֲמִים מִכּוֹסוֹ וּמִתַּעֲנָגִים עַל הֵיחַן הַמְשׁוֹמֵר לָהֶם
לַיּוֹם זֶה שֶׁכָּלוּ טוֹב. בֶּן־הַמֶּלֶךְ בּוֹצֵעַ עַל "לֶחֶם מִשְׁנָה" וּמַחֲלֵק פְּרוֹסוֹת
חֲלָה, חֲלָת־סֵלֶת מִמֶּשׁ, לְנִסְיָכִיו הָרַעֲבִים, וְאַחֵר — חֲתִיכַת דֶּגֶן
קִטְנָה, מַעֲט מֶרֶק, עֵצֶם וּבִשָּׁר כְּשֶׁעוֹרָה וּלְפֶת כְּנֹת—מִינֵי מִטְעָמִים
שֶׁלֹּא רָאוּ אוֹתָם בְּכָל יְמֹת הַשָּׁבוּעַ. וְהַגְדּוּלִים עִם הַקְטָנִים אוֹכְלִים
אֶת סְעוּדָתָם בְּשִׁמְחָה וּבְכִנְיָנָה הֵלֶב "לְכָבוֹד שִׁבְתָּ קָדֵשׁ". וְשְׁמוּאֵלִיק
בִּתְקִין אֶת גִּירוֹנוֹ וּמוֹמֵר בְּשִׁמְחָה מִזְמוֹר שִׁיר "יוֹם שִׁבְתָּ":

יוֹם שִׁבְתָּ קָדֵשׁ הוּא.

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שׁוֹמְרֵהוּ וְעַל הֵיחַן זֹכְרֵהוּ;

וְאַל יָשִׁים זֶל לְבָבוֹ: הַבָּיִת רִיק וְאֵין בּוֹ,

יִשְׁמַח וְיִרְנֶה, וְאֵם לָנָה — הַצּוֹר יִפְרַע אֶת חֻכּוֹ...

מִזְמוֹר, הוּא, וּמִשׁוֹרְרָיו הַקְטָנִים מִסִּיעִים לוֹ בְּנִעִימָה וּבְשִׁמְחָה.

זהמקלה מזמרת שיר, מה יפית" – זה שבח של יום השביעי
 שבו ינוחו יגיעי כח, וסמבטיון המתגלגל וסוער בימי החול,
 יעמוד וינוח מזעפו. סמבטיון הנקר, שפכל יום רץ ונקטר –
 זהו ישראל עם סגולה, בימות החול הם רצים בהמולה, בא שבת
 באה מנוחה, ונסו יגון ואנחה!...
 גם שמואליק, נח מועפו – שוקט הוא ושמת!..

למחר אחר, שלש סעודות יושב שמואליק בין השמשות
 בבית הכנסת ופניו כבושים בקרקע. יהודים נאנקים, מנבכים
 ואומרים: אשורי תמימי דרך – מזמור להזכיר, כי זו שבת המלכה
 תשים לדרך פעמיה. השמש באה, והנה אימה תשקה; ענן וערפל
 מתאדמים בשפולי הרקיע: הניהנם הוא הבוער שם באש להבה,
 אקול גורא עולה באזניהם: ישוכו רשעים לשאולה! כי הנה
 הרשעים מתי עולם, שביום השבת הניחו להם סענויהם בנחלי
 גפרית ואש, והיו מתגלגלים בנחת רוח על הררי שלג, – עתה
 על צוארם הם נרדפים, ומלאכי חפלה אצים וקוראים בועף: שובו
 חרדו לאבדון ובגרו שם כלכם יחדו! – אוי, חלפה עונת
 המנוחה; חמרמו פני השמים – והיהודי רואה לפניו את הניהנם
 הגורא, עברה זועם ומשלחת מלאכי חבלה...
 ושמואליק קורא בקול קורע לב:

גל מעלי חרפה ובוז,	כי עדותיך נצרתני;
נעניתני עד מאד,	וי חניני כדברך;
נפשי כבפי תמיד,	תורתך לא שכתתי;
כפים רודפי וצרי,	מעדותיך לא נמיתני;
לולא תורתך שעשועי,	אז אבדתני בעיני.

ואשת שמואליק יושבת בשעה זו בביתה אצל התנור והובקת ידיה.

בבית חשך. הירח מציץ בעד החלון הקטן וקו אור נאצל מהודו על הכותל נגדו. צללי ליל בתמונות משונות מפוזים שב ומפילים אימה על הילדים, העומדים צפופים כבני-צאן בהולים, מפנינים ראשם ומחרישים. דממה – רק צרצור אל צרצור קורא שם סן הסדקים שבקרן-זווית אצל התנור. היא יושבת שוממה ועצובת רוח ומנענעת בראשה וקוראה: „אלהי אברהם יצחק ויעקב“ בנעימה עגומה מאד – שבת קדש פנה, הלך לו... עומדת היא ונוטלת נפרוד ומשפשפה בכותל שפשוף לבטלה נם שני, גם שלישי, עד שלבסוף מתרצה בזעף ובצחנה כמראה אש פחלחלה ותמרות עשן; והיא מדלקת נר קטן של חלב.

– שבוע טוב! – אומרים בני הבית באנחה; רואים הם בששת ימי המעשה הבאים לקראתם חגורת צרה נשכחה:

– שבוע טוב! – מצפצף שמואליק, נכנס לביתו בִּתְשָׁאִי עיניו מבוטטות, פניו מְכִסְפִּין, מתחמק והולך בלי חמדה, ומבוכה ומבוקה בקרבו. אותה שעה שעת גלגול היא לשמואליק – בן-המלך התחיל מתהפך לכלב... אבל בן-מלך זה נאבק בכל מאמצי כח ואינו רוצה להתהפך לכלב; מבקש הוא רוח והצלה ונושא עיניו למרום, אולי יש תקוה, אולי יחוס אביו שבשמים, אולי ירחם... ותקוה זו מנצנצת לו בנר של „הבדלה“. מבדיל הוא על הכוס ואומר: „הנה אל ישועתי, אֶבְשָׁה וְלֹא אֶפְחֵד“, מריח ומעודד גפשו המתעלפת במיני בשמים ושותה מכוס של ברכה.

והוא מתעודד ומתחיל סומר „זמירות“ למוצאי שבת, והזמירות מהולות בדמעות מרות ונחומים נעימים:

• „אֲדִיר אִיּוֹם וְנִזְרָא, זְכוֹר עֲנִי וּמְרוּדִי, הֲבֵן דִּי סְפוּקִי וְלֶחֶם חֲמִי, הֵן אֶתָּה תִּקְוָתִי, וְלִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי“.

אוי, רבוננו של עולם, לישועתך קויתי! קויתי, רבוננו של עולם, לישועתך!...

פ א ו ר : מַפְחָמָה - שחורה, מְלַלְכַת בַּפְחִים. - וְאֵל יֵשִׁים אֶל לְבָבִי - ואל ידאג אם כיסו ריק. - וְיִרְוֶה - ישחה לְרוּיָהּ. - וְאֵם לֵוָה... ואם ילוה לצרכי שבת, הקביה - תצור - ישלם את חובו. - מְעַבְבִּים - קוראים בקול הכי. - גַּל מַעְלִי - הסר ממני. - עֲדוּחִיד-מַעֲזוּחִיד. - נַעֲנִיתִי - שפלתי, נכנעתי. - מְקַסִּיפִין-חֲוִיִּים. - מְבוֹקָה-רִיקָנוּת. -

שִׁבְתַּת הַמְלָכָה.

יֵשׁ אַגְדָּה עַרְבִית אַחַת	שָׁגַם לוֹ קָרָה כְּאַלְהָה ;
עַל אֲדוּת בְּנֵי מַלְכֵי קָדָם :	שָׁמוּ-יִשְׂרָאֵל. עַל פִּי קָסָם
עַל פִּי קָסָם קוּסִם-פֶּלֶא	נִהַפְדַּ נְסִידָה זֶה לְכָלֵב ,
לְחִיתוֹ-יַעַר הַתְּהַפְכוּ.	כָּלֵב נִבְּוָה בֵּין הַכְּלָבִים -
אֵד יֵשׁ יוֹם-וּבִשְׁנֵינֵי ,	שֶׁבְּאַשְׁפּוֹתוֹת יִתְגַּלְגַּלָּה
וְסָר הַקָּסָם חֵישׁ בְּיָרְגַע :	וּלְמֵאכְלוֹ יִגְרָם עֲצָם.
עוֹר הַחִיָּה יִתְנַצֵּל	וּמִנְאֶץ הוּא וּמִקָּל
וְדוֹר מַלְכוּתָם אִזּוּ יוֹפִיעַ	תָּמִיד , תָּמִיד מִבְּלֵי הָרָף.
כִּימֵי קָדָם עַל פָּנֵימוּ ;	כָּל שְׂכוֹר , כָּל נַעֲר־פָּרָא
אֵד הַיּוֹם חֵישׁ קָל יַעֲבֹדָה -	יָדָה אָבֵן בּוֹ , יִכְהוּ .
וּבְקָסָם עוֹר הַפֶּעַם	אֵד כָּל עָרֵב , עָרֵב שִׁבְתַּת
לְחִיתוֹ-יַעַר יִהְיֶהכּוּ .	בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת-שׁוֹר, הוּא, פֶּלֶא
.	חֲלָף עֶבֶר לוֹ הַקָּסָם-
.	וְשָׁב וּלְאִישׁ הַכְּלָב יִהְיֶה .
בַּת שִׁירָתִי תִשָּׂר עִתָּה	וּבַת־פֶּאֶרֶת אָדָם יִלְדֵּךְ
עַל אֲדוּת בֶּן מַלְכֵי קָדָם	וְקוֹף קוּמָה וְגִבָּה עֵינָיִם ,

וּתְפַעֲמֶהוּ נִשְׁמַת אָנוּשׁ,
נִשְׁמַת שִׁבְת בּוֹ נִפְחָה.

בְּבִגְדֵי שִׁבְת בְּלִילִי מִדֶּרֶךְ
יָלַךְ אִט אֶל בֵּית הַבְּנִסְתִּי:
הוּא, מִה מוֹכּוֹ אֶהְיֶה
יַעֲקֹב אָבִי, מִה נָעֲמוּ!"

בְּבֵית הַבְּנִסְתִּי דְמָמָה דָּקָה
מִן הַדָּקָה תִּשְׁמַע:

זוֹהִי נִשְׁמַת יַעֲקֹב כָּבֵד,
שְׁמִין בְּשׁוֹר לֹא תִרְאֶנָּה.

דְּמָמָה. רַק הַשָּׁמֶשׁ יַעַל
שֶׁם עַל סַסָּל, עַל מִשְׁגָּהוּ,
אֶת הַנִּירוֹת מִדֶּרֶךְ יַעַל
וַיְהִי אֹדֶר וְזֹהֶר-פָּקָא.

נִירוֹת נָחֵם, נִירוֹת קָדֶשׁ,
מִה תִּבְרִיקוּ, מִה תִּזְהִירוּ!
בְּמָה רִחוֹת נוֹגִים קִדְרִים
כֹּה תֹאִירוּ וְתִנְחֲמוּ:

שֶׁם לִפְנֵי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ
הַמְּכֻסָּה בַּפָּרְכָת
הַעֲטוּיָה מִשִּׁי מִזְהוֹר
וּמִשְׁבָּצָת אֲבִנֵי שֹׁהַם —

שֶׁם לִפְנֵי הַתִּבְיָה עֹמֵד

כְּכֹר הַחֲזֹן, יִנָּעִים וְמָר,
וּבְמִנְיַת-נֶעֱם יַעֲן:

"לָכֵה דוֹדִי, לְקַרְאֵת כְּלָה!"

בָּאָה, דוֹדִי, הֵן בְּלָתֶךָ
זוֹ הַמְּלָכָה חִישׁ תּוֹפִיעַ;
עוֹד מַעֲט וְתִסִּיר כְּלָה
אֶת הַצֵּעִיר מִפְּנִיהָ!"

אוֹ יתְעוֹרֵר בֶּן-הַמֶּלֶךְ
וּשְׁתִּי עֵינָיו, מַעֲנִיּוֹת מִדֶּרֶךְ,
תִּתְנוּצָצֶנָה בְּגִילַת נֶצַח
וּבְעֲלִיצוֹת-נֶפֶשׁ יִקְרָא:

מִה זֹאת אֶרְאֶה שָׁם? הֲאִין זֶה
שָׁם הִירָהֵן בְּשׂוֹא גִלְיוֹ?
הֲאִין אֵלֶּה אֲרֻחוֹת גִּמְלִים
הַמִּתְנַהֲלִים אִט עַל גְּדוּתָיו?

מִה זֹאת אֶרְאֶה? הֲאִין אֵלֶּה
עֲדָרֵי עֲוִים עַל הַר גִּלְעָד?
הֲאִין אֵלֶּה הַמַּצְלֵתִים
שָׁם עַל צִוְּאֵי הַעֲתוּדִים?

אֵךְ הִנֵּה בָּא הַיּוֹם אֶל קִצּוֹ,
נוֹגֶה נֶפֶשׁ בֶּן-הַמֶּלֶךְ:

<p>אָז אַתּ בּוֹסָה, בּוֹס הַפְּרִידָה; וּמְבוֹסָה אַתּ גּוֹמֵעַ בְּדֶהֱמָלֶךְ אֶת הַיָּן, וְאֶת הַטָּפָה הַנְּשָׂאֶרֶת עַל הַשְּׁלֶחֶן יִשְׁפֹּכְנָה, מִזֵּבֶל בָּה נֵר הַהִבְדֵּלָה בְּאַנְחָה--וַיִּכְבְּנָה...</p>	<p>עוֹד מְעַט וְעַם הַלְיָלָה יָשׁוּב אֵלָיו מֵר הַקָּסֶם. מִרְגִּישׁ הוּא, כִּי הַמְכַשְׁפָּה שׁוֹלְחָה עִמָּךְ צִפְרִינָה אֶל נְשָׁמְתוֹ וּמִהַפְכָתָה רָגַע קֵט לְנְשָׁמַת כָּלָב. וּמִלְכָּתוֹ לֹא מִגִּשְׁת׃</p>
--	---

בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת.

יום השבת עם' תִּשְׁכָּה. אבא הלך לו לבית המדרש. גם אחי ואחותי הלכו להם. אין איש בבית מלבד אמי. היא יושבת לה דומם על הַדְּרָגָשׁ, שקועה פְּלָה באֶפְלוּלִית החדר ואני על שִׁנְפָּנֶךְ קטן לרגליה. ראשי מוטל על ברכיה. חש אני בידיה הרכות והחמות, כשהן מְשַׁמְשׁוֹת בראשי וּמְלַפְּפוֹת את לחיי ואת צוארי, ועיני נסגרות מֵרֵב מתיקות. עיני סגורות ואוני קשובות למעשיותיה היפות. ומספרת היא לי בלחש – ומה רך ומה חם ומה מתוק קולה!

„מעשה במלך גדול שהיה לו בן ובת, ושם הבן „ישראל“. ושם הבת – אכן שם נפלא היה לה, בני – „שבת“ היה שמה; והבן נחמד ומוזב מֵאֵין כמוהו בבנים, והבת נעימה וטובה, מאין כמוה בקנאות כל הארץ. והיה היום ויחטא הבן לאביו המלך, ויעש הרע בעניו. ויקצוף המלך על בנו הַפְּנוֹר, ויצו בחמתו ויפשיטו את פְּחֻלְצוֹת־המלוכה מעליו וילבישוהו בגדים צֹאִים, ויגרשהו מעַל פניו אל מְקַלְאוֹת צאנו האפלים, להיות שם רועה עם רועיו ולהתרועע עם כלביהם.“

וַיָּמִים רַבִּים עָבְרוּ, וּשְׁנֵים רַבּוֹת חָלְפוּ, וּבִן־הַמֶּלֶךְ עוֹדְנוּ
מִתְנַלֵּל בְּמַכְלָאוֹת הַצֹּאן הָאֲפִלִּים וּבַנְּאֻלִּים, וַיִּשְׂכַּח מְרֹב יָמִים,
כִּי בֶן־מֶלֶךְ הוּא; גַּם חָדַל לָקֹזֶת לְשׁוֹב אֶל הַיִּכְלוֹ הַנֶּהָדֵר, וַיִּתֵּן
אֶת לְבוֹ קֶלֶב הָרוּעִים וַיְהִי בָּעַ לְכַלְבֵּיהֶם. אֲךָ שָׁבַת, בְּתִי־הַמֶּלֶךְ
הַמְּנוּחָה, וְזֹכֶרֶת אֶת אַחִיהָ הָאֲמֵלֶל, שֶׁנַּעֲשֶׂה רוּעָה וְחִי בְּדִיר אֶפְּלָל,
וְהִיא מִתְמַלְאָה רַחֲמִים עָלָיו. רַחֲמִים וְנַעֲנוּעִים רַבִּים, וְהִיא מִתְנַפֶּלֶת
לִפְנֵי אֲבִיהָ הַמֶּלֶךְ, בּוֹקֶה הִיא וּמִתְחַנֶּנֶת אֵלָיו לְהַשִּׁיב אֶת אַחִיהָ
מִקְּלָאוֹתָיו; אֲךָ הַמֶּלֶךְ עֹנֶה לָּהּ: „עוֹד מָרַם הַגִּיעָה הָעֵת לְחַנֹּנָהּ,
עוֹד לֹא בָּא מוֹעֵד!”

וּמִדֵּי שָׁבוּעַ בְּשָׁבוּעַ עֲזוּבָת בְּתִי־הַמֶּלֶךְ אֶת הַיִּכְלָה, וְהִיא יֹפֶה
זְמוּזִירָה אִזְ כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים, וּמִלֵּאכִים וְכֹכָבִים יִשְׁרִי וַיִּזְמְרוּ
לָהּ וַיִּלְוּ אוֹתָהּ. וְהִיא יוֹרֶדֶת וְבָאָה אֶל אַחִיהָ הָאֲמֵלֶל הַמִּתְנַלֵּל
בְּרַפְּשׁ, נִגְשָׁת אֵלָיו וְנוֹשְׁקֶת לוֹ. אִזְ וַיֹּאדְרוּ פֶתָאִם פְּנֵי בֶן־הַמֶּלֶךְ
בְּנִפְחָה, וְזָכַר מִי הוּא וּמִי אֲבִיו, וַתִּפֹּק אֶת אַחֲרוֹתָהּ הַנַּעֲמִימָה בְּאַהֲבָה
וְנַעֲנוּעִים רַבִּים וַיִּזְמַר לָהּ זְמִירוֹת נַעֲיֻמוֹת, אֲשֶׁר לָמַד בְּנַעֲוֵרָיו בֵּית
אֲבִיו הַמֶּלֶךְ, וַיִּשֹּׁשׁ וּשְׂמַח בְּכָל לֵב. וְכֹאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר הִנֵּחְמָנוּ
בִּינֹנֵנוּ, כֵּן תִּנְחַמְהוּ אַחֲוָתוֹ בְּתִי־הַמֶּלֶךְ, כִּי בָּא יוֹם וְשָׁב אֶל
כְּבוֹדוֹ הַגָּדוֹל וְאֵל בֵּית אֲבִיו הַמֶּלֶךְ כְּבִימִי קֹדֶם! וְהֶאֱמִין לָהּ בֶּן־
הַמֶּלֶךְ בְּכָל לֵב, וַחֲיִיתָה רוּחוֹ וּנְפִשׁוֹ תִּגִּיל בְּתִקְוַת עֲתִידוֹ. כִּכָּה
יִשְׁתַּעֲשְׂעוּ יוֹדֵי יוֹם תָּמִיד.

אֲךָ הַיּוֹם יַחְלוֹף מֵהֵר – נוֹמֶרֶת אֲמִי בְּאַנְחָה – בְּתִי־הַמֶּלֶךְ תִּתְּעַלֵּם
וְעוֹד הַפֶּעַם הִשָּׁף יִשְׁוֹפְנוּ...”

וַיִּצְלָלִים שְׁחֹרִים מִמֵּלֵאִים אֶת הַחֹדֶר וּמִקִּיפִים אֶת אֲמִי, וְאִין
אֲנִי רוֹאֶה אֶת פָּנֶיהָ עוֹד; דּוֹמָה שֶׁהַצִּלָּלִים עוֹטִים מַעֲטֵה־הִשָּׁף אֶת
בְּתִי־הַמֶּלֶךְ בְּהַפְרָדָּה מֵאַחִיהָ הַמִּקְלָל לְשׁוֹב אֶל הַיִּכְלָה...
וְאֲנִי שׁוֹמֵעַ שׁוֹב אֶת קוֹל אֲמִי, קוֹל נֹבֵעַ עֶצֶם מִמְּקוֹר
הַנִּשְׁמָה וְרוּוִי בְּדַמְעוֹת:

„אֱלֹהֵי אֲבֹרָהּ, יִצְחָק וַיַּעֲקֹב! שִׁפְתֶּיךָ הַקְּדוּשָׁה חוֹלֶפֶת...”

דומה שאני שומע בקולה כבי בן-המלך על פרידת אחותו

הטובה...

זה ער ה: המורה מציע לתלמידים לכתוב הרצאה על דבר השבת וערכה הגדול בחיי עמנו, על האגדות של שבת (הלכות המלאכים, הסמכטיון, הגיהנם במוצאי שבת) והרעיון הרצוף בהן.

and

שוא

א) כל אות הפאה בראש הפלה או באמצעה בלי תנועה מנקרת בשוא (י), בבו"די, הפא"רתי, אות זו נקראת אות שואית.

הערה: אות א' באמצע הפלה אחר תנועה מנקרת פאה חסיד בלי שוא: מצאתי, קראנו; ולפעמים גם אחר תנועה פשוטה: מלאכת, מלאכתי, לקראת.

ב) בסוף הפלה לא יבא שוא כמו: איש טוב גומל חסד; מלבד באותיות ד ת: את נחת לי את ספרך. אבל אם יש בסוף הפלה שתי אותיות בלי תנועות, מנקרת גם האות האחרונה בשוא: ישמ, יפת, יבך, ירד, ישק.

שאלות: מהי אות שואית? - איה בא השוא? - מתי חסר השוא? - מתי הוא חסר גם באמצע הפלה? - מתי הוא בא גם בסוף הפלה?

שוא ויח ונע, שוא מרוב.

א) אות בלי תנועה אינה נוחה להתבטא בשתיא לעצמה, אלא עם אות מנקרת שלפניה. כמו: דג, יד, בקבוק. האותיות ג' ד' ק' השואיות מתבטאות בעזרת התבורות: ד(ג), י(ד), ב(ק), ו(ק) שלפניהן. שוא זה נקרא שוא נח.

ב) אות בלי תנועה מתבטאה גם עם אות מנקרת שלאחריה, כמו: גדי, דלי, קשר. במלים הללו האותיות ג' ד' ק' מתבטאות בעזרת התבורות: ג(די), ד(לי), ק(שר) שלאחריהן. שוא כזה נקרא שוא נע.

ה' ע' ה': שְׁנָא נָע אָנוּ מִבְּשָׂאִים לְרַב פְּחָצִי סָגוּל, וּבִיחּוּד לִסְנִי אוֹת רָפָה; שְׂאֵל, דָּהֵר, בָּחַר וּבְדוּמָה.

ג) אוֹתִיּוֹת הַגִּרּוֹן א' ה' ח' ע' הַרְפוֹת, יִשְׁקָשֶׁה לְבִטָּאָן בְּלִי תְּנוּעָה, שְׁנָא נָע הִבָּא מִתְחִיָּהוּן מְרַבֵּב עִם פִּתְחָ (י) בְּמוֹ: אָנִי, חֲדָף, חֲקֹד, עֲשֹׂה. שְׁנָא מְרַבֵּב זֶה נִקְרָא חֲטָף פִּתְחָ; וְיֵשׁ שְׁשֵׁשׁ שְׁנָא מְרַבֵּב עִם סָגוּל (י) בְּמוֹ: אָמַר, אֶהְרֵם, אֶעֱזֹר; שְׁנָא מְרַבֵּב זֶה נִקְרָא: חֲטָף סָגוּל; וְיֵשׁ שְׁשֵׁשׁ שְׁנָא מְרַבֵּב בְּקִמְצִין (י) בְּמוֹ: אָנִיָּה, יִחְבֵּם, יַעֲמֹד. שְׁנָא מְרַבֵּב כְּזֶה נִקְרָא: חֲטָף קָמֶץ; כָּל שְׁנָא מְרַבֵּב הוּא נָע.

ד) מִן הָאֲמֹד לְמַעַלָּה אָנוּ רוֹאִים, כִּי א': שְׁנָא בְּסוֹף פִּלָּה הוּא שְׁנָא נָח; ב': כָּל שְׁנָא בְּרֹאשׁ הַפִּלָּה הוּא שְׁנָא ע'; ג': כָּל שְׁנָא מְרַבֵּב הוּא שְׁנָא נָע.

ה' ע' ה': לְהַבִּיר אֶת הַשְּׁנָא הִבָּא בְּאֲמָצַע הַמִּלָּה אִם הוּא נָח אוֹ נָע, נִרְעֵ מִן כָּלֵלִי הַתְּקֵרוֹת הַבָּאִים לְהֵלֵן.

שְׂאֵלוֹת: אֵיךְ מִתְבַּטָּאת אוֹת שְׁנָאִית? – אֵילוּ שְׁנָאִים יֵשׁוּ? – מִדּוּ שְׁנָא נָח, וּמִדּוּ שְׁנָא נָע? – אֵיךְ אָנוּ מִבְּשָׂאִים אֶת הַשְּׁנָא הַנָּע? – אֵיךְ בָּא שְׁנָא נָע מִתַּחַת אוֹתִיּוֹת הַגִּרּוֹן? – אֵיךְ הוּא נִקְרָא? – בְּמָה שְׁנָאִים מְרַבֵּבִים יֵשׁוּ? – מָה שְׁמוֹתֵיהֶן? – אֵיזָה שְׁנָא הוּא נָח? – אֵיזָהוּ נָע? –

בְּיוֹם הַסְּעָרָה.

בְּיוֹם הַסְּעָרָה, –

עַל רֹאשׁ הַיָּעַר נִצְבְּרָה כְּבֹד חִשְׁרֵת עֵבִים
וּקְרַב בְּלִבָּבָם;
אֵךְ הֵם מִתְאַפְּקִים עוֹד וּבּוֹכִשִׁים זַעֲמָם רָגַע
וּבִסְתֵּר רַעַם תִּקְרָז בְּמָנָם;
וְעַב אֵד עֵב, כְּמִבְשָׁר רָעָה קְרוּבָה.
שׁוֹלַח רְמִזִּי בְּרָקִים בְּחַפְזוֹ:
הַבּוֹנֶה!"

וּבְמָקָרָם נוֹדַע מִי הָאוֹיֵב
 וְאִי מִזֶּה הָאוֹיֵב יָבֹא -
 הַיַּעַר פָּלֹץ קוֹדֵר עוֹמֵד מוֹכֵן
 לְכָל פְּרָעוֹת שְׂבָעוֹלָם.
 פְּתָאם - צִלִּי! בְּרִקְנֹר! הַיַּעַר תֹּר,
 הָעוֹלָם הִבְהֵב, -
 תִּדְּתִי! הַתְּפוּצִין רַעַם, זֶע תַּנְעַר -
 וַיִּרְתַּח!
 וְשִׁשִּׁים רַבּוּא פְּרִיצֵי רוּחוֹת
 הָרוּאִים וְאִינָם נִרְאִים
 בְּשִׁרְיָקוֹת פְּרָאִים פֶּשְׁמוֹ עַל אֲדִירָיו
 וַיִּאֲחֹזוּם פְּתָאם בְּבִלְדִּיתָם,
 וַיִּטְלְטְלוּם מְלִמְלָה, הִלְמוּ רֹאשָׁם -
 וְרַעַם אַחֲרֵי רַעַם!
 וּבָא מִתּוֹךְ הַסַּעֲרָה קוֹל הַמּוֹן הַיַּעַר,
 רַחֲב־הַמּוֹלָה, בְּבִדְת־שׁוֹאוֹת,
 בְּשִׁאוֹן מִשְׁפָּרִים רְחוּקִים בְּבִדֵּי מַיִם;
 וְכָלֹו אָמַר רַעַשׁ, רַעַשׁ, רַעַשׁ...

ב א ו ר : נִצְבְּרָה - נִאֲסָפָה. - חֲשָׁרַת עֲקִים - קְבוּצַת עֲנָנִים רַבִּים. - וְקָרַב -
 מִלַּחֲמָה. - בּוֹדְשִׁים [=עוֹצְרִים] וְעָקָם - מִתְאַפְקִים מִכַּעַס. - הַבּוֹזָה -
 הִיָּה נִכּוֹן לִמִּלְחָמָה. - פְּרָעוֹת - צָרָה, אִסּוֹן. - צִלִּי - מִעוֹף בֵּרַק
 בְּמִצְלִיף [=כִּמְכָּה בְּשׁוֹט]. - הִבְהֵב - הִתְחִיל בּוֹעֵר, הִתְלַקַּח. - זֶע -
 רַעַד. - אֲדִירָיו - עֲצֵיו הָאֲדִירִים. - בְּבִלְדִּיתָם - בְּשַׁעֲרוֹתֵיהֶם הָאֲרוּכוֹת,
 כְּלוֹמַר, בַּעֲנַפֵּיהֶם הַגְּדוֹלִים. - וַיִּטְלְטְלוּם - הִנְיָעוּם בְּחֻזֶּקָה. - בְּבִדֵּי
 תְּשׁוּאוֹת - שִׁמְשָׁמִיעַ רַעַשׁ וְעוֹל. - בְּבִדֵּי מַיִם - כַּעֲלֵי מַיִם רַבִּים. -

מִמֶּשְׁלִי שְׁלֹמֹה .

תְּהִלַּת הַחֲכָמָה .

- * אֲשֶׁרִי אָדָם מָצָא חֲכָמָה , וְאָדָם - יָפִיק תְּבוּנָה ;
 בִּי טוֹב סִחָרָה מִסִּחְר־כֶּסֶף , וּמִחֲרוּץ - תְּבוּנָתָה .
 ב יָקָרָה הִיא מִפְּגִינִים וְכָל־חֲפָצֶיהָ לֹא יִשּׁוּ בָּהּ ;
 ג אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָה , בְּשֹׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד .
 ד דְּרָכֶיהָ בְּרָכִי־נָעַם , וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ - שָׁלוֹם .
 ה עֵץ חַיִּים הִיא לַפִּתְחוּקִים בָּהּ , וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר .

- ו שָׁמְעוּ , בָּנִים , מוֹסֵר אֵב , וְחֻקְשִׁיבוּ לְבַעַת־בִּינָה ;
 ז בִּי לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם , תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ ;
 ח רֵאשִׁית חֲכָמָה - קִנְיָה חֲכָמָה , וּבְכָל־קִנְיָנָה קִנְיָה בִּינָה .
 ט סִלְסָלָה וְתִירוֹמָמָה , אֶהְבֶּה וְתַצְרָה ;
 י תִּתֵּן לְרֵאשֶׁךְ לְוִית־חֵן , עֲמֻרַת תַּפְאֻרַת תִּמְנִינָה .
 יא שָׁמַע , בְּנִי , וְקַח אֶמְרִי , וִירְבוּ לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים .
 יב בְּדַרְכָּהּ חֲכָמָה הוֹרִיתִיהָ , הַדְּרָכֶיהָ בְּמַעֲנֵי־יִשָּׁר .
 יג בְּלִבָּתָהּ לֹא יֵצֵר צַעֲדָה , וְאֵם תִּרְוִץ לֹא תִבְשֹׁל .
 יד חֲחוּזָה בְּחֲכָמָה אֵל תִּעָרֶה , נִצְרָה , בִּי הִיא חַיָּה .

ב א ו ר .

וְאָדָם - וְאֲשֶׁרִי אָדָם . - יָפִיק - יוֹצִיא . - מִחֲרוּץ - מוֹחֵב נִבְחַר . - פְּגִינִים -
 מִין אֶבֶן יָקָרָה (קֶאֱרָאֲלָעוֹן) . - חֲפָצֶיהָ - חֲמוּדוֹתֶיהָ . - וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר - כָּל
 הָאוֹחֹז בָּהּ הוּא מֵאֲשֶׁר . - לָקַח - תּוֹרָה . - סִלְסָלָה - חִבָּב אוֹתָהּ . - לְוִית־חֵן -
 אֲדִי יִפֶּה . - תִּמְנִינָה - תַּמְסוּר לָךְ . - לֹא יֵצֵר צַעֲדָה - לֹא תִבְשֹׁל . - נִצְרָה =
 נִצְרָה - (צוּר) , שְׂמֹר אוֹתָהּ . -

י' שָׁמַע, בְּנִי, מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאַל־תַּמְשׁ תּוֹרַת אִמְךָ.
טו' לֹא יֵאָהֵב לֵץ הוֹכֵחַ לוֹ, אֶל חֲכָמִים לֹא יִלְךְ.
טז' מְכַסֶּה פִשְׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ, וּמוֹדֶה וְעוֹזֵב יִרְחֹם.

הַחֲכָם וְהַכְסִיל.

- * אֹהֵב מוֹסֵר אוֹהֵב דַּעַת, וְשׂוֹנֵא תוֹכַחַת בָּעֵר.
- ב' אֶל הוֹכֵחַ לֵץ, פֶּן יִשְׁנֹאֲךָ; הוֹכֵחַ לְחֲכָם וַיֵּאֱהָבֶךָ.
- ג' תֵּן לְחֲכָם וַיִּחַבֶּם עוֹד, חוֹדֵעַ לְצַדִּיק וַיּוֹסֶף לַחֵם.
- ד' דֶּרֶךְ אֱוִיל יִשָּׁר בְּעֵינָיו, וְשׂוֹמֵעַ לְעֵצָה חֲכָם.
- ה' בְּאֶזְנֵי כְסִיל אֵל תִּדְבֹּר, כִּי יִבּוֹז לְשֹׁקֵל מִלֶּךָ.
- ו' אִם תִּכְתֹּשׁ אֶת הָאֱוִיל בַּמִּכְתֵּשׁ בְּתוֹךְ הָרִיפוֹת בָּעָלִי, לֹא תִסּוֹר מֵעָלָיו אֲוִלָּתוֹ.
- ז' שׂוֹמֵעַ לְפִסּוֹם, מִתֵּן לְחִמּוֹר, וְשֹׁכֵם - לֵגוֹ פְּסִילִים.
- ח' אֶל תֵּעַן כְּסִיל בְּאֲוִלָּתוֹ, פֶּן תִּשְׁוֶה לוֹ גַּם אֶתָּה.
- ט' אִישׁ חֲכָם נִשְׁפָּט אֶת אִישׁ אֱוִיל וְרָגַז וְשָׁחַק וְאִין נִחַת.
- י' פֶּגֶשׁ דָּב שְׂכּוֹל בְּאִישׁ, וְאֵל כְּסִיל בְּאֲוִלָּתוֹ.
- יא' לָמָּה זֶה מִחִיר בֶּיַד כְּסִיל? לִקְנוֹת חֲכָמָה? וְלֵב אֵין!
- יב' לֹא יִחַפֵּץ כְּסִיל בְּתִבּוּנָה, כִּי אִם בְּהִתְנַלּוֹת לְבוֹ.

בְּאִוֵּר.

לָק - כְּסִיל, קַל דַּעַת. - לֹא יֵאָהֵב לֵץ... הַכְסִיל אֵינוֹ אוֹהֵב שְׂיוֹכִיחוֹתָיו, עַל כֵּן לֹא יִלְךְ אֶל חֲכָמִים. - מוֹדֶה - מְתוֹדֶה עַל חֲטָאֵיו. - וְעוֹזֵב - זוֹכֵר הָרַע. - יִרְחֹם - יִסְלַח לוֹ.

אֹהֵב מוֹסֵר... מִי שֶׁאוֹהֵב דַּעַת אוֹהֵב לִשְׁמוֹעַ מוֹסֵר, וְהַפֶּעַר שׂוֹנֵא תוֹכַחַת. - אֶל לְחֲכָם - דְּבָרֵי חֲכָמָה. - רִיפוֹת - שְׁעוּרִים בְּתוֹשִׁיט, גְּרִיסִין. - עָלִי - יִדְּמַכְתֶּשֶׁת. - נִשְׁפָּט - מְתוֹכַח. - וְרָגַז וְשָׁחַק - הַחֲכָם עַל דְּבָרֵי הַכְסִיל. - וְאִין נִחַת - וְאִין לוֹ הִנָּחָה. - פֶּגֶשׁ דָּב שְׂכּוֹל... טוֹב לְאִישׁ שִׁפְגִּשְׁהוּ רֹב שְׂכּוֹל, מִלִּפְנֵי כְסִיל. - מִחִיר - כֶּסֶף, רִכּוּשׁ. - בְּהִתְנַלּוֹת לְבוֹ - לְגַלּוֹת דַּעַתוֹ.

- יג כִּשְׁלֹג בְּקִיץ וּבְמָטָר בְּקִצִּיר. כֵּן לֹא נֶאֱמָר לְכִסִּיל כְּבוֹד.
 יד כֵּן חֶכֶם יִשְׁמַח אָב, וְכֵן כָּסִיל תּוֹנֶה אִמּוֹ.
 טו אִם חֶכְמָתָה, חֶכְמָתָה לָּךְ, וְלִצְּתָהּ – לְבִדָּהּ תִּשָּׂא.

הַצְדִּיק וְהַרְשָׁע.

- א בְּאַרְחַ רְשָׁעִים אֶל-תְּבֹא, וְאֶל-תֵּאֱשֶׁר בְּדֶרֶךְ רָעִים;
 ב כִּי לֹא יִשְׁנֻנוּ אִם לֹא יִרְעוּ, וְנִגְזְלָה שְׁנָתָם אִם לֹא יִכְשִׁילוּ;
 ג כִּי לֶחֱמוֹ לֶחֶם רָשָׁע וְיֵינִי חֲמָסִים יִשְׁתּוּ.
 ד בְּדֶרֶךְ רְשָׁעִים כְּאִפְלָה, לֹא יָדְעוּ בְּמָה יִכְשִׁלוּ;
 ה וְאַרְחַ צְדִּיקִים כְּאוֹר נֶגֶה, תוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם.
 ו שְׂמִיחָה לְצְדִיק עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט, וּמִחֲתָה – לְפָעֲלֵי אָוֶן.
 ז כַּעֲבוֹד סוּפָה – וְאִין רָשָׁע, וְצְדִיק יִסּוֹד עוֹלָם.
 ח צְדִיק מְצָרָה נִחְלִין, וְיֹבֵא רָשָׁע תַּחְתּוֹ.
 ט שִׁבְעַת יָפוֹל צְדִיק וְקָם, וּרְשָׁעִים יִכְשִׁלוּ בְּרָעָה.
 י בְּמוֹת צְדִיקִים תַּעֲלֶין קִרְיָה, וּבְאֵבֹד רְשָׁעִים רָנָה.
 יא זָכַר צְדִיק לְבִרְכָּה, וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב.
 יב אֶל-תִּקְנֵהוּ בְּאִנְשֵׁי רָעָה, וְאֶל-תִּתְּאוֹ לְהוֹיֹת אֶתָּם;
 יג כִּי שׂוֹד יִהְיֶה לָּכֶם, וְעָמַל שְׂפָתֵיהֶם תִּדְבַּר רָנָה;
 יד כִּי לֹא תִהְיֶה אַחֲרִית לָרָע, גֵּר רְשָׁעִים יִדְעֶךָ.

בְּאוֹר.

- חֶכְמָתָה לָּךְ – להועילתך. – וְלִצְּתָהּ... – ואם נִסְפַּלְתָּ אֶתָּה תִּסְבּוֹל. –
 תֵּאֱשֶׁר – תדרוך. – לֶחֱמוֹ – אכלו. – חֲמָסִים – חמס, גול. – כְּאוֹר
 נֶגֶה – באור עמוד השחר. – שְׂמִיחָה לְצְדִיק... – הצדיק שח, כשעושים משפט. –
 וּמִחֲתָה – פחד. – כַּעֲבוֹד סוּפָה – כאשר תעבוד מחר רוח סערה. – נִחְלִין –
 נמלט. – יִכְשִׁלוּ בְּרָעָה – א ח ח ולא יקומו. – תַּעֲלֶין – תעלו. – יִרְקַב – עומם
 בקבר, כי אין מזכיר שמם. – וְעָמַל – רשע. – יִדְעֶךָ – יִבְכֶּה. –

- י. הָסֵר מִמֶּךָ עֲקָשׁוֹת פֶּה וְלִזְוֹת שְׁפָתַיִם הִרְחַק מִפִּיךָ.
יא. עֵינֶיךָ לִנְכַּח וּבִיטּוֹ וְעַפְעָפִיךָ יִישִׁירוּ נִגְדֶּךָ.
יב. מִכָּל מִשְׁמֶר נָצַר לִפְּךָ, כִּי מִמֶּנּוּ תִּזְצָאוֹת חַיִּים.

אֶהְיֶה וְשִׁנְאָה.

- א. טוֹב אֶרְחַת יָרֵק וְאֶהְיֶה שֵׁם מִשּׁוֹר אָבוֹם וְשִׁנְאָה-בּוֹ.
ב. שִׁנְאָה תַּעֲוִיר מִדְּנִים, וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תִּכְסֶּה אֶהְיֶה.
ג. כָּרָה שַׁחַת בָּהּ וּפֹל, וְגִלְל אֶכֶן אֵלָיו תֵּשׁוּב.
ד. אֶל-תֹּאמַר: אֲשַׁלְמָה רָע; בִּנְוָה לִי וְיִישַׁע לִךָ.
ה. כִּנְפֹל אוֹיְבֶךָ אֶל-תִּשְׁמַח, וּבִכְשָׁלוֹ אֶל-יִגְלַל לִפְּךָ.
ו. כֹּן יִרְאֶה יְיָ וְרַע בְּעֵינָיו, וְהַיָּשִׁיב מֵעָלָיו אִפּוֹ.
ז. אֶכְרַעֵב שִׁנְאָה הַאֲכִילָהּ לָחֶם וְאִם צָמָא הִשְׁקֶהוּ מַיִם;
ח. כִּי נִחְלִים אֶתָּה חֹזְתָה עַל-רֹאשׁוֹ וְיְיָ יִשְׁלַם לִךָ.
ט. בְּרִצּוֹת יְיָ דִּרְבִי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלִים אֹתוֹ.
י. נָכַר מַחְלִיק אֶל הָעֵדוּ רֶשֶׁת פֶּרֶשׁ עַל פְּעָמָיו.
יא. כִּשְׁפָתָיו יִנְכַּר שׁוֹנֵא וּבִקְרָבוֹ יִשִּׁית מְרָמָה;
יב. כִּי-יִחַן קוֹלוֹ, אֶל-תִּתְּמֶן-בּוֹ, כִּי שָׁבַע תִּזְעַבּוֹת בְּלִבּוֹ.
יג. נֶאֱמָנִים פָּצְעֵי אוֹהֵב, וְנִעְתָּרוֹת נִשְׁיָקוֹת שׁוֹנֵא.

בְּאֹר.

- הָסֵר, מִמֶּךָ עֲקָשׁוֹת פֶּה - אֵל תַּעֲשֶׂה דְבַר רָע, שֶׁהַבְּרִיּוֹת יַעֲקֻמוּ פִּיהֶם עֲלֶיךָ. -
וְלִזְוֹת שְׁפָתַיִם - עֲקִימָה שִׁפְחִים. - לִנְכַּח וּבִיטּוֹ - שִׁים עֵין עַל דְּרֹכְךָ. - יִישִׁירוּ -
יִבְטּוּ יִשְׂרָאֵל. - מִכָּל מִשְׁמֶר - יוֹתֵר מִכָּל מַה שֶּׁאֵתָּה שׁוֹמֵר. -
אָבוֹם - מִקָּצֵם. - מִדְּנִים - רִיב. - גִּלְל אֶכֶן - לַמַּעֲלָה. - וּבִכְשָׁלוֹ -
וְהַכְּשָׁלוֹ. - מֵעָלָיו אִפּוֹ - עֲלֶיךָ. - חֹזְתָה... - גִּירָף זִנוּת, כְּלוֹמֵר: טוֹב לִבִּי
אֵלָיו וְכִיבִיחָהּ מֵאֵד. - מַחְלִיק - מְדַבֵּר דְּבָרֵי חֲזָף וְחִלְקוֹת. - יִנְכַּר - יִתְּפֵר,
יִתְחַפֵּשׂ. - יִחַן קוֹלוֹ - יִדְבֵּר בְּחֵן וּבְנִיעִימוֹת. - נֶאֱמָנִים - מִתְקַבְּלִים בִּאֱהָבָה. -
נִעְתָּרוֹת - מְרֻבּוֹת וּמִעֲהָרוֹת. -

- יא כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם.
 יב דבש מצאת אכל ביה. פן תשבענו והקאתו;
 חוקר בנלך מבית רעה. פן יושבעך וישנאך.
 יג אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו;
 "אכל ושתה!" - יאמר לך, ולבו כל עמך.

הפעם והנאות.

- א מענה בך ישיב חמה. ודבר-עצב יעלה-אף.
 ב איש חמה יגרה מדון. וארך אפים ישקט ריב.
 ג פחם לנחלים ועצים לאש ואיש מדינים לחרחר ריב.
 ד טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו - מלכד עיר.
 ה ישכל אדם האריך אפו ותפארתו עבר על פשע.
 ו עיר פרוצה אין חומה: איש אשר אין מעצר לרוחו.
 ז כבד אכן וגמל החול ובעם אויל כבד משניהם.
 ח גאות אדם תשפילנו. ושפל-רוח יתמך כבוד.
 ט לפני-שכר - גאון. ולפני כבוד - ענוה.
 י גשימים ורוח וגשם און: איש מתהלל במתת-שקר.
 יא יתלך זר ולא-פיה. נכרי - ואל-שפתיה.
 יב ברב דברים לא יחדל פשע, וחוישך שפתיו משכיל.
 יג נצור פיו שמר נפשו פשק שפתיו מחתה-לז.

באור.

חוקר בנלך ... בן-הרוח לעתים רחוקות. - רע עין - קמצן. -
 דבר עצב - דברי רגז. - יגרה מדון - מעורר ריב. - עיר פרוצה ... -
 בעיר שנהרסה חומתה ואינה כטוחת מפני אויב, כן איש שאינו יכול להתאפק בשעת
 כעסו. - גמל - משא. - שפל-רוח - ענו. - יתמך כבוד - הכבוד יתרחבו. -
 גשימים - עננים. - מתהלל ... מבטח לחת ואינו מקנא. - חושף - מונע. -
 פשק - פוחח ומרחיב. - מיתקה - שכר. -

יד שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו.

טו כנות וחיים ביד-לשון.

טז גם אויל מחריש חכם ויחשב, אוטם שפתיו נבון.

העצלות.

א עבד אדמתו וישבע-לחם, ומרבה ביקים וישבע-ריש.

ב עצלה תפיל תרדמה, ונפש רמיה תרעב.

ג תאות עצל תמיתנו, כי מאנו ידיו לעשות.

ד מתאוה ואין נפשו עצל, ונפש חרוצים תדשן.

ה אל-תאבה שנה פן-תורש, פקח עיניו שבע-לחם.

ו לך אל-נמלה, עצל! ראה דרכיה וחכם:

ז אשר אין-לה קצין, שמר ומשל.

ח תבין בקנין לחמה, אנרה בקציר מאכלה.

ט הדלת תפוש על ציתה, ועצל-על-מטתו.

י עד-מתי, עצל, תשקב? מתי תקום משנתך?

יא טמן עצל ידו בצלחת, נלאה להשיבה אל פיו.

יב פחמן לשנים וכעשן לעינים, פן העצל לשלחיו.

יג אמר עצל: שחל בדרך, ארי בין הרחובות.

יד דרך עצל במשכת חדר, וארח ישרים מלולה.

באור.

ריש - עני. - נפש רמיה - העושה ברמיה ובעצלות ירעב ללחם. -
 כי מאנו ידיו לעשות - ואין לו במה למלא תאוותיו. - מתאוה ואין נפשו עצל -
 העצל נפשו מתאוה ואין. - תדשן - תשבע דשן וכל טוב. - תורש - תהיה
 לעני. - אנרה - אספה. - בדלת - . . . ועצל - יסוב ומתהפך על מטתו. -
 בצלחת - בקערה, שהוא אוכל ממנה. - שחל - ארי. - במשכת חדר -
 כאלו היא גדרה בקוצים. - ישרים - חרוצים. -

יג על שדה איש עצל עברתי ועל פרס אדם חסר לב.
והנה עלה כלו קמשונים. פסו פניו חרלים

ונדר אבניו נהרסה.

יד מעט שנזות. מעט תנומות. מעט חבוק ידים לשקב
חכם עצל בעיניו מושבע משיבי טעם.

טו ארבעה הם קמני ארץ. והמה חכמים מחכמים;
הנמלים עם לא-עז. ויבינו בקוץ לחכם;

שפנים עם לא-עצום וישימו בסלע ביתו.

מלך אין לארבעה. ויצא חצץ כלו;

שקמית בידים תתפש. והיא בתיכלי מלך.

הברה פתוחה. סגורה וממלאה.

א) הברה שאין שוא נח בסופה נקראת: הברה פתוחה.
כמו: שלמה קרא למִשֶׁה אחי לִבֹּא לְבִיתוֹ.

הערה: בסוף הברה פתוחה באה אחת מאמות הקריאה א' ה' י'.

ב) הברה שיש שוא נח בסופה נקראת הברה סגורה;
והשוא נקרא סגור: ויצַק ויִתֵּב מִכֶּתֶב. אם תִּלְמַד תִּחְיֶה.

ג) הברה שיש בסופה שני שואים נחיים נקראת הברה
ממלאה. כמו: וְקָמְתָּ, וְרִחֲצֵתָ, וְלִבִּשְׁתָּ, וְגִיעַלְתָּ, וְהִילַכְתָּ
לְבֵית סִפְרָךְ.

ד) הברה ממלאה תוכל לבא אף בסוף המלה והשוא האחרון
הוא באותיות "תש כדק": נִפְתָּ, יִשְׁטָ, יִדָּ, יִשְׁקָ. אָבֵל

באור.

קמשונים... חרלים - מיני קוצים. - פסו - פסו. - משיבי טעם - חכמים
ונבוגי עצה. - חוצץ - גדרים, גדרים. - שקמית - עקביש. - תתפש - תארוג
את קוריה. - והיא (יושבת כמו) בתיכלי מלך. -

בשכבאים שני שוואים ב א מ צ ע המלה-הראשון שוא גה והשני-
נע: בספד, ספדכם, משרפחות.

ד: ערה ב: הברה ממלאה אינה רגילה ביותר בעברית, ולפיכך בא שוא
בסופה. (ראה למעלה צד 137 על דבר השוא).

ישאל א ת: כמה מיני הברות יש? - מה היא הברה סתומה? - מה היא
הברה סגורה? - איך נקרא השוא? - מה היא הברה ממלאה? -
אילו אותיות באות בסופה? - כמה שונה הברה ממלאה מיתר
ההברות? -

השושנה.

הבקר אור. וציץ קטן ובה, שצמח בוללל תחתון אחד של
שיח השושנים, פקה את עיניו וירא והנה כל אֶתִּיו אשר ממעל
לו, מננה מפללי פנינים וזהירו ויולו ריח בשמם, כי זרחה עליהם
השמש; רק בפנתו פה בשפלה עוד טרם יגיע קנה, הוי, מתי
הנשיט מלכת היום את שרביט-זהבה גם אליו!

והנה חבר אליו קו אור עדין מכין ובק העלים - התעורר
הציץ ויגם ראש ויפתח כוסו הלך והפתח, הלך וגדול-ובין שעה
היה לשושנה צעירה מרהבת עין.

ורוח חרישית תחלוק על פניה, תפליסל בציציה ותלחש לה:
- יפיפות-מבנות שושן, בתי!

ובעדת-תענוגים מעברנה - מאשרה היא להיות שושנה יפה
בעולם יפה כזה.

והנה חנב גדול מנתר בין העלים, עוד רגע והוא עומד עליה:
השושנה העננה התפלצה.

- אנא, עזבני נא! - התחננה השושנה בבעד בעליה -
לא למענך, לא למענך נוצרתי...

אך החנב הבער אינו שומע שפת השושנה.

- שָׁרָוּם! - הריע בגיל וישלח את קרניו הארוכות וימשש
בהן את ציצי השושנה הרוערת; ובין שראה שמאכל מוב הם-

בֶּבֶךְ בָּקוֹל עַל הַסְעוּדָה... וְלַעֲיִנִי הַשּׁוֹשְׁנָה נִגְלוּ שְׁנֵי תַּפְשׁוֹת
הַנּוֹרָאִים שֶׁבְּרָגְלֵי „אֹרֶחַ” זֶה – וְחֻשְׁיָהּ אִבְדּוּ מִפֶּחַד – –
וְהַחֲנֹב הַסְתּוֹכֵב לַהֲכִיֵּן אֶת עֲצָמוֹ לַסְעוּדָה, וְהִנֵּה דָקָר ח
מִכְאִיב בְּכַמְנוֹ.

– אָרְרוֹר! – נָהֵם הַחֲנֹב וְזֶן קִצְפוֹ הַשְּׁחוּר עַל כּוֹס הַשּׁוֹשׁ
וַיִּנְתֵּר מֵעֲלִיהַ בְּרָגְלוֹ
הַשּׁוֹשְׁנָה נִצְלָה – אֵךְ הַנְּקוּדָה הַשְּׁחוּרָה, יִשְׁרָק הַחֲנֹב
אֶחָד מֵעֲלֵיהַ הַעֲנָנִים, מְרַבֶּה אוֹתָהּ מֵאֵד. הִכְתָּם הַקֶּמֶן קוֹ
עֲלִיהַ כֹּאשׁ...
הַשּׁוֹשְׁנִים מִקְפִּידוֹת־מֵאֵד עַל הַנְּקִיּוֹן.

הַשֶּׁמֶשׁ עוֹדֵנוֹ עוֹלָה מִמּוֹרָח. זֶמֶן שִׁירָה שֶׁל שְׁהֲרִית אִמּוֹ
זֶה עֵבֶר, הַצִּפְרִים מְרֻדוֹת כִּבְר בַּעֲבוּדַת הַיּוֹם; אֵךְ פֶּה וְשֵׁם ע
תִּצִּיץ לֶה מְרַגְלִית שֶׁל טַל, וְהָרוּחַ תִּמְנֶנְדֵּךְ אֶת צִמְרֵת הַעֵצִי
עוֹדֵנוֹ קִרֵּר: עוֹד בָּקֵר עַל הָאָרֶץ.
הַשּׁוֹשְׁנָה הַרִימָה רֹאשָׁה – וְהִנֵּה מֵעַל רֹאשׁ שׁוֹכָה יִבְשׁוּ
הַשְּׁלֹחָה אֶל הַשִּׁיחַ מִן הַתְּפוּחַ הוֹקֵן, נְקוּדָה נּוֹפֶלֶת, נְפוּלָה תֶּפֶ
וְתַעֲמוּרָה, כְּתֻלִיָּה בְּאֹוִיר עַל בְּלִימָה.

הַתְּכוֹנְנָה הַשּׁוֹשְׁנָה בִּמְרָאָה – הֵה! – עֲבָבִישׁ נִמְאָס תִּלּוּי י
עַל תִּקְנוֹת קוֹרִיו, וְהִנֵּה הוּא יוֹרֵד מִמֶּה מִטָּה, יִשָּׁר אֶל נְבִיעָה.
חֲרָדַת מוֹת נִפְלָה עֲלֶיהָ; הָעַל כֵּן פִּרְחָה וְתִשְׁנִינָה, לְמִי
הַיּוֹת מוֹשֵׁב וּמֵאֲרֵב לְיִצְוֹר תִּמְנֶנְאֵל הוּא? : . עוֹד וְזָרָה, עוֹד מִפֶּ
וְנִנְעָה בָּהּ, וְעַמֵּד עֲלֶיהָ. הֵה, אִנֵּה תִכָּא מִפְּנֵי הַמְּנָגֵל הָאֲרוּר הַזֶּה
יִשְׁכָּלוּ רִיר נִמְאָס? אוֹי, מִי יִתֵּן לָהּ כְּנָפִים! כְּנָפֵי צִפּוֹר מִי יו
לָהּ לַעְוֹף מוֹה!

וְהִנֵּה זֶה עַמֵּד עֲלֶיהָ הַעֲכָבִישׁ, הַדְּבִיק בָּהּ מְמוֹת קוֹר
וַיַּעֲבֵר בּוֹ אֶל צִמָּה אֶחָד נִמּוֹךְ, בַּעַל מְרָפִים רַחֲבִים הָעוֹלָה בְּקִרְבּ

השושנה, ושם התחיל מוֹתֵם את קורי רשתו ממולה, מעשה אופן.
 - אוי, אוי, הצילוני! - קראה השושנה מתנודדת כתינוק
 יִשְׁנָקָהּ, - אוי לי. העכביש הרשע טָמָאֲנִי! הה, מה זה הדביק
 בְּצִיצִי־היפה? -

והנה קול עולה באזנה - -

מביטת השושנה סביבה והנה - יְהוֹשׁ צעיר נאחז בקורי
 הרשת הַעֲנָה; מְפָרֵקס ומזמזם בקול: הושיעני! הצילו! והעכביש
 יגלגלהו, יִצְנָפְחוּ, יבוססו וימוציץ את דמו בעודו.

- אלי, אלי! מה נורא ומה מְתַעֵב כְּלִי־ה!

והעכביש הַשֶּׁבֶע התחיל מְטִיל בנאווה על פְּנֵי סִנְיַת קוריו
 וישם פניו אל השושנה המתפלצת מְנַעֵל־נפש; והנה הוא הולך
 הלוך וקרב... .

- מוֹתִי, מוֹתִי! - נאנחה השושנה ועוד מעט ויצאה נפשה.
 לולא טס הזמיר על פניה בהרף־עין זה נִצָּד במקורו את הַמִּנְגֵּל
 הזה וישאנו מעל פניה.

- הה, כנפים! - הוֹמָה השושנה - כנפים מי יתן לי,
 ואעופה מזה!

ב א ו ר : וְלֹא - ענף. - עֲדִין - רָךְ. - נִיז - זֶרֶק. - קָרַח - בער. - זָרַת -
 מרחק מקצה האגודל עד קצה האמה (האצבע הגדולה). - מִפָּח - רֶחֶב
 כף היד. - רִיר - רֶק. - טָרָפִים - עלים. --

חֲלוֹם הַפֶּלֶג.

... וּמִטִּיל הוא בְּעֵבִי חֲרֹשׁ.	בְּעֵבִי הַזֶּה פֶּלֶג נֶעַר
יִסְב־נֹעַ, יַחְתֵּר־שֶׁרֶשׁ	בֶּךְ וְקַט יֶלֶךְ אִם; -
וּבְמַחְתֶּרֶת אִם יִיחָלָה.	אִם נֹבֵעַ וּמְנַמֵּם הוא
וַיִּזְנַק וְשָׁטַף הָלָאָה	אִם נֹבֵעַ וְחֹלֵם הוא:

ובמשובה יתגוללו.	קל נזק
— — — יפספסו, יתהוללו —	על פני דשא, רענון כה.
האח! מה טוב ומה נעים	יבד, יעל, יתפתלה.
בה התגלגל על הדשאים	וסביב שיח יתגלגלה.
עם שני רעים קלים, נאים	הלאה, הלאה...
קלים כרוח ופזיזים,	פתאם—ושני פלגים קלים,
קלים כרוח ועלזים, —	גוזלים עקלקלים,
ושלשתם יתאחדו	שומפים, רודפים אחיהו איש.
ולא יתפרדו.	חברו אליהו חיש.

והלאה עם רעיו הקטנים יזחלה —
 ולפתע — הו, פלא! — יגדלה, יגדלה — —
 ולרחב ולעמק ולארך אין קץ;
 לא דשא סביבהו, לא שיח ועין,
 לא ארץ קרקעו — חוד תבולת יציע,
 כי מטה בעמק לו שם הרקיע...
 שם מענו תבולת, מקור זרר חיוס,
 ומננה מנגד יזוהיר גם דרום...
 ובנעם יתחלף על תבולת רקיע,
 ובנעם ישוטו בו זפים בגי עב,
 בבקר בערב בזיו קסם יופיע.
 לא פלג, לא מים הוא — ים של זהב;
 בו טובלה הלכנה הצנועה, הנאות

וקוראים בוכבים לאלפי רבבה...
ובנעם יתהלך על חבלת דתהום
שמים מתחת, שמים ברום...
חלום!...

ה נ ג י נ ה .

א) נשאלנו מדברים אין אנו מבטאים את המלים בקול אחד, אלא בקול עולה ויורד תמיד. בפישוט אנו מטעימים בהרמת קול את המלה העקרית: ה ה ל כ ה היום לבית הספר? ה ל ב י ת - הספר הלכת עם אחיך? בפישוט הראשון מטעימים את המלה ה ל כ ה, שהיא העקרית בפישוט, ובפישוט השני - את המלה לבית-הספר, שהיא העקרית. הטעמה זו היא נגינת הפישוט. ב) גם נשאלנו מבטאים מלה בת הברות אחדות, אנו מטעימים בהברה אחת בהרמת-קול: הַעֲרָה הַעֲרָה בַּקֶּשֶׁת וְחַץ נִקְוָה גִּלְגָּלָה, שם פָּרַח וְגִץ. להטעמה זו קוראים נגינת המלה.

הערה: מלה בת הברה אחת, וביחוד אם היא מלת השמוש, מחברת במבטא למלה שאחריה; ובכתב בא לסמן חבור זה לך קטן משבב, הנקרא מקף: א ס-ר ע ב שונאך האכילתו לחם. ו א-ס צ מ א השקרו מים. יש שהמקף מחבר גם שתי מלים בעלי הברות אחדות: כנפיר-רוח, מלכי-ארץ, ולפעמים גם שלש מלים: ורוח-אלהים מרחפת על-פני המים.

ג) הנגינה באה על ההברה האחרונה של המלה, כמו: הרים הנבחרים, לנעלים, סלעים מחסה לשפנים. נגינה כזו נקראת מ ל ר ע (מלה ארמית, ופרושה למטה, כלומר: בהברה האחרונה).

נחש שֶׁהִנֵּינָה בָּאָה עַל הַבִּקְרָה שֶׁלִּפְנֵי הָאֲחֵרוֹנָה, כְּמוֹ: הִנֵּה
הוֹפִיעַ בְּרִיקָע הַתְּכֵלֶת. נִינִינָה כִּזּוּ נִקְרָאֵת מִלְּעִיל (פְּלוֹמֶר:
לִפְעֻלָּה, לִפְנֵי הָאֲחֵרוֹנָה. מִבְּאֵן אָמְהָ לְמֶה שֶׁהִנֵּינָה בָּאָה אוֹ
בְּהִבְרָה הָאֲחֵרוֹנָה (מִלְּרַע). אוֹ בְּהִבְרָה שֶׁלִּפְנֵי הָאֲחֵרוֹנָה (מִלְּעִיל).

מִימֵי יְלֻדוֹתַי.

א. יְלֻדוֹתַי.

שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֵר לִידְתִּי – בֵּן סָחָה אִמִּי לִשְׁכֵנוֹתֶיהָ – נִגְזְרָה
עָלַי גְלוּת: הוֹמָלְתִּי אֶל חֵיק מִינְקַת נְכָרִיָּה בְּעִירָה סְמוּכָה. וּמִינְקַת
זוֹ בִּשְׁהִייתִי צִוָּה לְחַלֵּב הִיתָה נֹתֶנֶת אֶנְדְּלִי בְּתוֹךְ פִּי לְמַצִּיעָה...
מַצִּיעָה זוֹ נִשְׁאָרָה לִי בִירוּשָׁה לְיָמִים רַבִּים; כָּל פַּעַם שֶׁהִייתִי
שֹׁקֵעַ בְּהִרְוֵי הַיִּיתִי מוֹצֵץ אֶת אֶנְדְּלִי. אֲבָא, שֶׁהִיא קִפְדָּן
מִשְׁבָּעוֹ, הִיא סוֹמְרָנִי עַל כֵּךְ וְקוֹרֵא לִי: "בַּעַל מַצִּיעָה". אֲבָל אֲנִי
לֹא הִייתִי חוֹשֵׁשׁ לְדַבְּרוֹ וּלְסִטְרוֹתָיו – הוּא בִשְׁלֹו וְאֲנִי בִשְׁלִי;
וְכִיּוֹן שֶׁהִיא יוֹצֵא מִתּוֹךְ הַבֵּית, מִיד הַיִּיתִי פוֹרֵשׁ לְקַרְוֹנוֹת, יוֹשֵׁב
בְּדֹד, מְהַרְהֵר וּמוֹצֵץ... עַל מֶה וּבִמְהָ הַיִּיתִי מַהֲרָה – אֲנִי יוֹדֵעַ.
כָּל מֶה שֶׁהִייתִי רוֹאֵה וְשׁוֹמֵעַ מִסָּבִיב – נִרְאָה לִי כַּעֲיֵן הַלֹּחַ,
וְלִבִּי הִיא מִתְמַלֵּא תְּמָהוֹן אֶלֶם. תּוֹקָה וּמַהֲרָה הַיִּיתִי עַל הַכָּל...
קִשְׁקִישׁ הָאוֹרְלוֹנִין, הַצֵּל וְהַכְתָּמִים עַל גְּבִי הַכְּתָל, הָאֶפְלוֹלִיִּת שֶׁם
תַּחַת הַמִּטָּה, הַמְּהַרְרִין הַבְּקִין שֶׁבָּנוּ הַחֲלוֹן, אֲבָק פּוֹרֵחַ – כָּל אֵלּוֹ
הֵם הַיִּיעוֹלָם וּמִסְתָּרוֹיִן שֶׁצְרִיכִים עֵינַי...

מִבְּנֵי הַבֵּית לֹא הִשְׁנִיחַ כִּי אָדָם. אֲבָא קִפְדָּן, חָלוּשׁ וּמְרֹד;
אֲנִי יוֹדֵעַ בְּמֶה הוּא מְרֹד. וְאִמִּי הִיתָה נֹזֶכֶת כִּי, אֲבָל תְּמִיד לְאַחֵר
זִמֵּן. "אֲנִי וְאֲבֹי, הַתִּינוֹק לֹא אֲבָל עֲדִיין... הַתִּינוֹק לֹא נִתְרַחֵץ
עֲדִיין... הֵיכָן הַתִּינוֹק?" וְהַתִּינוֹק, פְּלוֹמֶר, אֲנִי שְׁמוּאֵלִיק, הַיִּיתִי
יוֹשֵׁב לִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּמִקּוֹם מְצֻנָּע תַּחַת הַמִּטָּה, אוֹ בְּכּוֹךְ שְׁתַּחַת
הַתִּנּוֹר, יוֹשֵׁב וּמִשְׁחָק עִם עֲצָמַי וּמַהֲרָה אֶת הַרְהוּרִי...

מכל כלי הבית משבה ביותר את לבי המְרָאָה הישנה, זו שהיא תלויה למעלה מן הספה. כל פעם שאני עומד על הספה כננדה אני רואה בתוכה שוב חדר וכלים, את עצמי ואת הארון שכןגד עם כְּלֵי הנחשת בראשו, הם הם ממש, בדמותם ובצלמם; אלא שבתוך המראה – כלם מְטִים ועומדים במִדְרוֹן, מוכנים כל רגע לנפילה; והדבר כלו מְקַשָּׁה: ראשית, מאין באו כל אלה לתוך המראה? והשנית, מדוע לא יתמוטט הארון עם כלי הנחשת שבראשו? ..

נתתי את לבי לחקור לעת מצוא את הענין על כְּרִיז, זישה יפה לכך נודמנה לי מהרה. בני הבית יצאו למקום שיצאו ואני נשארתי יחידי. השעה שעת הצהרים. באמצע הרצפה שטוחה צורת החלון, כעין שְׁלֹולִית משובצת של אור – וזבובים באים וטובלים שם. תרנגלת מנומרת מְמִילֶת לה בלאט, פסיעה קטנה, ומקרקרת בחשאי קרקור קלוש, כמי שְׁחַטְפָּתָה תנומה. כל פעם שהיא נבלעת בעמוד האור, נוצותיה מוהיבות והיא כְּלָה גְעֵשִׁית זְהֵרוּרִית. קפצתי ועליתי על הספה ונִזְנַקְתִּי כנגד המראה – יש ויש! שמואליק שני עומד כנגדי ממש, וְחִמְמוֹ נוֹגַע בחטמי. נִרְמָעְתִּי קצת לְאַחֹרִי-ואף הוא נִרְמָע. מתקרב אני – אף הוא מתקרב. אם כן, הרי אני מְעֵנָה פני ושולח לשון – ואף הוא כך. „הִי-חִי-חִי!“ שוחק אני – ואף הוא שוחק, אבל בלא „הִי-חִי-חִי“, שאין קולו נשמע. הדבר תְּמוּנָה, ואני מְתַנְהָא קצת – ואף-על-פי-כן מְסַתְּגֵל... הרצפה שבתוך המראה מְשַׁפֶּעַת ושלולית האור כְּאֶמְצָעֵיתָה נוֹטָה להשתפך... וישאר הכלים אף הם מְטִים או תְּלוּיִם בנס. הו! אם יפול, חס ושלום, תִּפְקְדָנִי, למשל, מראש הארון-פִּיץ! – יהא מְפַצֵּעַ את תִּפְחִי... לבי פָּגַם מִפְּחַד סתום, אבל מיד אני מתחזק ומציץ שוב. צריך אני לעמוד על סודו של דבר זה – ויהי מה! מאחורי המראה נִדְאִי יושב לו שם איזה גֶּלֶץ או „מוזיק“ נעלם, והוא העושה בְּלִהְטִיו את כל הַקְּסָמִים

האלה . "לְהַצִּיץ לָשֶׁם אוֹ שְׁלֹא לְהַצִּיץ ? .. מִי יוֹדֵעַ, שְׁמֵא תִפְנֹעַנִי יֵד נֶעֱלֶמָה בְּמִכְתָּלָהּ . הַיִּבְצֵר מִן הַפִּזִּיק דְּבַר ? .. וְאֵנִי מִסְתַּכֵּךְ וְתוֹפֶם בְּמִסְנֶרֶת הַמְרָאָה , מִצִּיץ בְּמָה שְׁלֹא־חֹר-וְסוֹלֵד מִיד ... שׁוֹב מִצִּיץ - וְשׁוֹב סוֹלֵד ... פִּתְאֹם נִתְנַדְּנָה הַמְרָאָה וְעָפָה הַרְצָפָה , הַחֹדֶר , הַכִּלִּים , אֲנִי עֲצִמִי-פִין ! לִבִּי תֵעָה , עֵינֵי חֲשָׁבוּ-וְאֲנִי מִתְמוּטָט וְנוֹפֵל תַּחַת שִׁכְרֵי הַפִּפְלֵת ...

כִּשְׂשֵׁבָה אֵלֵי רוּחִי רֵאִיתִי , שֶׁהַחֹדֶר , כְּרוֹךְ הַשֵּׁם , לֹא נִתְמוּטָט . אֲלֹא הַמְרָאָה נִשְׁמָטָה מֵעַל שְׁנֵי הַמִּסְמָרִים הַתַּחְתּוֹנִים וְנִשְׁאָרָה . תְּלוּיָה רַק בְּפִי הָעֲלִיוֹן . מִבֵּין דָּפֵן הַסֶּפֶה וְהַכֶּתֶל כּוֹלֵט מְקַצֵּת . מִסְתַּכְּסוֹ שֶׁל אֲבֹא . הוּא נִפֵּל מִסְתַּמָּא מֵאֲחֹרֵי-הַמְרָאָה וְנִתְקַע בֵּין הַדְּפָנוֹת . לֹא אִירֵעַ אֲלֹא נֹזֵק קָטָן : מִכְּהֵלָה נִקְפָצָה הַתְּרַנְגָּלָה עַל הַשְּׁלָחַן וְהַפִּילָה כּוֹס , וְשִׁבְרָה אֶחָד שֶׁל זְכוּכִית נָמוּ לְתוֹךְ שְׁלֹולִית הָאֹרֶז וְהוּא נֹוצֵץ , נֹוצֵץ , כֹּאֲלוֹ נִעֲשֶׂה לוֹ נֶס ...

סוּפוֹ שֶׁל מַעֲשֶׂה זֶה הָיָה כְּסוּפֶם שֶׁל כָּל מַעֲשֵׂי־יָדַי בְּבֵית אֲבֹא - סְמִירוֹת־לֵחִי .

בְּאוֹתוֹ יוֹם נִנְמַר דִּינִי לְ"חֹדֶר" .

בְּאֹרֶז : סֶפֶה - סֶפֶרָה . - אֲנָדְלִי - בִּתְּנִי יָד . - הֶהָרִירִים - מַחֲשָׁבוֹת . - סוֹטְרֵנִי - מִכָּה אוֹתִי עַל הַלֵּחִי . - קִרְבֵּי-נְוִית - פֶּנֶה . - תוֹהָה - תְּמִידָה . כַּתְּפֵלֹא . - קִשְׁקוּשׁ הָאֲוִירִלִּי - דְּפִיקַת הַשְּׁעוֹן . - אֲפִלּוּלִית - אֲפֵלָה . - וְהִרְוִירִין - אֲבִק־אֹר . - מִסְתַּוְרִין - סוּדוֹת נִסְתָּרִים . - עֵיוֹן - מִהֲשֵׁבָה עֲמוּקָה , הַתְּכַוְּנָנוֹת . - מִצְנָע - נִסְתֵּר . - כּוֹד - חוֹר גְּדוֹל הַעֲשׂוֹי בַּתַּחְתִּית הַתְּנוּרָה . - מִדְּרֹן - מוֹרָד , מְקוֹם מִשְׁפָּע . - מְקַשָּׁה - לֹא מוֹכֵן . - עַל בְּרִיז - אֶל נִכּוֹן , בְּבִירוֹ . - שְׁלֹוּלִית - מְקִיָּה קָטָן . - פְּסִיעָה - צֶעֶד . - קְלוּשׁ - חֲלוּשׁ , רַפָּה . - וְהִרְוִירִית - מוֹהִירָה וְנוֹצֶצֶת מְאֹד . - נִזְדַּקְפָּתִי - עֲכֹרְתִי יִשְׂרָאֵל , זִקְוָה . - נִרְמַעְתִּי - פִּרְמִי מֵהָרָה . - לֵץ , מִיָּדִיק - שֵׁר . - בְּרִמְכָן - מַעֲמִיד עֲצִמִי בְּכִפְיָה . - סוֹלֵד - נִרְמַע : בְּמִי שֶׁנִּגְזָה . - פִּנְקָס - סֶפֶר הַחֲשׁוֹבוֹת . - מִסְתַּמָּא - בּוֹדֵאִי .

דגש קל.

א) אותיות ב'כ'פ'ת' שגוי מבטאים לָהֶן-רָפֶה: ב'כ פ'ת.
וְחֹק: ב'כ פ'ת. סמן המבטא הַחֹק נִקְדָּה בְּתוֹךְ הָאוֹת. נִקְדָּה זו
נִמְנָאת דְּגֵשׁ קָל.

ה'ע'ה א): גם באותיות ג' ד', שְׂבִימִים קְדָמוֹנִים הֵיּה גַם לָהֶן שְׂגִי מִבְטָאִים.
בָּא דֵגֶשׁ קָל לְסֶמֶן מִבְטָאֵן הַחֹק; אֵד אֵינִי אֵין לֵנו אֵלָא מִבְטָא
אַחֵד שֶׁל ג' ד'.

ה'ע'ה ב): אֲחִינוּ הַסְפָּרִדִּים שְׂבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל מִבְטָאִים אֶת הָאוֹת ת' בְּאוֹת
ת', וְהַסְפָּרִדִּים שְׂבָסוּרִיא וְצִפּוֹן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִבְטָאִים גַּם אֶת הָאוֹת
ב' בְּאוֹת ב'.

ב) תִּדְגֵּשׁ תִּקַּל בָּא בְּאוֹתֵינִי בְּגֵד כֶּפֶת בְּרֹאשׁ תִּמְלָה, אוֹ
בְּאַמְצָעֵינִי וּבְסוּפָה אַחֲרֵי שְׂוֹא נָח; בְּגֵד, גְּדוֹל, דָּלֶת, כְּתָב,
פֶּתַח, תִּלְמִיד. רְחִיב, גִּלְגִּל, עֲבָדִי, בִּרְכִי, פִּסְפִּי, בִּלְיָתִי.
בְּאַמְצָע תִּמְלָה אַחֵר תִּנּוּעָה וְאַחֵר שְׂוֹא נָע לֹא יָבֹא דֵגֶשׁ קָל:
עֲבָד, עֲבָדִים, דָּגָל, דְּגָלִים, גְּדוֹל, גְּדוֹלִים, אָבֵל, אָכֻלָּתָם,
שֹׁפֵט, שְׂפִטָּתָם, כְּתָב, כְּתָב.

ה'ע'ה: מֶלֶה הַנִּמְנָרֶת בְּהִבְרָה פְּתוּחָה וּמִחֲבֶרֶת דְּעִנֵּן לְמֶלֶךְ שְׂאֲחִירָה.
וְזוֹ מִתְחִילָה בְּאַחַת מֵאוֹתוֹת בְּגֵד כֶּפֶת, לֹא יָבֹא דָהֶן דֵּגֶשׁ קָל:
דִּי בָא, יְהִי כֵן, הוּא כְּתָב, מִי פֹה?

ה'ע'ה: הַמּוֹרָה קוֹרֵא לִפְנֵי הַתְּלָמִידִים פֶּרֶק הַקִּרְיָה הַקּוֹדֶם בַּמִּבְטָא
הַסְפָּרִדִּי וּמִרְגִּיל גַּם אֶת הַתְּלָמִידִים לִקְרֹא בַּמִּבְטָא זֶה.
שְׂאֵלוֹת: כַּמָּה מִבְטָאִים לְאוֹתוֹת בְּגֵד כֶּפֶת? - מַהוּ סֶמֶן מִבְטָאֵן
הַחֹק? - מַהוּ מִבְטָאֵן שֶׁל אוֹתוֹת ג' ד'? - אֵיךְ מִבְטָאִים הַסְפָּרִדִּים
אוֹת ב' וְאוֹת ת' - מִתִּי בָא דֵּגֶשׁ תִּקַּל? - מִתִּי אֵינִי בָא? -
מִתִּי אֵינִי בָא גַם בְּרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ? -

אצל הפונדק.

הַפּוֹנְדֵק מְקַף מִכָּל צֵד עֲגָלוֹת וּקְרוֹנוֹת שֶׁל אֲכָרִים; קִצְתָן
פְּנוּיֹת, אֵין בְּתוֹכָן כָּלוּם אֵלָא מַעַט קֵשׁ וְנִבְבָּא, וְקִצְתָן טַעוֹנוֹת

כלים וכל מיני סֶכֶךְ, שלא הספיקו הַבְּעָלִים לְמַכְרֵם בעיר וּבְשֶׁהֶיְרֹו
אצלם. על נבי עגלה אחת יושב חויר, מְצַנֵּעַ כלו בתוך שק.
שולח משם קצה הטמו לאויר העולם וְנוֹאֵק; ואנקת אָסִיר זה
הולכת למרחוק ומוזעזעת את האזנים. וְעִנְלָה זו, שהיא טעונה
פָּקִין וקדרות, פרה מְנַמֶּרֶת ומְסַפֶּרֶת קרן אחת קשורה לה מאהוריה.
זהיא מתחכמת ומתאמצת בכל כחה לפרוק החבל מעל צוארה
ולרוץ לכפר לראות שלום רעותיה בְּדִיר של בהמות שם. שני
אֲשָׁרִים תמימים, מלומדים בעבודה ונושאים עול קוֹנֵם, אֲשָׁרֵכֶם
מְנַהֵלֶת וְכָרֶסֶם נאה. עומדים ומעלים גֶּהָה בִּכְבֶּד ראש וְקֵצִיוֹן
גדול; ובאותה שעה עֹזוֹ של פונדקי, אֲשָׁפְחוֹ עליה יצרה, קופצת
ועולה על העגלה המלאה והגדושה, מהננבת ומכניסה ראשה
לתוך תרמיל מלא, ובשטועמת מלוא לְנִמְיָה, מיד היא מוציאתו
שִׁשִּׁם בַּעֲטוּשׁ ובכשכוש זנב. לועסת בחפזוֹן, בנדנדוֹ לְסִתּוֹת
דֹקָן, בְּדִי אֲשִׁשִׁים גַּעְנוּעִים ברנע; ואנב עיניה משוטטות לכל רוח
מפני חֲשִׁשׁ סָקָה. כלב בְּפָרִי דל וכחוש, אֲשֶׁנְתָּאֵל מִן הַכְּהוּנָה
וְנִזּוֹן לעת זקנה מקופת האשפה של הצבור, חָזַר ברגל אחת
וסָבַךְ של שערות תלוי לו בונבו, מְרַהֵיעַ ובא, נושא עיניו לעגלה
מרחוק ועומד ומסתכל ביראת הכבוד; אחד כך הוא מעיו ופוסע ובא,
מחפש ומריח ומוצא עצם יבשה, שִׁכְכָר אֵין בה קֶרֶטוֹב של לחלוחית,
וממהר וְנִרְהָע עם מציאה זו שִׁכְפִּיו לאחוריו, מְשִׁתְּפֹחַ על הארץ
וּמְנַהֵם את העצם, כשראשו מְצַדֵּד ומונח על בְּפִיו. סוס חבוש,
שנפשו קָצָה בבטלה ארוכה לעמוד ולהתנמנם גְּלוֹי עִינִים וְתִלּוּי
שפה ואזנים, גִּמְלָה בדעתו לְהִצְטָרֵף לְזִמּוֹן לצמד בקר, שעומדים
כנגדו ואוכלים מספוא מתוך־שק אחד. אבל בדרך הָלוֹכוֹ גרם
החטא וְנִסְתַּבֵּךְ בְּדֵן עגלתו באופֵן עגלה אחרת והשבה להתהפך;
גזדעזע סוסה של זו וקפץ מבין העבותות ובעט בחברו הסמוך
לו; נתרעם זה הָעֵלֹב וצהל ועמד קוממיות, נתרעשה העז
וקפצה על הכלב הכפרי ולחצה את זנבו; עמד הכלב וברת

כשהוא פוסח ומדלג על שלש רגלים, מיליל וצועק צעקה גדולה ומרה.

ב א ו ר : פֶּנֶדֶק-אֶקְסִיָּה בִּדְרֵךְ - פֶּנֶדֶק (פֶּדֶק) - כְּרִים קִטְנִים . - בְּרִיר-בְּרִפֹּת . -
בְּכֶכֶד רֹאשׁ-בִּישׁוּב הַדַּעַת , בְּרִצִּינֹת . - בְּעִינֹן - בְּמַחֲשָׁבָה עֲמוּקָה . -
מְלֹא לְגִמְיָה - מְלֹא פִיה . - לְסִתּוֹת - לְתִיִּם . - שְׁנִתְּנָאֵל מִן
הַכְּהוּנָה - שְׁנַפְסַל מִמִּשְׁמֶרְתּוֹ . - סֶכֶךְ - אֲגוּדָה . - מְרִתִּיעַ - מִפְּחַד,
רוּעַר . - מְצֻדָּד - נוֹטָה הַצֶּדֶה . - לְהַצְטַבֵּף לְזִמּוֹן-לֹאכּוֹל בִּשְׁלִשָּׁה . -

בְּיוֹם קִיּוֹץ.

בְּיוֹם קִיּוֹץ יוֹם חַם, יַעַת הַשֶּׁמֶשׁ מְמָרוֹם
הֶרְקִיעַ תִּלְהִיט בְּתַנּוּר הַיּוֹם,
יַעַת יִבְקֹשׁ הַלֵּב פֶּנֶת שֶׁקֶט לְחִלּוֹם, -
בֹּא אֱלִי, בֹּא אֱלִי, רַע עֲיָף!

לִי יֵשׁ גֵּן, וּבְגֵן תַּחַת אוֹג בְּבֶד צֵל,
הֶרְחַק הֶרְחַק מֵעִיר וּמִמְּתִים, נִחְבֵּא תֵּל,
בְּלוֹ עֲטוּף יִרְקָרֵק, בְּלוֹ אִמֵּר סוּד-אֵל -
שֵׁם נִחְבֵּא, נִנוּחַ, אֵח נָעִים!

וּבְהִתְעַנֵּג וּבְרִדָּה שֵׁם בְּמִחְבֵּא הָלוֹ
נִמְתִּיק יִחַדּוּ בְּדָמֵי צִהָרִים הָרוֹ,
שׁוֹפִיעַ לִשְׁנִינֹו מִקֶּרֶן הַפֹּז,
הַבִּקְעֵת אֶת שְׂפָעֶת הַצִּלָּלִים...

ב א ו ר : אֵג-מִין עֵץ, ягода ליגרענכּוֹים . - וּמִמְתִּים-מֵאֲנָשִׁים . - תֵּל-נִכְעָה מִטְנֶה . -
נִמְתִּיק ... הָרוֹ - נִקְשִׁיב בְּנַעֲיֻמוֹת אֶת הַסּוּד , - שְׂפָעֶת - הַרְבֵּה . -

דגש חזק.

א) מלבד הדגש הקל, הבא רק באותיות בגד כפת, יש לשבא נקבה. בכל אותיות האלפא-ביתא, מלבד באותיות א' ה' ח' ע' ר'; נקבה זו נקראת דגש חזק. הדגש החזק בא לתקפל את האות: במקל [=ממקל] גדול [=הגדול].

הערה: מבאן אנו למדים: א) שדגש חזק סוגר את ההברה שלפניו כשוא נח: הבית היה [=הביתיות הן]; ב) כי שוא הבא באות דגישה הוא נע, כשכיל שהדגש החזק בופלח ומוסיף לה שוא. דברי היא בשתי אותיות שואיות באמצע המלה, שהראשון נח והשני נע: שברו [=שב-ברו], וראה למעלה צד 138 פרק שוא נח ונע בכל ג.

ב) הדגש החזק בא רק באמצע המלה אחר תנועה ולא אחר שוא, בהקדו מן הדגש הקל; ולפיכך אפשר להכדיל באותיות בגד כפת בין הדגש הקל והחזק.

הערה: אם שתי מלים מחברות יחד במקום דרי הן במלה אחת, ואז יבא דגש חזק גם בראש המלה השניה. מהחוב ומהדגש.

שאלות: למה משמש הדגש החזק? - והדגש הקל? - באילו אותיות בא הדגש הקל והדגש החזק? - באילו אותיות בא חק הדגש החזק? - באילו אותיות אין כל דגש? - איזו הברה נקראה סגורה? - איך אפשר להכדיל באותיות בגד כפת בין דגש קל ובין דגש חזק? -

דברי חכמים.

א. תורה ועבודה.

שמעון הצדיק היה משגיח בנסת הגדולה. הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים.

באר.

משגיח - מאחרוני. - בנסת הגדולה - חכמי התורה וראשי העם בראשות

יוסי בן יועזר איש צרדה היה אומר: יהי ביתך בית יועזר לחכמים, והיו מתאבק בעפר רגליהם והיו שותה בצמא את דבריהם.

יהושע בן פרחיה היה אומר: עשה לך רב וקנה לך חבר. רבי אליעזר היה אומר: הוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והיו זהיר בגתלתן שלא תפנה, — שכל דבריהם בנחלי אש.

הלל אומר: לא הבישן למד ולא הקפדן מלמד. הוא היה אומר: אל תאמר לקשאפנה אשנה — שמא לא תפנה.

שמאי אומר: עשה תורתך קבע; אמר מעט ועשה הרבה.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא המדרש עקר אלא המעשה.

רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ; וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה במלה וגוררת עון.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: אם אין קמח אין תורה. שמעיה אומר: אהב את המלאכה ושנא את הרבנות.

באור.

ימי הבית השני. — בית יועזר — בית שמתאספים בו תמיד. — רב — מורה. — לא הבישן למד — מפני שהוא מתביש לשאול מה שאינו מבין. — ולא הקפדן מלמד — שהתלמידים יראים לשאול אותו מה שאינם יודעים. — לקשאפנה אשנה — כשיהיה לי פנאי אלמד. — קבע — בזמנים קבועים. — המדרש — הלמוד. — יפה — טוב. — דרך ארץ — מלאכה נעסק בישובו של עולם. — ושנא את הרבנות — להחפור מלמוד התורה ובהנחיה.

ב. גֵּין הַבְּרִיּוֹת.

הלל היה אומר: הָיוּ מִתְלַמְּדֵי דִּי שְׁלֵי אַהֲרֵן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמִקְרָבָן לַתּוֹרָה.
שְׁמַאי אומר: הָיוּ מִקְבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֶבֶר פָּנִים יפות.

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר: יהי ביתך פתוח לְרוֹחָה ויהיו עניים בני ביתך.
רבי יהושע אומר: עין רעה ושנאת הבריות מוציאים את האדם מן העולם.

בן זוטא אומר: איזהו מַכְבֵּד? המכבד את הבריות.
רבי אליעזר אומר: יהי כבוד חברך חביב עליך כְּשֶׁלְּךָ, ואל תהי נוח לבעוס.

רבי יוסי אומר: יהי ממון חברך חביב עליך כְּשֶׁלְּךָ.
הבי חֲנִינָא בן דוסא אומר: כל שרות הבריות נוחה הִימָנוּ, רוח המקום נוחה הִימָנוּ; וכל שאין רוח הבריות נוחה הִימָנוּ, אין רוח המקום נוחה הִימָנוּ.

הלל אומר: אל תפרוש מן הצבור; ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש.

הוא היה אומר: אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו.
רבי שמעון בן אלעזר אומר: אל תִּרְצֶה אֶת חֲבֶרְךָ בְּשַׁעַת כַּעֲסוֹ, ואל תשתדל לראותו בשעת קִלְקָלָתוֹ.

ג. אור.

שרות הַבְּרִיּוֹת נוחה הִימָנוּ - שהאנשים אוהבים אותי. - המקום - הקב"ה. - אל תדין... אל תאשימהו עד שתהא במקומו, כלומר: במצבו, ולא תחטא ככוהן. - אל תִּרְצֶה... תִּפְסֵם. כי לא ישמע לך. - קִלְקָלָתוֹ - חרפתו. -

יהושע בן פרחיה אומר: הוי דן את כל האדם לכף זכות.

בן עזאי אומר: אל תהי בן לכל אדם, שאין לך אדם שאין לו שעה.

רבי מתיא בן חרש אומר: הוי מקדים בשלום כל אדם. הוא היה אומר: הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים. רבי שמעון בן גמליאל אומר: כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, שכל המרבה דברים מביא חטא.

רבי עקיבא היה אומר: סג לחכמה—שתיקה. רבי אומר: איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם.

מעשים טובים.

רבי יעקב אומר: העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא: התקן עצמך בפרוודור, כדי שתבנים למרקלין. רבי אומר: הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה: דע מה למעלה ממך: עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים.

הוא היה אומר: הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה.

באור.

שאין לו שעה — שיגיע בה לחשיבות. — הוי זנב לאריות — היה אחרון בין הגדולים בחכמה ולא הראשון בין הקטנים. — סג לחכמה שתיקה — השתיקה היא הגדר, שמאחריה תמצא החכמה. — פרוודור — מבוא הכות. — התקן — שבר גשט. — מרקלין — אולם. — עין רואה... הקביה רואה ושומע הכל. —

בן עזאי אומר: מצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה;
ע"כ מצוה—מצוה, ושכר עברה—עברה.

רבי טרפון אומר: היום קצצר והמלאכה מרובה והפועלים
עצלים—ובעל-הבית דוחק.

הוא היה אומר: לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה
בן חורין לְהַבְטִיל מַמְנָה—ונאמן הוא בעל-מלאכתך שישלם
לך שכר פעולתך.

רבי חנינא בן דוסא היה אומר: כל שמעשיו מרובין
מחכמתו, חכמתו מתקימת; וכל שחכמתו מרובה ממעשיו,
אין חכמתו מתקימת.

רבי אלעזר בן עזריה היה אומר: כל שחכמתו מרובה
ממעשיו, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מרובין ושרשיו
מועטין, והרוח באה וְעֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ על פניו. אבל כל
שמעשיו מרובין מחכמתו, למה הוא דומה? לאילן שענפיו
מועטין ושרשיו מרובין; אפילו כל הרוחות שבעולם באות
ונושבות בו, אין מְזַוִּין אותו ממקומו.

הלל ראה גִּלְגֻלֶת אחת שצפה על פני המים, אמר לה:
עַל דִּאֲמִיפְתָּ אֲמִיפִיד, וסוף מְטִיפִיד יִטּוּפִין
רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת קונה
לו פְּרָקְלִיט אחד והעובר עברה אחת קונה לו קְטָגוֹר אחד;
תשובה ומעשים טובים כְּתָרִים בפני הַפְּרָעוֹת.

באור.

שכר מצוה... הוא התענוג שיש בְּעֵשִׂית המצוה. - היום קצצר... - חיי
האדם קצרים והוא צריך לעשות הרבה מעשים טובים. - בְּעַל־הַבֵּית - חקביה. -
בְּעַל־מְלָאכָתָךְ - ה' אדוניך נותן העבודה. - עַל דִּאֲמִיפְתָּ אֲמִיפִיד - על שְׁהִטְבַּעְתָּ
אהרים הַטְבִּיעִיד. - וסוף מְטִיפִיד יִטּוּפִין - וגם מְטַבְּעִיד עתידים לטוב. -
פְּרָקְלִיט - מלאך-חַיִּיל, סְגָנוֹר. - קְטָגוֹר - מַטְטִין, דֵּן לַכַּף חוֹב. - כְּתָרִים - קְטָגוֹן.

ה. מדות.

בן זומא היה אומר: איזהו עשיר? השמח בחלקו. איזהו גבור? הכובש את יצרו. איזהו חכם? הלומד מכל אדם. ויש אומרים: איזהו חכם? הרואה את הנולד.

רבי אלעזר הקפרי אומר: הקנאה והתאווה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם.

ארבע מדות באדם: שלי שלי, ושליך שליך – זו מדת שדום; שלי שליך ושליך שלי – עם הארץ; שלי שליך, ושליך שליך – חסיד; שלי שלי ושלי שלי – רשע.

ארבע מדות בידעות: נוח לבעוס ונוח ללרצות – יצא הפסדו בשכרו; קשה לבעוס וקשה ללרצות – יצא שכרו בהפסדו; קשה לבעוס ונוח לרצות – חסיד; נוח לבעוס וקשה ללרצות – רשע.

ארבע מדות בתלמידים: מהיר לשמוע ומהיר לאבד – יצא שכרו בהפסדו; קשה לשמוע וקשה לאבד – יצא הפסדו בשכרו; מהיר לשמוע וקשה לאבד – זהו חלק טוב; קשה לשמוע ומהיר לאבד – זהו חלק רע.

ארבע מדות ביושבים לפני חכמים: ספוג ומשפך, משמרת ונפה: ספוג – שהוא סופג את הכל, משפך – שמכניס בו ומוציא בו; משמרת – שמוציאה את היין

באור.

את הנולד – מה שיהיה לאחר כך. – לרצות – להתפס. – מהיר לשמוע – מהיר להבין. – ומהיר לאבד – כמהר לשכוח את למודו. – משפך – כנה נבוב, רחב מלמעלה וצר מלמטה, ששופכים בו יין לתוך בקבוק. – משמרת – תבנית. – שמקנים בו – שכל מה שהוא שומע מפי החכמים הוא שוכח. – שמוציאה את היין – מישל לרובי תורה. –

וְקוֹלָטָת אֶת הַשְּׁמָרִים; נִפְהָ – שְׁמוּצִיָּאָה אֶת הַקֶּמֶחַ וְקוֹלָטָת אֶת הַפֶּלֶת.

שְׁבַע דְּבָרִים בְּגֻלָּם וּשְׁבַע בַּחֲכָם: חֲכָם אִינוּ מְדַבֵּר לִפְנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בַּחֲכָמָה; אִינוּ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ; אִינוּ נִבְהַל לְהַשִּׁיב; שׁוֹאֵל כְּעֵנִין וּמַשִּׁיב כְּהִלְכָּה; אוֹמֵר עַל רֹאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן; עַל מָה שֶׁלֹּא שָׁמַע, אוֹמֵר: לֹא שָׁמַעְתִּי, וּמוֹדָה עַל הָאִמָּת; וְחִלּוּפֶיהֶן בְּגֻלָּם.

רַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר: אֵל תַּעֲשֶׂה [אֶת הַתּוֹרָה] עֲמִידָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהּ וְלֹא קֶרֶדֶם לְחַפּוֹר בָּהּ.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְקָן, אֵלֹא כִּמְהָ שֵׁשׁ בּוֹ: יֵשׁ קִנְקָן חֹדֶשׁ מִלֵּא יֵשׁן, וְיֵשׁן שֶׁאֵפִילוֹ חֹדֶשׁ אֵין בּוֹ.

רַבִּי אֱלִישֶׁע בֶּן אֲבוּיָה: הַלּוֹמֵד יֵלֵךְ לְמָה הוּא דּוֹמָה לְדָיו כְּתוּבָה עַל נֵיר חֹדֶשׁ; וְהַלּוֹמֵד זָקֵן לְמָה הוּא דּוֹמָה לְדָיו כְּתוּבָה עַל נֵיר מַחּוּק.

כִּךְ הִיא דְרָכָה שֶׁל תּוֹרָה: פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכֵל, וּמִים בְּמַשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּישֶׁן, וְחַיִּי צֶעַר תַּחֲיָה, וּבַתּוֹרָה אֲתָה עֹמֵל; אִם אֵתָה עוֹשֶׂה כֵן – אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לָךְ.

בֶּן בְּגִיבָה אוֹמֵר: הִפֹּךְ בָּהּ וְהִפֹּךְ בָּהּ, וְכִלְיָה בָּהּ.

בְּאִוֵּר.

וְקוֹלָטָת – עֵיצָה בְּתוֹכָהּ. – הַשְּׁמָרִים – מִשַּׁל לְשִׁיחַת חוֹלִין; כְּלוּמֵר, אִינוּ שֵׁם רַב לְדְבָרֵי הַתּוֹרָה וּבִתְעֵנִין רַק בְּדְבָרִים בְּטָלִים שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ. – גֻּלָּם – שׁוֹטָה. – וְלֹא בְּנִדָּה לְחַפּוֹר בָּהּ – לְמַצָּא בָּהּ פְּרִיטָה, אֵלֹא לְכַד תּוֹרָה לְשִׁמָּה. – הִפֹּךְ בָּהּ ... מַשֵּׁשׁ הִרְכָּה בַּתּוֹרָה, יִהְיֶה יֵשׁ בָּהּ. –

נְטִית הַכְּנוּיִם לְפַעְלֵי עֵי וְעִי. מְכוּר: צוּר, דִּין.

זֶמֶן עֶבֶר.

צִדְתִּי—צִדְתִּיךָ, צִדְתִּיהוּ, צִדְתִּי־הוּא, צִדְתִּיךָ, צִדְתִּיכֶם, צִדְתִּים.

צִדְתָּ—צִדְתִּי, צִדְתִּי־הוּא, צִדְתִּיךָ, צִדְתִּיכֶם, צִדְתָּם, צִדְתָּן.

צִדְתָּ—צִדְתִּי, צִדְתִּי־הוּא, צִדְתִּיךָ, צִדְתִּיכֶם, צִדְתָּם, צִדְתָּן.

צָד—צָדְנִי, צָדָה, צָדוֹ—צָדְהוּ, צָדָה, צָדְנִי, צָדְכֶם, צָדְסִי.

צָדָה—צָדְתִּי, צָדְתִּיךָ, צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם.

צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם.

צָדְנִי, וְ(נִ)נִי—צָדְנִיךָ, צָדְנִיךָ, צָדְנִיךָ, צָדְנִיךָ, צָדְנִיךָ; צָדְנִיכֶם.

צָדְנִיכֶם, צָדְנִיכֶם, צָדְנִיכֶם, וְנִיכֶם, וְנִיכֶם.

צָדְתִּיכֶם—צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם, צָדְתִּיכֶם.

צָדוֹ—צָדְנִי, צָדְנִיךָ, צָדְנִיכֶם, צָדְנִיכֶם; צָדְנִיכֶם, צָדְנִיכֶם, צָדְנִיכֶם.

זֶמֶן הֵנָּה.

צָד—צָדִי, צָדְנִי... צָדְנִיךָ... צָדְנִיכֶם... צָדְנִיכֶם.

צָדִים—צָדִי, צָדְנִי... צָדְנִיכֶם... צָדְנִיכֶם... צָדְנִיכֶם.

זֶמֶן עֵתִיד עֵי. אָצוּד.

אָצוּד—אָצוּדְנִי... אָצוּדְנִיכֶם... אָצוּדְנִיכֶם... אָצוּדְנִיכֶם.

אָצוּדִי—אָצוּדְנִי... אָצוּדְנִיכֶם... אָצוּדְנִיכֶם... אָצוּדְנִיכֶם.

נָצוּד—נָצוּדְנִי... נָצוּדְנִיכֶם... נָצוּדְנִיכֶם... נָצוּדְנִיכֶם.

נָצוּדוֹ—נָצוּדְנִי... נָצוּדְנִיכֶם... נָצוּדְנִיכֶם... נָצוּדְנִיכֶם.

זֶמֶן עֵתִיד עִי: אֱשִׁים.

אֱשִׁים—אֱשִׁימְנִי... אֱשִׁימְנִיכֶם... אֱשִׁימְנִיכֶם... אֱשִׁימְנִיכֶם.

תִּשְׁמִי—תִּשְׁמִיכֶם... תִּשְׁמִיכֶם... תִּשְׁמִיכֶם... תִּשְׁמִיכֶם.

צווי ע"ו: צוד!

צוד-צודני! צודו-צודנה-צודק-צודקה, צודה! צודנו! צודסן!
צודי-צודיני! צודיהו! צודיקה! צודים! צודין!
צודו, צודנה-צודני! צודוהו! צודקה! צודום! צודון.

צווי ע"י: שים!

שים-שימני!.. שימקו!.. שים! שימו-שימיני! שימינו! שימין!
שימו שמנה-שימוני! שימוהו! שימקה! שימונו! שימוסן!
כָּלֵל (א): הכניס בפעלי ע"ו וע"י דומים בעבר לשלשים; אלא
שנקבת ע' הפעל בשלשים באה בפעלי ע"ו וע"י על פא
הפעל: דרשני - שמני, דנגי.

הַגְדָּה: בעבר והנה דומים פעלי ע"י לפעלי ע"ו; אבל יש פעלי ע"י
הבאים בעבר בתמונה אחרת: דיגותי ולא דגתי. דיגתי, דיגו
(=דיג), ודבננים, בא: דיגותי-דיגתי... דיגנו-דיגנו...
דיגותם-דיגתי... וכן הלאה.

כָּלֵל (ב): בעתיד מתחלף בקמץ של אותיות הגוף (אי"ן) לשוא:
יצוד-יצודני; ישים-ישימך. והקמץ של הא' לחטף-פתח:
אצוד-אצודני; אשים-אשימך.

כָּלֵל (ג): השורק של פא הפעל בפעלי ע"ו נשאך כָּלֵל פנוני העתיד
ובן גם החיריק של פא הפעל בפעלי ע"ו.

קחב את פנוני הפעלים תללו בכל הזמנים:

ע"ז: בום (=כום), הוש, טוח, סוג, סוד, תוד.

ע"י: בין, דיג, גיר, שים, ישית, (ש)ת-שמני.

תקון חצות.

קול כבי העיני בחצות הלילה. הבטתי סביבי ברעדה;
קו אור חודר אלי מהחדר הסמוך. הדלת פתוחה מעט ואני רואה

את אבי בפנה על הארץ. הנר שבידו מפיץ אור בָּהָה על פני הכית... פני אבי הרוזים והנוגים מפיקים צער נורא, על ריסי עיניו נוצצות דמעות, והוא נאנח במרירות וקורא בלאט וּבְגִינוֹן: זִכֹּר, יְיָ, מָה הָיָה לָנוּ, הַבִּיטָה וּלְאַה אֶת חֲרָפְתָּנוּ!

והקול קורא הלאה בלחש, לאט; והדברים, הוי, כמה מרים הם:

"אֱלֹהִים! בָּאוּ גִזְיִים בְּנִחְלָתָךְ, מָמְאוּ אֶת הַיָּבֵל קִדְשֶׁךְ, נָתַנוּ אֶת נִבְלַת עֲבָדֶיךָ מֵאֶכָּל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם, בִּישָׁר חֲסִידֶיךָ— לַחֲתִיתוֹ אֶרֶץ... אִם שָׁכַחְנוּ שֵׁם אֱלֹהֵינוּ וּנִפְרַשׁ בַּפִּינוּ לֹאֵל זָר?... הֲלֹא אֱלֹהִים יִתְקַרְוָאֵת, כִּי הוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלָמוֹת לֵב... כִּי עֲלִיךָ הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם, נִחַשְׁבָנוּ בְּצֹאן מִבְּחָה... כִּי שָׁחָה לְאֶרֶץ נַפְשֵׁנוּ... קוֹמָה עֲזֹרָתָה לָנוּ..."

יִרְדְּתִי אִם מַעַל מִטְתִּי וּנְשָׁמְתִי אֵל הַדֶּלֶת, וְהִנֵּה אֲנִי רֹאֶה אֶת אֲבִי מִקְרֹב, רֹאֶה וְאִינוּ נֹרָאָה; וְהוּא קוֹרֵא הֵלֵךְ, וּנְגִינוֹ הַעֲצָב חוֹדֵר אֶל מַעֲמָקֵי הַלֵּב וְהַנֶּפֶשׁ:

"עַד אָנֹכָה בִּכְנִיָּה בְּצִיּוֹן וּמִסִּפַּד בִּירוּשָׁלַיִם?..."

וְדַמְעָה אַחֵר דֹּמְעָה מִתְגַּלְגֶּלֶת אֶל זַקְנוֹ הַלֵּבָן.

"עַל חוֹמוֹתֶיךָ, יִירוּשָׁלַיִם, הִפְקַדְתִּי שׁוֹמְרִים, כָּל הַיּוֹם

וְכָל הַלַּיְלָה תִּמְיֹד לֹא יִיחָשׂוּ."

וְאִנִּי זֹכֵר אֶת הַסְּפֻרִים הַרְבִּים, שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִיהוּדֵי יִירוּשָׁלַיִם אֶחָד עַל דְּבַר חוֹמוֹת יִירוּשָׁלַיִם... הִנֵּה אֲנִי רֹאֶה לְעֵינַי אֶת "הַכּוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי" וְשׁוֹעַל מִתְגַּנֵּב וְרֵץ בֵּין פְּרָצָיו... הִנֵּה פֶה שְׂרִידֵי מְגִדִּלִים וּמִבֵּין הַחֲרוֹבוֹת אֲנִי שׁוֹמֵעַ קוֹל קוֹרֵא:

"אֲוִי לֹא לָאֵב שֶׁהִגְלָה אֶת בָּנָיו, וְאֲוִי לָהֶם לְבָנִים שֶׁגִּלָּה

בַּעַל שְׁלֹחַן אֲבִיהֶם!"

וְצִעִיף עֲלֶיהָ פְּרוּשׁ עַל יִירוּשָׁלַיִם; הָעִיר מִתְאַבֵּלֶת... וְשֵׁם

במערה אחת אצל שער העיר יושב המלך דוד, כנורו בידו והוא מנגן שיר עֶצֶב וקודר מאד... לא הרחק מהמערה עומד ישמעאלי סוֹן, חרבו על ירכו וכידונו בידו: שומר הוא על העיר... ושמה שמה במרומים יִפְתָּח השמים: הקדוש-ברוך-הוא יושב על כסאו ומביט על הארץ הרום רגליו; וכשהוא רואה את ירושלים השוממה – יִפְעֹר הכסא ממקומו, ושתי דמעות גדולות, דמעות רותחות, נושרות מעיניו, כביכול, ונופלות אל עמקי הים הגדול... אז תצאנה מנִי־העדן העליון כל נשמות הקדושים. אשר נהרגו על קדושה-השם; לפניהם יִנְהַר נחל מלא דם וסביבם אש כוערת, זִנְיֹתֵיהֶם פצועות וקרועות לגזרים, ידיהם הרוות נשואות למעלה, זכתוכן שרידים מַצְוִילֵי ספרייתורה, שהצילו מיד האויב; והם משתמחים בבכי מר לפני כסא הכבוד... וקול נורא יִשְׁמַע במרומי הכסא: "שִׁבְנָה למנוחתכן, נשמות טהורות! עוד לא בא הקץ!" אז תתנפל גם רחל אמנו לפני כסא הכבוד בקול יללה גוראה, והאבות הקדושים משתמחים אף הם לפניו ובוכים מר בקול. אך... והגלות המרה והארוכה עוד לא נגמרה, ירושלים שרופה באש... ארץ ישראל שוממה... "השכינה" בנלות ועם ישראל מִפְּנֵי וּמִפְּרֵד בין העמים... הוי, מתי יבא משיח? משיח צריך לבוא, מִכֶּכָּח הוא לבוא... אבא אומר, כי משיח לא יבא מעצמו, הדור צריך לִהְיוֹת או... אבל איך? מתי? מתי יבוא הקץ?...

הנר הולך וקָלָה... השלהבת מִהִבֶּהֶבֶת באור פֶּתָה; נְצוּצֵי חֵלֶב נִקְוִים מסביב בהמולה דקה, ואור היום הולך ומתנגב בלאט דרך החלונות לתוך הבית. האור הולך הלך וגדול, הנר כבה. אבי עומד על רגליו וקורא תהלים על פה; קולו הרך משתפך בנעימות על פני כל הבית. הלב מתרחב ומתמלא עֲנָג אין קץ; שכינת אל טרחת בְּלֵאל כל הבית, התבל כלה מלאה קדושה וחסד אֱלֹהִים... כעד החלון נשקף העולם הַשָּׁקֵט, הַנִּהְנֶה במנוחה

מוֹתֵר שְׂדֵי, וּפְנֵי אֲבֵי מְאִירִים וּמְפִיקִים הוּד, וְזָכוּל מְבִיעַ נְעִימוֹת
זִתְקוּה מְלֵאֵת קֶסֶם נִפְלֵא לְאוֹר אֲשֶׁר לֹא יִסּוּף, לְאוֹר עוֹלָם...

צ א ו ר : תִּקְוֹן חֲצוֹת - מְנַהֵג עֵתִיק הוּא בִּישְׂרָאֵל לְקוֹם כַּחֲצוֹת לַיְלָה וּלְבִכּוֹת עַל
חֲרָבֵן יְרוּשָׁלַיִם; וּבִיחּוֹד בִּשְׁלֹשֶׁת הַשְּׁבוּעוֹת, מְשַׁבְּעָה עֶשֶׂר בַּחֲמוֹז עַד יוֹם
תְּשַׁעָּה בָּאָב. - רִיב - עֶפְעָפִי. - עֲלִידֵךְ הִרְגֵנִי - עַל קְרוּשֶׁת שִׁמְךָ
אֲנִי נִהְרָגִים. - גִּיּוֹלָה - בְּקָרָה שְׂכוֹתִים עָלָיו אֶת הַתּוֹרָה. - מְדַבֵּרֶתָּה -
דוֹלֶקֶת בְּקוֹשִׁי. -

לֵיל תְּשַׁעָּה בָּאָב.

בֵּית הַכְּנֶסֶת בֵּין הָעֶרְבִים. הַבַּיִת מֵלֵא אֲנָשִׁים פְּכִיּוֹם מוֹעֵד.
אֵךְ כָּלֵם לְבוּשִׁים בְּגָדֵי חוּל; הַסַּפְסָלִים הַפּוֹכִים, הָעַמּוּדִים מוֹטָלִים
לְאַרְץ, הָאֲרוֹן עוֹמֵד עָרוֹם מִבְּלֵי פְרִיָּתָה. עַל הָעַמּוּד שֶׁלִּפְנֵי הַחוּץ
בוֹעֵר נֵר תָּלָב וּמִפִּיץ אוֹר כֹּהֵה עַל הָאֲנָשִׁים הָרַבִּים, הַיּוֹשִׁבִים
יַחְפִּים עַל הָאֲרֶץ. הַחוּץ וְהַקֹּהֶל מִתְפַּלְלִים עֲרִבִית בִּנְנוֹן "אֵיכָה",
זֶה־נִּגְנוֹן הַקּוֹדֵר מִשְׁתַּפֵּךְ בַּעֲצָב נוֹרָא עַל פְּנֵי כָל הַבַּיִת הָאֶפֶל...
תַּפְּלַת "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה" נִגְמָרָה. כָּל הַקֹּהֶל יוֹשֵׁב לְאַרְץ. אִישׁ
אִישׁ נֵר חֵלֶב בִּידוֹ וּסְפָר הַקִּיּוֹנוֹת פְּתוּחַ לִפְנָיו. הַחוּץ יוֹשֵׁב עַל
הָאֵבֶן לִפְנֵי הָ"עַמּוּד" וְקוֹרֵא מִגִּלַּת "אֵיכָה" בְּקוֹל נִמְוֹךְ וּבִנְנוֹן
מְעִצִּיב עַד מָאֵד. מִתְבּוֹנֵן אֲנִי עַל פְּנֵי הַבַּיִת; כָּל הָאֲנָשִׁים
שְׁקוּעִים בַּסַּפְרִיהֶם; אֲנָחוֹת מְרוֹת נִשְׁמָעוֹת מְרַגַּע לְרַנֵּעַ. לֹא הֶרַחַק
מִמֶּנִּי יוֹשֵׁב אֲבִי; עֵינָיו שְׁקוּעוֹת בַּחוּץ סִפְרוֹ, אֵךְ הוּא אֵינִי קוֹרֵא;
דְּמָעָה אַחֵר דְּמָעָה מִטְפֹּטֶפֶת עַל הַ"קִּינָה" הַנוֹשְׁנָה, הַמִּלְאָה בְּתִמִּי
תָּלָב וְדִמְעוֹת... וְקוֹל הַחוּץ... יָם גְּדוֹל שֶׁל דְּמָעוֹת, שֶׁל צָרוֹת,
מִתְפַּרֵּץ עֵתָה מְגֻרְנוֹ שֶׁל אֲדָם פְּשׁוּט זֶה; כָּל מֵלֶה הִיא זֶרֶם שֶׁל
מִכְאוּכִים וְיִסּוּרִים, גֵּל סוֹעֵר שֶׁנִּפְרַד מִתּוֹךְ הַיָּם... וְגַל אֵל נֵל
קוֹרֵא, תְּהוֹם אֵל תְּהוֹם...:

חֲזִמַּת בְּתִצִּיּוֹן!

הוֹרִידִי בְּנַחֵל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה;

אל תתני פונת לך, אל תדם בַּת־עֵינֶךָ ;
 קומי, רִנִּי בַלִּילָה ; לְרֹאשׁ אֲשֻׁמְרוֹת ;
 שִׁפְכִי בַמִּים לַפֶּךָ ; נִכַּח פָּנֵי אֲדָנִי ;
 שְׂאִי אֵלָיו בַּפֶּיךָ ; עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלֶיךָ ,
 הֶעֱטוּפִים בְּרָעַב ; בְּרֹאשׁ כָּל־חֲצוֹת ...

וּבְכֵּה עֲמוּמָה תִשְׁמָע מִכָּל פְּנוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת ; מְרִים א
 אֶת עֵינֵי אֵל אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ הֶעֱטוּף צִלְלִי אֶכֶּל , וְדוּמָה , שְׁאֵנִי שׁוֹב
 קוֹל הַשְּׂכִינָה הַנּוֹהֶמֶת כִּיּוֹנָה מִבֵּין סַפְרֵי הַתּוֹרָה : „אֹי לוֹ לֹא
 שֶׁהִנֵּלָה אֶת בְּנֵיו , וְאֹי לָהֶם לְבָנִים , שֶׁגָּלוּ מֵעַל שְׁלֹחַן אֲבִיהֶם !”
 וַהֲחֹזֵן קוֹרָא הַלֵּאָה :

אֲנִי הַנֶּכֶד רָאָה עָנִי ; בְּשִׁבְטִי עֲכַרְתּוּ .
 בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי , שִׁבַּר עֲצָמוֹתַי ...
 בְּמַחֲשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי ; בְּמִתִּי עוֹלָם .
 גָּדַר בַּעֲדִי וְלֹא אֵצֵא , הַכְּפִיד נִחֲשָׁתִי .
 דָּב אֹרֵב הוּא לִי , אֲרִי בַּמִּסְתָּרִים ...

וּבְכָל זֹאת מֵאוֹשֵׁר הוּא הַנֶּכֶד הַזֶּה :

זֹאת אָשִׁיב אֶל לִבִּי , עַל בֶּן אוֹחִיל :
 חֲסֵדִי יִי כִי לֹא תָמוּ , כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו .
 מוֹב יִי לְקִצּוֹ , לְנֶפֶשׁ תִּדְרָשְׁנִי ;
 מוֹב וַיִּחִיל וְדוּמָם , לְתִשׁוּעַת יִי ;
 יֹשֵׁב בְּדָד וַיִּדֹם , כִּי נִמְלַע עָלָיו ;
 יִתֵּן בְּעֶפְרָה פִּיהוּ , אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְנֶה ;
 יִתֵּן לְמַכְרוֹ לְחֵי , יִשְׁבַּע בְּחֶרֶף —
 כִּי לֹא יִנָּח לְעוֹלָם יִי .

כי אם הוֹנָה — וְרַחֵם פֶּלֶב חֲסִדָּיו ...

נִחַפְּשָׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקוֹרָה וְנִשְׁוֹבָה עַד יי׃

נִשָּׂא לִבֵּנוּ אֶל כַּפִּים, אֶל אֶל בְּשָׁמַיִם ...

ואני הושב עם לבבי: לא! הגבר הזה לא ראה עֲנִי כַעֲדוֹ?
הלב הטוב הזה המלא כל כך אמונה, תקוה ובטחון; הלב הטוב
הזה, אשר בטעה שהוא „נותן למכהו לחי“ הוא כמות „בי לא
יונה לעולם ד“, הלב התמים הזה, הבוכה ומתנחם כאחד-הזק
הוא מחומת ירושלים; את חומת ירושלים התריב האויב, אבל
הלב — הלב העברי נשאר הזק כסלע איתן. —

החזן כבר נמר את הקינות. המתפללים הלכו להם איש
איש לביתו; ואבי יושב על הארץ בפנת הכותל המזרחי, זקני
העיר יושבים על הארץ מסביב לו והוא קורא לפניהם בַּקֶּדֶשׁ
בְּכָה. דממת אֶקֶל שוורת מסביב, הבית מלא עלטה, וקול אבי
הגמון והרועד שופך עצב נורא בתוך הרסמה והעלטה ... ואבי
קורא ובוכה, והזקנים שומעים וזוכים:

.... וכיון שראה הקדוש־ברוך־הוא את בית המקדש שחרב,

אמר: בודאי זהו ביתי, שכאו בו אויבים ועשו בו כרצונם. באותה
שעה היה הקדוש־ברוך־הוא בוכה ואומר: אוי לי על ביתי! בני,
נִיכֵן אתם? כהני, היכן אתם? ! מה אעשה לכם, ואני הַתְּבִיתִי
בכם, ולא חזרתם בתשובה! — אמר הקדוש־ברוך־הוא לירמיהו: אני
דומה היום לאדם, שהיה לו בן יחיד, ועשה לו חופה ומת בתוך
הופתו; ואין כואב לא עלי ולא על בני. לך וקרא לאברהם
ליצחק וליעקב ולמשה מקבריהם, שהם יודעים לבכות.

סיר הלך ירמיהו למערת המכפלה ואמר לאבות העולם:
עֲמִדוּ, שהגיע זמן שאתם מתבקשים לפני הקב"ה! אמרו לו:
למה? אמר להם: איני יודע. הִנֵּיחֶם ירמיהו ועמד על שפת
הירדן וקרא: בְּנֵי־עַמְרֵם, בְּנֵי־עַמְרֵם! עֲמִדוּ! שהגיע זמן שאתם

מתבקש לפני הקב"ה! אמר לו: מה היום מיומים? אמר לו ירמיהו: איני יודע. הניחו משהיזהלך אצל מלאכי השרת, ואמר להם: משרתי עליון! כלום אתם יודעים מפני מה אני מתבקש לפני הקב"ה? אמרו לו: בן-עמרם, אי אתה יודע שבית המקדש חרב וישראל גלו? !-והיה צועק יבוכה עד שהגיע לאבות העולם. מיד אף הם קרעו בגדיהם והניחו ידיהם על ראשיהם והיו צועקים ובוכים עד שערי בית המקדש. והיו בוכין והולכין משער זה לשער זה, כאדם שמתו מוטל לפניו".

בא אברהם לפני הקב"ה, בוכה ומקרט וקנו ותולש שערות ראשו, והיה מהלך בבית המקדש וסופד צועק: מפני מה נשתנית מכל אומה ולשון, שבאתי לידי בוש וכלמה זאת? כיון שראוהו מלאכי השרת, אף הם קשרו מקפד שורות שורות. באותה שעה אמר הקב"ה למלאכי השרת: מה לכם קושרים מספר? אמרו לפניו: רבונו של עולם! מפני אברהם אוהבך, שבא לביתך וספד ובכה, מפני מה לא השנחת בו? אמר להם: מיום שנפטר אוהבי זה מלפני לבית עולמו לא בא לביתי, ועכשו-מה לידי בדי בקייתי? אמר אברהם לפני הקב"ה: רבש"ע! מפני מה הנלית את בני ומקדמם בידי האומות, ונתגזרם בכל מיתות משונות, והחרבת את בית המקדש, מקום שהעליתי את יצחק בני עולה לפניך? - - -

ואבא בוכה והוקנים בוכים וגם אני בוכה; ונדמה לי שכל העולם בוכה עמנו... פתאם שמעתי קול אבי הקורא אלי בנעימות: כה אמר יי צבאות: עוד תפוצצנה ערי משוב, ונחם יי עוד את ציון ויבחר עוד בירושלים...

פ א ו ר : אל תתני פונת לך - אל תחללי מבכי - רני - הלילי - העשופים - המתעלפים - עני - צרה, אסון - בקלה - (האויב) השחית - הקביר נחשתי - שם עלי פכלי נחשת כבדים - איחל - אקוה - מוב ויחיל ודוקם - מוב לאיש המקנה דומם ואינו מתאונן - כי

נָטַל עָלָיו - כִּי צָרִיךְ הוּא לִסְבּוֹל. - יָזַנְח - יַעֲזוּב. - הוֹנָה -
הַעֲזִיב. - נָשָׂא לְבָבָנוּ אֶל כְּפָיִם - כַּאֲשֶׁר נָשָׂא כַּפֵּינוּ בַּתְּפִלָּה, נָשִׂי
גַם לִבְכָּנוּ. - דִּתְרִיתִי - הַעֲדוּתִי, הוֹדַרְתִּי אֹתְכֶם מֵרָאשׁ. - תַּפְּסִינָה
עָרֵי מְצֻב - תַּתְּרַחֲבֵנָה וְתִגְדַּלְנָה עִרֵי מְרוֹב מְצֻבָּה.

עַל נִהְרֹת בָּבֶל.

עַל נִהְרֹת בָּבֶל שֵׁם יִשְׁכְּנוּ גַם בָּבִינוּ בְּזָכְרֵנוּ אֶת־צִיּוֹן.

עַל עָרְכִּים בְּתוֹכָהּ תִּלְיֵנוּ בְּנֹדְתֵינוּ ;

כִּי שֵׁם שְׁאֵלָנוּ שׁוֹבְנוּ דְבָרֵי שִׁיר וְתוֹלְלֵנוּ - שְׂמִיחָה :

שִׁירוֹ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן !

אֵיךְ נָשִׁיר אֶת־שִׁיר יְיָ עַל־אֲדָמַת גִּכָּר ?

אִם אֶשְׁכַּחַךְ, יְרוּשָׁלַּיִם, תִּשְׁכַּח יְמִינִי !

תִּדְבֹק לְשׁוֹנֵי לֶחֶפִי אִם־לֹא אֶזְכְּרֶכִי.

אִם־לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַּיִם עַל רֹאשׁ שְׂמִיחָתִי !

זָכוֹר יְיָ לְבָנֵי אֲדוֹם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַּיִם,

הַאֲוִמְרִים : עָרוֹ עָרוֹ עַד הַיּוֹסֵד בָּהּ !

בַּת־בָּבֶל הַשְׁדֻּדָּה !

אֲשֶׁרִי שִׁישְׁלֶם־לָךְ אֶת גְּמוּלָתְךָ שְׂנֵמֶלֶת לָנוּ ;

אֲשֶׁרִי שִׂיאֲחֹז וְנִפֵּץ אֶת־עֲלָלוֹת אֶל־הַסֵּלַע :

פֶּאָר : נִהְרֹת בָּבֶל - פִּלְגֵי נְהַר פֶּרַת. - עַל עָרְכִּים - עֵצֵי עֵרֶבָה. - בְּתוֹכָהּ -

בִּבְבֶּל. - תִּלְיֵנוּ בְּנֹדְתֵינוּ - שְׂמֵחָה לִגְנוֹן בְּהֵם עוֹר. - וְתוֹלְלֵנוּ -

אוֹיְבֵינוּ הַלּוֹעֲגִים לָנוּ. - תִּשְׁכַּח יְמִינִי - תִּכְבַּשׁ יְמִינִי. - אֶזְכְּרֶכִי -

אֶזְכְּרֶכִּי, וְזוֹהִי תְמוּנַת עֲתִיקָה. - אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת (עָרֵי) יְרוּשָׁלַּיִם

עַל רֹאשׁ שְׂמִיחָתִי - בְּשִׂמְחָתִי הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה. - לְבָנֵי אֲדוֹם - שְׁעוֹר

לְבָשִׁים. - עָרוֹ - הָרָסוּ. - הַשְׁדֻּדָּה - שְׂתַּחֲוִי גַם אֶת שְׁדוּדָהּ.

נְמִיִּית הַבְּנוּיִם לַפְּעָלִים הַכְּפוּלִים (ע"ע).

זְמַן עָתִיד .

אֶמְכּ-אֶסְכֶּד , אֶסְכְּדוּ-אֶסְכְּנוּ , אֶסְכְּנָה ; אֶסְכְּכֶם , אֶסְכְּכֶם-
תִּסְכּ-תִּסְכְּנִי , תִּסְכְּנוּ , תִּסְכְּנָה ; תִּסְכְּכֶם , תִּסְכְּכֶם-
תִּסְכְּבוּ-תִּסְכְּבִי , תִּסְכְּהוּ , תִּסְכְּהִי ; תִּסְכְּנוּ , תִּסְכְּנָה ; יִסְכְּכֶם , יִסְכְּכֶם-
תִּסְכּ-תִּסְכְּנִי , תִּסְכְּדוּ , תִּסְכְּנוּ , תִּסְכְּנָה , תִּסְכְּכֶם , תִּסְכְּכֶם-
נִסְכּ- - נִסְכְּדוּ , נִסְכְּדוּ , נִסְכְּנוּ , נִסְכְּנָה , נִסְכְּכֶם , נִסְכְּכֶם-
תִּסְכְּבוּ , תִּסְכְּבִי-נָה , תִּסְכְּבִי , תִּסְכְּהוּ , תִּסְכְּהִי ; תִּסְכְּנוּ , תִּסְכְּנָה ;
יִסְכְּבוּ , יִסְכְּבִי , יִסְכְּדוּ , יִסְכְּהוּ , יִסְכְּהִי , יִסְכְּנוּ , יִסְכְּכֶם , יִסְכְּכֶם-
תִּסְכְּבִי-נָה , תִּסְכְּבִי , תִּסְכְּדוּ , תִּסְכְּהוּ , תִּסְכְּהִי ; תִּסְכְּנוּ , תִּסְכְּכֶם , תִּסְכְּכֶם-
צוּרִי .

מֶכּ-סְכְּנִי ! סְכְּהוּ-סְכְּנוּ ! סְכְּתָה - סְכְּנָה ! סְכְּם ! סְכְּן !
סְכְּבִי-סְכְּבִי ! סְכְּהוּ ! סְכְּהִי ! סְכְּנוּ ! סְכְּם ! סְכְּן !
סְכְּבוּ , סְכְּבִי-נָה-סְכְּבִי ! סְכְּהוּ ! סְכְּהִי ! סְכְּנוּ ! סְכְּכֶם ! סְכְּכֶם-
כָּלֵל (א) : בְּזִמָּן עָבַר וְהָיָה בָּאִים הַבְּנוּיִים כְּמוֹ בַּפְּעָלִים הַשְּׁלֵשִׁים :
סְכְּוִי-סְכְּוִי ה'... סְכְּוִי-סְכְּוִי ה'... סְכְּוִי-סְכְּוִי ה'...
סְכְּ-סְכְּנִי... סְכְּהוּ-סְכְּהִי ה'... סְכְּנוּ-סְכְּנוּ ה'... סְכְּכֶם-
סְכְּוִי-סְכְּנִי... סְכְּוִי-סְכְּנִי... וְכֵן הָלָאָה .
כָּלֵל (ב) : בְּעָתִיד מִתְחַלֵּף הַקָּמִץ שֶׁל אוֹתוֹת הַגּוֹף (אִיִּתִּי) לְשׂוֹא .
כְּמוֹ בַּפְּעָלִי ע"ו , תְּחֻלָּם שֶׁל פֶּא הַפֶּעַל נִהְפֶּדֶ לְקֻבֵּץ , וְע"ו
הַפֶּעַל בָּא בְּדָגֶשׁ חֻזָּק .

בְּחֹב אֶחָד כְּנִי הַפְּעָלִים הַלְלוּ בְּכָל הַזְמָנִים :
בְּזוֹתִי-אָבּוּ , בְּזוֹתִי-אָבֵל , בְּזוֹתִי-אָמִץ , בְּזוֹתִי-אָסֵף , בְּזוֹתִי-אָקִץ .

צדקיהו בבית הפקדוֹת (*).

עור וערירי, אסיר פרזל וענִי —
היש עוד בארץ איש אִמֶּלֶל כְּמוֹנִי?
מִתְנַהֵּה הַמֶּלֶךְ בִּירוּשָׁלַם
על אֲדֻמַּת נֶכֶר, בַּבּוֹר וּנְחָשִׁים,
סגור בְּכָלוֹב פִּתְיָה, בְּתֹאז מִכְמָר! —
לָמָּה עָלָה עָלַי הַגּוֹרֵל הַזֶּה,
בִּימֵי צִיָּקָה אֵלֶּה לְמֶלֶךְ בְּאַרְצִי?
וּמִדּוּעַ בָּאֵנוּ זֶה הַקֶּרֶן?
מִדּוּעַ יְהוּדָה נִפְתַּח נִבְחָדָת
מִשְׁדֵּה מַמְעָה מֵאַרְצִי מוֹלְדָתִי
מִדּוּעַ? — — —

הֵת, לָמָּה, אֵל זֹעֵם, יָדָה עָלַי תִּשָּׁב
וּבְאוֹיֵב מִתְנַקֵּם בְּאַף רִדְפָתָנִי
וּבִידֵי מִבְקָשֵׁי נַפְשִׁי חִסְרָתָנִי?
אֲנִי בְּרֹאוֹתִי, כִּי הָעִיר נִבְקָעָה
וְשָׂרֵי כָּבֵל יָשְׁבוּ בְּשַׁעַר הַתְּנוּךְ,
אֲמַרְתִּי: עֵתָה אָמִיט עֲלֵיהֶם הָרָעָה
וּבְאִישׁ אֶחָד כָּלָם אוֹרִידֶם לַטֶּבֶחַ.
אֲזִי לִזְלָה בְּמַעֲרָה מִבְּעֵבִי הָאֲדָמָה
יִצְאָתִי עִם כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה
נֹאמַר: אֵל עֲרֵבוֹת מִיָּדֶיךָ אֶרְחִיקָה.

(*) המורה טבאר לתלמידים תקופת אבדן יהודה על ידי נבוכדנאצר
מלך בבל, תכונת צדקיהו, המלך האחרון ליהודה, ואחריתו הנוראה.

וישארת יְהוּדָה אֵלַי שָׁם אֲזַעֲקָה
 וְאֶתְנַפֵּל עַל הַכַּשְׂדִּים מֵאַחֲזֵרֵיהֶם...
 אֲדָה אִמָּה צָבִי מִדַּח הַקִּרְיָה לְפָנֶיהֶם.
 וְלִתְמָם עַת רָדְפוּ לְצוּר הַצָּבִי.
 רְאוּנוּ יוֹצְאִים וְיֹשְׁבוֹנוּ שָׁבִי. —
 וְמָה אֶפּוֹא פֶשְׁעִי, מְרוֹם, נִגְדָה,
 כִּי נִחַתָּה בִּי וּבְכָל בֵּיתִי יְדָה?
 אִם רָשָׁעִתִּי וּבִעֲיָנִיךָ חֲרַע עֲשִׂיתִי.
 מִתְנַבֶּת יְדָה, אֲנִי לֹא כִלִּיתִי,
 אֲדָה אֵלֶּה הַצֵּאֵן מָה עָשׂוּ, מָה חָטְאוּ?
 אֵל כְּנוֹא וְנוֹקֵם, אֵלֹהֵי יִרְמְיָהוּ!
 אֲנִי אִם חָטָאתִי, עֲבַרְתִּי אִמְרָתְךָ —
 בְּנִי לָמָּה הוֹמַתוּ, אֲשֶׁר לֹא כְתוּרְתְּךָ?

בְּנֵי הַיְּקָרִים, הַמְסֻלָּאִים בְּפֹז!..
 הָהָ, לְבִי, לְבִי! הָהָ, מִכְאוּבֵי מַהֲעֹז!
 הֵיִשׁ עוֹד גְּבַר־לֹא־יִצְלַח כְּמוֹנִי?
 לֹא יִמַּח הַיּוֹם, תַּחֲוֹא מִזְכְּרוֹנִי,
 לֹא עִם מִח רֹאשִׁי אֶתְקַנּוּ יַחַד!
 הוּי, צֶלֶם בְּלֹהוֹת! הוּי, חֲזוֹן פָּחַד!
 הִגְדוּ, חֲנָה! — כְּמוֹ חֵי עוֹד אֶרְאֶנּוּ,
 אֶרְאֶנּוּ בְּלִי עֵינִים, בְּרוּחֵי אֲשׁוּרֵנוּ...
 הוּי, חֲרָשֵׁי מִשְׁחִית, אֲנִשִּׁי דָם וְרִצְחוֹ
 פָּרֵם הַמְּאֹרֹת לִי כִבּוֹ לְנִצָּח,

מָרָם אור עֵינֵי מִמֶּנִּי לָקְחוּ —
 עוֹלָלִי טְפוּחֵי אֵל עֵינֵי טִבְחוֹ! ...
 קוֹל עַל כַּפּוֹת הַמִּנְעוּל; נָפַל הַפְּרִיחַ;
 הִדָּלַת תַּפֵּב; רוּחַ צַח יָפִים;
 בָּצַל עַל פָּנַי יִחַלָּה... הִכִּי הִגִּיעַ
 יוֹם טוֹב לִי, יוֹם חֲפָשִׁי? אֲתָא מוֹשִׁיעַ
 לְקָרָא לִי דְרוֹר וּפְקַח-קוֹחַ הַשְּׁמִיעַ?
 הִהִי מִשְׁאֵת שָׂוָא! עַתָּה בְּבוֹר שְׁמֹן אוֹתִי
 הִגִּיד לִי, כִּי פֹה אֲשֻׁב עַד יוֹם מוֹתִי!
 עֶבֶד בֵּית הַסֵּהר יִקַּח סִיר הַרְחֵץ,
 יָבִיֵא לִי לַחֲמֵי הֶצֶר, מִימֵי מִי לַחֵץ.
 הוּא, רָשָׁע עָרִיץ! לְשׂוֹא תֹאדִירָה נִפְשִׁי.
 לְשׂוֹא תָּבֵל לְזִבְחָהּ, וְהוּא טְבוּחַ!
 הַעוֹד תִּלְעַג לְרֹשׁ, תִּהְתַּל בְּמַרְרוֹחַ?
 לָמָּה לֹא תַתֵּר יָדְךָ וּתְשַׁלְּחֵנִי חֲפָשִׁי?
 הַעוֹד יִפְחַד לְבָךְ לֵב הָאֲרֻנָּה
 מִמֶּנִּי נָכַר — עַל עֲפָעָפִיו צִלְמוֹת?..
 אֵךְ לָמָּה לִי חֲפָשׁ, לָמָּה לִי חַיִּים?
 מִהֲלִי פֹה, מִי לִי פֹה תַחַת שָׁמַיִם
 הוֹדִי סֵר, הַמְּאֻרוֹת לִי קִדְרוּ,
 עוֹלָלִי טְפוּחֵי עַל יְדֵי חֶרֶב הִגְדוּ;
 עֲרִירִי אֲנִי! נָכַר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו!
 לְאִישׁ — כְּמוֹנִי נָפַל לְפָנַי קָמִיו,
 אֵין יֵשַׁע גַּם לְאֵל בְּמַרְוֵמֵי שְׁמִיו!

רק אחת עוד היא לה נפשי תפסוף ;
 פי יחוש היום בו רוחי תאסף ;
 תעל לה מעלה , או כי תרד מטה —
 אחרי כל אלה אחת היא לי עתה ;
 אולי במוות עיני תפקחנה
 וילדי האובדים אשוב אבימה .
 ולא-אשכב וחמת רוחי אשקיטה
 ומבאב נצח עצמותי תנחנה .

יב אור : בבית הפקדות - בבית הכלא . - בתאו מקמר - כשור הכר ברשת . -
 בימי צוקה - בימי צרה . - הקרן - השקר . - נסחת - נערה . -
 אמיט - אביא מהר . - מחד - בורח להמלט . - נחתה - ירדה . -
 מתגרת ירך [תגרה-זעף , ריב] - מידך הקשה . - קליתי - אבדתי . -
 לא כחזקתך - שכתוב בה : ובנים לא יומתו על אבות . - המסלקים
 בסו - השקולים בסו , הקרים מאד . - ימח - ימחה . - אתקנו -
 אעקר אותם . - בלהות - פחדים . - הרשי משחית - אגנים להשחית ,
 להרע . - עוללי טפוחי - ילדי , שגדלתי בעמל רב . - פקח-קוח -
 חפש . - משאת שוא - תקנת שוא . - הרחץ - הרחצה . - תבל
 לזבחד - תבלול מספוא , תתן אכל לשורך , כדי לזכוח אחר כן . -
 תמר - תפתח , תרים . - הזדי-כבודי . - דגרו-נשפך דמם , נשחטו . -
 תפסוף-תאונה . - תאסף - תגוע . - חמת רוחי - מריחות נפשי . -

המורה מציע לתלמידים לכתב הרצאה :

צדקתהו תפלג האחרון ליהודה , וגזרלו .

יב כנית החרצאה : א) מצב יהודה אחר גלות יהויכין . -
 ב) צדקתהו עבד מלך בבל . - ג) הסמת מצרים . -
 ד) תהבת ירמיהו הנביא . - ה) תפרידה . - ו) מצור
 ירושלים וחרבנה . - ז) מנוסת צדקתהו ונפילתו בידי
 בבלשים . - ח) גלות יהודה ואחרית מלכות האחרון . -
 ט) צדקתהו בבור ומחשבותיו . -

חֲזוֹן יְחִזְקָאֵל.

הִיָּתָה עָלַי יְדִיִּי וַיִּצְיֵאֵנִי בְרוּחַ יי
וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה,
וְהָיָא מְלֵאָה עֲצָמוֹת.
וְהֶעֱבִירֵנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב סָבִיב.
וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל־פְּנֵי הַבִּקְעָה
וְהִנֵּה יְבִשׁוֹת מְאֹד.
וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם! הִתְחַיֵּנָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה:
וְאָמַר: אֲדֹנָי אֱלֹהִים, אֶתָּה יָדָעָתָּ.
וַיֹּאמֶר אֵלַי: הִנֵּבֵא עַל־הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה: וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם:
הָעֲצָמוֹת הַיְבִשּׁוֹת, שְׁמְעוּ דְבַר יי!
כֹּה אָמַר יי אֱלֹהִים לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה:
הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בָכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם:
וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלִיתִי עֲדֵיכֶם בְּשָׂר
וְקַרְמְתִי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ—וְחַיִּיתֶם;
וַיִּדְעָתֶם כִּי־אֲנִי יי.
וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי.
וַיְהִי קוֹל כְּהִנָּבְאִי וְהִנֵּה־רָעַשׁ—
וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת
וַיֵּרְאוּנִי וְהִנֵּה־עֲלֵיהֶם גִּידִים וּבָשָׂר עָלָה
וַיִּקְרְבוּ עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמַעְלָה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם.
וַיֹּאמֶר אֵלַי: הִנֵּבֵא אֶל־הָרוּחַ,
הִנֵּבֵא, בֶּן־אָדָם! וְאָמַרְתָּ אֶל־הָרוּחַ:
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים: מֵאֲרֻבַּע רוּחוֹת בָּאִי, הָרוּחַ
וּפָחִי בְּהַרוּגִים הָאֵלֶּה—וַיְחִיּוּ.

והנבאתי בפֹּאֶשׁר צִוֵּנִי, וְתִבָּא בָהֶם הָרוּחַ וַיִּחִיו
וַיַּעֲמֵדוּ עַל רַגְלֵיהֶם חֵיל גִּדּוֹל מְאֹד מְאֹד.
וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן-אָדָם! הֶעֱצַמּוֹת הָאֵלֹה כָּל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הִמָּה;
הִנֵּה אוֹמְרִים:

יָבֹשׁוּ עֲצָמוֹתֵינוּ וְאֶבְרָה תִּקְוֶתֵנוּ
נִגְזְרֵנוּ לָנוּ;

לֵבֶן הַנִּבָּא וְאִמְרַת אֱלֹהִים: כֹּה-אָמַר אֲדֹנֵי אֱלֹהִים:
הִנֵּה אֲנִי פּוֹתַח אֶת-קִבְרוֹתֵיכֶם
וְהַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם, עִמִּי!
וְנִתְּנִי רוּחִי בְכֶם וְחַיֵּיתֶם, וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל-אֲדָמַתְכֶם,
וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי יְיָ דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי, נֹאמְרֵי.

פ א ו ד : וְקִרְמָתִי - וּמִתַּח עֲלִיכֶם קְרוֹם שֶׁל עוֹר. - וַיְהִי קוֹל... וְהִנֵּה רַעַשׁ-
הוּא מִשֶּׁק הַעֲצָמוֹת כְּשֶׁקִּרְבוּ זו לזו. - וַתִּקְרְבוּ - וּמִקְרִבָהּ. - וְהִנַּבְּאִתִּי-
[=וְהִתְנַבְּאִתִּי] בְּנֵין הַתַּפְעַל בַּחֲסֵר ת'. - קִבְרוֹתֵיכֶם - תֹּאֵר לַגִּלּוֹת.

מִתְנַחֲמוֹת הַנִּבִּיא.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן: עֲזֹבֵנִי יְיָ, וְאֲדֹנֵי שְׂבָחֵנִי.
הִתְשַׁבַּח אִשָּׁה עוֹלָה, מִרְחֹם בֶּן-בְּמִנָּה?
גַּם אֵלֹה תִשְׁבַּחְנָה וְאֶנְכִי לֹא אֶשְׁבַּחָהּ. --
עוֹד יֹאמְרוּ בְּאֲזִינוֹךְ בְּנֵי שְׂבוּלֶיךָ:
צִר־לִי הַמָּקוֹם, נִשָּׂה לִי וְאִשְׁבָּה.
וְאִמְרַת בְּלִבָּבָהּ: מִי יִלְד־לִי אֶת-אֵלֹה?
וְאֲנִי שְׂבוּלָה וְגִלְמוּדָהּ, גִּלָּה וְסוּדָה;
וְאֵלֹה מִי גִּהַל?
כֵּן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבָדִי, אֵלֹה אֵיפֹה הֵם?

כֹּה אָמַר יי אֱלֹהִים:

הִנֵּה אָשָׂא אֶל-גּוֹיִם יָדִי וְאֶל-עַמּוּם אֲרָיִם נָסִי
וְהִבֵּיאוּ בְנֵיךָ בְּחֶצֶן וּבְנוֹתֶיךָ עַל כְּתֹף תִּנְשָׁאנָה. —
הִנֵּה אֵלֶּה מִרְחֹק יָבֹאוּ וְאֵלֶּה מִצָּפוֹן וּמִיָּם
וְאֵלֶּה מֵאֶרֶץ סִינִיִּם.

רָנוּ, שָׁמַיִם! וְגִילִי, אֶרֶץ! וּפָצְחוּ, הָרִים, רִנָּה!
כִּי נָחַם אֲדֹנִי עִמּוֹ וַעֲנִיּוּ יִרְחֹם.

הַתְּעוֹדְרִי, הַתְּעוֹדְרִי, קוֹמִי, יְרוּשָׁלַיִם!
אֲשֶׁר שְׁתִּיתָ מִיַּד יי אֶת-כּוֹס חֲמָתוֹ,
אֶת קִבְעַת כּוֹס הַתִּרְעָלָה שְׁתִּיתָ מִצִּית.
אֵין מִנְהֵל לָהּ מִכָּל בָּנִים יִלְדָהּ
וְאֵין מִחוּיָק בִּידָהּ מִכָּל בָּנִים גִּדְּלָהּ.
בְּנֵיךָ עָלְפוּ, שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל-חֻצוֹת כְּתוּא מִכְמָר
הַמַּלְאִיִּם חֲמַת יי, גָּעַרְתָּ אֱלֹהֶיךָ.

לָכֵן שָׁמְעִי זֹאת, עֲנִיה, וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא-מִיָּן!
כֹּה אָמַר אֲדֹנֶיךָ יי וְאֱלֹהֶיךָ יָרִיב עִמּוֹ:
הִנֵּה לָקַחְתִּי מִיָּדֶךָ אֶת כּוֹס הַתִּרְעָלָה,
אֶת קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי — לֹא תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָהּ עוֹד;
וְשִׁמְתִּיהָ בְּיַד מוֹגֵדֶךָ, אֲשֶׁר אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ: שָׁחִי וְנַעֲבֹדָהּ!
וְתִשְׁמִי כְּאֶרֶץ גּוֹף וּכְחוּץ לַעֲבָרִים.

עוֹרִי עוֹרִי, לְבָשִׂי עוֹף, צִיּוֹן!
לְבָשִׂי בְּגָדִי תַפְאֲרֶתְךָ, יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַמִּקְדָּשׁ!

ב'י לא יוסיף יבא בך עוד עַרְל וְטָמֵא .
 הַתְּנַעֲרֵי מִעֶפֶר , קוּמִי , שְׁבִי , יְרוּשָׁלַיִם !
 הַתְּפַתְחִי מוֹסְרֵי צִוְּאֶרְךָ , שְׁכִינָה בֵּת צִיּוֹן !
 פָּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדָּו , חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַיִם !
 בִּי נַחֵם יְיָ עָמוֹ , גָּאֵל יְרוּשָׁלַיִם .

קוּמִי אוֹרִי, בִּי בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְיָ עָלֶיךָ זָרַח .
 בִּי הִנֵּה הַחֲשֹׁךְ יִכְסֶּה אֶרֶץ וְעָרְפֹל — לְאֻמִּים ,
 וְעָלֶיךָ זָרַח יְיָ וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ יִרְאֶה .
 וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וְהָלְכוּ אֲלֶיךָ שְׂחוֹחַ בְּנֵי מִעֲנִיָּה —
 וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַל כְּפוֹת רִנְלֶיךָ כָּל מְנַאֲצֶיךָ ,
 וּמָרְאוֹ לָךְ: עִיר יְיָ , צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל .
 תַּחַת הַיּוֹתֵף עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר —
 וְשִׁמְתִּיךָ לְגֵאוֹן עוֹלָם , מְשׁוֹשׁ דּוֹר וְדוֹר .
 לֹא יִשְׁמַע עוֹד חֲמָם בְּאַרְצֶךָ שׁוֹד וְשָׂבָר — בְּגִבּוֹלֶיךָ ,
 וּמָקְרָאת יְשׁוּעָה חוֹמוֹתֶיךָ וּשְׁעָרֶיךָ — תִּהְיֶה .
 רֹא-יִהְיֶה לָךְ עוֹד הַשָּׁמַשׁ לְאֹזֶר יוֹמָם
 וּלְלַגְנָה הַיָּרֵחַ לֹא יֵאִיר לָךְ .
 וְהִיְהִי-לָךְ יְיָ לְאֹזֶר עוֹלָם וְאֶלֶהֶיךָ — לְתַפְאֲרֶתְךָ .
 רֹא יבֹא עוֹד שְׁמֶשֶׁךָ וִירַחְךָ לֹא יִאֲסֹף ,
 כִּי יְיָ יִהְיֶה לָךְ לְאֹזֶר עוֹלָם וְשָׁלְמוֹ יָמֵי אֲבֹלֶךָ , —
 וְהִיֵּית עֲמֻרַת תַּפְאֲרַת בֵּינֵךְ יְיָ וְצִנִּיךָ מְלוֹכָה בְּכַף אֱלֹהֶיךָ .

בָּאוֹר : עוֹלָה — וְלֶזֶה הָרֶךְ . — מִרְחָם... הַתְּשַׁכַּח לְרַחֵם . — גַּם אֵלֶּה... וְלֹא
 נִסְתַּחֲבַחָה . — בְּנֵי שְׂכוֹלֶיךָ — בְּנִיךְ שְׁלָלוּ וְאִבְדוּ כִּכְרִי . — וְשָׁחָה לִי —

התרחק מעט בשבילי. - גלמודה - עיובה, כוודה. - גלה וסורה - שבני גלו ורחקו ממני. - נסי - רגלי. - בחצן - בכנף בדם, כלומר, באהבה ובחמלה. - איפה הם - איפה היו. - בוס חמתו - כוס הרעל שלו. - קבעת בוס התרעלה - הקצף העולה על כוס הרעל. כלומר: כבר סבלת כל הצרות והענוים. - אין מנהל ... דמיונה כאם זקנה, שכל בניה עזובה. - עקפו - התעלפו מרעב. - מוגיד - וסקור הזנה, הפעיל מן יגה מעציבך, לוחציד. - התפתחי... תמידי מוסרות העול מעל צוארך. - שחצח - כפופים, בהכנעה. - מעניד - לוחציד. - מנאציד - בויד. - ציון (של) קדוש ישראל. - לא יבא עוד שמשך - הצלחתך לא תחדל. - צניף מלוקה - נגר מלובה. -

בנויי הפעלים בבנין פעל. שם הפעל: בקש.

בקשי - בקשני (ברכני), בקשך, (שליחך), בקשך, בקשורו, בקשתי; בקשני, בקשני, בקשכם, בקשכן, בקשם, בקשון.
זמן עבר.

בקשתי - בקשתיך (ברכתיך), בקשתיך, בקשתייהו, בקשתייהו;
בקשתיכם, בקשתיכן, בקשתיים, בקשתיין.
בקשתי - בקשתי, בקשתייהו, בקשתייהו, בקשתינו, בקשתיים.
בקשתי - בקשתי, בקשתייהו, בקשתייהו, בקשתינו, בקשתיים.
בקש - בקשני, בקשך, (שליחך), בקשך, בקשו - בקשורו, בקשה;
בקשני, בקשכם, בקשכן, (שליחכם), בקשם, בקשון.
בקשה - בקשתי, בקשתיך, בקשתייהו, בקשתייהו;
בקשתינו, בקשתיכם, בקשתיכן, בקשתיים, בקשתיין.
בקשנו - בקשנוך, בקשנוהו, בקשנוהו, בקשנוכם, בקשנוים.
בקשתיים - בקשתינו, בקשתייהו, בקשתייהו, בקשתינו, בקשתיים.
בקשו - בקשני, בקשך, בקשך, בקשורו, בקשורו; בקשנו, בקשנוכם, בקשנוכם, בקשנוכם, בקשנוים.

זמן הנה.

מִבְּקָשׁ—מִבְּקָשִׁי—מִבְּקָשֶׁנִּי, מִבְּקָשְׁךָ, מִבְּקָשֶׁךָ, מִבְּקָשֶׁיךָ, מִבְּקָשֶׁי; מִבְּקָשֶׁנִּי, מִבְּקָשְׁכֶם, מִבְּקָשְׁכֶן, מִבְּקָשֶׁם, מִבְּקָשֶׁן.

מִבְּקָשֶׁת—מִבְּקָשֶׁתִּי—מִבְּקָשֶׁתִּי, מִבְּקָשֶׁתְּךָ, מִבְּקָשֶׁתְּךָ, מִבְּקָשֶׁתְּךָ, מִבְּקָשֶׁתְּךָ; מִבְּקָשֶׁתִּי, מִבְּקָשֶׁתְּכֶם, מִבְּקָשֶׁתְּכֶן, מִבְּקָשֶׁתְּכֶם, מִבְּקָשֶׁתְּכֶן.

מִבְּקָשִׁים—מִבְּקָשִׁי, מִבְּקָשֶׁיךָ, מִבְּקָשֶׁיךָ, מִבְּקָשֶׁיךָ, מִבְּקָשֶׁיךָ; מִבְּקָשֶׁי, מִבְּקָשֶׁיכֶם, מִבְּקָשֶׁיכֶן, מִבְּקָשֶׁיכֶם, מִבְּקָשֶׁיכֶן.

מִבְּקָשֶׁת—מִבְּקָשֶׁתִּי, מִבְּקָשֶׁתְּךָ, מִבְּקָשֶׁתְּךָ, מִבְּקָשֶׁתְּךָ, מִבְּקָשֶׁתְּךָ; מִבְּקָשֶׁתִּי, מִבְּקָשֶׁתְּכֶם, מִבְּקָשֶׁתְּכֶן, מִבְּקָשֶׁתְּכֶם, מִבְּקָשֶׁתְּכֶן.

זמן עתיד.

[illegible]

צווי.

בַּקֵּשׁ-בִּקְשִׁי וּבִקְשִׁי! בִּקְשִׁהוּ! בִּקְשִׁנָּה! בִּקְשִׁנוּ! בִּקְשִׁם! בִּקְשִׁן!
 בִּקְשִׁי-בִּקְשִׁינִי! בִּקְשִׁהוּ! בִּקְשִׁה! בִּקְשִׁנוּ! בִּקְשִׁים! בִּקְשִׁין!
 בִּקְשִׁה, בִּקְשִׁנָּה-בִּקְשִׁנוּ! בִּקְשִׁהוּ! בִּקְשִׁנוּ! בִּקְשִׁנוּ! בִּקְשִׁנוּ!

בְּלָל א): הַנּוּעַת פֶּא הַפֻּעַל: חִירָק או צִירָה בְּעֵבֶר, וּפְתַח או קָמֶץ
 בְּהִיָּה, עֲתִיר וְצוּי- אֵינָה מְשַׁמְנִית בְּנִמְנִית הַנְּנוּיִם, מִפְּנֵי
 שֶׁבִּבְנִינָה הַבֶּבֶר כֹּא דָּגֵשׁ חֹזֵק בְּעֵין הַפֻּעַל, וְכָל הַנּוּעָה שֶׁנִּשְׁ
 דָּגֵשׁ חֹזֵק אַחֲרֶיהָ אֵינָה מְשַׁמְנִית בְּנִמְנִית. וְכֵן שָׂאִין בִּן
 בִּבְנִינָה פֻּעַל: שִׁמְרָה, שִׁמְרָה וְיָ.

בְּלָל ב): הַנּוּעַת עֵין הַפֻּעַל, הַצִּירָה, מְשַׁמְנִית לְשׂוֹא: בִּבְשִׁ-
 בִּקְשִׁנִּי, וּבִקְשִׁנִּי. וְלִפְנֵי שׂוֹא- לְסִגּוּלָּה. בִּקְשִׁה, מִבְּקִישָׁה,
 וּבִבְקִישָׁה: בִּקְשִׁה, מִבְּקִישָׁה, וּבִבְקִישָׁה.

הִצֵּרָה א): מִן שִׁלַּח יָבֵא בְּנוֹכַח שִׁלַּח, מְשַׁלַּח-מְשַׁלַּח. וְהָאֵל הַדִּין גַּם
 בִּבְנִינָה פֻּעַל: שׂוֹלַח- שׂוֹלַח. וְנִשְׁ שֶׁהַסִּגּוּלָּה מְשַׁמְנִית לְחִירָק:
 אֶמֶץ- אֶמֶץ, אֶמֶץ, חֶסֶת אֶמֶץ, אֶמֶץ, אֶמֶץ.

הִצֵּרָה ב): צִירָה לְהַבְדִּיל בְּצוּי בֵּין שְׁמִירָה, מִן שִׁמְרָה, צוּי פֻּעַל, וְכֵן
 בִּרְבִּינָה מִן בִּרְדָּה, צוּי פֻּעַל וְנִמְנִית בִּרְדָּה, כִּי בָאוּת רִישׁ לֹא יוֹכֵל
 לְבֹא דָּגֵשׁ חֹזֵק. בְּרִאשׁוֹן פֶּא הַפֻּעַל מְנַקֶּדֶת בְּקָמֶץ, הַנּוּעָה פִּשּׁוּטָה
 וְהַשֵּׁנִי נָח, וּבְשֵׁנִי פֶּא הַפֻּעַל מְנַקֶּדֶת בְּקָמֶץ, הַנּוּעָה מְרַבֶּבֶת.
 וְהַשֵּׁנִי-נָע.

בְּלָל ג): בְּנִמְנִית הַפֻּעַל בִּקְשִׁה בֶּה נִמְנִית הַנְּנוּיִם בִּבְנִינָה פֻּעַל בִּפְעֻלִּים
 הַחֲסִירִים וְהַנְּחִים: פִּי, פִּי, פִּי, לֹא, כִּי בִּבְנִינָה פֻּעַל בָּאִים
 הַחֲסִירִים וְהַנְּחִים פִּשְׁלָמִים.

בְּלָל ד): גַּם בִּפְעֻלִּי לִי־הָ לֹא תִשְׁתַּנֶּה הַנּוּעַת פֶּא הַפֻּעַל בְּעֵבֶר:
 גְּלִיתִי-גְּלִיתִיהָ... גְּלִיתִים; גְּלִיתִי-גְּלִיתִי... גְּלִיתִים.
 פִּסָּה-פִּסָּה... פִּסָּה... פִּסָּה; פִּסָּה-פִּסָּה... פִּסָּה;
 פִּסָּה-פִּסָּה... פִּסָּה... פִּסָּה; פִּסָּה-פִּסָּה... פִּסָּה;
 אֶבְרָה-אֶבְרָה... אֶבְרָה; וְכֵן בְּיָתֵר הַנּוּעִים.

בָּלָל (ה): פָּעַל ע"ו בָּפַעַל נוטרי פה. עָבַר: רוממתי-רוממתי...
 רוממתיים; כוממתי-רוממתי... רוממתיים; רוממ-
 רוממתי; רוממתי-רוממתי... רוממתיים; רומממתי-
 רומממתי... רוממו-רומממו... רומממום. הנה-
 מרומם-מרוממתי... מרוממתי-מרוממתי... עתיד-
 מרומם-מרוממתי = ארוממתי... ארוממתי, וכן בנתי-
 הנתיים. הנפולים נוטרי פָּפַעַל ע"ו: סובבתי-
 אסובבתי, או פשלמים: הללתי... אהללתי.

הערה: הנתיים מרוממתיים, כמבאר למעלה צד ז', אך לפעל הבא בנתיים
 הפועל להורות על הנתיים הפועל, ולפיכך הם באים רק בבני-
 פעל לפעל ובהפעל; בנפעל, פעל, התפעל והפעל אין בנתיים

כתב את בנתיים הפועלים הללו בכל הנתיים:

אמץ, נהל, חפש, בקץ, שלם, ברה, פאר, מלא; בפה-
 פנה; קומם, רומם; סובב, הלל.

ירושלים לפני ההרבן השני.

לא היו ימי הוד והדר, יפי ותפארת לירושלים, כימים
 האחרונים לפני הריסותיה.

ארבע נבעות רמות ונשאות היו לירושלים. הנבעה האחת
 נשא עליות את העיר העליונה, היא הר ציון, אשר היה כמצודה
 בצורה, ולכן קרא אותו דוד בשם "מצודה", היא "מצודת דוד".
 המקום הזה הוא אכן הנפה לכל העיר: שם התיכל הקדמוני
 למלכי החשמונאים, שם התיכל הנשגב אשר להורדוס הגדול
 עם שלשת מגדליו הנהדרים: מגדל אפיקום, מגדל פזאל ומגדל
 מרים, אשר הקים אותם המלך ואת אבניהם הצב אבני שיש לבן
 גדולות ועצומות; וניף התיכל הזה גם מהיכל המקדש, ולא היה
 כמהו ליפי בכל אפי ארץ, כי היה מפאר בכל פאר והדר מעשי-

ידי מלאכת־מהשבת. בו היו תָּאִים ואוֹלָפִים, אשר יֶאֱסְפוּ אליהם אלפי אנשים, ואיש לא יאמר, כי צר לו המקום. וקירותיהם וקורותיהם נפלאים בָּאֲרָכָם ובגדלם ובציוריהם וביוֹרֵיהֶם, מעשי ידי גדולי האמנים, וּבְרָצְפוֹת הנהדרות אשר בתוכם. לא רחוק מן ההיכל הזה התנשאו יתר הבנינים המפְאָרִים: היכל ביריניקד המלכה, בית חוֹנִיז ובית בְּתִיאֲמָרָה, אשר קרא הורדוס לְמִשְׁחָקֵי וְנָגִים לְשֹׁחֵק בו לפני העם; ושם מקום מלחמות החיות, אשר תלחמנו זו בזו כמנהג הרומאים; הבית אשר היה לתועבה ליהודים. ורחובות העיר העליונה היו מְרָצְפִים מרצפת אבנים לְבָנוֹת.

בין הגבעה הזאת והגבעה השניה הפריד הָעֵמֶק העמוק הנקרא „עֵמֶק הַחֲרוֹץ“, כי בו ישבו עושי חריצי־החלב לפנים. היא הגבעה הנוֹשָׂאת עליה את העיר התחתונה, או אֶקְרָא והיא כחצי עגול. שם נלחמו יהודה בַּפַּכִּי ושמעון אחיו אח מלחמותיהם הגדולות עם הַנְּגָנִים וְהַתְּנִינִים. שם תִּבְרָאָה „בְּרַבַּח שְׁלֹמֹה“; שם גם היכל מוֹנֵב מלך הַדְּבִיב והיכל אמו הילָנִי המלכה; שם נחל־מִי הַשֶּׁלֶחַ וקברות דוד ושלמה.

ממול הגבעה הזאת התנשאה הגבעה השלישית, וְעֵמֶק יפריד בינה ובין גבעת אֶקְרָא. אך איננו עמוק בעמק הראשון; ומלכי בית החשמונאים סְתָמוּהוּ באבנים ועפר ויעשוהו למישור, למען חַבֵּר את העיר עם המקדש.

והגבעה הרביעית התנשאה מצפון המקדש, היא גבעת בֵּית־וִיִּיתָא. ועליה נבנה פְּרָדֶר יפה מאד, ומסביב לה העמק העמוק, אשר חפרו להיות לה למחסה מפני אויב. ומשם מזרחה תִּבְרָאָה הבקעה הרחבה, אשר בין בית־וִיִּיתָא ובין הר הבית והיא יורדת עד גֶּסֶל קֶדְרוֹן.

והאיש העולה למרום הר הויתים, אשר מקדם העיר, לראות את ירושלים משם, וראו עיניו מְרָאֵה־יהוד והדר מאין כמוהו: מלפניו יתנשא הַיֵּכָל הַקֹּדֶשׁ עם חומותיו הנשגבות ועם

שדרות עמודיו הנחמדים ועם חצרותיו הגדולות; ומכניהם
התרומם המקדש המזהיר בנגהות-יהוד, כנגוע קרני השמש
הראשונות אל ננו המצפה זהב ואל קירותיו העשויים שיש ומצפים
פטיורי זהב. בקרן מערבית-צפונית התנשאה מצודת אנמוניה
הגדולה והנאדרה בהומותיה הנשנבות, במנדליה הרבים ובפסגותיה
הנשאיות. ומצפון תראינה עיני הרואה את-הפזר בית-זיתא עם
רחובותיו ועם שנקיו הרבים והעצומים; ומשם והלאה והנה גן
אל גן יניע ופרהם אל פרדם, ים גדול של גנים ופרדסים; כם
עצי זית ועצי רמון ועצי שָׁקֶד רעננים. ומדרום המקדש תראה
העיר העליונה בכל הדרה: הנה היכל המלך הנחמד למראה, אשר
בו ישבו נציבי רומא כבואם ירושלימה, והוא נשען אל המנדלים
הרמים, אשר פניהם כפני סלעים רמים ונשנבים; ומכניהם
יתנשא מגדל פֶּנְאֵל הגדול מכל אחיו. ומשם דרומה יראה בית
התיאטרה עם תזירה הגדולה עם עמודיהן ואולפיהן, שם גם
היכל החשמונאים ושם כל בתי החמד אשר לאצילי העיר ולשועיה.
הנה גם פזר הסוחרים, ושם השנקים לממכר כל תבואת ארץ
יהודה; ומדוע לפזר עוד ים של גנים ופרדסים לאין קצה.

וקרב לתפארתה כן גדל עֲזוֹנָה, כי הריה ונבעותיה מסביב
היו לה לחומות בצורות; גם חריצי הבקעות ונקיקי העמקים
בינות לנבעות לא נתנו את האויב לעבור בה. רק מצפון השתרע
מישור לרגלי העיר-ויבנו שם חומה חזקה. והורדוס הוסיף לְבַצֵּר
את ירושלים ונִשְׁלַב את חומותיה שבעתים מבראשונה, ויוסף עליה
חומות ומצודות ומגדלים רבים, עד היות ירושלים למצודה חזקה
לעמוד בפני כל צר ואויב.

ואַנְרִיפִס המלך בנה עוד חומה גדולה ועצומה מסביב לכל
הקרן הצפונית, היא החומה השלישית; והבאים אחריו הוסיפו
לשַׁנְבָּה ולהאדירה. ואבניה אבנים גדולות ונשנבות, אשר תוכלנה
לעמוד בפני כל מחי קָבֵל וְאֵילֵי-הַפְּזָל; ועליה תשעים מגדלים

ומגדל פֶּסְפִּינוֹם היא היפה מכלם. הוא היה עשוי שמונה קַצְוֹת ושבועים אמה קומת המגדל הזה, ובעלות הצופה עד למעלה, וראו עיניו מראה הוד מאין כמהו: הררי מואב מתנשאים ועולים עד שהקים ממוזה, וממערב התנוצץ הים הגדול ברכ זהרו. אכן לא היו ימי הוד והדר, יופי ותפארת לירושלים כבימים האחרונים לפני הריסותיה.

ולא היתה עיר כירושלים, אשר בה תָּלָה כל העם את כבודו ואת נַאֲוֹנוֹ ואת תְּקוּנָתוֹ, להתפאר רק בתפארת העיר הזאת ולהתנשא בהתנשאות; אשר בטוב לה וטוב להם וזָכַרְעָה לה ורע גם להם, ואשר בכבוד העיר יהיה כבוד ועוז לכל הגוי כָּלֹ. אז היתה ירושלים ועם יהודה לדבר אחד.

ומספר עולי הרגל, אשר יבאו לְהִרְאוֹת את פני אדני. רב נעצום ולא יִסְפֵּר מֶרֶב; ולא היה מספר כזה גם בימי שלמה המלך. ופעם צוה קֶסְמִיּוֹם, הפקיד הרומי אשר בירושלים, לפקוד את מספר הצאן, אשר יביאו ירושלימה לקרבן הפסח, למען דעת בזאת את מספר עולי הרגל; ויפקדו וימצאו מאתים ושבועים אלף צאן, אשר היו לזבח הפסח. ויען כי לא פחות מעשרה אנשים יָכוּסוּ על הַעֲזָה האחד, לכן מצאו כי היה מספר עולי הרגל כשני מיליון ושבוע מאות אלף איש. כל אלה באו ירושלימה לְהִרְאוֹת את פני אלהי ישראל בחג הפסח.

וממלכת ירושלים היתה ממלכת אלהים, כי היו בתוכה אלפי כהנים ולוים ותופשי תורה ובתי כנסת לאין מִסְפָּר; וזאתי ירושלים לאבן-פִּנֵּה לכל העם, כי עם קדוש העם הזה, והמקום הזה הוא המקום, אשר בחר אדני לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם. על כן היה לב כל העם מֵלֵא את הדבר, אשר דִּבֶּר אלהי ישראל בפי נביאו לציון: **וְהָיִיתָ עֲמֻדַת הַתְּפִלָּה בְּיַד-אֲדֹנֶיךָ, וְצִנִּיף מְלוּכֹת בְּבֶהֱ אֱלֹהֶיךָ!**

פ א ו ר : אָבְדֵה-פִּנֵּה - החלק הראשי, הַמְרָצוּ. - תֵּאִים - חדרים. - קִיּוּרִים - פרחים והמונות בולטות. - תְּרִיצֵי הַחֶלֶב - גבינות. - פְּטוּרֵי זָהָב -

פּוֹתוֹת פּרָחוּ זֶהב . — מְחִירָקָל וְאִילֵי הַבְּרָזִל — מְכוּנוֹת מַלְחָמָה לַפּוֹצֵץ
וּלְהָרוֹס בְּהֵן חוֹמוֹת וּמִבְצָרִים . — יְכוֹסֵי — הָיוּ נְקֻמָּה לֵאכּוֹל . —

הַבְּנֵי אִים .

בְּמָה שָׁנִים בָּאָשׁוֹן הָאֲדָמָה, בְּמַחְנֶק מַעֲמָקִים,
נָעוּ נָדְרוֹ הַגִּפְרִית וְהָאֵשׁ וּמַתְלַקְחִים תְּמָרִים,
נָעוּ נָדְרוֹ הָאֲדִים וּבְלִילֵי הַרוֹתָחִים, הַמַּפְכִּים
בְּמָה שָׁנִים וְתָעוּ —
נִקְבוּ, חָתְרוּ עַל סְבִיבָם וַיֹּאכְלוּ כָּל לֶשֶׁד בְּמַסְתָּרִים.
בָּקָשׁוּ מוֹצָא אֶל — וְלֹא מוֹצָאוֹ.

בְּמָה שָׁנִים הִתְקַבְּצוּ כָּל מוֹקְדֵי הַמָּרִי וְהַפֶּעַם,
כָּל הַחִילִים הַכּוֹשִׁים לְאִיבָה וְנִקְמָה נֶאֱצְרוּ ...
שׁוּר! הָהָר הַחֵל עֵשׂוֹן! .. מִרְאֵשׁ הָהָר עוֹלָה בּוֹקֶעֶת
תְּמָרְת־עֵשׂוֹן אֶפְלָה —
מִתְאַבְּקֶת מִתְהַמּוֹת לְכָבוֹ, יִגְעֵשׁוּ, יִכְעֲרוּ,
וְהוֹלֶכֶת וְנֹאָה וְגִדְלָה!

שׁוּר! אִיךָ יִלְעַג הָעֵשׂוֹן לְרוּחַ וּבְתִקְפוֹ הוּא נֶשָׂא;
אִיכָה יִכְבֹּשׁ כָּל עֶבֶר וַיִּכְסֶּה אֶת עֵין הָרָקִיעַ;
פֶּתָאם — רַעַשׁ תַּחְתִּיּוֹת, קוֹל תְּנוּדָה עֲצוּמָה וְהִרִיסָה —
הָאֵם רַעְדָה אֶרֶץ?
וּפֶתָאם —

מִפֶּן רַעַם, מַעוּף בְּרָקִים וְאַבְנִים וְאַפֵּר וְפִיחַ אִיזְמָן —
הַיּוֹם אַחֲרוֹן הַגִּיעַ?

לֹא! כִּי הָהָר פָּרַץ פָּרַץ! ..

... ובהתפרץ המרד—ויגע עד לב השמים!

— — — — —
 על בִּמְתִי צִיּוֹן גַּם מוֹנֶה, לְעַם צִיּוֹן בְּעַד צִיּוֹן גַּם לָחֶם,
 עַל בִּמְתִי צִיּוֹן חֲצוּצָה דְרוֹר עוֹלָם לְעַם עוֹלָם מְכִיזָה;
 יִתְרוֹצְצוּ גִדְדֵי פָרָשִׁים, יִתְנוּצְצוּ יַעֲרוֹת רְמָחִים,
 יִתְאַחֲדוּ כָּל קוֹלוֹת הָאָרֶץ לְקִבְּרַת מַלְחָמָה עֲזִיזָה.

וִירָקֵד הֶקְרֵב כְּמִשְׁתַּלָּל עַל הַדֶּךְ הַצִּבְאוֹת הַפְּזוּרִים,
 יִתְפַּתְּלוּ, יִסֹּבְבוּ אֶרֶץ, יִתְגַּלוּ, יִתְחַמְּקוּ בְּנִחְשִׁים —;
 יֵשׁ קוֹפֵץ מִמַּעַלָּה הַגִּבְעוֹת, יֵשׁ גִּדְחֵק בְּמִצְרֵי הַצִּוְרִים
 וַיֵּשׁ פֶּתַע פֶּתַאם בּוֹקֵעַ מִחִבּוֹן מַעֲרוֹת וַחֲרָשִׁים.

כָּל צֶבֶא מִחֲנֶה יִהְיֶה הַתְּלַקֵּט, הַתְּרַבּוּ, הַחֲבוֹנֵן —
 וְעַל פְּנֵי הָעֶרְבָה הַגְּלוּיָה הַצָּרִים נִמְשׁוּ, נִפְגְּשׁוּ;
 פָּגְעוּ חֲזוּה בַחֲזוּה הַמַּחְנוֹת וּזְרוּעַ בּוֹרֹעַ,
 וּבִכָּל תִּקְוָה מִסְפָּרֵן הִתְנַגְּשׁוּ וּבִכָּל כֶּבֶד אוֹנֵן;
 בָּאֵלוֹ רָגְשׁוּ שְׁנֵי יָמִים וּבְאֵלֶּיךָ גְּלוּיָהם אִישׁ נִגְדּוּ יִרְעֶשׁוּ,
 זֶה אֶת זֶה שׁוֹמְטִים, גּוֹרְפִים בְּקִצְפָם וְנִחְשָׁבִים לְבִלְעַ...
 אִן יֵשׂא הַסַּעַר הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַל אַפְסָיִם:

קִמְנֵנוּ שִׁבְנוּ! וּבִחְדָּשׁ אֵיל, צִעִירִים אוֹנִים,

קִמְנֵנוּ שִׁבְנוּ אֲנַחְנוּ—בְּרִיזִים!

בְּאֵנוּ לְגֵאֵל אֲרֻצְנוּ בְּסַעַר מַלְחָמָה —

אֲנוּ תּוֹבְעִים הַנִּחְלָה הַזֹּאת בְּיַד רָמָה!

בְּדָם וָאֵשׁ יִהְיֶה נִפְלָה,

וּבְדָם וָאֵשׁ יִהְיֶה תְּקוּם!"

הִבֵּה נִלְחָם לְדָרוֹר , בְּעַד אֲרֻצָּנוּ נִלְחָמָה !
 וְאִם הִדְרֹר מֵת לְעַד -- תַּחֲיוֹ הִנֵּקְמָה !
 אִם אֵין מִשְׁפָּט בְּאֶרֶץ -- לֹו תִשְׁפֹּט הַחֶרֶב !
 וְלֹו גַם נָפַל כַּחֲלוּל -- מְזֻכֹּתֵנוּ לֹא נִקְרָא !
 בָּדָם וְאִשׁ יְהוּדָה נִפְלָה ,
 וּבָדָם וְאִשׁ יְהוּדָה תִּקְוָם !

פ א ו ר : המשורר מדמה זאת מרד היהודים ברומא לפרץ הר שרפה . - בְּאֶשֶׁן -
 בחֲשֵׁךְ , בסתר . - וּמִתְלַקְחִים חֲמָרִים - מיני גופים וּבִמְכֹות מתלקחים
 ובוֹעִים . - וּבְלִילֵי הָרוֹתְחִים ... הֲרוֹתְחִים המעורבים הנוזלים והועים
 כבטן האדמה מאין מוצא . - הַחֲלִים הַקְּבוּשִׁים - הכחות העצורים . -
 נֶאֱצְרוּ - נאספו . - מִתְאַבְּקֶת -- כתרוממת . - (אשר) יִקְעֶשׂוּ-שׁוּסֵעֵרוּ . -
 כְּמִשְׁתַּלָּל - כמשתגע . - מְצַרֵּי הַצֹּרִים - המעכרים הצרים שכן
 הסלעים . - חֲרָשִׁים - יערים . - הַתְּרַבֵּז - נאסף יחד לְמִרְכָּז אֶחָד . -
 בְּחֶדֶשׁ אֵיל - בכח חדש . - צְעִירִים אוֹנִים . - כחות צעירים . -
 בְּרִיּוֹנִים - אנשי חסם ; בכנוי גנאי זה נקראו הקנאים הגבורים בַּיָּז
 אֲצִילֵי יְרוּשָׁלַם , מתנגדי המלחמה עם הרומאים . -

יְרוּשָׁלַם בְּמַצֹּר .

הַיּוֹם יוֹם צַח וּבִהִיר מֵאֹד . גַּם רוּחַ צַח לֹא יִפּוֹת , גַּם עֵנָן קָל
 לֹא יִרְאֶה בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם , וְרַק עֲבִים קִלִּים וְצֻחוּרִים יִרְאוּ בַּפֹּאֲתֵי
 הַשָּׁמַיִם , וְהַשֶּׁמֶשׁ שִׁלְחָה אֶת קִנְיָהּ הָרֵאוּשׁוֹנִים וְתַעֲשֶׂה לָהֶם זֶר וְהֵב
 סָבִיב ; וְהִמָּה מְבִיטִים מִמַּעַל עַל עִיר הַקֹּדֶשׁ , אֲשֶׁר עוֹד מַעֲט
 וְהַשּׁוֹדְדִים הַבָּאִים מֵרֹמָא יִכְרִיתוּ מֵאֶרֶץ זִכְרָהּ וְיִשְׁמִידוּהָ לְעוֹלָמִי עַד .
 אֲכֵן פְּלִאִים נִפְלָה יְרוּשָׁלַם .

אֵין עֵץ וְאֵין שִׁיחַ עוֹד בְּסִבְיָקֶיהָ ; חָדְלוּ הַנְּגִים , אֲשֶׁר נִשְׁאוּ
 כָּל עֵץ וְכָל פֶּרֶחַ לְמִינֹו , אִפְסוּ הַפֶּרְדִּים וּבְתֵי הַקִּיץ , אֲשֶׁר נִשְׁקָפוּ
 מִתּוֹךְ יָבֵק הָעִפָּאִים ; כָּל אֱלֹה נִמְחוּ מִעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה . הִנֵּה הַעֲצִים
 הֵיוּ לְסוּלָלוֹת וּלְמִגְדִּלִים , אֲשֶׁר בָּנָה לוֹ הָאוֹיֵב , וְצִמַּח הַשְּׂדֵה הִיָּת

לְבָצֵר וּפְלָעֵי הַנִּבְעוֹת הָיוּ לְמִישׁוֹר לְרַגְלֵי הַלְּגִיוֹנוֹת הַצּוֹבָאִים עַל יְרוּשָׁלַיִם.

וּמִצְדוֹת יְרוּשָׁלַיִם נָפְלוּ אַחַת אַחַת בְּיָדֵי הַלְּגִיוֹנוֹת הַרומאים, וְתַשִּׁיט הַמִּלְחָמָה הַנּוֹרָאָה עַל שְׂאֵרֵיט הַפְּלִיטָה – חָצַר הַמִּקְדָּשׁ. וְתָהִי הַמִּלְחָמָה עֲזָה וְנּוֹרָאָה מְאֹד גַּם מִעֵבֶר מִזֶּה וְגַם מִעֵבֶר מִזֶּה, לְהִלָּחֵם בּוֹרוּעַ חֹזֶקָה וּבְרוּחַ גְּבוּרָה גְּדוּלָּה, וּבְרוּחַ מִרָּה וּבִנְפֶשׁ עֲזָה וּבְאֵין חֲנִינָה. וּבְאֵין תְּקֵלָת אָדָם.

כִּי אֵין מִסְפָּר לְאִנְשֵׁי יְהוּדָה, אֲשֶׁר מָתוּ מוֹת גְּבוּרִים עַל פְּנֵי הַחֲמוּמוֹת בְּאִבְנֵי קָלַע וּבְחֲצֵי הָאוֹיֵב; וּמֵאֲשָׁרִים הָיוּ הַמֵּתִים מֵאֵלֶּה, אֲשֶׁר נָפְלוּ חַיִּים בְּיָדֵי הַרומאים.

הִנֵּה אֵלֶּפֶי עֲצֵי צֶלֶב עוֹלָם מִן הָאָרֶץ בְּסָבִיבֵי יְרוּשָׁלַיִם. וְהִיָּה בְּהִיּוֹת הַלֵּילָה, קִשְׁן חֲמַת הַמִּלְחָמָה, יִשְׁמַע מִרְחוֹק קוֹל אֲנָקַת חֲלָלִים וְזַעֲקַת מִכְאוּבִים וְקִלְלוֹת גְּמִרְצוֹת וְחֲנִינָה וְתַפְלָה... וְעַנּוּ אַחֲרֵיהֶם אֲבֵנֵי הַקִּיר וְהַשְּׂמִימִים הַגְּבוּרִים וְהַכְּהִים יַעֲנוּ אַחֲרֵיהֶם בְּהַד קוֹלָם. וְהַקּוֹל קוֹל הַיְּהוּדִים הַצֵּלּוּכִים עַל הָעֲצִים, אֲשֶׁר צִלְּבָה אוֹתָם יְהוֹמָאִים אַחֲרֵי נָפְלָם בְּיָדֵיהֶם חַיִּים. וְהַקּוֹלוֹת הָאֵלֶּה: לֹא יִחַדְלוּ עַד אִם תִּפְתָּחַן הַשְּׂפָתִים הַלְּבָנוֹת, וְעַד אִם יוֹרִידוּ הַמַּנְקָעִים אֶת רֹאשֵׁיהֶם וְהַתְּפִלְצוּ יָדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם בַּעֲנוּי־הַמּוֹת כַּפֶּעַם הָאַחֲרֹנָה. וְיָבֹא רוּחַ קָדִים לַפְּנוֹת בְּקֶרֶךְ וְחִלַּף עַל פְּנֵי הַמֵּתִים הַמְּקַנְעִים, וּפָרַע שַׁעֲרוֹת רֹאשֵׁיהֶם, וְשִׁעֲשַׁע בְּצִיצִיּוֹת תַּלְתְּלֵיהֶם, וְאַחֲרֵי כֵן יִחְלֹף וַיַּעֲבֹר...

הִנֵּה כֵן יִשׁוּד הַמּוֹת בְּיָדֵי הַרומאים!

וְאֵלֶּפֶי פְּגָרֵי אֲנָשִׁים מוֹטָלִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחוּרִים וּבְחֻנִּים, בְּפִתְחֵיהֶם וּבְנִקְיֵי הַסְּלָעִים, וְהָיוּ לְמֵאֵכֶל לַעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָלִּבִּים. אֵלֶּה פְּגָרֵי הָאֲנָשִׁים, שֶׁנִּפְתְּחוּ לַעֲצַת יוֹסֵף בֶּן מַתְתִּיָּהוּ, אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלֵיהֶם בְּדִבְרֵי טִיטוּס, וַיִּמָּלְטוּ מֵעֵיר הַקֹּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ אֶל הַרומאים בְּסִתְרֵי. הָאֲמִינוּ לְדִבְרֵי הַבּוֹגֵד, כִּי חֲמוּל יִחְמְלוּ עֲלֵיהֶם, וְאַחֲרֵיהֶם הִיתָה נּוֹרָאָה מְאֹד; כִּי הִנֵּה נִפְוצָה הַשְּׂמוּעָה בְּמַחֲנֵה

הרומאים, כי הפלימים היהודים מלאים מטבעות זהב ואבנים טובות ומרגליות, אשר בלעו אותם והם. בהוך פְּעִיָּהֶם – אז בְּתִקְוֹ הַרומאים בחרבותיהם את במן האנשים ההם בעודם חיים, זירמשו את מעיהם ואת קרביהם לבקש את הזהב והאבנים הטובות והמרגליות היקרות. ככה מתו בלילה אחד אלפים איש מיהודה.

הנה כן ישוד המות ביד הרומאים!

ויש אשר הָגִים הרעב את עניי ירושלים מתוך העיר, והם יוצאים אל השדות לבקש להם שרשי צמחים ושיחים להשיב נפש; ויראום הרומאים ויפלו עליהם וישבּוּם ויתעללו בהם ויענום באכזריות רצח: את החזקים בהם לקחו ויאכילום בְּאֶגֶס, ולא חדלו לשום מזון בפיהם עד שנבקעה בטנם; ואת הנחשלים בין השבויים לקחו וקצצו את ידיהם והשיבּוּם אל העיר הנצורה, למען יראו אחיהם ונפלה עליהם אימת־מות. והרומאים הריעו וישמחו שמהח גדולה, בהביטם אל ערמות הידים הקצוצות, אשר נערמו על פני השדה – – –

ובעיר פנימה רעב ומגפה וחרב איש בנפשו וחרב איש

ברעהו.

כי ראה טיטוס את גבורת היהודים הנלחמים על עמם ועל עירם, וידע אשר לשוא כל תְּהַבֵּלוֹת המלחמה, כל הסוללות הגבוהות וְאֵילֵי הברזל וכל הרציחות ומעשי האכזריות הנוראים, לשבור זרוע הקנאים הגבורים; אז החליט להציק לעיר וליושביה ברעב.

רעב!..

וירושלים נהפכה ותהי למדבר, מעון חיות רעות ונוראות, אשר אשה את רעותה תטרוף; כי חדל האדם מהיות אדם ויהי לחיה מורפת. וידי נשים ענוגות גולו מפי בעליהן ובנים מפי אבותיהם ואמות מפי עולליהן את בְּלֶעַם מבין שְׁנֵיהֶם. רחובות העיר

מלאו פגרים, הן פגרי הזקנים אשר נפלו ברעב; ונערים ובתולות צדדו כצללים בשקקים וברחובות, והם נופלים ונוצעים. ואין קובר את המתים הרבים ואין בוכה אותם; וכי יביט איש אל רעהו ברנע מותו—ולא ינוד לו ולא ישים אליו לב. והיה בהלוך איש מלחמה ברחוב העיר. והוא חנור חרב על מִתְנָיו, והלכו אחריו שבעה אנשים והתחננו אליו: פָּנֵעַ בְּנוֹ בַּחֲרָב, כי מוכים חללי חרב מחללי רעב... וכאשר מלאו פגרי האדם את הרחובות, השליכוֹם למאות ולאלפים אל תוך תַּפְתִּיתִים, אשר עם חומות המצודה.

ואַד עֵלָה מִן הָאָרֶץ, אֶד פגרי המתים, אשר היו לרָקִבִּין, עֵינֵי לְרוּחַ קָטָב וירבץ על העיר.

ושם אִשָּׁה גְדוּלָה וְעִשְׂרִידָה, מִרְתָּה בַת בִּיתָן. אִלְמָנָה מֵאִשָּׁה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נִמְלֵא, וְהִיא אִשָּׁה רַכָּה וְעִנּוּנָה, אֲשֶׁר לֹא נִפְתָּה מֵעוֹדָה לְהַצִּינָה כֹּף רַגְלָהּ עַל הָאָרֶץ, וּבִלְכָתָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ פָּרָשׁוּ לִפְנֵי יָרִיעוֹת, וּמִרְבָּדִים מִתַּחַת לְרַגְלֶיהָ — וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקְטָה מִתּוֹךְ הָאִשְׁפָּה גִלְלִי בְהִמָּה לְשֹׁכֵר בָּם אֶת רַעֲבוֹנָה. וְאִשָּׁה בָאָה מִבֵּית־אֲזוּב, אֲשֶׁר כְּעֵבֶר הִירְדָן לָחַג אֶת חַג הַפֶּסַח בִּירוּשָׁלַיִם, וְתָהִי גַם הִיא סְנוּרָה בְּתוֹךְ הַמִּצּוֹר, וְכִנְבֹר עֲלֶיהָ הָרַעֲב, הַשְׁתַּנְעָה וְתָקַח אֶת בְּנֵה הָרֶךְ וְהִיחִיד וְנִשְׁקָטָהּ וְתֹאכַל אֶת בִּשְׁרָו; כִּי בִימֵים הֵם חָדַל כָּל פְּגוּל מֵהִיּוֹת לְפָגוּל וְכָל תּוֹעֵבָה חָדְלָה מֵהִיּוֹת תּוֹעֵבָה, וְלֹא יָדְעוּ לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר, בֵּין הַדָּבָר אֲשֶׁר יֵאָכֵל וּבֵין אֲשֶׁר לֹא יֵאָכֵל; וַיֹּאכְלוּ גַם אֶת הַפָּרָשׁ אֲשֶׁר לָקְטוּ מִתּוֹךְ הָאִשְׁפָּה, וַיֹּאכְלוּ גַם אֶת אֲשֶׁר לֹא תֹאכַל כָּל חַיָּה טָמְאָה, וַיֹּאכְלוּ הַנּוֹרוֹת וְנַעֲלִים וְעוֹר הַמְּגִנִּים וְאֶת כָּל הַצִּיר וְעֵשֶׂב, אֲשֶׁר עָלָה בָּהֶם רָקִבִּין.

ואולם גַם הָחָרֵב וְהָרַעֲב וְהַמִּדְבָּר, גַּם כָּל הַצָּרָה וְהַמִּצּוּקָה וְהָאֵלָה לֹא יָכְלוּ לְרַפּוֹת אֶת רוּחַ גְּבוּרֵי יְהוּדָה. וְהָיָה כָּל אֶבֶן מֵאֲבָנֵי הָעִיר, אֲשֶׁר יִלְכְּדוּ הַרוֹמָאִים, בְּאִלְפֵי חֲלָלִים וּבְנַחֲלֵי דָמָם יִלְכְּדוּהָ;

וגם בנפול מצודת אנמוניה, וגם בהניח האויב יום יום על היכל המקדש. לא נפל לב יושבי ירושלים ורוחם לא רפתה.
 כי גם כמות כל האדם ובהשגח כל הארץ, הנה אלהים אלהי ישראל לא עזב את עמו כל הימים, אשר היכל הקדש עוד עומד על תליו.

פ א ו ר : תלנינות - הנדודים - . הצלובים - התלויים במסמרות כדול . שתקש
 בידיהם וברגליהם ובעץ . - בתקו - דקרו . - קטב-דקר . - גלל-צאת -

קִינָה.

אֵיכָה יוֹעַם וְהֵב,	יִשָּׁנָא הַכֶּתֶם הַטּוֹב,
תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבִי קָדֵשׁ	בְּרָאשׁ כָּל-חֲצוֹצוֹת !
בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים,	הַמִּסְקָלָאִים בְּפֹז,
אֵיכָה נָחֲשׁוּבוּ לְנִבְלֵי-חֶרֶשׁ,	מַעֲשֵׂי יְדֵי-יֹצֵר !
הָאוֹכְלִים לְמַעֲדָנִים,	נִשְׁמֹו בְּחֲצוֹצוֹת ;
הָאֲמֻנִים עַל־יְתוּלָעַ,	חֲבָקוּ אֲשַׁפְּתוֹת .
חֲשֹׁף מִשְׁחֹזֵר תְּאָרֶם,	לֹא נִכְרוּ בְּחֲצוֹצוֹת 3
צָפַד עוֹרֶם עַל עֲצָמָם,	יָבֵשׁ הָיָה כְּעֵץ .
שָׁכְבוּ לְאָרֶץ חֲצוֹצוֹת	נָעַר וְזִקֵּן ;
בְּתוֹלוֹתַי וּבְחוּרַי	נִפְלֹו בְּחֶרֶב .
דָּבַק לְשׁוֹן יוֹנָק	אֶל חִבּוֹ בְּצִמָּא 3
עוֹלָלִים שְׂאֵלוֹ לָחֶם—	פָּרֵשׁ אֵין לָחֶם .
לְאֻמוֹתָם יֹאמְרוּ : אֵיךְ דָּגֵן וַיֵּינ ?	
בְּהִתְעַמָּפָם בְּחָלָל בְּרַחוּבוֹת עִיר ,	
בְּהִשְׁתַּפֵּף נַפְשָׁם אֶל חֵיק אֻמוֹתָם .	
יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת	בְּשָׁלוֹ יִלְדִּיהֶן 4

היו לברות למו בְּשֶׁכֶר בַּת־עַמִּי .
 מָה אָשִׁידָה, מָה אֶדְמָה לָךְ, הַבַּת יְרוּשָׁלַיִם!
 מָה אֲשֻׁה לָךְ וְאַנְחָמָה, בַּת־יִלָּת בַּת־צִיּוֹן!
 כִּי גָדוֹל בֵּינִי שִׁבְרָךְ, מִי יִרְפָּא לָךְ?
 סָפְקוּ עָלֶיךָ בַּפִּים כָּל עוֹבְרֵי דָרְךָ,
 שִׁרְקוּ וַיִּגְעוּ רֹאשָׁם עַל בַּת־יְרוּשָׁלַיִם:
 הוֹאֵת הָעִיר, שִׁיאמְרוּ: בְּלִילֵת יָפִי,
 מְשֻׁשׁ לְכָל הָאָרֶץ ?

ב צ ר : יועם - וקחה, ישחר - ישנא (= ישנה) - וישנה, יהפך מראהו -
 פתם - זהב יקר - תשתפכה - תתפורנה - אבני קדש - כנוי לכני
 ציון, כן גם "זהב" - פתם - לנבלי חרש - פני חמר שבזרים המתנגלים
 ברחובות - נשמו - התהלכו כמשוגעים - האמנים עלי תולע -
 המגדלים מלדותם על מרבדי צמר יקר, כלומר, בכל מיני תענוגים -
 משחור - מפיח שחור - לא נברו - אי אפשר היה להכירם -
 צפר - קמט - פורש - שובר, נותן פרוסה - בדתעטפם -
 שהתעלמו - בהשתפך נפשם - בצאת נשמתם - לברות -
 למאכל - מה אעידך - מה אעיד ואספר לך לנחמך -

הא תנועית והא מפיק.

א) מלבד אמות הקריאה א"י, הבאות אחרי התנועות
 המרפכות לסמן הקריאה, באה תמיד האות הא בסוף הפלה,
 לסמן שהאות שלפניה היא בעלת תנועה ולא שואית, כמו: עליה
 עליה משה הקרה. קנה הכמה. אלא שאותיות א"י באות גם
 באמצע הפלה וגם בסופה ואינן נופלות בנטיה: קראתי
 לדודי לבא אל ביתנו. ואות הא אינה באה אלא בסוף הפלה
 והסרה בנטיה. הא זו נקראת הא תנועית ואין מבטאים אותה.
 הערה א: אותיות א"י י" שמשו לסמני הקריאה במים קדמונים,
 במרים שנתקנו התנועות להקל על הקריאה, והסמנים העתיקים
 הוללו נשארו בכתב גם אחרי שנתקנו התנועות.

הַעֲרָה ב': הַא תְּנוּעִית אֵינָה אֶלָּא סֵמֶן הַתְּנוּעָה הַפְּשוּטָה אוּ הַמְרַבֶּכֶת הַנִּסְתָּרָה שֶׁלִּפְנֵיהָ, וּבְנִפְל הַתְּנוּעָה הַפְּשוּטָה: אֵפֶן ו= אֶפְנֶה, יָגֵל ו= יָגֵלְהוּ, אוּ כִשְׁבָּאָה בְּמִקּוֹם הַפְּשוּטָה וְהַמְרַבֶּכֶת הַנִּסְתָּרָה הַתְּנוּעָה מְרַבֶּכֶת גַּר אֵית: שְׂדֶה-שְׂרִי, שׁוֹנֶה-פִּינִים, יִבְנֶה-יִבְנֶה, לֹא תִבָּא עוֹד הֵנָּה. וְלִהְיוֹת, בְּשִׁתְּבֹא בְּסוֹף הַמִּלָּה הַתְּנוּעָה נִוְסָפָה תַּחַת שְׁוֹא, בָּאָה בְּסוֹפָה גַּם הֵא נִוְסָפָה לְסֵמֶן הַתְּנוּעָה שֶׁלִּפְנֵיהָ: שְׂבָה וְאַדְלָה ו= שֶׁב וְאַכְלוּ, אֶקוּמָה וְאַלְלָה ו= אָקוּם וְאַלְדִּי. וּרְאֵה לְמַעַלָּה צֶד 35 כָּלֵל ג'.

ב) הַא תְּנוּעִית אֵינָה בָּאָה בְּסוֹף הַמִּלָּה בְּפִעֲלִים בְּנוֹף נֹכַח בְּעֶבֶר: שְׁמִרָת, מִצָּאָת, קִמְתָּ, בְּשִׁמּוֹת בְּכִנּוּי הַשִּׁיבּוֹת לְנוֹכַח: שְׁמָה, יָדָה, לְנִסְתָּרָה בְּבָרִים: יָדִיהָ, וּבְכִנּוּי הַפִּעֲלִים לְנוֹכַח: שְׁמִרְתִּיהָ, פְּדִיתִיהָ.

הַעֲרָה: וְנִמְצָא בַּתּוֹרָה: נִתְתָּה, יָדָה, שְׁמָכָה. מִכָּאן רֹאִים שֶׁכִּימִים מְרַמְזִים קִבּוּ בָּד. וְלִהְיוֹת נִמְצָא בַּתּוֹרָה: וְתִתֶּנִּי, וְתִמְרָן, וְתִמְרָן תַּחַת וְתִתֶּנִּיהָ, וְתִמְרָנָה.

ג) יֵשׁ שֶׁהֵנָּה הַסּוּפִית הִיא מְשַׁנֵּשׁ הַפֻּעַל אוּ הַשֵּׁם, וְלִפְיָקָה מִכְּמֹאִים אוֹתָהּ. הֵא שְׂרָשִׁית זוֹ אֵינָה חֲסֵדָה בְּנִמְטָה, וּבְסוֹף הַמִּלָּה תִּבָּא בָּהּ נִקְדָּה הַנִּקְרָאת מִפִּיק. בֵּן הֵם הַפִּעֲלִים: גִּבְתִּי, בָּמָה, גִּבְתִּי, תִּמְמָה. וּבְנִמְטָה - גִּבְתִּי, גִּבְתִּי, גִּבְתִּי, אֶתְבָּה, אֶתְבָּה, יִתְבָּהוּ, בָּמָה, בְּמָה וְהֵנָּה הַשִּׁנּוּיָה הִיא תִּנּוּעִית וְתִנּוּעִית. וְהַשִּׁמּוֹת גִּבְתִּי, גִּבְתִּי - בָּאִים בְּנִמְטָה: גִּבְתִּי, גִּבְתִּי, גִּבְתִּי.

ד) מִלְכָּד הֵנָּה הַשִּׁרְשִׁית יֵשׁ גַּם הֵא כְּנֻזִּית, וְהִיא הַבָּאָה בְּסוֹף הַשִּׁמּוֹת בְּכִנּוּי נִסְתָּרָה וְגַם הִיא בָּאָה בְּמִפִּיק: בִּיתָה גִּבְתִּי, גִּבְתִּי, גִּבְתִּי וּבְשִׁנּוּי אֶלָּה הַאֲתִירוּנִים הֵנָּה הַרְאִשׁוֹנָה שְׁרָשִׁית וְהַשִּׁנּוּיָה בְּכִנּוּיָהּ. הֵא שְׁרָשִׁית אוּ כְּנֻזִּית הַמְרַבֶּכֶת בְּמִכְמָאָה בְּסוֹף הַמִּלָּה וְנִקְרָאת: הֵא מִפִּיק.

שְׁא לֹא: מָה הִיא הַא תְּנוּעִית? - אֵינָה וְאַחֵר אֵילּוּ תְּנוּעוֹת הִיא בָּאָה? - מִמִּי אֵינָה בָּאָה גַּם בְּסוֹף הַמִּלָּה? - מָה הִיא דָּא מִפִּיק? - מִמִּי הֵא שְׁרָשִׁית? - מָה הִיא הֵא כְּנֻזִּית? -

שְׁרֵפֶת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ.

מקדש אלהים בוער באש!

ידוע ידעו הרומאים, כי המקדש היא המקור, אשר ממנו ישאבו בני ישראל את/הבחה הנפלא להשמיד ולהאביד את לְיִזְיֹגִי אויביהם באלפיהם וברבבותיהם; ורק בהשָׁמֵד המקדש מקרב הארץ והצליחו להכרית את עַם־חֲרָמָם לנצח. והלהבה הנוראה עלתה ותלחך את ההיכל מסביב, ותלך הלך וגדול.

וזהו גְּדוּלָה הקיפה את ירושלים מן הַקֶּצֶה אל הקצה, קול אחד, קול גורא, אשר לא נשמע עוד כמוהו. המתעלפים על הגנות פקחו עוד פעם את עיניהם, בטרם תִּכְבְּינָה לנצח, והביטו אל המקדש הבוֹעֵר; וְהִנֵּנָּה בָרַעַב על פני חוצות התפלצו יחד מכאב־פֶּתָאם – לא מענוי הרעב – מה רעב, מה מות, כי יכאיבו להם? אך הנה ראו עיניהם את ים־האש הנורא ויתנו גם הם את קולם – וימותו; ובמותם ידעו, כי לִשְׂאֵל שְׁמוֹ נִפְשָׁם בלֶפֶם, לשוא כל מְרִים וקשי ערפם, לשוא כחם ואמץ רוחם, לשוא הם מתים מות רעב – הִנֵּה הַמִּקְדָּשׁ בּוֹעֵר בָּאֵשׁ!

והזעקה נִשְׁאָה על כנפי רוח ותבא עד מחנה הרומאים, ותפרוץ שם פתאם כְּפֶרֶץ־דָּעַם מן השמים. אז המו כל הלגיונות יחדו, ואנשי הצבא עזבו את כל אשר לפניהם, ויתפש איש איש את תרבו וימהרו וישתערו אל היכל המקדש וישתפכו אל תוכו כפרץ נחל מים, בלי חֶק וכלי מעצור וכלי השקט, ויִפְרְקוּ ויסיעו ויהרסו כל אשר מצאו, ויהיו כים שוטף בסערת פתאם – והִטְבַּח הַחֵל. הנה המונים המונים הולכים וסוערים, הולכים ושוטפים כשטף ים וזעף אל היכל הקדש, ונִשְׁפְּכוּ שֵׁם הַגִּלְיָה וְכָלֹּם וְאֶבְדוּ. ולהבות אש עולות השמימה, ואודים בוערים עפים ונופלים על גנות הבתים, אשר משני עברי הרחוב, והציתו אש בכל בית

ובית והיו לים-להבה, לחומות-אש סביב; והמה שוטפים הלאה הלאה מול גדודי הרומאים באין נשק ובאין כלי מלחמה ובאין תקוה לנצח. רק למות. למות כלם יחד! כי למה זה להם חיים. גירושלים הלא גפול נפלה, והיכל הקדש. הלא היה למאכלת-אש... וגדודי הרומאים עומדים כקיר ברזל, אשר לא ימוש. זכידונתים נטוים בידיהם; ותהמון השושף ובא צועקים ומתהוללים. מריעים, כוכים ומתפרצים בזעם אים אל בין ראשי הכידונים – ונפולים המרים, חמרים... ונתרי נחלי דם שוטפים וזורמים סביב... והמונים אחרים באים אתריהם למות גם המה כאחיהם.

אך הנה גדוד גבורים נשא כבסערה על פני הפגרים, והוא משתער על הרומאים ונלחם בשצף קצף וכמוראים גדולים. וכראשם עובר איש, אשר ברעם קולו יעודד את רוח גבוריו לעשות גדולות ונוראות, הוא שמעון בר-גיוֹרָא. הנה תרב הגבורים לזהמת ונוזרת על ימין ועל שמאל, ומלחמת דמים נוראה מתלקחת אצל המקדש הבוזר; הנה גבורי הרומאים נופלים בַּעֲמִיר מאחרי הקוצר ופלגי דמם וזרמים ומתערבים בדם גבורי ישראל. זקיר הברזל אשר לאנשי רומא נפרץ ונסוג לאחור, כי לא יכלו לעמוד בפני הגבורים הַנּוֹאֲשִׁים האלה. ועוד מעט ויפנו ערף לנוס, אך בו ברנע באו לגיונות חדשים להם לעזרה, וכנלי ים זועף שטפו מסביב על גבורי בַּר-גִּיּוֹרָא הגלחמים בַּאֲרִיזוֹת, ויעשו בהם שְׁמוֹת.

ולשון האש אוכלת הלך ואכול, הלך ואכול, ויהי קול רעש והמולה מסביב: קול הקורות בנפלן מעל הנגות וקול הקירות והחומות בהִפְקָעם וצליל לוחות הזכוכית בהתפוצצם, קול צִנִּיחַת המַצָּתִים כקול שאנת חיות רעות, קול אנקת הרונים וקול יליל גורא...

כל אשר מסביב יקרא ויזעק, ייליל וישנע...
ובחלק הדרומי של המקדש מצאו המשחיתים מעצור בדרכם,

בי התקוממו להם נדוד נבורים מאנשי הנליל, ובתוכם הנבור
הגורא יוחנן איש גוש-חלב, ולא נתנו להם מעבר. ומלחמה
עצומה ונוראה התלקחה בפעם האחרונה בקרב המקדש, וזרם
חדש מזרמות לגיוני הרומאים השתפך פתאם על שרידי הנבורים—
ויבלעם...

ויוחנן איש גוש-חלב נפל חי בידי הרומאים ויאסרוהו בויקים.
אלהים אלהי ישראל! — יתפלל יוחנן בימים הנוראים האלה—
אם אחת תרצת להאביר את ירושלים ולהשמיר את מקדשך ביד
אויב, תפל נא עלי האבן האחרונה מאבני ההיכל וְרַצָּצָה את
גִּלְגָּלְתִּי. אך ביד הרומאים אל נא אפולה!

אכן מנע אלהים ממנו את שאלתו, ולא נתן לאבן מאבני
המקדש לנפל עליו וְלַרַצֵּץ את גִּלְגָּלְתוֹ. והנה לקחוהו הרומאים
ויאסרוהו אל אחד העמודים, ואת ראשו הרימו למעלה בחזקה,
לבעבור תראינה עיניו את כל הנוראות האלה. ותהיינה שערות
ראשו הארוכות והלבנות מתעופפות ממעל לו על כנפי הרוח ועיניו
רואות ומביטות היטב את כל אשר יַעֲשֶׂה...

ועל הנבעה הגבוהה אשר בחצר המקדש, נקבצו ששת אלפים
איש, אשר התנגשו וַיִּתְּמוּ יחדו. והֶאֱמַן האמינו האמללים האלה
אמונה גדולה, כי עוד ברנע האחרון ישלח אלהי ישראל ברק מן
השמים לנפץ את ראשי הרומאים ולהציל את מקדשו מְבָלִיין.
אך הנה הם עומדים ורואים את הלהבה הנוראה, האוכלת את
מִפְלָטָם האחרון ואת תקותם האחרונה... וזעקה נוראה התפרצה
רנע ספיות ששת אלפי איש כאחד, ועקה, אשר הִשְׁתִּיקָה את
רעש האש הלוחמת; ואהרי הצעקה—דממה נוראה, וכל האנשים
עמדו רנע כפסילי אבן ולא ינועו ולא יזועו ממקומם, כאלו הם
סִתְּקִים לדבר-מה. והנה קול נשמע פתאם:

„אֵתָה לַיּוֹם! בֹּא בְּקֶץ לִירוּשָׁלַיִם! הַקֶּץ לְהִיכַל הַקֹּדֶשׁ! הַקֶּץ
לְעַם יִהוּדָה!“

וששֶׁת אֲלָפֵי הָאִישׁ הִתְאַהְדוּ נְדוּדִים נְדוּדִים וּיְתִנְפְּלוּ מִן
תַּפְסָנָה אֶל תּוֹךְ לַבַּת הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת וּמִתְלַקַּחַת מִסְבִּיב...
וּמִתּוֹךְ עֲמוּדֵי הָעֵשֶׁן וְלִהְבוֹת הָאֵשׁ נִרְאוּ נְיוּזֵי אָדָם מִתְנַלְלֹת,
מִתְהַפְּכוֹת וּמִשְׁלָטְלוֹת, וְהֵן מִתְנוּעָעוֹת וּמִתְלַכְדוֹת יָחִיד; וְתִהְיֶינָה
לְעֶרֶב עֲצָמוֹת אָדָם, אֲשֶׁר תְּחוֹלְלֶנָּה בְּתוֹךְ יִסְיֵהָיִשׁ הַסּוֹעֵר בּוֹעֵר
עַל מְקוֹם הִיכַל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל...

מִסִּירַת מִפֶּתַח.

מִקּוֹל מְקַרְקַר קִיר וְכַעַשׁ פָּרִץ נָפֵל,
מִמִּשְׁאוֹת תְּמָרוֹת עֹשֶׁן וְלִהְבֵי אֵשׁ אוֹכֵלָה.
מִנְהַרֵי נִחְלֵי דָם, וְנִבְעוֹת כָּבֵד פָּנֵר —
תִּחְרַשׁ כָּל אֲנֹן בְּצִיּוֹן, תִּחְשֹׁךְ כָּל עֵין פִּירוּשָׁלַיִם;
בְּכָל חֲצוֹת חֲלָלִים יֶאֱנָקוּ, בְּכָל רְחוּבוֹת עֲרִיצִים יִרְנֹוּ;
— מַה לָּכֶם, לְבוּשֵׁי הַבָּדִים? בְּהִנֵּים כְּלֵי־הַקֹּדֶשׁ אֵן תּוֹלִיכוּ?
אֵנָה אַתֶּם עוֹלִים? בְּנִבְלִיכֶם, לָוִים, אִי־תִזְמְרוּ?
וּמִגִּדְל הַהֵיכָל חֲצִיּוֹ נִתֵּן וְחֲצִיּוֹ שָׂרָף...
וְהַבְּהִנִּים הַלָּוִים, שְׁנַיִם, שְׁנַיִם, בְּרִנָּשׁ הִלְכוּ;
אֲבִנֵי־יִזִּיר מִנְפָצוֹת תִּנְבְּרֶסְנָה, תַּחַת רִגְלֵיהֶם תִּתְפַּוֶּרְרֶנָּה;
וַיַּעֲלוּ בְּמַעְלֹת שְׁרוּפוֹת אֵשׁ, לְרֹאשׁ מִגְדָּל עֹשֶׁן כָּלוּ.
בִּישׁוֹן סֵלַע בִּלְבָב יָמִים, מְצוּק בִּקְרִיָּה הִיזְקָדָה.
בְּמִצָּא רִגְלָם מַעְמָד, בְּמַחְלָקוֹתֶם לְמִשְׁמְרוֹתֶם הִתְנַצְּבוּ,
וְזָמַן נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ, הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל תִּמְשִׁיחַ,

מפתח זהב טהור הניף תנופה השמימה:
 — ידך. אלהים, רוממתי, לגאמן ביתך הפנתי,
 ותשם מפתח על שכמי, מפתח היכל קדשך;
 אוי! ביתך לא שמרתי, שערי זרים אתיו, —
 קחנא מידי המפתח, אף רוחי גידך אפקידה.
 — קחנא מיננו פלי הקדש, אף רוחנו, גידך נפקידה.
 וישלח אלהים ידו, ויקח את המפתח ואת הכלים;
 וכהן הראש והכהנים והלויים קפצו אל הלחבה וימתו.

פ א ו ר : מקור קיר — משחתי החומות. — רעש פך נופל — רעש פרו החומות
 הנופלים. — תבסנה — תשחקנה לאבק. — מצוק — יקוף. — בקרד
 היקדה — בעיר הנוערת. — אתיו — באו. —

בְּלִיל הַחֶרֶב

I.

כל הלילה רתחו גמי להבות והשמרבו לשונות אש מעל
 הר הבית. כוכבים נתזו מן השמים בקלונים ויתבו רשפים,
 רשפים ארצה.

הבעט אלהים בכסאו ונפץ פתרו לרסיסים?
 וקרעי עננים מאדמים, מעוני דם נאש, מענו במרחבי
 הלילה; ויתנו בין החרים הרחוקים את זעם אל נקמות, וחתו
 בין צורי בדרך הידו.

ותהי חמת אלהים על החרים הרחוקים, וחיל אחו את צורי
 בדרך הזעפים:

אל נקמות יי, אל נקמות הופיע...
 הנה הוא אל נקמות, הוא בבדודו ובעצמו, שליו ונורא הוא
 יושב על כסא אש בלב גם הלחבה. מעטהו שלחבת ארנמן

והדום בנליו גחלים בוערות; בחרוהו בחרות אשים, מחול אכזרי קודם כביבו. - והוא שָלו ונזרא יושב וזרעוֹתיו נתונות על לבו; מרהיב להבות במבט עיניו ומעמיק מדורות בְּנִיד עֲפָפָיו...

II.

וּבְשֹׁנֶצֶן הַשָּׁחַר עַל הַהָרִים וְאֲדָמִים חוֹרְרִים, פִּשְׁטוֹ בְּעִמְקִים -
וַיִּשְׁקֻמוּ יָמֵי הַלְהָבָה, וַהֲשִׁקְעָה לְשׁוֹנוֹת הָאֵשׁ מֵהִיבֵל יְיָ הַשָּׁרוֹף
עַל הַר הַבָּיִת.

ומלֹאכֵי הַשָּׁחַר גָּאֲסוּ כְּמִשְׁפָּטָם בְּמִקְהֵלוֹת קִדְשׁ לֵאמֹר שִׁיר
שֶׁל שְׁחִירִית, וַיִּפְתְּחוּ אֶת חֲלוֹנֵי הַרְקִיעַ, וַיִּשְׁלְחוּ רֹאשֵׁם מִן הַר
הַבָּיִת, לְרֹאוֹת הַנִּפְתָּחוֹת בְּלִחוֹת הַהִיבֵל וְאֵם עָלָה עִמָּר עֲנַן הַמִּטְרָה?
וַיִּרְאוּ וַהֲגָה יְיָ אֱלֹהִים צְבָאוֹת עֹתִיק יוֹמִין יוֹשֵׁב עִם הַמְּדוּמִי
הַשָּׁחַר עַל הַמִּשְׁאֹת; מַעֲטָהוּ תַמְרוֹת עֵשֶׂן וְהָדוּם בְּנִלְיוֹ עֶפֶר
וְאֶפֶר; רֹאשׁוֹ שָׁמוּט בֵּין זֵרְעוֹתָיו וְהִרְיִי תִינּוֹן עַל רֹאשׁוֹ. מִחֲרִישׁ
זִשׁוּמָם הוּא יוֹשֵׁב וּמְבִיט אֶל הַחֲרָבוֹת, וְזַעַף כָּל עוֹלָמִים הַקְדִּיר
עֲפָפָיו...

וְהַר הַבָּיִת עוֹרְגוֹ עֵשֶׂן כָּלוֹ; עֵינֵי אֶפֶר, הִלִּי רִמְיָן וְאֲדָמִים
עֹשִׂינִים יַחַד גִּבְעָמוֹ; וְצִבּוּרִים צִבּוּרִים שֶׁל גָּחִלִים לֹחֲשׁוֹת נוֹצִצִים
בְּעֵתֵמוֹת אֶקְדָּה וּכְדָכָד בְּרִמְיַת שָׁחַר.

וְאֲרֵי הָאֵשׁ, אֲשֶׁר וּרְבִץ עַל הַמִּזְבֵּחַ תְּמִיד יוֹסֵם וְלִילָה - גַּם
הוּא דָעָף וְאִיגָנוּ; עוֹד תִּלְמַל יָתוֹם אַחֵר מִקְצֵה בַעֲסָתוֹ מִהֲבָהֵב
וְרוֹעֵד וְנוֹסֵם עַל גַּל הָאֲבָנִים הַשָּׁרוּפוֹת בְּרִמְיַת שָׁחַר.

וַיִּדְעוּ מִלֹּאכֵי הַשָּׁחַר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָהֶם הָאֱלֹהִים, וַיִּזְדַּעְזְעוּ
מְאֹד, וַיִּזְדַּעְדוּ עִמָּם כָּל כּוֹכְבֵי הַבֶּקֶר; וַיִּלְיוּ הַמִּלֻּאכִים אֶת פְּנֵיהֶם
בְּכַנְפֵיהֶם, כִּי יִרְאוּ מִהִבִּיט אֶל צֶעַר הָאֱלֹהִים.

וַתִּהְיֶה שִׁירָתָם בַּשָּׁחַר הַהוּא לְקִינָה חֲרִישִׁית וְהִי דְמָמָה
בְּקֶנֶת; הוֹמָם פָּרְשׁוֹ וּכְבוֹ, מִלֻּאֵף לְנִפְשׁוֹ, מִלֻּאֵף לְנִפְשׁוֹ, וַיִּהְיֶה
בְּדִמָמָה כָּל הָעוֹלָם עִמָּם...

ואנחה תרישית אחת, תרישית ועמקה, מכנה הארץ עלתה
 ופשיטה-ותעבור בדומית הבכיה... נשפור נשפור לב העולם, ולא
 יכל עוד אלהים לתתאפק, ויזקן יי ויטאנ פאריה וימפק את
 בפיו, ותעל השכינה מעל ההרבות ותבא בפסגתרים...

III.

נאילת השחר זרחה בצניעות ינונה נגד הר הבית; משפירי
 התבלת אל ההרבות השקיפה, וריסיה, ריסי המספח העזו
 בדממה.

ומלאך צעיר אחד, ענוס-עינים ונקי-כנף, ראה מעל אילת
 השחר את מלמל-האש, שארית האריאל, פשהוא מתהבב ורועד
 וגוסס בין האבנים השורפות על הר הבית.

ויחברד ללב המלאך ויצר לו מאד, פן תכבה נחלת יי
 האחרונה, ונקתדה אש הקדש מן הארץ. ואבד גיר לעם יי
 וילביתו עד עולם.

ונמהר ויעף מעל אילת השחר, ומתמת-אש כידו, ויחד על
 הרבות הר הבית. ויחברד אל מקום הפזבם ויחמה את שלהבת יי
 מן היקוד ויפרש כנפיו ויעף.

ומרגלית-דמעה נפלה מעיני המלאך ותשקע ברתיתה ככל
 הרמץ, -דמעת ישועה ורחמים אל הנצל שארית אש האלהים.

ויגדא המלאך בין ערפלי טחר, ושללהבת הקדש בימינו.
 ויביאנה אל אי שומם ויניחנה שם על שן כלע מצוק. רום נשוא
 עיניו הענומות ושפתיו לחשו בדממה:

— אלהי הרחמים ותישועות, אל גא תכבה נחלתך האחרונה
 לעולמים!

ואלהים ראה ללבב המלאך נקי הכנפים ויחיה את השלהבת.
 ונצו עליה את אילת השחר. ויאמר: הנהרי, בתי, בנחלתי ולא
 תכבה, כי כבבת עיני היא לך; עמדי וראי מה יעשה בתי.

ב' א' ר' : השתקבבו - התפשטו. - הקלונים - השרופים. - ויתכבו - נשפכו. -
 ויתנו - ויפירו. - בחרוהו - סבכוהו. - דהרות אשים - קפיצות
 הלהבות. - קשנננץ - החל להאיר. - עתר ענן הקטרת - העשן
 הגדול. - המשאות - התרבות. - שמוט - מורד. - רמץ - אפר
 מערב בנצוצות אש. - אקדח וכרבוד - אבנים יקרות. - תלמל
 יתום - לשון אש קטנה. - גוסס - גוע. - משפיר - מאהל
 התבולת - מן השמים. - ריסיק - עפעפיה. - האריאל - אש המזבח. -
 גיר - שארית. - הנקוד - מקום השרפה. - מצוק - זקוף. -

גילי יהודה ברומא.

רומא הגדולה חוגגת חג נצחונה. הנה שבו צבאות
 לגיונותיה מארץ יהודה ושני קיסריה, אספסגוס וטיטוס, נוסעים
 בראש המחנה הגדול לעבור את שער הנצחון, אשר בנו להם
 לכבוד ולתפארת, על דבר אשר החריבו והאבידו את עיר הקדש,
 את ירושלים. ובין לגיונות המנצחים, העוברים עם דגליהם
 וצלמי נשריהם, נשאים כלובים גדולים על גלגלי עגלות גדולות,
 ובתוך הכלובים תראינה חיות מרפ שונות מלמדות לקרב, אשר
 אסף אותן טיטוס להראות את נפלאותיהן לעיני הקהל בחצר
 התיאטרון ביום השעשועים. ועבדים לבושי מהלצות נושאים
 בידיהם את כל טוב ערי הגליל וערי יהודה, אשר היה לשלל
 בידי המנצחים: הנה הם נושאים את שרידי כלי הקדש, אשר
 לקחו מן המקדש: את המנורה המהורה, העשויה זהב טהור
 כלה, ואת שלחן לחם הפנים, ואת מזבח הזהב, אשר היה בתוך
 התיכל; ותמונות בידיהם, אשר צנר עליהן בצבעים בהירים
 ומוזהרים דבר כל המלחמות, אשר נלחמו ביהודה, ופרשת כל
 נצחונותיהם הגדולים. ואחריהם המון גדול ורב מאד, הוא המון
 השכבים ההולך לקראת המות: אנשים ונשים, זקנים ונערים,
 בחורים ובתולות, כלם בושלים ועיפים, לבושי קרעים ויחפים.

פצועים ורעבים ללחם, אשר פניהם לבנים ולחיהם שָׁפוּ, אשר עיניהם קמות מראות, או בוערות כלפידים, אשר לבם מת בקרבם, או מלא מְרִי ואש נקמה; וכל אלה הולכים שנים שנים, ככי איש איש אסור בכבלים אל רעהו. והמחנה גדול ורב מאד—אלה הם שרידי תשעים אלף השבויים, אשר נִשְׁבּוּ במלחמה, ואשר אֶלְפִים מהם נשפטו למות, ואֶלְפִים נהרגו בהרי הַפִּתְחָצֵב במצרים. ואֶלְפִים נפזרו על פני ארצות האדמה להיות לעבדים ולשפחות, ואלֶלְפִים מתו בְּקִיסְרִיָּה וּבְכִירוֹט במערכות המלחמה, אשר ערך טיטוס לענג ולשעשועים להלחם עם פריצי חיות, וימותו מות אכזרי בין יְצִנֵי אריות ותחת כפות נמרים...

והנה פה שרידי האֶלְפִים האחרונים, אשר נותרו עוד לפליטה. מה תהיה אחרית השרידים האלה, אשר אותם הִשְׁכֵּנו לאחרונה? מה גורל אצילי משפחות ישראל אלה, אשר הלכו שָׁבִי לפני צר עד בואם עירה רומא, להִקְרָאות אל קהל יושביה. הצמאים לדם? הנה קול תרועת האספסוף השמח לאיד האמללים ולועג על מִשְׁפָּתָם, ואחריהם קול שאגת האריות והנמרים, הכפירים והפְּנִמְרִים, הַדְּבִים והַשְּׁנֵהָבִים, ואחריהם שַׁעֲטַת רגלי הַנְּלָדִימוֹתִים האכזורים—הלא הם האנשים, שְׁנִמְנֵנו מטעם הקיסר להִלָּחֵם ולהִתְחַבֵּק עם עֶדְוֵה השבויים בתוך המערכה—וכל הקולות האלה יענו דבר למען דעת מה תהיה אחרית כל האמללים ההם.

ומשני עברי רחוב הנצחון עוברים המכריזים וקוראים בקול:

— שאי עיניך, רומא, והביטוּ^א אל ראשי ירושלים!

והנה ראשי ירושלים: שמעון בֶּרֶגִיורָא ויוחנן איש גוש-חלב! שניהם לבושים בגדים צואים וקרועים, והם אסורים בנחשתים כבדים מנשוא, ואנשי היל גדולים כענקים הולכים אחריהם; בידיהם כידונים חדים ושבטים, שכדורי עופרת מִצְפָּדִים בראשיהם; והיה בַּפֶּגֶר השבויים מלכת כמעט רגע, והאיצו בהם גונגיהם בכידוניהם ובשִׁבְטֵיהֶם.

ושמעון בריניורא הולך לאמו ועיניו מביטות נָכְחוּ, מְבִלִי פְנוֹת יָמִין וּשְׂמָאל; אֵךְ לִרְגָעִים תִּתְלַקַּח בָּהֶן אִישׁ שֹׁנְאָה וְחֶמֶת נָקָם, וְהַעִיף אֶת עֵינָיו הַקּוֹדְחוֹת בְּפָנֵי הַמּוֹן הָעַם הַסּוֹעֵר מִסְבִּיבוֹ. וְיוֹחָנָן אִישׁ נוֹשִׁיחֶלֶב מִתְהַלֵּךְ כְּצֵל; פָּנָיו נִהְפְּכוּ לִנְקָזוֹן וְעֵינָיו קָמוּ בַחֲזוֹרִיתָן כְּעֵינֵי הַמֵּת, בְּרָכִיו כְּשֶׁלּוֹ בְּכָל רֵנֶע וְקִרְסוּלִיו-מַעֲדוֹ בִּלְכָתוֹ; וְהָיָה כָּל הַרוּחָה וְאָמַר: אֵךְ אֶת אִישׁ גִּנְעַם מְבִיא טִיטוֹם לְהִרְאוֹת לְבָנֵי עָמוֹ.

וּכְפַעַם בְּפַעַם יִשְׁמַע קוֹל תְּרוּעַת גִּיל, קוֹל שְׂחוֹק פְּרוּעַ כְּקוֹל הַבְּהֵמָה; וְאֵלֶּפֶי יָדַיִם זוֹרְקוֹת פְּרוֹת רְקוּבִים. קִלְפוֹת בִּיצִים וּשְׂבָרֵי כְּלֵי חֶרֶס אֵל פָּנֵי הָאִישׁ הַגִּנְעַם. וְנִעְרָה רַכָּה וְעִנְיוֹנָה, עוֹדָה כְּמַעֲט יִלְדָה, שְׂחָקָה בְּקוֹל גְּדוֹל וְתַקָּה אֲבָן וְתִשְׁלַךְ-אֵל פָּנֵי יוֹחָנָן; הָאֲבָן פָּגְעָה בְּפָנָיו – וְגִבּוֹר יְהוּדָה נָפַל אֶרְצָה. וְרוֹמָא כֻּלָּה שׁוֹחֶקֶת בְּקוֹל גְּדוֹל – — —

רַק רֵנֶע עֲמָדָה הַמַּחֲנֶה מַלְכָּת בְּנַפּוֹל יוֹחָנָן אֶרְצָה, אֵךְ כְּעִבּוֹר רֵנֶע שָׁבוּ לִלְכַּת הָלָאָה; וְנוֹשְׂאֵי הָאֶפְרָיִם אֲשֶׁר לֹאסְפָּסִינוֹם עוֹבְרִים עַל גּוֹפֹת הַזֵּלֶל וְרוֹמָסִים אוֹתָהּ בְּרַגְלֵיהֶם, וְלֹא יִשְׂמוּ אֵל לֵב; וְאַחֲרֵיהֶם עוֹבְרִים טִיטוֹם וְכָל מוֹשְׁלֵי אֶפְרָיִם וְאַחֲרֵיהֶם הַמּוֹן אֲנָשֵׁי צָבָא, אֲשֶׁר אֵין לָהֶם מִסְפָּר. וְהִנֵּה רַעֲשָׁה הָאָרֶץ לְקוֹל תְּרוּעַת הָעָם הַחוֹנֵג:

”יְחִי אֶסְפָּסִינוֹם! יְחִי טִיטוֹם! יוֹ מְרִיוּמָּי! יוֹ מְרִיוּמָּי!”
(אֲשֶׁרֵי הַמִּנְצָח! אֲשֶׁרֵי הַמִּנְצָח!)

וּמִרְכַּבָּה גְּדוֹלָה עוֹבֶרֶת בְּרַחוּב הַנִּצְחוֹן, וְהִיא מְעַטְפֶּת מְרָפֵי בְּיָמִים מִן הַבָּשָׂם אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הַגִּלְעָד, וּבְמִרְכַּבָּה יוֹשְׁבִים אֲנָשִׁים לְבוּשֵׁי אֶפּוֹד בֶּד בְּאֶפְרַת הַכֹּהֲנִים בְּמִקְדָּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְאַמְתְּחוֹת וּשְׂקִים בִּידֵיהֶם, וְהֵמָּה מִמְטִירִים מִפֶּה שְׁקִלֵי זָהָב עַל הַהֶמְכָּן וְקוֹרְאִים מְדִי פַעַם בִּשְׁם עֵרֵי יְהוּדָה הַנִּלְכָּדוֹת:

”זָהָב מִזֶּהָב יָפוֹ! זָהָב מִזֶּהָב יְרוּשָׁלַיִם! זָהָב מִזֶּהָב נִמְלָא וְנוֹשִׁיחֶלֶב! זָהָב מִזֶּהָב יוֹדֶקֶת! זָהָב! זָהָב!”

ובני רומא הנאים, שפזרו הנצחון, הריעו תרועה גדולה והם מתנפלים ארצה ומתכוססים בטיט חוצות, נאבקים ונלחמים יחד ללקט את שקלי הזהב המושלכים לפניהם, המה השקלים שהיה חרות עליהם בלשון רומית:

"ינדיה קפטיא! ינדיה. דיוקטיא!" (יהודה השבויה! יהודה הנכנעת!)

ככה התגוללו בני רומא שכורי הזהב על פני הרחוב עד אשר נשמע קול אחד המכריזים:

"קומו ולכו אל הסלע המרפיוני! כי שם יעצוה משפט בשמעון בר גיורא נשיא היהודים!"

ובני רומא ממהרים לעבור ממקום הזהב לראות בפמחות הרצח. והמה רואים בפתות החילים את נשיא-היהודים בשער העיר, ואחרי כן יעלוהו מכה ופצוע אל ראש הסלע המרפיוני והשליכו אותו משם ארצה, ונפצו עצמותיו אל האבנים מתחת... וקול תרועת צחוק וישמע מסביב, צחוק על אבדן גוי כלו, על חרפן עולם שלם...

פנויי הפעלים בבנין הפעיל.

יום הפעל: הגדיל-הגדילי-הגדילני, הגדילך... הגדילסין.

זמן עבר.

הגדלת-הגדלתך (האבולתיד)... הגדלתיו... הגדלתיםין.

הגדלת-הגדלתני... הגדלתנו... הגדלתםין.

הגדלת-הגדלתני... הכרעת-הכרעתני... הגדלתו... הגדלתםין.

הגדיל-הגדילני (העמידני)... הגדילנו... הגדילסין.

הגדילך-הגדילתני... הגדילתך... הגדילתנו... הגדילתםין.

הַגְּדִילָנוּ-הַגְּדִילָנוּךְ ... הַגְּדִילָנוּהוּ... הַגְּדִילָנוּסָן .
הַגְּדִילָתָם-הַגְּדִילָתָנוּ... הַגְּדִילָתָם-הַגְּדִילָתָנוּ... הַגְּדִילָתָנוּ...
הַגְּדִילָתָנוּ... הַגְּדִילָתָנוּ... הַגְּדִילָתָנוּ...
הַגְּדִילָתָנוּ... הַגְּדִילָתָנוּ... הַגְּדִילָתָנוּ...
הַגְּדִילָתָנוּ... הַגְּדִילָתָנוּ... הַגְּדִילָתָנוּ...

זמן עתיד :

אֲנִיל-אֲנִילךָ וְאֲנִילְךָ... אֲנִיל-אֲנִילְךָ...
תִּנְדִּיל-תִּנְדִּילְךָ... תִּנְדִּיל-תִּנְדִּילְךָ...
תִּנְדִּיל-תִּנְדִּילְךָ... תִּנְדִּיל-תִּנְדִּילְךָ...
צווי .

הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ !
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ !
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ ! הַגְּדִילְךָ !
מן הילוח הבא למעלה אנו רואים, שאין כל שני פתגמים הפעל
שפגמו מחבר אלו. וכמו כן הם הפגמים בפתגמים (א) פגם :
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ;
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ;
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ;
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ;
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ;
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ;
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ;
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ; הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ;

כתב את פגמי הפעלים הללו בכל המגנים :

הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ , הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ , הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ,
הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ , הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ , הַגְּדִיל-הַגְּדִילְךָ ,

בֵּין שְׁנֵי אֲרִיּוֹת,
מִחוּץ יְשׁוּד אוֹיֵב וְתִשְׁכַּל חֶרֶב,
יִהְיֶה חֲמוּסֹת וְחַל וְיִקְרַקֵּר קִיר;
רָעַב וְנִגְף וּמִדְּנִים מִקֶּרֶב --
הַעוֹד לָכֶם תִּקְוָה לִצִּיל הָעִיר?
וַיְהִי מָה! הִתְאַזְרוּ כָּל אֲשֶׁר פָּגְרוּ!
אֲמָצוּ כַח וּשְׂאֵרִית חַמּוּסֹת חָגְרוּ!
כִּי אוֹי אוֹי לָכֶם, אוֹי לִירוּשָׁלַיִם,
אִם נָפֹל תִּפֹּל בְּיַדִּי הָרוּמִים.

* *

*

— שְׁלוֹם לָךְ, מֶרְתָּה תִּמְתִּי, עַד נִצַּח!
יִהְיֶה שָׁב לִקְרֹב כִּי נִרְפָּא הַפָּצַע;
שֵׁם מִיטוּס יְהוֹתֶת, יִרְבֶּה שׁוֹר וְרָצַח—
הִבֵּי לִי נִשְׁקִי, אֵל תִּבְכִּי, מַה-בָּצַע?
אֶהְיֶינִי וּבְעַדִּי הַתִּפְלָלִי,
אֵךְ אֵל נָא תִמְדִּי, לִבְכוֹת חֲדָלִי.

— לָךְ, שְׂמֵעוֹן דּוֹרִי, לָךְ וְנִהַג חֵילָךְ!
יִקְרַר רֵבֶעַ מִפֶּן — מִהֲרָה וּלְכָה;
שִׁינִי אֶרֶץ מוֹלֶדְתִּי עָלֶיךָ;
אֵל תִּרְאֶנִּי לִי! מַה רָאִיתָ עַל כִּכָּה?
אֲבִי גַם אֲחִי מוֹקְעִים רָאִיתִי,
כָּל בְּעוֹתֵי מָוֶת לִרְאוֹת נִסִּיתִי!

היום יפנה, ינמו צללי ערב —
 שמעה שאגת הצר, כל לב מחרדת;
 אאורה נשקף, הא לך התרב,
 חרב לאדני ולארץ מולדת! —
 דברה וכמו אש נהפכו פניה,
 ומטר גשם פרץ ממקור עיניה.
 ורגעים מספר איש אחיו חבקו,
 אמצו אל לבם ובכל עו נשקו:
 "שלום רב לך, מרתה חמדת עינים!"
 "שלום לך, שמעון, עד בלתי שמים!"
 ובלב קרוע חיש נתק הנער,
 ולחיים ולמות ירד השער. —

* *

*
 עין ראה! הראית אלה הדמעות?
 התשימין בנאד, או אם שוא זרמו?
 ומה אחרית שופכיהן? הירחמו?
 הימלמו ממות, משבי, מתלאות?
 היש להם תקנה, אחרית ושבר
 לראות איש אחיו לפני רדתם קבר?

* *

*
 מהפכת זרים! משאות וחללים,
 תמרות עשן ואש ודם כמים,
 שאגת המנצח, צוחת אמללים,
 עיים וחרבות — הוואת ירושלים?

„אימו גבורי, איה היכלי,
 איה, תמתי, הומכת גורלי?
 רק דהבי אש אחזה קרת יפיו —
 ורתקות ידי לנקם לא יניחו!

„הרעם אל בגלגל ורעץ קמיה,
 ברק ברק והפיצם בועמה!
 עד מה תאריך אפה? ארצה ישו,
 עמה נבאו ומקדשה יחמסו.

„מרתה, הו מרתה, מה גורלך את?
 הנשבית כמוני, או, טוב מזה, מת?
 לא אוכל בקשה, לא אוכל אקמה —
 שובי באזיקים יסחבוני רומה.

* *

*

אלפים ורבבות בקרב נפלו,
 על עצים הוקעו, תרב אפרו;
 אלפים ורבבות בשבי יצאו,
 בשוקים ורחובות כצאן נמכרו;
 אלפים ורבבות בבור החבאו,
 ולברות לפריצי חיות סגרו —
 ובין השבויות מחיל ירושלים
 הורדה רומה גם מרתה העדינה,
 ולאמה קנתה בעבור נעלים,
 במרונה אחת ושמה אגרפינה;

ובין האסירים הלכותיים למות,
יושב גם שמעון עצור בור צלמות.

* *
*

קול על שבעת השפים —
רננת הרומים! — —

והמון עם כהמון מי טבר נהמו,
אל הזירה הגדולה יחד ורמו;
כי שם הכין "תענוג לבני האדם"
תענוג אכזרי, שעשע רצח ודם:
כל שבויי החרב להרגה הקדשו,
לפני חיתו טרף יתנום וירמשו.
מסגיב לזירה חומה וגדרת,
הוא התיאטרון, בגין רב תפארת,
מלא מפה לפה נשים ואנשים;
במאות ומושבות, תאות ולשכות
פונות אל המעגל בשלש מערכות,
קנים תחתיים ושנים ושלישים.

אל מושב הקיר בחדר התיכונה,
יושבת אגרפינה הממרונה,
וקהל האמהות נצבות אחריה,
בם אמה אחת משבי ירושלים;
מה נמרץ חבלה לראות העינים!
אך מי ישים לב, מי יחמל עליה?

נפתחה הזירה אל מולן מנגד
ולתוך המעגל יצא עֵלָם חֶמֶד,
עד לשותתיו חשוף, עֵרָם מִבְּגֵד
ובידו חרב פיות, אֶרְכָּה גֶמֶד;
עוד פָּצְעֵי גֹז לא זרו נִרְפָּאו,
עוד עֲקֻבוֹת הַכְּבָלִים על יָדָיו נוֹדְעוּ.

מה לך, העברית, מה חֲזוֹנו פָּנִיךָ,
מה יֵאָחֹזֶה הַשֶּׁבֶךְ, קִמּוֹ עֵינֶיךָ,
ושִׁפְתֶיךָ חֲרָשׁ מַה־זֶּה תִּבְעָנָה ?
„הָאֵם כָּכָה, שְׁמַעוֹן, אָשׁוּב אֶרְאֶה !
יְאֵלִי, אֵל רַחוּם ! הוֹשַׁע־נָא, הוֹשַׁע־נָא !
אל תִּתֵּן לַחִיָּה נֶפֶשׁ תּוֹרֶךָ !”

אֵיזֶן שׁוֹמַעַת ! הַשְׁמַעַת תַּחֲנוּנִים אֵלֶּה ?
הַתּוֹפִיעַ יָד מוֹשִׁיעַ ? הַיַּעֲשֶׂה פֶלֶא ?
אוֹ אִם בָּעֵנָן לָךְ סִכּוֹת לִנְצַח,
וְאֶרֶץ עֲזֻבָּה בִּידֵי אֲנָשִׁי רָצַח ?

נפתחו דלתות הסוגר, ומקרהו
ונק אֶרֶץ לְפִי נוֹרָא מִרְאֶהו;
אֶרְבּוֹ שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, בְּשִׁתִּים לוֹ גִּבָּה,
(וביום ההוא לא הִאָּכִילוּהוּ לְשֹׁבַע,
בַּעֲבוּר יָרֵעַב וְתַגְדֵּל אֲכֹרִיּוֹת־חֲמָתו)
עַל קַדְקָדוֹ בַּקּוֹדֶר תִּסְמַר רַעְמָתו,
וּבִנְעַר בָּצִיר יוֹרְדוֹת שְׁעָרוֹתָיו הַקְלוּשׁוֹת
וְנָבּוֹ בָּאָרוֹ וּמִתְלַעֲזוֹתָיו פִּיּוֹת־חֶרֶב,

ובְּחֲרֵי פֶתֶן תַּחַת גִּבּוֹתָיו הֶעֱבֵתוֹת,
עֵינִים רוֹחֲצוֹת בְּדָם יוֹשְׁבוֹת לְמוֹ-אָרֶב.

רָגַע עַמֵּד הַמּוֹרֶה, הַתְּבוּנָן בַּמָּרָה;
אַחַר נָשָׂא רִגְלָיו וַיֵּלֶךְ,
הֵלֵךְ וְרוּשׁ אָרֶץ וָעֵד בְּזַעַם,
הִקָּף הַמַּעֲגָל פַּעַם אַחֵר פַּעַם,
וּמִשְׁרָפוֹ עֵינָיו לֹא יִגְרַע, לֹא יִרְהַ.

פֶּתָאם נָעַר הָאֲרִי בַּהֲמוֹן קוֹל רָעַם,
וּבְשִׁצָּף קֶצֶף הַשְׁתַּעַר הַפַּעַם
וּמֵלֵא קוֹמָתוֹ הַתְּקוּמָם, וַיֵּרֶם
אֶת כִּפּוֹ עַל מִרְפּוֹ אֶל מוֹל לִבָּהּ;
אֵךְ שָׁמְעוֹן נִזְהָר וַיִּקְדֵּם פָּנָיו, וּבְמִתְרָם
תַּנְחַת כִּפּוֹ עָלָיו שָׁלַח חֲרָבָהּ,
וַיִּדְקֹר אֶת מִוְרָפּוֹ אֶל אֲרֻבוֹת כְּפוֹתָיו,
וַתִּבֹּא הַחֲרֵב בְּאַחַת מִצְלָעוֹתָיו;
אֵךְ שָׁם עָמְדָה, כִּי פָנְשָׁה בְּגֶרֶם,
וַיִּגְרָמוּ בְּמִטְיָלִי בְּרוֹל בְּרוֹל יָרְעוּ,
וּבְפִגְעָה בְּעֶצֶם נִשְׁבֵּר הַלֵּהב;
וּבְכֵן אֲבֵד נִצְחוֹ, עָלָה בַתְּחוֹ,
וּבְמִדְקָרְתּוֹ לֹא מָחַץ הִרְהֵב.

וּמִטְעוֹן חֲרֵב נִתַּר הָאֲרִי אַחֹר,
מִמִּחַץ מִכְתּוֹ פָּרַע וְרוֹיָף דָּם שָׁחוֹר,
וּבְקוֹל נְהִמוֹ נִשְׁמַע כְּהֵד קוֹל נִבְּאִים;
אֵךְ בְּעֵבֶר שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה רִגְעִים

הבליג-על כאבו ויאסוף כחהו,
וישב ויהלך אמים על המכהו.

אז נפל לב שמעון, רוח בו לא קמה;
במטרה לחץ הנהו נצב,
ויבדו אין כל בלתי אם הנצב.

איה ירך פריץ חיות? גם כח ידיו למה?
במבקש עזרה הניף מסביבו העין:—
אזנים חרשות, לבות אכן מסביביו,
הקרח הנורא ושמי ברזל עליה,
מאין יבא עזרה, הוי, אובר, מאין?

אך מי הנשקפת? את מי עינו פגשת?
האם מקסם שוא הוא? להט תרמית עינים?
שם נצבת מרתה עבד ות לבשת!
התפוררי, ארץ! רופפו, עמודי שמים!!
„אי אלהי שמשון!“ קרא וידלג פתע
לאחז במתלעות הכפיר ולשפעהו שסע...

מי תכן רוח אנוש, בחן לב גבר?
גם ברגעו האחרון על עברי פי קבר
מדיחי התקנה עוד לא יעזבוהו!
גם אבד זה עוד קנה, נשא הנפש,
בי יעז על מורפו, לחפשי ישלחוהו,
אז יוציא גם אהובתו מעבדות לחפש.

ויגח הכפיר אליו שנית בחמת זעם—
עוד התחזק האמלל על עמדו הפעם,

עוד רָגַעִי מִסֵּפֶר נֶאֱבָק עִם טוֹרְפָהוּ;
 אֲדָה בּוֹנֵכּוּ כְּאֶרֶז חִישׁ אֲרֻצָּה הִבְהִי,
 צִפְרָנִי הַנּוֹרְאוֹת תִּקַּע בְּלִבָּהּ
 וּבִטְנִי רִמַּשׁ עַד מַעְיֵו יָצֵאוּ; —
 וַיַּעֲלֶה דָמוֹ וַיִּפְרֹק עֲצָמָיו,
 וַיִּסְחַב אֶת פָּגְרוֹ מִתְּבוֹסִם בְּדָמָיו.

כָּל הָעַם בְּעֲלִיצוֹתוֹ קוֹל רָנָה הַשָּׁמַיִם —
 אֲדָה מַה נֶּאֱקַת מָוֶת מִן הַיָּצִיעַ? —
 שָׁם אָמְהָ עֲכָרְיָה מִתָּה, גִּיעַת! —
 מַה זֶּה? עַל מַה זֶּה? אֵין נֶפֶשׁ יוֹדַעַת!
 אֲפִי אֵין שָׁם עַל לֵב לַחֲמֹל עָלֶיהָ.
 הִיא! בֵּין שְׁנֵי אֲרִיּוֹת הַדּוֹדָה רָאֲתָה,
 וַתִּצְנַח אֲרֻצָּה, קָרְסָהּ בְּרַעְיָהּ בְּחִבְלֶיהָ,
 וּבִצְאָת נֶפֶשׁוֹ גַם נֶפֶשָׁהּ שְׁמִימָה עָלְתָה.

הִנֵּה תִקְוָתָהּ, שְׁמַעוֹן, הִנֵּה בָּאָה:
 הִנֵּה מִרְתָּה תִמְתָּד לַחֲפֹשׁ יָצְאָה...

בְּאִוֵּר: חֵל — חוּמָה, מִבְּצָר. — לֵאצִּיל — להציל. — פָּגְרוֹ — התרשלו. — שְׁאָרִית
 חֲמוֹת חֲגָרוֹ — התאזרו בכל מאמצי כח. — יְהוֹת — מִשְׁתַּעַר, מִתְנַפֵּל
 בִּסְעָרָה. — אֵל נָא תִמְרִי — אל תכזי מרה. — בְּעִינֵי מוֹת-אִימּוֹת,
 נִרְאֹת חֲמוֹת. — עֵין רָאָה — הַמְשׁוֹרֵר פּוֹנֶה בְּקִרְיָתוֹ אֶל הָאֱלֹהִים
 וְכֵן גַּם הָלָאָה: "אֵין שׁוֹמַעַת" [ראו למעלה בְּדִבְרֵי חֲכָמִים]: דַּע מַה
 לִמְעַלָּה מִמֶּךָ: עֵין רָאָה וְאֵין שׁוֹמַעַת. — הַתְּשִׁימִין [תְּשִׁימִין אוֹתָן]
 בְּנֶאֱדָר — לִזְכְּרוֹן לַפְּנִיךְ וְתִרְחָנִים. — שְׁוֹא וְרָמוֹ — חָנֵם גִּשְׁפָּחוֹ. — שִׁבְרִי-
 הַקּוֹה. — תִּמְמָקֶת גּוֹרְלִי — שְׁגוֹרֵל חַיִּי תְלוּי בָהּ. — רַעַץ — שִׁבְרִי. —
 נִבְּקָאוֹ — הַשְׁמִידוֹ. — מִטְּרוֹנָה — גְּבִירָה יְרוּמִית. — שִׁבְעַת הַשָּׁמַיִם —
 הַעִיר רוּמָא בְּנוּיָה עַל שִׁבְעַת גְּבִיעוֹת. — טִבְרִי — שֵׁם הַנְּהַר הַשּׁוֹטֵף בְּרוּמָא. —
 יִרְדֵּה — מְקוֹם מִלְחָמַת אֲנִשִּׁים וַחֲיוֹת. — נִרְמִי — שִׁטְפוֹ, נִהְרִי. — יִתְעַנּוּב

לְכָנִי הָאָדָם - כך קראו סופרי הרומאים התנפים לשיטום. - תְּאוֹת
(תא) וְלִשְׁבוֹת (ולשבה) - חדרים קטנים וגדולים. - קָנִים-חֲדָרִים. -
נִמְרָץ חֲבֵלָה - חוק כבאוכה. - שְׁתוּתִיו - מתניו. חֲשׂוֹף - מְגֵלָה.
עָרִים. - תוֹרֶךְ - יונתך. - תְּרִב־פִּיּוֹת - חדרה משני עבריה. - הַסּוֹנָר -
בלוב החיה. - זֶנֶק - התפרץ. - לָבִי - מברבר לוב. - בְּיַעַר
בְּצִיר - יער סבוכ. - הַקְלוּמוֹת - הסככות. - מְחַלְעוּתִיו-שְׁנִיו. -
נָעַר - שאג. - תַּקְחָת - תרד. - אָרְבוֹת - תְּנוּפֹת. - בְּמִטְיִלָּה... -
כמוטות. - בְּרָזֶל יָלְעוּ - שִׁשְׁבְּרוּ ברזל, כי עצמותיו קשות מברזל. -
נִצְחָו - תקותו. - הֶרְהֵב - הִנָּאָה, תאר לארי. - מְטָעֵן - מְדַקֵּר. -
זִרְזוּף - טפה. - קֹל נְקָאִים - קול עצב. - הִנָּצֵב - יד החוב. -
יֶרֶךְ - יכניע. - מִדּוּחֵי הַתִּקְנָה - תענועי התקנה. - וְנִעְלַע - בלע. -
המורה מציע לתלמידים לכתוב את חכן הפואימה הזאת בספור.

(שִׁמְעוֹן בֶּן-כּוֹכַב*) וּמַלְחַמָּתוֹ הָאַחֲרוֹנָה.)

יום התשיעי באב בא-יום צרה היא ליעקב מימים קדמונים-
השמש עלה מקצות הים, הקרוב לגליל בְּתָר, וַיִּפֹּז את שְׁרִיוֹנִי
הנחשת אשר על הנבורים, היוורדים נדודים נדודים מראשי הר
המצודה. הנבורים האלה צבאות היל היהודים המה, אשר יורדו
מן ההר במסלה המתפתלת, הנקראת „מסלת הנחש“, בגלל

(*) כשבעים שנה אחר ההרבן השני, בימי אֲדִרְיָנוֹס קיסר רומא,
התעוררו היהודים לפרוק עול רומא מעל צוארם. בראש המרד עמד
הנבור הנערץ שמעון בן-כוכב (בארמית: בִּרְפּוֹקְבָא), והוא נלחם עם
הרומאים בנכורה נפלאה ויהרג בהם לאלפים ולרבבות, עד אשר לא
נותר אף רומאי אחד בארץ יהודה. אז שב ובנה את ירושלים ויסלך
בה כשלש שנים, וארץ יהודה סלאה ערים בצורות ומבצרים אדירים.
אשר בנה בן-כוכב להתבצר בהם מפני הרומאים, ויאסף לו נדודי נבורים,
אשר עשו להם שם עולם בנבורתם. אך אדרינוס קיסר רומא, שלח את
יוליוס סִיכִירוס, שר צבאו הגדול, בראש מחנה גדול ועצום להשקיע את
המרד בארץ יהודה. ואחרי מלחמות גדולות ורבות דמים נפלו מבצרי
יהודה בידי הרומאים; והמלחמה האחרונה היתה על יד העיר בְּתָר
הבצורה, אשר לשוא היה כל עמל הרומאים ללכדה; אך על ידי בגד
בוגדים נפל גם המבצר האחרון, ושמעון בן-כוכב עם כל שרידי נבורו
נפלו במלחמה ההיא וימותו מות נבורים.

עקלקלותיה הרבות והשונות, הדומות לנחש עקלקלון. בראש הגבורים יצא שמעון בן-כוכב מלכם. על ראשו יציץ זר זהב מעלף ספירים ואבני-אש נוצצות ככוכבים בלילה, ומעיל ארגמן יעטף את קומת נותו הנאדרה בכח; בידו החזקה יחזיק חנית גדול ולתבו מתנוצץ ככרק לאור השמש הלוחט; על ירכו מצפדת הרב גדולה, ותערה משפץ באבני שלם ובהקת. רוכב הוא בנאון נעז על גב ארי נורא, אשר תלתלי בעמתו יפיצו אימה ולקול שאנתו תרגו הארץ. הגבור האץ הקב רגע את פניו הגזעמים אל מצודת בקר האדירה – ואנחה פרצה מלבו. הולך הוא להלחם את המלחמה האחרונה עם הרומאים, מהריבי עמו וארצו, ועשרת אלפים איש מנבורי ישראל הולכים לרגליו, ואלפים נשארו בעיר לשמור על המצודה ולהיות עינם פקוחה על יושביה לבל יכנודו בגד. על ראש הפסקה הגשקפת על פני מחנה האויב התיצבו גבורי ישראל ויעמדו הכן למלחמה. ושמעון בן-כוכב עמד בתוך גבורי חילו וידבר אליהם את הדברים האלה:

„אחי בני עמנו הגנו יוצאים היום למלחמה על אויבינו; זאת היא המלחמה האחרונה, אשר בה יוטל גורל עמנו לחיים, או למות, לחיי עם חפשי הנאזר בגבורת נצחון, או לחיי שפלות ועבדות נצחת, עבדות המרה ממות! ועתה עיני כל ישראל עליכם, הגבורים! חזקו והתחזקו, לוחמי מלחמת אלהי ישראל! קלים תהיו מנשרים וגבורים מאריות! הִיוּ במחנה אויביכם פסלעים אדירים מוצקים בלבב ימים, אשר ישחקו לסערות הזעם, ורכבות נלים ומשברים אל תעצומות עָזָם יִשְׁבְּרוּ! זכרו אפוא, אחים, על מי ומה אתם נלחמים! זכרו את יהודה המכבי וגדודי גבוריו, אשר הצילו את עמנו מכליון וחרפה! הלחמו בשם אלהי ישראל, ולאדני הישועה!”

ובדברו את הדברים בערו עיניו כלפידים ופניו פני להקים, והאירה, אשר רכב עליו, הניע תלתלי צוארו וישאג שאנה נוראה;

ישמעון שלף את חרבו מִפֶּעֶקֶה ויך בְּלִחָבָה על ברזל הניתה ויצאו ממנה ניצוצי אש; וכל שרי החילים שלפו גם הם את חרבותם ויכו חרב איש בחרב רעהו בקול שאון, וילכו להבות ורשפי אש לִנְתֵּה השמש, עד כי נראו הגבורים מרחוק ככוערים באש – וכל הַתָּפִים הרעישו בקול אחד, וכל השופרות וחצוצרות התרועה השמיעו צליל קולותיהם במרום; גם הסוסים צהלו בקול ומשעמט פרסותיהם על הסלעים, אשר בַּצֶּלַע ההר, הצבו להבות אש, ויהי קול שאון ורעש גדול ותרעש הארץ; וכל אנשי המלחמה הריעו תרועה גדולה ויקראו: חרב לדי' ולשמעון!

כאשר קם הרעש לדממה, הוסיף בן-כוכב לדבר:

עתה, אחי בני עמי! עתה ידעתי, כי ה' אלהי ישראל עמנו, הוא יצא בצבאותינו וילחם את מלחמתנו; ואם מעטים אנו ואויבינו רבים סאתנו אלפי מונים, הנה אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט. קומו אפוא, הגבורים, ונלחמה ברוסאים! נלחמה בם בכל עוז רוחנו, בכל מסירות נפשנו לעמנו ולאלהינו, נלחם באויבינו עד אשר נשמידם מתחת שמי ארצנו הקדושה, או-עד אשר נפול כלנו חללים! עורו, אחים! חרב לעמנו ולארצנו!! – לעמנו ולארצנו!! – הריעו הגבורים ויתנפלו על צבאות

האויב...

ולרגלי הר המצודה עמד פַּפּוֹס הַכּוֹתִי ועמו עשרת אלפים איש מאחיו הכותים, אשר באו להיות לַעֲזֹר ליהודים, אם תנכר עליהם יד האויב. אך פפוס כרת ברית בסתר עם יוֹלְיוֹס סִיבִירוס, שר צבא הרומאים, לעזור לו במלחמה ולהכרית את גבורי ישראל בתחבולות ערמתו; ורק למען פתות את בן-כוכב ולהתקין מן המצודה הבצורה, הביא עשרת אלפי איש מכני עמו, והבטיחו להיות לו לעזרה במלחמה; ובן-כוכב האמין בו ויפול בַּפֶּה אשר טמן לרגליו.

השמש יצא מקצה השמים וַיַּפֵּץ את קוי זהבו על רכבות

השריונים והכובעים, אשר במחנות הנלחמים, והמלחמה נמשכה על פני כל הָאֲנָפִים. גבורי היהודים נלחמו כאריות, נהרי נחלי דם הרומאים שטפו מסביב; גדודי בן־כוכב השתערו כסער קטב במחנה האויב וישחיתו בהם לאלפים ולרבבות; ובכל זאת לא נברר עוד על המוני האויב הרבים והעצומים כחול הים.

השמש עמד כבר בחצי השמים, והמלחמה סוערת עודנה בעצם תְּקֵפָה ולא נודע יד מי רוממה. רגע וריעו גבורי ישראל ושיטפו כנחל אֵיתָן והביאו מָוֶת ואֶבְדָּן במחנה הרומאים, אשר נסוגו מפניהם לאחר; ורגע יתגברו הרומאים, כי באו גדודים חדשים נֶאֱזָרִים בכחות חדשים לעזור לאחיהם הנחשלים. אך לאחרונה נברו גבורי ישראל, כי הגה איש קדוש וגבור נערץ הופיע פתאם במערכות ישראל, איש זקן, אשר קִנְצוֹתָיו הלבנות יורדות תלתלים על מעיל ארגמן ולְבָגָת זקנו הוד אימה, ובימינו דגל מחנה יהודה – האיש הזה רבי עקיבא הוא, אשר בא בעשרים וארבעה אלף גבורים לעזור לעמו ולבן־כוכב מלכו. הגבור הזקן עף כברק לפני גדודי גבוריו והרומאים נפלו לפניו חללים כשבלים לפני הקוצר. ראו הרומאים, כי לא יוכלו לעמוד לפני גבורי ישראל ויסוגו אחור – אך לפתע פתאם נשמעה תרועה גדולה במחנה הרומאים, כל הָאֲנָפִים רעמו, החצוצרות הריעו וכל אנשי החיל הריעו בכח: יחי הקיסר! וגדודי רומאים חדשים לאלפיהם ולרבבותיהם הגיעו לשדה המלחמה והקיסר אֶדְרִיָּנוֹס בראשם, ויתנפלו על גבורי ישראל מסביב. אז באה מהומה במחנה בן־כוכב, וישלח מלאך אל פפוס ויצוהו להפסיק את אנשיו מן הַפְּאָרְב לעזר לגבוריו הנחשלים. ופפוס בא עם אנשיו עד מחנה ישראל וַיִּסְפְּחוּ עליהם. אך בתוך סערת המלחמה הגדולה והאימה הזאת עף פתאם חץ דֶּלֶי ויבא בלב האריה אשר בן־כוכב רכב עליו. האריה כרע רבץ רגע תחת רוכבו בקול נַחֵם נורא, אך כרגע התנשא בשאנת זעם ויתנפל בהמה נוראה אל תוך צבאות

הרומאים ועבר ורמס וזרף במלאך משחית, עד אשר ירו בו המורים עוד הצים שנונים ויפול שנית ארצה; אך גם אז התגבר עוד ויזהל על נהונו ויניע לרגלי המלך אדוניו, לרגלי ברכוכבא, זישתחו לפניו ויִאָנֶקְס אנקת חלל-וימת. והמלך השח את ראש אל עבדו הנאמן להחליק את תלתלי צוארו בפעם האחרונה; ברנגי: ההוא עף חיץ מות ממחנה הכותים ויעבר בין קשקשי שריונו זיבא בצדו השמאלי ויפול מת ארצה. כאשר ראו היהודים כי מלכם הגבור האהוב נפל מת, נבהלו מאד, והרומאים מעבר מזה ופפוס זאנשיו מעבר מזה התנפלו על שרידי גבורי ישראל בחמה שפוכה זיחדשו את המלחמה בְּיָתֶד עֵז. אז התאוששו גבורי בְּיָתֶד וילחמו על נפשם כאריות, וְעֵרְמוֹת ערמות חללי הרומאים והכותים נפלו סביבם כעמיר מאחרי הקוצר, ולא חדלו להלחם עד אשר נפלו גם המה על חללי אויביהם ולא נותר מהם עד אחד.

הלילה פרש צָעִיף אָקֶל על שְׂדֵה הַתְּרֵנָה המלא רבבות החלים; שרידי צבאות הרומאים שבו אל אהליהם עיפים, מְקִים ופצועים; דממה שחורה כמות שוורת בכל; אך בין ערמות החללים תתהלך תמונה אִימָה כְּשֶׁד מְשַׁחַת, הוא פפוס הכותי, הבוגד הארור, אשר ירה חיץ מות אל ארי מלך יהודה ואשר רצה בסתר את שמעון בן-יוכב. מתהלך הוא בין החללים ומבקש את גופת שמעון בן-יוכב; ובמצאו אותה כרע על ברכיו וילחש באוזניו לאמר: „אדוני המלך המשיח! פפוס עבדך כורע ומשתחוה לפניך!“ זכברו שלף חרבו ויכרות את ראש המלך, ויביאהו אל אהל יוליוס סיכירוס, והוא שלחהו אל אֶדְרִיָּנוֹס.

כה נפל שמעון בן-יוכב, אשר בו שמו גדולי ישראל את תקותם, כי הוא ישוב ויבנה את ממלכת ישראל בארצו, ויקראו עליו „דרך כוכב מיעקב“. ולא בהרב האויב נפל הגבור הנערץ הזה, כי בבגד בוגדים נפל מלד ישראל ונאלו, וְעַמּוֹ אבדה ממלכת ישראל עד היום הזה.

ויני ראשית ההבירה. תנועות העור.

א) אין ההבירה מתחילה אלא או בתנועה או בשוא נע.
אבל לא בשני שואים נעים.

ב) במקום שהיו צריכים לבא שני שואים נעים בראש המלה,
מתחלה בשוא הראשון לחירק (תנועה קטנה) והשוא השני יתה
שוא נח: שמו-שמרי, מחת שמרי; דרשו-דרשו; ספרים-
ספרי-ספרי, בנדים-בנדי-בנדי; משלים-משלי-משלי.

הערה: גם יתר התנועות הקטנות באות לפעמים במקום השוא הראשון:
מלכים-מלכי; נדים-נדי; תרנים-תרני; קמצים-קמצי.

ג) אותיות השמוש ו' ב' כ' ל' הבאות מחברות לראשית
המלה מנקדות בשוא: ראובן ושמוען ישבו ביפו וזה
פחמש שנים לבואם הנה; ואם המלה מתחילה בשוא,
אותיות בכל מנקדות בחירק ואות ו' בשורוק גנוכה:
יעקב ישב בשכם; חכם בשלמה; השמע הלום לפתח; עלי
ושמואל.

הערה: אם המלה מתחילה ביוד שואית ופל השוא מן היוד ואותיות
ו' ב' כ' ל' מנקדות בחיריק גראה: בירושלים, בירושלים,
כיהודה, ליהושע. בכל זה נוהג גם באות השמוש מ': בירושלים
= בירושלים.

ד) אותיות השמוש ו' ב' ל' לפני אות גרונית עם שוא מרָב
מנקדות בתנועה שבשוא מרָב: באכיעור, באניה, באליעזר.
באלישבע.

ה) בשבא שוא אחר שוא מרָב ופל השוא מן המרָב
ותשאר התנועה לבדה: יעזב-יעזבו, גאסף-גאספו, יעמד-
יעמדו. אבל שני שואים פשוטים באמצע המלה-הראשון נח,
והשני נע.

ח. חָמֶם פָּתַח בְּהָא לִפְנֵי אוֹת גְּרוּנִית הַנּוֹעִית גִּהָפֶד לִפְתָּח :
 הַמָּנוֹן זֶה ? הַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל ? וּפְתַח הַמָּנוֹן, הַעֲבֹד ; וְכֵן גַּם
 בְּמַעֲלִים : הַעֲבֹדֹת (עֵיז הַפְּעִיל), הַחֲלוֹת (עֵיז פִּתַח) : הַעֲבֹדֹת
 = הַקִּימוֹת, הַחֲלוֹת = הַסְבוֹת. וְלִפְנֵי אוֹת גְּרוּנִית הַמְּנַקֶּת בְּקִמִּין
 יִהְיֶה הַחֲמֶם-פָּתַח לְסָנוּל : הַחֹק = הַחֹקֶן הוּא ? הַהִיָּה = הַהִיָּתוּת
 כּוֹאֵת ? הָאֲנָכִי = הָאֲנָכִי ?

ז. כָּל הַנּוֹעִה הַבָּאָה בְּמָקוֹם שָׂא לְהַקֵּל עַל הַמְּבָטָא נִקְרָאת
 הַנּוֹעִית הַזֶּה, וְהַשָּׂא הִיא אֲחֵרֶיהָ הוּא ז. ח.

ה. ה. : אוֹתִיּוֹת בְּגַד כֶּפֶת, הַבָּאוֹת רְפוֹת אֲחֵרֵי הַשָּׂא הֵנָּה אוֹ הַתּוֹנֶה
 שְׁלֹפְנִיהֶן : לְבַשׁ, לְבַד, שֶׁפֶט, בְּתֵב, קָרֵב, שֶׁכֶּב - רָדָה -
 גִּשְׁאָרוֹת רְפוֹת גַּם בְּשִׁמְתִּיחָה הַשָּׂא הֵנָּה שְׁלֹפְנִיהֶן לְשָׂא נָח עַל
 יָדֵי הַתּוֹנֶה הַזֶּה, הַחֲרִיק שְׁלֹפְנֵי : בְּלִבֶּשׁ, בְּלִבֶּשׁ, בְּלִבֶּשׁ,
 בְּלִבֶּשׁ, בְּשֶׁפֶט, בְּשֶׁפֶט, קָרֵבִי, קָרֵבִי, שֶׁכֶּבִי, שֶׁכֶּבִי,
 רָדָפִי, רָדָפִי, וְיוֹצֵא מִן הַפֶּעַל הַמְּבָטָא : לְלִבֶּשׁ,
 לְלִבֶּשׁ, לְשֶׁפֶט.

ש. א. : אוֹתִי מִתְחִילָה הַבָּרָה ? - אוֹתִי מְנַקֶּדֶת אוֹתִיּוֹת וּבְכָל לִפְנֵי
 הַתּוֹנֶה ? - וְלִפְנֵי שָׂא ? - וְלִפְנֵי יוֹד שָׂא ? - וְלִפְנֵי שָׂא
 מְרַב ? - אוֹתִי מְשַׁמֵּה שָׂא מְרַב לִפְנֵי שָׂא ? - אוֹתִי מְשַׁמֵּה
 הֵמָּה בְּחֲמֶם-פָּתַח לִפְנֵי אוֹת גְּרוּנִית הַנּוֹעִית ? - אוֹתִי נִקְרָאת
 הַתּוֹנֶה הַבָּאָה בְּמָקוֹם שָׂא ? - .

מִאֲגֻדּוֹת הַתְּלִמּוֹד .

א. נַחֲוִים אִישׁ גַּם-זוֹ (גְּמִזוֹ) .

אָמְרוּ עָלָיו עַל נַחֲוִים אִישׁ גַּם-זוֹ, שֶׁהִיא סוּמָא מִשְׁתֵּי עֵינָיו
 גַּם מִשְׁתֵּי יָדָיו, קָמַע מִשְׁתֵּי רַגְלָיו וְכָל גּוֹפוֹ מִלֹּא שִׁחִין : וְהִיא

ב. א. : אִישׁ גַּם-זוֹ - כְּעִיר גְּמִזוֹ שְׂבָאֲרִין יְהוּדָה, וְקָרָא לוֹ, אִישׁ גַּם-זוֹ,
 בִּשְׂבִיל שֶׁהִיא רַגִּיל לומר עַל כָּל מֵאֲדָע : גַּם זוֹ לטובה. - גַּם - קִצּוֹן יָדַי. -
 גַּם - קִצּוֹן רַגְלָי. -

מוטל בבית דענע, ורגלי מטתו מונחות בקפלים של מים, כדי שלא יעלו נמלים על השחין שבגופו. פעם אחת בקשו תלמידיו לפנות מטתו מתוך ביתו, ואחר כך לפנות את הכלים, שנתקראו מפני הפפלת. אמר להם: בני, שנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתי, שמוכחה לכם, כל זמן שאני בבית, אין הבית נופל. פנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתו – ונפל הבית. אמרו לו תלמידיו: רבי, וכי מאחר שצדיק גמור אתה, למה עלתה לך כך? אמר להם: בני, אני גרמתי לעצמי; שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה עמי מי שאני שלשה חמורים: אחד של מאכל, אחד של משקה ואחד של מיני מנדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך ואמר לי: רבי, פרנסני! אמרתי לו: הממן עד שאפרוק מן החמור. לא הספקתי לפרוק מן החמור. עד שיצאת נשמתו. הלכתי ונפלתי על פניו ואמרתי: עיני שלא חסו עליך – יסתמאו; ידי שלא חסו עליך – יתקדמו; רגלי שלא חסו עליך – יתקדמו; ולא נתקדמה דעתי עד שאמרתי: כל נופי יהא מלא שחין. אמרו לו: אוי לי שראינוך בכך! אמר להם: אוי לי אם לא ראיתוני בכך.

ומפני מה קראו לו „נחום איש גז”? מפני שעל כל דבר שהגיע לו היה אומר: „גם זו לטובה”. פעם אחת בקשו ישראל לשגר דורון לקיסר; אמרו: מי ילך? – ילך נחום איש גז. וזו שמלומד בנפים הוא. שגרו בידו ארגז מלא אבנים טובות ומרגליות. הלך ולן בפונדק. בלילה עמדו בעלי הפונדק ופתחו את הארגז ונטלו כל מה שבתוכו ומלאוהו עפר. למחר כשראה אמר: גם זו לטובה! כשהגיע לקיסר, פתחו ארגזו וראו שהוא מלא עפר. אמר המלך: מלגלים עלי היהודים. בקש להרגו. אמר: גם זו לטובה!

מפני הפפלת – שמא יפול הבית עליו. – חמי – חותני. בסגנון המשנה בא תמיד תם תחת חותן – נתקדמה – נחה. – אוי לי אם לא ראיתוני – שאני על ידי העונש יכופר לעיני. – לשגר – לשלוח. – דורון – מתנה. –

בא אליהו הנביא ונדמה לו לקיסר כאחד משלהם, אמר: שמא עפר זה מעפרו של אברהם אבינו הוא; שכשהיה אברהם זורק עפר נעשו תרבות, קשין – נעשו חצים, שנאמר: יהי קשין תרבו, בקש גִּדְף קשיתו.

היתה מדינה אחת שלא יכול המלך לכבשה, בדקו בה את העפר וכְּשֹׁזָה. הכניסוהו לנגני המלך ומלאו ארנזו אבנים טובות זמרנליות וְשִׁנְרוֹהוּ בכבוד גדול. בחזירתו לן באותו פונדק. אמרו לו: מה הבאת עמך שעשו לך כבוד גדול כל כך? אמר להם: מה שנמלתי כאן הבאתי לשם. סתרו את ביתם והביא עפרו למלך. אמרו לו: אותו העפר שָׁנַתְּ לך – משלנו היה. בדקו ולא מצאו כך, וְהִרְגָּנוּם.

ב. רבי עקיבא.

אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מָצְאוּ לַהֲקֹדֶשׁ-כְּרוּךְ-הוּא שיושב וקושר פְּתָרִים לאותיות. אמר לפניו: דבֹּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מִי מַעֲבֵב עַל יָדָךְ? אמר לו: אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תְּלִי תֵּלִים שֶׁל הֶלְכוֹת. אמר לפניו: דבֹּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תִּרְאֶהוּ לִי. אמר לי: חזור לאחוריד. הלך וישב לסוף שמונה שורות – וראהו לרבי עקיבא, שהוא יושב וזידיש בתורה. ולא היה יודע מה הוא אומר; תִּשֵּׁשׁ כחו. כיון שֶׁהִגִּיעַ לְדִבְרֵי אֶחָד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מִנֵּן לך? אמר להם: הִלַּכְתִּי לְמִשְׁנֵה מִסִּינַי-נִתְּשָׁבָה דַּעְתִּי. חזר ובא לפני הקב"ה, אמר

פ א ו ר : קוֹשֵׁר פְּתָרִים-עוֹשֶׂה תִּנּוּן בְּרָאשֵׁי הָאוֹתִיּוֹת, כֵּאלוֹ שֶׁכִּסְפֵּר-תּוֹרָה. - שֶׁ מַעֲבֵב עַל יָדָךְ - לְמַסּוֹר לִי אֶת הַתּוֹרָה בְּלִי תִּנּוּן, וְלִמָּה הֵם לָךְ? - עַל כֵּל קוֹץ וְקָדָץ - עַל כָּל תַּג וְהֵג. - תְּלִי תֵּלִים - הָרִי הָרִים, כְּלוּמַר, הִרְבֵּה מְאֹד. - הֶלְכוֹת - לְרִיב. - שְׁמוֹנֶה שׁוֹרוֹת - שֶׁל גִּשְׁמוֹת בִּישׁוּבָה שֶׁל מַעֲלָה. - תִּשֵּׁשׁ - חֵלֶשׁ. -

לפניו: רבש"ע, יש לך אדם כזה: ואתה נותן תורה על ידי? אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבש"ע הראיתני תורתו, הָאֲנִי שכרו. אמר לו: חזור לאחורידך. חזר לאחוריו וראה ששוקלין את בשרו במקולין. אמר לפניו: רבש"ע, זו תורה וזה שכרה! אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני.

רבי עקיבא רועה של פִּלְבָּא שבוע היה. ראתה רחל בתר של כלבא שבוע, שהוא צנוע ומיעולה, אמרה לו: אם אתקדש לך תלך לבית המדרש? אמר לה: הן. נתקדשה לו בְּצִנְעָא. שמע כלבא שבוע והוציאה מביתו וְהִדִּיקָהּ הִנָּאָה מכל גבסיו. הלכת ונִשְׁאַת לרבי עקיבא. בימות הגשמים היו ישנים בְּמִתְבֵּן, היה מלקט תבן מתוך שערותיה, אמר לה: אֶלְמְלִי היה בידי הייתי נותן לך ירושלים-של-זהב. בא אליהו ונִדְּמָה להם כבן-אדם וקרא על הפתח ואמר להם: תנו לי קצת תבן, שאשתי ילדה ואין לי במה להשכיבה. אמר רבי עקיבא לאשתו: ראי אדם זה, שאפילו תבן אין לו. אמרה לו: לָךְ וְלַמֶּד בבית-המדרש. הלך וישב עשר שנים בבית המדרש לפני רבי אליעזר ורבי יהושע.

לסוף שנים עשרה שנה עמד וחזר לביתו והביא עמו שנים עשר אלף תלמידים. שמע מאחורי ביתו רשע אחד אומר לאשתו: יפה עשה לך אביך; אחת, שאינו דומה לך, ועוד, הרי הניחך אלמנה חיה כל השנים הללו. אמרה לו: אילו היה שומע לי, הית יושב בבית-המדרש שנים עשרה שנה אחרות. אמר רבי עקיבא: הואיל ונתנה לי רשות אחזור לאחורי.

חזר והלך וישב שנים עשרה שנה אחרות, ובא עם עשרים וארבעה אלף תלמידים. יצאו הכל לקראתו; שמעה אשתו ויצאת.

בְּמִקְוֵיִן - בְּאֵלֵי, חֲנוּת של בשר; שִׁקְרָעוּ את בשרו מעליו בשעת הריגתו. -
בְּצִנְעָא - בסתר. - וְהִדִּיקָהּ הִנָּאָה - אסר עליה בנדר לְהִנּוּת מִשְׁלֹ. - נִשְׁאַת -
היתר לו לאשה. - בְּמִתְבֵּן - באוצר של תבן. - אֶלְמְלִי - אלו. -

אף היא לקראתו. כשהגיעה אצלו נפלה על פניה והיתה מנשקת רגליו. רצו תלמידיו לְדַחֲקָהּ; אמר להם: תְּנִיחוּהָ, שלי ושלכם – שלה.

שמע אביה שאדם גדול בא לעיר. אמר: אלך אצלו, אפשר שְׂמִיתִי נְדָרִי. בא אצלו. אמר לו רבי עקיבא: אלמלי ידעת שיהא בעלה אדם גדול, היית מְדִיכָה? אמר לו: אפילו פרק אחד, אפילו הלכה אחת. אמר לו: אני הוא. נפל על פניו ונשק לרבי עקיבא על רגליו ונתן לו חצי ממונו.

מה היתה תְּחִלָּתוֹ? של רבי עקיבא? אמרו: בן אַרְבַּעִים שָׁנָה היה ולא שָׁנָה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר: מי חקק אבן זו? אמרו לו: עקיבא, אי אתה קורא: אֲבָנִים שִׁחֲקוּ מִים? – המים שנופלים עליה תדיר בכל יום. מיד דן רבי עקיבא קל וחומר בעצמו: מה רך פסל את תְּקִשָּׁה – דברי תורה שִׁקְשִׁים כְּבֹרֹל, על אחת כמה וכמה שִׁיחֲקוּ את לבי שהוא בשר ודם. הלך הוא, וכנו וישבו אצל מלמד תינוקות. אמר לו: לְפָנֶינָה תורה. אחז רבי עקיבא בראש הלוח וכנו בראש הלוח. כתב לו "אלף בית" – וְלִמְדָה; "אלף תו" – וְלִמְדָה; כך היה לומד והולך עד שִׁלְמַד את כל התורה כלה.

הלך וישב לפני רבי אלעזר ורבי יהושע. אמר להם: רבותי, פתחו לי טעם מִשְׁנָה. כיון שאמרו הלכה אחת, הלך וישב לו כינן לבין עצמו, אמר: דבר זה למה נאמר? חזר ושאלם והעמידם בדרגים.

כל אותן השנים עשה רבי עקיבא אצל רבי אליעזר.

שְׁלִי וְשְׁלָכֶם – שְׁלָה – תורתו ותורתכם שלה, שעוררה אותו ללמוד תורה. – שְׂמִיתִי נְדָרִי – ואוכל לפרנס את בתי. – אֲפִילוּ פָּרֶק אֶחָד – אילו ידע אפילו פרק אחד לא הייתי מְדִיכָה. – שְׁנָה – למד. – מָה רֶךְ – אם הרך, המים, יכלו לִפְסוֹל ולחנק חזר באבן הקשה. – וְהַעֲמִידֶם בְּדַבָּרִים – שאלם שאלות קשות. –

ולא היה יודע בו. כשהשיב לו רבי עקיבא תשובתו הראשונה. אמר רבי יהושע לרבי אליעזר: „הלא זה אשר מאסת בו—צא נא עתה והלחם בו“.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אמשול לך משל: למה הדבר דומה? לספת שהיה מספת בתיים. פעם נטל קרדומו בידו והלך וישב על התר, והיה מכה ממנו צורות דקים. ראו בני אדם ואמרו לו: מה אתה עושה? אמר להם: הרי אני עוקר את התר ומטילו לתוך הירדן. אמרו לו: אי אתה יכול לעקור את כל התר. היה מסתת והולך עד שהגיע אצל סלע גדול; נכנס תחתיו, סתרו ונקרו והטילו אל הירדן, ואמר לו: אין זה מקומך אלא זה. כך עשה להם רבי עקיבא לרבי אליעזר ורבי יהושע.

בכל יום ויום היה רבי עקיבא מביא חבילה של עצים. חציה—מוכר ומתפרנס, וחציה—משתמש בה. עמדו עליו שכנים ואמרו לו: עקיבא, אבדתנו בעשן; מכור אותם לנו וטול שמן בדמיהם וישנה לאור הנר. אמר להם: הרבה ספוקים אני מסתפק בהם: אחד, שאני שונה בהם, ואחד, שאני מתחמם כנגדם, ואחד שאני יכול לישון עליהם.

אמרו: לא נפטר מן העולם עד שהיו לו שלחנות של כסף, ועד שעלה למטתו בסולמות של זהב, והיתה אשתו יוצאת בקרדמין ובעיר של זהב. אמרו לו תלמידיו: רבי, בישתנו ממה שעשית לה. אמר להם: הרבה צער נצמעה עמי בתורה.

פעם הוצרכו חכמים לממון הרבה בשביל בית המדרש. שגרו את רבי עקיבא אצל משרוניתא אחת, ולזה ממנה ממון הרבה

ולא היה יודע בו—לא שם לב אליו. — ספת — חוצב אבנים. — נקנס תחתיו — חטט וחרט תחתיו. — אבדתנו בעשן — שאתה שונה לאור קסמי העצים. — קרדמין, עיר של זהב — מיני תכשיטי נשים. — בישתנו — בעיני נשינו, שאין אנחנו יכולים לקנות להן תכשיטים כאלו. — משרוניתא — גבירה רומית. —

וקבע לה זמן-פרעון. אמרה לו: מי יהא לי ערב בדבר, שתפרע לי בומנו? אמר לה: מי שתרצי. אמרה לו: הקב"ה והים; שהיה ביתה על שפת הים. אמר לה רבי עקיבא: יהא כך. כשהגיע הזמן חלה רבי עקיבא ולא הביא הממון. יצאה מטרוניתא על שפת הים ואמרה: רבנו של עולם! גלוי וידוע לפניך, שרבי עקיבא חולה, ואין בידו לפדוע חובי; ראה שאתה והים ערבים בדבר. מיד הכניס הקב"ה רוח-טות בלבה של בת קיסר ונכנסה לתוך גנזיו ונטלה קרטלית מלאה אבנים טובות ודגרי זהב וזרקה לתוך הים, ופלטתה הים על פתח ביתה של אותה מטרוניתא ונטלתה. לימים נתרפא רבי עקיבא וכא לו אצל אותה מטרוניתא ומעותיו בידו. אמרה לו: יהא הכל שלך, שחורתי אצל הערב והוא פרע כל החוב; והילך מה שנתן לי יותר. נתנה לו מתנות גדולות ופטרתהו לשלום.

פעם נזרה מלכות גזקה על ישראל שלא יעסקו בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא, שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו: עקיבא, אי אתה מתנהא מפני אפה זו? אמר לו: אתה הוא פפוס, שאומרים עליך חכם אתה, — אי אתה אלא טפש! אמשול לך משל; למה הדבר דומה? לשועל, שהיה מהלך על שפת הנהר; ראה דגים שהיו רצים לכאן ולכאן; אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני הרשתות והמכמורות הבאות עלינו. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם, בדרך שדרו אבותי ואבותיכם? אמרו לו: אתה הוא, שאומרים עליך פקם שבחיות, — אי אתה אלא טפש! ומה במקום היותנו אנו מתיראים, במקום מיתתנו-לא-כלי-שגן. ואם אנו כך:

פרעון - תשלומין - קרטלית - ארגו - היילך - הא לך - מלכות -
רומי - תבשוהו - אסרוהו -

בזמן שאנו עוסקים בתורה, שכתוב בה: „כי היא חייך ואִתְּךָ ימיד” – אנו מְתַנְּאִים, אם אנו פוסקין מדברי תורה – על אחת במה וכמה.

אמרו: לא היו ימים מועטים, עד שֶׁתִּפְסְוֶהוּ לרבי עקיבא וְתִבְשְׁוֶהוּ בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשׁוֹהוּ אצלו. אמר לו: מי הביאך לכאן? אמר לו: אשריך, רבי עקיבא, שנתפסת על דברי תורה; ואוי לפפוס, שנתפס על דברים בטלים! בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה. והיו מורקין את בשרו במסרקות של ברזל, והוא היה מְתַבְּנֵן באותה שעה לקבל על מלכות שמים באהבה. אמרו לו תלמידיו: רבנו! עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה: „ובכל נפשך” – ואפילו הוא נוטל את נשמתך; אמרתי: מתי יבא לידי וְאֶקְיָמוּ; ועכשו שבא לידי – לא אקימוני? – היה מאריך ב„אחד” עד שיצאה נשמתו ב„אחד”.

יצאה בת קול ואמרה: אשריך, רבי עקיבא, שאתה מוזמן לחיי העולם הבא!

ג. עֲשֵׂרָה הַרוּגֵי מַלְכוּת.

בשנזרה מלכות רומי הרשעה על הכמי ישראל להריגה, אמרו לו חבריו לרבי ישמעאל כהן גדול: עֲלֶה לרקיע וחקור אם גְּנֹזָה הגזרה מלפני הַקִּבָּה. עמד רבי ישמעאל וְנִתְּהַר את עצמו ונתעטף במלית ותפלין והזכיר שם המפְּדֵשׁ. מיד נִשְׁאָאוּ הרוות והעלהו לרקיע. פגע בו נבריא המלאך ואמר לו: אתה הוא ישמעאל, שְׁקִינָךְ מְשֻׁמָּם כך בכל יום, שיש לו עבד בארץ שדומה לְקִלְקֵתָר פניו? אמר לו: אני הוא. אמר לו: למה עליה לכאן?

מְתַבְּנֵן לְקַבֵּל עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם – לקרא שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל... – עד פֶּאֶן – גם בשעת ענוי המות אתה קורא את שמעי? – לְקִלְקֵתָר שְׁפִיזוּ – לצלם דמותו. –

אמר לו: עליתי לִיבֵע אִם נִחְתָּמָה הַגּוֹרָה מֵאֵת הַקִּבָּה. אמר לו גְּבִרְיָאֵל: יִשְׁמְעָאֵל בְּנִי! חֵיִךְ, כִּךְ שְׁמַעְתִּי מֵאֲחֹרֵי הַפְּרָגוֹד: עֲשֶׂה חֲכָמִי יִשְׂרָאֵל נִמְסְרוּ לַהֲרִיגָה בִּיד הַמַּלְכוּת הַרְשָׁעָה. אמר לו רַבִּי יִשְׁמְעָאֵל: לָמָּה? אמר לו: עַל מַכִּירַת יוֹסֵף; שְׁמַדַּת הָרֵדִין מְקַטְרֶנֶת בְּכָל יוֹם לִפְנֵי כֶסֶף הַכְּבוֹד וְאוֹמֶרֶת: כְּלוּם כְּתַבְתָּ בְּתוֹרַתְךָ אוֹת אַחַת לְבַטְלָהּ? אִמְרַת: „וְנִגְבֹּב אִישׁ וּמָכְרוּ מוֹת יוֹמָת” – וְהָרִי עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים מִכְּלוּ אֶת יוֹסֵף, וְעָדִין לֹא נִפְרַעַת מֵהֶם אוֹ מוֹרַעַם; לִפְיֶכֶךְ נִגּוֹרָה הַגּוֹרָה עַל עֲשֶׂה חֲכָמִי יִשְׂרָאֵל. אמר לו רַבִּי יִשְׁמְעָאֵל: עַד עַתָּה לֹא מִצָּא הַקִּבָּה פְּרִיעָה בַּמַּכִּירַת יוֹסֵף אֲלֵא כְּנֻזֹּי אִמְרַת לוֹ גְּבִרְיָאֵל: חֵיִךְ, יִשְׁמְעָאֵל בְּנִי, מִיּוֹם שֶׁמָּכְרוּ הַשְּׁבָטִים אֶת יוֹסֵף לֹא מִצָּא הַקִּבָּה בְּדוֹר אֶחָד צָדִיקִים וְחַסִּידִים בִּשְׁבָטִים אֲלֵא אַתֶּם, לִפְיֶכֶךְ נִפְרַע מִכֶּם.

כִּיּוֹן שְׂרָאָה סְפָאֵל הָרָשָׁע שַׁחַתָּה הַקִּבָּה עַל הַגּוֹרָה, שִׁמְחָ שְׁמַחָה גְּדוֹלָה וְהָיָה מִתְּפֹאֵר וְאוֹמֵר: נִצַּחְתִּי אֶת מִיכָאֵל הָשֵׁר! מִיד כַּעַם הַקִּבָּה עַל סְמָאֵל וְקָרָא לְמַטְטְרוֹן וְאִמְרַת לוֹ: פְּתוּב וְחַתוּם – גִּפְרִית וְאֵשׁ עַל רוּמֵי הָרָשָׁעָה, עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל הַכֶּסֶף וְעַל הַזֹּהָב וְעַל כָּל מָה שֶׁלָּהֶם.

כִּשְׁשַׁמְעַת רַבִּי יִשְׁמְעָאֵל כִּךְ – מִיד נִתְקַרְרַת דַּעְתּוֹ וַיִּרֵד לָאָרֶץ וְהוֹדִיעַ לַחֲבֵרָיו שֶׁכָּבַר נַחֲתָמָה הַגּוֹרָה.

תַּפְסוּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמְעָאֵל כֶּהֵן גְּדוֹל. אִמְרַת לָהֶם הַקִּיסָר: טִי מִכֶּם וְהִרְגֵּנִי תַחֲלָה? עֲנָה רַבִּי יִשְׁמְעָאֵל

בְּאִזְר: מְאֲחֹרֵי הַפְּרָגוֹד – מֵאֲחֹרֵי הַפְּרָכָת, מִקְרַשׁ הַקִּדְשִׁים, שֶׁשֶׁם יִרְאֶה כְּבוֹד אֱלֹהִים. – פְּרִיעָה – תְּשׁוּמִין. – סְפָאֵל – שֶׁר שֶׁל אֱדוֹם-רוּמִי, הוּא הַשָּׁטָן, הַמְּקַטֵּר תְּמִיד עַל יִשְׂרָאֵל. – מִיכָאֵל הָשֵׁר – שֶׁל יִשְׂרָאֵל. – מַטְטְרוֹן – מֵלָאךְ פְּנִי (שֶׁר הָפִיץ) שֶׁל הַקִּבָּה. – נְפִרִית וְאֵשׁ עַל רוּמֵי – רָמָז לְחִרְבֵּן הָעִירִים מִקִּמְפִּי וְהִרְשָׁפָה וְיוֹזְבֵּדָה כִּשְׁכַּעִים שָׁנָה אַחֵר הָחִרְבָּן. –

ואמר: אני כהן גדול בן כהן גדול, מורעו של אהרן הכהן. הִרְגֵנִי תחלה! וזה אמר: אני נשיא בן נשיא, מורעו של דוד מלך ישראל. הרגני תחלה ואל אראה במיתת חברי. אמר להם: תפילו גורלות. נפל הגורל על רבי שמעון בן גמליאל. מיד נטל החרב וחתך את ראשו. נָטְלוּ רבי ישמעאל והניחו בחיקו והיה בוכה וצועק: פה קדוש! פה נאמן! פה שמוציא אבנים טובות ומרגליות—מי מלא לשונך עפר ואפר! אֵי תורה ואי שכרה!...

עד שהוא בוכה ומקונן, הציצה בתו של הקיסר בעד החלון וראתה יפיו של רבי ישמעאל, שהיה משבעה יפים שהיו בעולם; נתמלאה רחמים עליו ושלחה לאבית: תן לי בקשה אחת. שלח לה: בתי, כל מה שתאמרי אעשה, חוץ מרבי ישמעאל וחבריו. שלחה לו: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, הַחֲתִינוּ. שלח לה: כבר נשבעתי. שלחה לו: אם כן, בבקשה ממך, צוה ויפשיטו קַרְקָפְלוֹ, כדי להסתכל בו במקום מְרָצָה. מיד צוה והפשיטו את קרקפלו. כיון שהגיע למקום תפלין צעק צעקה גדולה ומרה ונודעו שמים וארץ. צעק צעקה שניה — ונודעו כסא הכבוד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: צדיק כזה, שהראית לו כל גִּנְזֵי העולמות העליונים—וְהִרְגָּנוּ במיתת משונה כזו? זו תורה וזה שכרה!.. אמר הקב"ה: מה אעשה לבני? נורה היא מלפני ואין מי שְׁיַפֵּר. יצאה בת־קול ואמרה: אם אשמע קול אחר, אהפוך את כל העולם לתהו ובהו כששמע רבי ישמעאל כך, שתק. אמר לו הקיסר: עֲבֹד אתה בומח באלהיך? אמר לו: הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֵיחָל. מיד יצאה נשמתו של רבי ישמעאל.

* * *

ואחריו הוציאו את רבי עקיבא בן יוסף, דורש כתרי אותיות ומנלה פנים בתורה כמו שנמסרה למשה מסיני. וכשהוציאוהו

קִרְקָפְלוֹ? — עור גלגלתו. — בְּמָקוֹם מְרָצָה — שהיה עור פניו מבהיק ומהודר מאד. — הֵן יִקְטְלֵנִי — גם כאשר יהרגני. — מְנַלָּה פְּנִים — מכאן ומכאן.

להריגה. בא מכתב לקיסר שמלך עֲבָדָה מתפשט בארצו. נָחַץ ללכת וצוה לחבוש את רבי עקיבא בבית האסורים עד שישוב מן המלחמה. וכשבא מן המלחמה, צוה להוציאו וסרקו את בשרו במסרקות של ברזל. ובכל סריקה שהיו סורקים אותו, היה אומר: **הַצֹּר תָּמִים פָּעָלוּ, כִּי כָל דִּרְכָיו מִשְׁפָּט; אֶל אֲמוֹנָה וְאִין עָנָל. צָדִיק וְיֵשֶׁר הוּא.** יצאה בת-קול ואמרה: אשריך, רבי עקיבא, שהיית צדיק וישר ויצאה נשמתך בצדק ויושר.

ואחריו הוציאו את רבי חֲנִינָא בן-הַרְדִּיּוֹן.

אמרו עליו על רבי חנינא בן-הרדיון, שהיה נעים בפני הקב"ה ובני אדם, ומעולם לא עלתה קללת חברו על שפתיו. וכשנזר הקיסר ברומי שלא ללמוד תורה – עמד והקהיל קהלות ברבים, והיה יושב ודורש בתורה וספר תורה מונח לו בחיקו. הביאוהו ואמרו לו: מפני מה עסקת בתורה? אמר להם: **בְּאִשְׁרִי צָנְנִי ד' אֱלֹהִי.** מיד גזרו עליו לשרפה.

הוציאוהו וזָכְרוּהוּ בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות. והציתו בהן את האור, ונטלו סְפוּגִים של צמר וּשְׂרָאוֹם במים והניחום על לבו. כדי שלא תצא נשמתו מהרה. אמרה לו בתו: אבא, אראך בְּכָךְ! אמר לה: אלמלי אני נשרפתי לבדי, הית הדבר קשה לי, עכשו שאני נשרף וספר תורה עמי – מי שיבקש עֲלֻבּוּנָה של תורה הוא יבקש עלבוני. אמרו לו תלמידיו: רבי, מה אתה רואה? אמר להם: גִּילִים נשרפים ואותיות פורחות... אמר לו קוֹסְמָנָר: רבי, אם אני מרבה עליך בשלהבת ונוטל

נָחַץ-מָהר. - סְפוּגִים שֶׁל צָמֶר-צֶמֶר רך, שסופג הרבה מים. - וּשְׂרָאוֹם-סְבֻלִים היטב, להגדיל יסוריו. - אֶרְאֶךְ בְּכָךְ - אוי לי שאני רואה אותך בְּכָךְ. - אֱלִמְלִי-אלו. - שִׁיבְקֵשׁ עֲלֻבּוּנָה - יִגְסֵם מהם בעד חרפתה. - גִּילִים - תִּקְלָף (עור דק) שהתורה כתובה עליו. - קוֹסְמָנָר - מִלֵּן. -

ספונים של צמר מעל לבך, אתה מביאני לחיי העולם הבא? אמר לו: הן. — הַשָּׁבַע לי. נשבע לו. מיד הִרְבָּה בשלהבת ונטל ספונים של צמר מעל לבו ויצָאָה נשמתו במהרה. אף הוא קפץ ונפל לתוך האור.

יצאה בת־קול ואמרה: רבי הנינא בן־תרדיון וְקוֹסְטָנְדִין מוֹמְנִים לחיי העולם הבא!

• •

ואחריו נהרג רבי יהודה בן בֶּבְא.

אמרו עליו על רבי יהודה בן בבא, שלא טָעַם טַעַם שְׁנָה אלא בְּשִׁנְתֵּי הַסּוּם מִשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה עַד שְׁמוֹנִים שָׁנָה. פעם אחת נזרה מלכות נזרה על ישראל, שכל הסומך יִהְיֶה וכל הנסמך יִהְיֶה, ועיר שסומכין בה הִתְחַבְּבָה, ותחומים שסומכין בהם יִעָקְרוּ. מה עשה רבי יהודה בן בבא? הלך וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עירות גדולות ובין שני תחומי שבת, בין אוֹשָׁה לְשִׁפְרָעָם, וסמך שם חמישה זקנים, ואלו הם: רבי מאיר, רבי יהודה, רבי שמעון, רבי יוסי ורבי אלעזר בן שְׁמֹנֶע. כיון שהכירו בהם אויבים, אמר להם: בני, רוצו! אמרו לו: רבי, מה תהא עליך? אמר להם: הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכין.

אמרו: לא זוּו מַשֵּׁם עַד שֶׁנֶּעְצָצוּ בוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לִזְנוּכִיּוֹת שֶׁל בְּרוֹל וְעִשָּׂאוֹהוּ בְּכִבְרָה.

• •

הַסּוּמָךְ — חכם הסומך ידו על תלמידו וקורא לו „חכם“ ורבי; וכלי סמיכה אסור לו לָרִין ולהורות בדיני התורה. — תְּחוּמִין יִעָקְרוּ — כל המרחב של אֲלָפִים אָמָה, חֹזֶם שֶׁבֶת, יִתָּרֵם ויחרב. — הִלְךְ וישב... כדי שלא יוכלו להתריבם. — תְּרִינִי מִשָּׁל לְפָנֵיהֶם — אני לא אנוס. — לִזְנוּכִיּוֹת — חנינות.

ואחריו הוציאו את רבי יהודה בן דָּמָה, ואותו היום ערב
שבועות היה. אמר לו רבי יהודה לקיסר: הייך, המתן לי מעט
עד שְׁאֵקִים מְצוֹת עֲצֶרֶת וְאֶקְדָּשׁ, כדי לְשַׁבֵּחַ להקב"ה שנתן לנו
את התורה. אמר לו הקיסר: עדין אתה בומח בתורה ובאלהים
שְׁנִתְּנָה? אמר לו: הן! אמר לו: מה שכרה של תורתך? אמר
לו: עליה אמר דוד, עליו השלום: מָה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ
לִי־אֵיךְ. אמר לו הקיסר: אין שומים בעולם כמותכם, שסוברים
שיש עולם אחר. אמר לו: אין שומים בעולם כמותכם, שכופרים
באלהים חיים; ואוי לך ואוי לְקִשְׁתְּךָ, כשתראה אותנו באור החיים
ואתה תרד לשאול תחתית!

מיד הרה אפו של הקיסר וצוה לקשרו בשערות ראשו
בזנב הסוס ולמשכו בכל רִחְקָה של רומי; ואחר כך צוה
נִתְּכֻבוֹהוּ אֲבָרִים־אֲבָרִים.

ובא אליהו זכור לטוב ולקט את האברים וקברם במערה
אחת סמוכה לנהר. שיורד לפני רומי: שמעו הרומים קול נהי
ובכי כל שלשים יום בתוך אותה מערה. באו והודיעו להקיסר.
אמר: אפילו העולם נהפך לתהו־זכרי – לא אשקוט עד שאמלא
רצוני באותם זקנים.

* * *

ואחריו הוציאוהו לרבי חֲצִפְתִּי הַמְּתַרְנֵמן.
אמרו עליו על רבי חצפית המתרנמן, שהיה בן מאה ושלושים
שנה כשהוציאוהו להריגה, והיה יפה תאר ויפה מראה והיה דומה
למלאך ד' צבאות.

באו והגידו למלך את יפיו ואת שיבתו ואמרו לו: בחייך,
אדוננו, תרחם על הזקן הזה. אמר הקיסר לרבי חצפית: בן כמה

עֲצֶרֶת – חג השבועות. – שְׁסוּבְרִים – שחושבים. – הַמְּתַרְנֵמן – שהיה
מתרגם דברי התורה לפני ההמון העם בבית הכנסת. –

שנים אתה? אמר לו: בן מאה ושלשים שנה בלי יום אחד.
בבקשה ממך: המתן לי עד שיתמלא יומי, כדי שאקים עוד שתי
מצות. אמר לו: מה הן המצות שאתה רוצה לעשות? אמר לו:
קריאת שמע ערבית ושחרית, שאמליך עלי את השם המיוחד
הגדול והנורא. אמר לו הקיסר: עזי פנים ועזי נפש! עד מתי
אתם כומחים באלהיכם? הרי זקן הוא עתה ואין בו כח להצילכם
מידי; שאלו היה בו כח, היה נוקם ממני נקמתו ונקמת עמו
ונקמת ביתו. —

כששמע רבי חצפית כך, בכה בכי גדול וקרע את בגדיו
על גדות ה' ועל חרפתו ואמר לקיסר: אוי לך, קיסר! מה תעשה
ליום אחרון, כשיפקוד ה' על רומי ועל אלהיכם?
אמר הקיסר: עד מתי אֶתְנַפֵּחַ עם זה? וצוה להרגו,
וּפְקְלֹהוּ ותלוהו.

• •

*

ואחריו הוציא את רבי חנינא בן חֲכִינָאִי.
אמרו עליו על רבי חנינא בן חֲכִינָאִי, שכל ימיו היה יושב
בתענית מן שתיים עשרה שנה עד תשעים וחמש שנים; ואותו
יום שהוציאוהו להריגה ערב שבת היה. אמרו לו תלמידיו: רצונך
שתטעם כלום קֶדֶם שֶׁתִּהְרַג? אמר להם: עד עתה התעניתי ואיני
יודע איזה דרך אלך — ואתם אומרים לי לאכול ולשתות!
התחיל פְּקַדוֹשׁ הַיּוֹם, וַיִּכְלֹ' עַד וַיִּקְרָא "ש" — ולא הניחוהו לגמור
עַד שֶׁתִּהְרַגְתּוּ. יצאה בת־קול ואמרה: אשריך, רבי חנינא בן חֲכִינָאִי,
שהיית קדוש ויצאה נשמתך בקדושה.

•

חֲזוֹן דָּרֶךְ אֶלֶךְ — לֵבִי עָדוּ, אִי לִנְהַנֵּם.

ואחריו הוציאו את רבי יִשְׁכָּב הסופר.

כיון שהוציאוהו באו תלמידיו ואמרו לו: רבנו, תורה מה
היא עליה? אמר להם: בני, עתידה תורה שתשתבח מישראל
לפי שהאומה הרשעה הִעֲזָה פניה והערימה סוד לאבד מִן־לִי־תִינוּ
ממנו; והלואי שהייתי פֶּפֶרָה על הרור; אבל רואה אני שאין לך
רחוב ברומי, שאין בו חֶלֶל חרב; שעתידה האומה הדישעה לשפוך
דם נקי מישראל. אמרו לו: רבנו, מה תהא עלינו? אמר להם:
בְּחִיקוּן איש ברעהו וְאָהֲבוּ שלום ומשפט—אולי יש תקוה.
אמר לו הקיסר: זקן, בן כמה שנים אתה? אמר לו: היום
בן תשעים שנה אני, ועד שלא יצאתי לאויר העולם נגזרה נזרה
מאת הקב"ה למסור אותי ואת חברי בידך; ועתיד הקב"ה לְתַפֵּעַ
דמינו מידך. אמר הקיסר: מהרו והרנו גם את זה, ואראה כחו
וגבורתו של אלהיו. צוה עליו ושרפוהו.

ואחריו הוציאו את רבי אליעזר בן שמוע.

אמרו עליו על רבי אליעזר בן שמוע, שהיה בן מאה וחמש
שנים, ומקטנותו עד סוף ימיו לא שמע אדם שהוציא תַּפְלוֹת
מפיו, ולא התקוטט עם חבריו לא בדבור ולא במעשה, והיה עָנָו
ושפל־רוח. ואותו היום שנהרג יום כפורים היה; באו תלמידיו
לפניו ואמרו לו: רבנו, מה אתה רואה? אמר להם: אני רואה
את רבי יהודה בן בכא, שנושאים ממתו ומטת רבי עקיבא סמוכה
אצלה, והם מְתַנַּקְּתִים יחד בדבר הלכה. ורואה אני עוד, שנשמת
כל צדיק וצדיק מְטַהֶרֶת עצמה במי הַשְּׁלוֹחַ, כדי לָכֶנֶס היום
במהרה בְּיִשִּׁיבָהּ של מעלה לשמוע דרשת רבי עקיבא בן יוסף
מענינו של יום; וכל מלאך ומלאך מביא מְתַדְרָאוֹת של זהב לכל
צדיק וצדיק לַיִשֵּׁב עליהן במהרה.

תַּפְלוֹת — דבר מאוס, נכול פה. —

צוה הקיסר להרנו. יצאה בתיקול ואמרה: אשריך, רבי אליעזר בן שמוע, שהיית טהור ויצאה נשמתך במהרה.

ה' ע"ה: המורה סבאר לתלמידים החלק ההיסטורי שבאגדות הללו: את מצב היהודים בתקופה שאחר חרבן בית שני, הנורות על למוד התורה, סגתן ותכליתן. למוד התורה בתור אמצעי לקיום העם. הערך הגדול של גדולי ישראל שמתו על קרושת שם אלהי ישראל ותורתו, נצחון רוח ישראל על סנצחיו. והתלמידים ירצו וזאת בככתב.

י. רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בןו.

אמרו בשם רבי שמעון בן יוחאי: ראיתי בני עליה והם מועטים; אם אלף הם – אני ובני מהם, אם מאה הם – אני ובני מהם; אם שנים הם – אני ובני הם.

פעם אחת ישבו רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון וישב אצלם יהודה בן-גרים. פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהם של אומה זו! תקנו שוקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר: כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמם: תקנו מרחצאות – לעדן בהם עצמם, שוקים – לפול מהם מכם. הלך יהודה בן-גרים וספר דבריהם ונשמעו למלכות. אמרו: יהודה שעלה – יתעלה, יוסי ששתק – יגלה לצפוני, שכעון שננה – יהרג. הלך רבי שמעון ובנו ונתחבאו בבית המדרש; כל יום היתה אשתו מביאה להם פת וכד של מים וסעדו. כשגברה הגזירה, אמר רבי שמעון לבנו: נשים דעתן קלה עליהן; שמא יצטרפוה ויתגלה מקומנו.

הלכו ונתחבאו במערה. נעשה נס ונברא להם חרוב ואפת – המים עוברת לו מתחתיו. והיו פושטים בגדיהם ויושבים עד

באור: בני עליה – אנשים גדולים. – של אמה זו – הרומאים. – שעלה – שהלל. – שננה – שספר בגנותם. – יצטרפוה – אנשי הקיסר. –

צוארם בחול. כל היום עסקו בתורה; בזמן תפלה היו מתלבשים ומתעטפים ומתפללים. ואחר כך היו חוזרים ופושטים בנדיהם, כדי שלא יבלו.

ישבו שתיים עשרה שנה במערה. בא אליהו ועמד על פתח המערה, אמר: מי ילך ויודיע לבן־יוחאי שמת הקיסר ובטלה נזרתו? יצאו וראו בני אדם כשהם חורשים וזורעים. אמר לו: מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה! כל מקום שנותנים בו עיניהם מיד נשרף. יצאה בתיקול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם!

חזרו והלכו וישבו שנים עשר חדש. אמרו: משפט רשעים בניהם שנים עשר חדש. יצאה בתיקול ואמרה: צאו ממערתכם! יצאו. כל מקום שהיה רבי אלעזר מכה, היה רבי שמעון מרפא. אמר לו: בני, די לו לעולם אני ואתה.

ערב שבת עם חשכה ראו זקן אחד, כשהוא אוהז בידו שתי חבילות של תבואה ורץ בין השמשות. אמרו לו: אלו למה לך? אמר להם: לכבוד שבת.

אמר לו רבי שמעון לבנו: ראה, כמה חביבות מצות על ישראל. נתישבה דעתם.

שמע רבי פינחס בן יאיר תתנו ויצא לקראתו. הכניסוהו לבית המרחץ במכריה והתחיל לתקן את בשרו; ראה רבי פינחס סדקים בגופו, התחיל בוכה ונשרו דמעותיו על בשרו של רבי שמעון וצעק מתוך כאב. אמר לו רבי פינחס: אוי לי שראיתיך בכך! אמר לו: אשריד, שראיתי בכך; שאלמלא ראיתני בכך, לא מצאת בי כך.

צא רבי שמעון לשוק וראה את יהודה בן גרים. אמר: צדיק יש לזה בעולם? נתן בו עיניו, וַעֲשָׂאוּ גַל שֶׁל עֲצָמוֹת.

לתקן את בשרו - לטהר את גופו. - סדקים - שנבקע עורו מחמת החול. - לא מצאת בי כך - כל כך הרבה תורה. -

דיני סוף ההכרה.

א) כל תנועה פשוטה צריכה לבא בהכרה סגורה: גלגל גשיר; וכל תנועה מרובת צריכה לבא בהכרה פתוחה וכי תצי בתנועה שבוסופה הוא הסוגר שלה: הדידי בינה ביותינו. אבל בהכרה הנגינית יבא גם התפף: הפשוטה-פתוחה: עושה חסד. בונה פתח; ותמרובת-סגורה: שבע יפל צדיק וקם. בערה: מרובת נראית בזה סגורה רק בסוף המלה: אדיר גסרם; מרובת גסרת בזה סגורה גם באמצע המלה: תשרונה. תמרונה.

ב) תנועה פשוטה בלי נגינה, שאין שוא נח אחריה, כופלת את האות שאחריה וסוגרת את ההכרה בדגש חזק: ויגר המל (=ויגרד המל).

הערה א: דגש חזק ממלא את אותיות ת' ל' י' (וסגור-מלין) החסרות בנסיות הפעלים: (ברות), (מלכה), (אניצק), (תנגש). הערה ב: שתי מלים המהירות במקום הדי הן כמלה אחת גם לענין דגש חזק, כמו: געשה קמח, מה טוב ומה נעים.

הערה ג: וכן שתי מלים המהירות בענין, בלי מקום, והמלה הראשונה נגמרת בהכרה פתוחה מנגח, והמלה השניה מתחילה בהכרה נגינית, באופן ששתי הכרות מנגנות באות חכופות זו אחר זו, מה שמשך למבטא: קונה לב, בנה טוב, עשה לי - או תסוג נגינת המלה הראשונה להכרה שלפניה: קונה לב, בנה טוב, עשה לי, וההכרה שנשארה פתוחה בלי נגינה, כופלת את האות הראשונה של המלה שאחריה בדגש חזק. דגש חזק זה, הבא בראש המלה לסגר את ההכרה הפתוחה שבמלה שלפניה, נקרא דחיק. (ראה למעלה פרק הנגינה ולחלון דין נסוג אחורי).

ג) יש שבתנועה הפשוטה הפתוחה אינה כופלת את האות

שְׁאֵחֲרִיָּה. אֵלֹא שְׁהִיא מִשְׁמַנָּה לְמֶרְכָּבָה, וּבָאָה פְתוּחָה בְּדִין; הַפֶּתַח
 מִשְׁמַנָּה לְקָמֶץ: עַל-עָלִי, עַד-עֲדָיו, הֵב-הֵבֹ; דְּרֹשׁ-דְּרֹשׁוּ.
 יִלְבַּשׁ-יִלְבָּשׁוּ; הַסָּגֹל וְהַחִירֶק-לְצִיָּה: אֶל-אֲלִי, תִפְסָה-תִפְסֹן.
 תִּשְׁעָה-תִּשְׁעֵ; הַקָּמֶץ וְהַקְבוּץ-לְחֹלֶם: עֲצִיָּה-עֲצֹם, קִמְצָה-
 קָמֶץ. בְּיָחִיד נֹהֵג שְׁנוּי־תְנוּעוֹת זֶה לְפָנֶי אוֹת גְּרוּנִית: בְּרֶךְ
 (=בְּרֶךְ), יִפְאָר (=יִפְאָר), יִנְכֹשׁ (=יִנְכֹשׁ); הָאִישׁ (=הָאִישׁ), הָרֹאשׁ
 (=הָרֹאשׁ), מִפְּנֵי שְׂבָאוֹת גְּרוּנִית לֹא יָבֹא דָגֶשׁ חֶזֶק.

הַגֵּרָה א: כָּל תְּנוּעָה מְשֻׁמָּה מִשְׁמַנָּה לְאוֹתָהּ מֶרְכָּבָה שְׁהִיא, הַפְּסָה.
 חֶלֶק מִמֶּנָּה, וְרָאָה לְמַעַלָּה צֶד 126. תְּנוּעוֹת מֶרְכָּבוֹת וּמִבְּסָאָן.
 הַגֵּרָה ב: גַּם בְּשֵׁנִי מִלִּים וְהַחֲבָרוֹת בְּמִקְוֶה נֹהֵג שְׁנוּי זֶה: עוֹשֶׁה-פְּלֹא.
 (=עוֹשֶׁה), שְׂדֵה-עֶלְ (=שְׂדֵה).

ד) תְּנוּעָה פְּשׁוּמָה, הַבָּאָה לְפָנֶי אוֹת גְּרוּנִית בְּמִקְוֶה שְׁוֹא
 אִינָה מִשְׁמַנָּה לְמֶרְכָּבָה: הָאוֹתִי (=הָאוֹתִי) הָאֲנִכִּי (=הָאֲנִכִּי)
 אֲנִי (=אֲנִי); וְכֵן כָּל תְּנוּעוֹת וּבִכֹּל לְפָנֶי שְׁוֹא מֶרְכָּב, רָאָה
 לְמַעַלָּה צֶד 224 עַל דְּבַר "תְּנוּעוֹת הָעוֹר", הַבָּרוֹת בָּאֵלוֹ נִקְרְאוֹת:
 הַבָּרוֹת קְטוּעוֹת.

הַגֵּרָה: בֵּן אִינָה מִשְׁמַנָּה לְמֶרְכָּבָה: א) תְּנוּעָה אִינָה לְפָנֶי אוֹת גְּרוּנִית;
 אֲנִי, תִּשְׁעָה, תִּשְׁעָה, יִהְיֶה; ב) נֹן הַנִּפְעֵל וְהַהִפְעִיל:
 גִּאֲסָה, גִּאֲסָה, הִתְרִישׁ; ג) הַסָּגֹל שֶׁל הַא הַיְדִיעָה לְפָנֶי הַחִיעַ
 בְּקָמֶץ: הִתְרִישׁ, הִתְרִישׁ; ד) הַפֶּתַח שֶׁל הַא הַיְדִיעָה
 לְפָנֶי ח' בְּקָמֶץ קָמֶץ: הִתְרִישׁ, לְחִפְשִׁי; ה) בְּפִעֲלִים אֲחִידִים מִבְּנֵן
 פִּעֵל: מִהֵר - וְמִהֵר; נִהַל - וְנִהַל; נִבְעָר - וְנִבְעָר; אֲחִיד - וְאֲחִיד
 וְנִבְעָר: אֲחִידִים, פִּעֵל, יִפְאָר (=לִקְטוּ וְיִתִּים מִפִּעֵלִים).

שְׁוֹא לֹא: אִיד צִירִיָּה לְבֹא תְנוּעָה פְּשׁוּמָה? - וְתְנוּעָה מֶרְכָּבָה? - וּבְכִרְכָּה
 הַגְּנִיעִית? - לְמָה בֹא הַדָּגֶשׁ הַחֶזֶק? - אִינָה שְׁנוּי בֹא לְפִעֲלִים
 בְּתְנוּעָה פְּשׁוּמָה? - מִה דִּינָה לְפָנֶי אוֹת גְּרוּנִית? - מִתִּי אִינָה
 מִשְׁמַנָּה לְמֶרְכָּבָה? - אִיד נִקְרְאוֹת הַבָּרוֹת כֵּן? -

א) אִם הַמִּלָּה נִיבָה בְּתִיבָה אַחֶת, בָּאָה הַא הַיְדִיעָה בְּקָמֶץ: הִתְרִישׁ, הִתְרִישׁ.

רבי חנינא בן-תרדיון.

הַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל יָשֵׁב בְּמַחֲשָׁבִים,
רְחוֹק מִצִּיּוֹן, הָהָּ, מִירוּשָׁלַיִם,
שֵׁם גּוֹי נָתַן לַמֶּלְכִּים, לַמִּכִּים,
לְיָדוּנִים אֲבוּרִים עִם הָרוּמִים;
הַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֲמֹלֵל אֲמֹלֵלִים,
מִקְדָּשׁוֹ-תֵּל שְׂמֻמָּה, מִנֵּת לְשָׁעִלִים.

מִקְדָּשׁוֹ חָרַב בְּיַדִּי הָעֲרִיצִים,
וּלְתֵּל שְׂמִים הָיָה הַר הַמִּזְרֵה,
אֶרְצוֹ לְמִשְׁפָּה, צִיּוֹן-גְּלִים נָצִים;
צִיּוֹן, הָהָּ, צִיּוֹן-בּוֹ נִפְשׁוֹ הַמָּיָה—
תִּשְׁכַּר אֲזוּרְעִי אִם לֹא אֲזוּכְרִי,
אֲשַׁכַּח גַּם אֲנִי אִם אֲשַׁכַּחְכִּי!

נָתַן הַמִּקְדָּשׁ, הָעֲבוּדָה שְׂבָתָה,
אֵךְ נִפְשׁוֹ לוֹ מִקְדָּשׁ, לְבוֹ מוֹפֵחַ;
שֵׁם תִּבְעַר הַמִּנְזָה, שֵׁם לֹא כָבְתָה,
אֲשֶׁה אֹזֶר נִגְהָ קִרְנִים שׁוֹלֵחַ;
בְּנִפְשׁ לוֹ מִקְדָּשׁ בְּנוֹי בְּמִזְרָמִים,
רָגְשׁוֹתָיו-בְּהִנִּים, רוּחוֹ-נִבַּח שְׁלָמִים.

אֵךְ הָרוּמִים פָּרִיצִי הָאָדָם,
מִמִּקְדָּשׁ הַנִּפְשׁ רָגֹז, פָּחָדוֹ;
הַמִּקְדָּשׁ הַנִּפְלָא, שְׁקִצְרָה יָדָם
בְּרִקְרָק קִירוֹתָיו בְּרוּחַ נֹסְדוֹ;

שם אויב—אָמרו—יושב למוֹ-אַרְב
הָבָה נְתַחֲכָמָה לוֹ לַמַּעַן יַחֲרֹב.

שם אויב נורא בַּמֶּאֲרֵב יִסָּתֵר,
לַמִּשְׁגָּב הַזֶּה הָבָה נְתַחֲכָמָה;
אָבֵן עַל אָבֵן בְּקִיר לֹא תִּתָּתֵר,
בָּאֵשׁ, בַּלְּפִידִים בּוֹ נִלְחָמָה;
בָּאֵשׁ, בַּלְּפִידִים, בַּחֲרֹב וְדָם
נִלְחָם בָּאוֹיֵב הַמִּסְתַּתֵּר שָׁם!

* *

*

בַּאֲחֹד הַבְּתִים אֲלֵפִים וּרְבֻבּוֹת
מִגּוּלֵי יְהוּדָה יַחַד נִקְהָלוּ;
שָׁם יִשְׁפְּכוּ טֹיחַ, יַחֲמוּ הַלְּבָבוֹת,
עַל אֲרָצִם, מְקַדְּשֵׁם שָׁם יִתְאַבְּלוּ,
עַל עִיר קִדְּשׁ זֶה שָׁמָּה וּבִתָּהּ,
יִשְׂרָאֵל לַחֲרָפָה, תִּוָּרְתוּ קִלְסָה.

דְּמִית קִדְּשׁ בְּבֵית שְׁרָרָת,
הַמִּזֵּן הַנֶּאֱסָפִים יָדָמוּ כָלֵהֶם;
אֶד אֲנִחוֹת חֲרָשׁ מִנֶּפֶשׁ סַעֲרַת
תִּפְרָעָנָה הַדִּמְמָה בְּפַעַם בְּפַעַם;
הֵם! רַבִּי חֲנִינָא יַעֲלֶה עַל הַבִּמָּה,
בְּן־תַּרְדִּיּוֹן הַחֲכָם, הוּא יִשִּׁיף שָׁמָּה.

רַב הַתּוֹשִׁיָה זֶה רַבִּי חֲנִינָא,
רֹאשׁ רַעֲיֵי יִשְׂרָאֵל וְגִדּוּל הַחֲכָמִים

לו רוח כביר גם נפש עדינה,
לפת־יה לבו תוקד כל הימים;
לפת־יה לבו, רוחהו כנחל,
רוך נפשו כיונה, עזה כשחל.

על הבמֶתה הזקן הופיע
וישם מסביב — רבי חנינא;
אור אלהים על פניהו הניח,
על מצחו הרם — זה מעין הבינה;
מעניו תציץ נפשו המהורה,
ובימינו יאחו ספר התורה.

אחי בני עמי, בני אל השמים!
— או יקרא ברגש רבי חנינא —
אחים עשוקים, זה, עבדי רומים;
זה עס־לא־היה, זה סמל השנאה.
כשאול, כתנין אל קרבו בלענו;
אוי לנו, אחי, לאדני חטאנו!

כל מחמד עיינינו מנו גולו,
ומקדש אלה היה גל אפר...
סגולות הקדש בלהב אכלו;
אך מן הלהב הצלנו הספר!
הספר הזה הוא תורת אלה,
תורת אל אמת ממרומי גבה!
הספר, הספר, זו תורת האל;
תורת החיים היא, חיי עולמים—

עוד שנים לאלפים תחלפנה בצל,
 עריצים יסופו, לאמים נעלמים;
 ונאנחנו נחי כימי השמים!
 בזה נבא באש, בזה נעבר במים!

הספר, הספר — מגן ושמש
 וזה ספר התורה, זה מקדש האש!
 קירותיו יהלו, יפזרו האמש.
 בו נצח נשגב, בו נרים הראש!
 וזה ספר התורה, מקדש אל אלים,
 ונאנחנו — ממלכת כהניו הגדולים!

נתאוששה, אחי, נתחזקה נא יחד!
 נבוזה לאויב, לאויב העו!
 מקור חיים לנו, לא נרע כל פחד;
 נשת אפוא מימיהו, זו יקרו מפז!
 וממשלת רומא רבת הרצח,
 תהיה לאפס, את תתם לנצח! "

עזרנו מדבר בדמעות עינים...
 פתאם, הוי, פחד! הבית סכבו
 בחרבות שלופות גודדי רומים
 וחיש פרצו פנימה, וכרגע סחבו
 בחמת פתן חרש אסיר הבורה,
 את רבי חנינא, גדול חכמי התורה.

הַמִּוֹלָה בְּרַחוּבוֹת, הַקְרִיָּה הוֹמָה,
הַמֶּזֶן אָדָם רָב בַּחוּצוֹת יִשְׁקֹנוּ;
נָשִׁים עֲדִינֹת תִּרְכַּבְנָה שָׁם רוֹמָה,
אַלְפֵי עֲרִיצִים בְּכַפִּירִים וְנִקְנוּ;
בְּכַפִּירִים הַצִּמְאִים לָדָם, לַמֶּרְקָה,
שָׁם תִּבְרַק הַחַיִּית וְתִלְהֹט הַחֶרֶב.

וּלְאַחַד הַרְחוּבוֹת עַל גִּפִּי קָרַת,
נָלִי אֲנָשִׁים מְסָבִיב יִשְׁמֹפוּ,
וּבְקֶצֶר רוּחַ וּבְנֶפֶשׁ סַעֲדָת,
אִישׁ אִישׁ אֶחָדָהוּ בִּכְתָרָה יִהְיֶדְפוּ;
שָׁמָּה—יֹאמְרוּ—הָאֵשׁ גַּם הַעֲצִים,
שָׁם הַמְּזֻבָּח, הַצֶּמֶר, הַקּוֹצִים”.

הוֹכֵן הַמְּזֻבָּח, עֲצִים עָרְכוּ,
מִגִּינֹת לְקוֹצִים בְּבָרָה תִּשְׁרֹק הָאֵשׁ,
תִּמְרוֹת הָעֵשֶׂן בָּרֶם יִתְאַבְּכוּ;
הַהֶמֶן מְסָבִיב, שְׁחֻכָּה עַד בּוֹשׁ,
נָדָם הַפַּעַם, הַמִּיתוֹ שָׁכְכָה;
אֲדָּוָה יַעֲרִיר שָׁם דּוֹמָם תִּשְׁמַע אֲנָחָה.

וּמְסָבִיב יִבִּישׁ בְּנֶפֶשׁ שְׁקֵמֶת
שָׁם רַבִּי חֲנִינְא, עֵינָיו תִּהְלֹ אֹר,
אֵשׁ נִילַת נֶצַח בְּלָבָבוּ לְהֶשֶׁת —
בּוֹ נִפְשׁוּ שְׁאֵמֶת, עֲרָגַת לְדָרוֹר;
מִמַּעַם הַבָּכָא, מִמַּצּוֹלַת הַבֶּל,
תִּשְׁאַרְךָ לְמַעֲוֵן שְׂדֵי, לְמַרְוֵמֵי אֵין קוץ. ٧٠

או שר המכבים יגש אליהו
 וכיד חרוצים האזקים פתח,
 ויפשמ את בנגדיו ויציגהו
 מבלי לבוש ערם על יד המזבח;
 זמסר התורה צוה ויביאו,
 בו עמפו גוו — ופניו הגיהו.

זספוגי צמר על לבו הניחו,
 — ספוגי הצמר במים טבלו.
 דבחמת תנינים אותו השליכו
 בין להבות האש מסביב העלו. —
 והם ההמון, מחא בפים,
 המלה מסביב, תצללנה שפתים...

יהם ההמון, אונים תצללנה
 מקול ההמלה בפער סערה;
 אך נפשות היהודים מרה תהימינה:
 אל שופט צדק, זו תורה, זה שכרה! ...
 אך מן הלהבת פתאם השמיע
 קול אדיר וחזק, כל רוח הניע:

אל, אחי בני עמי, למותי תבכיו,
 לא אמות, כי אחיה חיי אלמות!
 גיילי התורה באיש פה יכליו,
 לבי ובשרי — בלשון הלהבת;
 אך האותיות תעופינה שמים,
 עמקן גם נפשי תפרש בנפים! ...

וְדַמָּה מִסְכִּיב, יָדָם הֶהָמִין
וְנִטְיַת עֵינָיו אֶל הַלְהֶבֶת ;
אֵךְ שֶׁר הַשְׁבָּחִים כְּמִכָּה שְׁמָמוֹן
נִתֵּר מִמְּקוֹמוֹ ; מָה נִפְשׁוֹ דֹאֶבֶת ?
מָה שָׁנוּ פָנָיו, תִּדְמַעְנָה עֵינָיו ?
מָה-נִּפְעַם לָבוֹ ? מָה יָבִישׁ שְׁמָיו ? ..

וּפִתְאֹם הִתְפָּרַץ אֶל הַמִּזְבֵּחַ,
וּמִלֵּב הִלְהֵב הוֹצִיא בֹזַעַר
סְפוּגֵי הַצָּמֶר, וּבִקּוֹל מֵר צוֹרֶחַ
קָרָא : „אֲמוּתָה גַם אֲנִי הִפְעַם !” —
וּבְכִרְנֵעַ הִתְנַפֵּל אֶל הַלְהֶבֶה,
זוֹ בִלְשׁוֹן מָוֶת גִּוְהוֹ סִבְכָּה ...

• • • • •

פִּתְאֹם הִשְׁמֵשׁ פָּנָיו לְאַמָּה,
עֲנִי עֲרָפֶל בְּמִרוֹמִים נִפְיוֹ,
וְרַעְמִים בָּרָם, וּסְעָרוֹת מְלֻמָּטָה
בְּהִמּוּלָה וְרַעַשׁ יַחַד הָמָיו ;
וּבִתְ-קוֹל תִּשְׁמַע מִבֵּין הָרַעְמִים :
„לִנְצַח תִּתְעַנְּנוּ בְּחַיֵּי עוֹלָמִים ! ...”

ה ע ר ה : המורה מבאר לתלמידים את פעולת התנאים, גדולי הדור בתקופה
שאחר החורבן, לבצר את רוח העם למען היות לו קיום לאומי.
גם אחרי אבדן קיומו המדיני על ידי למוד התורה ותקות
הנאולה לעתיד לבא ; סבת הגזרות והשמדות של מושלי רומי על
דבר למוד התורה ושמירת מצוותיה ומסירות נפשם של גדולי
העם עליה, והמורה מציע לתלמידים לכתב הרצאה :
גְבוּרַת כְּנוּף וְהַרְוֵה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל וְסוֹד קִיּוּמוֹ .

התפשטות התנועות המרפכות.

א) קצתם שמתנועות הפשוטות משתנות למרפכות, אם אין שוא נח אחריהן, כד משתנות התנועות המרפכות לפשוטות, כשגש: שוא נח או הגש חזק אחריהן, בסוגר את הברתן גלי ננינה: הצירה משתנה לסגול וחיך, שהוא מרפב מהן: לב-לבאים, לבי: תסב-ולסב, תסכניה; אש-אשי, אשכם; יבקש-יבקשך; אויב-אויבך. החולם-לקמץ ולקבוץ: חק-חקך, חקעולם. חקי-תסב-ולסב, תסכניה; ישמר-ישמרך; הקמץ-לפתח: עם-עפי, עם-זו; ים-ימים, ים-סוף.

ה ע ר ה: הקמץ אינו משתנה לקמץ, כדי שלא להחלישו בקמץ הבא מן החולם. (ב) התנועה מרפכת נראית אינה משתנה לעולם לפשוטה; ולפיכך אם היא סגורה, באה תמיד הננינה עליה. אבל בפעלים, המשתנים יותר בתנועותיהן, באה לפעמים מרפכת נסתרת תחת הנראית, והיא יכולה כבד להשתנות: מן יקום, ישוב, ינום, ימות, בא גם יקם, ישב, ינם, ימת, בחולם נסתר; וכשתסור הננינה מהברה זו ישתנה לקמץ: יקם, ימת, ינם, ובהפסק: ימת, ינם, ישב-נא. כן גם במקום יקים, ישוב, בא יקם, ישב, והצירה הנסתר משתנה, בסור הננינה מהברה זו, לסגול: יקם, וישב, יקם-נא, ישב-לו.

ה ע ר ה: רק הקמץ, הצירה והחולם משתנים לפשוטות: החיך והשורק, הבאים כמעט תמיד נראים כיד וי, אינם משתנים. ש א ל ת: מתי משתנה התנועה המרפכת לפשוטה? איך ולאיוז תנועה פשוטה משתנה התנועה המרפכת? - איוז תנועה מרפכת משתנה, נראית או נסתרת? - איך משתנה המרפכת הנראית בנסות פעלי עיו.

הַחֲמוּפִים*).

(מספורו של שמש זמן).

א. הַפְּרִידָה.

... "לבוית הַמִּשְׁמָר הביאו אותי. לא הייתי שם יחידי:
ילדים רבים וקטנים כמוני הובאו שמה. קצתם בכו, קצתם
הביטו זה אל זה תְּמָהִים. ספרו לנו, שמחר יוציאו אותנו ויוליכונו
למקום שיוליכונו."

ושוב ספרו לנו, שְׁתֵּרֵב רצה להִפְגֵּם אלינו, אלא שלא נִתְּנָה
לו רשות.

איש תם וישר היה אותו הרב, עליו השלום; איש תם
כשהוא אנוס לרְפוּת, לא יעמד בפניו שום ערום ונוכל שבִּעוֹלָם.
מה עשה? לבש גִּזְיָה, יצא לרחוב והיה מֵהֶלֶךְ שם ומתנועע,
פוסה על רגליו כשִׁכּוֹר; פָּנְעוּ בו שומרי הלילה, עָקְבוּהוּ
וַיִּשְׁאַלְהוּ: "מה מעשיך?" "גִּנֵּב אֲנִי" – ענה הרב. לקחוהו השומרים
והכניסוהו לַמִּשְׁמָר.

כל אותו הלילה עמד הרב בבכיה תְּשַׁאֲאִית ודבר עֲמָנוּ מִתּוֹךְ
החשכה.

הוא ספר לנו, שְׁכָּנֵי־הַמִּשְׁמָר בני יעקב את יוסף הצדיק, לא
עָשׂוּ זאת מִרְצוֹנָם, אלא מִן הַשָּׁמַיִם הִבְיָאוּם לִידֵי כֶךְ, כדי שיבא
יוסף למצרים ויִלְבֹּד את המצרים, שיש אל אחד בשמים ועם
ישראל אחד בעולם.

הוא הָעֵמִיד אותנו לבחינה, אם וודעים אנו "מודה אני"
לַשֵּׁמֶע יִשְׂרָאֵל" עֲלֵיפָה. אחר כך הודיענו, שיוליכונו למקום

(*) בימי נקולי הראשון קיסר רוסיה נחשפו נערים עבריים ונשלחו
לערים רחוקות. שם נמסרו לאכרים רוסים לגדלם, וכשגדלו מקורם
לעבודת הצבא.

דחוק־רחוק וְנִשְׁתָּה שם הרבה־הרבה שנים, וכשנגדל נהיה חֵלִים. ולפיכך הזהיר אותנו שלא נאכל נְבִלֹת וּמִרְפּוֹת ושלא נשכח את שם אלהי ישראל ואת עמנו. עם ישראל, אפילו אם ידושו את בשרנו בְּעֶקְבָּיִם.

הוא סָפַר לנו מעשיות בעשרה הרוגי מלכות, שְׁמָסְרוּ נַפְשָׁם על קדושת השם; בְּחִנָּה ושבעה בניה. שנהרנו על שלא רצו להשתחוות לפני „עבודה זרה“, ועוד הרבה כאלה. וכל אלה הקדושים—אמר לנו—יושבים בנן־עדן בְּמִחְצָתוֹ של הקדוש־ברוך־הוא וְנִהְיִים מזיו השכינה.

באותו הלילה קָנֵאתִי בקדושים הללו ואמרתי בלבי: מי יתן וְיִקְפּוּ גם אותי לעבוד עבודה זרה, ואני אעמוד בנסיון ואהיה נהנה לאחר מותי מזיו השכינה!

האיר עלינו הבקר ונכנס שומר בית האסורים. פנה אלינו הרב ואמר:

— צאן קדשים! עתה נפרד. אני הולך לספוג מלקות „תפיסה“ על שנכנסתי אליכם בְּעֶרְכָּה; ואתם תצאו בנולה לעמוד בנסיונות. איני יודע, אם אזכה ואחיה עד שתשובו. אבל שם, בעולם האמת, ודאי נִפְגַּשׁ. בני! יהי רצון שלא אֶפְלֹם בכם בפני פְּצִלִיָּא של מעלה.

דברי הרב ירדו עמק לתוך לבותינו — וכך נפרדנו. התחילו מכניסים אותנו לתוך עגלות. הרבה מן הנערים העקשנים, שָׁנְסוּ את כהם להתנגד ולברח, הובאו כפותים לתוך העגלה.

כלנו צָרְחָנו. אני לא שמעתי לא את קולי שלי ולא את קול חברי; כל הקולות נבלעו בצריחה אחת נוראה. נשים וגברים הלכו אחרינו. אלו היו אמות ואבות, גם הורי היו ביניהם. ודאי גם הם בכו. אלא שלא שמענו את קולם; העיר, השדה, השמים והארץ צרחו עלינו.

אמי נפלה לארץ ונתעלפה.
 התעלפותה גרמה, שנותרה ענלתנו מן הַלִּוּיָהּ. זו נִתְעַבְּבָה
 על אמי להשיבה לתחיה.
 ואנחנו נסענו הלאה ובכינו; בכינו ובכינו עד שִׁשְׁעֵינָנו
 ונאלמנו.

בדרך הניע לנו מאחרינו קול צריחה חדשה, דומה לצריחת
 ילדים. שִׁשְׁעֵינָנו, שוואי עגלה חדשה מלאה ילדים חטופים מעיר
 אחרת. התעוררנו והתחלנו שוב בוכים וצורחים מרה.
 אבל מיד הפִּרְנוּ בְּמַעֲוֵתָנוּ: זו לא היתה אלא עגלה טעונה
 יְיִוִּת. שִׁנְקָנו והובלו לשחיטה...

כך שקעה עלינו השמש מתוך בבי ויאי לילה; ואנחנו
 שקענו כלנו בתנומה; אלא שלא ארכה השעה ונתעורר אחד מן
 ההטופים בלילה חרישית – הִתְחַלְתָּה רֶכֶּה וסופה קול־יקולות. עד
 שזה קָלָה – התחיל השני, השלישי, הרביעי, ושוב נִצְטָרְפָנוּ
 לבכיה אחת; החרדנו את הלילה. אפילו הַשִּׁבְאִי לא יכל לעמוד
 בפני בְּיָתָנוּ, וקם עלינו בְּנִעְרוֹת ובשוט.

בכיה זו היתה כמו שכתוב: "בְּכִיָּה תִבְכֶּה בְּלַיְלָה!"

ב א ו ר : לְבַשׁ גִּזִּית – הַתְּלַבֵּשׁ בְּאֶזְרִי – וַיִּכְפֹּי – יִכְרִיחֵוּ. – לְסָפּוֹג מַלְקֻזָּת –
 לִקְבֵּל מִכּוֹת. – הַתְּפִיסָה – קָלָא. – פְּמִלְאָא. שֶׁל מַעֲקָה – מִלֹּאכִי
 הַשֶּׁרֶת. – שִׁשְׁעֵינָנו – חֲשַׁבְנוּ. – הַשִּׁבְאִי – הַתִּלְ הַמּוֹלִיךְ אוֹתָם. –

ב. הַמְעָנִים.

... מסעוֹת... הַנִּיּוֹת... ושוב מסעות והליכה ברגל ורגלים
 נפוחות... גִּעְרוֹת הַשִּׁבְאִי, קללות וחרפות: זיידים ארורים! ועל
 כלם – השוּט, הוּי, השוּט! על כל דְּבַר עֲבָרָה, על כל סְרוֹב
 וּמֵאָז, בֵּין שִׁסְרָבְתָּ לַעֲמוּד, בתפלה כלפי הַצֶּלֶב, בֵּין שִׁמְאַנְתָּ
 לֵאכּוֹל בִּשְׂרַח חוּזֵר. בֵּין שִׁנְתַּפְשַׁת מִתְּפַלֵּל בַּחֲשָׁאִי תַּפְלָה יְהוּדִית,

או מפטפט בלשון יהודית – היו מכים אותך בשוט: עשרים מלקיות... שלשים... ארבעים... ופעמים שהיית סופג המשים בַּמְלוּאָן. ככבשים אלמים נִמְשְׁלָנוּ, שפת שוֹבְנוֹ לא שמענו; רק את לשון השוט היינו מבינים היטב; הוא, זה המורה להועיל, לַפְדָּנוּ להבין את פקודות מושלנו על פי רִמְזוֹ עיניהם.

ימים, שבועות, ירחים עברו עלינו תחת אֶבֶק דרכים, זָעָה ורפש ושכיבה על הקרקע; לָבָנִים לא החלפנו, מִים לא באו על בשרנו, עד שִׁלְקִינוֹ בַּצְרַעַת. מה עשו? לקחנו והכניסנו למרחץ, שהיינו קוראים לו „מְדוּרָה של גִּיהֶנוֹם“. שם פָּכוּ אֶחָ בִּשְׂרָנוּ בְּעֶמְקָן והעלונו על גבי הָאֶצְטָבָא: העלוינה שבמרחץ, זמלמטה – שורה של שומרים ושומים בידיהם: הִינִיחָה רותחת האבנים קודחות, תַּפְלֵן ממלא כדים רותחין ושופע על האבנים בלי הפסק. ההכל מתגבר, נודף למעלה, חודר אל תחת העור: זהו דוקר ודוקר בבשר, נורא הכאב. הנשימה נסתמת, פְּנִיָה, כויה... הנשימה נסתמה... להתגולל למטה אתה רוצה? בשומים יקדמוך! – לא לחנם אפוא קראו לזו „מְדוּרָה של גיהנום“.

כך עברנו באש ובמים. ילדים רבים חלו ומתו בדרך, רבים מאתנו נשלחו למקום שנשלחו, ורבים נתחלקו בכפרים בין האכרים, שִׁינְדְּלוֹם עד שתניע עֲתָם לבא לעבוד בצבא. אני הייתי מן האחרונים.

אחר הרבה נדודים וגלגולים מעיר לעיר ומכפר לכפר, נמסרתי בכפר נ. לירי פֶּטֶר חֶלְפּוֹב ואשתו אַנָּא פֶּטְרוֹבִּיכָה. פטר זה היה לא אכר פשוט ולא אציל חשוב, לְבָלֶר היה בבית הפקודות שבכפר. זו היתה מלאכה נקיה וקלה לִשְׁפָרְנָסָה את בְּעֻלְיָה בכבוד.

זכות אבות עמדה לי, שאבוא לחסות בביתו של זה. פטר היה יושב רֶבֶוּ של יום בבית הפקודות על עבודתו, וּמַעֲמוֹ – בַּמְרָחוֹ של היהודי היהודי בכפר; ובשעות הקצרות שהיה שוהה

בביתו, היה נִטְפֵּל אלי ומראה לי פנים של חֶבֶה; ביחוד כשהיה שב מִבְּכֶם מן המרוח. מְחַבֵּב היה עלי את עבודת הצבא: כשתגדל – היות אומר לי – תהיה אופיצייר, ואפשר עוד גדול מאופיצייר; הרב תחנור, תִּלְלִים יעמדו לפניך מְתוּחִים, וצְדִיעוּ לפניך, תעשה נכורות במלחמה. תזכה להתיצב לפני הקיסר".

אנא היתה אחרת לגמרה: זו היתה שתקנית ואשה רעה. גם פטר בעלה, גבור זריו זה המושל על הכפר כלו, היות ירא מפניה בשעת פְּכָחוֹת כמפני "קִלְפָּה". ואשה רעה זו נתנה בי עיניה לרעה. "יהודוני" – כך היתה קוראה לי תדיר, והשם "יהודוני" היה יוצא מפיה בלִנְלוֹג גלוי מתוך שנאה כבושה.

בין תְּהַפְרוֹת, שנצטוו עליהם החטופים מאת פקדיהם, היו גם אלו: "שלא לדבר יהודית, שלא להתפלל תפלה יהודית, שיתפללו בכל יום תפלה ידועה לפני הצלב ושלא לְהִזְהָר ממאכלי מרפה".

על הראשונים היתה אנא מודקדקת עמי מאד; ועל האחרון היתה מסיחה דעתה ממני. היתה מאכילה אותי לחם זורעונים, פשוט, מפני צְרוּת־עֵינַי. יהיה מעשה, ונתנה לי בשר וּמֵאֲנָתִי לאכול. אז שפכה עלי כל חמתה ובקשה להתאונן עלי באוני שר המאה, אלא שִׁפְטָר מנע אותה מאכזריות זו. באותה עֹנָה נתפש בִּחְטָא זה חטוף אחד באותו כפר, שלא ידעתי עד היום החוא – יעקב שמו. יצא עליו הַנֶּזֶר לספוג עשרים מלקיות. וגזרה יצאה על כל החטופים, שיבואו לראות בענישו של חוטא זה.

ונורא היה המחזה: הביאו נער בן חמש עשרה; פושטים מעליו את בגדיו, משכיבים אותו פניו למטה, אחד יושב על רגליו, אחד על ערפו, שנים עומדים עליו זה כנגד זה והכילות וְרֹדֵן בידיהם. עשר פעמים הם צריכים להצליף עליו את ההכילות, כדי שיצטרף לעשרים.

הבטתי על פני השכוב והם הִנָּחִים כסיד. בשפתיו רחש

איזה לחש; אפשר שקרא אז „והוא רחום“,
הורמו החבילות. צעקה נוראה, דם... פצלות עור...
צעקות... מנין: אחת, שתיים, שלש... צעקה... השתתקות-
פתאומית... „שוב צעקה... שוב השתתקות... ארבע, חמש...
עמד!“

הפקיד חלק בחמלתו וטוב לכו את העונש לשנים, הואיל
והמוכה נתעלה. גישאו את יעקב לבית החולים ונכתב עליו, שהוא
תיב לקבל עליו עוד עשר מלקות לאחר שישוב לאיתנו...

באור: הַנֶּפֶת - נוקמות שחנו שם. - שֶׁלְקִינוּ - שֶׁנִּפְנוּ. - הַיּוֹרָה - הַדּוֹר
הַגָּדוֹל. - הַפֶּלֶן - בעל בית המרחץ. - הַהֶבֶל - הקיטור, החום. -
לְבָלֶר - פֶּהֶן, סוּפֶר. - מְרוֹחַ - בִּית־מִשְׁקָה. - מְדָסָם - שְׂבוּ
מַעַט. - מַתְּוָחִים - זָקוּפִים. - נִצְדִיעוּ - ירימו יד אל הַצֶּדֶעַ (וְהִקָּה)
לְאִית. כְּבוֹד. - מְבַחֲתִים - אִישׁ־שֶׁפָּרוֹן. - מְקַלְפֶּה - רוּחַ רַעַה, שֶׁד. -
לְגִלּוֹג - לֵעָג. - וְרָדִין - עֲנָפִים לְחִים. - לְהַצִּילָה - לְהַפֹּת. -

ג. תִּשְׁעָה־בָּאָב בְּהִיסַח מַדַּעַת.

— צא „לילות“ עם הסוסים! הא לך תרמיל זה; תמצא בו
מוזנות, — נצטויתי בערב אחד.

לקחתי את התרמיל ויצאתי עם הסוסים אל השדה הרחב,
החפשי, המשתרע ומטובע באפלולית הלילה. שם השתטחתי על
האדמה הטובה ועל יכולת הרך.

שוכב אני על האדמה הלחה ותולה את עיני בקפת השמים
הנמויה עלי. מסתכל אני בכוכב אחד קטן הנוצץ ממולי, ולבי
אומר לי, שגם אמי הטובה מביטה עכשיו באותו כוכב, נזכרת
בי—ובוכה... ומתחיל גם אני בוכה. כן מסתכלים שנינו בנקודת
אור אחת, מסתכלים ובוכים... ושומע הלילה, ושומעים הכוכבים...
וְהָרִי גַם מְנִי־הַלְבֵנָה מְצִיץ אֵלַי שֶׁם מִשְׁפּוֹלֵי הַרְקִיעַ—פָּרִי לוֹ שֶׁאֵבֵא
עומד בשעה זו לפני ביתו ומקדיש את הלבנה. ורוח קליל

גושבת עלי פתאם ולוחשת לי דבר-מה באוני. דומה שהיא מביאה לי בכנפיה איזו נחמה ממרחקים... ואני נרדם מתוך מחשבות גונות-נעימות...

איזה קול העירני משנתי. דומה היה זה לקול-בוכים; נודעועתי. והקול הולך ומשתפך... קול רך וצובת בלב... וכאלו מתבונן הוא ישר אלי. קמתי בהרדה והתחלתי מתקרב אל המקום שהקול יוצא משם. ומסביב ומלמעלה ומתחת חשך; הירח כבר שקע, הבוכים כאלו סגרו עיני האור שלהם ונרדמו; והקול משתפך בנגון עצוב... אני מבחין כבר מלים:

„פי יודע יי דבר צדיקים, ודבר רשעים תאבד“.

סר פחדו, ועל מקומו בא תמהון: מהיכן מלים אלו כאן בגלות? באתי לידי ספק, שמא אין זה אלא חלום.

לפה רגשו גוים, ולאפים יהנו ריק?..

מושכני הקול... יהי שם מי שיהיה – רוצה אני להצטרף

אליהם. התחלתי גם אני קורא בקול: יתיצבו מלכי ארץ...

נפסק הקול – שעמט צעדים אני שומע.

– מי שם? – שואל קול בשפת יהודית.

– אני! ומי שם?

– אנחנו! – עונים כמה קולות בבת אחת.

– המופים?

– המופ?

מתוך שאלות נפגשנו. אלה היו שלשה המופים, מן הנמצאים

בכפר רחוק מכפר מושבי; ואנכי לא הייתי נפגש עמם. בלילה

זה יצאו גם הם למרעה „לילית“ עם סוסי בעליהם ונגדפנו יחד

לעמק זה: הגדול שבהם – יעקב, הידוע לי משעה שספג מלקיות

והשנים הנשארים – שמעון ודאובן.

יעקב נלקח מביתו „מלא וגדוש“ בתורה. כלנו כבר שכחנו

את חשבון הימים. אבל יעקב זה היה נוהג השכון בימות השנה,

עד שלא אבדו לו אף אחד מן החנים; ובימי חג ומועד היו מתאספים לעמק זה. ועל פי חישובנו של יעקב חל תשעה באב באותו לילה ונקבצו לכאן כמנהגם:

— אם כן — אני עומד עליהם בשאלה — תהלים זה, שאתם אומרים, מהו? מוטב שתאמרו קינות!

— קינות אין אנו יודעים על פה — באר לי יעקב — יודעים אנו רק איזה פרקי תהלים על פה, ואותם אנו אומרים בכל החנים. אבל בעקרו של דבר, כלום המלות עיקר? בין כך ובין כך הרי המלות לשון הקדש הן! העיקר היא הפנייה; כך לפיכך אבא, עליו השלום: הכל הולך אחר כונת הלב: רצונך — הרי פרושו של „למה רגשו גוים“ — „אתה בחרתנו מכל העמים“; רצונך — „איכה ישבה בדד“!

הצטרפתי אל העדה הקטנה והתחלנו שוב את הפרקים הראשונים של תהלים, שנתקנו כאן במקום קינות. לסוף הצעתי שנאמר „על נהרות בבל“, שידעתי על פה:

ועדה של ארבעה יהודים קטנים עמדה בעמקו של כפר גדה, נסתרת בין הרים מסביב ומקפה בצל הלילה, וקראה מעמק הלב:

על נהרות בבל נשם ישבנו, גם בָּכִינוּ בְּזִכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן ...
קראנו, ישבנו גם בכינו בזכרנו את אשר עבר עלינו — ואת המקום שאנו שרויים בו...

פ א ו ר : לִילִית — כך קוראים להליכה עם הסוסים למקום מרעה בלילה. —
צִיָּבָה — לוחץ בציבת. — לְהַצְטַרֵּף — להתחבר. —

המורה מציע לתלמידים לכתוב הרצאה על דבר הילדים החמישים, ידיהם וענייהם על אמונתם. שם ההקדמה:
הַנִּבְחָרִים הַקְּטָנִים.

החומטים.

היא יושבה ותופרה ומאחה הקרעים -
 וצלצלי קולו בנפשה בבלעים ;
 היא יודעה : כל צלצול-ברוב נשא ערבות ;
 אשריה - בודאי לה עמדה וכות אבות ,
 כי ילד שעשועים כמחוג ילדה !
 אשריה - ואוי לה , כי אין לאל ידה
 לגדלו כראוי לו ... הנה את מעילו
 היא מתקנה ומלאי על גב מלאי היא מנחת
 וכבר המעיל קצר וצר הוא בשבילו -
 והחרף ממשמש ובא - היא נאנחת .
 מסתכלה בפניו - מה ריו , מה חורו ,
 אצבעותיו . כה דקות , גם גופו כה חלוש ;
 מה רבו החלים הקשים שעברו
 מאז יום הולדו על גופו החלוש !
 לא אחת ופרפר בין חיים ומות ,
 היא סבלה , נלחמה - ותמלט יחידה ;
 ועתה - הנחמד ! - הוא יושב בצדה
 ועוסק בתורה - ואזנה קשבת
 ונפשה שואבת את קולו הנעים ...
 ויורדה המחט ועולה למעלה
 ושוב יורדה ודוקרה וחורקה בנהימה ...
 ותחרד האשה - היא נזכרה בבעלה :
 מדוע לא שב עוד - ובכר אתא לילה ?

„קח, נטע'לה, קח פרוסת לֶחֶם — אָמְרָה —
 וּסְעֵדָה לְבָךְ לַעֲת־עָתָה". „לא, אָמָא,
 אַחֲכָה לֹא־בֹא" — לָהּ הַחֲזוֹר נְעִימוֹת,
 וְשׁוֹב הַתְּחִיל לֹמֵד וּמַעֲיֵן בְּגִמְרָא.
 מַה יִּקְרֹוּ לָהּ, מִתְּקוֹ מְלִיו הַחֲמִימוֹת!
 מִמֶּתֶק וְחֵם כָּל נִשְׁמָתָה נִמוּגָה —

הַדִּלֵּת פֶּרֶשׁ נִפְתָּחָה, נִסְגְּרָה.
 „הֵם הוֹלְכִים! הֵם בָּאִים! הֵם הוֹלְכִים!"... הוּא קָרָא.
 הַתְּחִלְחֵלָה דְּבִשָּׁה וְתַחֲזוֹר: „אַלְקָנָה!
 מַה קָרָה? מִי הוֹלֵךְ? ... הֵחֵס פִּים! — הוּא עָנָה
 בְּצַעֲקוֹת־אֶעֱלֵ נִשְׁמָתָה הוֹרָה בְּיָדוֹ —
 מִדְּחֹק רִאִיתִים ... הִ"מְלָשִׁין" וְאִישׁ זָר עַל יָדוֹ"..
 צַעַק וְרָץ בַּחֲדָר בְּמִטְרָף בְּדַעַת,
 בְּנִשְׁמָתָה הַחֲזוֹק, לֹא יָדַע מַה יַּעֲשֶׂה,
 אֵן יִפֹּן—וַיֵּשֶׁב, וַיִּקָּם ... וַדְּבִשָּׁה
 נִתְאַבְּנָה בְּנִדְרָגַע וּמֵאוּמָה לֹא חָשָׂה
 וּמֵאוּם לֹא הִבִּינָה ... וּפְתָאם הַעֲמִידָה
 קוֹל זְוָעָה וְתַפֵּל עַל יִלְדֵּה־חִידָה
 בְּזִרְעוֹת נְשִׁיּוֹת, וְתֵאֱמָצוּ לְלִבָּבָה
 בְּכַח, בְּכַח — „לֹא אֶתֵּן! שְׁלִי הוּא!"
 לֹא אֶתֵּן! ... וְנִכְוָנָה לְקֶרֶב הִיא נִצְבָּה.
 וְנִשְׁמָתָה נִדְּחָה וְעַל פָּנָיו צִלְמוֹת,
 רַק הַעִיף אֶת עֵינָיו אֶל אָמִי, אָבִיהוּ..
 נִידַד אֲלֻקָּנָה בַּחֲדָר וַיִּתַּע:

אי מפלט? אי מחבא? אי חור, קרן-נוית?
 מתחת לרצפה? מפעל לתקרה?
 בית-שכן? לא יועיל! לא יועיל! — ולפתע
 על פני דבשה נפלה נהרה ותקרא:
 בפרנא!... יש עצה: במת אותו נעשה!..
 נשכיבו לארץ ושחורים נכסה...
 גר גדליק... במת נספידהו... "ובעודה
 דוברת ושניהם התחילו בעבודה:
 בודגע ונטעלה שכתב מחות
 לארץ בכתנתו ומטלית שחרחורה
 את גופו הליטה וגר למראשותיו,
 לא אור, כי צלמות יפזר סביבותיו —
 ודבשה בתקף אוהרה לו קוראה:
 "אל תנע כל אבר! אל תשאפה רוח!"
 עוד רגע — ותהי אנדלמוסיה בחדר:
 צבא בלים נפוצים לקרקע בלי סדר,
 הספסל אפרקדן, השלחן — באלבסון,
 וערשו של נטעלה פרוקה ופרועה
 ועל כם לפניה, פעדרי האסון,
 צנצנות עם שירים של סמי רפואה
 וכחם פלו התכווה — ונבהלו שניהם,
 האב והאם, ממעשה ידיהם;
 גל שחור זה... מה זה?.. גר דולק על ארץ...
 שם נטעלה מוטל... הם אותו מבכים —
 מה אתם?... אימו? למי הם מתכים?

וקול נאקת פרא מגרונם התפרץ —
האב ספק בפיו, התמוגג בדמעות,
האם בילל מר על ברביה נפלה
ותיבב תמרורים, ותקם מול וועות,
ויהי מלא החדר חדרה ויללה — — —

* *

*

הם באו, ה"מלשין", החוטפים, הם באו.
בהמולה ורעש פרצו פנימה — ויקפאו ...
המות הקר טפח בפני החיים!
ושני האמללים — כמו צלו להבות
את בטורם, כמו חתכו את מחם חרבות ...
אמעוה-עין אחד — ותקרש לשונם — —
ויבכו את מתם ויתנו אסונם
בטענות יללות, השתפכו מפיהם —
ויהי גם לא-אמת גם אמת בבכייהם!
ויהי רגע אפל במנות ונורא,
ויאריך הרגע ירחים ושנים!
הם פרפרו תלזים על פני תהום שחורה —
הם דמו, שערוותם כבד הפכו לבנים ...
ופתאם — הנה יצאו מבלי דיבר דבר;
קול צעדים בפרוזדור, האמנם כל עבר?
או נמשכו רגעי הפחד, נמשכו — —
הכל שך מסביב, גם הם כבד שוכבו,
ופניהם נהרו; התעוררה דבשה

ראשונה וקמה, לחלון נגשה,
 מרחוק, ואחר-מקרוֹב השְׁקִיפָה:
 „אין איש-אמרה-הִלְכוּ לָהֶם“. גם אֶלְקָנָה
 או נגש לחלון, ודְּבָשָׁה הוֹסִיפָה:
 „הם שוב לא ישובו; הִלְוִי יִרְדּוּ דוֹמָה!
 רֵאָה, בָּעֵת לָנוּ בֶן חֹדֶשׁ לַתְּשׁוּבָה“.
 ולנְמַעֲלָה פָּנָתָה: קום, נְמַעֲלָה, קוֹמָה!
 בְּכָר הִלְכוּ וְלֹא עוֹד יִבְאוּ הַרְשָׁעִים...
 אין תְּנוּעָה, אין תְּשׁוּבָה-„מָה וְאַתָּה? הַתִּישָׁנָה?
 הַקִּיצָה! .. הוּא יֵשֶׁן לוֹ, בְּנִרְאָה“ — צַחֲקָה
 וְתַכְרָךְ וְתַסֵּר הַמַּטְלִית — — עֵינִים!
 כְּמִרְאָה הַפֶּלֶד מְרַאֲיֶהוּ — וּבִזְעָקָה,
 אֶת גּוֹף נְמַעֲלָה תַפְשָׁה הַנִּידָה, הַנִּיעָה —
 הוּא מֵת!! — צַרְחָה נִזְרָאוֹת — הוּא קוֹפֵא!
 הוּא קר! מִהֲרָה, הוּי, חוֹשָׁה, הַבִּיָּאָה דְּרוּפָא!
 הוּא מֵת!! וּבִשְׂאֵגַת לְבִיָּאָה
 הַחֲנִפְלָה עַל יִלְדָּהּ וּבְכָל תַּמְצִית בָּחָה
 מְשַׁכְּתָהּ, לְחֻצְתָּהּ בִּבְיִין זְרַעוֹתֶיהָ —
 וְתַפֵּל לָאָרֶץ — — —
 וּכְשׁוּבָה לְתַחֲיָה
 וְתֵרָא אֲנָשִׁים לָהּ זָרִים סְבִיבֶיהָ —
 בְּמוֹ זְכָרָה, לֹא זְכָרָה מָה-נִשְׂאָה קוֹל! „אַתָּם!
 גּוֹלָנִים, רַצְחָנִים, אֶת יִלְדֵי הַמָּתָם ו'
 וְתִקְפֹּץ עַל בָּלָם בְּאַגְרוֹף וּקְלָלָה,
 אֵךְ כְּשֶׁלּוּ בְּרַבִּיָּה וְאַרְצָה צָנְחָה.

אז פֿרֿיצה בֿבֿכֿית תֿמֿרורים וצֿוחה :
אנכי המתיו, אנכי, אמללה ! —

פֿאור : מאַה - מחֿרת. - פֿל צלֿצול - קרוב נשׂא עֿרבות - מכל צלצול קול
עולה מלאך השמיכה. - פֿתר נא - חכה נא. - פֿטלית - חתיכת
ארג. - אַדֿרבלמוסֿיה - איֿפֿר. - פֿאלקסֿון - עומר לא־ישר.
עקים. - טֿפח - חֿפה. - וַתֿקֿרשׁ - קפאה. - וַיִּתֵּנוּ - ספרו. - שֶׁךְ -
שקט. - דומה - נָקֵר. - פֿלֿך - פֿלֿדה, ברזל פֿקֿשה (mitais). -
המתם = המתם.

כתבו את תֿכן הפואמה (שיר־ספורי) הזאת בֿספור.

אַיִדוֹ שׁוֹא נַע וְאַיִדוֹ נַח?

א) פֿל שׁוֹא בֿראשׁ תֿפֿלה הוא נַע : שִׁמַּע, בְּנִי ; פֿל שׁוֹא
מִרְכָּב הוא נַע : עֲלֵה חֶסֶד וְאַמֶּת ; הַשׁוֹא הַשֶּׁנִּי מִשְׁנֵי שׁוֹאִים
הַבָּאִים בְּאִמְצַע תֿפֿלה הוא נַע : מִשְׁפָּנוֹת יַעֲקֹב ; פֿל שׁוֹא אַחֵר
תֿנוּעָה מִרְכָּבַת (גִּדּוּלָה), שׁוֹאֵן עָלֶיהָ גְּנִיָּה, הוא שׁוֹא נַע וּמִפְּנֵי
שִׁתְנוּעָה מִרְכָּבַת צְרִיכָה לְבוֹא בַּתְּכֶרֶת פֿתוּחָה : שִׁמְרוּ, יִדְעוּ,
יֵאֱכֻלוּ.

ב) פֿל שׁוֹא בְּסוּף תֿפֿלה הוא נַח : בֶּן תָּמָר ; פֿל שׁוֹא תָּבֵא
אַחֵר תֿנוּעָה גְּנִינִית הוא נַח : יִבְעֵימִי, יִכְלִינוּ, תִּכְתְּבֵנָה ;
הַשׁוֹא תֿראשׁוֹן מִשְׁנֵי שׁוֹאִים בְּאִמְצַע תֿפֿלה הוא נַח : יִלְמְדוּ,
יִחַדּוּ ; פֿל שׁוֹא אַחֵר תֿנוּעָה פֿשוּטָה הוא נַח : תִּלְקַח, גְּפִי־שִׁי,
תִּפְּשִׁי, תִּכְרֶמָּה, וְלִהְבִּדִּיל מִן הַפֿעַל בְּעֶבֶר גִּסְמֶרֶת (תָּבֵם)
הַכְּמָה, שִׁתְחִית מְנַקֶּרֶת בְּקִמִּין גִּדּוּל וְהַשׁוֹא שׁוֹאֲכֵרֵיו הוא נַע.
ג) עֲגָה א) : וְיוֹצֵא מִן הַקִּלְל הַאֲחֵרוֹן אִם הַשׁוֹא בָּא בְּאוֹת תֿראשׁוֹנָה מִשְׁנֵי
אוֹתוֹת דּוּמֹת הוא נַע גַּם אַחֲרֵי תֿנוּעָה פֿשוּטָה : הִנֵּנִי,
צִלְלוּ, כִּי לֹא הָיָה נַח, לֹא הָיָה מְרֻשׁ בְּמִבְטָא : הִדְנִי צִלְלוּ
הָיָה נִקְרָא כִּמּוֹ : הִנֵּי, צִלּוּ.

ה' ע'ר ה' ב': צ'רף לה'דיל בין פ'על ע'ר נס'תרת: ש'מרה, ו'קרה.
ק'ררה, ש'פא הפ'על ק'ק'רד בק'מץ ג'דול ו'השנא ש'אח'ריו ג'ע.
וב'ן צ'ויר-בק'שה ל'חידד. או ש'ם הפ'על: ש'מ'רה נ=מן ש'מ'ר.
ו'ק'רה נ= ו'כ'ר. ל'ק'ר-רה נ= ל'ק'רב, ש'פא הפ'על ק'ק'רד בק'מץ.
ק'שן ו'השנא ש'אח'ריו ג'ח.

ה' ע'ר ה' נז: בק'מץ בק'שן ק'א ל'רב בק'מץ ה'ח'לם ש'נת ש'ט: ק'-ל.
ע'צ'מי, ג'ד'לו, ח'ק'ד', ק'ת'ד'ם, ח'פ'ל'י, כ'ן כ'ל, ע'צ'ם.
ג'ד'ל, ח'ק, כ'ת'ב, ה'פ'ש.

נ'קד א'ת ה'פ'רק ה'ק'ד'ם, ה'ל'ק כ'ל מ'ל'ה ל'ה'כ'רות ו'ב'ן א'ת כ'ל ל'ק'צ'
א'ם ג'ח ה'וא א'ו ג'ע.

ה'מ'ת'מ'יד.

ע'וד י'ש ע'רים נ'כ'ח'ד'ות ב'ת'פ'וצ'ות ה'ג'ז'לה,

ב'ה'ן י'ע'ש'ן ב'מ'ס'ת'ר ג'ר'נו ה'י'ש'ן,

ע'וד ה'ות'יר א'ל'ה'ינו ל'פ'ל'יט'ה ג'ד'ולה,

נ'ח'ל'ת ל'ח'ש'ת ב'ע'ר'מת ה'ד'ש'ן. —

ו'ב'צ'את'ה י'ח'י'די ל'ע'ת'ות ב'ל'י'לה

ב'א'חת מ'א'לה ה'ע'רים ה'ב'ר'וכ'ות,

ב'ש'ע'ה ש'נו'צ'צים ב'וכ'בים מ'ל'מ'ע'לה,

ה'ד'ש'א'ים מ'ת'ל'ח'ש'ים ו'מ'ס'פ'רות ה'רו'ח'ות,

ו'ש'מ'עו א'ז'ני'ה מ'ר'ח'וק ק'ול ה'מ'ה,

ו'ראו מ'ר'ח'וק ע'י'ני'ה א'ור נ'וצ'ץ

ב'ח'ל'ון, ו'ב'ע'דו — ד'מו'ת א'דם, ה'ד'מ'ה

ל'צ'לו ש'ל מ'ת, מ'ה'נו'ע'ע, מ'ת'רו'צ'ץ,

ב' א'ור: י'ע'ש'ן — ד'ז'ל'ק ו'מ'ע'לה ע'ש'ן. — ג'ר'נו ה'י'ש'ן — ג'ר ה'ת'ורה. — ל'ח'ש'ת —
ב'וע'רת ק'צ'ת.

מִתְרוֹצֵץ, מִתְגֹּדֵד, וְהַמִּית הַגִּיזָן נִכְאִים
תִּנְשָׂא עַל גִּבְכִּי הַשֶּׁקֶט עָדִידָה —
אִז מִתְמִיד בְּאַחַד מִבֵּיתִי הַכְּלָאִים
מֵאַחֵר בְּנִשְׁף — תִּרְאִינָה עֵינֶיךָ.

בְּבֵית הַהוּא, בֵּין הַכְּתָלִים הָאֵלֶּה
לֹא יוֹם — כִּי שֵׁשׁ שָׁנִים עַל נִפְשׁוֹ עָבְרוּ;
פֹּה בְּכֶרֶה יִלְדוֹתוֹ, בְּחֶרְוָתוֹ גְּמִלָּה,
וּפֹה כָּבוּ עֵינָיו וּפְנֵי חֲרוּ.

לֹא יוֹם — כִּי שֵׁשׁ שָׁנִים, מֵאִז הִסֵּב פָּנָיו
אֶל עֶבֶר הַקִּיר בְּמִקְצֵעַ הָאֵפֶל,
גַּם קָרָן אֹרֶךְ אַחַת לֹא רָאָה מִלְּפָנָיו,
מִלְּבַד קוֹרֵי שְׁמֵמִית וְטִיחַ קִיר תָּפֶל.
רָעֲבוֹן, לֹא-שָׁנָה, מִקְּבָשָׁר, רְיוֹן פָּנִים —
מָה הֵמָּה כִּי יוֹשִׁים אֲלֵיהֶם לִבְכוּ?
הַטָּרֶם הוּא יָדַע אֵיךְ לָמְדוּ מִלְּפָנִים?
הַטָּרֶם הוּא יָדַע כִּי סוּף כְּבוֹדוֹ לָבֹא?

מֵאִז קָנָה מְקוֹמוֹ בַּפִּנָּה, לֹא רָאָה
כָּל בְּחֹר וּפְרוֹשׁ בָּבֹא וּבִצָּאתוֹ;
וְאֵף גַּם הַשְׁמֵשׁ לֹא כִּוֵּן הַשְּׁעָה
מִתִּי הוּא בָּא, מִתִּי יָשׁוּב אֶל בֵּיתוֹ.

וְהַמִּית הַגִּיזָן נִכְאִים — קוֹל הַמִּית מֵלֹאֵת עֶצֶב. — גִּבְכִּי הַשֶּׁקֶט — תְּהוֹם הַדִּמְמָה. —
מִבֵּיתִי הַכְּלָאִים — מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, שְׁלוֹמוֹי הַתְּלִמּוֹדִים וְיוֹשְׁבֵי בֵּית הַתְּמִיד כְּלֹאִים. —
בְּכֶרֶה יִלְדוֹתוֹ — חֵדֶל לַהֲיוֹת יָלֵד וְיָחִיד לְבַחֲרוֹ. — בְּמִקְצֵעַ — בַּפִּנָּה. — טִיחַ קִיר
תָּפֶל — טִיחַ תָּפֶל (שֶׁאִינוֹ מְרַבֵּק הִטָּב) שֶׁעַל הַקִּיר. — מִקְּבָשָׁר — רְיוֹן בָּשָׂר. —
פְּרוֹשׁ — בַּעַל-אִשָּׁה, הַמְּקִדֵּשׁ עָתוֹ לַתּוֹרָה. — לֹא כִּוֵּן — לֹא יָדַע בְּדוּק. —

השחר, הלבנה או חשבת הלילה
רק המה לבדם מועדיו ידעו,
כי גם אור החמה הברה מלמעלה
לא ידע דרכיו ולא שופהו.
בשחר, בשחר בטרם יכירו
"בין תכלת ללבן, בין ואב ובין פלב",
עת מן האפלה החרישית יוהירו
כל בוכבי הבקר, צבא רבבות אלה;
עת גרי העיר אחרית שנתם ינומו,
לא ירגיו את רבצם גם קול שכוני קרא,
ובטרם מקדמי אשמורות יקומו
התגבר כארי לעבודת הבורא —
או יעור הנער משנתו הקצרה
יתלבש בחשכה ורק אל פנתו.
וצעדה נחפזת ממשעול הגנה,
בה ילך ההלך עד בית הישיבה,
רק אנו הרוחות השמות תשמענה
ועין הבוכבים צופיה הנתיבה.
או יש אשר ירקד בשמן לקראתו
הרוח הפוחז משפעת התכלת,
ושם לו בחלקות וסלסל פאתו,
יפתנו באתר, יפיח הזללות.
ושמורות שמי עיני הנער תדבקנה,

שופהו — ראהו. — מקדמי אשמורות — המשיכמים לקום באשמורת הבקר.
ושם לו בחלקות — ודבר אליו דברים טובים. — יפיח הזללות — מדבר אליו דברי שובבות.

בְּמִי רַחֲמִים תִּשְׁאַלְנָה: חַנּוּנוֹ, אֲחִינוּ!
עֵינֶיהָ הַשְׁחֹרֹת—תַּחֲתֵינוּ תִּמְקְנָה.
עִפּוֹת אֲנַחְנוּ, כִּי עָמְדָה נִלְאִינוּ.
יוֹם תָּמִים, יוֹם קִיץ הוֹנֶטָה אוֹתָנוּ.
וְאַשְׁמוּרָה בְּלִילָה—יִגְעֵנוּ אֲחִינוּ!
שׁוֹב שָׁכַב וְתַנּוּחַ וְנַחְנוּ גַם אָנוּ,
עוֹד טָרָם יִשְׁנָה הִי הַחֲלָף בַּחֲנוּ. —
אֵךְ פְּתָאם יַעֲבִיר הַנֶּעַר אֶת יָדָיו
הָרוֹחוֹת עַל שְׁמֵרוֹת שְׁתֵּי עֵינָיו הַדְּבָקוֹת
בְּמַגְרֵשׁ הָרְהוּרִים—וּבֵת קוֹל צִעְדָיו
הַתְּכוּפִים תִּשְׁמַעְנָה הָרְחוּבוֹת הָרִיקוֹת,
אִזּוּ יִרְדּוּ הָרוּחַ אֶל יָרֵק הַנֶּנְה,
הוּא לַחֵשׁ, הוּא מִפְּתָה בְּקוֹל דְּמָמַת דְּקָה:
רְאֵה, עֲלָם חֲמוּדוֹת, מָה עֲרָשִׁי רַעֲנָנָה!
הַתַּעֲנַג בְּטָרָם רֵאשֶׁתָּה נִמְקָה".
גַּם נַחְנוּ יִשְׁנִים—יְדוּכְבוּ בַּחֲלוּמָם
עֲשָׂכִים וּדְשָׁאִים מְאֹרְבֵּעַ הָרוֹחוֹת,
וְגַם הַכּוֹכָבִים יִרְוּמוֹן מְמֹרָמָם:
יִשְׁנִים אֲנַחְנוּ בְּעֵינַיִם פְּקוּחוֹת".
וְרִיחוֹת חֲצִיר־גִּנּוֹת עֲרָבִים יָבֹאוּ
מֵאֲלֵיהֶם בְּנַחֲרֵיוֹ, יִשְׁקוּהוּ שְׁכָרוֹן,
וְנִפְל גַּל רוּחַ מֵאֲלָיו אֶל פִּיהוּ—
וְרוּחָהּ גְּדוּלָּה בַּחֲזוֹה, בְּגֶרֶן.
אִזּוּ יִרְחִיב הַנֶּעַר אֶת פִּיהוּ וְשִׁאָהּ,
וְהִרְחִיב אֶת מִפְּתָח פִּתְּנָתוֹ הַפְּתוּחָה,

וּבָאִישׁ שֶׁהָסִיעַ אֲבָנִים וַיֵּצֵא,
 יִבְקֹשׁוּ וַיַּחֲנֶנּוּ כָּל קִרְבָּיו מִנוּחָה.
 וְשָׁלַח לָרוּחַ אֶת יָדָיו בְּלִי כַחַ
 כְּמִבְקָשׁ: קָחֵנִי, הָרוּחַ, שְׂאֵנִי!
 נִעֻפָּה מִזֶּה וּמִצָּאֵנוּ מְנוּחָה.
 פֹּה צָר לִי הַמָּקוֹם, פֹּה עָיִף הַגֶּנִי!
 אֶךְ חֲבִטָּה גְדוֹלָה בְּמִשְׁוֹכֶת הַגֶּנֶה
 מִזְבִּירָה לְנֹעַר כִּי סָר מִן הַנְּתִיבָה,
 וְזָכַר חֹבְתּוֹ וְזָכַר הַפֶּנֶה,
 וּבָנָם מִן הַחֲמָא יָנוּם בֵּית הַיְשִׁיבָה...

בַּיְשִׁיבָה הָרִיקָה דְּמִיָּה קְדוּשָׁה
 וּבִלְע הַנֹּעַר הַקֶּדֶשׁ רֹאשׁוֹנָה,
 כִּי שָׁם בְּמִקְצֵעַ יַחֲבֹ לוֹ שְׁלֹשָׁה
 חֲבָרִיו, שָׁרְעוּ לוֹ יוֹם בָּאוּ הֵנָּה -
 גֵּה דִלֵּק, עֲמֹדוֹ וְסִפָּר תִּלְמוּדוֹ;
 וּבָחַס עַל הָרִגְעִים הַקָּלִים לְנוֹעַ
 יִמְהַר אֶל רָעִיו וַיַּחֲלֵל לְמוֹדוֹ,
 וּבִצְמָדוֹ - יַעֲמֹד בְּמִסְמֵר תִּקְוָה.
 יוֹם תָּמִים, חֲצִי לַיְלָה מִמָּקוֹמוֹ לֹא יָמִישׁ,
 שָׁם יֹאכַל לָרַעֲבּוֹ אֶת פֶּתוֹ הַשְּׁחֹזָרָה -
 וּמִי אֶתָּה, שְׂמִיר, מִי אֶתָּה (חֲלָמִישׁ)
 לִפְנֵי נֹעַר עֲבָרִי הַעוֹסֵם בַּתּוֹרָה?

חֲבִטָּה-הַבָּנָה. - וּבִלְע הַנֹּעַר הַקֶּדֶשׁ - וַיִּפְרֹעַ אֶת הַרוּמִיָּה הַקְדוּשָׁה. - שָׁרְעוּ
 לוֹ - שָׁהִיוּ לוֹ לְרֵעִים. - שְׂמִיר-אֵבֶן יִקְרָה, קֶשֶׁת מֵאֵר. - חֲלָמִישׁ - סֹלֶעַ חֹק. -

הוֹי, הוֹי, אָמַר רָבָא, הוֹי, תִּנּוּ רַבָּנִין!...
 הַשְׁחַר, הַנֶּגֶה וְרֵיחַ הַשָּׂדֶה
 הַתְּעוֹסָפוּ כְּעוֹף וַיִּמְחוּ כְּעָנָן;
 הָאֶרֶץ וּמְלָאָה נִשְׁכַּחָה, אֲבָדָה.
 הָאֶרֶץ וּמְלָאָה—פֹּה, פֹּה בַּמִּקְצֵעַ
 וְשִׁמְשׁוֹת כַּפְּדָּבֵד לָרֹב פֹּה תוֹרַחְנָה...—
 וּמִלֵּא תַעֲצוּמוֹת הַנֶּעַר יָנוּעַ,
 וְעֵינָיו כְּשֵׁתִי גִחְלִי אֵשׁ תִּתְּלַקְחָנָה.
 וַיֵּאָדָם הַקָּדִים, הַשֹּׁמֵשׁ יֵצְאָה
 הַקִּיָּצָה הָאֶרֶץ הַשְׂמֻחָה וּמְאִירָה,
 מִצְּהָלוֹת צִפְרִים הָרוּחַ נִמְלָאָה,
 כָּל חַי וְצֹהֵל פָּנִים, כָּל פֹּה אָמַר שִׁירָה.
 גַּם בָּנֵי הַיְשִׁיבָה כִּילָדִים רְחוּצִים
 הָעוֹלִים מִרְחָצָם אֶל חֵיק אִמּוֹתֵיהֶם,
 בֵּין זָבִים וּמְאִירִים יִבְאוּ חִלּוּצִים
 בְּגִמְרוֹת אֲרָבוֹת אֶל שְׁלַחְנוֹתֵיהֶם;
 וְכֻלָּם כְּאַחַד תּוֹרָתָם יִחְלוּ,
 יִנְעֲרוּ בַחֲוָרִים כְּגוֹרֵי אֲרָיוֹת,
 יִתְחַנְּנוּ יִרְנְנוּ וְכִמּוּ יִתְפַּלְּלוּ
 וַיִּזְמְרוּ לְאֹדְנֵי כָּל קָרֵב וּבְלִיּוֹת.
 מִחוּץ עַל מִשְׁקוּפֵי חִלּוּנֵי הַיְשִׁיבָה
 הַדְּרוֹד תַּעֲרִיר קִנְיָה—בְּנֵיהָ הָרַפִּים
 לְתַנּוֹת תַּהֲלֵת הַשֹּׁמֵשׁ הַנְּדִיבָה,
 אֶת אֲדָבָת פְּרוּגָה בְּיוֹשְׁבֵי מַחֲשָׁפִים; —

וכנחל אֲדָנִים וְשִׁטְפוּ הַחַיִּים,
 יִצִּיפוּ הָאָרֶץ, הַיָּקוֹם וְאֶנְפִּין —
 יִשְׁבִּיעַ אֶת עֵינָיו מִי בְּעַל עֵינָם!
 יתַעַנֵּג מִי אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאַפּוֹ!
 אֶךְ אֶחָד הַנַּעַר מִמְּקוֹמוֹ לֹא יָמִישׁ,
 מֵאַחֲרָיו וְהִלָּאָה הַחַיִּים, הָאוֹרָה —
 וּמָה אַתָּה, שְׁמִיר, מָה אַתָּה, חֲלָמִישׁ,
 לִפְנֵי נַעַר עֲבָרִי הַחוֹשֶׁק בַּתּוֹרָה!

כֹּה יַעֲמֹד הַנַּעַר יוֹם עַל מְקוֹמוֹ
 מֵאֹז אֹזֶר הַבֶּקֶר עַד רֹאשׁ הָאֲשֻׁמּוּרָה,
 כִּי חֶלֶק יִחְלַק לִירוֹת אֶת יוֹמוֹ:
 הָאֶחָת לְאַרְבּוֹ, הַשְּׁלֹשׁ לַתּוֹרָה;
 וּכְבוֹדֵד נְזִיר־רַעִים אֲסִיר אֶל פְּנֵתוֹ
 יַעֲמֹד הַנַּעַר לְבֶן פָּנִים קְמוּט מִצַּח,
 וַיֵּצֵר בְּנִמְרָא אֶת מְלֹא כָּל נִשְׁמָתוֹ
 וַיֵּצֵר—וַיִּסְגֵּר בְּעֶדּוֹ לְנֶצַח.

הוֹי, תִּנּוּ רִבְּנָן... מִי יֵדַע יָדַע
 אִם לֹא, כִּי אֶקְרִיבָה אֶת נַפְשִׁי וּמֵאֶד
 עַל מִזְבֵּחַ הַתּוֹרָה, אוֹ מִן הַמִּקְצֵעַ
 אֶתְרוֹמֶם וּמְלָאָה הָאָרֶץ כְּבוֹדִי!
 הוֹי, תִּנּוּ רִבְּנָן... גַּם רַבִּי עֲקִיבָא
 עַד שְׁנַת הָאֲרֻבָּעִים רִיק הָיָה וּבָעֵר,
 וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּית הַיְשִׁיבָה

ויהי גם לעמו—ואני עודני נער"...
 .אדני, קח מה תקח! את חלבי ודמי.—
 נשבעתי בך ובתורתך הקדושה,
 אם אחשוך ניד טפתי ולקולי יהי דמי,
 אם אמוש ממקומי, מקצעי אטושה,
 אם ידע לבבי מרגע ולעיני
 שנת אתן—עד צמאי לדברך אשברה!
 השחר יעירני, חצות ליל תישנני
 עד אגמר הש"ס וחכמתי בתורה.—
 ובכן—אמר רבא..." ומלא עו נעלה
 קול צלול יעזע האויר בסערה.—
 במדמה לי שם על הארון מלמעלה
 בשחוק צדיק תמים הופיעה נהרה,—
 השכינה תתענג על הכל פי תינוק...
 אז אולי היא תלעג לקרבנותיה
 הקברים חיהם במחשך בצינוק,
 המסרים בגבורה את נפשם עליה?...

ותשקע השמש ותתרד במצולות,
 ויעל הנגה מראשי הכרובים;
 עוד יותר ימכו ישובו הקולות
 במשק הדבורים, בהמית הזבובים.
 השמש המקנה בא, החריש ההגים
 לתפלת המנחה. התפלה במרוצה

נִמְצְתָה. בְּחֹרֵי הַיְשִׁיבָה נִמְצְאוּ
 נִשְׁמָטִים לְבָרִיחַ הַחוּצָה, הַחוּצָה...
 הַחֲרָשָׁה, הַשָּׂדֶה--בְּמָקוֹם שֶׁתִּצְהַלְגָה
 גַּם עֲצָמוֹת דָּבָאוּ לֹא יָדְעוּ עַל־מִים;
 אֶל מִזְרֵד הַגְּבֵעָה--בְּמָקוֹם שֶׁתִּגְדֹּלְגָה
 שׁוֹשְׁנוֹת עֲנָנוֹת וְתַפּוּחִים אֲדָמִים...
 מַה יִּרְחֹב הַלֵּב וְמַה תִּשְׁאַף הָרֹאשׁ!—
 הָרוּחַ כְּמִסְנֵן רֶךְ, צָלִיל וּמִצְנֵן,
 וּבִידוֹ הָרֶכֶה הוּא מִזְחָה הַזֹּעָה
 הַדְּלִיחָה מִקְמָטֵי הַמִּצָּח הַמְעֻנֵּן.
 בִּישִׁיבָה דְמִיָּה. אֲרִבְעַת הַכֶּתָלִים
 יַעֲמִדוּ כְשִׁקוּעִים בְּדַמָּה אֶפְלָה.
 מִכָּל תַּלְמִידִיָּה רַק שְׁנֵי פְרוּשִׁים בָּלִים
 נִשְׁאַרוּ לְשִׁיחַ שִׁיחָה בְּטָלָה. —
 אִזּוּ קוֹל נֶעַר בּוֹדֵד בְּקַע וְעוֹלָה
 מִנְהֶם בִּיזְנָה מְזוּיֹת הַיְשִׁיבָה. —
 מַה יִּהְיֶה יִשׁוּחַ לְכָבוֹ הַחֹלָה?
 מַה תִּהְיֶה, מַה תִּבְדֹּךְ נִגְיֶנְתוֹ הַמַּעֲצִיבָה?
 הַזִּכֵּר הוּא עֲתָה אִם טוֹבָה אֱהוּבָה,
 אֲב עֲנֵי וְרֵשׁ—יַעֲרֹג אֵלֵיהֶם,
 וְנִפְשׁוּ, בְּצַפּוֹר חֲרָגַת מִכְּלוּבָה,
 נִכְסַפְתָּ נִמְשַׁכְתָּ לְשׁוֹבַע פְּנִיָּהם; —
 כְּאִשָּׁר יִזְכִּירוּ גַם הֵם מִמֶּרְחֻקִּים
 יוֹם יוֹם שֵׁם בָּנָם בְּתַפְלָתָם הַמְּהוּרָה,

וּבְחֲבֵי מְשִׁיחַ הֵם יוֹשְׁבִים וּמַחֲכִים
 שִׁיָּשׁוּב אֲלֵיהֶם בְּכֶתֶר הַתּוֹרָה? ..
 נִפְתּוּלִי לְבִנְיָנִי מִי יָדַע יָדַע?
 אִךְ תִּמְדִּיר בְּעֶבֶר יִרְאִי אֶל עַל הַיְשִׁיבָה,
 וְהָמוּ אֶת אֲזָנֵם וְעִמְדוֹ לְשִׁמְעַ
 אֶת קוֹלֵי הַנֶּקֶב, וּמִרְתּוֹ הַמְדִּיקָה,
 יַעֲמְדוּ הַזִּקְנִים, יִשְׁגִּיאוּ פִּעְלֵי
 וּתְפִלָּה חֲרִישִׁית מִלֵּב יִתְפַּלְּלוּ
 „אֲשֶׁרִי הֵבֵן שֶׁבַתְּוֹרָה עֲמָלוֹ,
 וְאֲשֶׁרִי הָאֲבוֹת כָּמַחוּ גִּהְלוֹ...”

תְּנוּעָה בַּמָּקוֹם שָׂוָא.

א) כְּשֶׁם שֶׁלֹא יָבֹאוּ שְׁנֵי שְׂוָאִים גָּעִים בְּרֹאשׁ הַפִּלָּה, מִפְּנֵי
 קִשְׁי הַמִּבְטָא, בֶּן לֹא יָבֹאוּ שְׁנֵי שְׂוָאִים נָחִים בְּסוֹף הַפִּלָּה, אֲלֵא
 אִם בֶּן הָאוֹת הָאֲחֵרוֹנָה תִּזְקֶה מִן הַקּוֹדֶמֶת לָהּ, הֵינּוּ, מְאוֹתִיּוֹת
 „תֵּט פֶּה ק” : שְׁמִתָּ, גִּפְמָ, יִבְדָּ, יִרְדָּ, יִשְׁקָ (וְרֹאֵה לְמַעַלָּה צַד
 146 דִּין הַבְּרָה / מְמַלְאָה); אֲבָל בְּאוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת יִתְפַּדַּ הַשְּׂוָא
 הָרִאשׁוֹן לְסִגּוּל, כְּמוֹ : יָפוֹ, וְגַל עִמְתָּ יָפוֹ, וְגַל, מִקְּצָרוֹת סֵן
 יָפוֹ נָה יָגָה. וְיוֹצֵא מִן הַפִּלָּל : וְיִשְׁקָ (=יִשְׁכָּה).

הַעֲרָה : בֶּן גַּם הַשְּׁמוֹת יִבְרָה, כְּסָרָה, עֶבֶר, מְנוֹת וְדוּמִיָּה-מִתַּח גִּבְרָה, כְּסָרָה
 עֶבֶר, מְנוֹת הַמִּקְצָרוֹת מִן גִּבְרָה, כְּסָרָה, עֶבֶר הַמְנוֹת הַ
 נִזְכָּר הֵם בָּאִים בְּאַרְבֵּית וּבְאַלְף בְּסוֹפָם. וְכֵן בְּכַנְיִי הַפִּעַל
 אֲבָל מֵם = אֲבָלְתָמוֹד, שְׁמִרְתָּךְ = שְׁמִרְתָּבִי.

וּבְחֲבֵי מְשִׁיחַ — כְּמוֹ שֶׁמַּחֲכִים לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ. — נִפְתּוּלִי לֵב גֶּנֶר — סוֹרֵר
 מַחֲשׁבוֹתָיו. — הַמְדִּיקָה — הַטַּעֲצִיבָה. — יִשְׁגִּיאוּ — יִגְדִּלוּ, יִהְלָלוּ מְאֹד. —

(*) וּבִתְמוּנָהּ מְקַצֶּרֶה בְּיָתֶר: יְהִי, יְחִי, שְׂבִי, בְּכִי.

החירק-לצירה: תפן, תשע, ספר, תחת תפן ו=תפנהו, תשע
 (=תשעה), ספר ו=ספרהו; הקמץ והקבוצ - לחולם: תפת
 ו=תפתהו, חרב ו=חרבהו; עני ו=עניהו, חפץ ו=חפשהו.
 קמץ ו=קמצהו. ויש שתשתנה התנועה במלת אחת בשני
 אפנים: נדר גם נדר; שכל-שכל, וקר-וקר. בנטיית המלה
 תפול התנועה הנוספת והתנועה העקרית שלפניה תשוב למקומה:
 עבדי, ארזו, ספרי, נשיו, עגים, חפשי, קמצו.

הערה ב: התנועה הנוספת מרפה איתות בגר בפת שאחריה:
 חרבה - חרב, ארבה - ארף, בספה - פספס וכו'מה; ויוצא מן
 הפלל: נידח. ובנטייה קשתפול התנועה הנוספת, ושוב תגש תפל
 למקומה - חרבי, ארבו, בספס.

שאלות: מתי באה התנועה הנוספת? - אילו הן התנועות הנוספות?
 איזה שני בא בתנועה שלפני הנוספת? - מתי נוספת התנועה
 הנוספת?

מנדולי ישראל.

א. רבי שמואל הנגיד.

רבי שמואל הנקרא בערבית אבן גנדילה, היה חכם גדול
 בתורת ישראל ובכל המדעים, ומליץ מהלל בשפה העברית
 והערבית. הוא יושב בעיר מלגה אשר בספרד. שם פתח לו חנות
 בשמים קטנה והתפרנס ממנה בדחק גדול; אך גם בעניו הנה
 תמיד בתורה ובחכמה.

וחנותו הקטנה של רבי שמואל עמדה בקרבת היכלו של
 הניזיר הגדול - שר השרים - אבן אלרף. פעם באה אליו שפחת
 הויזיר ובקשה ממנו לערף בשמה מכתב לאדוניה אשר היה אז
 בגרנדה. ורבי שמואל מלא את בקשתה. כשקבל השר את המכתב
 התפלא על צחות לשונו ועל ופי כתבו; ובשובו אל היכלו
 במלגה נודע לו מפי המשרתת, כי חנוני עני. והוא איש יהודי.

כתב את המכתב. אז קרא השר אליו. את רבי שמואל, ומה השתומם לראות, כי היהודי העני הזה אינו רק סופר מהיר בשפת ערב, כי גם חכם גדול בכל דבר חכמה ויודע הליכות המדינה ומשפטיה. אז לקח השר את רבי שמואל אל היכלו אשר בנרנדה ויהי לו למזכיר וליועץ. ומיום ליום גדל כבודו בעיני הויזיר, כי ראה את חכמתו הנפלאה בְּהִלְכוֹת המדינה וכל דבריו היו לו כדברי הָאֲוִירִים, ועל פיו הצליח הויזיר בכל דרכיו ויגדל כבודו בעיני המלך.

כעבור שנים מספר חלה אֶבְנֵן אֶלְרִיף וַיֵּאָנֵשׁ. והמלך בא לבקרו; ובראותו, כי יועצו הנפלא הולך למות, התעצב המלך אל לבו מאד; כי מלחמות רבות סבבוהו כימים ההם מחוץ, ומהומות ומכוכות קמו בְּעֵינֵי המדינה פנימה. ויאמר המלך באנחה: על מי תעזבני, ידידי הטוב? הנה רבים קמים עלי עתה ואין לי איש אשר יִנְחֵנִי בעצתו הטובה כמוך. אך הויזיר הגדול הרגיע את רוח המלך ויאמר לו: אדוני ומלכי! הִרְשֵׁנִי נא לגלות לך סוד כמוס עמדי, אשר יהיה לך לנחומים בעת צרה זאת; דע לך, כי כל הימים אשר עמדתי על משמרתי לפניך, רק שָׁם ויזיר נקרא עלי, ואולם הויזיר-היועץ האמתי היה מזכירי היהודי שמואל; הוא היה המנהל את כל עניני המדינה. ועתה אם על המלך טוב, יוציא נא פְּקֻדָּה לְאִשָּׁר וּלְקִיָּם את היהודי הזה על המשמרת הנבונה, שהוא עומד עליה בפֶּעַל זה עשר שנים.

הויזיר הגדול אבן-אלרִיף מת, והמלך הפקיד את רבי שמואל לויזיר גדול, משנה למלך. והחנוני העני ממלגה היה למושל כביר בארץ גרנדה. ולא נחם המלך אך רגע על אשר הפקיד איש יהודי לשרי-השרים בארצו, כי אמנם הגדיל אֶבְנֵן נגדילה לעשות למובת העם והארץ שעמד בראשם. המדינה פרחת ותעל מעלה. מעלה; המסחר נִחְרְשֶׁתִּי-בַּפְּעֻלָּה פרצו מאד ויושבי גרנדה עשו הון ועָשָׂר.

ולא רק שר גדול היה רבי שמואל הנגיד, כי גם רב גדול וראש מורי התורה היה בדורו, וילמד לבני עמו את הליכות התלמוד; ומאמצות רחוקות וקרובות שלחו אליו שאלות דיני התורה והוא ענה לשואליו בחכמה רבה.

הוא היה גם מליץ ומשורר בשפה העברית: חבר שירי תהלה ותפלה בתבנית ספר התהלים, ויקרא לְאֶסְפֵּת־הַשִּׁירִים האלה בשם „בִּן־תְּהִלִּים”; גם כתב ספר משלי חכמה ומוסר וקרא לו „בִּן־מְשָׁלִי”. ברצונו להרבות תורה וחכמה בקרב בני עמו, פור הרבה כסף למלא את כל מחסורי תלמידי החכמים בישיבות הגדולות אשר בבבל, במצרים ובארץ ישראל. הוא הושיב כופרים תמידים, אשר כתבו תמיד ספרי תורה, נביאים וכתובים, משנה ותלמוד, וישלם להם שכר רב כיד שְׁלִיט רב וְנָדִיב כמוהו; ואת הספרים נתן במתנה לתלמידים העניים, שאין ידם משגת לקנותם. כי בימים ההם לא נודעה עוד מלאכת הדפוס, וכל הספרים היו נכתבים בידי מופרים מְמַחֲמִים, ועל כן היה מחירם רב.

ובכל אשר השתדל הנגיד להגדיל את כבוד התורה ודורשיה בקרב בני עמו, כן התאמץ להרים את כבוד בני עמו בעיני עם הארץ ולהיטיב את מצבם; כי נתן לחכמי ישראל משרות כבודות במדינה, גם הפקיד מהם שרי צבא בחיל הארץ.

וגדול ואהוב היה רבי שמואל הנגיד לא רק לבני עמו, אלא גם לאזרחים המהמדים; כי היה הוויזר היהודי בעל נפש טובה ונדיבה, עושה חסד לכל, אמיץ לב ואוהב את כל האדם מאין כמוהו, וכרוב כבודו ועשרו כן גדלה עֲנָנוֹתוֹ, ולפיכך עורר רגשי כבוד אליו גם בלבב מְשַׁנְאָיו וּמְקַנְאָיו.

ושונאים ומקנאים לא חסרו וליזיר היהודי, המושל על כל יושבי גרנדה הֶעֱרָבִים, ורבים מהם הביעו לו את שנאתם בנלווי; אך רבי שמואל ידע להכניעם לפניו, לא בכח הממשלה שבידו לַעֲנֹשׁם בְּרִשְׁעָתָם, כי אם באֶהָרָאֵפוֹ, באהבתו את השלום ובהרבותו

להיטיב לרעים ולטובים, לאוהבים ולאויבים יחד.
 בקרבת היכל המלך ישב ערבי אחד, אשר שָׁנָא את הויזיר
 היהודי תכלית שנאה; והיה מדי עבור רבי שמואל על פני ביתו
 לבא אל היכל המלך, יצא הערבי לנגדו בחרפות וגדופים וקללות
 גמרצות. אך הויזיר לא שם לב אליו ואל קללותיו. שתיקה זו
 הוסיפה אַחֲזָן בלב הערבי הקנאי הזה, ופעם פָּשְׁטִיל המלך עם
 הויזיר ברחוב העיר ויעברו שניהם על פני בית הערבי שהוא.
 יצא הערבי ווַחֲרָפֵהוּ ויִקְלָלֵהוּ לעיני המלך. הויזיר לא ענה דבר.
 כדרכו, וילך לו חלאת במנוחה. אך המלך התקצף מאד על
 הַחֲרָפָה־הַזֹּאת ויאמר אל רבי שמואל: צוֹה ויכרתו לשון הנבל
 הזה מפיו ולא יוסיף לפגוע בכבודך.

אבל הויזיר החכם עשה אחרת: שָׁמַע שמע, כי הערבי
 הזה עני הוא ומר נפש וישלח לו תמיכת כסף ביד נדיבה.
 לא ארכו הימים והמלך עבר שנית עם רבי שמואל על פני
 בית הערבי ההוא; והנה יצא הערבי לקראתו בברכה ותהלה.
 — מדוע לא נעשה בו המשפט אשר צויתי? — תָּמַחַם המלך.
 — כאשר דבר אדוני המלך כן נעשה לו—ענהו אָבֵן נגדילה—
 לשונו הרעה נכרתה מפיו ותחתיה נִתְּנָה לו לשון טובה.
 פָּתְבוּ מוֹלְדֵת רַבִּי שְׁמוּאֵל הַנָּגִיד, גָּדְלוֹ וּמַעֲשָׂיו לְעַמּוֹ.

ב. רבי יהודה הלוי.

רבי יהודה הלוי נולד(?) בעיר מוֹלֵדָה, אשר בספרד הנוצרית.
 בימי נעוריו עזב את עיר מולדתו ונסע לספרד הַעֲרַבִית, מקום
 מושב גדולי חכמי ישראל ומשורריו בעת ההיא. בעיר לֹסֶינֶה
 למד תורה בישיבת גדולי הדור ההיא, רבי יצחק אֶלְפָּסִי ותלמידו
 רבי יוסף אָבֵן מִינֶשׁ, ובעודו צעיר לימים היה לאחד מגדולי

חכמי התורה. מלבד למוד התורה שקד על ספרי חכמי ערב וקנה הרבה חכמה ודעת. הוא למד גם את חכמת הרפואה, אשר ממנה מצא את מקומו.

אולם עוד בימי עלומיו נתה עליו רוח הקדש, רוח השירה האמיתית, אשר הרימה אותו מעל כל משוררי ישראל בדור ההוא. זכורות רבים הבאים אחריו, ויהי לנעים זמירות ישראל. צליל כנורו של דוד מלך ישראל ומרירות קינתו של ירמיהו הנביא, המקונן על חרבן עמו, היו למזיגה אחת כנשמת המשורר הגדול הזה. גורל עמו האמלל, אסונו הגדול, נעונו הרכים לארצו הקדושה, צערו הנורא בהנה ותקותיו המזהירות לעתיד לבוא—כל אלה מלאו את נשמתו הגדולה והד קולם נשמע בשירתו הנפלאה.

לְכָבוֹת עֲנִיתָךְ אֲנִי—תָּנִים ;

וְעַתָּה אֶחָלָם שִׁיבַת שְׁבוֹתֶךָ

אֲנִי — כְּנֹר לְשִׁירֶיךָ.

הנה המשורר שופך את נפשו על תפלות המכה:

יוֹנָה נִשְׁאַתָּה עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים

וְקִנְיָה בְּחִיקָה תוֹךְ חֲדָרֵי חֲדָרִים ,

לְמָה נִמְשָׁתָה נוֹדָדָה בְּיָעָרִים ,

וּמִכָּל עֲבָרִים פּוֹרְשֵׁי מִכְמָרִים ,

יִסִּיתוּךָ זָרִים בְּאֱלֹהִים אֲחֵרִים

וְהִיא—בְּמִסְתָּרִים תִּכְבֶּה לְבַעַל נְעוּרִים ,

וְתִשָּׂא אִישׁוֹן לְאִישָׁה הָרֵאשׁוֹן —

לְמָה תַעֲזֹב נַפְשִׁי לְשֹׂאֵל

וְאִדְעָה , כִּי אֵין וּלְתֶךָ לְגֵּאֵל .

רואה המשורר את אומתו, הנתונה ככבשה בין שבעים זאבים, וזכר היא את גדלה ועוזוה לפנים בארצה ואת ענינה ישפלותה בגבר, ונפשו תשתפך בקינתו המרה:

אֵיךְ יַעֲרֹב לִי אֶכֶל וְשָׂתוּת, בְּעֵת אֲחֻזָּה
כִּי יִסְחָבוּ הַכְּלָבִים אֶת בְּפִירִיךָ?
אוֹ אֵיךְ מֵאוֹר יוֹם יִהְיֶה מְתוֹק לְעֵינַי, בְּעוֹר
אֲרָאָה בְּפִי עוֹרָבִים פְּגָרֵי נְשָׂרֶיךָ? ..

ונפש המשורר מלאה אהבה וגעגועים לארץ הקדש, ערש
הגבואה והשירה העברית, ארץ גִּדְלָנוּ בעבר ותקותנו בעתיד:

מִי יִתְּנֵנִי מְשֻׁטָּט בְּמִקְוֵמוֹת, אֲשֶׁר
נִגְלוּ אֱלֹהִים לְחֻזִּיךָ וְצִירֶיךָ!
אֶפֶל לְאִפִּי עָלִי אֶרְצֶךָ וְאַרְצָה אֲבִי-
נֶיךָ מֵאֹד וְאֲחֻזָּנִי אֶת עֲפָרֶיךָ...
חַיֵּי נְשָׁמוֹת אֲוִיר אֶרְצֶךָ וּמִמֶּר דְּרוֹר
אֲבָקֶת עֲפָרֶךָ וְנִפְתַּת צוּף-נִהְרֶיךָ.
יָנֵעַם לְנַפְשֵׁי הַלֵּךְ עִרֹם וַיִּחַף עָלַי
חֲרָבוֹת שְׂמֻמָּה, אֲשֶׁר הָיוּ דְּבִירֶיךָ...

וגעגועיו הרבים לארץ ישראל לא הרפו ממנו אף רגע.
תשוקתו העזה לראות בעיניו את ערש עמו בערה בו כאש, ולא
ידע מנוחה בלבו עד אשר עזב את ארץ ספרד ואת כל אוהביו
ורעיו ואת תלמידיו האהובים, את בתו היחידה ואת נכדו האהב,
אשר אהב בכל לב, ויצא לדרכו לנסוע לארץ ישראל; והוא אז
בבן ששים שנה.

ובימים ההם לא היו עוד אניות קישור כבימים האלה, והנסיעה
בים היתה מְסַכָּנָה מאד, אך רבי יהודה שם נפשו בכפו וישב
באניה לעבור ארחות ימים עד בואו אל ארץ אבותיו.

בדרך קמה רוח סערה וְגָלִי זַעַף טָלְטְלוּ את האניה בחזקה,
ועוד מעט והורידוה תהומות; אימת מות נפלה על כל הנוסעים.
אך רבי יהודה היה שמח: הן הולך הוא אל ציון משאת נפשו—

וַיֵּם יוֹעֵף — וַנִּפְשֵׁי תַעֲלֹו,
כִּי אֱלִי מִקְדָּשׁ אֱלֹהֶיהָ הִיא קֶרֶבָה.

את מחזה הים הסוער תֵּאָר המשורר בשירו היפה:

הָמֹו גָּלִים בָּרוּץ גִּלְגָּלִים בְּעֵבִים קָלִים עַל פְּנֵי הַיָּם;
קָדְרוּ שָׁמֹו וַיִּחַמְרוּ מִיָּמֹו וְעָלוּ תְהוֹמֹו וַנִּשְׂאוּ דָכִים;
וַסִּיר יִרְתִּים וְקוֹל יִצְרִים וְאֵין מִשְׁבִּים לַהֲמֹן קִשִּׁים. —
וְהָאֵנִי חוֹלָה, יוֹרְדָה וְעוֹלָה וְעֵין תּוֹלָה לְחוּבָלִים אֵים. —
בכל עיר, אשר עבר בה רבי יהודה, קבלו את פניו בכבוד גדול, כי שמו הטוב נשמע למרחוק. באלכסנדריה של מצרים הפצירו בו אוהביו ומכבדיו הרבים לשבת עמם, והוא היה עֵיף מאד מעמל הדרך וישב שם חדשים אחדים. אחר כך נפרד מידידיו ומכבדיו ועל אל הארץ הקדושה, אשר נכספה נפשו אליה. בימים ההם היתה ארץ ישראל בידי הנוצרים, נוסעי הַצֵּלָב. אשר לקחו את הארץ מידי הערבים תַּפְּשָׁלִים, ולא נתנו לאיש יהודי לשבת בירושלים. מה קרה לרבי יהודה בארץ ישראל? מתי בא שמה? ומתי השיב את רוחו הטהור אל האלהים — לא ידוע לנו.

אגדה מספרת לנו, כי בבוא רבי יהודה אל עיר הקדש וראה מרחוק את חרבות המקדש, קרע את בגדיו ויפול ארצה וישק את עפר הקדש וירטיבנה בדמעותיו; אז קרא המשורר את קינתו הגדולה:

צִיּוֹן, הֲלֹא תִשְׁאַלִי לְשָׁלוֹם אֲסִירֶיךָ!

באותה שעה עבר שם פָּרֵשׁ אֶחָד, ובראותו את המשורר היהודי משתטח לארץ ובוכה, עבר עליו וירמסוהו בפרסות סוסו האביר...

כה השתפכה נפש המשורר בחיק אדמת הקדש, אשר שאפה אליה תמיד, כאשר נבא באחת ממנינותיו:

אַבְחַר לְנַפְשִׁי לְהַשְׁתַּפֵּךְ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים שְׁפוּכָה עַל בְּחִירָיו... ..

רבי יהודה הלוי חבר גם את „ספר תפארת“: בספר הזה הראה המשורר את מעלת עם ישראל ותורתו וארץ קדשו; כי אלהי עולם בחר בעם ישראל להיות לו לעם סגולה, אשר ישמור את תורתו וייהיה לאור גוים. ואמנם עלה עם ישראל במעלות הדעת ואהבת הטוב והחסד, בעת שכל העמים היו עוד פראים ופורעי מוסר. תורת ישראל, תורת האהבה והצדק, קראה לכל המין האנושי: וְאַהֲבֶהָ לְהַעֲדָה כְּמוֹד! וְאַהֲבֶהָם אֶת הַגֵּר! צִדְקָה צִדְקָה תִּהְיֶה! ישראל היה בין העמים הקדמונים כמו הלב בין שאר אֲבְרֵי הַגּוֹף, כי ממנו יצאו תורת חיים ואור האמת לכל העמים. אמנם כל הגוים יושבים שְׁלֵיִים גוי גוי בארצו, ועם ישראל מפוזר ומפורד ונתון לבו וְלִמְשָׁשָׁה; אך היסורים שהוא סובל לפי שעה יהיו לו לכבוד ולתפארת, כי יודע הוא למסור את נפשו בעד האמת הָאֱלֹהִית; שהוא מחזיק בה בכל עוו.

את „ספר הכוזרי“ כתב רבי יהודה ערבית וְתַרְגָּם אַחֲרֵי כֵן לעברית על ידי החכם יהודה אֶבְנֵן תְּבוּן.

פֶּאֶר: עֲנִיתֶךָ - עֲנֶה, צֶרֶךְ. - תָּנִים - מִן שׁוֹעַל, תְּמִלֵּל תְּמִיד בְּלִילוֹת. - שִׁיבֵת שְׁבוּתֶךָ - כִּי תִשׁוּבִי מִן הַשְׁבִּיָּה, הַגְלוּת, לָאֶרֶץ. - יִזְנֶה... תֵּאֵר לַעַם יִשְׂרָאֵל. - לְבַעַל גְּעִוִּים - לֵאלֹהִיָּהּ. - וְתִשָּׂא אִישׁוֹן - תִּשָּׂא עֵין בַּתְּחִנּוּנִים. - צִירֶיךָ - נְבִיאִיךָ. - אֶחָזֶנְךָ - אֶהְיֶה, אֶנְשֶׁךָ. - מֶרֶדְרֹר - מִן בָּשָׂם יָקָר. - נִפְתָּ צוּף - נִהְיֶיךָ - מִימֵי נְהִירֶךָ הֵם כְּדֹשׁ לְמַתּוֹק. - דְּבִירֶיךָ - הִכְלִיךְ. - נִחְמְרוּ - יִרְעָשׁוּ. - דְּכָכִים - גְּלִיָּהּ. - וְסִיר יִרְתִּיךָ - הֵם רוּחַ כְּסִיר. - מִשְׁבִּיחַ - מִשְׁקֵשׁ. - חוֹלָה - חֲלָשָׁה, רֹעֵת. - וְעֵין תּוֹלָה... - הַנּוֹסְעִים תּוֹלִים עֵינֵיהֶם בַּפָּחַד אֶל הַחֻבּוּלִים מִנְּהִלֵי הָאֵנִיָּה. - לְשָׁלוֹם אֶסְרֶיךָ - לְשָׁלוֹם בְּנוֹי הָאִסְרִים בְּגִלוֹת.

הַעֲרָה: הַמּוֹרָה מְצִיעַ לְתַלְמִידִים לְכַתֵּב תּוֹלְדוֹת הַמִּשְׁוֹרֵר הַגָּדוֹל, הַיּוֹנֵן, תְּלֵךְ שִׁירָתוֹ, נַעֲנֻעֵיו לָאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, נִמְיָעָתוֹ לָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמִיתָתוֹ הָאֶנְדִּית. -

מקום הנגינה . המִתָּנָה .

א) כָּל מְלֶכֶה תְּבַאֵה בְּתִמְנוּנָתָהּ הַמְּקוֹרִית , כְּלוּמַר , כְּלִי נְטִיָּה—
נְגִינָתָהּ תִּמְדֵּד מְלֶכֶה ע : כָּתֹב מִכָּתֶב , הֶכֶם גִּדּוֹל .

ב) כְּשֶׁשֶׁם שֶׁלֹא תִבֹא הַנְּגִינָה בְּאוֹת שְׁוֹאֵי ת , בֶּךְ לֹא תִבֹא
גַם עַל הַנְּנוּעָה תְּבַאֵה בְּמִקְוֹם שְׁוֹא , וּלְפִיכֶךְ בְּמִלִּים : עָבֵד ,
בְּסֶף , גֵּעַל , לֵיל , שְׂכִי , בְּנִיךְ , אָחוּ וְכוּמָה , שֶׁתִּנְנוּעָתָן
הַתְּחִינָה נִוּסֶפֶת—נְגִינָתָן מְלֵעִיל . כֵּן גַּם הַמִּלִּים : רוּחַ, לוֹחַ, נָנַע,
שְׁלֹחַ , שֶׁבְּסוּפֶן פֶּתַח נְנוּכָה, תְּבַאֵה גַם הִיא בְּמִקְוֹם שְׁוֹא : [= רוּחַ ,
לוֹחַ, נֹנַע—קוּם, רוּם ; שְׁלֹחַ—שְׁמוּר—נְגִינָתָן מְלֵעִיל .

ג) הַפְּעִלִים בְּכָל שְׁנוּיָהֶם וְנִמְיוּתֵיהֶם נְגִינָתָם תִּמְדֵּד עַל
הַתְּנוּעָה הַשְּׂרָשִׁית , תְּבַאֵה בְּשְׁלִישִׁים וּבְפְעָלֵי לִיָּה בְּעֵין הַפְּעָלֵי .
הַתְּנוּעָה הַשְּׂרָשִׁית זֶה אֲנוּ מוֹצְאִים תִּמְדֵּד בְּצוּוֵי קַל : שְׁמֵר ; וּבְנְטִיָּה—
שְׂמֵרְתִּי , שְׂמֵרְנוּ ; אֲשֵׁמֵר , תִּשְׂמֵרְנָה ; נִשְׂמֵרְתִּי , אֲשֵׁמֵר
תִּשְׂמֵר , תִּשְׂמֵרְנוּ , אֲשֵׁמֵרְנוּ ; בְּכָל אֵלֶּה בְּאֵה הַנְּגִינָה עַל
בִּמְ , שֶׁבֶת הַתְּנוּעָה הַשְּׂרָשִׁית .

ד) כֵּן גַּם בְּפְעָלֵי לִיָּה בְּאֵה הַנְּגִינָה עַל הַתְּנוּעָה הַשְּׂרָשִׁית
שֶׁבְּעֵין הַפְּעָלֵי : קִנֵּיתִי , קִנֵּינוּ , אֲקִנֶּה , תִּקְנִינָה ; נִקְנִיתִי ,
נִקְנִינוּ , אֲקִנֶּה , תִּקְנִינָה , בְּכָל אֵלֶּה הַנְּגִינָה עַל הַנּוּן
שֶׁבֶת הַתְּנוּעָה הַיְסוּדִית הַנִּמְצָאָה בְּצוּוֵי : קִנֶּה .

ה) בְּפְעָלֵי עִזּוּ וְעֵע (בְּפִלִּים) בְּאֵה הַתְּנוּעָה הַשְּׂרָשִׁית עַל
פֶּא הַפְּעָלֵי : קוּם ! סִבּוּ וּבְנְטִיָּה : קָמְתִּי , קָמוּ , אָקוּם ,
תִּקְמָנָה ; יָסִבּוּ , יָסִבּוּ ; נָסִבּוּ , יָסִבּוּ ; הִסִּבּוּ , יָסִבּוּ .

ו) וְיוֹצֵא מִן הַכָּלל הַזֶּה : 1) אִם הַתְּנוּעָה הַשְּׂרָשִׁית גְּהִפְכָּה

לשוא, שאז יורדת הנגינה אל למד הפעל: שִׁמְרָה, קִנְיָה, יִדְתָּבוּ ונכבסם: שִׁמְרָה, קִנְיָה, יִדְתָּבוּ. (2) בְּשִׁמְרָה נִמְכַּרְתָּ בָּאוֹתָם אוֹן. שאז באה הנגינה מלרע: שִׁמְרָתָם, קִנְיָתָן, יִקְוֹנוֹן, תִּדְבְּרִין. (3) אם התנועה השורשית היא השלישית שלפני האחרונה, שאז יורדת הנגינה להברה שלאחריה: סִבֹּתִי, תִּסְבִּינָה (כב), תִּקְוִינָה, תִּקְוִינָה. תִּקְוִינָה (קום), בְּשִׁבִּיל שֶׁנִּינָה בָּאָה בְּעֵבְרִית בֶּק בָּאֵת מִשְׁנֵי הַהֲבֹרֹת הָאֲחֵרוֹת.

הערה: בְּכַנּוּי נִסְתַּרְיֹת לִפְעַל נִסְתַּרְתָּ: שִׁמְרָתָם, בְּלָתָם, בְּלָתָן וכדומה באה הנגינה מלעיל, אף על פי שבסופם ם ן, מפני שהפסח שלפניהן הוא במקום שוא; והמונחם העתיקה היתה שִׁמְרָתָמוּ, בְּלָתָמוּ, בְּלָתָנָה; בֶּן הַצּוּי הַמְּקַצֵּר: שִׁמְעָן-תַּחַת שִׁמְעָנָה.

ז השמות ותפלים בְּנִמְכָּרְתָּם נִינְתָּם באות האחרונה של תפלה הבאה בְּנִמְכָּרְתָּ: דְּבָר־דְּבָרִי, דְּבָר־אוֹדְבָר־הוּ, נִגְד־נִגְדִי; מְקוֹם-מְקוֹמִי, מְקוֹמוֹתָוָן מְקוֹמוֹתָ-מְקוֹמוֹתִי, מְקוֹמוֹתִי. בְּשִׁמּוֹת מִיָּן גָּבְהָ, שִׁסּוֹפִם-תָּה נְחֻשָּׁתָתָה, הַבָּאָה בְּמָקוֹם הַתָּא לְאוֹת הָאֲחֵרוֹנָה: מִנְתָּה-מִנְתָּתִי, מִנְתָּתוֹ, מִנְתָּתָם.

הערה: אם האות האחרונה היא שואית יורדת הנגינה לאות שאחריה: מְקוֹמִי, דְּבָרִי, נִכְבְּסָם: מְקוֹמִי, דְּבָרִי. מִנְתָּתִי נִכְבְּסָם: בֶּן גַּבְהֻסָּתָם, בֶּן, יָהִ, יָהִ, דְּבָרִי, דְּבָרִי, מְקוֹמוֹתִי, מְקוֹמוֹתִי.

ח גם בְּכַנּוּי תִּפְעָלִים באה הנגינה על האות האחרונה של הפעל הבא בְּכַנּוּי: שִׁמְרָתִי-שִׁמְרָתִי, שִׁמְרָתִי-שִׁמְרָתִי.

יִשְׁמַר - יִשְׁמְרֵנִי, יִשְׁמְרֵךְ, וּבְשָׁבִיל הַשָּׁמַיִם, וּבְהַפְסֵק:
 יִשְׁמְרֵךְ, יִשְׁמְרֵךְ סוּן. אֲבָל הַתְּבַאָּה בְּכַנּוּסִים, בְּמָקוֹם הַהוּא
 אֵשׁל סִפֵּן הַתְּבַאָּה, נִחְשָׁבֶת לְנוֹסֶפֶת (לֹא כִּמוֹ בְּשִׁמּוֹת) וְהַנִּינָה בָּאָה
 לְפָנֶיהָ: שְׁמֵרְהָ - שְׁמֵרְתִּי, שְׁמֵרְתֶּךָ; אֲבָל הָאֲבָלֶתְהוּ;
 בְּאֵתְהָ - בְּאֵתְךָ, בְּאֵתְךָ; שְׁמֵהָ - שְׁמֵתְנִי; יִלְדֶּהָ -
 יִלְדֶּתְךָ, וְכֵן בְּלִים.

הַעֲרָה: כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲמֹרִים עַל מָקוֹם הַנִּינָה, כְּלוּמַר, אִיזוֹ
 הַדְּבָרָה עָלֵינוּ לְהַטְעִים בְּהִרְמַת קוֹלֵנוּ. אֲבָל בְּכַתְבִּי הַקֵּדֶשׁ יִשְׁ
 נִינּוֹת שׁוֹנוֹת בְּתַמּוּדָן, הַמְשַׁמְשׁוֹת לְסִמְנֵי הַחֲבוּר וְהַדְּפִסְקָה
 בֵּין הַמִּלִּים שֶׁבְּמִשְׁפָּט; וְלִפְיִכְךָ קוֹרְאִים אֶת הַנִּינּוֹת בְּשֵׁם מְעַמִּים,
 שֶׁהֵם מְעַמִּים אֶת הַקְּרִיָּאָה עַל פִּי הַעֲנִין. בְּסִפְרוֹתֵנוּ הַחֲדָשָׁה
 מְשַׁמְשִׁים לָנוּ סִמְנֵי הַהִפְסָקָה הַנּוֹהֲגִים בְּכָל לְשׁוֹנוֹת אֲרָבָה וְהֵם:
 פִּסִּיק (י), מְרָבָא (י), נִקְדָּה וּמְרָבָא (י), קוֹ (י), נִקְדָּמִים (י),
 גְּרָשִׁים (י), שִׁבְאָרוֹ לְהִלָּן.

(ט) מְלַבֵּד הַנִּינָה, הַבָּאָה לְהַטְעִים אֶת הַתְּבַאָּה הַעֲקֵרִית
 שֶׁבְּכָלֶהָ, בָּא בְּכַתְבִּי הַקֵּדֶשׁ גַּם מְתָג, וְהוּא קוֹ קָטָן (ו) הַבָּא גַם
 הוּא לְהַטְעִים מְעַט אֶת הַתְּבַאָּה, שֶׁהוּא בָּא מִתְּתִיָּה, וְהוּא כִּמוֹ
 הַצִּינִינָה. הַמְתָּג בָּא (א): בְּהַתְּבַאָּה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁלִּפְנֵי הַנִּינָה:
 אֲנִי, הָאֵדָם; (ב): לְפָנֶי שְׁאוֹ נָע (הַמְתָּג בָּא בְּתַצִּי סְגוּל): שִׁינֵךְ,
 נִחְלָתְךָ; (ג): בְּהַתְּבַאָּה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁלִּפְנֵי הַמְתָּג: בְּשִׁבְעוֹתֶיכֶם, וְכָל
 בְּדוֹ לָמָּה? בְּשִׁבְכִיל שְׁנֵים אֶת הַתְּבַאָּה מְחַסְרִי הַנִּינָה אֵין אֲנִי מְבַטְּאִים
 בְּקוֹל גְּמוּדָה אֶחָד, אֲלֵא בְּקוֹל עוֹלָה וְיוֹרֵד, חֲלִיפּוֹת: אָוִי הַיָּד
 יוֹדִיחֶךָ; שְׁוֹנֵי יָד, יִתְּנִי פִּיךָ. הַמְתָּג בָּא בְּכַתְּבָה
 פְּתוּחָה; בְּהַתְּבַאָּה סְגוּרָה בְּשִׁאוֹ נָח אוֹ בְּדָגֶשׁ הוֹק לֹא יָבֹא מְתָג
 וּמִפְּנֵי שֶׁהַתְּבַאָּה סְגוּרָה מְטַעֲמָת כְּכֹר מֵאֲלִיתָהּ, וּבְשִׁיחַ הַתְּבַאָּה הַשְּׁלִישִׁית
 שֶׁלִּפְנֵי הַנִּינָה סְגוּרָה, נִדְחָה הַמְתָּג לְאַחֹר, לְרַבִּיעִית: הָאֵרְבָּעִים,

או להמשיכות: מהפחת זנות, ואם בלן סגורות-אין כל סתג: הפש' ברי' לים. הנצ'נים.

שאלות: איה באה הנגינה במלה בלי נטיה? - על איזו הקרה אין הנגינה באה? - מתי באה הנגינה מלעיל גם במלים בלי נטיה? - איה באה הנגינה בנטיית הפעלים? - והיוצא מקלל זה? - איה באה הנגינה בנטיית השמות? - והיוצא מקלל זה? - איה באה הנגינה בנטיית פנויי הפעלים? - מהו ההבדל בנגינה בין פנויי הפעל בעבר לנקבה נסתרת (=שמרה) ובין נטיית שם נקבה (=חכמה)? - אילו נגינות יש בכתבי הקדש? - אילו סמני הפסקה מקבילים אצלנו קעת? - מהו המתג? - לקמה הוא בא? - איה הוא בא? - באיזו הקרה אינו בא?

ג. רבנו משה בן-מימון (הרמב"ם).

בפי מימון היה גדול בתורה ובחכמה ודין ומורה לעמו בקורדובה, אשר בספרד. ולו בן קטן, ושמו משה. ולנער הקטן כשרונות גדולים וסגולות נפלאות מאד: שכל עמוק וחרוץ ודעת צלולה ורחב-לב ונפש טובה ועדינה מאין כמוה; והנפש הטובה הזאת צמאה תמיד לתורה ולחכמה. וכן הגה הנער בכתבי הקדש והתלמוד והפליא את לב אביו בבינתו העמקה ובזכרונו הנפלא. ולא ארכו הימים והנער ידע היטב את כל ספרי התלמוד וספרי הגאונים, הם החכמים הגדולים, שקמו בישראל אחר חתימת התלמוד. ויהי לאחד מגדולי חכמי התורה בדור ההוא.

ובכל אשר הגה בתורה כן שקד על המדעים השונים וילמד את חכמת המכונה (חכמת מהלך הכוכבים) והחשבון, ידיעות הטבע והרפואה. וכן היה הנער אוצר מלא חכמות וידיעות רבות ושונות.

ואולם לא בחכמתו הגדולה ובשקידתו הנפלאה בלבד הצטיין הנער, כי גם בטהר נפשו, בתום לבבו ובמדותיו הנעלות. לבו היה מלא אהבה לעמו ואלהיו, והתורה היתה כל תענוגיו. הוא

היה עָנָו כהלל חזקן ונוח לבל, לא קצף ולא התנאה ודבור היה בנחת, כי אהב וכבֵּד את כל האדם. על כן אמרו עליו: מִשֵּׁה (בן עמרם) עד מִשֵּׁה (בן מִימון) לא קם כמשה (בן מִימון). ככה ישב הנער הנפלא בבית אביו ויתענג על למודי התורה והחכמה, אשר אהב בכל נפשו. אך במלאת לו שלש עשרה שנה באו עליו צרות רבות ורעות; מהפכה היתה בארץ ומהומות מלחמה קמה בכל מדינת ספרד הערבית, ורבי מִימון וביתו היו אנוסים לצאת בגולה ככל אחיו בני עמו.

כעשרים שנה היו נעים ונדים מעיר לעיר ומארץ לארץ למצא להם מנוח. צרות רבות ותלאות נוראות וְאַיִמוֹת מות באו עליהם בימי נדודיהם הרבים; אך כל התלאות והנדודים לא הרפו את ידי רבי משה ולא הפילו את רוחו הכביר, אשר שאף תמיד להגדיל תורה ולהוסיף חכמה. בעת ההיא חבר את פְּרוֹשֵׁי הגדול על ששת סְדְרֵי הַמִּשְׁנָה. בפרושו זה הוא מבאר את מעמי ההלכות בבינה עֲמֻקָּה ובסגנון נפלא; ובסוף כל משנה הוא מביא את פֶּסֶק הדין הַלְכָה למעשה. חלק גדול מספרו זה כתב, כשהיה יושב באניה בלב ים סוער וזועף מסביב. ובכל זאת כתובים כל דבריו בנחת, בדעה צלולה ומיושבת, כדברי איש המתענג על רוב שלום. כי היה רוחו כביר כסלע איתן בלב ים, השוחק לכל המשברים והגלים הסוערים ורועשים עליו מסבֵּב.

אחרי נדודים רבים בין משברי יסיוֹעַף, בא רבי מִימון וביתו אל חוף עֵפוֹ, אשר בארץ ישראל; ואחרי נוחם מעמל הדרך, אמרו לעלות ירושלימה. ובארץ ישראל היו אז מהומות ובלבולים, כי פשטו הנוצרים, נוסעי הַצֵּלָב, על הארץ ויקחות מידי הַמָּרְקִים הַמְשָׁלִימִים (בעלי דת מַחֲפֵד), והדרכים היו אז בחזקת סִכָּנָה. אך המה באהבתם את הארץ הקדושה הִרְפוּ נפשם ויצאו לדרך; ואחרי תלאות וסכנות רבות במשך שלשה חדשים באו ירושלימה; שם התפללו לפני הכותל המערבי, שִׁרִיד מהמדגדג

מימי קדם, וישבו שם שלשת ימים. אך הארץ היתה שוממה, ויהודים היו בה מעט; ולא יכול רבי מימון וביתו למצא שם מקום למחיתם, ויעזבו בלב כואב את אדמת הקדש וירדו מצרימה, היא ארץ ההשכלה והחפש בימים ההם.
ולרבי משה מלאו אז שלש ושלושים שנה.

ובימים ההם ישבו במצרים יהודים רבים וְעֲדוֹת גְּדוּלוֹת ונכבדות להם בערי הארץ. ושמע תורתו וחכמתו של רבי משה הגיע עד ראשי הקהלות הגדולות מרחוק; ובבוא רבי משה ומשפחתו מצרימה קבלו היהודים את פניו בכבוד גדול, ושימוהו להם לראש ולנגיד על כל קהלות היהודים אשר במצרים. מוא הקדיש רבי משה את עתותיו לבני עמו, וישתדל להרבות דעת התורה בקרב יהודי מצרים. וכל שָׂכָר לא לקח בעמלו הרב בְּעִנְיָוִי הַצָּבוּר, כִּי חָשַׁב לְחֻמָּא לְקַבֵּל שָׂכָר בַּעַד מִשְׁנַת הַרְבֵּנוֹת, וַיִּתְּנָהּ אֶת נַפְשׁוֹ בַּחֲכַמַת הַרְפּוּאָה, אֲשֶׁר הִגָּה בָּהּ בְּנוֹעָרָיו בַּסֵּפֶר; וְלֹא אֲרָכוּ הַיָּמִים וַיֵּצֵא לוֹ שֵׁם כְּאַחַד הַרּוֹפְאִים הַגְּדוֹלִים, כִּי כָתַב סִפְרִים מְחֻפְּפִים עַל תּוֹרַת הַבְּרִיאוֹת וְעַל סְבוֹת הַמַּחֲלוֹת.

ושמעו הטוב הגיע עד חצר הַשְּׁלֵמָן הַגָּבוּר והגדיב צֶלַח אֶלְדִּין, ויפקידהו לרופא חצר המלכות. משוררי הַעֲבָקִים החלו לשורר תהלת חכמתו וגדולי רופאיהם חשבו להם לכבוד לְהַפְּנוֹת בֵּין תַּלְמִידָיו שׁוֹמְעֵי לְקַח בַּחֲכַמַת הַרְפּוּאָה. גַּם הַמֶּלֶךְ הָאֲנֹגְלִי הַגָּבוּר רִיבְרֶךְ "לב הארי", שהיה בימים ההם באשְׁקוֹן הַקְּרוֹבָה לַמִּצְרִים בְּרֹאשׁ נֹסְעֵי הַצֵּלָב, שָׁמַע אֶת שְׁמֵעַ הַרּוֹפֵא הַיְּהוּדִי הַגְּדוֹל ויבקשהו להיות לו לרופא, אך רבנו משה השיב את פָּנָיו רִיקָם.

אולם גם במרדוֹתָיו הַרְבּוֹת, כְּרֹפֵא בַּחֲצֵר זְהֶשְׁלָמָן וּבְנִגִיד לְקַהְלוֹת יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְרִים, הוֹסִיף לַהֲנוֹת בַּתּוֹרָה וַיַּחֲבֵר אֶת הַסֵּפֶר.

הגדול והנפלא, אשר אין דומה לו בכל ספרות ישראל ואשר עשה לו שם עולם בעמנו, הוא ספר "משנה התורה", או כאשר קראו לו אחרי כן בשם מחברו הגדול: "הרמב"ם".

בספר הזה אסף וסדר את כל הדינים וההלכות המפורטים בספרי המשנה והתלמוד והגאונים ויכתבם בלשון עברית ברורה, לשון המשנה, בסדר נפלא ובקצור נמרץ. והאיש אשר יקרא ראשונה בתורת משה (בן עמרם) ואחר ב"משנה התורה" של משה (בן מימון) יידע את כל דיני תורת ישראל.

את החבור הזה הוציא בארבעה עשר (י"ד) ספרים, זה האחר זה. על כן קראו לו גם בשם "היד התזקה". ככתוב: "וְלֹכַל הַיָּד פֶּה וְזָקָה, אִשֶּׁר עָשָׂה מִיָּשָׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל".

ואך יצא הספר הזה לאור, וכל היהודים נשאו אליו את עיניהם. ידי סופרים למאות ולאלפים מלאו עבודה להעתיקו והדפוס טרם היה בימים ההם) ולהפיצו בכל תפוצות ישראל. וזבים מחכמי ישראל אמרו, כי מימי רבי יהודה הנשיא מחבר המשנה לא בא עוד ספר מסודר לתורת ישראל כמוהו. ויהי שם רבנו משה גדול ליהודים בשם גדול הדור, מורו ומאורו.

וכרוב גדלו בתורה ובחכמה, כן גדלה ענוותנותו. היו אנשים בקרב רבני הדור ההוא, שקנאו בכבודו הגדול והשתדלו להשפיל את כבודו ואת ערך ספריו, גם הקיפוהו בשאלות ומענות רבות. אך רבנו משה ענה על מענותיהם בפענונה ובנחת ובדברי טעם כחכם עברי אמתי:

"אל יאמר, כי יקשה בעינינו, אם ישיב על דברינו, או יסתור אותם. השם יצילנו ממדה זאת! בורא העולם יודע וְעַד, כי אם היה משיב עלינו גם הקטן שבתלמידים, היינו שמחים בזה. לו רק תשובה אמתית, ושמחנו כי עזרנו במה שנתעלם ממנו; ואם נראה שזה המשיב טועה, גם כן לא נשנא אותו. אלא נרחיקהו, הלילה".

לעת זקנתו חבר רבנו משה את ספרו „מוֹרֶה הַנְּבוֹנִים“. בו
נֶאֱמַר בַּחֲכָמָה עֲמוּקָה אֶת טַעְמֵי הַמִּצְוֹת שֶׁבַתּוּרָה וְהוֹכִיחַ אֶת צַדִּיקָתָם
וְנִאֲמָתָם עַל פִּי יִסּוּדוֹת הַחֲכָמָה. הַסֵּפֶר הַזֶּה הָיָה לַעֲמֻנִי כַּמְקוּר
חֲכָמָה וְדַעַת אֱלֹהִים בְּמִשְׁךְ שְׁנוֹת מֵאוֹת רַבּוֹת.

וְכִשְׁהוֹסִיפוּ אַחֲדִים מֵהַרְבָּנִים לְהַתְנַפֵּל גַּם עַל סִפְרוֹ זֶה וּלְחַלֵּל
אֶת כְּבוֹד מַחְבְּרוֹ בְּעֵינֵי הַמּוֹן הָעַם, הַתַּעֲזוּרָה הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּים
לְקַנָּא קְנֵאת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הָרַב הַגָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל. אֵךְ רַבְּנוֹ מֹשֶׁה לֹא
הִנִּיחַ אֶת מַכְבְּדֵיו לְהַרְבוֹת מִתְלַקֵּת לְכְבוֹדוֹ, וְלֹאֲחַד מֵהַחֲכָמִים בְּנִגְדֵי
כַתֵּב אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

„וְאִמְנָם מִה שֵׁשׁ שָׁם מִי שֶׁמְדַבֵּר עֲלֵינוּ רַעוֹת וְהוּא מִבְּקֵשׁ
לְהַתְכַּבֵּד בְּקִלּוֹנָנוּ, וְשִׁמְעֵנוּ שֶׁאַתָּה מְחִיטָה בִּידוֹ – אֵל תַּעֲשֶׂה דְבַר
זֶה. וְאִנְחָנוּ מוֹחֲלִים לְכָל מִי שִׁיעֲשֶׂה זֹאת בְּשִׁבּוּל סְכָלוֹתוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן
מִי שֵׁשׁ לוֹ בְּזֶה תוֹעֵלֶת, כִּי לֹא יוֹזִיק לָנוּ בַּדְּבָרִים, וְנִמְצָא
הוּא נִהְנֶה וְאֵנִי לֹא חָסֵר, וְנִכְוֶיִן עַל מִצֵּת סְדוּם“.

וְלֹא רַק מוֹרֶה גָּדוֹל, כִּי גַם טוֹב וּמִיטִיב הִיָּה לְבָנֵי עַמּוֹ;
וְכֹאֲשֶׁר גָּדַל כְּבוֹדוֹ בְּעֵינֵי הַשְּׁלֵטָן, בְּקֵשׁ תְּמִיד רַחֲמִים עַל בְּנֵי עַמּוֹ
לְהַקֵּל אֶת הָעוֹל הַכָּבֵד, אֲשֶׁר שְׂמוֹ שְׂרֵי הַמִּדִּינּוֹת עָלֵיהֶם; וְדַבְּרֵיו
לֹא שָׁבוּ רִיקָם. וְכֹאֲשֶׁר הוֹצִיאוּ הַכֹּהֲנִים הַשְּׁלֵטָנִים גִּזְרֵי נִשְׁמָד עַל
יְהוּדֵי תִיֶּמֶן, בֹּא וְהַתְחַנֵּן עֲלֵיהֶם לִפְנֵי הַשְּׁלֵטָן וְשִׁרְיוֹ וּיִבְטַל אֶת
הַגִּזְרֵה. כֹּה הִיָּה רַבְּנוֹ מֹשֶׁה כַּמֵּלֶךְ מוֹשִׁיעַ לְאַחֵיו הָעַשׂוּקִים.

וְכָל כֵּךְ הִיָּה גָּדוֹל כְּבוֹדוֹ בְּעֵינֵי יִשְׂרָאֵל, עַד כִּי בִקְהָלוֹת
רַבּוֹת הָיוּ אוֹמְרִים בַּתְּפִלָּה הַ„קִדִּישׁ“: „בְּתִיכּוֹן וְכִיּוֹמִיכּוֹן וְכִתְּנֵי
דְּמִרְנָא וְרִבְנָא מֹשֶׁה בֶּן מִימּוֹן“.

עֲבוּרָתוֹ הַכְּבֵדָה הַחֲלִישָׁה אֶת כַּחוֹ לַעֲת זָקְנָה וְחָלָה יָמִים רַבִּים;
וְכִיוֵּם כִּי לְחָדָשׁ טַבַּת הָשִׁיב אֶת נִשְׁמָתוֹ הַגָּדוֹלָה לְאַלְהֵים, וְהוּא אֵז
בֶּן שִׁבְעִים שָׁנָה (*).

(*) הַרְמְבֵּיטִץ נִלְדָּה בִּיָּד נִיסָן, ד' אֲלִפִּים תַּחְצִיחַ, וְנִפְטָר בִּכ' טַבַּת,
הַקִּסְיָה (1134-1134).

ויהי אֵבֶל גדול ליהודים אשר במצרים, ויגדל המספד גם בארץ ישראל. על פי צוֹנָאָתוֹ נשאו את ארונו ויקברוהו בַּמִּבְרָיָה בארץ ישראל, ועל מצבת קבורתו חרתו את הדברים האלה:
פה טמון רבנו משה בן מימון מִבְּחַר הָאֲנוּשִׁי.

פ ז ז ר : מִדַּת סְדוּם - שלא לעשות טובה לשני, אף על פי שאין הוא חסר על ידי זה כלום ; זָה נִהְיָה זוה לא חסר - כּוֹפֵין על ... מכריחים (הַנְּעִיִּים) שלא להתנהג במדת סדום . -

בְּחִבּוֹ הִרְצָאָהּ עַל יְהִרְמְיָהּ, חִיָּיו וסִפְרָיו.

שְׁנוֹי הַנְּנִינָה בְּשֵׁם וּבַפֻּעַל.

א) מן הָאֲמֹר בְּפָרֶק הַפָּרָם אָנוּ לְמִדִּים, שְׂבִנְטִיּוֹת הַפֻּעַלִּים בָּאָה הַנְּנִינָה עַל הַתְּנִיעָה הַיִּשְׂרָאֵלִית, וּבְנִינְטִיּוֹת הַשְּׂמֹת-עַל הָאוֹת הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל הַפֻּלָּה הַבָּאָה בְּנִינָה. וּמִפְּנֵי שֶׁהַבְּנִינָה, כְּלֹאֲמֹר, הַהֲנָה, דִּינוּ בְּשֵׁם-תִּי אֶרֶץ לְפִיכָה שׁוֹנָה הוּא בְּנִינְטִיּוֹ מִן הַפֻּעַל בְּעֵבֶר, בְּמֹז : שֶׁבָּה (עֵבֶר) הַנְּנִינָה מִלְּעִיל, כִּי הַצְּוִי שׁוֹב ; שֶׁבָּה (הַזֶּה) הַנְּנִינָה מִלְּרַע, כִּי הָאוֹת ב' הִיא הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל הַפֻּלָּה שָׁב ; בֵּן גַּם קָמָה (עֵבֶר), קָמָה (הַזֶּה). בְּצְוִי לִיחִידָה יָבֵא : קָוִי אֲוִרִי-מִלְּעִיל, וּמִן הַצְּוִי לִיחִיד : קוֹם, אֲוִרִי. וּבְנִינְטִיּוֹת שֵׁם הַפֻּעַל, שֶׁדִּינוּ בְּשֵׁם יָבֵא קוֹמִי, אֲוִרִי. בֵּן מִן הַצְּוִי שֶׁל פֻּעַל ע"י שִׁית, יָבֵא שִׁיתִי, וְשֵׁם הַפֻּעַל בְּנִינָה : שִׁיתִי ; הַצְּוִי בְּהַפְעִיל : הוֹצִיאִי (צֵא) וְשֵׁם הַפֻּעַל, הוֹצִיאִי בָּא בְּנִינָה הוֹצִיאִי ; מִן מוֹז יָבֵא בְּנִפְעַל עֵבֶר גְּמֹנָה מִלְּעִיל, וּבְהֲנָה מִן גְּמֹנָה-גְּמֹנָה מִלְּרַע.

ה ע ר : לִפְנֵי הַבְּרָה הַנְּנִינָה בָּאָה תְּמִיד תְּנִיעָה, קָמָן אוֹ צִיחָה, גְּמֹנָה, שִׁמְחָה (עֵבֶר), וּבְשִׁיחָה הַנְּנִינָה לְמִטָּה וּפֶל הַקָּמָן : גְּמֹנָה.

שְׁמִיָּהּ נִדְוָה. כֵּן יָבֹא שְׁמֵר - שְׁמֵרָו; שְׁמֵרָתָן, שְׁכָן - שְׁכָנִים;
שְׁעָר - שְׁעָרֹת; גַּם בְּסִמְכוֹת תַּפֵּל הַתְּנוּעָה שֶׁלִּפְנֵי הַכֶּרֶת הַנִּגְנִיָּה.
מִפְּנֵי שֶׁהַנִּגְנִיָּה הַעֲקֵרִית הִיא עַל הַשֵּׁם הַסּוּמָד: שְׁכָה - שְׁכָה
עַל צֶל; פְּנִים-פְּנֵי מִשָּׁה. תְּנוּעָה זוֹ הִבָּאָה רַק לְמַלֵּא אֶת הַהֶבְרָה
שֶׁלִּפְנֵי הַנִּגְנִיָּה, נִקְרָאת תְּנוּעַת הַמֵּלֵא.

ב) עַל פִּי הַנִּגְנִיָּה נֹכַח לְהַבְדִּיל בֵּין פְּעֻלִּים מְשֻׁרָשִׁים שְׂוֹנִים
הַדּוּמִים זֶה לָזֶה בְּתַמּוּנָתָם, כְּמוֹ: הַפֶּעַל שְׁכָו, אִם הוּא מִמְקוֹר
שׁוֹב, תִּבְאָה נִגְנִיָּתוֹ מִלְּעִיל: שְׁכָו כִּי צְוּוּי שׁוֹב; וְאִם הוּא מִמְקוֹר
שְׁכָה, נִגְנִיָּתוֹ מִלְּרַע: שְׁכָו (לְקַח) בְּשִׁבְיָהּ כִּי צְוּוּי: שְׁכָה! כֵּן
מִן הַפְּעֻלִּים חוֹל, רוֹץ, יָבֹא חָלֹ, רָצוּ, וְתַצְוּי: חוֹל, רוֹץ,
וּמִן-חָלָה רָצָה, יָבֹא חָלֹ רָצָה כִּי תַצְוּי שְׁלֵקָה: חָלָה, רָצָה.

שְׁכָה לֹא לֹא: מַדּוּ הַהֶבְדֵּל בֵּין נִגְנִיָּה בֵּין נִשְׁתִּית הַפֶּעַל לְנִשְׁתִּית הַשֵּׁם? - לְמַה נִּחְשָׁב
הַנִּגְנִיָּה (הַתְּנוּעָה) וְאִיךָ מְקוֹם נִגְנִיָּתוֹ? - וְמַה דִּינוֹ שֶׁל שֵׁם הַפֶּעַל
בְּנִגְנִיָּה? - מַה שֵׁם הַתְּנוּעָה הִבָּאָה לִפְנֵי הַהֶבְרָה הַנִּגְנִיָּיתִית? - וּמִמֵּי
הִיא חֲסָרָה? - לְמַשְׁלָל -

ה. דוֹן יִצְחָק אַבְרָבָנָאל.

I.

דוֹן יִצְחָק אַבְרָבָנָאל* נֹלַד בִּשְׁנַת קצ"ז (1487) לְמַסְפֵּר עַמִּי
אִירָפֶה לְאִבּוֹ הַשֵּׁר הַחֲכָם דוֹן יְהוּדָה אַבְרָבָנָאל בַּעִיר לִיסְבּוֹן
בִּירֵת פּוֹרְטוֹגָלָיָה.

וְדוֹן יְהוּדָה חָנַךְ אֶת בְּנֵי בֵּהֶשֶׁכַּל וְדַעַת, וְיִלְמַדְהוּ תוֹרָה
וְיִדְעוּתָהּ הָעוֹלָם. וְהַנֶּעַר הָיָה בַּעַל כְּשִׁירוֹנוֹת נִפְלָאִים וְלֵב טָהוֹר
וְרוּחַ נְמוּכָה מֵאִין כְּמוֹהוּ. וְהָיָה שׁוֹקֵד עַל הַתּוֹרָה וְהַמְדַּעִים הַשְּׂוֹנִים,
וְיִקְרָא אֶת כָּל סִפְרֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲכָמֵי הָעַמִּים. אֵךְ בִּיּוֹתֵר גְּדוֹלָה
יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בָּאָה לְשַׁבֵּת בְּסִפְרָד אַחֲרֵי חֲרָבַת הַבַּיִת הָרָאשׁוֹן.

חכמתו בהנהגת המדינה, ועוד בימי עלומיו היה שמו לתהלה.
בפי כל יודעיו כחכם מדיני מצוין.

ואֶלְפֹּנְזוֹ הַחֲמִישִׁי מֶלֶךְ פּוֹרְטוּגָלִיָּה שָׁמַע שָׁמַע הַחֶכֶם הַצֶּעִיר
הַזֶּה וַיִּפְקִידֵהוּ לְשָׂר אֲוֲצֹרוֹת הַמַּמְלָכָה וַלִּיעֶץ בְּכָל עֲנִינֵי הַמְּדִינָה.
וְלֹא גָבַה לֵב דּוֹן אַבְרָבָנָאֵל בְּמִשְׁרָתוֹ הַנְּכוּחָה, כִּי כְרוּב חֲכַמְתּוֹ
כֵּן רַבָּה עֲנֻנָּתוֹ, וּבִלְכוּ הַטּוֹב, הַמֵּלֵא אַהֲבָה לְכָל הָאָדָם, קָנָה לוֹ
גַּם לֵב הַשְּׂרִים הַנוֹצְרִים וַיֵּאֱהָבוּהוּ וַיִּכְבְּדוּהוּ מְאֹד.

וּכְאִשֶּׁר הָיָה אַבְרָבָנָאֵל אֲהוּב וְנִכְבָּד לְמֶלֶךְ, הִשְׁתַּדַּל לְהִיטִיב
לְכָל הַיְּהוּדִים יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ תְּהִיָּא, וַיְהִי לְמַלִּיץ יוֹשֵׁר עַל עַמּוֹ לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ. בִּימֵים הֵם נִשְׁאוּ הַיְּהוּדִים כְּרוּב אֲרָצוֹת אִירָפָה מְלָאִי
פֶתֶם עַל בְּגִדֵיהֶם לְאוֹת קָלֹן. כִּי כֵן צִוּ הָאֲפִיפִיזִיִּים; אֵךְ
בְּפּוֹרְטוּגָלִיָּה לֹא נִשְׁאוּ הַיְּהוּדִים כָּל אוֹת קָלֹן, כִּי הִסִּיר הַשָּׂר
הַחֶכֶם אֶת הַחֲרָפָה הַזֹּאת מֵעַל עַמּוֹ. בֵּין הַחֻקִּים הַטּוֹבִים, אִשֶּׁר
נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיְּהוּדִים חִיָּה חֹק, שֶׁאֵין הַיְּהוּדִים צָרִיכִים לְכַתּוּב שְׁמִרַת
חֹב, אוֹ שְׁמִרַת־מִכִּירָה בְּלִשׁוֹן הָאָרֶץ; וְדִין אֶחָד לָהֶם גַּם בְּהִיּוֹתָם
כְּטוֹבִים עֹבְרִים.

כְּאִשֶּׁר כָּבַשׁ אֶלְפֹּנְזוֹ אֶת עִיר מֶנְגֶּר וְאַרְזִילָה אִשֶּׁר בְּמָרוֹקוֹ.
וְאֲנָשֵׁי חִילוּ הֵבִיאוּ אֹתָם שְׁבוּיִם רַבִּים וּבִינֵיהֶם כַּמָּאתִים וַחֲמִשִּׁים
נַפְשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִשֶּׁר נִמְכְּרוּ גַם הֵמָּה לְעַבְדֵי עוֹלָם, הַתְּעוֹדֵר
אַבְרָבָנָאֵל בְּחִמְלָתוֹ עַל אַחֵיו הָאֲמֻלִּים וִירֵם נִדְבָה גְדוֹלָה מִהוֹנוֹ,
וַיַּעֲוֹרֵר גַּם אֶת כָּל אַחֵיו וַרְעִיו לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ. אַחֵר כֵּן עָבַר עִם אֶחָד
מֵרַעִיו בְּכָל עִיר הָאָרֶץ, וְלֹא נָח וְלֹא שָׁקַט עַד אִשֶּׁר אָסַף אֶת כָּל
הַהוֹן הָרַב, שֶׁהָיָה דְרוֹשׁ לִפְדִּיּוֹן הַשְּׁבוּיִם, וַיִּגְאֹלֵם וַיּוֹצִיאֵם מֵעַבְדוֹת
לְחֵירוֹת; גַּם נִהְלָם בְּלַחֵם וּהִסְפִּיק לָהֶם כָּל צָרִכֵיהֶם, עַד אִשֶּׁר לָמְדוּ
לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן הָאָרֶץ וַיִּמְצְאוּ מַחִיתָם בָּאָרֶץ שְׁבוּתָם.

כֵּן הִתְאֻמָּץ דּוֹן יִצְחָק אַבְרָבָנָאֵל לַעֲשׂוֹת אֵךְ טוֹב וַחֲסֵד לְכִנֵּי
עַמּוֹ אִשֶּׁר אָהָב.

אַפִּיפִיזִיר - הַכֵּהן הָרִאשִׁי שֶׁל הַקְּתוּלִים הַיוֹשֵׁב בְּרוֹמֵי.

II.

אך ימי הטובה לא ארכו הרבה; פתע נהפך עליו הגלגל ובפשע היה בינו ובין המות: אלפונזו המלך הטוב מת ובנו דון יואנזו השני מלך תחתיו; הוא היה איש אכזר ומהיר חמה וערום כנחש. ושונאי אברבנאל ומקנאיו הלשינו עליו, כי ידו בקושרים על המלך, ועוד מעט והיה בכל רע. לאשרו נודע לו הדבר בעוד עת, ויברח ויפלט. כאשר שמע העריץ, כי ברח אברבנאל, רגז מאד מאד ויצו לדרוף אחריו ולהביאו לפניו חי או מת; אך הרודפים לא השיגוהו עוד, כי כבר עבר בשלום את הנכול ויבא ארצה ספרד, והוא אז בן ארבעים וחמש שנים. כאשר שבו הרודפים ריקם, בערה חמת דון יואנזו מאד ויבקש את כל רכוש אברבנאל ואוצרותיו, אשר מצא בארמונו, ואת כל נכסיו החרים לאוצר המלוכה.

כשבא דון אברבנאל לעיר טולידה, יצאו לקראתו כל חכמי הקהלה וגדוליה ויקבלוהו בכבוד גדול, כי שמו הגדול הלך לפניו, ותלמידים רבים נהרו אליו לשמוע את תורתו וחכמתו. ודון יצחק אברבנאל הקדיש אז את כל עתותיו לתורה ולחכמה. בימים ההם החל לכתוב את באורו הגדול לנביאים הראשונים, ובאוריו של אברבנאל יקרים בסגנונם הנפלא ונעלים בתכנם, כי באר החכם המדיני הזה את סדרי החיים והליכות הממשלה של עם ישראל בימי השופטים והמלכים שעמדו בראש העם.

ושמע החכם היהודי הניע אל פרגנדה מלך ספרד ואיזבלה אשתו; ולא ארכו הימים ודון אברבנאל נקרא אל היכל המלך והמלכה והם דברו אתו טובות ובקשוהו להיות להם לשר האוצר, והוא נעתר לבקשתם. בתקותו כי אז יוכל להיות למגן לבני עמו מידי שונאיהם הרבים.

שמונה שנים נשא אברבנאל משרת שר האוצרות וינחל

כבוד ותהלה מאת המלך והמלכה, כי העשיר בחכמתו את אוצר המלוכה; גם היה לעזר למלך בפעולותיו הטובות ביתר עניני המדינה. וכל כך רבה היתה התועלת שהביא למדינה, עד כי המלך והמלכה, הקתולים האדוקים, נשאנו את השר היהודי ויגדלוהו, על אף כהנם הקנאי מומש טורקבומדה, צורר היהודים. וימסרו את כל טוב הארץ בידו.

וככל אשר הנדיל לעשות למלכו בחכמתו הקבה, כן הקבה להיטיב לבני עמו באהבתו אותם. הכהנים הקתולים ונוצריהם, צוררי ישראל, בדו פעם בפעם עלילות שונות על היהודים ויעוררו את המון העם להתנפל עליהם. אך דון אברבנאל הוכיח תמיד נשקרות עלילותיהם לפני המלך ויפגל את עצתם הרעה.

ה. גרוש ספרד.

והכהנים הקתולים, ובראשם האִינקוויזיטור־התִּיה מומש טורקבומדה, לא נחו ולא שקמו עד הביאם את הרעה על עם תִּרְמָם. המה לא אמרו די בדם האנוסים אשר שפכו ובאוצרותיהם אשר החרמו להם, וילמטשו עיניהם אל היהודים ואל עשרם ונכסיהם הרבים; וכאשר קצרה יד האִינקוויזיציה להרע ליהודים, אשר לא באו מעולם כבדית הדת הקתולית, דברו על לב המלך לנרש את כל היהודים מקרב הארץ ולהחרים את רכושם לאוצר המלוכה. ימים רבים לא שמע המלך לדבריהם, כי ידע רודף־בצע זה את התועלת הרבה, שהיהודים מביאים לארצו בחכמתם ובמסחרם ובמסים הרבים שהם מביאים לאוצר המדינה. אך כאשר נפלה גִּבְנֶה הערבית לפני צבאות פרננדו, והמלך והמלכה עם כל חילם באו בשעריה בקול רנה ותרועה, דבר טורקבומדה על לב המלך והמלכה לטַהֵר הארץ מִשְׁמַצַּת היהודים הכופרים, והיו לְקַרְבָּן הַזֶּה לאל מושיעם על הנצחון הגדול אשר הנחילם; והפעם חמו און לדברים.

ומהיכל אֱלֹהֵימֶכָּה, אשר למלכי גִּרְנָה, יצאה הפקודה.
 כי כל היהודים יושבי ממלכת ספרד יעזרו את הארץ במשך
 ארבעה חדשים, והנשאר בארץ אחרי עֵבֶר המועד – אהת דתו
 להמית

שמע דון יצחק אברבנאל את הנזרה הנוראה הזאת, וימהר
 אל היכל המלך והמלכה ויתנפל לפניהם ויתחנן אליהם לקחת
 כֶּפֶר מן היהודים ככל אשר ידרשו, אך אל נא יעשו את הרעה.
 הגדולה הזאת לעבדיהם הנאמנים. ודון אברבנאל הוסיף להבטית
 הון על הון, ורבים מידידיהם השרים עזרו על ידו, וידברו מאכות
 על היהודים, והמלך כמעט שִׁנְעָמֶר לבקשתו, ועוד מעט ובטלה
 הנזרה. פתאם נפתחה הדלת וטומש טורקבומדה בא ובידו צלב
 גדול ועיניו מפיצות זעם.

– הנה הוא! – הרעים בקולו על המלך והמלכה – קהוהו
 ומכרוהו ליהודים בכסף! ודברו הניח את הצלב אל השלחן ויצא.
 מאת פניהם ברחי אף.

הדברים האלה פעלו על המלכה האדוקה פעולה עצומה.
 והנזרה נשארה בתקפה.

נורא היה מצב היהודים המִנְחָשִׁים מן הארץ. שְׁרִוְתָה מדמם.
 ובכל זאת אהבה ככל לבם ונפשם, כי הלא מולדתם היתה במשך
 שנות מאות רבות; והכהנים עוד זָרוּ מלח על פצעיהם, כי
 דברו על לבם לבוא בברית הדת הקתולית. אך היהודים אמרו:
 איש אל רעהו: הִזֵּק ונתחזק בעד דתנו ובעד תורת אלהינו:
 ג'לך בשם ה'!"

ויום הפקודה הלך וקרַב וזָכַב לבבם הלך וגדל. העשירים
 חלקו את הונם עם אחיהם העניים ויעזרום ככל אשר השיגה
 ידם. שלשה ימים לפני צאתם בגולה שכבו על קברות אבותיהם.
 יומם ולילה, וקול בָּכִים ויללתם נשמע למרחוק, עד כי נכמרו
 עליהם רחמי שכניהם הנוצרים וינודו להם, האמללים הפיעו את

המצבות ממקומן ויקדון אתם לזכרון עולם, או מקרון לאהיהן
האנוסים לפקדון קדש בסתר הדריהם.

וכיום תשעה באב, זה היום המר לישראל מדור דור.
בשנת אלף וארבע מאות ועשרים ושתיים לחרבן הבית השני.
יצאו גולי יהודה מארץ ספרד, שלש מאות אלף נפש, בהם נער
וזקן, טף ונשים, לגור בארץ ולבקש להם מקום, אשר יוכלו שם
לעבוד את אלהיהם.

ודון יצחק אברבנאל עזב את משקתו הגבוהה, את ארמונו
היפה ואת כל עשרו וחמודותיו ויצא עם כל בני ביתו בראש
הגולים. לשוא דברו המלך והמלכה על לבו, כי ישאר על גג
להיות להם לשר האוצרות, אף אם לא ימיר את דתו. הוא ענה
באחת: "חלילה לי לשבת שולו בהיכלי, בעת אשר אחי בני עמי
מגלים ונודדים באין מנוח. אם נגזר עליהם ללכת בגולה,
אלכה עמם גם אני!"

שש עשרה שנה נדד דון אברבנאל מעיר לעיר ומארץ
לארץ, ובכל מקום בואו התאמץ להיטיב לאחיו הגולים ולהקל
מעט את גורלם המר. באחרית ימיו ישב בויניציה אשר באימליה
ובשנת רס"ח חלה ומת, והוא אז בן אחת ושבעים שנה. בכבוד
גדול נעשה לו כמותו ושרי ויניציה וכל גדוליה הלכו אחר מטתו;
ובניו העלו את ארונו לפדוקה ויקברוהו שם בקברות גדולי ישראל.

השבועה.

גִּרְנֵדָה נִלְכְּדָה. קוֹל צִלְצָלִים וְגַבֵּל
מֵהִיכַל אֱלֹהֵי־מִבְרָה בִּלְיָלָה רָעָשׁוּ;
בִּלְיָלָה הָהוּא וּפְרִנְיָהּ וְאִיּוֹבֵל
כָּתְבוּ עַל הַיְּהוּדִים: "מִן גּוֹ יִגְרֶשׁוּ."

יִרְחִים יִחַלְפוּ וִירְחִים יִגִּיעוּ,
מִמָּרוֹם הַמְּגִדְלוֹת קוֹלוֹת נִשְׁמָעוּ;
אֲלֵפֵי פַעֲמוֹנִים נוֹרְאוֹת הִרְיעוּ
מִמָּרוֹם הַמְּגִדְלוֹת, — הִיהוּדִים נָסְעוּ: —

הָעָם כָּלוּ בּוֹכִים — בָּם זָקֵן וְנָעַר,
בָּם חוּלָה וְכוֹשֵׁל, בָּם הָרָה, יוֹלֶדֶת;
אֶךְ עָלִים הֵם נָשְׁלוּ וּפּוֹרְחִים בִּסְעָר
נוֹזְלִים עַל בְּנֵי צִפּוֹר נוֹדֶדֶת ...

וְנִבְּכִים בִּיעָר — עַל שִׁבְכָם יִסִּיעוּ
צִרְיָרִים בְּשִׁמְלוֹת תַּעֲרָה וְסֹפֵר;
וְחָצֵץ מִמַּצְבוֹת הָאֶבֶן הִקְצִיעוּ
וְעֹפֶר מִקְבְּרוֹת מִתֵּיהֶם וְאַפֵּר.

אוֹר שְׁמֵשׁ עֶרְבִים, אוֹר מְתוֹק זְרוּעַ
עַל פְּנֵי כָל הַכְּבֹד; הַזּוֹבִבִּים שִׁקְקוּ,
עַל בְּדוֹ הַפֶּרֶח לְאִמּוֹ יִנּוּעַ,
עַד יִרְדּוּ הַדְּבוּרִים וּמִתְקוֹ יִנְקוּ.

אֲזַ עָמְדוּ הַגּוֹלִים וַיִּתְּצֻבוּ —
שְׁלוֹם לָךְ, סִפְרָד, אֵת אֶרֶץ מוֹלֶדֶת!
עוֹד רִגַע הִבִּיטוּ אֶל מְקוֹם עָזְבוּ —
הֵי שְׁלוֹם, סִפְרָד, אֵת אֶרֶץ בּוֹגֶדֶת!

הֵי שְׁלוֹם! — הִבֵּר דּוֹן יוֹסֵף בֶּן-אַדָּר,
עַל כְּתִפּוֹ הַמְּלִית, עַל מַצְחוֹ מְטַפֶּט;

על פָּנָיו הוֹד־מוֹרָא, הוֹד קֹדֶשׁ וְהֶדֶר,
וּבִקְרָבוֹ חֲכָמָתוֹ מְעִינֵנוּ נִשְׁקָפָת.

וַיְדוּ זֶה סֵפֶר הַתּוֹרָה חִיבָקֶת
נִישְׁקָנָה. — אִזּוֹ דְּמַעָּה חֲרָגָה
מִמִּסְגְּרוֹת עֵינָיו, אֶף יִרְדָּה נִפְלָה —
לְדְמַעָּה הַזֹּאת מֶה נִפְשׁוּ עֲרָגָה. —

וְדְמַמָּה מִסְבִּיב רִנֵּעַ שְׁלֵטָה.
הָיָה שְׁלוֹם, אַחִי, אַל נָא תִירָאוּ!
וַיְהִי לְבַבְכֶּם סְמוּךְ וְרוּחְכֶּם שׁוֹקֵט;
כָּל רְעוֹת שְׁהִי כְתוּמָן כֶּבֶד בָּאוּ —

וּזְכֵרוֹן כָּל־נַעֲשֶׂה מִלְּבַבְכֶּם הַשְׁמִידוּ,
זֶנֶף נָסִיר מִלֵּב אֶת־אֶרֶץ עֲזוּבֵנוּ;
אֶךְ דָּמוֹ וְאֵל נָא בְּגוֹיִם תַּגִּידוּ,
כִּי זֶה אֶרֶץ דְּמִים אֶהְבֵנוּ, אֶהְבֵנוּ. —

סִפְרוּ, כִּי שִׁנֵּאת עוֹלָמִים תִּשְׁנֹאוּ,
כִּי תַעֲב תִּתְעַבּוּ הָאָרֶץ, אֲמַרוּ;
כִּי חֲרַפְתָּ עַמְּכֶם לֹא תוֹכְלוּ תִשְׂאוּ —
הַקִּבְצוּ, שְׂאוּ יְדְכֶם קֹדֶשׁ — וְאָרוּ!

גִּדְמָה דוֹן יוֹסֵף. על רִמַּת הַגִּבֵּעַ
קוֹמָמִיּוֹת עוֹד יַעֲמִד וּפָנָיו מָה אֲרוּ,
וְאַחֲרָיו הֵד הָרִים יַעֲנֶה עוֹד שְׁבַע;
הַקִּבְצוּ, שְׂאוּ יְדְכֶם קֹדֶשׁ — וְאָרוּ!

„אחי, השבעו כי שוב לא תוסיפו
עד עולמי עולמים אל ארץ הרצח;
אחי, השבעו, כי המך תסיפו
לבניכם אחריכם לה שנאת נצח -

אל זו המשפלת אוכלת בניה -
השבעו - אף ארו ארור יושביה!
„ארורה הארץ, ארורה אף תהי,
ורבצה בה אלה ובא לה רק נהי!”

„אחי, השבעו!” - אז קמו נשבעו
וירעמו „אמן” בקול-ידימו;
ותשמע הארץ, שמים שמעו,
וכרובים אז שמעו הברית וירמו.

*
*
*

ופאת השמים במערב אדמה
ותלבש ארגמן ותדי אש אוכלת;
ושמש הזהב אכלה, וכלמה
יורדת לאמה, נופלת, צוללת.

אין קול ואין קשב. - בין סככי היער
ממרום המגדלות עוד קולות נשמעו;
עוד אלפי פעמונים מעבר לשער
הרעימו נוראות - הגולים יסעו...

אַחֲרִית הַגּוֹלִים.

ומחנה הגולים התחלק לחבורות חבורות, אשר נדרו לארצות שונות: אלה הלכו צפונה אל מדינת נִבְרָה הקרובה, ואלה הלכו דרומה לנוע אל ארצות אפריקה, איטליה וטורקיה. אבל רָבֶם הלכו אל ארץ פורטוגליה, ובראשם הלך רבם הגדול, בְּנִי וְצִחֶק אֲבִיהֶם, אשר קבל רשיון מאת המלך דון יואנו בעד הגולים לשבת בארצו, עד אשר ימצאו להם מקום מנוחה. הנודדים לאיטליה מצאו להם מנוחה, כי המלך הטוב והחכם פְּרִנְדֵּהוּ הראשון, אשר מלך בְּגִיאָפּוֹל, היה להם למחסה מפני אויביהם; גם קהלות ישראל שם קבלו את הגולים באהבת אחים וַיִּמְלְאוּ את כל מחסוריהם.

גם הגולים, אשר ירדו לטורקיה, מצאו שם מנוחה, כי הַשֵּׁלֶטֶן בִּיזִיט הִפֵּת חסדו להם, ויצו לפתוח לפניהם את שערי הערים בכל מדינות מלכותו; גם שם עָנָשׁ מות על כל איש אשר ינע ביהודי-לרעה.

אך את כל יתר הנודדים מצאו צרות רבות ותלאות נוראות, שאין לְתַאֲרֵן בדברים. דון יואנו מלך פורטוגליה הרשה לגולים לשבת בארצו לא יותר משמונת חדשים; והזהר הזהירם מראש, כי כל אשר יִשְׁאָר בארץ אחר עבור המועד יִפְקַד לעבד. על כן נסעו משם רבים באניות אל אשר ישאם הרוח; אך רכי החובלים הרשעים גולו מן הגולים את כל אשר היה להם, גם את בגדיהם פשטו מעליהם, ויביאום אל אחד מִחֲפֵי אפריקה השוממים, ושם נָעֻבּוּם לנוע ברעב, אז להיות לטרף לחיתו יער ולפראי אדם.

כאשר הגיעה השמועה לִשְׂאֵר הגולים, יָרְאוּ לנסוע באניות ספרד ופורטוגליה, ובה נשארם בפורטוגליה עד עבור המועד. קָוָה קִוּוּ האמללים, כי המלך יחמול עליהם ולא יגרשם מארצו; אך דון יואנו היה אכזר מִמִּיתוֹ נַעַר, כי לקח את שארית הגולים

וישימם לעבדים ולשפחות. רבים מהם מכר ורבים נתן במתנה לאצילי ארצו, אשר לקחו להם מכל אשר בחרו. ותמעט עוד זאת בעיני המלך האכזר, כי בכבשו את האבות לעבדים ולשפחות, צוה לנזול מהם את ילדיהם, מבני שלש ועד בני עשר שנים, ולשלחם באניות לאיי טומש, להנכס שם בדת תפלות. ועקת האמות, יללת הילדים ובכי האבות, אשר מרטו שער ראשם, לא עוררו חמלה בלבב המלך האכזר. אשה אחת, אשר שדרו ממנה את שבעת ילדיה, נפלה לרגלי המלך, בצאתו מבית התפלה. נתקן ותתחנן לו להשאיר לה את ילדה הצעיר והקטן; אך המלך האכזר הדף מפניו ויאמר: הנה הוא מיללת ככלבה בהלקח ממנה גוריה.

אמות רבות בחרו כמות מהיים, ותתנפלה עם ילדיהן בקימה. ודון יואנו לא השיב דברו אחר, רוב הילדים מתו באניות וימצאו קברם בלב ים, ואלה שבאו חיים לאיי טומש, היו לטרף לתניני הים הרבים שהיו שם; כי היו האיים השוממים האלה מושב לפושעים הנשלחים שם בעונם. ואך מתי מספר מהילדים נשארו בחיים.

גם הגולים הנודדים לאפריקה תמו ברעב ובמנפה, אשר פרצה בהם, ושאריתם נמכרו לעבדים ולשפחות. גולים רבים עלו על ההוף הקרוב לעיר פס פמרוקו. אך הערבים תושבי העיר לא נתנום לבוא העירה, פן ייקרו בשבילם צרכי האכל בעיר. והגולים האמללים נאנסו להתגלגל בשדות ולאכול עשב כבהמות, וגם זאת לא מצאו, כי לא היה גשם בארץ. ביום השבת עקרו את הצמחים בשניהם, כדי שלא לחלל את השבת. והרעב וההיבך עשו בהם שמות. אבות רבים מכרו את אחד מבניהם בלחם, להשיב נפש יתר הכנים הנזעים ברעב; אמות המיתו את ילדיהן בידיהן להצילם מענויי הרעב הנורא. איש אחד ראה את אביו הזקן מתעלף ברעב מה עשה? הלך ומכר את בנו בלחם להשיב

נפש אביו האמלל; אך כאשר שב וכבר להם, מחיר בנו, בידו, מצאנו כבר מת. ילדים למאות נדרו רעבים על החוף, ובעלי האניות האכזרים קראו לרדת אליהם ונתנו להם לחם. ואך ירדו אל האניות, עזבו האניות מחר את החוף, ולא שמו לב לבני הילדים ולזעקת אבותיהם, ויעבירו לארצות רחוקות וימכרום שם לעבדי עולם. לסוף חל מושל העיר על האמללים, ויצו להוציא לחפשי את הילדים שנמכרו בלחם.

בעלי אניות רבים עשו להם שחוק בבני היהודים; ובהגיע האניות אל לב הים, השליכוים הימה ויתענגו לראות את היהודים נאבקים עם הגלים.

באניה אחת פריץ דרך בין היהודים הגולים, וימהר רב החובל ויקרב אל היבשה במקום שָׁמָּה וַיִּנְגְּשׁ מִן הָאֵנִיָּה. שם מתו רבים ברעב, ושאריתם התאמצו ללכת לבקש להם עיר מוישב. בין האמללים האלה היו איש ואשתו ושני ילדיהם, אשר התנהלו לאט אחרי המחנה, כי לא היה בהם כח ללכת. האשה התעלפה ותמת, והאיש אָמֵץ שארית כחו וישא את ילדיו על זרועותיו וילך הלאה, עד אשר כשל כחו ויפול ארצה מְתַעֵלֵף. כאשר שב רוחו אליו, ראה והנה גם שני ילדיו שוכבים מתיים. אז התחזק האיש ויקם על רגליו וישא עיניו השמימה ויקרא:

— אֱלֹהִי, אֱלֹהִי! רבות פעלת להעבירני על דתי; אבל כך נשבעתי, כי למרות כל אלה לא אכנוד באמונתי; יהודי הייתי ויהודי אהיה כל עוד כי נשמתני! ויאסף עפר וַעֲשֹׁבִים וַיִּכֶם את גופות ילדיו, וילך הלאה עד בואו אל המחנה. ואת כל התלאות הנוראות האלה סבלו בני עמנו על תורתם ואלהיהם, אשר יקרו בעיניהם מן החיים ומכל חמדותיהם.

כָּל זֹאת בָּאֲתָנוּ—וְלֹא יִשְׁכַּחְנוּךְ,

וְלֹא יִשְׁכַּחְנוּ בְּבְרִיתְךָ.

ה' ע' ר' : המורה מבאר לתלמידים את ערכה הגדול של תקופה זו בדברי ימי עמנו ומציע לפניהם לכתוב הרצאה על דבר ג' ל' ס' ס' ר' .

הננינה בשנוי מקום .

(א) הפעלים בעתיד ננינתם מלרע (מלבר בנזכחות ונזכרות : תשכרנה, תשכיל שואתיות הנוף באות לפני פא הפעל ולסמן שהפעלה תעשה אחר הדבור) : אשכר, תלחם, יכרד . הפעלים בעבר ננינתם מלעיל, תשכיל שואתיות הנוף באות אחרי ל' הפעל ולסמן שהפעלה תעשה לפני הדבור) .

(ב) הפעלים בעתיד עם ו' המהפך (ע' מעתיד לעבר, תסוג לר' ננינתם לאחור, מע' הפעל אל פא הפעל ונסמן שגם ומנס נסוג לאחור) : כמו מן יכרד-יכרם, ילחם, יבא : עמד ויכרד, ויכרם וילחם ; מן ילח, ילח, וילח ויכרם . הערה : הנוף מבר לא תסוג הננינה לאחור : נאקום, נאלח .

(ג) גם בשתי מלים המזכרות בענין וננינת הראשונה מלרע וננינת השנינה בהברה הראשונה : נתן לי תכתב זאת, לצחק בי, תסוג ננינת הראשונה לאחור, כרי שלא תפנישנה ישתו ננינות תכופות, מה שקנשה למבטא, ויבא : נתן לי תכתב זאת, לצחק בי . שנוי ננינה זה נקרא נסוג אחור .

הערה א : ויש שתפל הננינה לגמרה מן הראשונה ותחבר במקף אל המלה השניה : נתן לי, כתב לי, נקם לי . הערה ב : על הברה סגורה לא תסוג הננינה לאחור : ונסלח לו ; ידבר איש .

(ד) הפעלים בעבר עם ו' המהפך בעבר לעתיד ננינתם יורדת להברה האחרונה, מלרע, כפעלי העתיד, ולסמן שגם

וְאַתָּה נִהְפָּד לַעֲתִידוֹ, כְּמוֹ : מִן לֶקְחֵתִי, יָבֹל לְתִי-יָבֹא : אָבֹא
וְלֶקְחֵתִי, אִם תֵּאָבֶה וְיָבֹל לְתִי.

הַעֲדָה : כְּשֶׁעֲזָבְתָּ הַנְּגִידָה אֶת מְקוֹמָהּ, מִשְׁמַנָּה הַתְּנוּעָה הַמְּרַכֶּכֶת, שְׂאֵנָה
יְכוּלָה לְבֹא סְגִירָה בְּלִי נְגִידָה, לְתִנוּעָה פְּשׁוּטָה : וְכִרְךְ-וְכִרְךְ ;
יִשָּׁב-וְיִשָּׁב ; וְקָם-וְקָם ; וְכָלֵת-וְכָלֵת .

שְׂאֵל 10 ת : אֵיךְ בָּאָה הַנְּגִידָה בְּפִעֲלֵי הַעֲבָר ? - וְאֵיךְ נְגִידָת פִּעֲלֵי הַתְּחִיד ? -
מִתִּי בָּא הַתְּחִיד מִפִּעֲלֵי ? - מִתִּי בָּא הַעֲבָר מִלְּדָע ? - אֵיךְ שְׁנֵי
בָּא בְּתִנוּעָה בְּשִׁבִּיל שְׁנֵי מְקוֹם הַנְּגִידָה . -

מִשְׁפַּט־הַדָּת (הָאֵינְקוֹוִיזִיטָה) בְּסִפְרָךְ .

מִשְׁנִיבְרֵי הַקְּתוּלִים בְּסִפְרָךְ עַל הָעֲרֻכִּים הַמְּחַמְּדִים, הַתְּחִילוּ
כַּהֲנִיָּהם הַקְּנָאִים לְהַצִּיר וּלְהַצִּיק לִיהוּדִים בְּכָל אֲשֶׁר יִכְלוּ. פַּעַם
בְּפַעַם הַעֲלִילוּ עֲלֵיהֶם עֲלִילוֹת שֶׁקֶר, כִּי חָלְלוּ הַיְּהוּדִים אֶת
קִדְשֵׁיהֶם וְעִסְיָתוֹ בָּהֶם אֶת הַהֲמוֹן הַחֲשׂוֹף לְהַשְׁמִיד. וְאֵלֶּה הַתְּנַפְּלוּ
עַל הַיְּהוּדִים כְּהִיטְוֹ שֶׁרָף וְנִעְנָם בְּאֲבָרִיוֹת־דִּצְחָה וַיִּמְיתוּם בְּכָל
מִינֵי מִיתוֹת מְשׁוּנוֹת, וְגַם עַל עוֹלָלִים רַכִּים לֹא חָסָה עֵינָם. כִּכָּה
מָתוּ מֵאוֹת וְאַלְפִים עַל קְדוּשַׁת שֵׁם עַמָּם וְאַלְהֵיהֶם ; אֲבָל הָיוּ רַבִּים
אֲשֶׁר הִצִּילוּ אֶת נַפְשָׁם מִמּוֹת, בְּכוֹאֵם לְמִרְאִית־עֵינֵן בְּבִרְיַת הַדָּת
הַקְּתוּלִית, וְאוֹלָם בְּסִתֵּר לִבָּם שֶׁמְרוֹ-הָאֲנוּסִים הָאֵלֶּה אֶת
אֲהֻבָּתָם וְאַמּוּנָתָם לְעַמָּם וְלֵאלֹהֵיהֶם ; וְלֹא עוֹד אֵלָּא שֶׁשֶּׁמְרוּ בְּסִתֵּר
אֶת חֻקֵּי תוֹרַת אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם, קִדְּשׁוּ אֶת הַשַּׁבָּת וְנִחַצּוּ אֶת חֲגֵי
יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר יִכְלוּ. פַּעַמִּים רַבּוֹת הַתְּנַפְּלוּ נְזִירֵי הַסִּפְרָדִּים
זַכְּהִיָּהם עַל הַיְּהוּדִים וַיְנַזְּלוּ אֶת הַיְּלָדִים מִזְּרֻעוֹת אֲמוֹתֵיהֶם ;
וְלֹא חָמְלוּ הָאֲכֹזְרִים עַל הָעוֹלָלִים הַרְּבִים הַבּוֹכִים וְצוֹעֲקִים : אִמָּא !
אִמָּא ! וְעַל הָאֲמוֹת הַמִּיְלָלוֹת וּמִתְעַלְפוֹת, בְּרֹאוֹתָן אֶת מַחְמְדֵי
עֵינֵיהֶן נְתוּנִים לְעַם אַחֵר. וְהַכְּהֵנִים טָבְלוּ אֶת הַיְּלָדִים לְשֵׁם הַדָּת
הַקְּתוּלִית וְנִתְּנָם בְּבִתֵּי הַנְּזִירִים. אֵךְ כֹּאֲשֶׁר גִּדְּלוּ הַיְּלָדִים הָאֲנוּסִים

האלה ושמעו את כל אשר עשו הכהנים להם ולאבותיהם—מלאה
 נפשם געגועים לאלהי ישראל ולתורתו, תורת החסד והרחמים.
 ומספר האנוסים בערי ספרד הניע לאלפים ולרבבות; ורבים
 מהם היו עשירים גדולים. רופאים מְפַאָרִים, חכמי-מדינה מְהֻלָּלִים,
 אשר נשאו מְשֻׁרוֹת נבָהוֹת בערי הממלכה ובחצר המלכות, ויעלו
 על עם הארץ בכשרונותיהם ובחריצותם הנפלאה. הדבר הזה עורר
 עליהם קנאת הכהנים ושנאתם העזה ממות, ויִחָבְלוּ תחבולות
 להשמידם ולכלותם־מֵעַל פני האדמה; אך הפצם זה לא הצליח.
 בידם, עד אשר ישבו עַל כסא המלוכה בספרד איש תִּנְקָה ואוהב
 בצע פְּרָגְנָה וקִנְיָאִית הִשָּׁפָה ואכזרִיָּה פְּאִיזֻפְּלָה אשתו
 על לב המושלים האלה דברו הכהנים והנזירים לִיָּסֵד בספרד
 בית־משפט הדת, היא האינקוויזיציה, אשר תִּבְעַר את ה"מִרְנִים"
 מן הארץ וכל רכושם הרב יִתְרֵם לאוצר המלוכה. וְהִכְמִיחַ הבטיחות
 הכהנים, כי בעשותם כדבר הזה ובטִהָרָם את ספרד, "הקדושה"
 מִשְׁמָאֵת ה"נוצרים הפוקרים", האלה, יעשו הטוב והישר בעיני
 "אלהי האהבה".

והאינקוויזיציה נוסדה זה כבר בפקודת הָאֶפִּיפִּיּוֹזִים והכהנים
 הסרים לְמִשְׁמַעְתָּם בכל הארצות הקתוליות, ואנשים למאות
 ולאפים עָנוּ בכל מיני עֲנוּיִם בבתי־פְּלָאִיָּה ונשרפו על מדורותיה;
 ועתה הניע התור לה להראות את נוראותיה בארץ ספרד.
 דברי הכהנים על לב המלך והמלכה לא שבו ריקם;
 ובשנת 1480 למספרם, שנים עשרה שנה לפני גְּרוּשׁ היהודים
 מספרד, יצאה הפקודה מאת המלך לִיָּסֵד בספרד את האינקוויזיציה,
 הקדושה "להגדיל את כבוד האלהים", ולראש בית המשפט,
 לאינקוויזיטור ראשי, הִפְקֵד הכהן־התהיה, אשר אין דומה לו בכל
 הערצים והאכזרים שבֵּעוֹלָם — הנזיר מוֹמֵשׁ טָרְקֵבּוֹמֵדָה.
 ונורא ואכזרי היה "בית המשפט הקדוש" הזה מכל הנוראות
 ומכל האכזריות, אשר המציא האדם על פני האדמה. ולא על

האנוסים בלבד שפכה האינקוויזיציה את חמתה, כי גם על כל הַאִיִּקוֹרְסִים, אשר אין רוחם נאמנה עם הדת הקתולית; גם על האנשים אשר חמלו עליהם ויסתירום מעיני השופטים הקדושים. החובה היתה על כל קתולי נאמן לדתו לַרְגֵּל ולהלשין לפני „שופטי הקדש” גם על אביו ואחיו, אשר ראה בהם כל דָּבָר עֶוֹן. ומלשינים „צדיקים” לא חסרו בארץ, ופושעים וכופרים

מלאו את מַעְרֹזֵת האינקוויזיציה; שם עָנוּם באכזריות נוראה: קרעו את בשרם מעליהם, פָּצְחוּ את עצמותיהם אחת אחת, צָלוּם מעט מעט על האש, עד אשר הודו באמת או בשקר, על עֲוֹנָם, אשר יָטְמוּ בפיהם. ואז הרצו את משפּטם לשרפם באש חיים. את הנאשם הרכיבו על המור ויובילוהו ברחובות העיר; שם דשן את בשרו בשומים עד זוק דם, ואחר הובילוהו למות. אם הִתְעַבָּה הנאשם ובקש סליחה על חטאיו, נטו לו חסד ויִתְּנָקוּהוּ בראשונה, ואחר כן שרפו את גופו; ואם לא בקש סליחה — שרפוהו חיים. ויש אשר חָרְכוּ את בשרו לאט לאט על אש קלה, להגדיל את ענוויו, ואחרי היותו בשרו כָּאֹד השליכוהו על המדורה. הנאשמים בַּעֲבֻרֹת קלות, שנתהרסו על עֲוֹנָם וחזרו בתשובה שלמה, היו צריכים ללבוש בגד מְנָאֵל, שנקרא בשם „כְּתָנֶת הַחֲרָטָה”, ולבוא בכל יום ראשון לשבוע לבית-התפלה ואנודת שבטים על שבטים. בשבטים האלה היו מכים אותם הכהנים על בשרם הערום עד שפך דם. ויש אשר שמו אותם בכלא במערה צרה ואפלה, שאך חור קטן היה בה ממעל, וכה היו שם האסורים בקבורים חיים, ולפעמים — לכל ימי חייהם.

ואולם הקרבנות הראשונים למשפטי-הדמים היו האנוסים העשירים, אשר עָנוּ בכל מיני עֲוֹנוֹם לַגְלוֹת את שמות רַעֲיָהֶם וידידיהם הנזמים אחרי אמונת אבותיהם, ואחרי כן נשרפו חיים על מוקדי ה„אוּמוֹ-דִי־פֶה”, וכל רכושם הִתְּרַם לאוצר המלך. ולא באנוסים ההויים בלבד שלטה יד „המשפט הקדוש”, כי גם המתים

לא נקנ ממה. כאשר שמו הכהנים את עיניהם במשפחת אחד האנוסים העשירים בארץ—ולא מצאו בה כל עון נגד אמונתם, ברו עלילות דברים על אבי המשפחה המת, כי נטה לבכו אחרי תורת ישראל, ואז הוציאו את עצמות המת מקברו וישרפון על המוקד, וכל הזנו ונחלותיו הרבות נלקחו מידי יורשיו והחרמו לאוצר המלך. גם הנאשמים, או החשודים, ביהדות, שהצליחו למלט נפשם מעבר לגבולות הארץ, לא נקנו מידי האינקוויזיציה; כי צוו השופטים לעשות תמונותיהם כדמותם והעלון על המוקד, לאות הרפה וקללת עולם להם ולזרעם אחריהם, וכל הונם החרם לאוצר המלך.

והר משלש מאות שנה התענג העם הספרדי על מחזות ה"אומז-די-פה", אשר ערכו להם כהניהם ונזיריהם הקדושים בשם "אלהי האהבה והרחמים". על כן יהיה זכר ארץ הדמים הזאת ועם הדמים הזה לקללה בפי עמנו לדור דור.

פ א ר : המחקרים - בני דת הנביא מחמד - המרזים - כך קרא הספרדים לאנוסים. - הפוקרים - הכופרים, שאינם מאמינים באמונתם. - אפיקורס - נופו, שאינו מאמין בקדשי האמונה. - אומז-די-פה - עלית הקטנה, כך קראו למקום שרפת הנדונים למות. -

מחזה האומז-די-פה.

ומשפט האינקוויזיציה נעשה בכב פאר והדר. כל האצילים והשרים חשבו להם למצוה גדולה לבא ולראות במחזה היקר בעיני אלהים מכל עולה וזבח. גם המלך והמלכה וכל רואי פניהם באו לפעמים אל המחזה הזה, לשום כבוד ויקר ל"משפטי-הקדש". וזה דבר המחזה:

כמעט עלה השחר, וקול הפעמון הגדול נשמע מבית-הכניסת הראשי. לקול הזה חרד כל העם יחד עם שריו ואלופיו, והמונים

המונים נהרו אל מקום המשפט. והנה התל המסע: הנזירים הלכו בראש, איש וסמל־קֶדְשׁוֹ בידו ודגל האינקוויזיציה נשוא לפנייהם; אחריהם הַנְּרִנָּדִים, הם השרים והאצילים, במחלצותיהם השחורות עם נְסִיחָם ודגליהם השונים; אחריהם הוֹבְלֵי כל בעלי התשובה, אשר קבלו עליהם להיות מאז והלאה קתולים נאמנים בלב ונפש; להם נכונו שפטים לעיני השמש, כי דשו את בשרם בשומים לְבָצוֹת את עֶזְנָם; מאחריהם נשאו צלב גדול להבדיל ביניהם ובין הַחֲטָאִים בנפשותם—הם הפושעים העומדים בְּמִרְסָם, הנהגים אל בְּמַת המוקד להשרף באש חיים; כלם יחפים, לבושי מעיל עֶבֶה וצר מאד, וּמְנַפֶּעַת גבוהה וחדה, מְצַיֶּקֶת בצִלְמֵי בלהות ותמונות יָצִידים נוראים, המקפצים ומרקדים בין להבות אש; אחריהם היו נשואות תמונות הַפְּלִיטִים, שהצליחו להמלט מִכַּף האינקוויזיציה; אחריהם ארונות שחורים מְצַיֶּקִים בלשונות אש ובכל מחזות הניהגם—בהם צבורות עצמות הנאשמים, שמתו מרב עוניהם לפני הַעֲשׂוֹת בהם „המשפט הקדוש“; ולאחרונה ינהרו כהנים ונזירים רבים והמון רב מאד, עד בואם אל בית הכנסיה הגדול. שם יערכו רנה ותפלה ל„אלהי האהבה והרחמים“, וְהַתְקַנְמוֹן דורש לפני העם מְעַנֵּן חיים; אחר כך יעמידו את הנאשמים לפני צלב גדול ונרות כבויים בידיהם, ואחד הנזירים קורא לפנייהם את נזר דינם. ופקיד האינקוויזיציה ננש ומכה באגרופו על לב כל אחד מהנדרונים, לאות כי אספה ממשלת הקדש את חסדיה מאת החטאים האלה ותמסרם בידי ממשלת תהל לעשות בהם את משפּטֵם. אז ינשו השוטרים וַיֵּאָסְרוּם בכבלים וּסְחָבוּם אל הבכר, ששם הוכנה המערכה—במת עצים גבוהה, ותחתיה וסביבותיה נזרי עץ וחבילות תבן וכל דבר אשר יתלהב ויִתְלַקֵּךְ על נִקְלָה: כל אלה הובאו נדבה מאת המון העם, אשר חשב זאת למצוה גדולה מאד, כי כן הורוהו הכהנים והנזירים הקדושים. הנאשמים שחזרו בתשובה ברגע האחרון והכטיחו להיות נאמנים לדת הקתולית.

להם עשו הבהנים חסד ואמת – כי הִנָּקֹבֶם בראשונה ואחר כן השליכום אל הלהבה; ואלה שעמדו בַּמִּרְיָם הֶעֱלֹוּ עַל הַבִּמָּה הַנְּבוֹהָה וּבְקוֹלוֹת קוֹרְאִים: שִׁמְעֵה, יִשְׂרָאֵל, ד' אֱלֹהֵינוּ, ד' אֶחָד! קִפְצוּ לַתּוֹךְ הַלֵּהֶבֶת – וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּזִירִים שֶׁרוּ שִׁירֵי תְהִלָּה לְכַבוֹד אֱלֹהֵיהֶם עַל הוֹבְחִים וְהַעוֹלוֹת, אֲשֶׁר הֵבִיאוּ לוֹ...

אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁךָ לָדַעַת ...

אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁךָ לָדַעַת אֶת הַמַּעֲשֵׂי,
מִמֶּנּוּ שְׂאֵבוּ אַחֶיךָ הַמוֹמְתִים
בִּימֵי הָרָעָה עוֹ בָּזָה, לְפָשֵׁט אֶת הַצִּנּוֹאר
אֵל כָּל מַאֲכָלֶת מְרוֹטָה, אֵל כָּל כְּרֹדִם נָטוּי,
לְעֹלוֹת עַל הַמּוֹקֵד, לְקַפֵּץ אֶל הַמְּדוּרָה
וְבִ"אֶחָד" לָמוֹת מוֹת קְדוֹשִׁים; –

אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁךָ לָדַעַת אֶת הַמַּעֲשֵׂי,
מִמֶּנּוּ שְׂאֵבוּ אַחֶיךָ הַמְּדַבְּאִים
בֵּין מַצְרֵי שְׂאוֹל וּמִצְוֹת שַׁחַת, בֵּין עֲקֹרֵבִים, –
תִּנְחַמּוֹת אֵל, בְּשִׁחוּן, עֲצָמָה, אֶרֶץ-דְּרוֹם
וְכַח בְּרוֹל לְשֹׂאת יָד כָּל עָמָל, שְׂכָם
נָטוּי לְסִבֵּל חַיִּי סְחִי וּמָאוֹס, לְסִבֵּל
בְּלִי קֶזַע, בְּלִי גְבוּל, בְּלִי אַחֲרִית...

אִם תֵּאָבֶה לָרְאוֹת אֶת הַחִיק, אֵלָיו נִשְׁפָּכוּ
כָּל דְּמָעוֹת עֵמֶךָ, לִבּוֹ, נַפְשׁוֹ וּמִרְרָתוֹ, –
מְקוֹם כַּמִּים נִתְּכוּ, פָּרְצוּ שְׂאֵגוֹתָיו,
שְׂאֵגוֹת הַמְּרִנְיוֹת בְּטָן שְׂאוֹל תַּחְתִּיּוֹת,

אֲנָחוּת, שְׁמִפְחָדָן סָמֵר גַּם הַשָּׁמֶן,
נָהִי מְפֹזָעַן צוֹר, אֲדָּה לֹא קָשִׁי לֵב הָאוֹיֵב,
הָעוֹ מַצּוֹר, הַקָּשָׁה מִן הַשָּׁמֶן;

הוּי, אָח נַעֲנָה! אִם לֹא תִדַּע לָךְ כָּל אֵלֶּה —
אֶל בֵּית הַמְדָּרֶשׁ סוֹר, הִישָׁן וְהִנּוּשָׁן,
בְּלִילוֹת טַבַּת הָאֲרָבִים, הַשּׁוֹמְמִים,
בִּימֵי הַתַּמּוּז הַבּוֹעֲרִים, הַלּוֹהֵטִים,
בְּחֹם הַיּוֹם, בְּשַׁחַר אוֹ בְּנֶשֶׁף לֵילֶה;
וְאִם עוֹד הוֹתִיר אֵל לַפְּלִיטָה שְׁרִיד מַצָּעַר —
אֲזִי אוֹלִי גַם בַּיּוֹם תִּרְאִינָה בּוֹ עֵינֶיךָ
בְּשִׁפְעַת צִלְלִי קִירוֹתָיו, בְּעֶרְפֶּל,
בְּאַחַת וָיוֹתָיו אוֹ עַל יַד תַּנּוּרוֹ
יְהוּדִים קִדְרִים, פָּנִים צַמְקִים וּמַצְרָרִים,
יְהוּדִים בְּנֵי הַגָּלוּת, מוֹשְׁכֵי כֶבֶד עָלֶיהָ,
הַמְנַשִּׁים אֶת עַמָּלָם בְּדֶף שֶׁל גִּמְרָא בָּלָה,
מְשַׁכְּיָחִים רִישָׁם בְּמִדְרַשׁ שִׁיחוֹת מִנֵּי קָדָם,
וּמְשִׁיחִים אֶת רֹאשֵׁיהֶם בְּמוֹמְזֵי תַּהֲלִים —
(אֵהָה! מַה נִּקְלָה וְעֵלּוּבָה זֶה הַמְרָאָה
בְּעֵינֵי זֶר לֹא־יֵבִין!..) אֲזִי יִגְדֶּה לְבָדָה,
כִּי רִגְלָה עַל מִפְתָּן בֵּית חַיִּינוּ תִּדְרֶךְ,
וְעֵינֶךָ תִּרְאֶה אוֹצֵר נִשְׁמָתֵנוּ.

וְאִם לֹא לָקַח אֵל מִמֶּךָ כָּל רוּחַ קִדְשׁוֹ
וְיוֹתֵר עוֹד מִתְנַחֲמוֹתָיו בְּלִבְבָּךְ,
וְשָׁבִיב תוֹחֶלֶת אִמָּה לְיָמִים טוֹבִים מֵאֵלֶּה

יְנִיָּה עוֹד לַפְּעָמִים מְפַלְשִׁי מִחֲשָׁבִיו -
 אִזְּדַע לָךְ וּשְׁמַע, הָהָא, אֲחִי הַנֶּעֱנָה!
 כִּי רַק זִיק מִצֵּל הוּא, רַק נִיצוּץ-פְּלִיטָה קָטָן,
 אֲשֶׁר בָּנָם הִתְמַלֵּט מִן הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה,
 הָאִירוּ אֲבוֹתֶיךָ עַל מוֹצָבָם תָּמִיד.
 וְכִי יוֹדַע אִם לֹא נִחְלִי דְמַעוֹתֵיהֶם
 הַעֲבִירוֹנוּ וַיְבִיאֵנוּ עַד הַלָּאָה,
 וּבִתְפִלָּתָם מֵאֵת אֲדָנֵי שְׁאֵלֹנוּ...
 וּבְמִוָּתָם צִוּוּ לָנוּ אֶת הַחַיִּים -
 הַחַיִּים עַד הַעוֹלָם!

פ א ו ר : מְרוּסָה - לְמוֹשֶׁה, חֲדָה מְאֹד. - וְכִי, אֶחָד...-בְּקִרְיָאֵת : שְׁמַע יִשְׂרָאֵל...
 ה' אַחֵר. - מְצַרֵּי שְׁאוּל - עֲנִיּוֹ הַכּוֹת. - עֲקָרְבִים - אוֹיְבִים רַעִים.
 אֶחָד-רֵגֶם - סְבִלָּנוֹת. - דְּחֵי קָחִי וּמֵאֵס - חַי חֲרָפָה וּבֹז. -
 צוֹמָקִים וּמִצְרָרִים - זָלִים וְקוֹמוֹטִים. - הַמְּעֻשִׁים-הַמְּשֻׁכִּים. - רִישָׁם-
 עֲנָם, שְׁפִלוֹתָם. - מְפַלְשִׁי מִחֲשָׁבִיו-עֲנִיּוֹ הַשְּׁחוּרִים, כְּלוּמֵר: יֵאוּשׁוּ הַקּוֹדֶר.

הַמִּצֵּל מֵאֵשׁ.

(מִסְפָּרֵי אֶחָד הָאֲנוּסִים).

א.

...את פני אמי לא ראיתי מעודי ואת אבי לא הפָּרַתִּי;
 אחים ואחיות לא ידעתי, ועם רעים קטנים ועליונים לא התרועעתי.
 מראשית ימי ילדותי איני זוכר דבר בלתי אם תְּמֵאִי הקטן והצר
 אשר בְּמִנְיָן הקתולי. יד רשעים הוֹצִיאָתָנִי מִבֵּית אבותי
 וְהִכְלָאֵנִי בְּכִלְאֵי הַצָּר; שֵׁם כְּלִכְלוֹנִי, הִנְכֹּנִי וְנִלְמְדוֹנִי. בֵּין חוֹמוֹת
 הַמִּנְזָר בְּלִיתִי יְמֵי הִילָדוֹת וְהַנֶּעַר. לֹא רָאִיתִי פְנֵי אִישׁ, מִלְכָּד
 הַפְּנִים הוֹעֵפִים וְהָעֵינִים הָאֲפֹלוֹת שֶׁל הַבְּמָרִים וְהַנְּזִירִים הַעֲמוּפִים
 שְׁחוּרִים. בִּשְׁעוֹת הַפְּנוּיּוֹת מִלְמוּדֵי הַקְּבוּעִים שִׁרְתִּי שִׁירֵי תַפְלָה

מִלְחָמִי בֶּן הַמִּנּוֹר וְהַתְּכוֹנְנָתִי אֶל הַעֲצִים הַרְמִים וְאֶל הַצִּיצִים
הַרְבֵּים וְאֶל מַצְבּוֹת הַנְּזִירִים הַקְּבוּרִים שָׁם. אֶת הָעוֹלָם וְחֻמְדוֹתָיו
לֹא רִאִיתִי, עַל כֵּן לֹא חִסְרְתִּי דָבָר.

אֲךָ עִמָּךְ עִמָּךְ בִּלְבָבִי הִרְנִשְׁתִּי, כִּי עֲזוּב וְגִלְמוּד הִנְנִי;
רוּחִי שָׁאָף, נִפְשִׁי צִמְאָה לְדִבְרֶמָּה, וְלֹא יָדַעְתִּי מְנוּחָה.

כֹּה עָבְרוּ יָמֵי עֲלוּמִי, וְאֲנִי כָּבֵד לְבִשְׁתִּי אֶדְרֵת שְׁעָרַי כְּאַחַד
הַנְּזִירִים.

וַיְהִי הַיּוֹם וְנִזְיֵר זָקֵן אֶחָד בָּא לְנוֹר בְּמִנּוֹרָנוּ, וְשֵׁמוֹ פָּרָה
גִּיבְרִימֹו.

הַזָּקֵן הַנִּכְבָּד הָזֶה פָּנָה אֵלַי בְּאַהֲבָה וּרְחִמִּים, וְנִפְשִׁי דִבְקָה בּוֹ
מְאֹד. גַּם חֵבֶר טוֹב, עָלַם נַחֲמָד וְיִקְרִירוּחַ, הֵבִיא לִי, אֶלְפֹּנִימֹו
דִּי פְרִיָּה שָׁמוֹ, אֲשֶׁר הָיָה לִי לְאוֹהֵב וְרַע נֶאֱמָן, וְשִׁנִּינוּ יַחַד
שָׁמַעְנוּ תּוֹרָה וְחֻכְמָה מִפִּי מוֹרְנוּ הַיָּקָר.

וּמוֹרְנוּ הַחֲלִילֵהוּדוֹתֵנוּ בְּסִפְרֵי חֻכְמֵי יוֹן וּבִכְתָּבֵי הַקִּדְשׁ לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲזֹר אֶת לְבָנֵנוּ עַל הַמָּאֹר אֲשֶׁר בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל וְחוּקֵי
הַחַיִּים שָׁלָה; אַחֲרֵיכֵן הוֹרְנוּ דְּבָרֵי יָמֵי הָעַם הַגָּדוֹל הַזֶּה, אֲשֶׁר נִתְּנָה
אֱלֹהֵי עוֹלָם לְאוֹר עַמִּים, וְאֵת הַגִּמּוּל הַנוֹרָא, אֲשֶׁר נִמְלָא עָלָיו כָּל
עַמֵּי הָאָרֶץ, הַתּוֹלְכִים לְאוֹרוֹ: אֶת כָּל הַרְדִּיפּוֹת וְהַעֲנוּיִם וְהַשְּׁמֹדוֹת.
וְנִהְיִי נַחֲלֵי דָם בְּנֵיו, אֲשֶׁר שָׁפְכוּ וְשׁוֹפְכִים כְּמִים עַד הַיּוֹם.
וּמַעַט מַעַט נִהַפֵּךְ לְבָנֵנוּ לְאַהֲבָה אֶת עַם יִשְׂרָאֵל הַמְּעֻנָּה וְלִשְׁנֹא אֶת
שׁוֹנְאֵיו וְמַעֲנֵיו.

כֹּכָה יִשְׁכְּנוּ וְעַסְקֵנוּ בְּתוֹרָה, וּרְאִשֵׁי הַמִּנּוֹר לֹא שָׁמוּ אֵלֵינוּ
לִב; כִּי גָדוֹל הָיָה שֵׁם מוֹרְנוּ בֵּין הַכְּהֻנִּים הַקְּתוּלִים, וְגַם אֲנַחְנוּ
הָיִינוּ יְדוּעִים לְפָרְחֵי-קְהֻנָּה מִשְׁכִּילִים וְשׁוֹמְרֵי-אֲמוּנָה בְּכָל לֵב.

וּכְשֶׁרָאָה מוֹרְנוּ הַזָּקֵן, כִּי הוֹרַע, אֲשֶׁר זָרַע עַל לְבָנֵנוּ, הֵבִיא
אֶת הַפְּרִי אֲשֶׁר קָטָה, זָלָה אֶת אוֹנָנוּ, כִּי מִצְּאֲצָאֵי הָעַם הַנִּרְדָּף
וְהַמְּדֻכָּא אֲנַחְנוּ, וּבְנִים לְאַבּוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר נִשְׁרַפּוּ חַיִּים עַל
מִדּוֹרוֹת הָאֵינִקוּיּוּצִיָּה. מֵאִזְּ הוֹסִיף פְּרָה-גִּיבְרִימֹו לְלַמְּדֵנוּ דַּעַת.

תורת ישראל ולאֲמִץ את לבנו לשמור פְּקֻדֶּיהָ; אך הַזֵּהר הזהירנו לשמור את סודנו זה בלבבנו עד בא עת נאולה לנו.
לא ארכו הַיָּמִים וסודנו הזקן חלה למות; ולפני מותו קראני אליו ויגד לי, כי דודי הוא וכי שמי בישראל יעקב, ויספר לי את כל הקורות את בית אבותי. מזכור ואל תשכח, בני, – אמר בקולו הרועד – כי אביך ואמך ואחותך היו למאכלת אשׁו״ –

ב.

אלפונסו חברי נקרא או לבוא אל אחד מקרוביו, אשר חלה גם הוא למות, ואני נשארתִי בַּמִּנְזָר לבדי בְּעֶרְבֶר בְּעֶרְבָה. ונדר נדרתי אז בלבבי לנקום נקמת דם אבותי הקדושים. אז ראיתי ראשית לו לעזוב את המנזר הָאֶפֶל, שגדלתי בו, וללכת לִסְרֶנוֹסָה. לפקידִי המנזר אמרתי, כי הולך אני לשמוע שם בלמודים בבית בבית מדרש החכמה, וישלחוני בשלום. בבואי שם התחלתי לדרוש ברכים ולהטיף לעם כבתי הכנסיה הנדולים, ודברי החוצבים להבות אש משכו אליהם המונים המונים. בדרשותי השתדלתי לעורר בלב שומעי רגשי אהבה וחמלה לכל האדם, ובראותי את השפעת הרבה על ההבון הרב, מצאתי עז בנפשי לַנְלוֹת את רשעת הכהנים ההנפים, שרי האינקוויזיציה, וְאַרְבָּעִים בקולי על הדם הנקי, אשר הם שופכים, ועל העֶשֶׂק, אשר הם עושקים את העם; ודברי עשו על בני סרנוסה רושם גדול מאד, עד אשר קמו כלם ויתנפלו על ארמון האינקוויזיציה וילכדוהו, ואת כל אסיריו הוציאו לחפשי.

אז עברתי ביתר ערי אַרְגוֹנֵיָה לקרא בשם האהבה והצדק, זהמונים המונים נהרו חלוצים אל בית המדינה לעמוד על נפשם. והתקוה התחילה מִשְׁחַקֶּת לפני, כי עוד מעט ובְּעֶרְתִּי את הַמִּפְלָצֶת הזאת מן הארץ; אך תקותי נכזבה מהר. כי פיליף מֶלֶךְ ספרד הצמא לדם שלה את גודוֹיו הרכים לסרנוסה, והמה

הוציאו את מבחר בניה להורג, ואותי תפשו ויאסרוני בכבלי ברזל וימסרוני בידי האינקוויזיציה. עד מהרה השלכתי אל בור צר, אפל ורטוב המלא שרצים ורמשים שונים. ואחר התחילו העננים הנוראים, אשר תסמר שערות איש לשמעם; האכילוני לחם צר עם מלוחים ומנעו מים מפי לשבור צמאי; השקוני מי רפש ולא נתנו לי אכל; גם שנתי נזלו ממני, וכאשר נמתי רנע העירוני. אך כאשר הוסיפו לענותני כן הוספתי אפץ באלהי ישראל, ובעמדי לפני השופטים עניתים ברוה כביר:

— עברי אנכי ועברי אמות!

אז חרצו את משפטי לשרפני חיים אותי ועוד עשרים ושלושה אנשים. אשר מצאו את עונם. כי הרימו יד באינקוויזיציה הקדושה. למן היום ההוא חדלו כמעט לענותני, גם הביאוני לחדר סָרֶנֶחַ מעט; ושני כהנים באו אלי יום יום ועוררוני לחזור בתשובה ואז ימיתוני במיתה יפה — בַּחֶנֶק, ולא ידינוני בשרפה; אך המה שבו כָּלֶעֱפַת שכאו.

וערב יום הפקודה בא. ומטעם האינקוויזיציה הודיעו נלוי לכל שמות החטאים בנפשותם, שנדונו להשרף ביום המחרת, וגם שם הכהן פָּרַח דִּינָה, הוא שמי, בתוכם; למען יבאו הכל לראות במחזה הנפלא, בהקריב הכהנים את קרבנותיהם לאלהי האהבה. ביום ההוא הובאתי אני ואחי-לצרה אל בית תפלה אחד המיועד לדבר הזה, ושעריו נסגרו על מסגר, וגדוד שומרי האינקוויזיציה העמיד לשמור על הבית מחוץ. על הַיִצִיעַ העליון עמדה להקת משוררים וישירו את המזמור: „ממעמקים קראתיך“; על הבימה דלקו נרות שחורים ובכל מלוא הבית היה חשך אפלה. כל הנועדים למות כרעו שם יחד על ברכיהם, וישפכו שיחם לפני אלהי האמת והצדק; וגם אנכי כרעתי על יד הקיר ונפשי נמונה בתפלתי. והנה תמונת אדם עטופה כלה קרבה אלי בלאט ותכרע על ידי, ויד שלווחה אלי מתחת למעטפה ותשם בידי דבר-מה;

ועד מהרה קמה חתמונה מן הארץ, סרה הצדה ונעלמה מעיני מששתי את החבילה הקטנה ואדע כי בו צרור כסף, מנקה ופסח ניר; את הצרור והמנרה טמנתי בכיסי, ואת הפתקה הקטנה קראתי במהירות ואדע את אשר עלי לעשות ואנה לפנות, ואחר קראי אותה בלעתי. ובחצות הלילה ואני סגור בתא הקטן המיוחד לי, קמתי ולקחתי את המנרה ואשון בה את שקבתי הברזל בחלון קרני, ואצא החוצה. בזהירות רבה יצאתי באישון לילה מחצר בית התפלה נאלץ בדרך, אשר הודיעני מציל-נפשי בפתקה; ואלהי ישראל היה בעזרי לבוא בשלום אל מעונו הנסתר בהגני הסלע. אשר מחוץ לעיר, ומשם הובאתי אל האניה הזאת ההולכת להולנדיה, אשר שם אוכל לעבוד את אלהי אבותי ולהיות בן נאמן לעמי הגדול בגלוי.

כאשר פלח המספר את ספורו, ישב זמן רב שקוע במחשבות ובזכרונות עברו הנורא, ועיניו נטויות אל הים הגדול המשתרע מסביב, ואל נונה הירח והכוכבים הנשקפים בין הגלים הקלים. המתגלגלים חרש בהמיה נעימה אחרי האניה ההולכת לבטח דרכה. ורוח קלה ונעימה מסלסלת בפתקה את הגלים ולוחשת נעימות לנוודי יהודה...

בְּלִבֵּיָם.

הַגִּלִּים, הַגִּלִּים עָלוּ שָׁמַיִם,
הָמוּ, רָעָשׁוּ, הִתְחַרְשׁוּ אֲזָנִים,
נָדְמוּ כָלָהֶם, יָחַד שִׁאֲנֵנוּ,
בְּזִרְעוֹת הָעָרֵב הוֹמָם יִישָׁנוּ...
וְיִרְעוֹת הַתִּבְלֹת בְּמְרוֹמִים שָׁמָּה,
בְּעֵנִים בְּהִים זָעִיר שָׁם נִבְתָּמָה;

ובלב־בִּנְת מוֹת בַּעֲדָם הִירָח
נִשְׁקָה שָׁם בְּדָד, עֵינֶי וְרַפָּה כַח ...

וּדְמָמָה שׁוֹרֶרֶת, דְּמָמַת הַשְּׁחַת,
בְּמְרוֹמֵי אֵין קֶץ, בְּתַהוֹמוֹת מַתַּחַת ...

אֶךְ שָׁמָּה, שָׁמָּה מִרְחוֹק יִתְרוֹמֵם
עַל פְּנֵי הַמַּיִם אֵי קָמָן, אֵי שׁוֹמֵם,
עֲמוּף בַּעֲטָה כְּהָה, בְּמֵת מְרָאֵהוּ,
שָׁם קוֹרֵץ לְטָחוֹר יִמְשֹׁךְ אַחֲרֵיהֶוּ —
וְסָבִיב אֶךְ מַיִם, מַיִם וְמַיִם,
אֵין גְּבוּל, אֵין קֶצֶה, עַד שׁוֹלֵי שָׁמַיִם —

שָׁם עַל שְׁוֹרֶסֶלַע בְּצִלָּלִים יִרְאוּ,
יִנוּעוּ, יִגְבְּהוּ, רֹאשָׁם יִשְׂאוּ —
מִי אַתֶּם שָׁמָּה? הַגִּידוּ, הַצִּלָּלִים!
הַזֹּאכֵי עָרֵב, אִם לְחֻקַּת שְׁעָלִים?
אִם רוּחוֹת אֶפֶל, אִם שְׁדֵי הַשְּׁחַת?
אִם יוֹנִים קִנְנוּ בְּעֶבְרֵי פִי־פַחַת?
הַגִּידוּ, הַצִּלָּלִים, מִי אַתֶּם שָׁמָּה?
הַצִּלָּלִי תִפֹּת, אִם בְּרוּאֵי אֲדָמָה? —

וְאַנְחָה חֲרִישִׁית, אֲנַחַת דּוּמְיָה,
בְּצִפּוֹר גִּזְעַת הַמָּיָה, הַמָּיָה —
וְאַנְחָה סוֹעֶרֶת בְּגִסִּיפַת גִּזְעַת
עַל פְּנֵי תַהוֹם הָאֶפֶל מְשֹׁם יִשְׁמַע ...

הָהָה, לְבִי-הָהָה, נִפְשִׁי-אֵשׁ מִתְלַקַּחַת...
 אֵשׁ תִּפְתֶּה - בִּי תוֹקֵד - קִרְבִּי הַשְׁחַת...
 הָהָה, בְּנִי - בֵּר בְּמִנִּי - פִּרְתַּת עָלֵי עֵינַי...
 כְּבֹד נִקְפָּא-בְּקִנְיָה-כְּבֹד מֵת-כְּבֹד אֵין...
 וּבִתִּי - הָהָה, בְּתִי - גַּם הִיא - גּוֹעָה...
 הִיא קָרָה-כְּכַפּוֹר - הָהָה נִפְשָׁה יִצְאָה -
 אֲמוֹתָהּ נָא - אִישִׁי - אֲמוֹת - הַפְּעַם...
 הָהָה, בְּנִי - הָהָה, בְּתִי-אֵל מָלֵא זַעַם!...
 תִּתְּלִיתִי לָךְ - אֶרֶץ - אֶרֶץ סִפְרָד...
 אֲרוּרָה - אֲרוּרָה - תִּהְיֶה עָרִי עַד!!..."

וּנְחָה אֵימָה כִּילֵל הַשָּׂאִיָּה -
 כְּנִתְחַת גּוֹעַת שֵׁם דּוֹמָם הַמִּיָּה...
 וּנְחָה אֵימָה
 הֵם, הֵם וְדִמְמָה...
 - אֵין מְלִים - אֲנַחוֹת - שְׂמָה וּשְׂמָמָה -

וּבְדָד שֵׁם דּוֹמָם, דּוֹמָם בְּקִבְרִי
 וְזוֹעֵם כְּמִוְת, כְּתִמּוּנַת גִּבְרִי
 עַל פְּסִנַת הַסֵּלַע שְׂמָה נִצְבֶּת,
 כְּצֶלֶם בְּלִחוֹת, כְּתִמּוּנַת צִלְמוֹת...
 הַגִּידָה, הַצֶּלֶם, מִי אֵתָה שְׂמָה?
 הַשֵּׁד מִשְׁחַת, אִם אֲמַלֵּל אֲדַמָּה?..

וּבְדָד, הָהָה, בְּדָד... פֹּה עַל שֶׁן-סֵלַע -
 הַשְּׁלִכְתִּי, מִלְמִלְתִּי כְּכִבְיָה הַקֶּלַע -

אין אַשֶׁת, אין בָּנִים
 אַל בְּשָׂמִים!
 הַפִּיצָה עֲבָרְתָּךְ, עֲבָרוֹת אֲפִים,
 וּשְׁלַח בִּי וַעֲמָדָה, אַל עֵינֶיךָ תַּחֲוֶסָה,
 יְהוּדֵי הַגִּנִּי — וּמָה כִּי אָמוּתָה? —
 אָמוּתָה, אֲנוּעָה, וּבִירְכָתִי שַׁחַת
 שָׁם אֲשֶׁתִּי, שָׁם בְּנִי, שָׁם אֲשֻׁבַּע נַחַת —
 שָׁם אַחִי בְּנִי עָמִי ... שְׂמָה כָּלֵהֶם...
 הַפִּיצָה אַפָּךְ, הָרַעַם הָרַעַם! ...

— — — — —
 — — — — —
 שְׂמָה הַתְּמוּנָה עוֹרְנָה נִשְׁקָפֶת
 עַל שֵׁן הַסֵּלַע, עֲרָפֶל עֲטָפֶת,
 וְאַנְחָה אֵימָה סַעֲרַת בּוֹעֵם,
 סַעֲרַת, הַמָּיָה בְּהִמּוֹת הָרַעַם —
 וְתַעֲוִיר הַגְּלִים וְתַעֲוִיר בְּשָׂאוֹן...

— — — — —
 אֵךְ שְׂמָה מִסְבִּיב, שְׂמָה קַפְאוֹן —
 הַגְּלִים שָׁם יִישְׁנוּ בְּדָמִי עֲצָבָת,
 יִישְׁנוּ, יִרְדְּמוּ תִרְדַּמַּת מָוֶת —
 וְדַמְמָה מִתַּחַת וְשִׁאִיהַ בָּרֶם,
 שְׂמָה בְּמָרוֹם, שְׂמָמוֹן בְּתֹהוֹם —

מגבורי ישראל.

א. שמועה רעה (*).

ביום השני של פסח השבים אבי הרב בן־מִינָה, וילך אל בית הכנסת, ויקח גם אותי עמו. אחר קריאת התורה עלה אבי במעלות ארון הקדש ודרש לפני העם מִעֲנֵן היום; ויזכר את מקרי העת הזאת ואת השעות הרעות המתרגשות לבוא. ויאמֵן לבב כל שומעיו להיות נכונים בכל עת למסור נפשם על אמונת אבותינו וקדושת שם אלהינו.

עודנו עומד ודורש, והנה קם שאון בהיכל ה', כי אחד מעבדי אֶלְכָּנָדוֹס, בִּישוֹף ורמיוה, בא ואמר, כי דבר נהוץ לו אל הרב. אבי הפסיק דרשתו וירד אל העבד לשמוע מה בפיו. והעבד ספר לו בשם אדוניו, כי יצאו נוסעי הצלב סעיר מִן והם מְתַעֲדִים להתנפל על כל קהלות היהודים אשר על נהר הַיְנוֹס; ועל כן עצתו ליהודי ורמיוה למַלֵּט נפשם זהונם אל ארמון הבישוף, ששם יִפְגֶּה להם מקום, והוא יהיה להם למחסה מפני אויב. מְבַהֲלִים ודחופים יצאו המתפללים מבית הכנסת

(*) בשנת 1098 למספר הנוצרים שב נויר קתולי אחד, פֶּטֶר המתבודד שמו, מירושלים ויספר לכול, כי הנוצרים סובלים שם רדיפות ונאצות מידי הערבים המחמדים, ויעורר את המוני העם לעלות למלחמת על הערבים, בזוי דתם ומחללי קרשיהם בארץ הקדש. הנויר הזה עבר סעיר לעיר ובירדו צלב גדול, ובדברים חוצצים להבות אש קרא לנוצרים לבוא לעזרת האל ולעשות נקמות במחרפיו ומנאציו; גם הראה לכל סכתבים שירדו אליו מן השמים – והמונים המונים לאלפים ולרבבות שמו אות צלב אדום על בגדיהם ויאספו אליו לעלות למלחמת הקדש. בין האספסוף הזה היו כמרים ונוזירים קנאים אשר אמרו: הנה אנחנו עולים להלחם על אויבי אמונתנו במרחקים, נקומה נא ונשמיר בראשונה את אויבי אלהינו היושבים בקרבנו, הלא הם היהודים. ולחזק את דבריהם הראו סכתבים שנפלו אליהם מן השמים, וכתוב להם בלשון רומית, דִּיֹּס לֹ בִּילְטִי (Dios lo wult) כלומר: זהו רצונו! ומאז התחילו השחיטות הנוראות בכל קהלות ישראל אשר בצרפת ובגרמניה, אשר התנפלו עליהן הַצֵּלְבָנִים בקריאתם הנוראה: „דִּיֹּס לֹ בִּילְטִי“ וידרשו מהם לבחור במות או בצלב,

זירצו איש אל ביתו להציל את הנפשות היקרות לו. עד מהרה נקבצו כל בני עדתנו על הככר, אשר לפני בית הכנסת, המון רב מאד: זקנים וזקנות, אנשים ונשים, בחורים ובתולות, ילדים וילדות, עוללים ויונקי שדים – כלם נדחקו יחדו בבהלה ומנור; הנשים נעו בכביה, והילדים צרחו מר ותהי המהומה רבה מאד. אבי התאמץ לנהמם ולאמץ רוחם, אחר צוה להוציא את ספרי התורה מארון הקדש ולקחם אתם. ספריתורה אחד שם על זרוע ימינו ויתר הספרים חלק בין ראשי העדה; וכן החל מסע הקהלה אל ארמון הבישוף, ואבי הולך לפניהם. בהגיענו שמה הִקְיָאנו הבישוף אל החדרים הגדולים והמְרֻנָּחִים, אשר פָּנָה לַמַּעֲנָנו בארמונו בקומה השניה.

בבהלה ובחרדה עברו עלינו ימי החג והארמון סגור ומסוגר; זהצר הצורך עודנו מתמהמה בסביבות העיר מִן ומכלה שם את שארית ישראל. בתשיעי לחדש השני הִנִּיעָה אלינו השמועה, כי עלו הצוורים על קהלות אֲשֶׁפִּירָה ביום השבת ויתפשו עשרה אנשים מנכברי העיר ויסחבום אל בית הכניסה, ויפילו עליהם אִיָּמִים להמיר דתם; אבל הם החזיקו באמונתם ויחדו נהרנו על קדושת שם אלהי ישראל. אשה אחת אשר נפלה בידיהם שלחה יד בנפשה ותבחר מות מהיים. ושאר היהודים נקהלו ויעמדו על נפשם, והבישוף יוֹהָנָסוֹן שלח להם את חילו לעזרה ויכו באויב ככה רבה ויניסום מן העיר. השמועה הזאת עודדה מעט את רוחנו ורבים מאחינו עזבו את הארמון וישוּבו לבתיהם.

פעם לפנות בקר הקיצונו לקול המולה נוראה. כעבור רנע הניעה לאזנינו הקריאה הנוראה: „הַיּוֹם לֹא בּוֹלֵט״ השקפנו בעד החלונות, והנה המון רב למאד הולך וקרב אל העיר, בהם רוכבים זְרָגִלִּים יחד, וכלם חמושים בחרבות, ברמחים, בקרדומות, בקלשונות ובבולֵי עץ. איש איש כאשר השיגה ידו. רוכס הולכי יחף, לבושי מחבות מְנָאֵלוֹת בדמים, ומהם עוֹטְפֵי יריעות משי יקרֶק או אדמדם, מְפָאָרוֹת ברקמת זהב וכסף – הֵן מְפָרְכּוֹת, אשר שרדו מארונות הקדש בבתי הכנסיות. כלם עדת פראים, שְׂכֻרִים, אֲלַפְנִיהֶם עדת כמרים נושאים דגליתם וצלמי קדשיהם, ושירי תפלה בפיהם.

אחינו, אשר נשאר בעיר, נפו בראשונה לעמוד על נפש
 אבל האויבים חזקו מהם במספרם הרב והעצום; ובראותם,
 עוד מעט ונפלו בידי אויביהם, התחזקו באמונתם וישתחו
 את אחיו ואיש זאת קרובו: הנשים שחטו את ילדיהן והתחננו
 את כלותיהם, ואשר לא עצרו כח לשלוח יד בנפשם, הקרי
 חֲתָנָם לצוררים הממיתים, בקראם יחדו קול אחד: שמע, ישראל
 ה' אלהינו, ה' אחד! וכאשר תמו לְגֹעַ, התנפלו האויבים ו
 בתי העיר ויכוזו וישחיתו את כל אשר מצאו שם, גם פָּלָז המר
 בספרי התורה, אשר נמצאו בבתי התפלה האחרים, ויחללו
 ויקרעו ויתעללו בהם וירמסו ברגליהם ויבוססו בכפות הדמיו
 אשר שפכו בידיהם.

ג. הַשְׁחִיטָה.

ימים מספר התהוללו ונתעללו הרוצחים בעיר הַהָרָם ויתנו
 שכורים על חרבותינו. אחד כן פנו הצוררים בכל הכונס הפרו
 אל ארמון הבישוף ויקיפוהו מסביב וידפקו על דלתות השעו
 הבישוף מר ויצא אל הַיָּצִיעַ, אשר בקומה העליונה. ויפן א
 התמון וישאל: מה חפצכם פה?

— חפצנו ביהודים הנחבאים עמך. הוציאם אלינו ונדעם
 — ומה עשו לכם, כי אתם עולים עליהם להשמידם?
 — הם שפכו את דמי משיחנו, ועתה נקח נקמתו מהם!
 — משיחנו מלח לכל אויביו, כאשר הֶעֱרָה למות נפשו, ול
 לכם להיות נואלי דמו.

— לא באנו הלום לקחת תורה מפִּיךָ, כי אם לעשות זָב
 בעם תְּרַמְנוּ. ובדברים החלו להכות בקרדומותיהם על השער בכ
 פאמצי כח.

— ומה אם נִאֲזַתוּ לבוא בברית אמונתנו? — שאל הבישוף
 — אם כה יעשו והיתה להם נפשם לשלל.
 — אם כן אפוא, חכו לי עד אשר אדבר דברי באזניהם.
 והבישוף בא אלינו ויפן אלינו בדברים רכים שיצאו מלִבִּי דָּוִי
 — צר לי מאד, ידידי! אך ידי קצרה מִתְּנֵן עליכם ולח

אם תקבלו את הדת הנוצרית. שימו זאת אל לבכם ושמעו לעצתי; אך אל תתמהמו, כי ההמון הולך וסוער.

— לא נאבה ולא נשמע! — ענו כלם פה אחד.

— תנה לנו זמן שתי שעות ונחשבה דרכנו — בקשהו אבי.

— רבנו! — קראו כלם משתוממים.

— אנכי יודע את אשר אדבר — ענה אבי בקול אמיץ

הבישוף יצא אל ההמון, ואבי מדר ויסגור דלתים בְּמַנְעוֹל

ובריה ויקרא אל בני עדתו בקול עז:

— שמעוני, אחי! לא מִפְּרִיזֵי לֵב, או מִרְפִּיזֵי אמונה היתה

בקשתי זו, כי אם למצוא עת להכין את נפשנו למות בעד אלהינו

ודתנו. ועתה הנני קורא אליכם, אחי, בשם אלהי ישראל: מי

האיש אשר לא ימצא עז בלבבו לעזוב חיי שעה מפני חיי עולם.

יעזבנו נא וילך אל אשר ישארו וזהו; האיש הירא ורך הלבב

ילך לו מאתנו. אבל מי האיש הנכון בכל לבבו להקריב נפשו

קרבן לאלהיו, ישא ידיו קדש לאלהינו שבשמים ויקרא: בידך

אפקיד רוחי!

— בידך אפקיד רוחי! — קראו כל אנשי העדה ברנש. בנשאם

כפיהם השמימה:

וכל בני העדה נפלו איש על צואר רעהו ויבכו ויתחנו

איש אל אחיו למחול ולסלוח לו, אם חטא גנדרו; וגם אבי בקש

סליחה מכל בני עדתו, ואחר כן נשא קולו ויקרא את הַגָּדִי של

יום הכפורים וכל בני העדה ענו אחריו בבכית חרש ובהשתפכות

הנפש לפני ה'.

אז הוציא אבי מתחת כנף מעילו מאכלת ארוכה וחדה

ויקרא ברנש:

— שִׁמְעֵה, יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד!

וכל הנמצאים עמו קראו אחריו בקול חזק ובלב נכון:

אחרי כן אסף איש איש את נפשות ביתו מסביבו; ובטרים

יחלו האבות את פעלם הנורא, פנה אבי אל כל הילדים וישאלם:

— צאן קדשים! היש את נפשכם למות על קדושת שם

אלהינו?

— וקולות דקים כחלילים ענו מסביב, קולות הילדים

התמימים, בהשיכם פה אחד:

— יש ויש!

כִּי עָלֶיךָ הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם, נַחֲשֶׁכְנוּ כְּצֹאן מִבְּחָה!

קרא אבי, ויקח את המאכלת וימסרנה ליד ראש הקהלה.
או החלה השחיטה הנוראה: הילדים הקטנים קראו: „שמע, ישראל!“ ויפשטו צואריהם וישחטו בידי אבותיהם; אחריהם נשחטו הנשים בידי בעליהם. או הפילו גורלות, ואשר נפל עליו הגורל שחט את רעהו ראשונה.

ככה עברה מאכלת הדמים מיד ליד, עד כי לא נשארו בהם בלתי אם אבותי ואנכי בנם יחידם.

— עתה, בני האהוב, הנני אליך! — אמר אבי — הביטה וראה את חבריך הילדים התמימים האלה, אשר מסרו נפשם בשמחה על קדושת שם אלהינו; הִיָּה תמים גם אתה וְהָשִׁיבָה אל אֵל רוחך.

— כן אעשה כאשר דברת, אבי! — השיבותי, בפשמי צוארי אל מול המאכלת אשר בידו.

— אנא, אישי, רחם־נא עלי וְשַׁחַט אותי ראשונה, ואל אראה במות הילד! — התחננה אמי אליו.

אבי נאות לה. ואמי קרבה אלי וְתַחֲבֹקְנִי וְתַשְׁקֵנִי ותברכני, ואחר כרעה ותקרא בלב אמיץ:

„בִּידְךָ אֶפְקֵד רוּחִי, פְּדִיתָ אוֹתִי ה' אֵל אֲמִתּוֹ!“

ותפשוט צוארה לשחיטה —

לאחרונה כרע אבי לפני, בידו הרועדת הניף המאכלת ועיניו החשכות הלכו למרום, בקראו בקול רועד: „חֲזַקְנִי נָא וּמַצְנִי, אֱלֹהֵי אֲבֹרָהּ אֲבִינִי!“ ויתחזק וישם את המאכלת על צוארי — אך קול פחדים נורא פרץ פתאם מגרונו, ויפול ארצה מתעלף. ואנכי קראתי, צעקתי מר, עוררתיו, הניעותיו — אך לשוא. כי לא נותרה בו נשמה. נסיתי להרים את המאכלת שנפלה מיד אבי ולקחת את גפשי בידי, אבל לא יכלתי.

מה לעשות עתה? — ראיתי את כל חברי שוככים להם במנוחה וקנאתי בהם קנאה גדולה... הכמתי סביבי — והנה חלון פתוח לגג עיני. זכרתי, כי מקומנו בקומה השנייה, ורעיון הבריק

דנע במוחי... בשארית כחי טפסתי זעליתי על החלון ואתנפל
ממרומו אל ארץ תחתית..."

ג. מות קדושים.

כעבור שתי השעות פרצו הרוצחים נוסעי הצלב אל ארמון
הבישופ, והנה כל היהודים מתכוססים בדמם, אשר שטף על
כל פני הרצפה. וכשראו כי נכזבה תוחלתם להתעלל ביהודים,
פשטו על היער הקרוב וקיפוהו ויחפשו כל מקטעיו, וימצאו שם
עוד יהודים רבים. אשר חשו מפלט להם שמה, ויפלו עליהם
וימיתום באכזריות רצח. רק מתי מספר מבחורי ישראל נאסרו
בחבלים ונסחבו אל בית הכניסה להטבילים ולנצדם על כרסם.
ביניהם היה עלם נחמד. אשר ראה בנפול אביו ואמו ושבעת אחיו
הגדולים בידי המרצחים; וינמור בלבבו לנקם מהם נקמת דם
אבותיו ואחיו. ובגשת הפקר אליו להטבילו לשם הדת הנוצרית,
הוציא העלם פתאם סכין חדה מתחת למדיו ויתקעהו בבטנו.
הכמר נפל מת ארצה, וההמון התנפל כרנע על העלם ויקרעהו
לגזרים.

משם פשטו נוסעי הצלב על עדת סגנצ'ה – וההגמון אשר
שאף לדמי היהודים ולהונם. קרא אותם במרמה להתקבא בארמונו
עד יעבר זעם. והיהודים באו אליו ונס את כל רכושם הביאו
עמם. ההגמון העמיד אנשי חיל על הארמון לשומר, אבל בקרוב
נוסעי הצלב אל הארמון. התאחדו החילים עמהם וישברו על
נקלה את השערים ואת הדלתות ויתנפלו על היהודים כזאבים
בעררי צאן. אז ישגה הטבח הגורא, אשר היה בורמיוזה; בקול
קריאת "שמע, ישראל!" נפלו כלם חללים, אלה במאכלת אחיהם;
ואלה בחרב אויביהם. ויהי מספר החללים, אשר הוצאו בעגלות
והשלכו חוצה לעיר, אלף ושלש מאות נפש, ואת כל רכושם
לקח לו ההגמון ויחלקהו עם מתי סודו.

משם שטפו הרוצחים כנלי ים זועף על כל קהלות ישראל
הגדולות והקטנות אשר בגרמניה, וכלם בחרו למות על קדושת
שם אלהי ישראל. רבים מהקדושים עשו נוראות, ויהיו למופת

לאחיהם באֶמֶן לבם למות בשמחה בקול אחד".

רב ישיש אחד, רבי שמואל שמו, בא עם בנו היחיד במעמקי הנהר לעיני כל בני עדתו. שם ברך עליו ברכת הזבח והבן ענה "אמן" ! בקול רם, והאב הישיש שחט את בנו יחידו ואחר טבע במצולות. אז קראו כל העם: "שמע ישראל!" ויתנפלו כלם—כמאתים נפש במספר—אל מצולות הנהר וירדו תהומה.

כאשר קרבו הרוצחים אל כפר אחד, שהתחבאו שם יהודים, קם קדוש אחד מפליטי צרפת וקרא אל העם: "כך עושים במקומנו" ויחפור בור עמוק וירד בו, ושם ברך על השחיטה ויחתוך גרונו בסכין שבידו וימת. ממנו ראו וכן עשו כלם: כי חפרו להם קבריהם וירדו בהם, ואחרי קראם את "שמע" שלהו יד בנפשם וימותו לפני ה'.

גם הנשים העבריות מתו כגבורות על קדוש השם: בעיר מֶרְקֶר קשרו נשים ובתולות אבנים בשמלותיהן והתנפלו במצולות הנהר מֶזֶל, לכל תפלנה בידי האספסוף.

בעיר אחת קטנה תפשו את כל היהודים לפתע פתאם וַיִּאָּסְרוּם אחד אחד וישימום במשמר—לכל יוכלו לשלוח יד בנפשם. רק שתי נשים נשארו על מקומן במגדל; האחת היתה חולה מחלת הקדחת והשניה שכבה בצִיִּיקָה, כי ילדה בן באותו יום; וַאֲמֵן נשארה ילדה כבת עשר, בתה הבכירה של היולדת. ובראותן את אשר יַעֲשֶׂה, קמו ממשכבן בשארית כחן, והאם שחטה את בתה היחידה, אחר כן לקחה את הילד הקטן ויחד עמו התנפלו מראש המגדל ארצה.

ביום המחרת הוציאו את היהודים האסורים מכלאם והביאום אל בית הכניסה להמיר את דתם; אך כמעט כלם מסרו נפשם לתורנים ולא בגדו בעמם ואלהיהם.

וחסיד אחד, רבי שמריה שמו, איש נכבד ונשוא פנים התחבא הוא ובני ביתו ביער אחד; אך יושבי הכפר הקרוב תִּקְשֹׁם ויוליכום להמיר את דתם. ורבי שמריה התחנן אליהם לַחֲבוֹת לוֹ ולביתו עד מחר, כי עיפה נפשם מאד; ובערב הזה יניתום עוד לאכול בכשרות ולהשתמש בסכין חדש כדת, ומחר יַעֲשֶׂה כחפצם. ויאתו לו אנשי הכפר, כי ידעוהו לאיש נאמן

דיכברוהו מאד. באותו הלילה קם רבי שמריה ושחט את אשתו ובניו ובנותיו, ואחר העביר הסכין גם על צוארו, אך ידו רפתה והסכין נפל. ארצה.

למחרת באו אנשי הכפר ויראו את אשר עשה, ויתר להם מאד; ובכל זאת אמרו, כי נכונים הם לסלוח לו, אם יאות להם להמיר את דתו, ואם לא—ויקברוהו חיים בבור אחד עם הנפשות אשר המית. ויכרו קבר גדול וישליכו בו את החללים. ורבי שמריה ירד במנוחה אל הקבר והציע משכבו בין הנפשות היקרות לו: את אשתו הניח לימינו ואת בניו ובנותיו לשמאלו, והוא שכב ביניהם. אז החלו לשפוך עליו עפר, וישאלוהו פעם בפעם אם חפץ חיים הוא, אם לא. ובראותם כי הוא עומד בַּמָּוֶת, חרה אפם, וישליכו עליו את העפר ויקברוהו חיים...

כאלה וכאלה מתו והוטתו אז על קדוש השם בכל קהלות הקדש, אשר על נהר גִּינוֹם; ויהי מספר הקדושים שנים עשר אלף צפוש. שנים־עשר אלף עֲקָדוֹת גדולות וגוראות מעקרת יצחק על דר המוריה...

בְּרוּךְ מִמְּנֻנָּה.

פֹּה הַקְּבָרִים! פֹּה גַם קִבְרֶךָ! לִפְנֵי שְׁלֹשֶׁת יָמִים

פֹּה נִצְבְּרוּ וַיִּשְׁמְנוּ כָּל זִכְחֵי הַדָּמִים.

פֹּה קִבְרֶתְךָ גַּם אֵת, יוֹנָתָן! הֵה, גַּם צִיּוֹן אֵין —

אֵךְ מִצְאָתֶיךָ... אֲנֹכִי בָאתִי בֶּל תִּשְׁוֶרְנִי עֵין.

בָּאתִי וְלֶךְ אֶסְפֶּר הַכֹּל מֶה שֶׁקָּרָה אוֹתִי.

לָמֶן הַיּוֹם הַהוּא הִנּוּרָא, יוֹם רְאִיתִי מוֹתִי...

אֲמַנָם מִתִּי! יַעַן אַחֵר, אַחֵר כָּבֵד הִנְנִי —

הַעוֹד תִּזְכְּרִי יוֹם הַזֹּעוֹת, אֵלֵי בּוֹ יִשְׁשִׁי?..

קוֹל פְּעֻמוֹנִים הִרְעִים רָעַם מִבְּשָׁר וּמִשְׁמִיעַ:

עַל בֵּית יַעֲקֹב אֲבָדוֹן, אֲבָדוֹן! "זֶה אֵל זֶה יָרִיעַ.

וּבְרַחוּבוֹת קָהָל אֲבָרִים, אֲמָנִים, חֲרָשִׁים.
 נֶאֱקוּת חָלָל, בְּכִי עוֹלָלִים, קוֹל תַּחֲנוּנֵי נָשִׁים,
 שְׁבָרֵי-יִבְלִים, קִרְעֵי בְּגָד מְגָאִלִּים בְּרָפֶשׁ,
 קוֹל הַקּוֹרְאִים: „הִכּוּם! שְׁחַטוּם!“ מַחְרִיד לֵב וְנֶפֶשׁ.
 וְאֲנִי בַתְּנוּךְ — פְּתָאם בֵּרַק הַמֵּאֲכֵלָת...
 וְעֵדֶת הַרְצָחִים סְבִיבֵי עֲמֻדָה וְשׂוֹאֵלָת.
 וְאֲנִי רוֹאָה פָּנֵי הַחַיּוֹת וְאֵת הַיָּד הַשְּׁלֹחָה
 וְאֲנִי עוֹנָה וְקוֹלִי נִחְבָּא... אֵהָה לְיוֹם הַמְּבוּכָה!
 וְאֵת אֲשֶׁר אֲנִי בִּמְאֵתִי, עֲתָה לֹא אֶזְכְּרָה —
 וְאֲנִי זוֹכֵר בֵּית הַתְּפִלָּה, קוֹל הָעוֹגֵב, אוֹרָה...
 וְהַמּוֹן הַקּוֹלֹת עוֹלִים מִלְּאִים אֶת הַהִיכָל —
 קָהָל הַכְּמָרִים, רֵן הַנְּזִירִים — וְנֶפֶשִׁי, נֶפֶשִׁי תִּכַּל...

אֲזִי קִלְלָתִי עִם מַחְצַבְתִּי, שָׂרִים שִׁינְקָתִי,
 אֱלֹהִי, כָּל קִדְשֵׁי אָבִי — בְּפִנְיָהֶם יִרְקָתִי.
 אֲזִי קִלְלָתִי כָּל תְּקוּמִי לְאֲשֶׁר יַחְלָתִי
 עַד הַיּוֹם הַזֶּה — וּבְעַמִּי, בְּאֵלֹהֵי מַעְלָתִי.
 אֱלֹהֵי אֵל קְדוֹשׁ! — פְּתָאם חַיִּים נִצְבּוֹ לְעֵינֵי
 יָמִי יְלֻדוֹתִי, וְאֲנִי נֶעַר, שְׁבֵר-מִצְוָה אֵינוֹ.
 וּבְפַעֲם-הֶרְאֵשׁוֹנָה לְיָמֵי חַיִּי עֲתָה
 לְיָדִי אֶקְשֶׁר הַמּוֹטְפֶת, אֵירָא פֶן נִשְׁמָטָה.
 וְאֲנִי רוֹאָה אֶת פָּנֵי אָבִי וּמַגִּיל מַהְרֹו,
 רִמְט־גִּילָה, חֲרֻדַת קִדְשׁ בְּשָׂרִי אֲזִי עָבְרוּ:
 וְנִגְנִי שֵׁם עָלִי עַל תּוֹרָה, תּוֹרַת צִוְרֵי קוֹנֵינוּ

נפשי תִּדְרֹךְ עוֹ, בְּאַרְץ מֵאֲשֶׁר אֵין כְּמוֹנִי.
וְאֵנִי מוֹנֶה: אַחַת, שְׁתֵּים ... חֲמִשׁ ... שִׁבְעַת פְּעָמִים;
פְּתִיל הַרְצוּעָה בָּא בְּכַשְׂרִי, תַּחֲתִיו בְּהִרּוֹת דָּמִים.
וְאֶרְשָׁתִּיךְ לִי לְעוֹלָם! — וְאַתָּה הַבְּרִית הַפְּרָתִי —
וְאֶרְשָׁתִּיךְ לִי בְּאַמוֹנָה! — אַחֲרֵי זֵדִים תִּרְתִּי ..

שְׁמַעִי, רַעְיָה, שְׁמַעִי! יוֹנָה, הַנֶּהָר עֲרָה;
דִּבֶּר לְאַט אֶתִּי אִים — שְׁמַעִי, אֶסְפָּרָה:
הִידְעַתָּ? מִחֲמַדִּינוּ כָּבֵד בְּנוֹת חוֹרִין הֵנָּה ...
דִּרְזוֹר קָרָאתִי לְנַפְשׁוֹתֶיהֶן; מְרִים — הִיא מֵאֲנָה,
אֵךְ צְפוּרָה הִתְרַפְּקָה עַל צִנּוּר אַחֻתָּה
וּבְעֵינֶיהָ בִּי הַבִּישָׁה כְּמַתְחַנֶּנֶת, וְאוֹתָהּ
לְרֹאשׁוֹנָה — — — לֹא יִכְלָתִי נִשְׂא עֵינֶיהָ רַבּוֹת ...
אִוִּיהָ, בְּנוֹתִי, סָרְנָה מִנִּי! עֵינִי, הָהָ, נִמְקוֹת;
כִּי עוֹד בּוֹעֵר הַחַיּוֹן, לַהֲב תוֹךְ אִישׁוֹנִי,
יוֹנֵק לְבִי, מִלְחָה מִחִי, מוֹצֵץ שְׁאֵרִית אוֹנִי.

<p>כִּי, — אִוִּיהָ! — לֹא יִכְלָתִי שְׂאֵת רְאוּתָן חֵיוֹת וְאוֹתָן תֵּת בִּידֵי הַצָּר, בִּידֵי הָעֵם הַשּׂוֹאֵף רָצַח, שׁוֹתָה דָם ... מֶה טוֹב, יוֹנָתִי, לָךְ כִּי מֵתָה הַתּוֹכְרִי עוֹד בְּנוֹתֶיךָ אֵת? ..</p>	<p>אֲנִי הָאִישׁ, אֲנִי הָאֵב, שֶׁשָּׁחַט בְּנוֹתָיו, וְלֹא שָׁב סָכְנִינוּ אַחֲרָיִם מָרָם דָּם כִּסְהוּ מַעֲלָה אֵד חָם ... לְחִיִּים בְּרָאָן יוֹצֵר אוֹר, וְאֵנִי הוֹרְדֵתִין יִרְבְּתִי בּוֹר הָהָ, בְּנוֹתִי, בְּנוֹתִי, בְּנוֹתִי! ! — — —</p>
--	---

אָרור אַתָּה, גוי אַכזרי, אָרור יְהִיָּה שְׁמֶךָ!
 וּמֵאַרְתַּ עֲלִיוֹן, עֲבֶרְתָּ אֶל תִּלְּיִן נֶצַח עֲמֶךָ!
 וְטִבְעָתָ בְּדָם וּבְחַיִּיךָ, תִּצְלַל בְּיַם־הַדְּמָעוֹת,
 וְהָעִירוֹךְ אֲנָקוֹת חָלָל בְּדָמֶי לַיִל הַזֹּעֵזוֹת!

* *

*

נָגְרוּ מֵעֵין אָבוֹת,	הוּא, מִה נֹרָא פֹה הִלְלָה!
בְּהִשְׁמַע בְּכִית בְּנֵיהֶם,	חֶשֶׁךְ יִשׁוּפְנִי,
עֲזָבוּם בְּלִהְיוֹת...	לְכִי הָיִי, בְּשָׂרִי יִכְאֹב,
מִה צִחְקִי בְּהִתְפַּחַת	שׁוֹן־הַקֶּר תֹּאכְלֵנִי;
נָשִׁים בְּחוּצוֹת קֶרֶת,	וּבְעִיר שָׁם חָם הַבְּבֶשֶׁן —
בְּהִמְלִיט מִן הַבַּיִת	שׁוּרִי, רְאֵי שָׁם אוֹרָה!
אִישׁ בְּסוּתוֹ בּוֹעֶרֶת!	אֲנִי אֲנִי בָּאֵשׁ שְׁלַחְתִּיהָ,
וּבִהְיוֹת הַמִּזְקֵד עָרוֹךְ	הִצַּתִּי בָּהּ הַמְדוּרָה.
קֶרֶבֶן אִזּוֹ הַקִּרְבָּתִי:	שׁוּרִי — תִּמְרוֹת עֶשֶׂן כְּבֵד,
שְׁתֵּי בְּנוֹתֵינוּ, עוֹלוֹת תְּמִימוֹת —	לְבַת אֵשׁ נִסְעָרֶת;
אִזּוֹ אֵלֶיךָ שִׁבְתִּי.	שַׁרֵף בֵּית הַנְּזִירִים, אַחֲרָיו
קוּמִי, רַעְיָה, מִן הַבּוֹר!	כָּל הָעִיר בִּעֶרֶת —
לְכִי וְנִלְכֶּה נָא בְּאוֹר	וְאֲנִי בְּחוּצוֹת רִצְתִּי
הָאֵשׁ הִצַּתִּי עַל הָאֶח —	לְרֵאוֹת הַהִמּוֹלָה,
בְּנוֹתֵינוּ שָׁם מְחֻבּוֹת לָךְ...	לְרֵאוֹת אוֹיְבֵי בְּהִשְׁתַּפֵּךְ
רַעְיָה, רַעְיָה, שְׁמַעִי לִי:	נַפְשָׁם הָאִמּוּלָה;
קוּמִי חֵישׁ, עֲלִי, עֲלִי —	וְלִהְיוֹנָן אֶל הַדְּמָעוֹת,

שְׁנוּי הַתְּנוּעָה וְהַנְּגִינָה בְּהַפְסֵק.

א) בְּסוּף הַפְּסָקָה בְּהַפְסֵק בָּא לְפָעַמִּים שְׁנוּי בַּתְּנוּעָה
לְשֹׁבֵה־בֵּרֶה הַנְּגִינָה: הַפְּתַח מִשְׁמָנָה לְקָמֶץ, כְּמוֹ: שֶׁמֶר-שֶׁמֶר,
צָחָק-צָחָק; גָּעַר-גָּעַר.

הַעֲרָה: פֶּתַח הַבָּא בְּמָקוֹם אֲחֵרָה, כְּמוֹ: דְּבָרִי מִן דְּבָר, מִתִּי מִן
מִת, אֵינִי מִשְׁמָנָה לְקָמֶץ.

ב) הַסְּגוּל תָּבֵא בְּמָקוֹם פֶּתַח, כְּמוֹ: גָּבֵר וּפְתַח גָּבֵר, מִן
גָּבֵר אֶל אֶרֶץ, כְּסֹף וְדוּמִיָּה, מִשְׁמָנָה גַם הוּא לְקָמֶץ: גָּבֵר,
אֶרֶץ, כְּסֹף. וְיוֹצֵא מִן הַגָּל הַשֵּׁם מְלֻד וּמִן מְלֻכָא, תָּבֵא
בְּהַפְסֵק בְּלִי שְׁנוּי.

הַעֲרָה: בַּשְּׁמוֹת שֶׁ עַל כַּח, מְלַח, נִדְרָה, צָדֵק, תִּבְדּוּ, שֶׁהַסְּגוּל
הַרְאִשׁוֹן שֶׁלָּהֶם בָּא בְּמָקוֹם חִדְק, כִּי נִשְׁתַּם-יִשְׁעִי, לְקָחִי,
צָדֵק דָּךְ, לֹא יִשְׁמָנָה הַסְּגוּל בְּהַפְסֵק לְקָמֶץ. וְיוֹצֵא מִזֶּה הַשֵּׁם
כְּגֵד-כְּגֵד דִּי הַבָּא בְּהַפְסֵק: בְּגֵד.

ג) הַתְּנוּעָה עַל הַפֶּעַל שֶׁנֶּהֱפָקָה בְּנִמְנָה לְשֹׁא: שָׁבוּ (מִן שֶׁב),
חִפְצָה (מִן חִפְצִי), יָבֹלוּ (מִן יָבֹל), תִּשְׁמְרִי (מִן תִּשְׁמֹר)
וְכִדּוּמָה, שָׁבָה בְּהַפְסֵק לְמִקּוּמָה וְגַם הַנְּגִינָה שָׁבָה עָלֶיהָ: שָׁבוּ,
חִפְצָה, יָבֹלוּ, תִּשְׁמְרִי. וְאִם הַשֵּׁנִי הוּא בְּמָקוֹם פֶּתַח, בָּא
קָמֶץ בְּמָקוֹמוֹ: שִׁמְרָה (= שִׁמְרֹת), יִשְׁכְּבוּ (= יִשְׁכְּבוּ).

הַעֲרָה: מִן גַּם הַמִּלִּים הַמְקַצְרוֹת: יִחִי, שָׁבִי, חֲלִי, עֲנִי,
בָּאוֹת בְּהַפְסֵק הִי, הִי, שָׁבִי, חֲלִי, עֲנִי. מִלֵּת הַנוּקָה
אֲנִי בָּאָה בְּהַפְסֵק אֲנִי.

ד) בְּנוּי הַנוּקָה דָּךְ בָּא בְּהַפְסֵק דָּךְ: גָּדָה, שִׁמְרָה, שִׁמְרָה-
בְּהַפְסֵק: גָּדָה, שִׁמְרָה; וְהַמִּלּוֹת כָּדָה, לָהּ, אוֹתָהּ.
אוֹתָהּ, עֲמָדָה בָּאוֹת בְּהַפְסֵק: כָּדָה, לָהּ, אוֹתָהּ, אוֹתָהּ, עֲמָדָה.

שְׁנוּי זֶה נִמְצָא לְפָעַמִּים נָם בְּכַנּוּי הַפְּעָלִים: צִנָּה (= צִנָּה),
הַשְׁמָדָה (= הַשְׁמָדָה).

ה) וְהַחֲבוּר לִפְנֵי הַנּוֹעָה נִינִית בְּהַפְסֵק מְנַקֶּת בְּקִמְצָה
הַמְּלֹא: וְקָר וְהִם, וְקִיץ וְהִקְרָה, וְיוֹם וְלִיָּלָה; בְּרֹאוֹתוֹ
כִּי אֵין הַנּוֹעָה וְקָר; פֶּחַד וְפָחַת וְפָח, מַחַת וּפָחַת וּפָח.
ו) פְּעָלִי עֲתִיד, שְׁנִינָתָם בָּאָה מְלָעִיל מִפְּנֵי וְהַמְּכַפֵּה:
וְיֵאמָר, וְיֵאבֹל, וְיָמָת, בְּשֵׁהֶם בָּאִים בְּהַפְסֵק יוֹרֶדֶת נִינִיתָם
לְמַטָּה: וְיֵאמָר, וְיֵאבֹל, וְיָמָת. וְלִהְיוֹת הַמְּלָעִיל: אֲנִי,
אֲתָה, עֲתָה, בָּאוֹת בְּהַפְסֵק מְלָעִיל: אֲנִי, אֲתָה, עֲתָה.

קְדוּשֵׁי נִימִירוּב.

הַשְּׁמוּעָה הַנּוֹרָאָה עַל דְּבַר הַרְצִיחוֹת הַנּוֹרָאִים, שֶׁהַקּוֹזִיקִים הַמּוֹרִידִים בְּפּוֹלָנִים אֲדוֹנִיָּהם עוֹשִׂים לַיהוּדִים כָּל עֵיר
וְעִיר, הַנִּיעָה עַד נִימִירוּב. וְכַעֲרֵי הַזֹּאת כַּעֲשֶׂרֶת אֲלָפֵי אִישׁ,
בָּהֶם גַּם פּוֹלָנִים אֲזֻרְחֵי הָעִיר, וְהֵם הַמַּעֲט. וְהָעִיר בְּצוּרָה, וְיִנְעֲצוּ
הַיְּהוּדִים וְהַפּוֹלָנִים לַמָּגוּר אֶת שְׁעֵרֵי הָעִיר בְּפָנֵי הַקּוֹזִיקִים וְלִהְיוֹת
עִמָּהֶם מֵעַל הַחֹמָה בְּתִקְרָף-נֶפֶשׁ.

יוֹם הַשַּׁבָּת בָּא וְרַב הַקְּהֵלָה, רַבִּי יְחִיאֵל מִיכָל, אֶסֶף אֶת כָּל
בְּנֵי עֵדְתוֹ וַיְדַרְוֶשׁ לִפְנֵיהֶם בְּהַתְּלַהּבוֹת עֲצוּמָה וַיִּזְהִירֵם לְהַתְּחַזֵּק
בְּאִמּוּנָתָם; וְאֵם נְנוּרָה עָלֵיהֶם גִּזְרָה לְנֶפֶשׁ לְבִידֵי אוֹיֵב—וּמִסְרוּ אֶת
נַפְשָׁם עַל קְדוּשַׁת שֵׁם עִמָּם וְאַלְהֵיהֶם, וּמָתוּ מוֹת קְדוּשִׁים.
”הַשְּׁכַעְתִּי אֶתְכֶם, עִם קְדוּשִׁים!” — גִּמְרָה חֲרַב אֶת דְּרָשְׁתּוֹ.
לְדַבְּרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַבְּבִי בַתּוֹךְ הַקְּהֵל וְכָל עַם קוֹל אֶחָד:
— נִשְׁכַּעְנוּ! נִשְׁכַּעְנוּ!

(*) בִּשְׁנַת ת”ה לֵאלֹפֶה הַחֲמִישִׁי הַתְּעוֹרָרוּ הַקּוֹזִיקִים לִפְרוֹק עוֹל הַפּוֹלָנִים
אֲדוֹנֵיהֶם מֵעַל צוּרָם. בְּרֹאשׁ הַמָּרָד הָיָה עֹמֵד הַקּוֹזִיק בּוֹנֵדֵן מְלִיץֶקֶר, גִּבּוֹר
עֵרִיץ וְאֶבֶר. וּבִפְקֻדָּתוֹ עָבְרוּ גִּבּוֹרֵי הַקּוֹזִיקִים מֵעִיר לְעִיר וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת
הַפּוֹלָנִים וַיַּעֲשׂוּ הָרַג וְאֶבְדָּן גַּם בִּיהוּדִים בְּאִזְכָּרִיּוֹת רַצָּח מֵאֵין כְּמוֹהָ.

- רבותי! - נשמע פתאם קול חזק-הרב, שיחיה, אמר לכם מה שאמר - הלא שמעתם! - עכשו שמעו גם מה שאני, בְּרָקָה פוֹדְקוֹבָה, אומר לכם - (באמרו "אני" הכה באגרופו על הוהו במכה בְּקָרְנָם על גבי הַסֶּדֶן): רוצים אתם להתבצר מפני "הגוים", שלא ירמסוכם כתולעים? קומו ונִבְעֶר תחלה את "הגוים" היושבים פה עמנו בעיר! הִתְחַסְּנוּ וְהִשְׁמַד לבלתי השאיר מהם שריד ופליט! כי אם לא תשמידום אתם - והשמידוכם המה!

- דום! דום! - קראו מכל עברים כבוז - אך זהו בוז גם! - אך מִשְׁשָׁנָע הוא נִפְתַּח זה! - תחליטו כל הנאספים ונתפורו לבתיהם אֲבָלִים שחוחים ובוכים.

ונבואתו של ברקה נתקימה.

הפולנים שבעיר עשו חוֹזָה עם הקווקים על ידי שליח, למסור בידם את היהודים, ובלבד שלא יגעו בהם לרעה. ובעצתם עשו להם הקווקים דגלים כדגלי הפולנים ויקרבו אל העיר. ראו הפולנים והריעו בשמחה: "הנה בא חיל מלך פולין להיות לנו לעזר מפני הקווקים!" והיהודים האמינו להם ופתחו את שערי העיר. אז התפרצו הקווקים העירה ויחלו להרוג ולאַבֵּד את היהודים, והפולנים העירונים עזרו על ידם ונִקְאוּם את כל בתי היהודים ואת כל מחבואיהם.

ויהודי נימירוב עמדו בנסיון, ככל אשר הוֹרָם רבם הגדול ביום השבת ההוא. כמה מאות מהיהודים נאסרו בחדרים וַיִּאֲסְפוּם וַיַּנְיחוּם כְּצֵאן טְבִיחָה על כֶּפֶר השוק; ואחד מהרוצחים יצא להטיף להם מוסר, כי יקבלו עליהם את הדת הנוצרית, ואז יִחְיוּם גם ישיבו להם את נכסיהם. אך המה ענו כלם קול אחד:

"שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד!"

והצורך הוסיף לדבר אליהם - אך המה חִזְקוּ אִישׁ את רעהו למות יחד על קדוש השם. פתאם נשמע קול, אסיר אחד קורא בנעימה:

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ בַּעֲצַת רָשָׁעִים

וּבְדַרְךְ חַמָּאִים, אָ עָמַד ...

וכרגע פתחו כל האסירים את פיהם וישפכו שיהם לאלהי ישראל במזמורי תהלים.

והרנה גברה מרגע לרגע; איזו התלהבות קדושה ונהדרה
תקפה את כל הפְּטִים לְהִרְג אלה בשוררם את שירי דוד מלך
ישראל:

לְמָה רָגַשׁוּ גֵוִים? ... יוֹשֵׁב בְּשָׂמִים יִשְׁחֹק! ...
ורנתם גברה על שאנות צורריהם גם על יסוריהם וענוויהם
הקשים—וכה שרו כלם יחד שירי התהלים כל עוד נשמה באפם,
עד אשר הומתו בשוק ההוא עד אחד — — —
המבחה הוזה היה ביום כ' סיון לשנת ת"ת, וְלִזְכֶּרֶן הקדושים
האלה קבעו תענית ליום הזה; גם חברו סליחות ותפלות לזכרם.
ועד היום נוהגים הַתְּיָקִים לישב בתענית ביום ההוא.

מ"משא נמירוב".

... "קום לך לך אל עיר ההִרְגָה ובִּאתָ אֶל הַחֲצֵרוֹת.
וּבְעֵינֶיהָ תִּרְאֶה וּבִידֶךָ תִּמְשֹׁשׁ עַל הַגְּדֵרוֹת
וְעַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים וְעַל גְּבֵי טֵיחַ הַכְּתָלִים
אֶת הָדָם הַקָּרוֹשׁ וְאֶת הַמֶּחַ הַנִּקְשָׁה שֶׁל הַחֲלָלִים.
וּבֵאתָ מִשָּׁם אֶל הַחֲרָבוֹת וּפְסָחָתָ עַל הַפְּרָצִים
וְעָבַרְתָּ עַל הַכְּתָלִים הַנִּקְוָבִים וְעַל הַתְּנוּרִים הַנִּתְּצִים—
וְלִבְלָבוֹ הַשְּׁמַיִם לִנְגִידֶךָ וּלְפִי בְּאִפְךָ בְּשָׂמִים,
וְיִצְיָהוּן חֲצִצִּים נוֹצוֹת וְרִיחָן פָּרִיחַ דָּמִים;
וְעַל אִפְךָ וְעַל חֲמַתְךָ תָּבִיא קִטְרֶתָן הַזֹּהֶר
אֶת עֲדֻנַּת הָאֲבִיב בְּלִבְבָּךְ—וְלֹא תִהְיֶה לְךָ לִזְרָא;
וּבִרְבּוֹת חֲצִי זָהָב יִפְלַח הַשְּׁמֶשׁ כְּבִידֶךָ
וְשָׁבַע קֶרְנִים מִכָּל רְסִיס־זְכוּכִית תִּשְׁמַחְנָה לְאִידֶךָ ...
כִּי קָרָא אֲדֹנִי לְאֲבִיב וְלִשְׁבַח גַּם יַחַד;
הַשְּׁמֶשׁ זָרְחָה, הַשְּׁמָה פָּרְחָה וְהַשְּׁחֵט שָׁחַט ...
וּבִרְחֹתָ וּבֵאתָ אֶל חֲצֵר, וְהַחֲצֵר גַּל בּוֹ, —

על הגל הזה נערפו שנים: יהודי וכלבו ...
 בקרדם אחד ערפם ואל אשפה אחת הוטלו,
 בערב דם שניהם יחטטו חזירים ויהגוללו;
 מחר ירד גשם וסחפו אל אחד נחלי הבתות —
 ולא יצעק עוד הדם מן השפכים והאשפות,
 כי בתהם רבה יאבד או ישק נעצוץ לרויה, —
 והכל יהיה כאין, והכל ישוב כלא-היה ...

ואל עליות הגנות תטפס ונצבת שם בעלמה —
 עוד אימת מר המות במאפל הדומם שטה;
 ומכל החזירים העמומים ומתוך צללי הזויות
 עינים, ראה עינים, דומם עליך צופיות ...

רוחות ה"קדושים" הן, נשמות עומיות ושוממות,
 אל זוית אחת, תחת כפת הגג הצממזמו — ודוממות... —
 דומם תובעות עלבונן ועיני הן שואלות: למה? —
 ומי עוד באלהים בארץ אשר ישא ואת הדממה? ..

ונשאת עיניך הגנה — והנה גם רעפיו מחרישים,
 מאפילים עליך ושותקים ... ושאלת את פי העפבישים;
 עדים חיים הם, עדי ראיה, והגידו לך כל המוצאות:
 מעשה בבטן רמשה שמלאיה נוצות,
 מעשה בנחירים ומסמרות, בגלגלות ופטישים,
 מעשה בבני אדם שחומים שנתלו במרישים,
 ומעשה בתינוק שנמצא בצד אמו המדקרה.
 כשהוא ישן, ובפיו פטמת שדה הקרה ...

ומעשה בילד שנקרע ויצאה נשמתו ב"אמי" —
 והנה גם עיניו פה, שואלות חשבון מעמי ...

ועוד כְּאַלֶּה וְכַאֲלֶה תִּסְפֹּר לְךָ הַשְׁמָמִית
מַעֲשִׂים נִזְכָּרִים אֶת הַמִּחַ וַיֵּשׁ בָּהֶם כְּדִי לְהַמִּית
אֶת רוּחְךָ וְאֶת נִשְׁמָתְךָ מִיָּתֶה גְמוּלָה עוֹלָמִית. א.
וְהַתְּאַפְּקֶת, וְתִנָּקֶת בְּתוֹךְ גְּרוּנְךָ אֶת הַשְּׂאֵנָה
וְקִבְרָתָהּ עִמָּךְ בְּלִבְכָּךְ לִפְנֵי הַתְּפִרָּצָה,
וְקִפְצָת מִשֶּׁם וַיֵּצֵאתָ — וְהִנֵּה הָאָרֶץ כְּמִנְהֶגָה,
וְהַשְׁמֵשׁ כְּתִמּוּל שֶׁלֹּשֶׁם תִּשְׁחַת וְהָרָה אֶרֶצָה ... — —

וְאֵל מַחוּץ לְעִיר תֵּצֵא וּבֵאתָ אֶל בֵּית הָעוֹלָם,
וְאֵל יִרְאֶה אִישׁ בְּלִבְכָּךְ וַיַּחֲדִי תִבֵּא שָׁמָּה,
וּפְקֻדֹת קִבְרוֹת הַקְּדוּשִׁים לְמִקְטָנָם וְעַד גְּדוֹלָם,
וְנִצְבֹּתָ עַל עַפְרָם הַתַּחוּם וְהַשְׁלֵטְתִּי עָלֶיךָ דְּמָמָה ...
וְלִבְכָּךְ יִמָּךְ בְּךָ מֵעַצֵּר כָּאֵב וּכְלָמָה —
וְעֲצַרְתִּי אֶת עֵינֶיךָ וְלֹא תִהְיֶה דְמָעָה,
וַיִּדְעֶתָ כִּי עַתָּה לִגְעוֹת הִיא כְּשׁוֹר עֶקֶד עַל הַמַּעֲרָכָה —
וְהַקְשַׁחְתִּי אֶת לִבְכָּךְ וְלֹא תִבֵּא אֲנָחָה ...
הִנֵּה עֲגָלֵי הַמִּבְחָה, הִנֵּה הֵם שׁוֹכְבִים כָּלָם —
וְאֵם יֵשׁ שְׁלוּמִים לְמוֹתָם — אָמֹר, בְּמָה יִשְׁלָם? — — — — —

וְעַתָּה מַה-לָּךְ פֹּה, בֶּן-אָדָם? קוֹם בָּרַח הַמִּדְבָּרָה
וְנִשְׂאֵת עִמָּךְ שָׁמָּה אֶת כּוֹס הַיְּגוֹנִים,
וְקִרְעֵתָ שָׁם אֶת נִפְשְׁךָ לַעֲשׂוֹרָה קִרְעִים
וְאֶת לִבְכָּךְ תִּתֵּן מֵאֲבֵל לַחֲרוֹן אֵין אוֹנִים,
וְדַמְעָתְךָ הַגְּדוֹלָה הוֹרֵד שָׁם עַל קִדְקֹד הַסִּלְעִים,
וְשִׁאֲנָתְךָ הַמֶּרֶה שֶׁלֹּחַ — וְתֹאבֵד בְּסַעֲרָה ...

פֶּה אֹרֶךְ : גְּמוּמִים — בָּהִים . — עוֹשִׁיּוֹת — בּוֹשׁוֹת — קְרִישׁ — קוֹרָה, מוֹט עֵב . —

הַמִּבְחָ בְּמוֹלָצִין.

א. הַמִּצּוֹר.

יהודי טולצ'ין החליטו ללמד ידיהם למלחמה ולהתיצב נגד האויב ביד רמה. על הכר הנדולה שבתוך העיר היו נאספים כל מי ששכח בידו ללחץ נשק, ופקידי-חיל פולנים היו מלמדים את צבא המתנדבים מלחמה; וצעירי היהודים הראו נכורה, עצה וזריזות נפלאה. בין הנכורים הצעירים הללו היה גם ישיש אחד נכבד מאד, רבי ישכר שמו. והוא היה מאמץ את לב הצעירים להלחם מלחמת עמם ואלהיהם כנבורי יהודי הקדמונים, ולא יפשטו צוארם לפני אויביהם כצאן טבחיה. ודברי הישיש הזה קציתו איש קדש בלכות המתנדבים ויענו לדבריו:

– תזק, תזק, ונתחזק!

גם על הגשים העבריות נחה רוח גבורה-זוהינה נכונות לעזור לבעליהן במלחמה; גם הכינו להשגשמן להרתחו ולשפכו על ראשי הצוררים הפעילים לגשת אל החומה. וכל איש התגרב בכסף ובמאכל לצרכי אנשי המלחמה, כיהודים כפולנים.

גם הקוזק קרפא, משרתו של רבי יצחק, אחד מראשי העדה במולצ'ין, נמנה בחיל המגן של היהודים. הוא חפץ בלב תמים להגן על בית אדונו, וביחוד על-ההדסה בתו היפה והטובה, אשר אהב בכל לב.

מקץ ירח סיון נגשו נדודי הקוזקים לצור על טולצ'ין, ומה מאד התפלאו בראותם, כי לא צאן מבחח מצאו פה, כי אם מחנה גבורים מרי נפש, היודעים להרוץ את אויביהם אחור. בין הנצורים הנלחמים אפשר היה לראות את רבי ישכר, זה הישיש הנפלא, שעמד ברוח שליו ובעינים נוצצות בין כדורי מות, שעפו על ראשו, ויתבונן מעל החומה אל הליכות המלחמה וכל עצותיו נעשו במצות הפקידים.

בראש מחנה הגבורים עמד אז הענק ברהק פודקובה, שנמלח מנימירוב עם עוד שרידי חרב מעטים וכידו חנית, אשר גזל מיד קוזק צעיר וידקרהו בה. הגבור הזה הפליא את לב כל אנשי החיל בנכונותו ואמץ לבו. הקוזקים שפכו סוללה על העיר –

והנה יצא פֶּרֶקֶה בראש נחוד יהודים נבורים ויתנפלו על הסוללה ויִּפְּצוּ את הקוזקים לכל רוח—וברקה רודף אחריהם וטורף על ימין ועל שמאל...

פעמים רבות השתעף הקוזקים על המבצר בחמה שפוכה ורעש גדול, אך הנבורים היהודים הִנִּיחוּם בכל פעם אחרי הפִּילֶם בהם חללים רבים.

ולא האמינו הקוזקים למראה עיניהם: נבורה זו ליהודים מִגֵּן היא? הנשמע כדבר הזה, כי הקוזקים הנבורים יהיו מִבֵּים על ידי יהודים?

ורבי יצחק גם הוא לא נח ולא שקט; הוא היה משיגה על מִתְמַחֲיו להכין אֶבֶל לאנשי החיל, ויצא כפעם בפעם למקום המלחמה עם חברי „בקור חולים” להחיש עזרה לנפצעים ולהביאם לבית החולים. ונשים צרחניות וְעֵלְמוֹת עבריות התנדבו לשמור על הפצועים להכין אכלם, להפוך משכבם ולחבוש לפצועיהם. אך יותר מכל הנשים והעלמות הצמינה הדסה בת רבי יצחק: יום ולילה לא ידעה מנוח ותעזור על יד הרופאים להקל את מכאובי הפצועים, אשר מסרו נפשם על עירם ועמם.

ובלילה אחד לפנות בקר, בנבור רעש המלחמה על העיר באפי ריזות ותרועות, יצאה הדסה לקבל את הפצועים, אשר הובאו להצר בית החולים—והנה הוריד את אביה לקראתה... רבי יצחק נפצע במקום המלחמה בחבשו רגל אחד הפצועים; הכדור בא בצלעו הימנית—ויפול. כשעה אחת ארכה נסיסתו; ולפני מותו שבה בינתו אליו ויפקח את עיניו, ובראותו את הדסה בתו היחידה עומדת עליו, אחז בימינה וְיִלְחָצָהּ בכפותיו הקרות ויאמר מקול נָתַר: „יהודיה... תהיי... בתי...” וזרם דם פרץ מפיו אל תוך זקנו, עיניו גדלו מאד וקמו—והאב ורחמן איננו עוד... והדסה נשארה יתומה נלמדה בעולם.

ב. הַבְּנִידָה.

וכשראו הקוזקים, כי לשוא יהיה כל עמלם ללכוד את העיר בסערת מלחמה, שמו אל הַעֲרָמָה פניהם, כי שלחו בסתר אל שר המבצר, הַפְּרִיץ „צִיטְרִיטְיִנְסְקי” להודיעו, כי נבונים הם

לכרות ברית שלום עם יושבי העיר הפולנים, אם רק ימכרו את היהודים בידם.

ושר המבצר קרא אליו את פֶּרְנָסִי העיר ואמר להם, כי בא בדברים עם הקוזקים, והם גָּאוּתוּ לכרות ברית שלום, אם יתנו להם את כל כלי הכסף והזהב והאבנים היקרות שבעיר. והנה אני מְצַדִּי-הוֹסִיף הפריץ הערום-נכון לשלח להם כופר נפש בני עמי, כי סוף סוף לא נוכל לעמוד בפני הקוזקים הרבים והעצומים ממנו. ואת הַגִּלִּי אקה מכם - ואתם, היהודים - עצתי לכם, עשו גם אתם כמונו.

הפרנסים קראו לאספה ויספרו לנאספים את דברי הפריץ. — אל תאמינו בפריץ הנאה הזה! - קרא רבי יִשְׁכָּרְ הִישִׁישׁ - בוגד הוא בנו, כבגד אשר בגדו הפולנים באחינו בנימירוב. ואנחנו חלילה לנו להניח את החרב מידינו; כי הַלָּחֶם גָּלָהּם באויבינו עד שפת דמנו האחרונה! ואם יבְדְּלוּ הפולנים מאתנו-וקמנו עליהם ועשינו בהם משפטי-בוגדים!

אז קם רב העיר הזקן רבי אהרן ויאמר: בקול רועד:
- רבותי! שאלה גדולה לפנינו הפעם: אפשר שרבי ישכר פָּנָן אל האמת, כי בוגד יבגדו בנו הפולנים וימכרונו בידי האויב; אבל בְּשִׁעַת סַפָּקָה זו עלינו לדאוג לא רק לגורלנו אנו בלבד. אלא גם לגורל כל אחינו היושבים בערי פולין. שימו נא, אחי, אל לבבכם, כי אפילו אם יהא בנו די כח להלחם גם מחוץ, עם הקוזקים, וגם מִפְּנִים, עם הפולנים, וגשמיד את הפולנים הבוגדים - הלא אז אתם גוזרים פְּלִיָּה, חלילה, על ישראל, כי אז יקומו הפולנים, אשר בערים אחרות, וגִּקְמוּ נקמת אחיהם מבני עמנו; ואז אבדנו, חלילה, כלנו אבדנו - הקוזקים מזה והפולנים מזה, ולא תהיה פליטה ותקומה לשונאיהם של ישראל. ומי יודע, אולי באמת יש תקוה, כי יסתפקו הרוצחים ברכושינו ולא יבקשו לקחת גם את נפשותינו. ואך אם נגזר עלינו למות - נמותה נא בְּמִסִּיבַת נפש על קדוש שם אלהינו ועמנו המובע בים צרה, ולא נהיה, חלילה, בעוכרי עמנו האמלל.

אספה זו הטילה סערה בקרב היהודים. שלשה ימים ושלשה לילות היתה העיר כמדקחה: הגברים רבו, נְתַקְּחוּ, הנשים בכו;

כל עצה אברה, נאספו וחזרו ונאספו, נשאו ונתנו בדבר – וסוף סוף החליטו לשמוע בקול רבם רבי אהרן, ובלב נואש מסרו לשר המבצר את רכושם ואת נשקם, באמרם: "יהי עֲפָנו אשר יהיה ואל יאמר ישראל, כי אנחנו שְׁפִינו את הפולנים כְּעַמּוֹ." – עתה, צאו אל הקוזקים בנשיכם ובניכם והתחננו אליהם ועשו לכם שלום – אמר צ'טורנינסקי ליהודים בלעג.

ובשפחדו היהודים וסָרְכוּ לצאת אל הקוזקים. צוה הפריץ את תַּיְלִיו לגרשם מן העיר ביד חזקה, בשוטים ובחרבות. וחיל הפולנים פשטו על בתי היהודים ויגרשום עדרים עדרים אל מחוץ לעיר, אחדים נמלטו והתחבאו ואחרים נפצעו ונהרגו. בין ההרוגים נפל גם רבי ישכר הישיש, כי מֵאֵן לצאת מן העיר, וידקדו תַּיִל אחד בחרב ויפול מתבוסם בדמו.

ועל היהודים המגורשים אל מחוץ לעיר התנפלו הקוזקים כחיתו מרף ויתעללו בהם וימיתום במיתות משונות ואכזריות. רק מעטים מהם נשארו בחיים, וכתוכם גם הדסה בת רבי יצחק; אותה הצילבקרפא וישאנה מתעלפת אל מחנה הקוזקים.

הַנְּדָשָׁה שר הגדוד קבל את קרפא אל חילו וְהַרְשָׁהוּ להוליך את הדסה עמו, כי אמר קרפא עליה, כי בָּלְתָהּ היא וכי נכונה היא לבא בכרית הדת חנוצרית. והדסה היתה פְּמֶכֶת תמהון ולא ידעה מכל הַנְּדָפֶרֶה בה. היא הביטה אל כל אשר מסביב לה בעינים תַּמְהוּת; לא בכתה ולא אמרה דבר; דומה היתה שהיא רק משתוממת למראה החדש, מראה מחנה הקוזקים...

בשיר תרועת פראים עליזי נצחון קמו הקוזקים ללכת לדרכם לשלול וּלְכַז ולחברית יהודים ופולנים יחד. וקרפא הולך עמָהּ, ולבו מלא שמחה ונבורה; מוליך הוא את הדסה לימינו, והיא נתמכת בידו כאחות והולכת אל כל אשר יוליכנה.

הנה בקשה מים לשתות ויתן לה מים מזוגים ביין אדום – והיא שתתה, ולא זכרה אפילו כי "נֶקֶד" הוא היין הזה.

וכל הקוזקים מהללים את כלתו, כי טובה היא ובת-חיל. וזנה הם עוברים את הגשר, אשר על נָהָר תְּכֻנָּה בשירה וזמרה אדירה, וקרפא עונה לעומתם בכל עֵז חלילו... פתאם פרצה צעקה מזורח:

— „שמע ישראל!..“

והדסה לא הספיקה לקרא את כל הפסוק — ותקפץ המימה ותצלל כמו אבן...

קרפא בקש לקפוץ אחריה, אך הקוזקים חבריו קראו:
— תמות, תמות הכלבה היהודיה! — ויתפשו בו ולא נתנוהו לטבוע... —

ג. הנקמה.

לאחר שעשו הקוזקים נקמות ביהודי טולצ'ין, לקחו מאת הפולנים לפך נפשם הרבה זהב וכסף והלכו מן העיר. לילה היה, ליל נשיאים ורוח; מתוך החשך לא נראו הבתים החרבים שברחובות העיר השוממה. אין אור נר ואין קול ואין קשב בכל העיר. כל הנשארים לחיים בתוך העיר, החילים והתושבים הפולנים, שכבו ינעים ועיפים, אחרי ימי המהומה והמלחמה, שקועים בתרדמה עמוקה; אפילו הכלבים שבעיר אינם משמיעים קול נביחה, גם הם ישנים. רק בבית צ'מורטינסקי היה אור גדול שם גדול השכרון ורבה הצהלה: שמחים הם ה„פנים“ הנאיונים, כי נצלו ממות והיהודים היו בפגרתם, ובקצה העיר השני הולך סובב השומר על אסם אכק'ב'צ'רפ'ת, הולך ואינו נראה, שותק ואינו נשמע; סובב הולך ברגלים כושלות, וגם ראשו סובב הולך מחבלי שנה.

ובמאורה אחת, כמו היה אורבת, יושב לו ברקה פודקובת ונשקו עליו. רק הוא לבדו נשאר בחיים מכל היהודים והצולית להקבא בעוד מועד. הוא לא בטח בחסד הפולנים ולא קנה לרחמי הקוזקים; יודע הוא מה יהא בסופו, אך רעיון אחד קפלא את לבבו: נקמה! תקוה אחת נשארה לו עוד בחיים, ואך בשבילה הי עודנו; חפץ כביר אחד ער בקרבו, ואליו הוא נושא את נפשו: להרבות חללי הפולנים והקוזקים גם יחד ולנפול את על הלליתם. מאומה לא נשאר לו עוד בחיים, מלבד הצמאון לנקמה עזה ונוראה, נקמת אחיו בני עמו, הטבוחים מידי צ'מורטינסקי הבוגד. ומאמין הוא, בטוח הוא, שתקותו בא תבא, כי אל נקמות

לא יחריש לנצח, והוא, ברקה, רוצה להיות שליחו של מקום... והקווקים תחת פקודת הנדשה יצאו ממוצאין, ובדרך נפנשו עם עוד גדוד קווקים תחת פקודת אוסטמה, מי שהיה רכבו של השר צ'טורטינסקי. והנדרשה ספר בשמחה על דבר כל המבח הרב שעשה ביהודים ועל השלל הרב שלקח במולצין מאת הפולנים.

— עתה הריני הולך שמה לגמר את ה"עסק" — אמר אוסטמה — תורה לך, אקא, שהשארת גם בשבילי עבודה כל-שהיא. רוצה אני לראות איך יקבל ה"פן" הנא הזה את פני רכבו. וכששמע ברקה קול תרועת הקווקים ההולכים וקרכים אל החומה, וחל בלאט ממחבואו וילך הלוך וקרוב אל אוצר אבק ה"שקפה". עתה ידע את המעשה אשר עליו לעשות... — מי שם? — קרא החיל-השומר המנמנם.

ברקה ענה ביריה אחת והחיל נפל ארצה מתבוסס בדמו. וברקה מהר אל האסם. מתוין לחומה הריעו הקווקים בקול... צשמע קול מפקד-ושוב תרועה-וברקה עושה שם את מעשהו... נשמעה עוד תרועה שלישית — והאסם התפוצץ כלו ברעם גורא, באש ועשן וברעש אדיר ואיום מאד, ויפרוץ פרץ גדול בחומת העיר...

לקול המפץ ותרועת הקווקים הקיצו צ'טורטינסקי ופקידיו מיינם ולא ידעו מה לעשות ואנה לברוח, כי היו נדהמים מאד.

והקווקים פרצו העירה בתרועת נצחון — — —

ראה צ'טורטינסקי, כי אבד כל מנוס ויצא עם ה"שליאכטים" לקראת הקווקים בדרוזנות ובתחנונים, נפלו רגלי ה"עבדים" ובקשו רחמים, וצ'טורטינסקי נשק את רגלי אוסטמה. בכה והתחנן לו:

— קח נא, אוסטמה ידידי, אדון רב חסד! קח לך את כל הרכוש; אך חוס נא, רחם נא על הנפש!

ואוסטמה נעתר לבקשתו ועשה לו שלום למראית עין. ויבאו אל היכל צ'טורטינסקי ה"עבדים" וה"פנים" יחד, וישבו לשלחן ויאכלו וישתו וישכרו יחד. הקווקים התהוללו ולענו ל"פנים" עד אור היום, ואלה ישבו כמו על גחלים והראו להם פנים שוחקות ונם ה"פן" הגדול צ'טורטינסקי שתתני כוס אֶתְנָה עם אוסטמה

זישקו איש את אחיו... הקווקים יצאו במחולות וימשכו עמם גם את ה"פנים" – וירקדו גם הם...

אחרי הקווקים החלו הקווקים השכורים לחלק מהלפות להשליאכמים ויסתכום ויוציאום אל השוק ושם כרתו את ראשיהם... ואת האדון צ'טורטינסקי אסר אוסטפה אל העמוד אשר ברחוב העיר ויאמר:

— פה תעמוד, אדוני, עד אשר ישוב עבדך לדבר עם הוד כבודך...

הקווקים נפצו בעיר לשלול שלל ולבוזו ולהרגאת הפולנים הנמצאים בה. וקווק אחד מצא את ברקה פודקובה, והוא מוטל פצוע וקרוע מפפץ אבקה שרפה וכל עוד נפשו בו, ויביאהו אל אוסטפה, והוא צוה להניחו אצל צ'טורטינסקי.

ברקה פקח את עיניו והכיר את ה"פריץ" הבונד, ושחוק עבר על פניו הקווקים:

— פן צ'טורטינסקי – אמר ברקה בצחוק – הגה עמך פה גם היהודי-החוקר שלך...

— אוי לנו ואבוי – ואתה שוחק.

— כך; שוחק אני, כי שלפתי לך מעט על כל מפעליך הטובים לבני עמי: את האקס אני הבערתי...

— יהודי ארור! – נהם הפריץ ויתפלץ בתוך חבליו.

— נקמה! – נהם ברקה לעומתו באנקא.

והנה נגש אוסטפה אל צ'טורטינסקי ואמר:

— כך, אדוני, אטפל בעצמי. אתה היית אדוני, ולעתים קרובות נשאת את בשרי בשומים; עתה תקבל את גמולך מידי: הווא נא אפוא, אדון רב חסד, וקח את ראשך על העץ הזה וזבמשור הזה אכרות את ראשך – אמר אוסטפה לצ'טורטינסקי. הפריץ הנאה התנפל לדגלי עבדו, בכה והתחנן לפניו, כי יסלח לו.

— כלב אתה ולא "פן" – קרא אוסטפה – ויתפש בשערות אדוניו ויורד את ראשו על העץ...

צ'טורטינסקי פקד תחת ידו, אך שני קווקים באו ויחזיקו בו, ואוסטפה במתינות ורוח קרה התחיל מנפר את ראשו במשורה...

— יי הוא האלהים!! — שאג ברקת בשארית כחו ויקפוץ ממקומו אך כרנע התעלה ויפול ארצה ונפשו יצאה.

פ' ז' ור: ישיש — זקן מאד. — המעפילים — המתחזקים. — פ' ז' ור: ראשי העיר. — לשונאיהם של ישראל — אפן דבור ידיע כדו שלא לפתוח פה לשון. — התמחויו — התבשיל. — השליאכמים — האצילים הפולנים.

המשפט וסמני ההפסקה.

א) משפט ישיש בו רעיון שלם ואינו קשור למשפט אחר נקרא משפט ראשי, כמו: כל מורה אהבוד. היום הלכתי לשום בגן.

ב) בסוף המשפט באה תמיד נקודה (.), לסמן בהפסקה. הנקראת פסיק.

ג) משפט, שרעיונו אינו שלם וברור בפני עצמו, אלא הוא קשור למשפט אחר, נקרא משפט צדדי, כמו: כל מורה אהבוד, יען כי תלמיד מקשיב אמתה. באשר יצאתי מבית הספר, הלכתי לשום בגן. הספר היפה, אשר (ש)הביא לי אחי לתשורה, מנח בחדר הבתיבה. שלשתי המשפטים האלה מרכיבים משפט ראשי ומשפט צדדי. המשפטים: "כל מורה אהבוד" — "הלכתי לשום בגן" — "הספר היפה מנח בחדר הבתיבה" — הם משפטים ראשיים; והמשפטים: "יען כי תלמיד מקשיב אמתה" — "באשר יצאתי מבית הספר" — "אשר הביא לי אחי לתשורה" — הם משפטים צדדיים, משפט ארה, ישיש בו משפט ראשי וצדדי, נקרא משפט מן כב.

ד) המשפט הצדדי נכדל מן המשפט הראשי במרכא (.) כמו בשני הפסטים הראשונים, ואם המשפט הצדדי בא באמצע המשפט הראשי, בא מרכא לפניו ולאחריו, כמו במשפט השלישי המובא למעלה.

(ה) משפט שיש בו הרבה נושאים, נושאים או אחד מיתר חלקי המשפט, הם נבדלים זה מזה במרכא: אבי, אפי ואחי (שלישה נושאים) נסעו ירושלימה. אנחנו קוראים כותבים, שרים ומשחקים (ארבעה נושאים). אני כתבתי מכתבים להורי, למורי ולחברי (שלישה משלימים).

הערה: לפנינו החבור לא תבא מרכא.

(ו) במשפט באה לפעמים מלה, שפונים בה בקריאה אל גוף נוכח: שבו, ילדים, וחזרו על שעורכם. הנה חביריך, בני, באים אליך. הארנא, בוכי, הרבי האבלה! מלה זו נקראת מלת הפניה; והיא נבדלת במרכא מלפניה ומאחריה. הערה: יש שמלת הפניה באה בראש המשפט, ואז באה מרכא אף לאחריה, כמו: חברים, הנה המורה בא.

(ז) יש שבאה במשפט מלה נוספת, אחת או אחדות, שגם בלעדיה לא יחסר במשפט כלום, כמו: אתמול לא יכולתי לצערי, להכין את שעורי. החכם, פמובן, אינו עצל. בני העניים שוקדים, על פי רב, על למודיהם. וזהו מלת מסגרת, וגם היא, כמלת הפניה, נבדלת במרכאות.

(ח) יש משפט ארוך המרכב משפטים ראשונים אחדים והם נבדלים זה מזה בנקדה ומרכא, כמו: שני אחים לי; שמונתם אמנון ועמינדב; האחד מורה, והשני אפר.

הערה: יש ששני משפטים ראשונים מחברים בן החבור ומרכא מבדילה ביניהם.

(ט) משפט שמובאים בו דברי איש להעדה, באות לפניהם נקדמים (י). כמו: אמר לו משה לתקב"ה: רבש"ע, אדם פות רבי עקיבא. יש לה ואמה נותן את התורה על ידי; אמר לו: שחק! פה עליה במחשבה לפני.

הערה: יש שהנקדמים באות לפני באור סבת איזה דבר, כמו: היום לא קראתי מאומה: ראשי קצב עלי מאד.

(י) בְּשִׁמְכֵי־אֵיִם בְּמִשְׁפָּט דְּכָרִי מִי שֶׁאָמַר בְּלִשְׁוֹנוֹ מִפִּי, אוֹ פֶסֶק מֵאִיזָה סֶפֶר, מִסְפָּנִים הַדְּכָרִים בְּנִגְשִׁים (א) לְפָנֵיהֶם וְאַחֲרֵיהֶם, בָּמוֹ: הוּא (הַלֵּל) הִיָּה אוֹמֵר: „עַל דְּאִמְפִּתְ אִמְפִּוֹד, וְסוֹף מִסְפִּיִּד יִטּוּפֹן”.

(יא) מִשְׁפָּט הַשְּׂאֵלָה בָּא בְּסוֹפוֹ סִפֵּן הַשְּׂאֵלָה (י), בָּמוֹ: מִי בָּאֵן הַלֵּל? מִי בָּאֵן תַּלֵּל? הִרְאִיתָ אֶת סֶפְרִי?

(יב) מִשְׁפָּט הַקְּרִיאָה וְהַתְּמִיָּה בָּא בְּרִאשׁוֹ בְּהוֹסֶפֶת: מַה, בְּמַה, אִיִּד, אִיִּד כָּכָה, וּבְסוֹפוֹ בָּא סִפֵּן הַקְּרִיאָה (י): מַה רְבוּ מַעֲשֵׂיִךְ, אֲדֹנִי! – מַה־טַבּוֹ אֲהַלִּיד, גַּעֲלֵב! – אִיִּד נִפְלְתָּ מִשְׁמִים, הַיֵּלֵל בְּוִשְׁמֵר! – בְּמַה נָּאֵת אֵילָן זֶה!

הַעֲרָה: נִקְרָא שֶׁל מַלְת הַקְּרִיאָה „מַה” דוֹמָה לְנִקְרָא הַדְּרִיעָה: פִּתְחָ וְאַחֲרָיו דְּגֵשׁ חֹק: מַה־טוֹב = טוֹב; לִפְנֵי אִיִּד עִיר קָמָץ: מַה־רָם = הָרָם דְּהָר! – וְלִפְנֵי הָ חָ גֶּ-סָוֹל: מַה עָמְקוֹ = הָעֲמָקוֹ מַחֲשָׁבוֹתֶיךָ! – מַה חֹק = הַחֹק הַסָּלֵעַ!

(יג) יֵשׁ שְׂפִלָּה אַחַת תְּסַרָּה בְּמִשְׁפָּט, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹבָנֶת מֵאֵלֶיהָ וְאוֹ בָּא קוֹ מִשְׁבָּב (-) בְּמִקְוֵמָה: הִנֵּה שְׁמוֹעַ מִזְבַּח טוֹב, לְהַקְשִׁיב – (טוֹב) מִחֲלָב אֵילִים; אוֹ: הַנֶּשֶׁר – (הוּא) עוֹף טוֹרָף.

הַעֲרָה: יֵשׁ שָׂבָא קוֹ בְּסוֹף הַמֶּאֱמָר לְעוֹרֵר אֶת הַמַּחֲשָׁבָה אוֹ הַדְּמִיוֹן שֶׁל הַקּוֹרָא. לְחַבְלִית זוֹ מִשְׁתַּמְשִׁים לְפַעְמִים גַּם בְּנִקְרוֹת אַחֲרוֹת בְּסוֹף הַמֶּאֱמָר, הַנִּקְרָאוֹת „נִקְרוֹת־הַמַּחֲשָׁבָה”

נִבְרָה־קְרוֹשָׁה

בעִיר לְכֹזֵב וּסְבִיבוֹתֶיהָ נִדְוַע שְׁמָה לְתַהֲלָה, כִּי גַם עֲשִׂירָה, גַּם טוֹבֶת לֵב וּרְבַת חֶסֶד הִיָּתָה מֵאֵין כְּמוֹהָ. אִם הִיָּתָה לְכָל יוֹתוֹם גַּעֲזוֹב, כָּל אֲמָלָל וְקִשְׁוֶה יוֹם מִצְאוֹ בְּבִיתָהּ מַחֲסֵה וְנַחֲמוּמִים, וּבְדַבְרֵיהָ הַטּוֹבִים תִּקְרָה יָדֵי כָל נִדְכָּה וְשְׁפִל־רוּחַ – אֲדִיל בֵּת רַבִּי מִשֶּׁה שְׁמָה, גַּם מִן־קִרְבָּהּ הִזְקֵנָה, הַמִּשְׁרֵתָה חֲקִתוֹלִית, אַהֲבָה אֶת גְּבִרְתָּהּ

היהודיה בכל לב, "אשה טובה כנברתי" – היתה אומרת תמיד -- אין בכל העולם".

הבהן הקתולי שלה אמר לה תמיד, כי חטא גדול הוא לאהב "יהודיה ארורה", ובגלל העון הזה תרד לגיהנם ונשמתה תאבד לנצח; רק אם תשכיל להמיט שואה על היהודים, רק אז תקפץ חטאתה ותהיה נאלה לנשמתה.

ככה ידבר אליה הבהן ימים רבים, ומרגרתה אישה פשוטה והאמינה לדברי הבהן בכל לב; לבה היה עליה דני על נשמתה "חוטאת", אשר תענה בניהנם אחרי מותה, ואף-על-פי-כן לא חדלה מאהב את נברתה היהודיה הטובה.

אבל הבהן הוסיף לפתותה ולא ימיה עד שנתפתתה לו. ובאחד הימים, כשיצאה הזקנה מלפני הבהן אחר נדניה, הסתירה איזו חבילה קטנה תחת מטפחתה. ידע ידעה הפעם את המעשה אשר עליה לעשות...

בהצות הלילה פרצו אל הבית פקידים וחילים, כהנים ונזירים, וניחפשו וימצאו תחת מטת אדיל גנית ילד מת שצוארו חתוך. ומרגרתה הזקנה העידה, כי יהודים רבים נאספו בבית אדיל: רבנים ושוחטים וכל נכבדי העדה, ושחטו את הילד, גם הוציאו את דמו לצורך חג הפסח.

והשמועה עברה ובעיר, כי שחטו היהודים ילד נוצרי; ותבער חמת ההמון ויאמר להשמידם. והרבנים והשוחטים וכל נכבדי העדה נאסרו בכלא.

אדיל הובאה לפני השופטים לחקור ולדרוש מפיה, איך געשתה התועבה, ומרגרתה עמדה והעידה על עונתה בפניה. אז פנתה אדיל אל השופטים ואמרה: אכן מצא אליהם את עוני: אנכי שחטתי את הילד, אבל אך אנכי לכדי ואיש לא היה עמי.

אז חרצו השופטים משפטם למות, ואתכל שאר היהודים האסירים הוציאו לחפשי.

באותה שעה התנפלה מרגרתה לפני השופטים ותתודה, כי שקר ענתה בנברתה, רק הבהן פתה אותה להגיד את הילד המת הזה תחת מטת נברתה.

אבל השופטים־אמרו, כי גם אם הכחישה מרגריתה את עדותה, אין להשיב את גזר־הדין אשר נחרץ עליה, בלתי אם תמיר את דתה; או יקרא להם שם אחר, אשר לא יחול עליו גזר־הדין.

אך אדיל ענתה באמץ־רוח: עבריה נולדתי ועבריה אמות השופטים והכהנים הרבו לדבר על לבה כי תמיר את דתה. אך היא עמדה על דעתה כסלע איתן; ובשמחה רבה הלכה על במת הפְּטָנִים להקריב את נפשה בעד אלהיה ותורת עמה, ותמת מות נבורים־קדושים.

אלול.

הַתְּנַנֵּב הַבְּצִיר לְעוֹלָם...
עוד שְׁקוּף הַמֶּרְחֵב וּשְׁחָקִים עוֹד בְּהִירִים,
עוד קוֹסְמִים, עוֹד רוֹמְזִים מֶרְחָקִים...
אך עֶצֶב מִתְרַקֵּם בְּשָׂדוֹת הַנְּמוּשִׁים,
בְּדִמְמַת גְּנִים וּבְשִׁמְמַת נִירִים,
בְּמִלּוֹנוֹת עֲזוּבוֹת וּבִין עֲלִים כְּמוֹשִׁים,
וְחוֹדֵר לָרֶם וּלְמַעֲמָקִים...

הַתְּנַנֵּב הַבְּצִיר לְעוֹלָם...
לְבָקָרִים מִרְפְּרָפִים קוֹרִים רוֹמְמִים,
מוֹהִירִים, עֲנָנִים, עֲדִינִים,
אֲוִירִים וְתִלּוּיִם עַל בְּלִימָה...
אך חֶרֶשׁ הֵם שְׂמִים, הֵם תּוֹעִים בִּיתוּמִים
עֲזוּבִים, עֲלֻבִּים, הַמְבַקְּשִׁים אֶת אִמָּא
שִׁמְתָהּ, וְהֵם לֹא מֵאֲמִינִים...

הַתְּנַנֵּב הַבְּצִיר לְעוֹלָם ...
 הַתְּנַלְגֵּל קוֹל שׁוֹפֵר בְּדָמֵי הָעֵדָה
 וּלְקַבּוֹת נִמְגּוֹ, נִמְסוּ ...
 וַיהוּדִים הַתְּקַבְּצוּ בְּרַעְדָּה וּבְחִילָה
 וַיִּצְקוּ אֶת לַחֲשֵׁם בְּדֹאגָה נִסְתָּרָה
 וַיִּרְעַד הָאָוִיר בְּבִתְי־הַתְּפִלָּה
 וּתְפִלוֹת הַתְּנַשְּׂאוֹ, הַתְּנַשְּׂאוֹ ...

(בַּאֲדָר: עִירִים - שְׂדוֹת תְּבוּאָה. - אֲוִירִים - דִּקִּים מֵאֵד. -

הַ"סְלִיחוֹת" שֶׁל הַצִּדִּיק.

חֹשֶׁךְ וּדְמָמָה בַּחוּץ, רַק קוֹל צַעֲדִים נִשְׁמָע זַעִיר שֶׁם בְּרֹחֹב:
 יְהוּדִים הוֹלְכִים אֶל בֵּית הַמִּדְרָשׁ לֹמֵר "סְלִיחוֹת"; וַיֵּשׁ אִשֶּׁר תִּרְאֶה
 גַּם רְצוּעַת־אֹזֶר כַּהֵן מִתְּפִלָּה שְׂבִידִי אֶחָד הַזְקֵנִים. וּבֵית הַמִּדְרָשׁ
 מִתְמַלֵּא אֹרֶחַ, הַבּוֹקֵעַת וּיוֹצֵאת דֶּרֶךְ הַחֲלוּנוֹת כַּעֲמוּדֵי אֵשׁ בְּתוֹם
 הָאֶפֶס אִשֶּׁר מִסְבִּיב; וְקוֹל הָעוֹמְדִים בְּבֵית ד' בְּלִילוֹת מִשְׁתַּפֵּךְ
 בְּדִמְמַת הַלֵּילָה וְעוֹלָה וּמִתְדַפֵּק עַל שַׁעֲרֵי הַשָּׁמַיִם; וְשַׁעֲרֵי דִמְעוֹת
 נִפְתָּחִים...

הַנִּשְׁמָה לָךְ, וְהַגִּיף פְּעֻלָּה, חוֹסֶה עַל עַמְּלָךְ!...

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יֵצֵא הַצִּדִּיק מִנִּימִירוֹב מִחֲדָרוֹ לְבוֹשׁ בְּגָדֵי אֶפֶר:
 מִנְּפִים גְּדוּלִים מִשׁוּחִים בְּעֶפְרָן, אֲדָרֶת־שַׁעַר עֵבֶה, מִצְנַפֵּת שְׁעָר
 נְבוּהָה וְחִנּוּרֵת עוֹר מִצְפָּה בְּמִסְמְרוֹת נִחְשֶׁת - וְנִכְנֵם בַּחֲשָׁאֵי אֶל
 הַמִּטְבָּח; שֶׁם לֶקַח לוֹ קֶרְדוֹם, תִּקְעֵהוּ מִבְּעַד אֲזוּרוֹ וַיֵּצֵא הַחוּצָה.
 בְּמִבּוֹאוֹת אֶפְלִים הֵלֵךְ לוֹ הַצִּדִּיק עַד שִׁיֵּצֵא מִחוּץ לַעִיר וְכֵן אֶל
 הַיַּעַר הַקְּרוֹב.

בִּידֵים מִהוּרֹת נִטַּל הַצִּדִּיק אֶת קֶרְדוֹמוֹ וַיִּנִּיפֵהוּ עַל אֵילָן
 דָּךְ וַיֵּךְ בוֹ אֶחָת וּשְׁתַּיִם, עַד שֶׁנִּפַּל הָעֵץ אֶרְצָה. אוֹ חֲמֵב אֶת
 הָעֵץ לְבִקְעִים, וְאֵת הַבִּקְעִים לְגוּרִים; אַחֵר הוֹצִיא חֶבֶל אֲרוֹךְ
 מִכִּים אֲדָרְתוֹ וְקִשָּׁר אֶת גּוּרֵי הָעֵץ לְחִבְלֹת, וְאֵת הַחִבְלֹת עָמַם עַל
 שִׁכְמוֹ וְהֵלֵךְ לוֹ.

והצדיק עונה שהוא יסיק לה.
אומר ועושה. מניח הוא את העצים בתנור, מסדרם ומדליק את תנאים מתחתם, ובאותה שעה הוא מזמר בלחש:
אל מלך יושב על כסא רחמים, מתנהג בחסידות...

בְּדִי שְׁלֹא לְבִישׁ.

כשנכנס רבי יחיאל לביתו, מצא איש עומד בחדרו וטומן דבר-מה תחת פֶּנֶף בִּנְדוּ. למראה רבי יחיאל נבהל האיש מאד והתאמץ להסתיר את הַפֶּנֶף הַבּוֹלֵט מתחת הבגד. ורבי יחיאל ידע את האיש, שאינו מן הננבִים, חס ושלום, אלא עני הנון. שִׁבְשִׁיעַת דַּחְקוֹ בא לבקש ממנו עזרה—ולא עמד בנסיון... הראה לו רבי יחיאל סֶפֶר פְּנִים יפות ואמר לאותו האיש: — לְמַלְוֶה אֵתָּה צָרִיךְ, יִידִי? מִשְׁכּוֹן הַבַּת? הֲרָאֵנִי נָא אֶת הַמִּשְׁכּוֹן.

והעני עומד וְשִׁנְיוֹ נוקשות זו לזו.
— ולמה אֵתָּה מְתִיבִישׁ, יְהוּדִי? .. גִּלְגַּל חוֹזֵר וְבִעוֹלִם: הַיּוֹם אֲנִי מְלֻוֶּה לָךְ. וּמִחֵר תְּלוּה אֵתָּה לִי; אֵל תִּתְּבִישׁ...
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נָגַשׁ אֶל הָאִישׁ וְהוֹצִיא אֶת מְנוֹרַת-הַכֶּסֶף שֶׁלּוֹ מִתַּחַת בִּנְדוֹ וְהַעֲמִידָה עַל הַשֻּׁלְחָן. וְרַבִּי יִחְיָאֵל עוֹשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ הוּא רֹאֵה אֶת הַמְּנוֹרָה בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְהוּא מִסְתַּכֵּל בָּהּ וְאוֹמְדָהּ בְּטִבְעֵת עֵינָיו. וְאוֹתוֹ הָאִישׁ עוֹמֵד כְּמוֹ עַל גַּחְלִים; רוֹצֵת הוּא לְכַרוֹת וּרְגִלּוֹ כְּמוֹ אֲסוּרוֹת בְּכָבִלִים.
— וְכֵמָּה אֵתָּה צָרִיךְ, רַבִּי יְהוּדִי? — שׁוֹאֵל רַבִּי יִחְיָאֵל.
זוֹה — לְשׁוֹנוֹ דְּבָקָה לְחַבּוֹ וְאִינוּ יִכּוֹל לִפְצוֹת פֶּה.
— רֹאֵה אֲנִי, שִׁבְשִׁיעַן גָּדוֹל אֵתָּה, רַבִּי יְהוּדִי... כֵּן, כֵּן...
אֲבָל מָה לַעֲשׂוֹת? אֲנִסָּה לִהְיוֹת לָךְ לֶפֶה.

— הִנֵּה — אֹמֵר רַבִּי יִחְיָאֵל—הִנֵּה הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים מִמִּשְׁמָשִׁים וּבָאִים; מִסּוּפָה אֲנִי אִם יֵשׁ לָךְ לְצַרְכִּי הַחֵג, הַגָּד נָא—אֵין לָךְ?
הֶאֱמַלֵּל מְרִיץ אֶת רֹאשׁוֹ.

— בְּלִי סֶפֶק! לֹא נִבְיָא וְלֹא בֶן נִבְיָא אֲנִכִּי; אֲבִלְפַנִּיךְ מַעֲיִדִים בָּךְ; וְאוּלֵּי יֵשׁ לָךְ עוֹד בֵּת לְהִשְׁאִיחַ?
הֶאֱמַלֵּל לֹא יִכּוֹל לְהִתְאַפֵּק וְנִעָה בְּכִבְיָהּ.

— וְלִמָּה אֵתָּה בּוֹכָה? שׁוֹמָה שְׂבִעוֹלִם! הֲלֹא אִמְרָתִי לָךְ: גִּלְגַּל חוֹזֵר... וְאֶפְרַיִם-בֶּן... רַבִּי יְהוּדִי, אֵין לָךְ רְשׁוֹת לְבִכּוֹת בְּאוֹזֵנִי... עַל פִּי הַדִּין מְחֻיֵּב אֲנִכִּי רַק לְהַלֹּת לָךְ בְּשִׁיעַת דְּחָקְךָ; וְהַתְּזַקָּה בּוֹ" כְּתִיב, וְלֹא לְשִׁמּוֹעַ קוֹל בְּכִיךָ. וְכִיּוֹן שְׁאֵין אֵתָּה

רוצה להגיד לי, כמה אתה צריך, אֶלְוָה לך לפי המשכון...
משכון זה, לפי מביעת עיני, שְׁוָה לכל הפחות, מאה רובל כסף עובר
לסוחר; ולפיכך אֶלְוָה שבעים: לצרכי החג עשרה, חמשים לְגִדּוּנָה
ועוד עשרה לצרכי החתונה, הַיִּמְצָא לך? וכשתרויח תשָׂם.
האיש עמד מרעיד ולא יכול לפשוט ידו לקבל את הכסף.
רבי יחיאל שם את הכסף בכיסו של אותו העני והבהילהו
למהר ללכת לביתו להכין את צרכי החג. "העת קצרה-אמר-
והצרכים מרובים, ירידו".

בְּמִלּוֹן וְאִנְשִׁיהָ.

בְּמִלּוֹן היא עֵינָה קמנה באחד המקומות הַנִּשְׁפָּחִים מִרגֵל
אדם, ודבר אין לה כמעט עם מִיָּשׁוּב; וְקִשְׁיוֹנָהּ לִשְׁם פעמים
אחד מעוברי דרך, משגיחים לו מן החלונות ומציצים מן הַחֲרָכִים,
משתוממים וּמִשְׁתָּמֵאִים: מי הוא זה ומאין זה? מה לו פה ומי לו
פה? ולמה נִתְּבֵן בביאתו? מפני שְׂפִיָּאָה בְּעֶלְמָא בלא כלום אי
אפשר; וכי לחנם נושא אדם את רגליו והולך ובא על לא דבר!
מסתמא יש דברים בָּנוּ-הבה נתחכמה לו!..

והבטלונים אביונים גדולים הם, אבל בעלי בטחון משונים.
כשאתה שואל את הבטלונים: רבי יהודי, פרנסתך מה טיבה
זבמה אתה נָזוֹן? הוא עומד מבולבל ואינו יודע מה להשיב;
ולאחר שנתישבה דעתה, הוא משיב לך בגמגום פָּתָא לְשָׂנָא:

— נזון, במה אני נזון — למשל? יש אלהים, אומר אני לך
למשל, היושב וזן את כל בריאותיו; במובו הגדול מזון לא חסר
לנו ולא יחסר לנו, אומר אני לך, למשל.

— אף-על-פי-כן עֶסְקָךְ במה? איזו אומנות או פרנסה מן
הפרנסות בידך?

— יהי שם ה' מבורך. אני, כשם שאני עומד לפניך, למשל.
מתנה טובה יש לי מאת השם יתברך: פְּרָקִי נאה וקולי נעים
זהנני עובר לפני התבה ומתפלל מוֹתָפִים ב"מים הנוראים" באחת
הַעֲדוֹת בסמיכה זו; מוהל אומן אני ונוקד מצות, שאין דוגמתי
בעולם, ולפעמים, מְזוּג וְזוּגִים אני; גם יש לי אחוזת עולם-כמו

שאתה רואה אותי, למשל—מקום לשבתי בבית הכנסת. אנב יש עמי בבית—יהא נא הדבר כְּמוֹס עִמָּנוּ—מעט משקה, למשל, ייִישׁ למכירה; גַּם יֵעוּ הוֹלֶבֶת יש לי, אל תשלט בה עֵינָא בִישָׁא, ואף היא תשפיע לי מעט מִדְּדִיקָה, וגם יש לי גואל קרוב לי בסביבה זו, איש אָמִיד ואדם חשוב, ואף הוא חונן ונותן, באונס או ברצון, וּמְסַנְּעֵנִי בְּשָׁעַת הַדַּחֵק; וחיוץ לזה אני אומר לך, למשל, הבורא, יתברך שמו, הוא אב הרחמים וישראל רחמנים בני רחמים. אומר אני לך, למשל, ומה יתאונן אדם חי?...

אף על זה ראויים הבטלונים לְשִׁבְחָה, שהם שמחים בחלקם זאינם מן המהדרין כל כך באכילה ובהלבשה, אפילו אם הקפוטא של שבת, למשל, קרועה ומדולדלת ושוליה מוֹזְהָמִים בטיט—אין חוששין לזה, העיקר שהיא בנד משי ומבהקת; ואם בכמה מקומות בה היא נעשית ככברה קרעים־קרעים, מה איכפת לנו? וְלִמָּאי נִפְקָא מִיָּנָה? מי פתי יעמד ויסתכל בזה?—פת קיבר זתבשיל של גריסין לָמִי שיש לו—סעודה טובה היא ואין צריך לומר „חלה“ של סולת נקיה עם צלי בשר ברוֹטָב בערב שבת, לָמִי שזוכה לכך, זהו ודאי מאכל מלכים. קָרֹב שְׁנֻמָּל לברכה בחמשה עשר בשבט, זהו אצלם המשובח בַּפְּרוֹת הארץ, שאיו בִּיזָצָא בו. כיון שרואים אותו—יִכָּר ארץ ישראל לפניהם בא, מסתכלים ומסתכלים בו ונאנחים, עיניהם לִיָּהּ ואומרים, „הוי, ותוליכנו, אבינו אב הרחמן, קוממיות—קוממיות בכל בְּנוֹתֶיהָ, לארצנו—שהחרובין שם מאכל לעֲזִים“. ומעשה באדם מישראל שהביא פעם אחת למקומו תָּמָר, ויהי לפלא, וכל בני העיר למקטנם ועד גדולם היו רצים לראותו. נטלו את החומש והראו בו באצבע, שהתמר, תמר זה כתוב בתורה! אָמֹו מִילָתָא זַמְּרָתָא היא! זה התמר הרי הוא מארץ ישראל? הביטו אליו—וארץ ישראל נצנצה במחזה לנגד פניהם. הנה עוברים את הירדן! הנה מערת המכפלה! הנה קבר רחל אמנו! הנה טובלים ושִׁלְקִים ביצים בַּחַיִּי־מִפְּרֶיהָ! הנה עולים על הר הזיתים, אוכלים חרובים ותמרים עד בלי די, ונותנים לתוך הכלים מלא חֶפְזָנָם מעפר הארץ. אוי, אוי! היו נאנחים ועיניהם מקור דמעה.

באר: בעלמא - סתם, בלי כטרה. - מסתמא - בודאי. - יש דברים פנוי-
יש דבר נסתר בזה. - נון - מהפנים. - בדיאי לישנא - בלשון זו. -
עניא בישא - עין רעה. - מונג ווונגים - משרד שדוכים. - מדלדלת-
תלויה וסרוחה לארץ. - מזדמים - מלוכלכים. - אין חוששין - אין
הם שמים לב לזה. - למאי נפקא מינה - מה חלוק בזה. - פת
קיקר - לחם שחור. - פיוצא בז - דומה לו. - אטו מילתא
זומרתא היא - וכי דבר קטן הוא. - שולקים - מבשלים. - חמר
סבירה - מעינות חמים שכתבירה.

אריה, בעל-גוף

סובב הולך אריה בעל-גוף המכונה "היש" על מנרש שוק
העצים הגדול, נדחק בין הקרונות הצפופות המעונות כל מעשי
עץ ויער; שואל כידיד ורע בשלום האכרים הזקנים, מהתל
ומששטח בטוב-לב בצעיריהם; צורם באזנו של זה, וסוטר על
חטמו של זה, ואגב-אורחא ממשמש בשק המונח על ענלה זו
ובקופה של ענלה אחרת, מטפס בקרסו של כוס זה ובדוד שגני
רעהו - כאלו אין דעתו כלל על מעשי העץ והיער, ולא בא אלא
לשאול בשלומם ולשוחח עמם מעט לקורת-רוחם. וכאמצע
השיחה הוא יורד לתוך צוררו המזוהם של איזה אבר ומוציא
מתוכו עלי-טפך ופסת ניר, כורכם ומצית בהם אש ומקטירים;
לא שאריה נהנה מקטורת זו-אלא כדי לקרב עוד יותר את לבם
אליו על ידי החבה היתרה שהוא מראה להם. כך הוא מושך
את לב האכרים בשיחתו המתגלגלת מענין לענין, עד שהוא נוגע
בעיקר - מכון הוא תמיד את הרגע הנכון, והקניה נגמרת אצלו
במאמר אחד; וכעשר עגלות טעונים עצים נעקרות בכת-אחת,
בקול שריקה וחריקה, מן השוק להתפרק מפאן במישורו תחת
הגשחתו של אחד מבניו.

ויש שאריה יוצא אל השוק ורואה את אקתר, תרנגלת -
אדם קטן, דק וצנום ורתהן גדול - עומד על הפקח אצל ענלתו
של אבר אחד ממכריו הטובים. העצה זו אינה מוצאת חן בעיני
אריה. מה זאת? האבר-שלו, ועצי האבר-בודאי שלו, ובפתע

פתאם מהדקת איזו „תרנגלת“ באמצע ומפסקת בינו ובינם...
נחוצי להברחה.

– קיש-קיש-קיש! – מקשקש אריה מאחורי אלתר, כמבריה
תרנגלת, והוא מתפנן לתקניטו ברכזו לכנויו.
אלתר מטה ראשו הקטן בעקלתון פלפי אריה ומנענהו לכאן
ולכאן ומביט בו תבטה ועומה.

– צפרא מבא למימרא! – פונה אריה אל האכר, כאלו אינו
חושש כלל למעמדו של אלתר ואינו מודה במציאותו כל עיקר –
מה זה היה לך, מיטרא? ההבאת דתן השוקה, ולי לא הגדת?
תמהני! הלא ידעת וכי באשפות חצרי, ברוך השם, מנתרין
ומנקרין תרנגולין, ולדתן הם צריכים, אותן התרנגולין. אבל
מה אני רואה? – עיני הטעתני: לא דוחן – כי אם קרשים
בעלתך; ומה אפוא לתרנגולת ולקרשים? – קיש-קיש-קיש!!

„תיש! יפגם הרוח באכי אביך!!“ – חפץ הרתחן הקטן
ליצרוה מר, אלא שזכר פתאם את הסכנה הכרוכה בצריחה זו.
באין אחד מבניו הגדולים בקרבתו...

אלתר נושא עיניו מאין יבוא עורו? רואה הוא את בניו
שם בקצה השוק השני מכרכרים כנגד אכרים ועגלות אחרים.
רע מאד המעשה! עזרה רחוקה והסכנה קרובה. והוא מוציא
הכסף מכיסו ותוחבו בחיק האכר, החטפל במנוחה במקטרתו.
תוחב ואומר:

– הנה לך, מיטרא, כמה שאתה רוצה, אף על פי שאין
שוה – כה אזכה לראות במפלגתם של שונאי – ובלבד שלא תהא
מתתתי לבטלה.

– כמה אתה נותן שם, פני אלתר? – שואל האכר כמתמסס
בהציתו אש במקטרתו – כמה? שנים עשר רוב' ושלשה זהובים?
הלא אנכי אמרתי: חמשה עשר וחצי.

– זה היה מתחלה, מיטרא, זה היה מתחלה – ואחר כך
הסכמת לשנים עשר ושלשה – מנסה אלתר לעורר את כח הזכרון
של מיטרא, שקפצה עליו פתאם שכחה והעלה את השער
בשלשה רוב'.

– אי, פני אלתר! לא כן היה מעשה אלא כך וכך... והאכר

מִעֵתָּה לַחֲזוֹר עַל הָרָאשׁוֹנוֹת וּלְהַתְּחִיל מִחֲדָשׁ; אֲבָל אֲרִיהַ שְׁקֶצְרָה נִפְשׁוֹ בְּלִהְיֶם, קִפֵּץ וּלְקַח אֶת הַשּׁוֹט מִיַּד מִיטְרָא בְּשִׁמְאָלוֹ וְאֵת הַמוֹשְׁכוֹת בִּימִינוֹ וַיֹּאמֶר:

– הַכֹּל הַיּוֹם אֶעֱמֹד עַל גְּבִיכֶם לִשְׁמוֹעַ אֶת „גְּרִנּוֹיכֶם“ ? –
וַיֹּאמְרוּ – וּבִדְבָרְךָ הוּא מוֹשֵׁךְ בְּשִׁרְיֹקֶת שִׁפְתֵּיכֶם אֶת הַמוֹשְׁכוֹת, וְהַסּוֹסִים נִנְעָצִים בְּטַפְיָהֶם בְּקֶרֶקַע וּמִתְחַזְּקִים לַעֲקוֹר...
– לֹא! – קוֹרֵא אֶלְתֵּר בֶּאֱחָזוֹ בְּרֶסֶן הַסּוֹסִים לַעֲצוֹר בָּם – לֹא תִּמּוֹשׁ מִזֶּה, תִּישׁ!

– אִמּוֹשׁ, תִּרְנַנְלַת, אִמּוֹשׁ... וַיֹּאמְרוּ:

– עֲמֹד!

– קִישׁ, קִישׁ, קִישׁ, תִּרְנַנְלַת!

– יִהְיֶה רִצּוֹן שִׁיקְשִׁקְשׁוּ בְּלִינָא אַחֵר מִמֶּנּוּ! יִהְיֶה רִצּוֹן שִׁינְקִרִי תִּרְנַנְלוּלִין עַל הַקֶּבֶר! יִהְיֶה רִצּוֹן...

– סוֹר מִזֶּה אִם אֵינְךָ רֹצֵה לִהְיוֹת מוֹמֵת! – וַיֹּאמְרוּ:

– תִּישׁ, תִּישׁ, תִּישׁ! – צוּעֵק אֶלְתֵּר בְּכָל כַּחַ וְעוֹצֵר

בְּסוֹסִים – עֲשׂוּ! חָם! מִמּוֹר! הִנֵּחֵנִי גַם אֲנִי לֵאכּוֹל פֶּת לֶחֶם! וַיִּקְרָא:

בִּרְגֵעַ הַהוּא הִמָּמָה מִהַלּוּמָה נֹרְאָה אֶת רֹאשׁ אֶלְתֵּר הַקָּמֵן.
מִהַלּוּמָה זֶה הִתְהַוָּה בֶּת אֲנִרּוֹפּוֹ שֶׁל שְׁפִיל בֶּן אֲרִיהַ, שֶׁחָשׂ לְקוֹל הַקְּרִיָּאָה „תִּישׁ“ וְנִזְדַּקֵּר בֵּין הָעִגְלוֹת וְקִפֵּץ מֵאַחֲרֵי אֶלְתֵּר. וּמִיַּד אַחֵר זֶה קִפֵּץ עַל עִגְלַת הָאֵבֶר וְתִפֵּשׁ הַמוֹשְׁכוֹת מִיַּד אֲבִיו, מִשּׁוֹךְ וַיִּקְרָא: וַיֹּאמְרוּ, וַיֹּאמְרוּ, וַיֹּאמְרוּ!

אֲבָל אֶלְתֵּר, שֶׁנִּמְרָפָה דַּעְתּוֹ מִפְּכָד הַמַּהְלּוּמָה, לֹא הִרְפָּה מִרֶסֶן הַסּוֹסִים, נִסְחַב אַחֲרֵיהֶם וַיִּצְעַק בְּכָל פֶּה: תִּישׁ! תִּישׁ! הוֹשִׁיעֵנו!
הִצִּילוּ!! וּמִקֵּץ רִגְעִים אַחֲדִים עֲמַדוֹ עַל יָדוֹ כָּל חֲמֶשֶׁת בְּנָיו הַגְּדוֹלִים, עָזְחוּ גַם הֵם לְקוֹל הַצִּעָקָה – וְהָעִגְלָה נִעְצְרַת שְׁנִית.

וּבִרְגֵעַ הַשְּׁנִי בָּאוּ לַעֲזֹרָה גַם שְׁנֵי בְנֵי אֲרִיהַ הַנּוֹתָרִים לַחֲזֹק יָדָיו בְּמַלְחָמָה, וַיַּעֲרְכוּ מַעֲרָכָה לְקִרְאָת מַעֲרָכָה וַיַּעֲמִדוּ כְּשֵׁנֵי חֲשִׁפֵּי-עֵצִים, אֵלֶּה מִצַּד הַסּוֹסִים מוֹשְׁכִים וְאֵלֶּה מִזֶּה עוֹצְרִים, וּבְעוֹד רִגְעִים – הִתְלַקְּחָה הַמַּלְחָמָה: אַרְבַּע הִיתָדוֹת, הִתְקוּעוֹת בְּאַרְבַּע פְּעֻמוֹת הָעִגְלָה, לְהַחֲזִיק בְּתוֹכָן אֶת הַקְּרִשִּׁים – נִשְׁמָמוּ בִּיְדֵי הַנְּעָצִים, לִהְיוֹת לָהֶם לְכַלִּי-זֶן, וְהַקְּרִשִּׁים נִפְלוּ וְהִתְפּוֹרֵזוּ עַל הַקֶּרֶקַע.

התכסים היה פשוט מאד ; הנלחמים נפלגו לשלשה ראשים : הראש האחד-הבנים-עסקו ברציצת גלגלות במקלות שבידיהם ; הראש השני-האבות-הסתפקו בתלישת זקן ובמכות-לחי ; והראש השלישי-שתי האמות, ישרצו עם מִפֶּן אל המערכה באחרונה . שעו בדברים תְּפִלִּים, פֶּאֶרָה נשים, מעין שמיטת הַיִּצְחָקִים ופריעת הראש ושריטת הפנים .

ומסביב לכל המהומה והמבוכה הלזו עמדו במענל הילדים והילדות משני הצדדים ותיפחו וַיִּנְפְּכוּ ויפרשו בכמיהם .

ומיטרא הַפֶּתֶן פָּתַח לעת עתה את סוסיו ויתן לפניהם את את פְּרִקְקֵל המספוא, ובדעה מיושבת וצלולה התחיל שוב לעכּוֹק במקטרתו ולהסתכל בשעת טעשה ביהודים הַפֶּתֶח־בָּטִים...

שנסענו שנית על העגלה אחר פוזוריהם, קמו לְמִקְנָה לרבי אריה תיש בתשלומי כֶּפֶל ; וּבְלִוְיָה נדולה של עגלונים הובאה העגלה לתוך שערי חצרו-לכליון עיני אלתר ובניו . כבוד גדול נתכבד אריה באותה שעה, ורגעים כאלה הם היקרים לו ברגעי חייו .

פ א ו ר : קרן - עגלה . - רִתְקֵן - כעסן גדול . - מִתְקַטֵּת - קופצת . - בְּלִפִּי-נגד . - בְּלִעְקָר - לגמרה . - דִּחֵן - מִין זרענים (הירוע) . - שִׁנְקִשְׁקִשׁוּ בְּלִגְזָא... - (כד קטן, קופסא) - שִׁקְשִׁקְשׁוּ בקופת הצדקה בעת הַלְוִיָּתָה . - נִנְדָּקָר - קפץ . - פֶּרֶסְקָל - קופה , תרמיל . -

הַבְּרִבֶּר .

כלב היה בארץ ושמו חברבר הַחֲצִרֹנִי . למה נקרא שמו חברבר ? משום שהיה בעל נְנֻנִים : עֶקֶד , נקוד וברוד . והיה הכלב הזה כלב נִדְבָּה וְשִׁפְלִירוּח . לא היה דרכו לילך ולהויק בְּשָׂאֵר הכלבים . די היה לו שלא היתה בו יד אחרים . אדרבא , משום שפלותו היתרה היה ננוע וְסָבָה כל הימים . ולא עוד אלא שכשהיה מקבל יסורים : מהלומה , נניפה , דחיפה או בעיטה .

לא היתה בו אותה מדה מְנַגֶּה של כלב חצוף לחרוץ לשון ולהראות שְׁנִי, חלילה, אלא היה מְלַל בחשאי: „אוי ואבוי!“ והיה מרכין ראשו, מוריד זנבו והולך לקרן-זווית לְפִשְׁשׁ במעשיו ולצוד זכוכים.

מי היה חברבר ואי מזה בא? נחלקו בו הדעות: יש אומרים, שנשאר לפליטה אחרי האדונים בעלי החצר הקדמונים; ויש אומרים, שגָּדַח וְנִתְּעָה מאחרי אדוניו ונגרר אחרי זרים. כשאתה מהלך ברחוב, אתה מוצא לפעמים כלב תועה נגרר אחריו. רוצה אתה לגרשו מעליך ואתה גוער בו בנזיפה: „הלאה!“ והוא אינו שומע לך. מרים אתה את ירך להכותו – והוא אינו זו ממקומו. עומד אתה ומתבונן בו, וגם הוא עומד ומתבונן כך – מְדַה כנגד מדה. ואם תאמר להכותו, משתטח הוא לפניך, מתחיל רועד ומסתכל כך, כלומר: להכותני אתה אומר? הרי אני שלך ועצמותי שלך – הריני בידך!..

מפסג הכלבים האלה היה חברבר.

•

חברבר לא היה רעבתן כשאר הכלבים; בלי רשותה של המבשלת לא היה נהנה כלום. ידע חברבר, שכל מה שתחת השלחן שָׁיֵךְ לו, וכל מה שסביב לו אסור בהנאה. אמת היא שאמרו עליו, כי כִּד הָיָה מְלֵיאָה היה מן המזיקין. זוכרים מעשה ברכי אליתו השוחט, שבא לשהוט את הכפרות בערב יום הכפורים. וחברבר היה רובץ באותה שעה בקרן זווית ומסתכל במעשה השוחט, כשהוא מְקַפֵּל שְׁרָרָלִיו. משחיו ובודק את הסבין, נוטל את העופות בין בְּרָקָיו, מותח צוארם ומורט שלש נוצות, מעביר את הַחֶלֶף והותך את הַקֶּנֶה וְהַנֶּשֶׁט, שופך את הדם ומכסהו בְּאָפֶר – הכל כדת וכדין. בינתים היה תרנגול, שלא היה קשור כראוי, נשא זה את רגליו והתחיל רץ ומקשקש בכנפיו. קם חברבר על רגליו וקפץ אל התרנגול השחוט וְצָנַח: הביחב! שוטה! לאן אתה רץ? כלום אין אתה יודע שנחתך גרונו? עוד רגע, ואתה מת, שעבר ובטל מן העולם – הב, הב, הב!“ ורכי אליתו שוחט, מתעסק בקדשים. כיון שראה פתאם את חברבר

זה, נתחלחל ונרעש, השליך סכיניו מידו ונס לביתו וצעק:
יהודים! הושיעו, הצילו!
בשכיל אותו חָמָא נענש חברבר עונש קשה: אנשים טובים
היו שם. שלא נתקרה דעתם עד שהמטירו עליו מקלות ומהלומות
וגניפות ובעימות לרוב.

ושוב מעשה בכף רגל אָנוּ.
פעם אָבע לחברבר, שישמט, על פי טעות, כמובן, מכלי
המליחה כף רגל אָנוּ. ראתה בְּרִינָה המבשלת והריסה קול וְעוֹת:
אָיוּק! אָיוּק! בא איויק ופגע בחברבר, כשהוא ממחר לעבור
את הָאָסְקוּפָה עם כף רגל האוז הנגובה. לחץ אותו איויק בדלת
אל המוזה ונשאר הכלב חָצִיו מזה וחציו מזה. התחיל איויק
מלקה אותו במקלו מעבר מזה, וברינה בְּשִׁחִיף-עץ מעבר מזה,
ובשעת מעשה לא חדלה מְקָרָא: איויק!! איויק!!
המאָרע הזה נשאר לו לזכר עולם, וכשהיו קוראין בפניו:
איויק! איויק! היה נרתע לאחוריו, כובש פניו בקרקע ומשתמט
ומסתתר...

*

היתה באותה הצר עֲרֵלִית אחת, שואבת מים. שהיתה
שונאה את חברבר תכלית שנאה; ודוקא אחריה היה אוהב
חברבר זה להיות נִסְכָּךְ תמיד. פעם זרקָה בו בְּשִׁחִיף-עץ ולא
החטיאה. חש חברבר יסורים גדולים וְצָנֹחַ: וי. ני! עד שנתקבצו
ובאו כל אנשי החצר לקולו. ראה חברבר אנשים רחמנים מתקבצים,
התחיל מעורר רחמים עליו. הראה את רגלו השבורה, כאומר:
ראו, אנשים טובים, מה עשיתה לי הערלית הַמְּמָאָה הזאת!
השב חברבר, כי מִסְתָּמָא יריבו האנשים הטובים ריבו, ואת
הערלית המרשעת וְקָלְעוּ בתוך בָּף הַבָּלַע בשכיל מעשה נורא זה.
חשב—ומעה בחשבוננו: האנשים הטובים שחקו והריעו; באו
ה"קונדסים" וצחקו ושרקו עליו, ובאה ברינה המבשלת וְתִרְוּד
בירה, העבירה את זרועה החשופה על חֲמָמָה מלמטה למעלה
זאמרה: רגלו של "פנע-רע" זה שברו? וַיֵּשֶׁר כָּחֶם! באה הערלית
והוסיפה עוד מְשָׁלָה ושפכה עליו קֶהוֹן של רותחים — זעק חברבר

ועקה גדולה ומרה והתחיל מקפץ ומדלג ונושך את זנבו. כיון שראו ה"קונדסים" את הכלב הולך ומתגולל בעפר ומרקד על שלש רגלים, רצו אחריו במקלות ואבנים והריעו ושרקו עליו; וכך לוו אותו ב"כבוד גדול" עד אחר בתי הריחים שמחוץ לעיר...

*

נִכְנָה בְּרוּתְחִין וְצוּלַע נִמְלֵט חֲבֵרֵבֵר עַל מִנֵּת שֶׁלֹּא לַחֲזוֹר אֶל הָעִיר כֹּל יָמָיו. הֵלֶךְ וּבָא לוֹ לַכֹּפֶר הָרִאשׁוֹן הַסְּמוּךְ לָעִיר. בִּקֵּשׁ לִנְוֹחַ שֵׁם מֵעַמֵּל הַדֶּרֶךְ, שֶׁכָּב לִיד הַגֶּדֶר וְלֹא יִכּוֹל לִישׁוֹן. רִאשִׁית, הַכֹּאִיב לוֹ הָעוֹר שֶׁנִּכְנָה בְּרוּתְחִין, וְהַרְגִּישׁ בְּאוֹתָהּ הַרְגֵּל הַשְּׁבוּרָה, וְהִצִּיקוּ לוֹ גַּם מִיְּתוֹשִׁים; וּשְׁנִית, הִיתָה כְּמוֹ רִיקָה, כִּי לֹא מִצָּא לוֹ מָה לֵּאכּוֹל וְהוֹכֵרָה לְהִמָּתִין עַד בֹּקֶר.

לְסוֹף נִפְלָה עָלָיו תְּרֻמָּה וַיִּישָׁן-וַיַּחֲלוּם, וְהָנָה עָבִיט שֶׁל שׁוֹפְכֵין מֵלֹא פִתּוֹתֵי לֶחֶם, בְּקִנְיָקִין, גִּידִין, בִּיֶּסֶה וְגִרְסִין מִבּוֹשָׁלִים. בְּדָמָן וְעִצְמוֹת לְרֹוב: עִצְמוֹת שֶׁל קְרִסוֹלִים, עִצְמוֹת שֶׁל צִלְעוֹת, עִצְמוֹת מִמּוֹתִים וְרֹאשִׁים שֶׁל דָּגִים מְלוּחִים שְׁלֵמִים, שֶׁלֹּא נִתְּמַצָּה: עֲדִיין... הִשְׁעָה מִשְׁתַּחֲקֵת לַחֲבֵרֵבֵר, וַאֲיֵנוּ יוֹדַע כִּאֲיוֹ מִכֹּל אֵלֶּה יִתְחִיל אֶת סְעוּדָתוֹ?

— בְּרוּכִים הַיּוֹשְׁבִים! — אֹמְרִים לוֹ כֻּלְּבֵי הַכֹּפֶר, וְעוֹמְדִים מֵרְחוֹק וּמִסֻּבִּיּוֹת אֵיךְ הוּא מִכִּין אֶת עִצְמוֹ לְסַעֲוָדָה.

— כָּל דְּצָרֶיךָ יִיָּתִי וַיִּיָּכַל; — עוֹנָה לָהֶם-חֲבֵרֵבֵר, כְּדֵי לַצָּאת יָדֵי חֻבְתָּהּ, חֻבֵּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ.

— תֵּהֵא אֲכִילְתָּךְ מִתּוֹקָה עֲלֶיךָ! — עוֹנִים הַכֻּלְבִּים בִּידִידוֹת. וּפִתָּאֵם מְגִיעָה לְאוֹנֵיו בֵּת קוֹל, שִׁמְכֵרוֹת, וְאוֹמְרָתָּ: אֵיזִיק! אֵיזִיק! .. וַיִּקָּץ חֲבֵרֵבֵר וְהָנָה-חֲלוּם! ..

בְּבֹקֶר הַחֲזִיר חֲבֵרֵבֵר עַל הַפִּתָּחִים, שֶׁמָּא יִמָּצֵא פֶת לֶחֶם, אוֹ בֶּשֶׂר, אוֹ עֵצִים, לַפְּחוֹת; אֲבָל בְּכָל מָקוֹם שֶׁבָּא לֹא מִצָּא שׁוֹם. דִּבֶּר: לִפְנֵי בֵּית אֲבֵר אֶחָד נִרְאָתָה לוֹ כֶּף שֶׁל עֵץ שְׁבוּרָה בְּדַמּוֹת עֵצִים וְקַפֵּץ עָלֶיהָ בְּשִׁמְחָה, אֲלֵא שֶׁנִּעֲנַשׁ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עוֹנֵשׁ גְּדוֹל עַל מַעֲוָתוֹ זוֹ; כִּי הַכֻּלְבִּים, כֻּלְּבֵי הַכֹּפֶר, עָזִי נֶפֶשׁ הָיוּ: בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ לוֹמְשִׁים לוֹ אֶת עֵינָם וְחוֹרְצִים אֶת לְשׁוֹנָם וּמֵרִאִים אֶת שְׁנֵיתָם, וְלִבְסוֹף, כִּשְׂרָאוּהוּ קוֹפֵץ וְנוֹפֵל עַל הַמִּצִּיָּאָה, הַתִּנְפְּלוּ עָלָיו וְנִשְׁכָּחוּ וְקָרְעוּ אֶת עוֹרָם וּמִרְטוּ אֶת זַנְבּוֹ וְשִׁלְחוּ אוֹתוֹ לִנְפִשׁוֹ...

הלך חברבר בפחי נפש וחזר ובא לעיר שגגשוהו משם ;
היה מתירא לבא אל החצר שגדל שם ויהי לכלב, אף-על-פי שהיו
לו גענועים דוקא לאותו מקום, ששם הכוהו ופצעוהו ושברו את
רגלו וקוּו את עורו... והשעה שעת שקיעת החמה היתה.

הלך ובא אל המטבחים לראות בשלום אחיו ; באותה שעת
הבינו את עצמם הכלבים השגעים לישון. הכיר חברבר את אחיו
והם לא הכירוהו... נסתלק חברבר לצדין ונתנמנם מתוך רעב...
בבקר גזזו חברבר ועמד נגד האצטבאות של הפטחים
והתבונן בהם בשעה שהם חותכים את הבשר. ראה שם חברבר
כל טוב: הרי צלע של בן בקר רך תלויה ודמה שזתת עוד...
הרי יהך שמן מונח, חתיכה הראויה להתכבד... בולמוס אחד
את חברבר, והוא מכיש ומשפש בונבו ורירו נוזל... הנה טבח.
נוזר בשר וזורק לפני הכלבים חתיכה או עצם, והכלבים מכרכרים
בחפזון והומפים את הזרוק. נסה חברבר גם הוא לעשות כמעשיהם ;
התנפלו עליו הכלבים וינשכוהו וימרטו את עורו...

השפיל חברבר את זנבו ובא לקרן זוית, נשא את קולו

ובכה...

אהר בן פתח חברבר את פיהו והתחיל מקלל את יומו...

ב א ו ר : מסוג - ממין. - בך יהיה מליא - כאשר היה גער. - חלקף - סכין.
הקנה - הגרדת. - הושט - הקנה שהאכל עובר בו מן הפה לתוך
הקיבה. - קול וועות - קול פחדים. - אסקופה - מפתן, סף.
אכע - קרה. - ששמש - שהוציא. - שחיה עץ - נזר עץ.
נסרף - נגזר, הולך אחרי... קנרסים - שובבים. - תרוד - כף
גדולה שבוחשים בה את הקדרה. - יישר פתם - חזיתן להם. - על
מנת - בתנאי. - נקניקין - כרכסאות ממולאות בשר. - ממוקחים -
שמנים, מלאים מנ. - כל דצריך יתני וייכל - מי שצריך יבוא
ויאכל. - בולמוס - תאוה עזה הבאה מרעב.

מִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

כִּשְׂרָאָה מֹשֶׁה שִׁנְחָתָם עֲלָיו נִזְרָדִין, עַנ עֹנָה קָטְנָה וְעַמֵּד
בְּתוֹכָהּ וְאָמַר: רְבוּנֵי-שְׁלֵעוֹלָם, אֵינִי זֶה מִכָּאן עַד שֶׁתִּכְטַל אוֹתָהּ
נֹרָה. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לִבִּשׁ שָׁק וְנִתְעַטֵּף שָׁק וְנִתְפַּלֵּשׁ בְּאִפֶּר וְעַמֵּד
בְּתַפְלָה וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַקִּבְ"ה, עַד-שֶׁנִּזְדַּעְזְעוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ. אָמַר
מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקִּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: רַב־שֵׁע! גִּלּוּי וִידוּעַ לִפְנֵיךְ יִגִּיעִי
וְצַעֲרִי שֶׁנִּצְמַעְתִּי עַל יִשְׂרָאֵל עַד שִׁיחִיו מֵאֲמוּנִים בִּשְׂמֵךְ; אִמְרָתִי:
כִּשֵּׁם שְׂרָאִיתִי בְּצַרְתָּם, כֵּךְ אֶרְאֶה בְּמוֹכְתָם—וְעַכְשָׁיו שֶׁהִנֵּיעָה טוֹבָתָם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אַתָּה אוֹמֵר לִי: לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה! הֲרִי
אַתָּה עוֹשֶׂה אֶת תּוֹרַתְךָ פְּלִסְתֵּר; אִמְרָת: „כִּיּוֹמוֹ תֵּתֵן שְׂכָרוֹ”.
וְכִי זֶהוּ שְׁלוֹם עֲבוֹדָה שֶׁל אַרְבַּעַיִם שָׁנָה? אָמַר לוֹ הַקִּבְ"ה: נֹרָה הִיא
זֹלְפִנִי. אָמַר מֹשֶׁה לִפְנָיו: רַב־שֵׁע! אִם אֵין אַתָּה מִכְנִיסֵנִי לָאָרֶץ
יִשְׂרָאֵל, הִנֵּיחֵנִי בְּעוֹלָם הַזֶּה כַּעֲפֹף זֶה הַפּוֹרָח לְכָל אַרְבַּע רוּחוֹת
הָעוֹלָם וּמִלְקָפִי מְזוֹנִי בְּכָל יוֹם וְלַעֲתָ עֶרֶב הוּא חוֹזֵר לְקִנּוֹ—כֵּךְ
תֵּהָא נִפְשִׁי כְּאַחֵר מֵהֶם. אָמַר לוֹ הַקִּבְ"ה: רַב לָךְ!

אָמַר מֹשֶׁה לִפְנָיו: רַב־שֵׁע! רַגְלִים שֶׁעָלוּ לְרִקִּיעַ וּפְנִים
שֶׁהִקְבִּילוּ פָנָי שְׂכִינָה וִידִים שֶׁקִּבְּלוּ תוֹרָה מִיָּד—יִלְחֲכוּ עִפְר?
אָמַר לוֹ הַקִּבְ"ה: כֵּךְ מִנְהֵגוֹ שֶׁל עוֹלָם: דּוֹר דּוֹר וְדוֹרֵשׁוֹ, דּוֹר דּוֹר
וּפְרַנְסִיו, דּוֹר דּוֹר וּמִנְהִיגֵיו. עַד עַכְשָׁיו הִיָּה חֲלֻקָּךְ לִשְׂרָת לִפְנֵי,
וְעַכְשָׁיו הִנֵּיעַ חֲלֻקָּךְ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ לִשְׂרָת. אָמַר לִפְנָיו: רַב־שֵׁע! אִם
מִפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ אֲנִי מֵת—אֵלֶךְ וְאֶהְיֶה תַלְמִידוֹ. אָמַר לוֹ הַקִּבְ"ה:
אִם אַתָּה רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת כֵּךְ—לָךְ עֹשֶׂה!

עַמֵּד מֹשֶׁה וְהַשְׂכִּים לִפְתָּחוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, וְהִיָּה יְהוֹשֻׁעַ יוֹשֵׁב
זִדְדוֹרֵשׁ, וּמֹשֶׁה עַמֵּד וּכְפָף קוֹמָתוֹ וְהִנִּיחַ יָדָיו עַל לִבּוֹ, וְנִתְעַלְמוּ
עֵינָיו שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ וְלֹא רָאָה אוֹתוֹ. הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֲצֵל פֶּתַח שֶׁל
מֹשֶׁה לְלִמּוֹד תּוֹרָה, וְשָׁאוּ: מֹשֶׁה רַבְּנוּ הֵיכָן הוּא? אָמְרוּ לָהֶם:
הֵשִׁיבִים וְהִלֵּךְ לִפְתָּחוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ. הִלְכוּ וּמִצְאוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ יוֹשֵׁב
זִדְדוֹרֵשׁ וּמֹשֶׁה עוֹמֵד. אָמְרוּ לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ: מַה עָלְתָה לָךְ שְׂמִינְיָה
דְּבִנּוּ עוֹמֵד וְאַתָּה יוֹשֵׁב? כִּיּוֹן שֶׁתִּפְלָה יְהוֹשֻׁעַ עֵינָיו וְרָאָהוּ, מִיָּד
קָרַע בְּגָדָיו וּבָכָה וְאָמַר: רַבִּי, רַבִּי! אֲבִי, אֲבִי! אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל
לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה רַבְּנוּ! לְמִדְּנֵי תּוֹרָה. אָמַר לָהֶם: אֵין לִי רְשׁוֹת.

אמרו לו: אין אנו מניחים אותך. יצאה בתיקול ואמרה להם: למדו מיהושע. קבלו עליהם לישב וללמוד מפי יהושע. יצאו להלך. הלך משה משמאלו של יהושע. נכנסו לאהל מועד, ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם. משנסתלק עמוד הענן—הלך משה אצל יהושע ואמר: מה אמר הדבור? אמר לו יהושע: כשהיה הדבור נגלה עליך—יודע הייתי מה הוא מדבר עמך? באותה שעה צעק משה ואמר: מאה מיתות ולא קנאה אחת! רבון העולמים! עד עכשו בקשתי חיים, ועכשו הרי נפשי נתונה לך... כיון שהשלים משה נפשו למיתתו, אמר לו הקב"ה למלאך המות: צא והבא לי נשמתו של משה. מיד לבש כעס ונתעטף אכזריות וחנר חרבו והלך לקראת משה. מִצָּאוֹ שהוא יושב וכותב שֵׁם המפורש במגלה, וזה מראהו כזהר פני שמש והוא דומה למלאך ד' צבאות. מיד נתירא מפניו ולא מצא פתחון־פה לדבר. אמר לו משה: רשע, מה לך כאן? אמר לו: לשול נשמתך. באתי. אמר לו: לך מכאן, שאני מבקש לקלם להקב"ה—

לֹא אָמַרְתָּ כִּי אֶחָיָה וְאַסְפַּר מַעֲשֵׂי יְהוָה.

אמר לו: משה, מה אתה מתנאה? יש לו מי שיקלסוהו—השמים מְפַקְרִים כבוד אל". אמר לו: ואני מִשְׁתַּק אוֹתָם וּמְקַלֵּם אוֹתוֹ—הָאֵינִי, הַשָּׁמַיִם, וְאֶדְבָּרָה, וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי!

אמר לו: כל באי עולם נשמתם מסורה בידי. אמר לו משה: יש בי כח יותר מכל באי עולם, אמר לו: ומה כחך? אמר לו משה: אני בן עמרם, שהתנבאתי בן שלש שנים ואמרתי, שעתיד אני לקבל תורה מתוך להבי אש, ונכנסתי לְפָלְטָרִין של מלך ונמלתי כתרו מעל ראשו; וכשהייתי בן שמונים הוצאתי ששים רבוא לעיני כל מצרים וקרעתי את הים לשנים עשר גזרים; ועליתי ודרכתי דרך בשמים והייתי תופס במלחמתם של מלאכים ונצחתי בפמליא של מעלה וגליתי רויהם לבני אדם; ודברתי עם הקב"ה פנים בפנים, וקבלתי תורה של אש מימינו ולמדתי אותה לישראל—מי יש בכל באי־עולם שיכול לעשות כך? לך, ברת מלפני! איני נותן לך את נשמתי!

יצאה בתיקול ואמרה: הגיעה השעה שאתה נפטר מן העולם. אמר משה לפני הקב"ה: רבש"ע, זכור לי אותו היום

שִׁנְנִית לִי בִּסְנָה! בִּבְקִשָּׁה מִמֶּךָ, אֵל תִּמְסְרֵנִי בִיד מִלֶּאךְ הַמּוֹת.
אָמַר לוֹ הַקֶּבֶה: אֵל תִּתִּירָא, אֲנִי בַעֲצָמִי מִטָּפֵל בְּךָ וּבִקְבוּרָתְךָ;
אָמַר מֹשֶׁה: הַמֶּתֶן לִי עַר שְׂאֵבֶרְךָ אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא מִצְאוּ בִי
קוֹרֵת רוּחַ כָּל יָמַי, מִפְּנֵי אוֹהֲרוֹת וְתוֹכָחוֹת שֶׁהֵייתִי מוֹכִיחַם.
הַתְּחִיל לִבְרֹךְ כָּל שִׁבְט בִּפְנֵי עַצְמוֹ. כִּיּוֹן שְׂרָאָה שְׁנַת־קֶרֶבָה הִשְׁעָה—
כָּלֶלֶם כָּלֶם בְּבִרְכָּה אַחַת. אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: הִרְבָּה צַעֲרֵתִי
אַתֶּכֶם עַל הַתּוֹרָה וְעַל הַמִּצְוֹת, וְעַכְשָׁו מִחֲלֹ לִי. אָמְרוּ לוֹ: רַבֵּנוּ
אֲדוֹנֵנוּ, מִחֻל לָךְ! אֵף יִשְׂרָאֵל עֲמְדוּ לִפְנֵינוּ וְאָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ!
הִרְבָּה הַכַּעֲסָנוֹךְ וְהִרְבִּינוּ עָלֶיךָ מִזֶּרַח, מִחֵל לָנוּ! אָמַר לָהֶם:
מִחֻל לָכֶם!

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עֲמַד מֹשֶׁה וְקִדָּשׁ עַצְמוֹ כְּשֶׁרָפִים. וַיִּרֶד הַקֶּבֶה
מִשְׁמִי-שָׁמַיִם הָעֲלִיּוֹנִים לְפֹהַל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. אָמַר הַקֶּבֶה
לְמֹשֶׁה: „מֹשֶׁה, עֲצֵם עֵינֶיךָ!“ — עֲצֵם עֵינָיו. — „הִנֵּה יָדֶיךָ עַל
הַחֹזֶה!“ הֵנִיחַ יָדָיו עַל הַחֹזֶה. — „פִּשְׁט רַגְלֶיךָ!“ — פִּשְׁט רַגְלָיו. —
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה קִרָּא הַקֶּבֶה לְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, אָמַר לָהּ:
בְּתִי! מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה קִצְבִּיתִי לָךְ כְּגוֹפוֹ שֶׁל מֹשֶׁה; עַכְשָׁו הִנֵּיעַ
קֶצֶף לְצֵאתִי. צֵאִי, בְּתִי, וְאֲנִי מַעֲלָה אוֹתָךְ לְשְׁמִי-הַשָּׁמַיִם
הָעֲלִיּוֹנִים וּמוֹשִׁיבֶךָ תַּחַת כִּסֵּא כְבוֹדִי אֶצֶל כְּרוּבִים וּשְׂרָפִים.
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִשְׁקָז הַקֶּבֶה לְמֹשֶׁה וְנִטַּל נִשְׁמָתוֹ בְּנִשְׁקָה.

ב א ו ר : פֶּלֶסְמֶר — שְׁקֶר. — הַדְּבֹר — תֹּאֵר לְגִלּוֹי שְׂכִינָה. —

מִתִּי מִדְּבָר.

לֹא עֵדֶת בְּפִירִים וּלְבָאִים יִכְסּוּ שָׁם עֵין הָעֶרְבָה,
לֹא כְבוֹד הַבֶּשֶׁן וּמִבְּחַר אֱלֹהֵינוּ שָׁם נִפְלֹו בְּאֲדִיר —
עַל יַד אֱהֲלֵיהֶם הַקִּדְרִים מוֹטָלִים בְּחֶמֶה עֲנָקִים,
בֵּין חוֹלוֹת הַמִּדְבָּר הַצֵּהָבִים בְּאֲדִיּוֹת לְבִשָׁה יִרְבְּצוּ.
שָׁקַע הַחֹל תַּחַת מְרִבֶּץ גּוֹפּוֹתָם מוֹצְקוֹת-הַגִּרְמִים,
דָּבְקוּ אֲדִירִים לְאֶרֶץ, נִדְּמָו — וְאַזְנֵם עֲלֵיהֶם:
הִרְבּוֹת הַצּוֹר לְמִרְאֻשׁוֹתָם, בֵּין רֶחֶב בְּתִפְיָהֶם בִּירְנָם,
אֲשַׁפֶּה וְתִלִּי בְּחִנְתָּם וְנַעֲצוֹת בְּחֹל חֲנִיתוֹתָם.

צָנְחוּ בָאָרֶץ רֵאשִׁיָּהֶם הַכְּבִדִּים מִגְדְּלֵי הַפָּרֶעַ,
נִגְרָר שְׁעָר תַּלְתְּלֵיהֶם וְנִדְמָה לְרַעְמַת הַלְּבָאִים;
עֲזִים פָּנִימוֹ וְשׁוֹפִים וְעִינָם בְּנַחֲשֶׁת מוֹעָמָה,
מִשְׁחָק לְבָרֶק חֲצִי שְׂמֶשׁ וּמִפְּנֵעַ לְרוּחַ וּלְעָפּוֹת.

• •

*

וְזִרְחָה וּבָאָה הַשְּׂמֶשׁ וְיוֹכְלוֹת עַל יוֹכְלוֹת יִנְקָפוּ —
וְשָׁקַט הַמִּדְבָּר וְסָעַר, וְשָׁבָה הַדְּמָמָה בְּשִׁהֲיָתָהּ,
בְּתוֹהִים עָלֶי הָרָאשׁוֹנוֹת וְתִנְשְׂאוּ בְּמִרְחָק הַכְּפִים,
גָּאִים בְּהִדְרַת־רִמְמָתָם וְיִהְיִים בְּבִדְרוֹת־עוֹלָמִים.
וְתִז' עַל תִּז' פָּרְסָה מִסָּבִיב אֵין קוֹל, אֵין הִבְרָה, אֵין קֶשֶׁב.
בְּלַע הַיְּשִׁימוֹן לִנְצַח אֶת־הַד תְּרוֹעַת־דּוֹר הַמָּעוֹזִים,
מִחֲקֵי הַסּוּפּוֹת אֶת־עֲקָבוֹת שְׁעָלֵיהֶם מִחֲרִירֵי הַצִּיָּה,
וַיִּצַּר הַמִּדְבָּר נִשְׁמָתוֹ, וַיִּישֶׁן מְעוֹנָיו לִנְצַח.

— — — — —

אֵךְ יֵשׁ אֲשֶׁר פָּרַשׁ עוֹנֶפֶשׁ יִנְתַּק מֵאַחַת הָאֲרָחוֹת,
וְרִמַּח אֶת־סוּסוֹ הָאֲבִיר וְהַפְּלִיג בַּיָּם הָעֶרְבָה,
וּמִדְּבָק אֶל־אַכְפָּה אֲבִירוֹ יַעֲוִפֶּה בְּעוֹף הַפּוֹרֶת,
זוֹרֵק בִּידוֹנוֹ וְקוֹלָטוֹ בְּתוֹךְ כְּדִי־שְׂמֶה־מְרוֹצָתוֹ,
וְנִרְאָה בָּאֵלוֹ יִהְיֶה וַיִּרְוֹצֶן לִפְנֵי הַבָּרֶק,
וְהוּא דוֹלֵק אַחֲרָיו וְתוֹפֵשׁוֹ וְשִׁנִּית יִשְׁלַחֲנוּ לַחֲפָשִׁי.
וְנַעֲלֵם הַמִּחְזֶה בְּמִרְחָק וְשִׂמָּה הַסּוּם וְהַעֲלָה
אֶת־רוֹכְבוֹ אֶל־רֹאשׁ צִוּק גְּבוֹה מִמַּעַל לְעֵבִים —
וּפִתְאֹם יִתְנוּדֵד הָאֲבִיר וְנִזְקַף וְנִרְתַּע לְאַחֹר קוֹמְמִיּוֹת.
יִתְמָה הַפָּרֶשׁ וְהִצֵּל בְּשִׂמְאָלוֹ עַל־עֵינָיו וְהִבִּיט י. —

והפך לכתע עם סוסו וחתת אלהים על פניהו,
 ודפק אבירו בכח וכחץ השלוח—לאחור...
 ורביק הארחה וסח להם כל מראה עיניו בדממה

* *

*

שומעים ערביאים, מהרישים ואיש אל רעהו ותמהו,
 שומרים את־פי וקן־החבורה—והוא אחד, קרוש" וישיש—
 ישא הישיש ואמר: ברך שם אלה, המאמין!
 חי וקן־הנביא, כי ראו עיניך את מתי־מדבר!
 מחנה אלהים זה, דור קדומים, עם נאדר בעז, עתיקי־זמין;
 אכן עונפש וקשה כסלעי־ערב עם זה הזה:
 המרו את רוח נביאם וגם באלהיהם התגרו—
 ויסגרום אל בין ההרים ויפל שנת נצח עליהם,
 ויצו את־המדבר עליהם ושמרום לזכרון דור־דורים.
 וינצר אלה מאמיניו מגנע בקצה כנפי כסותם!
 ומעשה בערבי, שנמל חוט אחד מציצית כנף בגדם—
 וייבש כל גופו מיד, עד שהשיב האשם למקומו.—

* *

*

שומעים ערביאים ושותקים ויראת אלה על פניהם,
 פוסעים בנחת לצלעות הגמלים המעונים לעיפה;
 וזמן־רב ולבינו מרחוק הסודרים הלבנים בראשם,
 ודבשות הגמלים אט נעות ונעלמו במרחק הבהיר,
 כמו נטאו מזה על גביהן אנדה עתיקה עוד אחת...
 ושבחה הדממה כשהיתה וערירי ועמד המדבר...

פאור: עין הערקה - מראה פני המדבר. - קבוד הקשן - העצים האדירים
שפפון. - נפלו באדיר - ככת גדול. - מוצקות הקרמים - בעלי
עצמות חזקות. - ואונם - כלי זינם. - קלי - נחיק החצים. -
מנדלי הפרע - שערוותיהם הפרועות ארוכות מאד. - שזופים -
שרופים. - מועמה - כהה. - ינקפו - יעברו. - כתלים - כשקועים
במחשבות. - הפפים - הסלעים. - ויהירים - מתנאים. - המענים -
הגבורים. - שעליהם - צעדיהם. - מענניו - גבוריו. - והפליג -
ירחק לרוץ. - ורתח - יריצו במהירות. - האביר - סוסו החזק. -
ההצל - יעשה צל. - אלה - אלהים. - חי וקן - הקניא -
נוסח שבועה של הכתמים. - הסודרים - המטפחות. -

נעילה.

גוי חגר בא אל בית הכנסת ויחלק נרות חדשים במנורות;
אהדים מהם תקע פקנים אשר על העמוד. רבים מתפנקים מן
הפרוודור; היושבים קמים מהמפסלים.

- ויתגדל ויתקדש! - מושך החזן בקולו.
הגברים מתעטפים בתפוח במליתותיהם ומעזרת הנשים נשמע
ליל איום.

הגברים כועסים, דופקים על עמודיהם להשתיק את הנשים.
אך מי ישום לב להם? הנשים אינן בוכות, אינן צועקות, אינן
מתפללות, אך מינבבות.

- שמייה ברא! - התפרץ קול החזן בנחר, והגברים
התנועעו ויתנו גם הם בקולם יהד עם משוררי החזן:
- אוי, אוי, אוי, אוי, אוי, אוי, אוי!!

נעילה! נפתחו שערי השמים, אך עוד מעט ויפגרו...
ינעלו שערי התפללות והדמעות... עושו, חושו, יהודים! כי אם
לא עכשו-אימתי? גם "הושענא רבא" הוא יום הדין, כביכול -
הוספה ליום הדין; אך אוי לו לאיש, שנדחה משפטו: עגור
הדין קשה מן הדין.

ותפלת, שמונה עשרה" רוחצת בים של דמעות חמות,
רותחות.

סער הומה, יער זקן רועש, ים מכה גלים..

– וְכֵן הָיָה פְּחָדְךָ... – מתפלל העם בקול רם. אלה רצים, דחופים וּמְבִקְלִים, ואלה ממתיקים ושבים על עקביהם, כאלו צר להם להפריד מכל אות ואות, אך פְּנִיָתָם איננה נכונה. „ואימתך על כל מה שבראת!“ – לֹא דִקְקָא! מַה אֵיכְפַת לוֹ לִיקִיל הַפֶּלֶן אִם פָּרַל הָעֶגֶל, הַחֹבֵל אֶת הַזֶּדֶן, מִפְּחַד מִפְּנֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים? וְשִׁלְמָה זֵין. בַּעַל-בֵּית הַגּוֹן, מַה מִּמֶּנּוּ יִתְלַף. אִם הַפְּקִיד וְהַמְּזִכִּיר וְהַסּוֹפֵר, הַעֲלוּקוֹת הַלֵּל, – יִפֹּחַ שָׁמַם, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! – לֹא מִשְׁלָנוּ הֵם? גַּם יִתֵּר הַגּוֹיִם נְחוּצִים הֵם, כִּי מִי יִסִּיק הַתְּנוּרָה בִּשְׁבֻתוֹת? מִי יִשְׁמֹר בְּלִילוֹת אֶת הָעִיר מִפְּנֵי שְׂרָפוֹת זְנוּנִים? בְּפֶתֶךָ נֵרִים נּוֹצְרִים רַבִּים בְּבָתִּים קִטְנִים וְנִקְיִים, וִילֻנוּיִם עַל הַחֲלוּנוֹת, פְּרָחִים וְשֹׁאֵר יִרְקוֹת נִשְׁקָפִים בַּעַד הַשְׂמִשּׁוֹת... אֵךְ הֵם בַּעֲצָמָם מְנוֹשְׁמִים וְנִסִּים; יִשְׁאֲרוּ לָהֶם בְּקִיעוֹת... מַה בָּצַע אִם יִפִּיל הַקֶּבֶ"ה גַּם עֲלֵיהֶם אֶת אִימָתוֹ? „ואימתך“... הוּא מִתְפַּלֵּל זְמַת-חֲלָחֵל פֶּתָא: עוֹלָה עַל לְבוֹ יִרְדַּת שַׁעַר הַחַטִּיִּים בִּשְׁנָה זוֹ... „וְיִשְׁעוֹ כֵּלֶם אֲנוּדָה אַחַת“ – רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יַעֲשֵׂנוּ כֵּלֶם יָד אַחַת דְּהַעֲלוֹת אֶת הַשֶּׁעַר... „לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבִּי שָׁלֵם“... אוֹי, אֲבִינוּ שְׁבַשְׂמִים! „שְׁמַחָה לְאַרְצְךָ וְיִשְׁשׁוֹן לְעִירְךָ“ – וְכִמְחוֹ בּוֹעַר הָרַעִיוֹן: עוֹד שְׁנָה אַחַת כּוֹאֵת – וְאֲבִדְתִּי!

וְכֵן נִדְּטָה הַחַיִּט צוֹעֵק בְּקוֹל רֶם: „אתה בְּחֵרְתָנוּ“, וְהוֹזֵר שׁוֹב: „אתה בְּחֵרְתָנוּ“... אֲשֶׁתּוֹ חוֹלָה זֶה שְׁנִים אַחֲדוֹת, הִיא רוֹקֶקֶת דָּם, וְלָהֶם חֹדֶר אֶחָד לְדִירָה וְלִמְלָאכָה, וּבְנֵי הָעִיר מְתַיָּקִים לְבּוֹא לְבֵית הַחֲוֹלִנִית... אֲב רַחֲמֵי, אַתָּה בְּחֵרְתָנוּ – הֲלֹא אַתָּה הַכְּרוֹת עַל הַזֶּזֶן! הֲבִי הָאִשָּׁם? הֲאִם לֹא הַתְּנַהֲגִיתִי עִמָּה כְּשׁוֹרָה? הַהִכִּיתִי אוֹתָהּ אֶף פַּעַם אַחַת? הִנֵּנֶנָּה בְּיָדִי? „וְכִבְּקָמָנוּ מִלִּכְנוֹ לַעֲבוֹדָתְךָ“, הִישָׁטַח טַעַם וְרִיחַ בַּעֲבוֹדָתִי?.. וְקוֹלוֹ נִחְבֵּא מֵאִפְסָם כֹּחַ, וְהוּא סוֹפֵר זְמַקוֹנֵי הָאֵלֹהִים מֵעַמְקֵי הַלֵּב; וּפֶתָא הוּא צוֹעֵק בְּקָאָב אֲנִישׁ: „ואין קֶץ לְאִשֵּׁי חוֹבוֹתֵינוּ“ – הִנֵּה הַחֲבוּבוֹת עָלוּ לְמַעְלָה רֹאשׁ, טוֹבֵעַ הוּא בֵּים שֶׁל חוֹבוֹת... .

וְחַיִּים-דּוֹב, יְהוּדִי מְטוֹפֵל בְּשִׁמּוֹנָה יְלָדִים וְהִסֵּר לָחֶם. מְיֻכָּב בְּקוֹל רֶם: „ואין אַתָּה חֶפֶץ בְּמִיתָתָם“, בְּמִיתָתָם מִחַמַּת רַעֲב... „וְלִמָּה תָמוּתוּ...? לָמָּה, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם? לָמָּה? אַתָּם, צֹאן אֲבוֹבֹדוֹת, כְּבָשִׂים תְּמִימִים, לָמָּה תָמוּתוּ?.. יִסּוּרִים וְחִלּוּיִם רַעִים –

שעול, אַקְבָּה... אב הרחמן! ונס רחל שלי חולה... כסתידה
היא את חליה, אבל חולה היא...

אך הנה קול החון נשמע – עוד מעט ויסגר השער, כל
דנע ודנע יקר ספו... ובקרבו עוד הרבה בכי, הרבה בכי...
פֶּתַח לִנּוֹ שֶׁעַר... קורא העולם ומתמוננ בדמעות רותחות...

פֶּתַח לִנּוֹ שֶׁעַר – אֲחֹרֵי הַכְּרוֹת פֶּסַק בְּיָדָיו... – הַשֶּׁמֶר – הַבְּחִיר.

בְּנוֹן הַדָּשׁ.

נתקע בשופר, הודעוה העם, וישמע קול אדיר וחזק.
קול: לשנה הבאה בירושלים!

ה"חברה הלבנה" כבר חמפה מן השלחן את השעוה, אשר
נצטפה מן הנרות, על העמוד כבר עומד חון. של תולי ומתפלל
תפלת ערבית של חול בנגון של חול.

והמתפללים נמרו את תפלתם, תפלת חול, בחפזון. המלית
והקיסל' הוסרו, כבר לובשים את הנעלים – כלם אצים, כי לבנת
יפה מחכה להם בחוץ...

ואין להם פְּנָאִי להתכונן אל איש צעיר לימים תַּנְר־פְּנִים.
הסובב בבית-המדרש אנה ואנה ומוליך אחריו ילד הסר-אונים
ולבֶּן-פְּנִים ממנו... הוא סובב עוד פעם, אך אין רואהו... האחד
עסוק תחת הספכל בבקישו את נעלו, השני החליף עֲרֵדְלוֹ בשל
אחר, וזה מצא את מצנפתו נכתמה בחלב, וכלם רעבים, ולכלם
מחכה הלבנה להתקדש.

– נשוב נא הביתה, אבי-מהנן הילד.

– עוד פעם אחת נסוב – עונה האב – עוד נעבור על פני
בְּהוֹד...

ובין כך זע הגל-ה"קדיש" האחרון, ה"אמין" האחרון – ותגל
גשא אַתָּה את הצעיר ואת בנו.

בחצר בית המדרש עמדו הנכרים נֶכַח פני לבנה יפה
ונהדרה; אך בצדי רחוב כבר ינתרו הביתה שורות-שורות של
נשים, לבושות כלי לבן...

בין המרקדים כנגד הלבנה בחצר בית-המדרש הולך אנו
ואנה הצעיר התור, קוראים לו "שלום עליכם!" והוא משיב
"עליכם שלום" ... אך קולו נמוך, ופניו הולכים וחשכים מרגע
לרגע ... המקדשים את הלבנה התהלכו כצללים ...

— ואיש לא אסף אותנו הביתה — רועדות שפתיו — מד
לעשות? גם זו למוכה! לא אפשוט יד לראשית השנה, תיכף
במוצאי היום הקדוש ...

הילד חשב, כי אכיו מתפלל, ויאחו בכנף בגדו וימשכנו
לאט בהתחננו:

— אבי, בִּלָּה תפלתך ונלך — וקולו רך מדמעות.

— שומה, ילד שומה-עונה האב-למה לנו למחר הביתה?

— רעב אני, רעב מאד.

והאב עונה בהלצה מפתרת פֶּאֶב:

— פְּשִׁיטָא, בודאי אתה רעב, — מאי קָא מִשְׁמַע לָן? ומה

הייתי סוֹבֵר, כי צִמְקָה מִעֲתִילָעַת ואתה שָׁבֵעַ?

— אבי, הביתה! ... — מפציר בו הילד.

רגעים אחדים עמד האב נלחם בנפשו.

— שמע נא, בני — ענה אחרי כן בשפה רפה מאד — שמע

נא, דודל, גם בבית אין מה לאכול ...

— גם לחם אין?

— גם לחם אין ... לא כְּנִית ולא כעדשה ...

הילד מִשְׁמִים.

— דודל, — אומר לו האב — הנידה נא לי, דודל, היודע

אתה מה היה היום?

הילד בוכה בלאט.

— היום — ענה האב בעדו — היום היה יום קדוש, יוֹכֵר

כְּפוּרִים. היודע אתה פֶּרוֹשׁ המלים?

— כן ...

— ומה עשינו היום, דודל, הגד נא לי, מה עשינו?

— התפללנו ...

— טוב מאד ... שפתים תִּשֶׁק ... אבל הגד נא לי: אנהנו

התפללנו. ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא?

– מחל על כל עונותינו ...
 – ומה אתה חושב, דוד'ל, אם הקדוש־ברוך־הוא מחל על כל עונותינו, עָלֵינוּ להתאבל או לשמוח?
 – לשמוח – ענה הנער בבכי גדול.
 – טוב דברת ... עלינו לשמוח ...; הזוכר אתה, דוד'ל, את הנגון החדש, אישר נִשְׁרְנוּ במוצאי יום־כפורים העבר, כשאמך, עליה השלום, היתה עוד אתנו בחיים ... העורך זוכר את הנגון?
 – לא ...
 – אני אזכירך ... ואתה תעזור לי ...
 ... ותשמע הלבנה הצעירה נגון חדש – אך נגון זר קורע כנור הלב ...
 והאב מזמר, והנער מושך אחריו ...

פ א ו ר: הַשְׁעָה – הדונג – פְּנָאי – זמן – מֵאֲשַׁתְּקָד – מבשנה הקודמת –
 נְמוּךְ – שפל – פְּשִׁימָא – בודאי, מובן מאליו – מֵאֵי קֵא מִשְׁמַע לָן –
 מה הוא משמיענו.

אֵין רַחֲמִים.

השמים פָּסוּ בְּעֵנָן עפרת; הרוח שואן ומניע את העצים הערומים; על פני השדות כבר הַפְּגֵל וְהַתְּרִמָּש וישאירו אחריהם אך קש וקוצים ... הולך וקרב החרף.
 ואז – עלה על לב שושנה לצמוח.

אדומה היא כְּתוּלָע, אך רוחפת ורועדת מִפֶּךְ. בשארית אונים היא פותחת את גביעה לשאוף מעט חם, מעט אור, אך כבר הקיץ הִקִּץ!

שם, שם במרחקים יפוח האביב. זה עתה נעורו שם חיים חדשים, תקוות חדשות וְשִׁמְחוֹת חדשות; ושושנים חדשות שם תצמחנה ופרפריי־קִמָּה יִרְחֶפוּ מסביב להן – אך פה, פה הכל נֶזֶע ונובל.

החרף הולך וקרב, הוא החרף, הוא מלאך המות; נשמת אפו – קרה, הבל פיו – שלג.

והשושנה בוכיה ומתפללת: אהה, אל רחום וחנון! הלא

חמול תחמול עלי! הן אך זה עתה באתי, עוד לא זרחה עלי השמש, עוד לא ראיתי חיים, ולמה תסתיר השמש פניה ממני? למה יקפיאני הקר בלא-עת ויכסני השלג עוד מרם פרחתי? הֲאֵנִי אשמה, כי אחרתי לבוא? מדוע אני עוובת את העולם הזה בלי אור, בלי חום, בלי חיים? — רחום, אֵיךְ רחמיה? חנון, אֵיךְ חסדיה?

— לשוא, לשוא תתחנני! — שורק הרוח בועם וסותם את פי המתאוננת בעלים בלים.
ונקברה השושנה ולא תוסיף להתאונן עוד...

סֵתוֹ.

כְּמוֹ לְאִיר תִּתְעַצֵּל הַשֶּׁמֶשׁ	הָרוּחַ מְנַסֶּה אֶת אֲזִנִּי,
וְלִהְפִּיץ קִרְנֶיהָ לְשׁוֹא —	מִתְהוֹלֵל, מִתְחַבֵּא וְשָׁב;
נִבְטָת הִיא בִּישָׁה וְנִבּוּכָה	מְקַבֵּץ עֲנָנִים וּמְנַפֵּץ
בְּעַד קֶרַע עֲרַפְלֵי הָעֵב.	וּמְנַגֵּן אֶת שִׁירַת הַסֵּתוֹ.
הֵנָּה מְשִׁיר עָלָיו בִּיאֹשׁ,	עוֹד מְקַצֶּת — וְלִיחֹל יִחְדּוֹ
הַנָּשִׁים מְטַפְטֵף וּפּוֹסֵק;	בְּעֵצָלוֹת יָמֶי הָעִפְרָת,
הַיָּקוּם כְּאֵלֹו נִחְבֵּא בְּפִנָּה	בְּלִי דְפִיקַת הַחַיִּים הַחֲמָה.
מְעַטֵּף סוֹת שְׁחוּרָה וְשׁוֹתֵק.	בְּלִי תְאוֹת־הַקֶּרֶב הַבוֹעֶרֶת.

כ א ו ר : לְאִיר — לְהִאִיר. — מְשִׁיר — יִפִּיל. — סוֹת — קְסוּת. — אֲזִנִּי — כַּחַם.

שִׁירָתִי.

הַתַּדַּע מֵאִין נִחְלַתִּי אֶת שִׁירִי? —
בְּבֵית אָבִי הַשְּׁתַקַּע מְשׁוֹרֵר עֲרִירִי,
צָנוּעַ, מְסֻתָּר, הַנִּחְבֵּא אֶל בָּלִים,
מִתְלוֹנֵן בְּנִקְיָקִים, שֹׁכֵן סְדָקִים אֶפְלִים.

וידע המְשׁוֹרֵר רק פִּזְמוֹן קְבוּעַ,
 שִׁיר־תְּמִיד יְחִידִי וּבִנְסַח יְדוּעַ.
 וּמִדֵּי נֶאֱלַם לְבָבִי, וּלְשׁוֹנִי
 מִמְּכָאוֹב נֶעֱכַר אֶל חֲבִי דְבִקָּה
 וּבְכִי עֲצוּר מֵעוֹד הַתֶּאֱפֵק בְּגִרוֹנִי —
 וְכֹא הוּא בְּשִׁירוֹ עַל נִפְשֵׁי הָרִיקָה...
 זֶה הָיָה הַצָּרָצֵר, מְשׁוֹרֵר הַדְּלֹת.
 בַּעֲשׂוֹת אָבִי חָל אֶת שְׁבִתּוֹ מֵעֵנִי;
 מְחַסֵּר הַשְּׁלָחַן יִין קְדוֹשׁ גַּם חֲלוֹת.
 הַמְּנוֹרוֹת חֲבוּלוֹת, בְּמִקְוֵן עֲשָׂנִים
 מְעוֹכִים בְּשִׁיט נִרְזֹת רוּיִם אֲחֵדִים
 מִרְקִידֵי הַכְּתָלִים... וְשִׁבְעָה יְלָדִים
 פָּלְמוֹ רַעֲבִים וּקְצָחָם יִשְׁנִים
 יִסְבוּ הַשְּׁלָחַן. אֲמִנּוּ עֲנוּמָה
 לְקוֹל תְּתַפֵּן שְׁלוֹם לְמִלְאֲכֵי הַשָּׂרֵת.
 וּכְאֲשֶׁם עַל חֲמָאוֹ, עֵנִי וְנִכָּה רוּחַ
 בּוֹצֵעַ אֲבִינוּ בְּשִׁכִּין פְּנוּמָה
 עַל פֶּת לָחֶם שָׁחוֹר וּזְנֵב דָּג מְלוּחַ...
 עוֹדֵנּוּ לֹאֲעֵסִים וּבִטָּרִם תִּכְרֹת
 הַפְּרוּסָה הַמְּבוּלָה בְּמִלַּח מִפִּינוּ, —
 הַפְּרוּסָה הַחֲמוּצָה, הַפְּנוּמָה, הַתִּפְלָה,
 נַעֲלָעָנָה בְּדִמְעוֹת פְּעֻלוֹבִים וְגוּלִים —
 וְ"מִירוֹת" נֶעְנָה בְּקוֹל אַחֲרֵי אֲבִינוּ
 מִבְּטָן הוֹמִיָּה, מְלַבְּבוֹת חֲלוּלִים —
 אֲזִי נִטְפֵּל הַצָּרָצֵר גַּם הוּא לְמִקְהֵלָה

וַיִּצְרָצֶר בּוֹמִירוֹת מִסֶּדֶק הָאֶפְלָה...

בְּהִיּוֹת יָמֵי סִגְרִיר וּבְנִשְׁף הַלְלִיָּהּ,
בְּשִׁלְט בְּבֵית אָבִי דְּמִי בְּדֵרוֹת גְּדוּלָּה —
זֶה עֶקֶת הַדְּחָקוֹת, דְּמִי דְּלוֹת מְנֻלָּת,
בְּנִשְׁא שְׁבַע נִפְשׁוֹת עֵין שׁוֹאֲלָת...
וְיִוֹת שׁוֹמְמוֹת, דְּמָעָה נֶעְצָרֶת...
עַל גְּבִי הַכִּירָה הַחֲתוּל מִיָּלָלָת,
בְּפֶל אֵין לָחֶם, שְׁאוּר — בְּמִשְׁאָרֶת,
לְחֶם אֵין גְּחָלָת וְגִרְסִין בְּסִיר —
אִזְּ הַצִּיץ הַצְּרָצֶר מִנְּקֶרֶת הַקִּיר
וַיִּנְסֹר שִׁירָתוֹ הִיבְשָׁה, הִרְיָקָה,
כְּעֵשׂ קוֹסְסָה לְבִי, נִשְׁמָתִי בּוֹקָקָה.
לֹא זַעֲפָה שִׁירָתוֹ, לֹא נִחְמָה, בְּכַתָּה,
גַּם קֵב לֹא יִדְעָה — שׁוֹמְמָה הָיְתָה,
שׁוֹמְמָה בְּמִוֹת, בְּהֶבֶל חַי תִּפְלָה,
וְאֶבְלָה, בְּלִי אַחֲרִית וְתַכְלָה אֶבְלָה...

וְאֵין מָוֶה תָּבֹא אֲנִיחָתִי יִדְעָתָּ? —
אֲמִי נִתְאַלְמָנָה, בְּנִיָּה נִתְיָתָמוּ;
עַד קָמָה מֵאֶבְלָה הַדְּאָגָה קִדְמָתָה:
נִסְתָּתָמוּ כָּל מְקוֹרֵי פִרְנֶסָה, נִסְתָּתָמוּ...
הַבִּיטָה מִסְבִּיבָה: נִתְרוֹקֵן עוֹלָמָה,
וְאֶלְמָן וְיָתֵם בְּאֶשֶׁר עֵינָה נִבְטָחָה,
גַּם כְּתִלֵי הַבַּיִת כְּמוֹ בּוֹכִים בְּדִמְמָה
וּבְנוֹעַת וּבְחֻמְלָה כָּל וְיִית הַחֲרִישָׁה.

רבונו של עולם! — נאנחה האשה —
 סמכני בל אפל, אלמנה אנכי;
 פרנס-נא אפרחי בתולעים ... מה בתי? ...

אז תוציא השוקה את חלבה ודמה,
 בערב היא שבה כל עוד בה נשמה.
 כל פרוטה הביאה נארה במארה,
 רקוקה בדם לבה וטבולה במהרה...
 ובשובה רצוצה ככלבה מדחה —
 עדי חצות לילה לא כבתה את נרה
 וידיה בפומק, במחט שלחה
 ודומם מתמצית מכאובה נאנחה...
 ובשכבה — נאנחה משתה הפרוקה
 כמו חשבה התמוטט מנטל המצוקה...
 ולחישתה של "קריאת שמע" באנחות טרופה
 זמן רב עוד הגיעה אלי על מטפתי;
 שמעתי כל שבר, כל פרך מגופה,
 ויהי בעקיצת עקרבנים ללכבי...

בשחר עם קריאת הגבד היא קמה
 במלאכת הבית עוסקת בדממה.
 מחדרי האפל, מתוך העריסה
 בעד הפתח ראיתי את גופה הקלוש,
 לאור נר דל תבפר על גבי העפה
 וידה תדקה שם תלוש ותלוש...
 יתנוודר הספסל תחת הערבה,
 ולחישתה חרישית נאנחה חרבה

על כל מביעת־ך, על כל ליִשָּׁה וְלִישָׁה
נַעֲקָרֶת וּבָאָה מִן הַחֹדֶר הַשְּׁנִי:
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חֲזַקְנִי וְסִמְכְנִי!
מַה בָּחִי? מַה חֲיִי? וְאַנִּי בִלְתִּי אִם אִשָּׁה.
וּלְבָבִי לִי אוֹמֵר וְיִוָּדַע הַנָּנִי,
כִּי נִטְפָּה לְבִצָּק גַּם דְּמַעַת עֵינֶיהָ;
וּבַחֲלָקָה פֶּת שְׁחָרִית חֲמָה לִילְדֶיהָ
מִמֵּאִפָּה בִיצָקָה, מִלֶּחֶם דְּמַעַתָּה —
וְאַעֲלֶה, וְתָבֹא בְעֶצְמִי אֲנִחְתָּה...

פִּאֲוֵר: הַשְׁתַּמְקַע — יֵשֵׁב בַּקְבִּיעִית. — פִּזְמוֹן — שִׁיר. — חֲבֻלֹת — מְשֻׁבְּנוֹת.
נְתוּנוֹת בְּמִשְׁכּוֹן. — בּוֹצֵעַ — מְבַרֵךְ וְחוֹתֵךְ. — (בְּשׂוֹכִין) פְּנוּמָה-קָהָה. —
הַפְּרוֹסָה...הַפְּנוּמָה — שְׂטֵמָה רַע. — נַעֲלָעָה — גְּבֻלָּעָה. — נְטָפֵל —
נִתְחַבֵּר. — דְּמִי קִדְרוֹת-דְּמָמָה שְׁחוּרָה מֵלֹאֵת עֶצֶב. — עֶקֶת הַדְּחָקוֹת —
לֶחֶץ הַדִּלּוֹת. — קָעֵשׁ-כְּחוֹלֵעַת הַבְּגָדִים. — קוֹסְסָה-נִשְׁכָּה, הַשְׁחִיתָה. —
בְּנִקְקָה-בִּקְעָה, פִּצְעָה. — קָב — קָלֵל. — תִּכְלָה — סוּף. — נְתִיחָמוֹ —
הָיוּ לִיתוּמִים. — עַד קָמָה מֵאֲבָלָה... — בְּטָרֵם שְׁקָמָה מִשְׁבַּעַת יָמִיד
הַמִּבְּלוֹת כְּבֵר קָמָה הָרָאגָה. — אֶלְמָן וְיָתֵם — צֶרֶת חַיִּי אֲלֻמָּנָה.
וִיתוּמִים. — נֶאֱכָרָה — מְקוֹלָלָה. — מְרוֹסָה — מְעוֹרֶכֶת. —

הַנִּצָּחוֹן.

נַעַר קָטָן הֵייתִי עֵדִיין, כִּי בַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בָּאֵב מֵלֹאֵל לִי
עֲשֵׂתִי עֲשֵׂרָה שָׁנָה, וּכְבֵר הֵייתִי לְתַלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי לִיבְלָה הַזֶּקֶן.
הוּא רַבִּי לִיבְלָה, שָׁכַל תַּלְמִיד שִׁיּוּצָא מִחֲדָרוֹ הָיָה נִכְנֵס וְיוֹשֵׁב בֵּין
הַלּוֹמְדִים בְּבֵית-הַמִּדְרָשׁ, וְהוֹרִיו לֹא בִקְשׁוּ לוֹ עוֹד רֵב אֲחֵר;
וּלְפִיכֵךְ הָיָה בּוֹחֵן כָּל תַּלְמִיד בְּטָרֵם שֶׁקָּבְלוּ אֵל הַבְּהִמָּה הַגְּדוֹלָה־
שֶׁלוֹ (כֵּךְ קִרְאוּ בַעִיר לְחֲדָרוֹ שֶׁל רַבִּי לִיבְלָה), וְאַנִּי נִתְקַבַּלְתִּי
בְּלִי בַחֲיִנָּה! מֵאַשְׁמֹרֶת הֵייתִי אוֹ.
כַּחֲנֹב הֵייתִי בַעֲיִנִּי בְּכוֹאֵי בְיוֹם הָרֹאשׁוֹן אֶל חֲדָרֵי הַחֲדָשׁ.
בֶּל יֵתֵר הַתַּלְמִידִים גְּבָהוּ מִמֶּנִּי מִשְׁכֵּמָם וּמַעֲלָה; וְהֵם לֹא שָׁעוּ אֵלַי.

גם לא ענוני על ברכתי ; בבואי רק נחוך של לענ נראה על שפתותיהם ויביטו איש אל אחיו , כשואלים : מה לתינוק זה ולנו ד כשישכנו יחד לשלחן עמנוי חברי הגדולים בנבהם וּבְעֶבְרָם .
— איה משה ? — שאל הרבי .

— מִטַּיִל הוא בודאי תחת השלחן — ענה כְּרִיל הארוך בתומת ערמה , והוריד ראשו לחפשני תחת השלחן—ואני יושב על ידו : צחוק פרץ מפי התלמידים , ואני הייתי ככלי מלא בושה וכלימה ; בכל מאמצי כחי התאפקתי מבכי .

— הן לא בשמים היא — ענה רבנו לבריל ברנו עצור — שנצטרך לאנשי-סדות להוריד לנו את התורה . משה'לח — פנה אלי — בא הנה . ויקחני ויושיבני על ידו על הארנו הרם ויאמר : — אל יפול לבבך . משה : מִמֵּי עוֹלָלִים וְיוֹנָקִים יִפְרָדָּע עִזִּי... — לְהַשְׁפִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם ! — נמרתי אני את-הפסוק , ואשלח מִכַּט עֲקֻלָּתוֹן אל בריל הארוך . באותה שעה הנישתי שלא בריל בלבד , אלא שגם כל חברי החדשים „אויבים ומתנקמים” הָמָּה לי , ונדר נדרתי כלבבי , כי אם קטן אֲנִי בעיניהם , גדולי אהיה בתורת גדול מן הגדולים הללו .

וקנאה גדולה קנאתי אז לכבודי , וקנאתי זו עֲזָרְתָּנִי לשקוד על למודי עד שיצא לי שם „מתמיד” בעיר .

— כלל גדול הוא : עימך הלמוד שבהרף אינו אלא באשמרת הבקר ; — כך היה רבנו אומר — ולכן היינו משכימים תמיד לקום בשלש שעות בטרם בקר , וללכת החדרה . ואני—לי היה מעורר קבוע , כי הקיצוני תמיד לקול רבי טוביה שכננו . שהיה קם לתקון חצות .

סדי התעוררי הייתי שוכב על יצועי גֶרֶךְ בעינים עצומות . גִּים ולא גִּים' ומאזין לגנינתו המעציבה של רבי טוביה , המשתפכת הרש בדממת הלילה . ויש אשר נדמה לי אז , כי הנני שומע קול נהי תמרורים , קול כְּחַל אֶפְנֹו , העולה מקברה בחצות לילה . וּמִבְּקָה על כניה , שגלו מעל שלחן אביהם... ואני שוכב בעינים סגורות ולב פתוח... „עד אָנָּה בְּכִיָּה בְּצִיּוֹן ?” .. מִתְנַפֵּחַ הזקן ולבי נלחץ בְּבִצְבָּת . והנה נשמע גם קול המשור המנסר בקרש : שמואל הגר קם למלאכתו , ואני עודני שוכב על משכבי ... והמשור

כמו ינסר בלבבי בקולו האטום החודר אלי מרחוק. אך הנגינה
השרויה בדמעות של רבי טוביה תבא כשמן בקרבי ומטלאת את
גפשי הרכה איזו נעימות עצובה ונענועים עזים ...
ואני מתגבר כארי וקופץ מעל משכבי החם, מתלבש
זמרתחץ. בחפזון; מדליק את הנר בפנסי, מנשק את המזוזה
ויוצא החוצה.

דממת-אל שוררת מסביב; הכל שקוע בחשכה וצִפְפָּנָה.
רק אני, נער קטן, לבדי ער, והולך לי יחידי בליל אפל על פני
חוצות סבפי שלנ, ופנסי זורע אור וצללים סביבי.
אין קול ואין קשב, רק קול צעדי ושריקת-שלנ דקה עונה
להם. לבי יפחד וירחב, ולרגעים תִּרְחַפְפָּנָה עצמותי מן הקֶרֶךְ העז;
ואני צועד מהר לדרכי ומקשיב לנשימות אפי התכופות וראשי
בְּכַד עֵלִי, כי עוד טרם סרה השנה מעל עפעפי. והנה קול דק
גמשך והולך מרחוק: "תרנגול הקֶרֶךְ שבגן עדן מעורר כך, וקולו
גשמע מסוף העולם ועד סופו" ... ואתריו יענה תרנגול אחר,
קורא הוא ומושך עד כלות הנשימה—עוד זה קורא, והנה עוד קול
אחר דק עונה לעומתו ומאריך בקריאת, ועוד אחד, ועוד אחד—
זקריאת "קוקוריקו" הקיפה את כל הרחוב. נשאתי עיני השמימה,
והנה "אֵילַת הַשֵּׁמֶרֶץ" נשקפה לי בהוד זָהָרָה ובגדלה מְבִינֹת
לרכבות כוכבים מתנוצצים באור ירקרק וקורצים עין זה לזה.
עיני תועות שם במרומים בשמים הכהים והזכים ובכוכביהם
המאירים, ורגלי ישאוני בלי-דעת הלאה לדרכי; כל אברי קלים
וכמו נשא אֶנְשָׁא ...

והנה בית הרבי. מבין סדקי התריסים יציץ אור, אך
דממה שם פנימה. נכנסתי, אין עוד איש. אני הראשון. רק
דבי יושב לשלחן, נר של חלב, תחוב במנורת נחשת קטנה, דולק
לפניו, והוא קורא בספר "הַזִּקְרָה" בנעימה המלאת לה עצב ונענועים
רבים.

הרבי משיב על ברכתי ברצון, מרגיש אני עלי את מבט
הטוב, המלא חבה ורֶחֶם; ואני יושב ופותח הנמרא בהרחבת הדעת,
ונפשי החושקת בתורה משתפכת בנעימה מלאה התלהבות. כל
מְנֵי אֲשִׁקִּיעַ בְּפָנָי שֶׁלֹּפְנִי ואני שוטה בשלום, בים התלמוד

כאניה השמה בחום צה ורוח חרישית. הכל ברור. הכל מוכן. אך הנה אני בא בפֶּצֶר – אניתי עמדה ולא תוכל למוש ממקומה... אבל לבי לא יפול עלי. חוגר אני שארית כחי, מקמט מצחי וחוזר על הקודם, מתכונן היטב ברש"י, מַעֲנֵן ב"תוספות", מהפך אני בנמרא וְשֵׁם עֵזְרָא במהרש"א וב"מהר"ם שיף" – ופתאם אורו עיני! – נפתחה הדרך לפני, ואני שש כנבור לרוץ ארח, צולל עֶמֶק בסוניה העמוקה ומעלה פנינים מתהומותיה. שוכח אני את הרבי ואת חברי ואת כל אשר מסביב לי; שקוע אני כְּלִי בים של שירה, ואיני מרגיש גם באור הבקר הַפֶּתַח לַחַל החוזר בעד החלון פנימה. פתאם נפתחה הדלת, ובריל הארוך ויתר חברי נכנסים יחד בקול המולה ואומרים: צֶפְרָא מְבָא! רבנו מתרעם עליהם קצת ואומר: משהלה זה הקטן כבר נמר את שעורו, ואתם, הגדולים, באים עכשו. בושו והכלמו! אז ידעתי כי נִצְחָמִי את חברי, וכמדומה, שגם הם הכירו בנצחוני.

בימי ילדותי.

(זכרונות).

ב. לִפְנֵי פִי הַתַּנּוּר.

שומם וקודר בית אבא בימי החרף; וּבְשָׁעַת בֵּין-הַשְּׁמָשׁוֹת, כשובי אליו מן החרד, הוא נראה לי שומם וקודר שְׂכָעֵתִים: לחלוהית, וזֶהְמָה, עפוש. מן הכתלים והקרקע שופעת צִנֵּה מְחֻזָּה, שמטילה חֲלֻדָּה בעצמות. כלי הבית הפשוטים מְפִישְׁמִשִּׁים עתה בְּאִפְלַת בין השמשות נבלעים בה לְמָרָה, אמי נאנחת בְּחִשָּׁאִי מאחת הפנות והחתול יוצא לקראתי מאיזה מקום אָפֵל, נושא עיניו אלי וּמִלֵּל ברחמים. צער בעלי-חיים... רק בזוית אחת שְׂבָקִיטוֹן הבית, בתוך הכותל סמוך לקרקע, כעין אֶרְכָּבָה קטנה יש, פִּיתְנוֹר מְרָבֶע וּמְפָחַם, מְפָחִים על מְפָחִים. שכל היום הוא סתום. ועם השכה, בין מנחה למעריב, מְשִׁכְתָּמָא החלונות והבית מתמלא אימה-הַכֶּתֶל שכנגדו מַעֲלָה וְהוּב אֲדָרְמִם וְרוֹתֵת; סימן הוא שפי התנור דולק וחי... ומיד-

ואני אצל התנור. כפוף-כרך יושב אני לפניו על נבי השניור של חבילת העצים המוטלת שם, לופת ארפובותי בכפי, מרין רא-י ומסתכל. הנזירין שמתכנסים קשים הם, לחים, קרים; רגם שקים מקפסים בשלג נוקשה. השלהבת הקטנה של הקסמין היבשים מתחת לנזירים רפויה עדין וקלושה. וכל פעם שהוא מזדעזעת לבי רועד. מתירא אני שמא תכבה, חלילה, עד שתאחז בנזירים. עיני אורבות אחרי כל לקיקה ולחיכה של לשונה הזהב, ואני מורקה בלבי-בכל לשון של ירו: עלי, עלי, על גבי אותו גור – אומר אני לה בלבי – מן הצד קחיתו, למעלה מפי, למעלה, על גבו... כך, כך יפה לו... והשלהבת הקטנה נשמעת לי, משתקבבת, מתעקמת ומלפפת את הגזירים, מגששת יסבקשת מקום גוף לה להאחז... מלמעלה בארובת העין-גלל הרוח מחויד נפש... גל-רוח, שנקרע מארובת העין ונפל למטה בפי התנור, זנקה על פני קמץ של פים צוגן – ואני איני זו ממקומי. עיני ולבי אל השלהבת ההולכת ומתלקחת. רואה אני בה ושומע אני מתוכה מה שאין הפה יכול לדבר. מין מחול אני רואה, מחול מטרף של לשונות זהב קטנות, חיות, מפוזות, עקב-רב של שלהבות אדמדמות, כתלולות, כתפוזות... שגלל אורים ונגהות, שעולים ומשתרבים הומין-חומין, רצועות-רצועות והם מתנוששים ומתפתלים, מלחים ומתבבכים, מלפפים ומנפפים... שומע אני לחישות של צבוקי נחלים וקריצות עינים חיות של אבני כדכוד ואקדח. תסיתם! – תוסם ונב-אוד אחד מתוך טפה עכורה. שפצפצה עליו ברתיהה. – פק! – עונה לעומתה נחלת שנתפקעה פתאם ונתקה לרסיסים. ומיד שוב מושכת והולכת נהימה הרישית-הים. – ופתאם-פרר! גל של אודים מאכלים נתפוררו תהנם ונשתככו כזהב פרוך. פי התנור מתמלא תלים-תלים של נחלים, אירור-אש לזהב. דומה לך, שברגע זה תיניח מיסם תפלי-כדך, האדומה כאש ולוהמת כאש, תזדקק על שתי רגליה האחרונות-וקפץ בשמונת רגליה לתוך עיניך... ולעפת וזעה תאחזני. אני עוצם את עיני ומרניש את להט האש בפי ועל כרפי ושומע ברעדה את גלל הרוח בארובת-העין... מתירא אני להפוך ראשי לאחורי, איזה שד עומד על גבי: הוא כפוף

על ערפי ממש, „אמא, אמא!“ – מְשׁוּעַ לבי בתוכי, אבל הקול אינו יוצא, הוא נהנק בגרוני. חרדת מות תבא בי. שְׁנֵי וּאֲרֻכּוֹתֵי גִּזְיוֹנִי וְלִבִּי נִזְעוּ מִפֶּחַד סָתוּם. יֵלֶל הָאֲרוּבָה בֵּא אֵלַי מִמָּקוֹם רְחוֹק, רְחוֹק מְאֹד... וְכֵאן, בְּשַׁעַת סִכְנָה זֹו, מִנִּצְנָצַת בְּמוֹחֵי הַסְּנוּלָה, אוֹתָהּ שֶׁמֶסֶר לִי רִבִּי לְשִׁמִּירָה מִפְּנֵי הַשֵּׁד, הַרֹדֵף אַחֲרֵי תַמִּיד בְּשַׁעַת חֲזִירְתִּי בְּעֶרֶב מִן הַחֹדֶר. מִמָּהֵר אֲנִי וְתוֹקַע שְׁתֵּי בִּהְיוֹנוֹת יָדַי בַּחֲגֹרֶת הַמִּכְנָסִים וְקוֹרֵא בַתוֹךְ־כֵּךְ בְּבִנְיָנָה עֲצוּמָה: „שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל“. הַסְּנוּלָה מוֹעִילָה, פֹּחֵדִי פָּנַי, וְאֲנִי יוֹשֵׁב לִנְיָ שׁוֹב וְצוֹמֵץ בְּפִי הַתְּנוּרָה. הָאוֹדִים נוֹשְׂרִים אֲבָרִים, אֲבָרִים. הַנְּחָלִים עוֹמְמוֹת, הֶרְמִין מְתַרְבֶּה. הַיִּלְלָה בָּאֲרוּבָה מִתְּנַבֵּרֶת. עוֹמְמוֹת הֵיא וְרִצּוּצָה לִלְאִיכָה וְלִלְאִי־מִנּוּחָה. – יִכְדוּחָהּ, שֶׁפָּחַתְנוּ הַזִּקְנָה, בָּאָה לְגִרְוֹף אֶת הַתְּנוּרָה. שְׁמוֹרוֹת עֵינַי נֶאֱחָזוֹת מֵאֲלִיהֶן...
הִירִידִי! הִירִידִי! הִירִידִי! שׁוֹמֵעַ אֲנִי עֲדִיין יִלְלָה הַחֹקֶה מִתּוֹךְ תְּנוּמָה...

פֶּאָר : וְהִנֵּה-תִלְאָה, אִי־נִקְיוֹן. – צָנָה מְחֻבָּקָה – קָרָה לָהּ. – וּמִפְּחָם – שְׁחֹר וּמַעֲשׂוֹן. – מְשִׁיחֵם מֵאֵו – כֹּאשֶׁר יִתְעַנְּרוּ, כְּלוּמֵר, יִהְיוּ חֲשָׁבִים. – מַעֲלָה וְהֹב – מִקְבֵּל צִבְעֵי שֵׁל זֹהָב, מִתְאַרֵם מֵעַט מִן הָאֵשׁ שֶׁבַחְתִּנוּרָה. – לֹאֶסֶת אֲרֻכּוֹתַי – מִחֻבָּק אֶת בְּרָכִי. – הֶגְזִירִין – גִּזְרֵי הַעֲצִים. – שְׁבִים – קִצּוֹת עֲנָפִים קִצּוּצִים. – נִקְשָׁה – קֶשֶׁה. – מְלַפֶּסֶת – חֹבֶקֶת. – מְטָרֶף – מֵלֵא שְׁנַעֲיוֹן. – מְנַפְּסִים – מִחֻבָּקִים. – תִּלְסָם – רוֹתַח וּמַעֲלָה קִצָּף. – פֶּרֶדֶף – מְפֹרֵד לְפִירוֹרִים. – סֶלְמִנְדֶּרֶה – מִין לְטֵאָה (Zinnia) שְׁחֹרֶה וְלֵה פְתָמִים אֲדוּמִים כֹּאשׁ; וְהָאֲגֵדָה מִסְפֶּרֶת, שֶׁשֶּׁרֶץ זֶה יוֹצֵא מִן הָאֵשׁ, הַבּוֹעֵרֶת שֶׁבַע שָׁנִים עַל כּוֹס אֶחָד, וְהִפָּף מִדְּמֵי אֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֶטת בּוֹ. – עוֹמְמוֹת-הַיִּלְלָה וְכִבּוֹת. – הֶרְמִין-אֶסֶר מְעוֹרֵב בְּרֶשֶׁת אֵשׁ.

שִׁירַת הַחֹרֶף.

הַצֹּר הַזֵּה לָנוּ יוֹם חֹזֶק מִצָּר,
יוֹם עוֹ, מוֹצָק אֶחָד, כְּפֹר, קָרָח וְקָר,
רוֹם עוֹלָם, כָּל בְּדוֹר הָאָרֶץ מִתַּחַת,
הָאֹר וְהָאֵוִיר כְּעֵין מְקֻשָּׁה אַחַת.

אין זאת, כי נתרוּפּף העולם — ונתנו
היוצר בלילה הזה על גב סדנו.

וינתה פטישו ובהלם-ענק
אל קרא לכח וישם: חוק!

וליל תמים בין פטיש וסדן אותו רבוע
ובאלו כל כחו, בכיכול, בו שפוע...

ויצא עם שמש יום עזיו ומסמר
וכח עולמים בו חסום ומשמר. —

ואור בקר מסתנן ממעל ביקרו.
ונשל כל חמו ונשאר אך זהרו.

ואין סוף ללבנונית, ולזהר אין קץ
ממחת עד רום, ומבית עד עץ.

והשלג בשלש-עשרה נפות מנפה,
בזוכית הלבנה על כלם מצפה. —

ולעיני השמש הננות מזהירים;
העורבים לבדם על גבם משחירים;

מחליקים על צפוי הזוכית וצורחים,
מנקרים ושוזרים — ופתאם הם פורחים.

ועשן הארבות, כזקן עתיק יומין,
מסתלסל בהדר ונשא למרומים.

והקרח הלוחש בכל מפעפע
ובלב כל און איתן במסמר נומע. —

מֵרֵב אִמֶּן כַּח, מֵרֵב עֶצֶר אוֹנִים
מִתְבַּקְעִים בַּעַר חֲסִינֵי אֱלֹנִים.

וּבְלָבוּ שֶׁל אָדָם אוֹן שְׁנִיא פֹרֶחַ,
וּבְיוֹם זֶה הוּא בָּהִיר וְקָר וּבוֹטֵחַ.

וְצַר לוֹ בְּחֻזָּה וּמִחֻשָּׁב הָרֵם
אֶת קִירוֹת הַלֵּב מִהֶתְאֶפֶק וְעוֹ...

הַפְּנִים לְהַבִּים, כָּל שְׂרִיר מְתוּחַ,
וּכְמִדְרֵךְ עֲנָקִים מִצְעָדוֹ בְּטוּחַ.

וְשִׂאָה אֶת נִשְׁמַת הַקֶּרֶחַ מִלֹּא לְעוֹ
וּבָאָה כְּבָרוֹל בְּדָמוֹ וּזְרָעוֹ.

וּלְאֶגְרוֹף שֶׁל בְּרוֹל כֶּף יָדוֹ נִקְמָצָה
וְתִאָוָה אֲדִירָה אֶל תּוֹכָהּ פּוֹרֶצֶת:

לְהֵלֶם בְּאֶגְרוֹף וּלְפֹצֵץ בְּאַחַת
שָׁמַיִם מֵעַל וְהָאָרֶץ מִמַּחַת...

וְהִתְנַפֵּל אֶל חִיק עֲגֻלַּת־חֶרֶף - הוּי, רָבֵב!
בְּנֶשֶׁר אֶל מִרְחַב אֵין סוֹף וּלְמִדְרָקָיו! - - -

בִּאור: שָׁקַע - השקיע, הניח. - מִסְמָר - חוק. - חֲסִינִים - סגור -
מִסְעָפֶע - חורר. - אוֹן - כח. - שְׁנִיא - גדול. - שְׂרִיר -
muscular, מוסקעל. - -

גבורים קמים.

(אגדה לחנוכה).

ימים נוראים באו ליהודה; מופתים בשמים ונוראות בארץ: דם ואש ותמרות עשן...

ושמי ירושלים לא תכלת בהירה ועמוקה, כי אם ים דם גדול ונורא, הוורד ממרומי אין קץ ומשתפך על ראשי ההרים אשר מסביב. ורעמים אדירים מרעישים את שמי הדם בקולות אלהים... והנה פרשי אש, רוכבים על סוסי להבות, נראו על פני שמי הדם, ובידי הפרשים האיומים חניתות-ברקים וחרבות חשמל וקשתות כמראה הקשת, אשר יהיה בענן ביום הגשם. והנה הקשתות דרוכות, הרעמים משמיעים קול תרועת מלחמה, וזמר חצים כשברי ברקים נתך באויר; והחניתות נמיזות והחרבות מתעופפות כלפידים, ושריונים משתקשים בקול רעש גדול והפרשים מרוצצים במהירות הברק מקצה ים הדם ועד קצהו... מלחמה לצבא המרום במרום!

והמחזה הנורא הזה נראה על שמי ירושלים ארבעים יום וארבעים לילה.

וירושלים העליזה טובעת בדם בניה היקרים; רחובותיה מלאו שאון: תרועת מרצחים ונאקת חללים. מדקרים יוזבו זקני הסנהדרין בלשכת-הגזית, הרונים חכמי התורה בבתי-המדרש ושחוטים הילדים הרכים על ספרי התורה בבתי הספר. בחצר אלהי ישראל מסביב למזבח מתכוססים הכהנים לבושים בנדי בד קדש; מעל למזבח מתרומם פסל "צאוס", אליל אלילי היונים, זפני השוש אשר לו מפיקים גאות נצחון; ובקדש הקדשים מסתתרת השכינה וכוכה ונוהמת כיונה...

ונרודי היונים משמידים ומאבדים כל אשר בשם ישראל יקרא.

אמרו: לכו ונכתידם מגוי, ולא יזכר שם ישראל עוד!

* *

*

ומערה אחת נסתרה נעמקה מאד היתה בתחתית הר
הזיתים, אשר מקדם לירושלים. ויגלמו אליה רבים מילדי
ירושלים, אשר הצליחו להציל את נפשם ואת ספריהם הקדושים
מידי צד. וישבו שם ויבכו את אבותיהם הטובים, אשר נפלו
בחרב האויב, ואת אחיהם הקטנים, אשר נתלו על צוארי אמותיהן
האנוכיות והשלוכו יחד מראש ההומה אל הסלעים, אשר בגלל-
קדון. אז קם ילד אחד ויקרא:

— שְׁמַעְנִי, ילדי ירושלים!

ופני הילד מאירות כפני הלכנה המלאה. ועיניו מזהירות
בשתי שמשות קטנות וקולו כקול הכנור הרועד...
ומאות עינים תמימות המלאות דמעה נטויות מסביב אל
הילד הדובר.

וקול הכנור רועד, הומה... וההד הומה לעומתו מירכתי

המערה:

— ילדי ירושלים! אל תבכו לנכורים המתים על קדוש שם
עמנו ואלהינו! בכו בכה לנו, החיים ורואים את עיר הקדש,
כי מפאוק זרים, ואת מקדש אלהינו, כי חללוהו! בכו בכה לנו,
הרואים את ההרפה והגדולה—פסל שקוץ משומם בהיכל אלהי
ישראל! בכו בכה לנו הקטנים, החלשים, בכו לאחריתנו... מי
יודע אם נזכר לחיות, כי יודע אם נזכר למות בעד עמנו
ואלהינו... מי יודע...

וקול הכנור רועד, רועד...

— ואנחנו הלא ילדי ירושלים! אננו! נשבע נא אפוא,
חברים טובים! נשבע נא בנשמות אבותינו, הנכורים הקדושים,
בשבע בספרי התורה אשר הצלנו, כי גם קִיחַ נחיה, וגם מות
נמות בעד עמנו, ארצנו ואלהינו...

— נשבענו! נשבענו! — קראו מאות הילדים קול אחד:

— השבעתי אתכם, ילדי ירושלים! — הוסיף קול הכנור.

לא דעד עוד...

— נשבענו! נשבענו! — קראו מאות הילדים שנית.

פתאם נשמע קול צלצול חרבות מפתח המערה...
 נדוד יְוֹנִים בא עד המערה.
 - הוי, צאו אלינו, ילדים עברים! - קרא ראש הנדוד -
 ותחיו ולא תמותו!
 - השבעתי אתכם, ילדי ירושלים! - נשמע קול הבנור בעז.
 - נשבענו! נשבענו! - הריעו מאות הילדים לעומתו.
 - צאו אלינו, ילדים עברים, ותחיו ולא תמותו! - קרא
 הפקיד שנית.
 אין עונה.

עברו רגעים מספר - והנה רעש: קול אש אוכלה קש
 וקוצים נשמע מפתח המערה; והלהבה הולכת וגדולה - ועשן גדול
 ושחור יורד ויורד אל תוך המערה, והמערה תִּמָּלֵא עשן...
 - שמע ישראל! - נשמע קול הבנור בעז.
 - שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד!!
 ענו כל הילדים פה אחד ויפלו איש על צוואר רעהו...
 פתאם נפתחה איזו דלת נעלמה בירכתי המערה, ואיש
 שיבה הופיע לנגד עיניהם. ופני הזקן מאירות כשמש, ושערות
 ראשו וזקנו - בקרני האור, מצחו הנטוי למעלה - כוהר הרקיע
 ועיניו - שני מַעֲיָנוֹת אהבה וחמלה. והוא עטוף כלו לבנים
 בעֲרָפְלֵי טַהֵר.
 ו - לא תמותו, ילדי ירושלים, כי היה תחיו לעמכם
 ולאלהיכם! - קרא הזקן בקול מלא אהבה ורחמים.

והילדים נשאו עיניהם ויראו והנה - ככר נחמדה כנן אלהים
 לפניו. והככר מלאה פרחי־יריח ושושני חן וְחַבְצֻלוֹת־אֹר, והם
 מתלחשים ומתחבקים באהבה וגיל. ופלג זך כְּבִדְלָח מתנהל לאט
 בין הפרחים והשושנים והחבצלות, וגליו העליונים מתנלנלים
 לרגליהם ומשמיעים צלילים נעימים כצלילי צחוק ילדים מְאֻשְׁרִים.
 ואלפי זמירים מתעופפים מסביב ומזמרים "זמירות", וצפרי־עדן
 עונות לעומתן מנגינות אלהים - וזהר גדול כוהר שבע שְׁמִשּׁוֹת
 שפוך על כל אלה ממעל.

והזקן שאב מים מפלג הבדלח וַיִּגַּשׁ אל הילדים ויאמר:
 - שְׁתּוּ, בְּנֵי הַטּוֹבִים, מִן הַמֵּים הַחַיִּים הָאֵלֶּה וְהָיוּ וְהָלַחְטָם

מלחמות עמכם האמלל וארצכם השוממה.
 וישתו הילדים מן המים החיים. והנה קול קורא ממדום:
 בִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם אֶתְּךָ אֲנִי וּבְנֵהְרוֹת לֹא יִשְׁטָפוּךָ,
 כִּי תִלָּךְ בָּמוֹ יֵאֵשׁ לֹא תִכָּהֵן וְלֹהֶבָה לֹא תִבְעַר בָּךְ.
 ועתה – קרא הזקן – לכו, ילדי ירושלים והלחמו!
 ורוח גבורה צלחה על הילדים הקטנים וידעו, כי גבורים הם.
 פתאם נעלם הזקן הנפלא והכבד הנחמדה וכל אשר עליה.
 וישאו עיניהם ויראו והנה עיר מודיעין נשקפת לעיניהם מבין
 ההרים; ויבאו שמה וַיִּסְפְּחוּ על צבא הגבורים אשר ליהודה
 הַפָּפִי. ויהי בצאת יהודה למלחמה, וילך גדוד ילדי ירושלים
 בראש צבאותיו, ויתנפלו הגבורים הקטנים על האויב מכל עברים
 ויקראו קול גדול: לעמנו ולארצנו! – וַיִּהְיוּם.
 והיה כראות הַיּוֹנִים את הגבורים הקטנים האלה, המתעופפים
 כברקים ועושים שפוט בקרב מחניהם, ויאמרו: אין זאת, כי אם
 נשמות ילדי היהודים הם, אשר שחטנו בבתי הספר ואשר נַפְצָנוּ
 אל הַסְּלָעִים... וַיִּכָּהֲלוּ וינוסו. אז התנפלו עליהם גבורי המכבי
 ויכנסו אִמְכָה רבה ויגרשום מנכול יהודה.
 ובשוב הגבורים ירושלימה לטהר את העיר ואת המקדש
 וְלִתְּנָכּוּ, וילכו ילדי ירושלים הגבורים בראש כל גבורי החרות.
 על כן יִהְיוּ הילדים העברים את הגִּיּוֹרִים החנוכה ברב שמחה
 וגיל. יודעים הם הקטנים, כי הם הם הגבורים אשר נִצְּחוּ אז,
 והם הם הגבורים. אשר יִנָּצְחוּ גם בימים יבאו את אויבי עמנו
 וארצנו.

הַלֵּל הַזָּקֵן.

אמרו עליו על הלל הזקן, שֶׁכָּל יוֹם ויוֹם הִיה עוֹבֵד וּמִשְׁפָּר סֵלֶע
 מְדִינָה. הָלַיְו הִיה מוֹתֵן לְשׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְחָלִיו לְפָרְקָסְתּוֹ וּלְפָרְקָסְתּוֹ בֵּיתוֹ.
 פַּעַם לֹא מָלֵא הַלֵּל לְהַשְׁתַּכֵּר וְלֹא הָיִיתוֹ שׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְהַבְנִיחַ. עָלָה
 וְנִתְּלָה וַיֵּשֶׁב עַל פִּי הַבְּאֵרֶסָה שֶׁעַל גִּבֵּי הַגֵּז, בְּדִי שִׁשְׁמַע דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים
 מִפִּי שְׁמַעְיָה וְאַצְבָּלְיוֹן. אָמְרוּ: אִוְתוֹ הַיּוֹם עַרְב־שָׁבָת הִיה וְהַקּוֹפֶת נִתְּנָה
 בֵּיתָה וַיִּרְדּוּ עָלָיו שְׁלֹשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְכִסְּהוּ.

בְּשִׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁמַר, אָמַר לוֹ שְׁמִיעָה לְאַבְטֵלִיוֹן : אַבְטֵלִיוֹן אָחִי ,
כָּל יוֹם הַבַּיִת מֵאִיר זֶה יוֹם הָאֵל ; שָׁמָּה יוֹם מְעֻנָּה הוּא ? הֲלֵינִי עֹשִׂיהֶם
לְמַעַל וְרָאוּ דְמוּת אִדָּם בְּחֶרֶבָה . עָלוּ וּמָלְאוּ אֶת הַלֵּל וְעָלוּ גַל שֶׁל
צָרוֹם שֶׁלֹּא אֲמוֹת . הוֹלִיאוּהוּ וְהַרְחִילוּהוּ וְסָבִיאוּ , וְהוֹשִׁיבוּהוּ כְּגַד הַמְדוּרָה .
אָמְרוּ רָאוּי זֶה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשָּׁבַת .

הַלֵּל עָלָה מִבְּבֵל בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה, שָׁמַשׁ חֲכָמִים אַרְבָּעִים שָׁנָה וּפְרָגָם
אֶת דּוֹרוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה . לְפִיכָּךְ קָרָאוּ לוֹ : הַלֵּל הַזֶּקֶן .

מַעֲשֵׂה בְשָׁנִי בְּנֵי אִדָּם שָׁהֲמָרוּ זֶה אֶת זֶה . אָמְרוּ מִי שִׁילָךְ וַיִּקְנִיעֵנִי
אֶת הַלֵּל הַנִּשְׁיָא וַיְטוֹל אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז . אָמַר אֶחָד מֵהֶם : אֲנִי חֲקִיקְיָנוּ .
וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָרַב שָׁבַת הִיא וְהַלֵּל חָפֵף אֶת רַגְלוֹ . הֵלֵךְ אִתּוֹ הָאִישׁ וְעֶבֶר
עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ וְאָמַר : מִי כֹאֵן הַלֵּל ? נְחַטֵּמָה וַיֵּלֶךְ לְקִרְאָתוֹ . אָמַר לוֹ : בְּנִי,
מָה אַתָּה מִבְּקָשׁ ? אָמַר לוֹ : שְׁחַלָּה , יֵשׁ לִי לִשְׂאֵל . אָמַר לוֹ : שְׂחַל , בְּנִי , שְׂחַל .

— מַפְנֵי מַה רָאשִׁיָּהֶם שֶׁל הַצְּבָלִים בְּגִלְגָּלִים ?

אָמַר לוֹ : בְּנִי , שְׂחַלָּה גְדוּלָה שְׂחַלָּפָה : מַפְנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חַיּוֹת פְּקָחוֹת .
הֵלֵךְ וַיְהַמְסִין שְׂעָה אַחַת . חָזַר וְאָמַר : מִי כֹאֵן הַלֵּל ? מִי כֹאֵן הַלֵּל ? נְחַטֵּמָה וַיֵּלֶךְ
לְקִרְאָתוֹ , אָמַר לוֹ : בְּנִי מַה אַתָּה מִבְּקָשׁ ? אָמַר לוֹ : שְׂחַלָּה יֵשׁ לִי לִשְׂאֵל .
אָמַר לוֹ : שְׂחַל , בְּנִי , שְׂחַל .

— מַפְנֵי מַה עֹשִׂיהֶם שֶׁל תְּדֻמוֹתִים פְּרוֹעוֹת ?

אָמַר לוֹ : בְּנִי , שְׂחַלָּה גְדוּלָה שְׂחַלָּת : מַפְנֵי שֶׁדָּרִים בֵּין הַחֹלּוֹת . הֵלֵךְ
וְהִמְנִיחַ שְׂעָה אַחַת . חָזַר וְקָרָא : מִי כֹאֵן הַלֵּל ? מִי כֹאֵן הַלֵּל ? נְחַטֵּמָה וַיֵּלֶךְ
לְקִרְאָתוֹ , אָמַר לוֹ : בְּנִי , מַה אַתָּה מִבְּקָשׁ ? אָמַר לוֹ : שְׂחַלָּה יֵשׁ לִי לִשְׂאֵל .
אָמַר לוֹ : שְׂחַל , בְּנִי , שְׂחַל !

— מַפְנֵי מַה רַגְלֵיהֶם שֶׁל חֲפְרִיקָאִים רַחְבּוֹת ?

אָמַר לוֹ : בְּנִי , שְׂחַלָּה גְדוּלָה שְׂחַלָּת : מַפְנֵי שֶׁדָּרִים בֵּין בְּנֵי הַמַּיִם .
אָמַר לוֹ : שְׂחַלָּת הַרְבֵּה יֵשׁ לִי לִשְׂאֵל וּמִתְקָרָא אֲנִי שְׂחַמָּה חֲכָמִים . אָמַר לוֹ :
כָּל שְׂחַלָּת שֶׁיֵּשׁ לָךְ לִשְׂאֵל , בְּנִי , שְׂחַל . אָמַר לוֹ : אַתָּה הוּא הַלֵּל שְׂקוֹרֵץ
אֶתֶּךָ קִשְׁיָא יִשְׂרָאֵל ? אָמַר לוֹ : הֵן . אָמַר לוֹ : אִם אַתָּה הוּא לֹא יִרְבֵּה בְּמוֹתֶךָ
בְּיִשְׂרָאֵל . אָמַר לוֹ : בְּנִי , מַפְנֵי מַה ? אָמַר לוֹ : מַפְנֵי שֶׁאַבְדִּיתִי עַל יְדֶךָ אַרְבַּע
מֵאוֹת זֹז . אָמַר לוֹ : הִנֵּה זָכִיר בְּרוּחֶךָ . בְּדָאִי הוּא הַלֵּל שְׂחַמָּה עַל יְדֶךָ
אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז וְאַרְבַּע מֵאוֹת זֹז—וְהַלֵּל לֹא יִקְפִיד .

רבי מאיר.

רבי מאיר היה לְבָלָר טוב וסיה וְגַעַ וּמִשְׁפָּכָר שלשה סְלָעִים בשבוע.
והיה מְחַבֵּל ומשקה את בני ביתו בַּחֲמָה, מְלַבֵּשׁם בַּחֲמָה ובשלושי היה מְפָרְקֵם
תלמידיו חכמים. אמרו לו תלמידיו: לאחר מותך בניך מה פָּהָא עליהם?
אמר להם: אם יהיו לדיקים—וְהָא להם, כמו שאמר דָּוִד המלך: עֲרֵב
פְּיָיִתִי בַסֵּדֶק וְלֹא תֵאֵיִתִי לְדִיק גְּעֵזָב וְזָרְעוֹ מִבֶּקֶשׁ
לְחֵם". ואם לֹא—מה אתי מַתִּית את שלי לְאִיבֵי הַמָּקוֹם?

ב א ו ר : לְבָלָר - סופר . - סְלָע - שָׁקֶל . - ג

הבְּנֵי אֲזַרְחִים.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי לָדוֹק, שהיו מְסַבִּים בבית
ומשקה בַּטָּבֵל רבן גמליאל, והיה רבן גמליאל עומד וּמְשַׁקֶּה עליהם. נתן
הבוס לרבי אליעזר, ולא נָטְלָה; נִתְּנָה לרבי יהושע וְקִבְּלָה. אמר לו רבי
אליעזר: מה זה יהושע, שְׂאֵלְנוּ יוֹשֵׁבִים וְרָבֵן גמליאל עומד ומשקה עלינו?
אמר לו: מְלִיטָה גדול ממנו שְׂשִׁמֵּשׁ: אברהם גדול הדור היה, וכמוֹב צו!
וְהוּא עוֹמֵד עַל יָדָיו, וְשָׂמָּה תאמר: כמלאכי השרת נִדְּמוּ לוֹ? לא
נִדְּמוּ לוֹ אֲלֹא לְעֶרְבָאִים! וְאֵלֶּיךָ לֹא יָהֵא רבן גמליאל עומד ומשקה עלינו?
אמר להם רבי לָדוֹק: עד מתי אתם מְמַיְתִים את כבודו של מָקוֹם ועוסקים בְּכִבּוּד
הַעֲרִיבֹת? הקדוש ברוך־הוא מְשִׁיב רוחות וּמְנַעֵלָה גְּשָׁמִים וּמוֹרִיד טל מֵעַר
ומַזְמִית אֲדָמָה ועורך שְׁלֵחַן לִפְנֵי כָל אֶחָד ואֶחָד, וְאֵלֶּיךָ לֹא יָהֵא רבן גמליאל
עומד ומשקה עלינו?

ב א ו ר : רָבֵן - תאר לְנִשְׂיָא . - בְּבֵית מִשְׁתֶּה - בחג חתונה .

שְׂמֵעוֹן בֶּן שִׁמְחָה.

מעשה בְּשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁמְחָה שֶׁלָּקַח חמור אחד מיִשְׁמַעְאֵלִי, הלכו תלמידיו
ומֵאֲלוֹ אֵבֶן טובה תלויה לוֹ בְּצִנְחָרוֹ. אמרו לו: רבי, בְּרִית יְיָ הִיא
מַעֲרִיבָה. אמר להם שְׂמֵעוֹן בֶּן שִׁמְחָה: חמור לקחתי, אֵבֶן טובה לא לקחתי.
הֵלֶךְ וְהִסְתַּחֲזַרְפָּה לְיִשְׁמַעְאֵלִי. קרא עליו רותו ויִשְׁמַעְאֵלִי: ברוך יי אֱלֹהֵי שְׂמֵעוֹן
בֶּן שִׁמְחָה!

ב א ו ר : לָקַח - קָנָה . .

רבי יהושע בן חנניה .

א.

פעט אמת אמרה פתו של קיסר לרבי יהושע בן חנניה: "אי, חכמה מפארה בכלי מכער!" אמר לה: בתי! אביך המלך צמה הוא טמן יין? אמרה לו: בכלי חרס. אמר לה כל העולם בכלי חרס—אביך בכלי חרס! אמרה לו: אלא צמה יין? אמר לה: בגין חרס, שחשודים חרס, חטו בכלי כסף וזהב. הלכה ואמרה לאביה. — נתנו היין בכלי זהב וכסף—והחמין. אמר לה הקיסר לבתו? מי אמר לך כך? אמרה לו: רבי יהושע בן חנניה. תקראו אליו, ואמר לו: למה אמרת לה כך? א"ל: פשם שאמרה לי כך אמרתי לה.

— והרי יש קאים וחכמים?

— אלמלי היו מנערים היו חכמים יותר.

ב.

מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שפדומי, אמרו לו: מיוק אחד יש צידי-האסורים, ופה עינים וטוב ראי וקולותיו סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח צידי-האסורים, אמר: "מי נתן למשפחה יעקב וישראל לבוזה?" ענה אותו מיוק ואמר: "הלא יי זה חטאנו לו, ולא אבנו בדרךיו הלך ולא שמעו בתורתו". כיון ששמע רבי יהושע, קרא עליו: "בגיי ציון הנקרים המסלאים בפז". זלגו עיניו דמעות ואמר: מנעמני זו שיוקה הוראה בישראל. העבודה, שאיני זן מבוא עד שאפדני בכל ממון שפוסקין עליו.

אמרו: לא זו משם עד שפדלו בממון הרבה. ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל. ומי הוא? רבי ישמעאל בן אלישע.

באור: פשם שאמר...—כשם שאין היין מתקם אלא בכלי חרס, כך אין החכמה מתקיימת אלא בגוף מבוער. — אלמלי—אלו. — העבודה—לשון שבועה.—

בְּבוֹד אָב וָאֵם.

שָׁנָה רבותיו: שלשה שותפים הם באלם: הקדוש-ברוך-הוא ואביו ואמו. בזמן שאלם מכבד את אביו ואת אמו, אומר הקדוש-ברוך-הוא: מועלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכבודי.

פָּנִיָּה, רבי אומר: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שכן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמִשְׁלָמוֹ בדברים, לפיכך הקדים הקדוש-ברוך-הוא קְבוֹד אב לכבוד אִם; וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שהבן מתקרא מאביו יותר מאמו, מפני שמלמדו תורה, לפיכך הקדים הקדוש-ברוך-הוא מורא האם למורא האב.

שני רבותיו: איזו מורא ואיזו-קְבוֹד? מורא – לא עומד במקומו אלא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו; קְבוֹד – מאכיל ומשקה, תלבים ומכסה, מכנים ומנאלי.

תניא, הרי שהיה אביו עובר על דברי-תורה לא יאמר לו: „אבא, עצרת על דברי-תורה“, אלא אומר לו: „אבא, כך כתוב בתורה?“

– סוף סוף – הוא הוא?!

– אלא אומר לו: אבא, מקרא כתוב בתורה כך הוא.

שאלו לו לרב עולא: עד היכן כבוד אב ואם? אמר להם: לאו וראו ימה עשה נכרי אחד באשקלון, ודָּמָא בן נתינה שמו. פעם אחת בקשו חכמים פְּרָקְמֵיָא בששים רבוא שֶׁכֶר, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא לָּעֵרָו.

אמר רב יהודה אמר שמואל: שאלו את רבי אליעזר: עד היכן כבוד אב ואם? אמר להם: לאו וראו מה עשה נכרי אחד לאביו באשקלון, ודמא בן נתינה שמו. פעם אחת בקשו ממנו חכמים אֲבֵינִים לִאֲפֹד בששים רבוא שֶׁכֶר, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא לָּעֵרָו. לשנה האחרת גתן לו הקדוש-ברוך-הוא שֶׁכֶר, שטלדה לו פרה חדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אליו. אמר להם: יודע אני בכס, שאם אני מבקש מכם כל זמון שבעולם אתם עונים לי; אבל אין אני מבקש מכם אלא אותו זמון שהפסדתי בשביל כבוד אבא.

אמר רבי אבהו: שאלו תלמידיו את רבי אליעזר הגדול: איזו כבוד אב ואם? אמר להם: לאו וראו מה עשה דמא בן נתינה באשקלון, שהיה

אמו חסרת-דעת והיתה מספֵּרָתָו בקורדיקון בפני כל צוּלֵי שְׁלוֹ, ולא היה
אומר לה אלא „דייך, אמו“; ונפל קורדיקון שלה אידם והושיעו לה, שלא
תלעזר.

כשזב רב דימי אמר: פעם אחת היה לבוש סְרִיקוֹן של זהב, והיה
יושב בין גדולי רומי ובא אמו וקָרַעְתּוּ ממנו, ועפחה לו על ראשו וירקס לו
בפניו – ולא הכלימָה.

שאלו את רבי אליעזר: עד היכן כבוד אב ואם? אמר להם כדוֹ
שיכול לְרַגְקֵי של דימרים ויזרקטו לים בפניו ואינו מכלימו.

אמו של ר' טרפון ירדה לְטַוֵּל לתוך חלרה בשבת ונפסק קוֹרְדִיקוֹן־
שלה. הלך ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת רגליה והיתה מהלכת עליהן עד
שהגיעה למעשה. פעם אחת חלה ונכנסו חכמים לְבַקְרוּ, אמרה להם:
ההפללו על ר' טרפון בני, שהוא טוהג צי כבוד יותר מְדַלִּי. אמרו לה:
מה עשה לך? וספרה להם אותו המעשה. אמרו לה: אפילו עשה כן אֵלֶּיךָ
אלפים, עדין לחלי כבוד שֶׁאִמְרָה תורה לא הגיע.

אמו של ר' ישמעאל באה וקָבְלָה עליו לרבותיו, אמרה להם: גַּעֲזֹר
בישמעאל בני, שאינו טוהג צי כבוד. באותה שעה נתפְּרָקְמוּ פניהם של
רבותיו, אמרו: אפשר אין ר' ישמעאל טוהג כבוד באבותיו! אמרו לה: מה
עושה לך? אמרה: כשהוא יולא מבית-המדרש אני מבקשת לרחוץ רגליו
ולשתות מן המים ואין הוא מניח לי. אמרו לו: הואיל ואוֹרָא רְטוּנָה הוא כבודם.
רבי יוסף כשהיה שומע קול רגליה של אמו; אמר: אעמוד מפני
שכינה שבאה.

פֶּאֶר: הַקְדִּים כְּבוֹד אָב – פֶּר אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ. – הַקְדִּים מִזְרָא:
קָאָם. – אִישׁ אִמּוֹ וְאִבּוֹ תִירָאוּ. – פֶּרְקַמְטָה – סחורה. – קוֹרְדִיקוֹן:
קוֹרְדִיקוֹן – גַּעַל. – בּוּלִי – יוֹעֵצוֹ הַנִּכְבָּדִים. – סִרִּיקוֹן שֶׁל זָהָב. –
בגד משי מרוקם בחוטי זהב.

